

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bindbetegnelse | Volume Statement:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Lindbæk, Johs.; ved J. Lindbæk og G. Stemann.

De danske Helligaandsklostre : Fremstilling og
Aktstykker

Eks. 1

København : i Kommission hos G. E. C. Gad,
1906

[10], 221, 244, xxxvi s. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

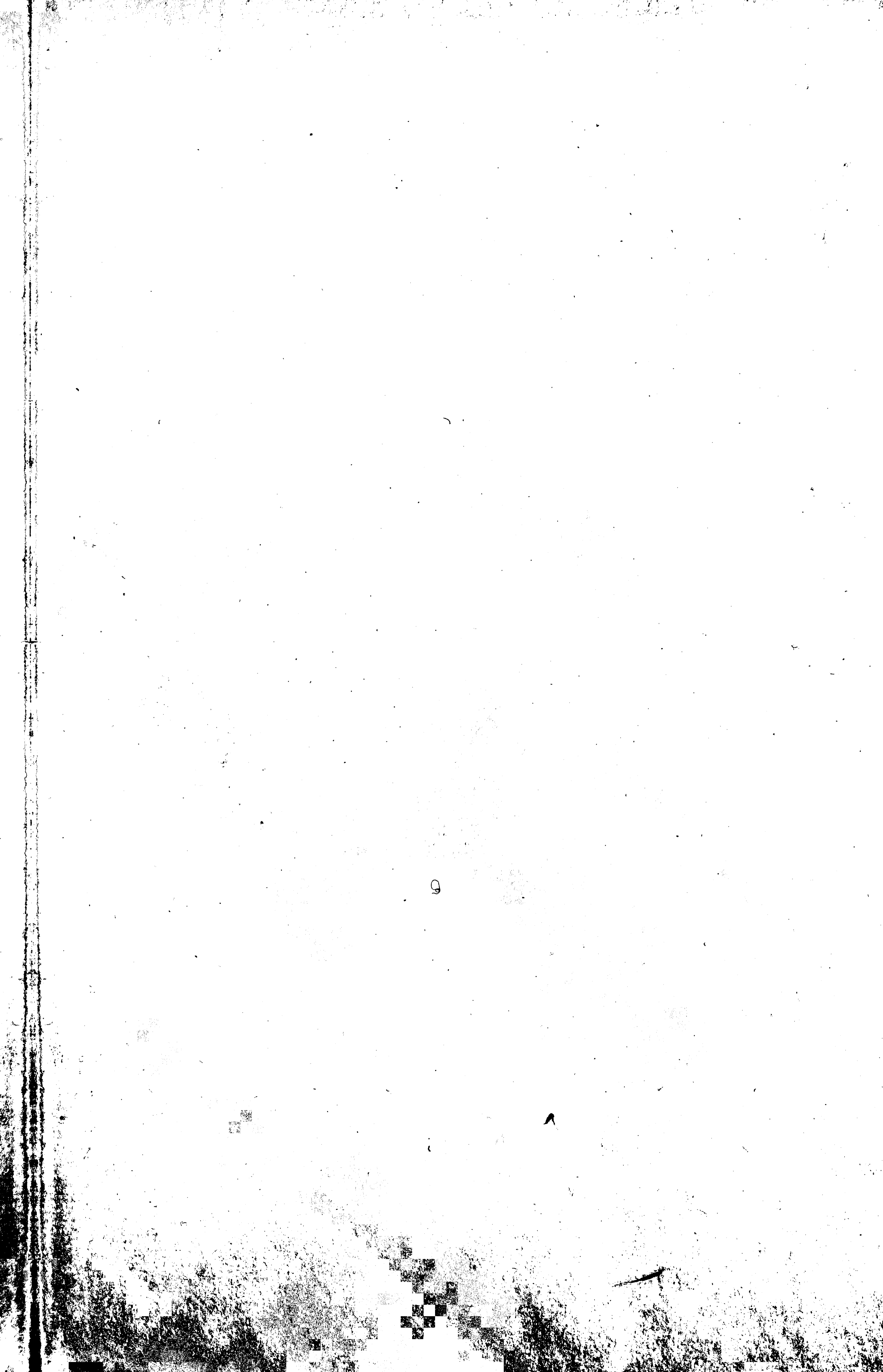

259-4

KONGELIGE BIBLIOTEK
1.-2.S 34 II 4°
34 2 4 01107 6

+REX

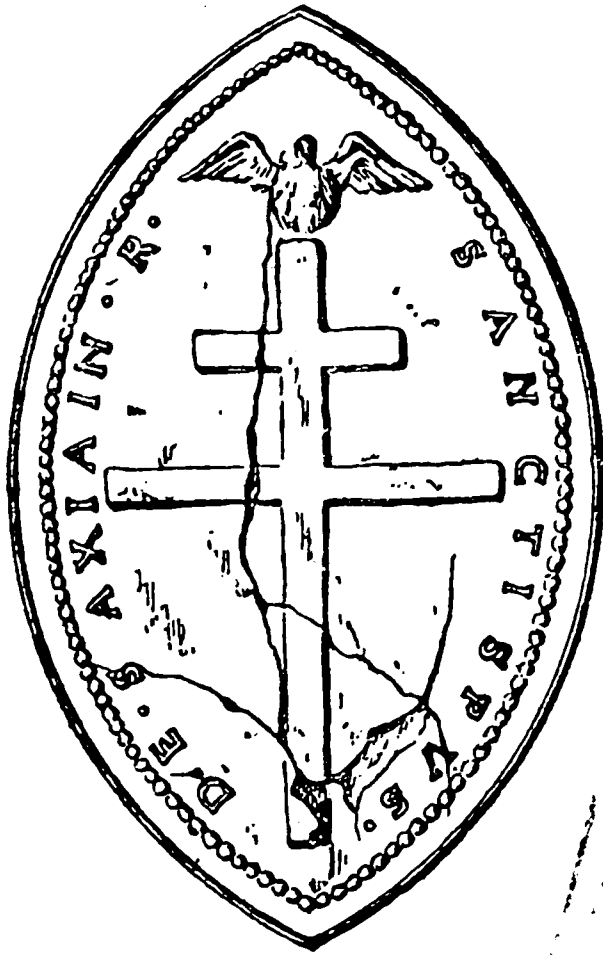

DE DANSKE HELLIGAANDSKLOSTRE

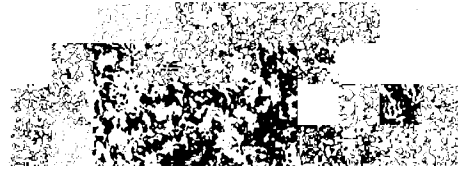
FREMSTILLING OG AKTSTYKKER

VED

J. LINDBÆK OG G. STEMANN

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS UNIVERSITETSBOGHANDEL

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKLÆR)

1906

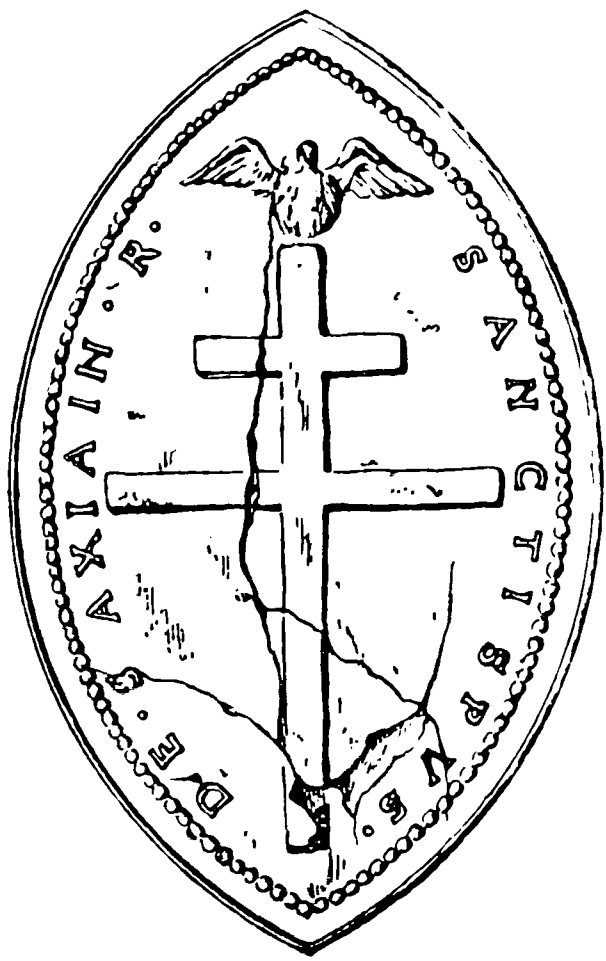

DE DANSKE
HELLIGAANDSKLØSTRE

FREMSTILLING OG AKTSTYKKER

VED

J. LINDBÆK OG G. STEMANN

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD'S UNIVERSITETSBOGHANDEL

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)

1906

FORORD.

DA Spørgsmaalet om Restaurering af en Bygning i Randers, som af nogle historisk Interesserede formentes at være det gamle Randers Helligaandshus, var paa Tale i Aarene 1893 - 94, blev undertegnede Stemann klar paa, hvor lidt der i Virkeligheden kendtes til de danske Helligaandsklostres Historie i Almindelighed og til Randers Helligaandskloster i Særdeleshed, et Ukendskab, som ogsaa berøres i Fr. Nielsens »Haandbog i Kirkens Historie«, II. 526, hvor der udtales: »Om alle disse danske Helligaandshuse have staaet i Forbindelse med Mesteren i S. Spirito, er imidlertid endnu ikke tilstrækkelig oplyst«. Undertegnede Stemann fik da Lyst til at undersøge dette Æmne nøjere. Gennem P. Brune's »Histoire de l'ordre hospitalier du Saint-Esprit« og A. Huhn's »Geschichte des Spitalen, der Kirche und der Pfarrei zum heiligen Geiste in München« blev hans Opmærksomhed henledt paa den romerske Protokol over Medlemmerne af Helligaands Broderskabet og overhovedet paa S. Spirito's Arkiv. For at faa dette nærmere undersøgt henvendte han sig da til medundertegnede Lindbæk, der dengang paa Carlsbergfondets Vegne opholdt sig i Rom, og da denne derefter gjorde talrige Fund i det nævnte Arkiv, førte det til, at vi i Efteraaret 1899 bleve enige om at forsøge paa i Fællesskab at udarbejde de danske Helligaandsklostres Historie.

Idet Resultatet af dette vort Arbejde hermed fremlægges, ville vi oplyse, at medens den almindelige Del og Affattelsen af Diplo-

matariet væsentlig skyldes undertegnede Lindbæk og den specielle Del væsentlig undertegnede Stemann, er Bogen i sin Helhed dog et Fællesarbejde, under hvilket hver af os paa adskillige Steder har benyttet Synspunkter, som skyldes den anden Medarbejder, og ingen Paastand er fremsat, som vi ikke begge ere enige om.

Vi have takket være et stort hidtil ubenyttet Stof været i Stand til paa mange Punkter at bringe nye Oplysninger og Synspunkter angaaende Helligaandsordenen. Til at belyse de danske Klosters Forhold til Moderhuset i Rom og til Kurien gav S. Spirito's Arkiv meget nyt, som paa en heldig Maade blev suppleret ved vigtige Fund i Vatikanets Kopibøger. I Aalborg Hospitals Arkiv fandt vi en stor Mængde Middelaldersbreve, der suppleres ved den store Samling af Hospitalets Breve i Rigsarkivet og ved Uddrag af Jens Bircherod, og dette Helligaandsklosters Historie foreligger derfor særdeles vel belyst. Ogsaa for Klostrene i København og Randers (tidligere behandlede af H. F. Rørdam og medundertegnede Stemann), vare Kilderne ret fylde, medens der af Faaborg, Nakskov og Malmø Klosters Arkiver kun er spredte og tilfældige Rester tilbage.

Det er kun 80 Aar, at Helligaands Ordenen virkede i Danmark, og den har her kun haft 6 Klostre, Stiftelser, som en romersk-katolsk Forfatter har kaldt »Efteraarsblomster, der snart skulde dø i Protestantismens haarde Vinter«. Naar der desuagtet kan være Anledning til indgaaende at beskæftige sig med dem, ligger det i, at flere af disse Klosters Priorer vare virksomme og energiske Mænd, der have ladet opføre saa solide og monumentale Bygninger, at flere af dem staa den Dag idag. Medens mange andre Kirker nedreves ved Reformationen, blev 3 af Helligaands Ordenens protestantiske Sognekirker, nemlig Faaborg, Københavns og Randers, og er det endnu, selv om ogsaa Ildsvaade er Skyld i, at Københavns Helligaandskirke er nybygget. Endvidere er i Aalborg den væsentligste Del af Klosterbygningerne endnu Hospital, og i København det smukke Helligaandshus den eneste Bygning i Hovedstaden, der i sin Helhed er bevaret fra Middelalderen. Det Hus, der som »Helligaandshus« er bleven restaureret i Randers, kan derimod aldrig have haft noget med Klosteret at gøre, da hverken lokal Tradition, Beliggenhed eller Indretning tyder derpaa.

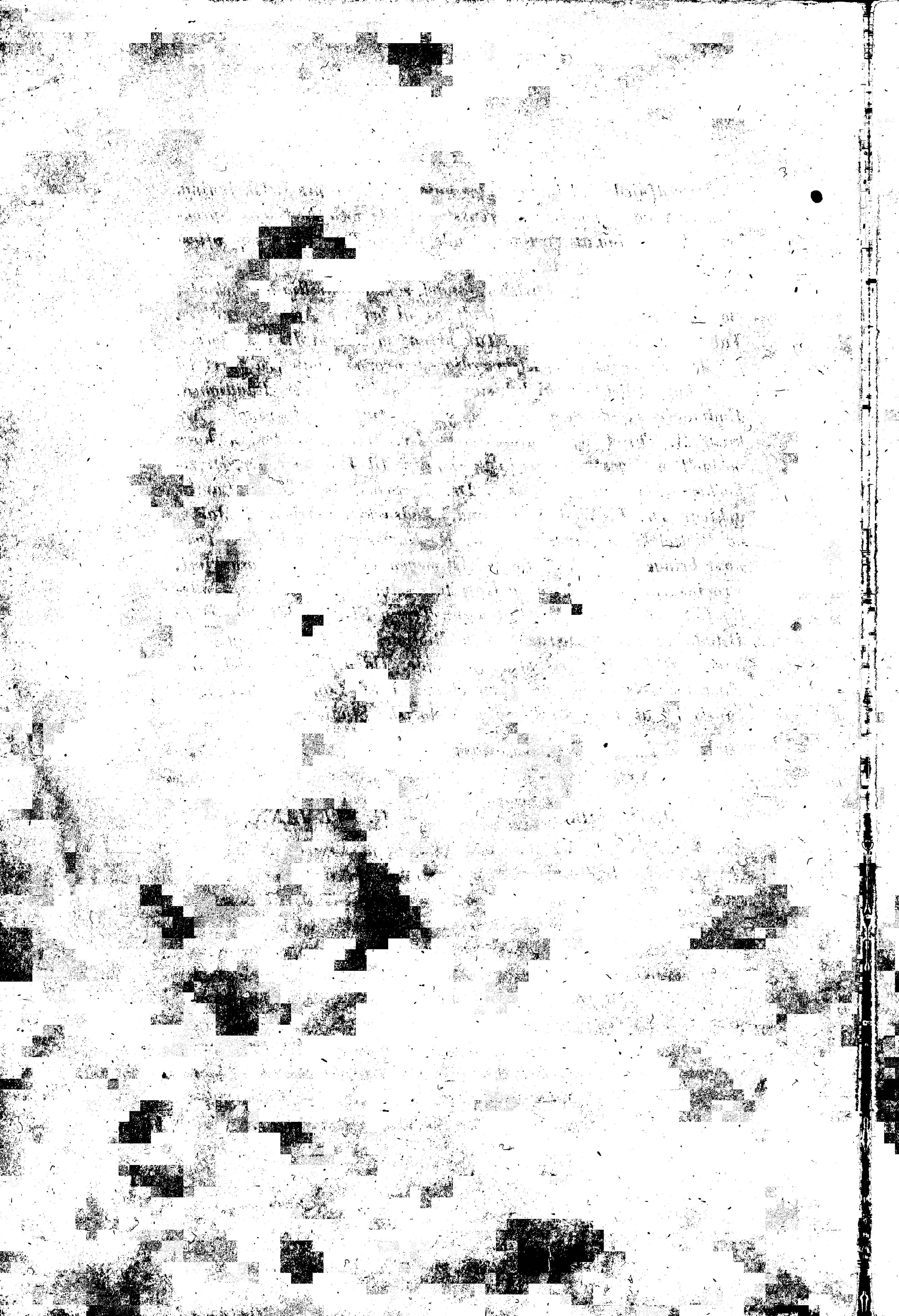
De vedføjede Aktstykker følge nøje Originalernes Retskrivning. Kun er i og j gengivne overensstemmende med Nutidens Sprogbrug, Fordobling af Forlyde er udeladt, og Talord ere som oftest gengivne med Arabertal.

Vi skyldte Tak til Carlsbergfondet, som beredvillig har bekostet Bogens Udgivelse og har tilladt os at benytte Afskrifterne fra Vatikanets Arkiv. En varm Tak bringe vi Docent J. O. Andersen for den Redebonhed og Elskværdighed, hvormed han fra først til sidst har stillet sin kirkehistoriske Indsigt til vor Raadighed. Endvidere skyldte vi megen Tak for de mange Oplysninger, Arkivar A. Thiset og Arkivsekretær Dr. Will. Christensen have meddelt os, ligesom vi ere Tak skyldige til Professor, Dr. Heimbucher i Bamberg, Professor, Dr. K. Schellhass i Rom, Landsarkivar Dr. L. Weibull i Lund, Stadsarkivar Isberg i Malmø og Biblioteksamanuensis Dr. K. H. Karlsson i Stockholm. Dernæst bringe vi vor Tak for udvist megen Velvillie til Rigsarkivet, Provinsarkivet i Viborg og Hospitalsbestyrelsen i Aalborg. Endelig føler medundertegnede Stemann Trang til at bevidne den store Betydning, som de lærde Skolers Biblioteker i Randers og Ribe have haft for det foreliggende Arbejde. Uden Skolebibliotekernes Tilstedeværelse vilde det i en stor Del af Landet være meget vanskeligt at drive selvstændige historiske Studier.

København og Ribe i Januar 1906.

J. LINDBÆK.

G. STEMANN.

Indholdsfortegnelse.

Almindelig Del.

	Side
Kap. I. Johanniterne.....	1
— II. Helligaandshusene	4
— III. Helligaandsordenen	17
— IV. Moderhuset i Rom og de danske Helligaandsklostre.....	51

Speciel Del.

Kap. I. Aalborg Helligaandskloster.....	79
Forstander og Prior Anders Bork 1436—1468	»
Prior Jens Nielsen c. 1468—c. 1478.	98
— Knud Nielsen c. 1478—1490	101
— Anders Pedersen 1490—1497	105
— Niels Pedersen 1497—1501	106
— Laurids Tordsen Mule 1501—1517	110
— Laurids Nielsen 1517—1534	113
Kap. II. Randers Helligaandskloster	119
Prior Jens Mathiesen c. 1489—c. 1503.....	»
— Laurids Nielsen 1503—c. 1520.....	131
— Jens Nielsen c. 1520—1535.....	134
Kap. III. Faaborg Helligaandskloster.....	140
Prior Hans Olsen 1477—c. 1487	»
— Jep Andersen 1487—c. 1496	145
— Hans Jakobsen Brun c. 1496—c. 1506 ..	146
— Peder Nielsen c. 1506—c. 1528.....	147
— Niels Boesen c. 1528—1535	151
Kap. IV. Københavns Helligaandskloster	154
Prior Christiern Torkildsen 1474—c. 1502.....	»
— Peder Pedersen Plog c. 1502—1536	165

	Side
Kap. V. Malmø Helligaandskloster	174
Priorerne Laurids Troelsen og Bo Pedersen c. 1480—c. 1484..	176
— Asser Ingversen c. 1484—c. 1500, Torkil Poulsen c. 1494—c. 1502 og Mogens Jensen c. 1502—c. 1512 ..	177
Prior Søren Jakobsen c. 1512—c. 1517	181
— Jørgen Pedersen c. 1517—c. 1527.....	182
— Anders Jensen c. 1527—1529.....	183
Noter til almindelig og speciel Del	188
Rettelser og Tilføjelser til almindelig og speciel Del	221

Diplomatarium.

Rettelser og Tilføjelser til Diplomatariet.

Navneregister.

Billedfortegnelse.

	Side		Side
1. Innocens III giver Brødrene Ordensreglen. Efter Brune, »Histoire de l'ordre hospitalier du Saint-Esprit«, 49 ..	19	11. Helligaandshospitalet i Lübeck. Efter Fotografi	43
2. Hertugen af Burgund overgiver Brødrene i Dijon Pave's Bulle. Efter Brune, 65.	21	12. Helligaandshuset i Nykøbing (Falster). Efter Trap, Danmark, 3. Udg. III, 152	45
3. Gravsten over en Helligaandsbroder. Efter Brune, 96 ...	29	13. Hoved- og Fodvask. Ordensreglens Manuskript. Kap. 42, de servitio pauperum	47
4. Priorvalg. Ordensreglens Manuskript. Kap. 24, de electione magistri	31	14. Sygepleje, Procession og Messe. Ordensreglens Manuskript. Kap. 13, de recipiendis infirmis et ministrandis illis	49
5. Spisning. Ordensreglens Manuskript. Kap. 25, de silentio mense	35	15. Jens Mathiesen Bruns Segl. Arn. Magn. norske Dipl. Fasc. 17, Nr. 6 a. Tegning af E. Rondahl	55
6. Helligaandshospitalet i Tonnerre. Den store Sal. Efter Viollet le Duc, »Dictionnaire de l'architecture« VI, 113 ..	36	16. Side af Broderskabsbogen med Jens Matthiesen Bruns Haandskrift. Broderskabsbogen. (Bibl. Lancisiana)..	56
7. Hospitalet i Tonnerre. Tvær-snit af Salen. Efter Viollet le Duc VI, 111	37	17. Begyndelsen af Sixtus IV's Broderskabsbulle. Broderskabsbogen. Familien della Roveres Vaaben	58
8. Helligaandshospitalet i Tonnerre. Grundplan. Efter Viollet le Duc VI, 110	38	18. Sidefacade af S. Spirito i 17. Aarh. Efter Saulnier, »De capite sacri ordinis Sancti Spiritus dissertatio«	62
9. Helligaandshospitalet i München. Efter Huhn, »Geschichte des Spitalen, der Kirche und der Pfarrei zum heil. Geist in München«	40	19. Gavlfacade af S. Spirito. Efter Saulnier	63
10. Helligaandshospitalet i Nürnberg. Efter Fotografi	42	20. Grundplan af S. Spirito in	

	Side		Side
Sassia i 17. Aarh. Brudstykke. Efter Saulnier.....	64	Indre. Efter Trap, Danmark, 3. Udg. IV, 791	123
21. Gavlfacade af S. Spirito i Slutningen af 15. Aarh. Efter Botticellis Freske (Renselsen af den Spedalske og Kristi Fristelse) i Cappella Sistina	75	32. Randers St. Mortens Kirke. Efter Trap, Danmark, 3. Udg. IV, 789	125
22. Segl fra Helligaandsklostre.	77	33. Prior Jens Mathiesens Tilførsel i Broderskabsprotokollen i Rom	128
23. Vidne udstedt d. 20. Aug. 1431 af Magistraten og Borgerskabet i Aalborg om Oprettelsen af Helligaandshuset sammesteds	80	34. Altertavle fra St. Mortens Kirke i Randers. Nu i Hald. Efter F. Beckett, »Altertavler i Danmark«.....	129
24. Krøblinge og Fattige paa Alfarvej. Efter Magn. Petersens Kalkmalerier i danske Kirker	81	35. Blanket til et Afladsbrev fra Randers Helligaandskloster. Efter Fotografi	130
25. Aalborg Hospitals nordre Gaard. Efter Fotografi.....	91	36. Helligaandskirken i Faaborg. Efter Fotografi	142
26. Klostergang i Aalborg Hospitals østre Fløj. Efter Fotografi	93	37. Korstole i Faaborg Helligaandskirke. Efter Fotografi	143
27. Kælder under Aalborg Hospital. Efter Trap, Danmark, 2. Udg. IV, 360.....	94	38. Endestykke af Korstolene i Faaborg Helligaandskirke. Efter Fotografi	144
28. Seddel funden i en Bog fra Aalborg Helligaandsklosters Bibliotek.....	99	39. Altertavle fra Faaborg Helligaandskirke. Efter Fotografi	148
29. Kalk fra Randers Helligaandshus. Efter H. Storcks »Grenaa Egnens Kridtstenskirker«	121	40. Prior Peder Nielsens Portræt paa Altertavlen fra Faaborg Helligaandskirke. Efter Fotografi	149
30. En Del af Foden af Kalken fra Randers Helligaandshus. Efter H. Storck's »Grenaa Egnens Kridtstenskirker« ...	122	41. Københavns Helligaandskirke, set fra Walkendorfs-gade. Efter Trap, Danmark, 3. Udg. I, 39	158
31. Randers St. Mortens Kirkes		42. Indre af Københavns Helligaandshus. Efter Trap, Danmark, 3. Udg. I, 41	159

Almindelig Del.

Kapitel I.

Johanniterne.

Korstogene er Romerkirkens største Bedrift, deres to Aarhundreder er Middelalderens egentlige Glanstid. Det var religiøs Begejstring, som havde drevet Folkene til at underkaste sig uhørte Ofre for at erobre den hellige Grav, og fik end Korstogene vidtrækkende Følger langt ud over Kirkens Ramme, saa er det dog først og fremmest den religiøse Genfødsel, som giver Tiden sit Præg. Kirken fører an, Paven føler sig sikrere paa sin Stol end nogensinde, og den Tilslutning, som de nye gejstlige Ordener fik fra alle Lag af Befolkningen, viser, at Korsets Sag var fælles for alle.

Det var jo en Stridsfane, Korsfarerne havde fylket sig under, og Ordenernes Medlemmer tog da ogsaa Kampen op, ikke alene mod de Vantro, men ogsaa mod Fattigdom og Sygdom, i Steden for som deres Forgængere at søge Ly bag Klostermurene. Det blev i Livets Tjeneste, de kom til at virke, først og fremmest ved deres Hospitaler, der aabnede sig for de fortrykte i Samfundet og reddede dem fra Sygdom og Nød.

Forbilledet for den kirkelige Kærlighedsvirksomhed er det store Hospital i Jerusalem, stiftet i 11. Aarh., hvorfra Johanniterne Orden senere udgik. Her fik de Pilgrimme, der blev syge i

den hellige Stad, Pleje, og i Løbet af 12. Aarh. udviklede den oprindelig beskedne Anstalt sig til en Mønsterstiftelse, der fandt Efterligning overalt i de senere Hospitaler. En nærmere Skildring af den vil derfor her være paa sin Plads¹⁾.

De Forskrifter, hvorefter Johanniternes Hospital i Jerusalem lededes, kendes dels fra Ordensreglen, der er givet under Stormesteren Raymond de Puy (1125—53), dels fra Generalkapitlets Vedtægter af 1181, stadfæstede og udvidede af Stormesteren Roger de Moulins 1182²⁾. Ifølge disse skulde Johanniterne aflægge de tre almindelige Munkeløfter om Fattigdom, Cølibat og Lydighed³⁾. Fattigdomsløftet blev imidlertid hævdet med særlig stor Strængighed. Hvis det opdagedes, at en Broder havde Særeje, blev han straffet meget haardt, skulde i lang Tid faste og være udelukket fra Samfundet med Brødrene. Af Ordenen maatte dens Medlemmer kun kræve Brød, Vand og Dragten, og den sidste skulde være tarvelig, fordi »vore Herrer de fattige, hvis Tjenere vi ere, komme nøgne og smudsige til os, og det er en Skam, at Tjeneren er stolt, naar hans Herre er ydmyg«. — De fattige betragtes altsaa som Husets Herrer, og som Tegn derpaa skulde Udbyttet af Brødrenes Indsamlinger nedlægges for deres Fødder.

»Husets Herrer« vare Genstand for den kærligste Omsorg. To af Ordenens Godser i Palæstina vare bestemte til at levere Brød til Hospitalet, Filialklostrene skulde afgive hvert sit anselige Bidrag til de syges Kost og Klæder. Johanniterne vare aabenbart paa Sygeplejens Omraade langt forud for deres Tid. Medens man ellers i Middelalderens Hospitaler hører grumme lidt Tale om Læger, skulde der i Jerusalem altid være fire fuldt uddannede, som havde Indsigt i Sygdommene og kunde tilberede de rigtige Lægemidler. Mod Middelalderens almindelige Skik var det bestemt, at ingen maatte sove nøgen, alle skulde have Linned paa. For Sengene var der opgivet nøjagtige Maal, de skulde være nøje adskilte og rigelig forsynede med Tæpper. Renlighed blev stærkt indskærpet. — Der blev vaaget over de syges aandelige som over deres legemlige Tarv. Før de optoges, skulde de skrifte og modtage Nadverens Sakramente. Der fandtes en Mængde Gejstlige, som hver Nat skulde læse Messe for Husets Velgørere. De, der døde i Hospitalet, blev begravede paa samme Maade som Brødrene, et Klæde med Johanniternes Vaaben skulde dække deres

Baare. — Man sørgede ikke alene for de voxne. De Børn, der fødtes indenfor Hospitalet, havde Lov til at blive der, og snart udvidedes dette til, at der efter en stor Maalestok blev optaget Hittebørn. Der skulde være særlige Vugger, for at Mødrene ikke kunde komme til at ligge Børnene ihjel. — Endelig tænkte man ogsaa paa de fattige udenfor Hospitalet, Brødrenes aflagte Klæder skulde uddeles til dem. Hver Dag spiste 30 fattige ved Husets Bord, og der blev givet rigelig Almisse.

Saaledes var der ingen Side af de kristelige Kærlighedsgærringer, som var fremmed for Hospitalet i Jerusalem, der sikkert var det mest storslaaede, som Tiden kendte. Et Øjenvidne fortæller c. 1160, at der var mere end 2000 syge, saa at der kunde forefalde 40 Dødsfald i Løbet af et Døgn⁴). Mægtigt maa det Indtryk have været, som det gjorde paa de talrige Pilgrimme fra alle Verdens Lande, der strømmede til det hellige Land, og fra Samtiden har man da ogsaa Vidnesbyrd nok om dens Beundring. Saa stor var Ordenens Anseelse, at Sultan Saladin, der 1187 indtog Jerusalem, gav alene dens Medlemmer Tilladelse til at blive et Aar for at pleje syge. Men efter dette for hele Kristenheden saa forfærdelige Aar slutte Kampen mod de Vantro mere og mere alle Johanniternes Interesser, de ydmyge Kærlighedsgærringer kom i anden Linje. Ganske vist tabte Ordenen aldrig sit oprindelige Formaal helt af Syne, og der vedblev at være Hospitaler knyttede til Johanniterklostrene, men friske og nye Impulser fik Syge- og Fattigplejen ikke længere fra dem. Hovedformaalet for alle Døtreklostrene i de forskellige Lande var at samle Penge til Ordenens Krige med de Vantro. — De blev derfor rige og mægtige Anstalter, og det blev fornemt at være Johanniter. I Norge synes det eneste Johanniterkloster, Verne, at have været Forsørgelsesanstalt for Hirde⁵), i Danmark vise en Mængde Exempler, navnlig fra Dueholm, at det var almindeligt, at adelige, især af Lavadelen, købte sig ind der for deres Alderdom⁶).

Johanniterordenen kom saaledes ikke længe til at indtage en førende Stilling paa Kærlighedsgærringernes Omraade. Dens Betydning for hele Eftertiden kan alligevel ikke vurderes højt nok. Det er en af Korstogsaandens varigste og bedste Følger, at der i alle Evropas katolske Stater opvoxede en Mængde nye Stiftelser for fattige og syge, medens de ældre Hospitaler, der stod i For-

bindelse med Klostrene og Domkapitlerne⁷⁾, reformeredes. Den Hurtighed, hvormed dette skete, den storslaaede Gæmildhed, der vistest overfor disse, vidner om den Magt, som Religionen havde over Folkenes Sind. Det er meget betegnende, at denne Bevægelse gaar parallelt med Tiggermunkenes Udbredelse. At vise sin Tro i sine Gærninger og at inderliggøre sit religiøse Liv ere to Ting, der godt stemme sammen. Johanniterne og Frants fra Assisi have hver paa sin Maade ført Kristi Bud ud i Livet.

Kapitel II.

Helligaandshusene.

Over alle de milde Stiftelser, der som af sig selv skyde op af Jorden rundt om i den kristne Verden, er der det samme Præg af gærende Liv og Rigdom, som i andre Henseender udmærker Kors-togenes Storhedstid. Ensartethed og Fasthed i Organisationen naaedes derimod ikke. De enkelte store Sygeplejeordener, som mulig have sat sig det Maal at samle alle Hospitaler under deres Ledelse, sad altid kun inde med et Mindretal af Stiftelserne. Derfor have de alligevel haft stor Betydning ved at tjene som Forbilleder, og saa længe de blev deres store Opgave tro, udgik der utvivlsomt stærke Impulser fra dem. De vigtigste af disse store Ordener er Helligaandsordenen og Antoniterne, af hvilke den sidste satte sig det Maal at kæmpe mod »Helvedesild«, en af Middelalderens frygteligste Sygdomme.

Det store Flertal af Hospitalerne synes derimod, for saa vidt man i det hele kender deres Oprindelse, hvilket ret sjældent er Tilfældet, som Regel at være opstaaet uden indbyrdes Forbindelse. Ganske vist bar mange af dem Navn efter den Helligaand, men af Navnet alene tør man ikke slutte sig til nogen Forbindelse indbyrdes eller med Helligaandsordenen. Navnet var ganske nærliggende, da de Barmhjærtighedsgærninger, der udøvedes i Hospitalerne, netop regnedes for særlige Vidnesbyrd om den Helligaands

Gærninger i Menigheden. Navnet »Helligaandshus« forekommer hyppigst i Nordfrankrig og Nordtyskland, hvorhen Helligaandsordenen næsten ikke naaede; det synes desuden at forekomme før dennes Stiftelse. Henimod og paa Reformationstiden bruges Helligaandshus undertiden for at betegne Hospital i Almindelighed⁸⁾. Dertil kommer, at disse Stiftelser ikke vise nogen Forbindelse med Helligaandsordenen⁹⁾, at de Regler, man kender fra dem, ikke ere paavirkede af dennes Regel, og at endelig deres Segl vise ret forskellige Figurer, ofte, som naturligt var, Duen, den Helligaands Mærke, men derimod ikke Helligaandsordenens Mærke, det tolvspaltede Kors. Det bliver da sikrest at antage, at Helligaandshusene ere væsensforskellige fra Helligaandsklostrene, og det er naturligst at behandle de første sammen med de andre enkeltstaaende Hospitaler.

Stiftelserne¹⁰⁾ kunde være opstaaet paa helt forskellige Maader, oprettede af den sekulære eller den regulære Gejstlighed, af Fyrster, Adelsmænd eller Borgere. Ogsaa deres Styrelse kunde være ordnet paa meget ulige Vis. I Tiden for deres stærke Fremvæxt havde de dog saa godt som alle et fremtrædende gejstligt Præg. Syge- og Fattigplejen blev ledet af Broderskaber af Mænd og Kvinder, der levede efter en Slags Ordensregel, der blev stadfæstet af Biskoppen, under hvis Tilsyn de fra Begyndelsen altid stod. Hvert Hospital eller en mindre Kreds af Hospitaler, der fulgte et fælles Forbillede¹¹⁾, dannede altsaa saa at sige en lille Orden for sig. Størstedelen af disse Hospitalsregler ere gaaet tabt, saaledes alle de danske, dog findes der især fra Frankrig og Tyskland saa mange bevaret¹²⁾, at der meget vel ud fra dem lader sig drage almindelige Slutninger om middelalderlige Hospitalsforhold. Og det viser sig da, at der, hvor forskellige de end kunne være i Henseende til Oprindelse og Størrelse, er overordentlig mange Lighedspunkter i Bestemmelserne for Plejerne og Lemmerne saavel som i Bygningerne. Og denne Lighed viser over alt tilbage til, at man har været under Indflydelse fra to Sider. I Reglerne for Medlemmerne har man fulgt et af de Skriftstykker, der kaldes Augustinerreglen, som ved sin forholdsvise Mildhed egnede sig bedst som Norm for forskelligeartede Forhold, for Sygeplejen har derimod Johanniterhospitalet i Jerusalem været det store Forbillede. »Alle senere Hospi-

talsordener ere egentlig kun Efterligninger af Johanniterordenen, hvis Regler man i deres ser skinne igennem over alt¹³). Dette gælder saavel for de store som for de ganske smaa Ordener. Den stærke Impuls, som Fattigplejen saaledes har faaet fra Johanniterne, er den bedste Adkomst, som denne Orden, en af Middelalderens ædlest Fremtoninger, har til at bevares i Historiens taknemlige Erindring.

Hospitalerne fastholdt som Regel ikke deres oprindelige gejstlige Præg. I Tyskland, hvor Byerne efter Rigets Splittelse voxede frem til at blive den egentlige Kulturbærer, ønskede den velhavende, driftige og selvfolende Borgerstand at faa Haand i Hanke med sine Plejestiftelser, og de fleste af disse gled da i Løbet af 14. Aarh. ud af Bispernes Hænder og kom under Tilsyn af Byernes Magistrater. Det var saaledes Tilfældet med de store Helligaandshuse i Lübeck og Nürnberg, medens Helligaandsordenen allerede c. 1330 maatte afstaa sit Kloster i München til Byen. Samtidig blev det gejstlige Personale i Hospitalerne indskrænket til det mindst mulige. I Reglen var denne Forandring sikkert til Held for Stiftelsernes oprindelige Bestemmelse. — I Frankrig, hvor Byerne aldrig opnaaede saa selvstændig en Stilling, vedblev Hospitalerne meget længere at staa under gejstligt Tilsyn, og den Forandring, der senere indtraadte med deres Styrelse, blev da oftest til Fordel, ikke for Borgerne, men for Kongen.

Det bør allerede her fremhæves, at Middelalderens Hospitaler ikke ere Sygehuse i vor Tids Forstand: Anstalter, hvor man for Betaling kan søge Helbredelse. Der optages vel altid i Middelalderens Stiftelser Syge, men det er fattige Syge. Desuden ere disse i al Almindelighed Plejestiftelser for arbejdsudygtige og gamle og samtidig Gæstehjem for Rejsende.

Ogsaa i Danmark fandtes i Middelalderens senere Aarhundreder en Række milde Stiftelser. De falde i to Hovedafdelinger, 1) de, der havde den særlige Opgave at tage sig af de talrige Spedalske, og 2) de, der ønskede at lindre Nød og Sygdom i Almindelighed. De førstnævnte Huse synes oprindeligt at have væ-

ret ene om Navnet Hospital¹⁴). Disse, der senere oftest kaldes St. Jørgenshuse, falde her udenfor vor Opgave lige som de Stiftelser med Navne som St. Gertrudshuse, hvis Formaal var et lignende. Vi ville her indskrænke os til den anden Slags Stiftelser, der i Begyndelsen kaldes Helligaandshospitaler, senere Helligaandshuse. Grumme lidt er det som Regel, hvad man véd om dem, kun en Række spredte og tilfældige Notitser. At sammenstille alle disse, der oftest kun give Besked om vedkommende Stiftelses Godshistorie, er dog ikke vor Hensigt. Vi ønske kun, som Baggrund for de danske Helligaandsklostres Historie, at faa besvaret enkelte vigtige Spørgsmaal: 1) fra hvilken Tid stamme Stiftelserne, eller i al Fald, naar nævnes de første Gang, 2) under hvis Værgemaal stod de, og hvilken Stand tilhørte den egentlige Leder, 3) hvad véd man om det øvrige Personale, 4) er der andre Oplysninger af mere almindelig Interesse?

I Lunds Ærkestift fandtes Helligaandshuse i Lund, Malmø, Landskrona, Ystad, Aahus, Væ og Falsterbo.

Lunds Helligaandshus nævnes første Gang i Ærkedegnen Erlands Testamente 1269 og blev senere betænkt i en lang Række Testamenter og Gavebreve. Utvivlsomt var det da en velstaaende Stiftelse, selv om det en Tid, omkring 1400, var i Forfald, saa at dets Lemmer blev tvungne til at søge deres Føde paa Gaden. — Det synes fra Begyndelsen at have staaet under Tilsyn af Ærkebispens og Kapitlet (disses Samtykke kræves til en Ejendomshandel 1346), og det er da næppe for dristigt at formode, at Stiftelsen oprindelig er oprettet af disse høje Gejstlige. Senere gik Tilsynet over til en enkelt Mand af Kapitlet, Ærkedegnen, der gennem hele det 15. Aarh. havde Myndighed baade over Helligaandshuset og St. Jørgenshuset og fik denne Ret stadfæstet baade af Kongen (1470) og Ærkebispens (1499). Den daglige Ledelse af Stiftelsen har Ærkedegnen dog naturligvis overladt til en anden »Forstander«, og denne synes mærkelig nok altid at have været verdslig.

Helligaandshusets »Konvent« o: det halvgejstlige Broderskab, der tog sig af de fattiges Pleje, nævnes undertiden, dog uden at der gives nærmere Oplysninger om det. At der kunde være fornemme Mænd deri, viser sig bl. a. ved, at der i Lunds Domkirke skulde holdes Aartid for Adelsmanden Tuve Olufsen fra Hellig-

aandshospitalet. — Da der var en Kirke, har der altsaa ogsaa været en Præst, men om andre Gejstlige véd man intet. Baade Stiftelsen og Kirken vedblev at bestaa efter Reformationen¹⁵).

Malmø Helligaandshus nævnes første Gang 1384. Det var stiftet ved Gaver fra borgerlige og adelige og stod under Tilsyn af Byens Magistrat, indtil det mellem 1474 og 1480 omdannedes til et Kloster. Forstanderen var, i Begyndelsen i al Fald, Præst.

Om de øvrige Helligaandshuse i Stiftet har man kun enkelte spredte og tilfældige Notitser, der næsten intet oplyse om deres Oprettelse og Styrelse.

Landskrona Helligaandshus nævnes første Gang i et Testamente 1415. Efter en Ødelæggelse blev det genoprettet ved en Gave af Aage og Paul Laxmand (1440), hvorefter det ogsaa blev støttet af Kong Christian I. — Efter Reformationen omdannedes det til almindeligt Hospital¹⁶).

Ystad Helligaandshus nævnes i et Testamente 1398. — 1532 var det formodentlig ophævet, siden Kong Frederik I gav Borgerne Tilladelse til at anvende Graabrødreklostret til Hospital¹⁷).

Aahus Helligaandshus nævnes 1393 og i Hemming Brostrups Testamente 1503. Det overdroges 1524 med alt sit Tilliggende til Claus Dennes nye Hospital¹⁸).

Væ Helligaandshus fik Gaver 1494 og 1499 for Messer og Bønner og har altsaa haft en Præst. — 1532 henlagde Frederik I nogen Jord, der havde hørt til St. Gertruds og andre Kapeller, til Helligaandshuset til syge Menneskers Opholdelse¹⁹).

Falsterbo Helligaandshus nævnes kun 1532, da Kong Frederik bestemte, at den Jord, der havde ligget til Kirker og Altre der i Byen, skulde høre til Helligaandshuset og anvendes til de fattige, saare og syge Menneskers Nytte og Opholdelse²⁰).

I Roskilde Stift fandtes Helligaandshuse i Roskilde, København, Slagelse, Antvorskov, Næstved og Vordingborg. — Det Hospital, der efter Reformationen oprettedes i Karmeliterklostret i Helsingør, kaldes undertiden Helligaandshus, men i Middelalderen fandtes intet saadant.

Roskilde havde baade et Helligaandshus og en anden Stiftelse af lignende Art, der kaldes Duebrødre.

Helligaandshuset er muligvis det »Hospital«, der nævnes i Grev Niels' Testamente, og det har da existeret allerede i Begyn-

delsen af 13. Aarh. 1253 flyttede Jakob Erlandsen det ind til Roskilde og skænkede det betydelige Gaver. Man ser af hans Gavebrev, at det var bestemt baade til Hjem for 12 fattige og svage Mennesker — altsaa ikke egentlig til Sygehus —, til Herberg og til Bolig for 12 Peblinge. 1517, da Biskop Lage Urne gav Helligaandshuset i Forlening til Kanniken Otto, vare disse Forpligtelser indskrænket til Underhold af 4 Peblinge og Forsørgelse af de Fattige.

Helt fra 1253 havde Helligaandshuset været under Tilsyn af to Kanniker. De faa Forstandere, der kendes, ere alle gejstlige, sidst i Middelalderen Kanniker; de have formodentlig samtidig været Hospitalspræster, der benyttede den Hospitalet tilhørende St. Laurentii Kirke til Gudstjeneste.

Helligaandshuset vedblev ligesaa vel som »Duebrødre Kloster«, der havde en noget lignende Opgave og ligeledes stod under den høje Gejstligheds Tilsyn, at bestaa efter Reformationen²¹⁾.

Københavns Helligaandshus nævnes første Gang 1296 og var stiftet af Biskoppen af Roskilde, under hvis Værgemaal det i Begyndelsen maa have staaet. Noget før 1474 blev det omdannet til Kloster.

Slagelse havde et Helligaandshus, hvis Godshistorie er meget vel kendt, medens det modsatte er Tilfældet, naar Spørgsmaalet er om Anvendelsen af dets Midler. Det nævnes første Gang 1372 og ofte i det følgende Aarhundrede, og det ser ud til at have været en baade velhavende og vel styret Stiftelse. Den ejede et betydeligt Gods i og omkring Slagelse og havde bl. a. Ret til i Oldentiden at lade fede 150 Svin i Skovene ved Kirkerup. Af Kongerne nød det megen Beskyttelse; Kong Oluf skænkede det saaledes en Gaard 1385, Kongerne Erik af Pommern og Christoffer af Bayern udstedte Beskærmelsesbreve for det 1419 og 1443 (?).

Helligaandshuset havde baade en Kirke og en Kirkegaard, altsaa ogsaa en Præst, der nævnes allerede 1372. Forstanderen synes i Begyndelsen at have været verdslig. Omkring 1500 er Hospitalspræsten imidlertid gaaet over til at blive Forstander. 1498 erkendte saaledes Præst og Forstander Hans Severinsen, at han havde »Helligaandskapitlet« i Forlening af Biskop Niels Skave i Roskilde. Hvor længe Afhængigheden af denne varede, er ukendt; muligvis er det ovennævnte Brev kun et Udtryk for den urolige

og stridbare Niels Skaves Lyst til at gribe om sig til alle Sider. 1500 optræder nemlig Borgeren Hans Jensen paa Helligaandshusets Vegne, og han har da formodentlig haft Tilsyn med det.

Medlemmerne i Helligaandshuset kaldes gjerne dets »Konvent«. Et enkelt Vidnesbyrd viser, at der har været baade Brødre og Søstre (1472 nævnes Karen Nielsdatter som Søster). — Om Stiftelsens Virksomhed ved man vistnok ikke andet end et Udtryk i et Kongebrev af 1540 om »fattige, saare og syge Mennesker, som inde er«, et Udtryk, som viser, at Helligaandshuset som vanligt baade var bestemt for arbejdsudygtige og syge. Det omdannedes efter Reformationen til et Hospital med borgerlige Forstandere²²).

Antvorskov havde et Helligaandshus, knyttet til Johanniterklostret og formodentlig lige saa gammelt som dette, selv om det først nævnes 1389. — Noget faar man at vide om denne Stiftelse ved et Brevuddrag fra 1498. Hr. Axel Lagesen (Brock) til Clausholm, Randers Helligaandsklosters Velgører, skænkede nemlig en Gave til Klostret, hvorfor der hver Uge skulde holdes tre Messer i »Helliggesthus Kapel« for de syge Folk, og dertil skulde Klostret holde to fattige Folk med Spise og to Senge op til forskrevne Kapel. — 1580 lod Kongen alle de fattige, som hidtil havde været forsørgede paa Antvorskov, indlægge i Slagelse Hospital²³).

Næstved Helligaandshus nævnes vistnok første Gang i Fru Ida til Gladsaxes Testamente 1398. I 15. Aarh. omtales det undertiden, især i St. Peders Klosters Gavebog, ligesom det modtog en Del Gaver.

Forstanderen kaldes Prior eller Formand og har vistnok været verdslig. Af et Tingsvidne fra 1491 faar man den ganske interessante Efterretning, at han bar et rødt Kors paa sine Klæder. — Hvem der havde Værgemaalet over Stiftelsen, St. Peders Kloster eller Byen Næstved, er ganske uklart. — 1514 blev der gjort et mislykket Forsøg paa at omdanne Stiftelsen til Helligaandskloster. — 1532 gav Kong Frederik Næstved Borgere Forleningsbrev paa Graabrødreklostret, mod at de skulde vedligeholde Helligaandshuset og dèr indlægge »fattige, elende, syge Mennesker« og forsyne dem med Klæder og Føde. Ogsaa dette Helligaandshus har altsaa været en Plejestiftelse. En af Fløjene staar endnu, men dens Indre er helt forandret²⁴).

Vordingborg Helligaandshus nævnes kun i et Brev af 1466.

Det nævnte Brev synes imidlertid med Sikkerhed at oplyse, at Forstanderen var verdslig, at han ved sin Side havde et Konvent af »ædle Sødskende«, og at Stiftelsen stod under Magistratens Tilsyn. — 1532 gav Kongen Mathis Kammersvend Livsbrev kvit og frit paa Helligaandsgaarden, »efterdi der ingen Rente var til uden nogle Vænger«. Stiftelsens Virksomhed synes dengang at være ophørt²⁵).

I Odense Stift fandtes Helligaandshuse i Odense, Assens, Nakskov, Saxkøbing og Nykøbing (Falster).

Odense havde to Helligaandshuse, der begge stod under Gejstlighedens Tilsyn. Det ene tilhørte oprindelig og var da sagtens stiftet af Benediktinerklostret 3: Stiftets Domkapitel. De kendte Forstandere ere Præster. 1478 gik det muligvis ind under Helligaandsordenen. Det andet tilhørte Johanniterne og var formodentlig lige saa gammelt som disses Kloster i Byen.

Assens Helligaandshus nævnes første Gang i et Testamente af 1295, da det fik skænket en Del Jorder, derefter vist ikke før 1474. Det havde, i al Fald sidst i Middelalderen, Provsten i Assens til Forstander. Denne afstod c. 1500 Stiftelsen til Karmeliterne, som fik Lov til at opføre et Kloster mod til Gengæld at bygge et nyt Hospital. Karmeliterne kom da ogsaa til Assens, hvor de havde et Kloster lige til Reformationen, men deres Forpligtelser kunne de næppe have overholdt. Den myndige Provst i Assens, Christian II's særlige Yndling, Hans Hansen, rejste Klage imod dem, og Kongen paadømte 1515 Sagen saaledes, at Karmeliterne fik Tilladelse til at beholde det gamle Kapel, Hospital og Gaard, men skulde opføre et nyt Hospital og udlevere alle Helligaandshusets Klenodier til Provsten, deri indbefattet Monstranser, Kalke, Diske, Messerede, Korkapper m. m. foruden en Del Relikvier. Fortegnelsen over disse viser, at selv en utvivlsomt saa lille Stiftelse som denne kunde samle sig en Del Helgenlevninger. Der fandtes saadanne Kostbarheder som en Arm af Apostelen Bartolomæus og en Tand af St. Katarina. — Karmeliterne have sikkert ikke overholdt deres Forpligtelse bedre end tidligere, siden Helligaandshuset aldrig nævnes senere. Deres eget Kloster, der altsaa falder sammen med det oprindelige Helligaandshus, blev 1530 skænket Borgerne af Frederik I²⁶).

Nakskov Helligaandshus nævnes første Gang 1400, og var

da et gejstligt Præbende. 1441 havde Biskoppen i Odense Værgemaalet over Stiftelsen og indsatte en verdslig Forstander. 1470 omdannedes Stiftelsen til Kloster.

Saxkøbing Helligaandshus nævnes kun rent tilfældigt i Breve fra 1483 og 1488; i det førstnævnte Brev omtales tillige Stiftelsens Kapellan Jep Jepsen. Dets nærmere Forhold og senere Skæbne ere ukendte²⁷).

Helligaandshuset i *Nykøbing* paa Falster nævnes første Gang 1447. Ligesom det i Slagelse synes det at have været en velstaaende og anset Stiftelse, der fra gammel Tid var skattefri. En lang Række Breve give god Besked om dets Køb og Salg af Gods. En Del Adelsmænd fra Omegnen stiftede et Alter for St. Olaf, og Kong Hans skænkede 1486 Idestrup Kirke, som Nykøbing Hospital endnu ejer den Dag idag. Der var en Kirke, og alle de kendte Forstandere vare Præster. Men for Resten var Stiftelsen vistnok under Borgernes eget Værgemaal (1482 nævnes »den Helligaands Kirkeværger«). — Det Brev, hvorved Kong Frederik I 1532 forlenede Mester Laurids Ølmand med Helligaandshuset, giver en Del Oplysninger af Interesse om dets Tilstand. Man erfarer saaledes, at Forstanderen i Fremtiden skulde holde fem syge Mennesker frit med Seng, Hus, Mad, Øl og Varme og desuden fire andre »Stakkare«, som vare saa raske, at de selv kunde søge deres Føde ved Tiggeri, med frit Hus. Dette turde vel nogenlunde svare til, hvad Stiftelsen formaaede i den egentlig katholske Tid. Udtrykkene viser tillige, at der snarere er Tale om et Plejehjem end om et Sygehus²⁸).

I Slesvig Stift fandtes Helligaandshuse i Slesvig og Flensborg.

Slesvig Helligaandshus nævnes første Gang 1448, da Hertug Adolf skænkede det Byen Ravenholt. Det modtog adskillige Gaver, saaledes af den fromme og gavmilde Biskop Claus Wulf, og 1464 stadfæstede Christian I sin Morbroders Gave. Vistnok hele Tiden stod det under Tilsyn af Domkapitlet, maaske særlig under Domprovsten. Navnet Helligaandshus forekommer mærkelig nok først 1464, tidligere kaldes det Helligtrefoldighedshospital. Den til Hospitalet hørende Kirke, der tillige var Sognekirke, kaldes med forskellige Navne, Helligtrefoldigheds, Helligaands og »St. Drottens« (o: Kristi) Kirke. — Omtrent 1530 ophævedes Hospitalet,

og dets Beboere, 19 i Tal, bleve overflyttede til det nye Hospital i Graabrødreklostret. Kirken nedreves i 17. Aarh.²⁹).

Betydelig bedre kendt er Helligaandshuset i *Flensborg*. Det var stiftet øjensynlig af Borgerne selv, kort før 1325, og sikkert efter Forbillede af de tyske (holstenske) Helligaandshuse. Fire Borgere ere 1327 dets Værger, og Forstanderne synes hele Tiden at have været Lægmand (1426 og følgende Aar saaledes »beskeden Mand« Johan Snellink). En Præst har alligevel været knyttet til Anstalten, især efterat denne 1386 havde faaet en Kirke, der byggedes af Trefoldighedskalentet. Det er denne Kirke, der staar endnu og benyttes til den danske Gudstjeneste.

Hospitalet nød megen Beskyttelse og Velvilje baade fra Regeringens og Borgernes Side. Hertug Valdemar udstedte 1325 et vidtgaaende Beskyttelsesbrev for Stiftelsen, som han bl. a. skænkede Skattefrihed og alle tre Marks Sager over dets Bønder; 1330 fornyede og udvidede Hertugen Privilegierne. Helligaandshuset havde 1451 betydelige Ejendomme, 28 Huse i Flensborg og 25 Besiddelser rundt om paa Landet. Efter Reformationen vedblev Hospitalet at bestaa, og dets Forstandere bevarede længe Jurisdiktionen over dets Bønder³⁰).

Ribe Helligaandshus var en af de ældste Stiftelser i Landet, da det nævnes i Knud Snubbes Testamente, der sættes til Midten af 13. Aarh. Det var tillige et af de mest velstaaende Helligaandshuse og havde faaet mange Gaver baade fra Borgere og Adelsmænd. En af de mærkeligste er den, hvorved Hennike Limbek havde stiftet en Del Præbender for Personer af sin Slægt. Den Forplejning, som blev Hospitalsmedlemmerne til Del, maa have været god, naar den kunde passe for Adelige.

Forstanderen synes altid at have været gejstlig, og Stiftelsen stod stadig under Kapitlets Værgemaal. Senere gik dette over til, at en Kannik ligefrem blev Forstander. — Klosters Konvent omfattede (i al Fald 1317) baade Brødre og Søstre, og af Bestemmelserne om Aartider ses det, at der maa have været ikke saa faa Præster derimellem. Der var da ogsaa baade Kirke og Kirkegaard. Helligaandshuset var »snarere en Lemmestiftelse end et Sygehus«. Ved Reformationen overgik Helligaandsgaarden til det nye almindelige Hospital³¹). I Stiftet fandtes kun dette ene Helligaandshus³²).

I Aarhus Stift fandtes Helligaandshuse i Aarhus, Randers og Horsens.

Aarhus Helligaandshus nævnes første Gang 1354, da Kong Valdemar bekræfter Ridderen Peter Gødesens Gave, der skulde anvendes til Genopførelse af Kirken. Dets Forstander (provisor) var Præsten Thomas, som senere synes at være bleven Kannik. Helligaandshuset er formodentlig ved samme Lejlighed bleven et Præbende, der tilkom en af Kannikerne. I Aarhus Domkapitels Statuter fra 1383 siges ligefrem, at en af Kannikerne bør styre Helligaandshuset. Virkelig træffer man ogsaa i den følgende Tid Kanniker som Stiftelsens Forstandere. Helligaandshusets Virksomhed er i øvrigt ogsaa ganske ukendt. Paa Reformationstiden var det øde. 1540 gav Kong Christian III Superintendenten Mads Lange Ejendomsbrev paa en øde Gaard, kaldet Helligaandsgaarden, der hørte til Helligaandskapellet³³).

Randers Helligaandshus nævnes første Gang 1417 (dets Forstander muligvis allerede 1400). Det var en rent borgerlig Stiftelse, indtil det før 1489 omdannedes til Kloster.

Horsens Helligaandshus nævnes vistnok kun i et Gavebrev fra 1468 og i Fru Kirstine Rosenkrantz's Testamente 1509. Det synes at have haft en egen Kirke eller Kapel. I øvrigt ere dets Forhold ganske ukendte. Efter Reformationen blev dets Gods (1541) henlagt til Hospitalet i Aarhus³⁴).

I Viborg Stift fandtes Helligaandshuse i Viborg (?) og Aalborg.

Viborg Helligaandshus nævnes kun i et kort Brevuddrag fra 1476. Dets Tilværelse er meget tvivlsom, da det ikke eksisterede paa den Tid, da Stiftelsen i Aalborg oprettedes. — Det St. Miksels Hospital, som ifølge et Brevuddrag var oprettet 1159 og bestemt til »hospitalitas pauperum«, altsaa til et lignende Øjemed som det, Helligaandshusene sigtede paa, var vistnok i den senere Middelalder et Spedalskhedshospital³⁵).

Aalborg Helligaandshus oprettedes 1431 som en rent borgerlig Stiftelse under Tilsyn af Byens Magistrat og med en borgerlig Forstander. En Præst var dog fra Begyndelsen knyttet til Stiftelsen. I »Konventet« fandtes baade Brødre og Søstre. Som en fuldstændig Undtagelse vide vi endelig om dette Helligaandshus,

at det havde antaget den Regel, der brugtes i Lübeck. 1451 omdannedes Stiftelsen til Kloster.

I Børglum Stift fandtes kun ét Helligaandshus i *Nykøbing* paa Mors. Dette var oprettet kort før 1440 af Byens Borgere og blev stadfæstet af Kong Christoffer af Bayern. Johanniterne i det store Kloster Dueholm, der laa tæt ved Byen, fik imidlertid af Paven tildelt Ret over det Kapel, der var knyttet til Hospitalet, og dermed fulgte snart Ret over Hospitalet selv. Dette beholdt dog sine egne Forstandere. Johanniterne synes at have forsømt Omsorgen for de nødlidende, og Frederik I overdrog derfor 1528 Stiftelsen til Byen³⁶).

Vil man sammenfatte, hvad disse spredte Oplysninger give af Fællestræk for de danske Helligaandshuse³⁷), fremgaar det for det første med temmelig stor Sikkerhed, at de ingen indbyrdes Forbindelse have haft, saa lidt som nogen Forbindelse med Helligaandsordenen. Nogen samlet Plan for Anlægget af disse Stiftelser vilde man derfor forgæves søge; vigtige Byer som Nyborg have ganske savnet dem. De ere skudt op af sig selv, paa samme Maade som det gik i de andre evropæiske Lande. Dog kan man med Sikkerhed henføre de fleste af dem til en af to Hovedgrupper, de, der stod under gejstligt Tilsyn, og de, som Byerne havde Ret over. — Under Biskop og Domkapitel hørte utvivlsomt Helligaandshusene i Lund, Roskilde, Slesvig, Ribe, Aarhus og det ene af dem i Odense. Det samme var oprindelig Tilfældet med de senere Klostre i København og Nakskov, medens Provsten i Assens havde Tilsyn med Byens Helligaandshus. Endelig havde Johanniterne ikke helt glemt deres oprindelige Hovedopgave, at sørge for de syge og nødlidende. De sad inde med Helligaandshuse i Odense og Antvorskov, senere fik de ligeledes tilegnet sig det i Nykøbing, Mors.

Til den anden Gruppe, der stod under Borgernes Tilsyn, hørte sikkert Stiftelserne i Vordingborg, Nykøbing (Falster) og Flensborg, foruden de senere Klostre i Malmø, Faaborg, Randers og Aalborg. Ogsaa Helligaandshuset i Slagelse synes den længste Tid at have været styret af Byen selv. Hvem der havde Tilsyn med de andre Helligaandshuse, er ukendt. Det synes ikke, som om Kongerne før Reformationstiden have blandet sig ind i Styrelsen, som de gjorde overfor St. Jørgenshusene.

Forholdene i Danmark ere altsaa hverken som i Tyskland, hvor Borgerne, eller i Frankrig, hvor Kongerne efterhaanden tog Hospitalerne fra Gejstligheden. Hos os er Gejstlighedens Magt i saa Henseende i Stigen Middelalderen igennem. Helligaandshuset i Nykøbing (Mors) blev frataget Borgerne, det samme forsøgte i al Fald Biskoppen af Roskilde med det i Slagelse. Og frivilligt afstod Borgerne i Malmø, Faaborg, Randers og Aalborg deres Hospitaler til Helligaandsordenen. Vore Byer have aabenbart før Reformationen ikke haft Selvtillid og Betydning nok til at hævde deres Stilling overfor den mægtige Gejstlighed.

Forstanderen kunde i de gejstlige Helligaandshuse være en Lægmand, i de borgerlige en Præst, men dette forandrer intet i det ovennævnte Hovedforhold. Den Præst, der maa forudsættes i alle Stiftelserne, maatte jo i al Fald i aandelige Sager adlyde sin Biskop, selv om han i øvrigt stod under Byen, og heri ligger, at Biskoppen altid, ogsaa i de borgerlige Helligaandshuse, kunde finde Paaskud til Indblanding. Desuden havde han vel, som det var Tilfældet i Udlandet, oprindeligt givet Reglen for vedkommende Stiftelse og derfor ogsaa Ret til at sørge for dens Overholdelse.

De Regler, der gjaldt for de »Konventer« af Brødre og (i Slagelse, Ribe og Aalborg) Søstre, der besørgede Fattig- og Sygeplejen, ere ganske ukendte undtagen for Aalborg, der som ovenfor bemærket fulgte Lübecks Regel. Da denne atter var afledet fra Johanniterreglen, kan man med udenlandske Forbillede for Øje formode, at Reglerne for de andre Huse ogsaa paa en eller anden Maade have været under Paavirkning fra Johanniterne. Tiden for de ældste Helligaandshuses Opstaaen gør en saadan Paavirkning mulig. Fra det 13. Aarh. stamme i al Fald Husene i Lund, Roskilde, København, Assens og Ribe, altsaa fra en Tid, da der endnu var noget af Korstogsaanden tilbage, og da Johanniterne vare vel kendte herhjemme. Det er værd at lægge Mærke til, at disse fem Hospitaler, som sikkert maa høre til Landets ældste, alle ere oprindelig gejstlige Stiftelser. Den sekulære Gejstlighed har da ikke helt glemt den Pligt, som den havde til at tage sig af de nødlidende indenfor dens Distrikt. Byerne ere først senere kommet med.

De faa Oplysninger om de Kærlighedsgærninger, der øvedes

indenfor de danske Helligaandshuse, vise endelig, at de have lignet Hovedtypen for de europæiske Hospitaler, at de altsaa have været baade Plejestiftelser og Sygehuse, men derimod ikke Sygehuse i vor Tids Forstand.

Kapitel III.

Helligaandsordenen.

Sydfrankrig var før Albigenserkrigenes Ødelæggelser et af de førende Lande i Evropa, et Land med rige Handelsbyer, Hjemsted for Trubadurerne Digtning og den romanske Bygningsstil, endelig maaske den Del af Evropa, hvorfra de fleste Deltagere i det første Korstog kom. Det er da ikke noget Tilfælde, at baade Antoniterne og Helligaandsordenen stammede derfra, Antoniterne fra et Hospital ved Vienne, medens Gui, Helligaandsordenens Stifter, var fra Montpellier.

Antoniterne kom temmelig tidligt i Forfald, men Helligaandsordenen³⁸⁾ vedblev i lange Tider at være sin Opgave tro. Men lige saa interessant, som Ordenens Historie derfor er, lige saa mange Gaader frembyder den, og om faa Ordener er der og bliver der fremdeles sagt saa meget urigtigt. Ulykken er nemlig, at vort Kendskab til dens første Periode paa Grund af Tidernes Ugunst er meget mangelfuldt. Ved Plyndringen af Rom 1527 led Moderklostret meget, og dets Arkiv fra før 1431 blev med faa Undtagelser spredt for alle Vinde. Efter 1431 er der bevaret en Del, især en Række Kopibøger, der give mange særdeles vigtige Oplysninger. Men Fuldstændighed er der langt fra. Hertil kommer et andet Uheld. Paa Ludvig den 14des Tid søgte nogle Æventyrere at tilegne sig Ordenens Godser i Frankrig. De fabrikerede i den Anledning en Mængde falske Aktstykker, der ere optrykte i en stor Diplomsamling for Ordenen³⁹⁾, og disse Falsknerier have virket vildledende.

Sandt at sige véd man om Stifteren, Gui af Montpellier, ikke stort udover nogle Ytringer i et Par Buller af Innocens III (1198)⁴⁰⁾. Man véd ikke en Gang med Sikkerhed, om han har

tilhørt den Grevefamilie, som ejede Byen⁴¹), eller, hvad der maaske er det sandsynligste, var af borgerlig Slægt. Sikkert er det kun, at han i sin Fødeby mellem 1170 og 1180 stiftede et Hospital, som han kaldte efter den Helligaand som den, i hvis Navn alle gode Gærninger øves. — Navnet var formodentlig anvendt allerede før hans Tid⁴²) og blev som tidligere bemærket (S. 5) senere brugt af en Mængde Stiftelser, der ikke havde noget med Guis Orden at gøre. — Temmelig hurtigt fik Stiftelsen Aflæggere rundt om i Sydfrankrig, og den lille Kongregation talte 1198 i alt 11 Hospitaler, deriblandt 2 i Rom. Rimeligvis vare disse alle, som man tilfældigvis véd om det i Marseille⁴³), oprettede af Broderskaber, der bar den Helligaands Navn. Kongregationen havde et borgerligt Præg; dens Klostre laa alle i Byerne, og dens Medlemmer vare Borgere. Paven gav den 1198 Ret til at præsentere sine Præster for Biskoppen, der da skulde indsætte dem; man ser ogsaa heraf, at Præsterne oprindelig vare en Undtagelse. Om Ordenens Kærlighedsgærninger giver Pavebullen den Oplysning, at i dens Hospitaler »bleve hungrige vederkvægede, fattige fik Klæder, syge det nødvendige og de mere trængende større Trøst«. Der er altsaa her, som overalt i Middelalderens Hospitaler, en Sammenblanding af den forskelligartede Kærlighedsvirksomhed, som den kristne Oldtid ligesom Nutiden henviste til særlige Sygehuse, Fattighuse og Gæstehjem. Intet af disse Træk viser noget afvigende fra den Tids Hospitalers almindelige Type. Lige saa lidt er dette Tilfældet med de »Regler og forstandige Bud«, som Gui efter Bullen af 1198 havde givet for sin Kongregation. Hans egne Regler ere ganske vist ikke bevarede, men undersøger man den senere Ordensregel, vil man finde, at alle dens Hoveddele, der maa antages at stamme fra Stifteren, ere direkte Laan fra Johannerreglen. At Gui som de andre Hospitalsstiftere paa den Tid har søgt sit Forbillede i det berømte Hospital i Jerusalem, er ganske naturligt. Det havde sin Glanstid i hans Ungdom, han har sikkert hørt hjemvendte Korsfarere fortælle om det, og maaske har han selv paa en Pilgrimsrejse besøgt det. Man har altsaa Ret til at kalde Helligaandsordenen i dens oprindelige Form »Johannerterne omsat til det borgerlige med Fjernelse af Ridderpligterne«⁴⁴). Man kan tilføje, at Gui formodentlig har lagt mindre Vægt paa at behandle egentlige Sygdomme — der savnes i hans Regel den

ovenfor nævnte Bestemmelse om de fire uddannede Læger — og mere paa i al Almindelighed at lindre de fattiges Nød.

Det nye, hvorved Ordenen faar sit bestemte Særpræg, stammer ikke fra Gui, men derimod fra Pave Innocens III. Et Sagn, som vi nu savne Midler til at kontrollere, fortæller, at han blev forfærdet over de mange Barmelig, som opfiskedes i Tiberen, og derfor besluttede at opføre et Hospital for Hittebørn. Hvorledes

Fig. 1. Innocens III giver Brødrene Ordensdragten.
Efter Brune, 49.

det nu forholder sig med dette Sagn, der ofte er bleven fremstillet, saaledes i Freskerne i S. Spirito in Sassia, og som ogsaa her i Danmark genfindes i et misforstaaet »Sagn« om Grundlæggelsen af Faaborg Helligaandskloster⁴⁵), saa er det sikkert nok, at Om-sorgen for Hittebørn fra den Tid udgjorde Ordenens Hovedvirk-somhed og er noget ganske særegent for den. Sikker er ogsaa Stiftelsen af Hospitalet. — For Aarhundreder tilbage (727) havde Kong Ina af Wessex i Rom i Nærheden af Peterskirken opført et Hospital o: et Gæstehjem for Pilgrimmene af sin Nation. Hospi-

talet var forlængst forsvundet, men efter det bar Stedet endnu Navnet Saxia. Her opførte Paven sin nye Stiftelse. Store Tanker har han sikkert haft med den, ikke mindre, end at den skulde være for Kristenheden, hvad Hospitalet i Jerusalem tidligere var. I den varmtføjte Indledning til sin store Stiftelsesbulle (1204) ⁴⁶⁾ udtaler han sig i stærke Ord om Gæstfriheden som den, der omfatter alle de Gærninger, hvorfor Herren har lovet paa den yderste Dag at belønne de gode, »den Dyd, som giver Føde til de hungrige, Drikke til de tørstige, modtager de fremmede hjemløse, klæder de nøgne, ikke nøjes med at besøge de syge, men tager sig af deres Sygdom og giver dem moderlig Omhu, trøster Fangerne og giver de døde Begravelsens Velgærning. Ved den ombytte vi denne Verdens timelige Goder med de evige og samle os det Gods, som Møl og Rust ikke skal fortære«. Ved disse smukke Ord henviser Paven til Skriftens Ord (Matthæus 25, V. 31—46), og han har derved saa at sige skrevet Programmet, ikke alene for selve S. Spirito in Sassia, men for hele Helligaandsordenen. Henvisningen til dette Skriftsted optoges nemlig i den senere Ordensregel.

Til at styre det nye Hospital indkaldte Innocens Gui af Montpellier, til hvis Virksomhed han jo i Forvejen havde et nøje Kendskab. For ikke at forurette dennes gamle Stiftelse i Montpellier bestemtes det, at dette og det nye Hospital i Rom skulde være ligestillede. Der skulde kun være én Forstander, som skiftevis skulde besøge begge Hospitaler. Stiftelsen i Rom maatte kun udsende »Bedere« i Italien, Sicilien, England og Ungarn, det i Montpellier i hele den øvrige Kristenhed. Strax efter Guis Død (1209) opgav man imidlertid denne Ordning som upraktisk. Montpellierklostret blev lagt ind under det romerske, som skulde være hele Ordenens Moderkloster. Denne Ordning holdt sig derefter hele Middelalderen igennem trods gentagne Modstandsforsøg fra det nævnte franske Kloster ⁴⁷⁾.

Innocens III gjorde meget for at skaffe sin Yndlingsstiftelse gode Indtægter. Det blev paalagt Døtreklostrene at betale aarlige Afgifter til Moderklostret ⁴⁸⁾. Ved store Afladsrettigheder søgte Paven at bevirke, at de Troende blev ivrige til at give, og der udgik strænge Ordre om, at alle skulde modtage Helligaandsklostrenes Bedere med Velvilje. — Men til Gengæld for alle disse Begunstigelser vilde Paven have nøje Tilsyn med Ordenen. Det

skete ved Bestemmelsen om, at der i det romerske Kloster skulde være mindst fire Præstebrødre, der kun skulde være afhængige af Paven. For Messelæsningens og Sjælesorgens Skyld alene kunde et saadant Forlangende vel ikke være nødvendigt. Der begyndte herved at komme en Klerikalisme ind i Ordenen, der efter et Par Aarhundreders langsomme Væxt endelig blev overmægtig.

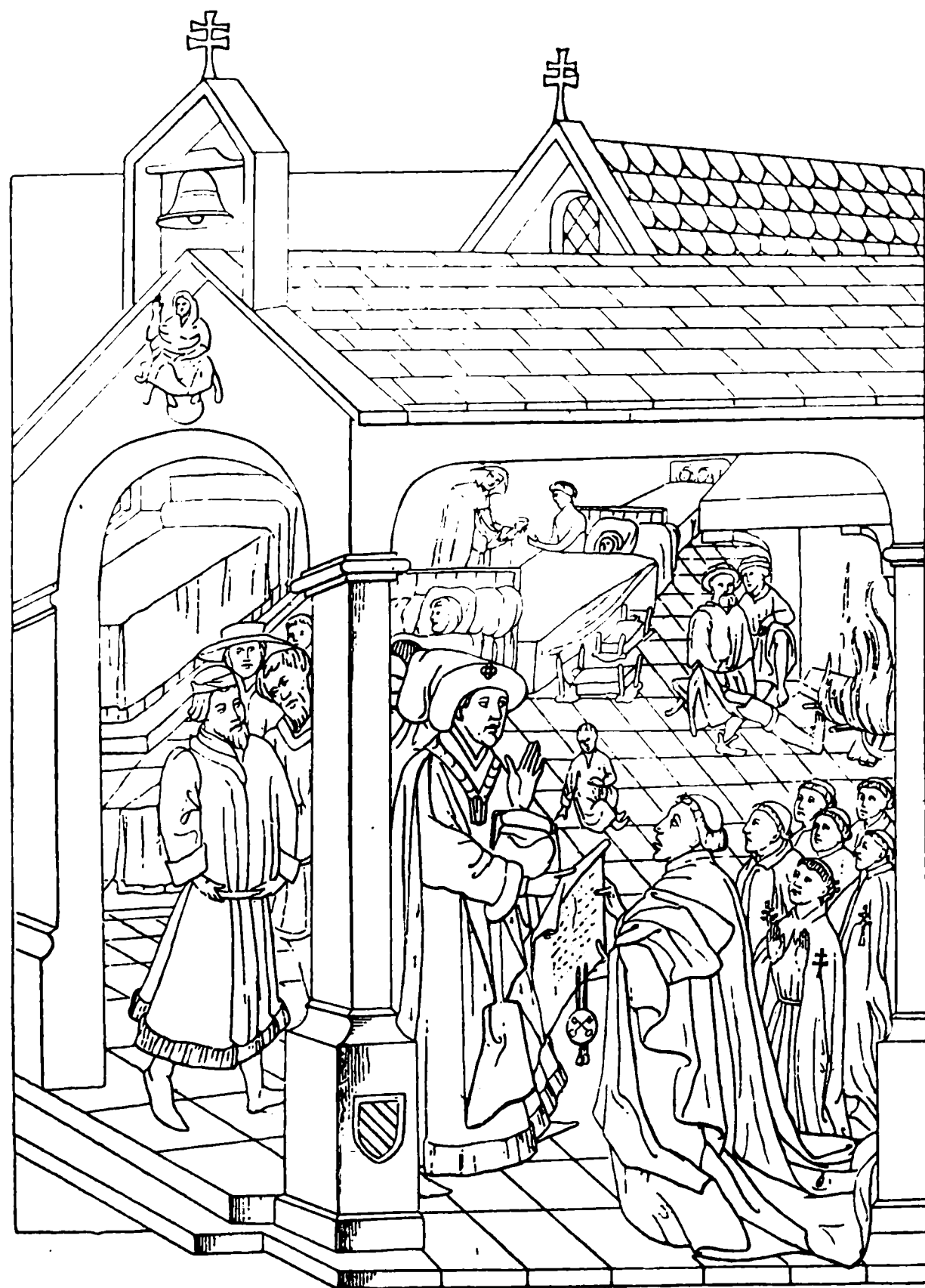

Fig. 2. Hertugen af Burgund overgiver Brødrene i Dijon Pavens Bulle.
Efter Brune, 65.

Hvorledes Gui har stillet sig til disse store Forandringer, er ganske ukendt. At han i synderlig Grad skulde have gjort Indvendinger, er dog næppe troligt, ellers vilde Paven ikke have anvendt ham til vigtige Hverv⁴⁹⁾. — Men disse Forandringer ere af en saa indgribende Natur, at man næsten har Lov til at kalde Pave Innocens for Ordenens virkelige Stifter. Ordenen blev fra nu af særlig pavelig og blev af alle Innocens' Efterfølgere overøst med Forrettigheder, samtidig med at disse søgte at sikre sig Lydighed fra dens Side. Ingen af Paverne veg saaledes bort fra den Vej, som Innocens havde anvist.

Særlig gaar den bevarede Ordensregel⁵⁰⁾ ganske i dette Spor. Til denne Regel, der beholdt ubestridt Gyldighed i al Fald til Eugen IV's Tid, og som ogsaa efter den Tid blev i al Fald raadspurgt af Ordenens Medlemmer, findes det ældste Manuskript i Ordenens Centralarkiv. Efter Bogstavernes Form at dømme er dette Manuskript ikke yngre end 1300; sandsynligvis stammer det fra 13. Aarh. Det havde efter Trykningen af Reglen (1564) en Tid været glemt og var blevet ilde medhandlet, indtil det i 18. Aarh. blev fundet og restaureret. Det er en stor Foliant paa c. 250 Sider, udstyret med c. 100 Miniaturer og Initialer, af hvilke c. 40 give Interiører, som især for en saa fjærn Tid ere af den højeste Interesse. Man ser Fremstillinger af Klosterbrødrenes Liv, deres Fællesspisning (41, 78, 85), Sygepleje (25, 49), Fattigpleje (127 ff.), Fængsler (93, 148), Kapitler (80, 90, 202) osv. Fremstillingen er stærkt realistisk, ofte humoristisk. Særlig viser Billedet af Valgkapitlet (Fig. 4) en stærkt personlig, om end ikke saa lidt karrikeret, Opfattelse af de enkelte Medlemmer. Føjes dertil, at Farverne ere overmaade smagfulde, vil man forstaa, at Manuskriptet er den største Kostbarhed i det romerske Statsarkiv.

Ordensreglen udmærker sig ikke alene ved sin uhyre Længde (105 Paragraffer)⁵¹⁾, men ogsaa ved sin mærkelige Mangel paa logisk Sammenhæng: Dette bliver imidlertid let forklarligt ved, at man her har at gøre med en Kompilation, foretaget af to Kardinaler mellem 1228 og 1252⁵²⁾. »De Gentagelser, der flere Gange findes, Sidestillingen i visse Artikler af Forskrifter, der ere ganske fremmede for det Æmne, der angives ved Kapitlets Titel, endelig Henvisningen til en Bulle af Innocens III og, at der er medtaget Bestemmelser, der udelukkende gælde for Klostret i Rom, alt viser med Sikkerhed, at man har at gøre med en ændret Text«. I Virkeligheden er mere end Tredjedelen af Ordensreglen kun en oftest ordret Gengivelse af Johanniterreglen og af Johanniternes senere Vedtægter. »Da denne Tredjedel er den vigtigste og omfatter næsten alle Forskrifterne vedrørende Brødrenes Stilling og Pligter ligesom en Del af Forskrifterne angaaende Sygeplejen, medens de Tilføjelser, der ere fremmede for Johanniterreglen, for Størstedelen vedrøre administrative eller disciplinære Spørgsmaal, kan man med stor Sandsynlighed antage, at Guis oprindelige Regel kun var Johanniterreglen i en noget ændret Skikkelse, hvortil man da i den

senere Revision, som er levnet, har føjet Bestemmelser skikkede til at opretholde god Orden. Disse Bestemmelser ere dels Kapitelvedtægter, dels Sædvaner indenfor Ordenen, som man har optegnet og derved givet almen Gyldighed. Hertil komme Kommentarer til de enkelte Artikler, for det meste hentede fra Augustinerreglen«.

Forøvrigt indeholder Reglen en lang Række Straffebestemmelser, der især overfor Tjenerne ere af en ret oprørende Haardhed og meget strængere end f. Ex. i Johanniterreglen. Ordenens nære Forhold til Pavestolen fastslaas endnu nærmere, ved at det saavel i Stormester- som i Prioreden bestemmes, at ingen Ejendomme eller Adkomstbreve maa afhændes uden Pavens Samtykke, og ved at der indsættes en Kardinalprotektor⁵³), der skal have Strafferet over Moderhusets Præster og Ret til at visitere dette. Af størst Vigtighed er Indførelsen af Kapitler. Man maa sætte dette i Forbindelse med Bestemmelsen paa Laterankonciliet⁵⁴) 1215 om, at der i alle Ordener skulde holdes Kapitelmøder. Formen for disse Kapitler er laant fra Cistercienserne, hvad man maaske kunde sætte i Forbindelse med, at den ene af de to Kardinaler, der bearbejdede Reglen, var Cistercienser. Kapitlerne skulde i hvert Kloster afholdes en Gang om Ugen, for vigtigere Anliggender fire Gange om Aaret. Desuden skulde alle Døtreklostrenes Priorer møde en Gang om Aaret i Moderklostret i Rom for at afgøre de for hele Ordenen fælles Anliggender⁵⁵). Det fremgaar af disse Bestemmelser, at Ordenen endnu ikke har haft nogen stor Udbredelse, siden man kan tænke sig en saa nøje Centralisation under Stormesteren og Paven mulig.

Forholdet blev imidlertid et andet, da Ordenen i Løbet af 13. Aarh. bredte sig ud over Evropa og naaede til Egne, der laa fjærnt fra Moderklostret.

Man kan med stor Sikkerhed angive, baade hvilke Hospitaler der til forskellige Tider hørte til Ordenen, og hvorledes dennes Udbredelse er gaaet for sig. I forskellige Pavebuller af 1198, 1225, 1256, 1291 og 1343⁵⁶) findes officielle Fortegnelser over de Helligaandsklostre, der adlød Moderhuset i Rom⁵⁷). En tilsvarende Liste findes for Slutningen af 15. Aarh., affattet af det romerske Klosters Sekretær, Lucianus Carpinus fra Fermo⁵⁸), en Mand, der mere end nogen maatte vide Besked, og indført mellem 1480 og 1489 i en af Klostrets Kopibøger.

De Resultater, man kommer til ved en Sammenligning imellem Bullen af 1291 og Lucianus' Liste, ere da følgende:

1291 havde Ordenen i det tysk-romerske Rige norden for Alperne kun Klostrene München, Wien, Gmunden, Wimpfen, Stephansfeld og Stettin, i Polen Krakau, i England Writtle, i Lothringen 3, i Burgund 11, i Sydfrankrig 12, i Spanien 5 og i Italien 60, ialt 99. medens Skandinavien slet ingen har. Ordenen har altsaa kun naaet en stor Udbredelse i Italien og Sydfrankrig, de Lande, hvor dens to Moderklostre, Rom og Montpellier, fandtes. — Den 200 Aar senere Liste, der dog ikke er fuldstændig, idet store Dele af Italien og hele Tyskland fattes, viser følgende Tal: Sicilien 19, Kongeriget Neapel 12, Ravenna 1, Spanien 42, Frankrig 33, Burgund 3 og Danmark 6, i alt 116 Klostre. Suppleres denne Liste med, hvad Undersøgelser i Centralarkivet i Rom vise, vil man finde, at Ordenen har haft nogen Fremgang i Italien og Sydfrankrig, stærk Fremgang i Spanien (fra 5 til 42). I England er dens eneste Kloster gaaet tabt, i Tyskland Klostrene Gmunden, München og Stettin. Sydtyskland var nu delt i to Provinser. Det store Kloster Stephansfeld i Elsass havde under sig 8 Klostre i Rhinegnene, deriblandt 2, der holdt sig længe efter Reformationen, Memmingen og Wimpfen. Under Klostreet i Wien hørte 10 Døtreklostre i Schlesien, Ungarn og Siebenbürgen. I Nordtyskland tilhørte Kuddeworde Ordenen 1497—1521. I Norden fandtes endelig Provinsen Dacia, der omfattede Aalborg, Naksø, København, Faaborg, Malmø og Randers, samt det vistnok uafhængige Søderköping⁵⁹). Ordenen har da paa sit Højdepunkt — den led svære Tab ved Reformationen og forvandt dem aldrig — talt noget over 150 Klostre.

Dette bekræftes videre ved en Undersøgelse af Helligaandsklostrenes Segl. Dobbeltkorset var et saa karakteristisk Fællesmærke for Ordenen, at man paa Forhaand maa vente, at kun de Hospitaler, der førte dette i deres Segl, have tilhørt Ordenen. Undersøger man da Seglene for de danske Hospitaler, viser det sig, at kun Klostrene føre Dobbeltkors, Helligaandshusene andre Mærker, mest Duen⁶⁰). Ogsaa heraf ser man, at Ordenen aldrig har haft nogen synderlig stor Udbredelse.

Grunden hertil er ikke vanskelig at finde. Helligaandsklostrene vare ganske anderledes dyre at anlægge og vedligeholde end Tig-

gerklostrene, da de fordrede Underhold ikke alene for Brødrene — deriblandt de talrige Præstebrødre —, men ogsaa for de mange arbejdsudygtige Hospitalslemmer.

Dernæst maatte Klostrene være ubehagelige, ikke alene for Borgerne i de store Byer, der gjerne vilde have Haand i Hanke med deres eget Hospitalsvæsen, men ogsaa for den øvrige Gejstlighed. Biskopperne holdt ikke af de nye Klostre, der vare unddraget deres Jurisdiktion. Allerede Gui af Montpellier maatte udvirke en Pavebulle mod Biskoppen af Maguelonne⁶¹). Paa Koncilietiden bestræbte Bisperne sig ivrigt for at faa Tilsyn med Klostrene i deres Stift, som det i Danmark f. Ex. viser sig baade paa Nationalkonciliet i København 1425 og ved Ærkebiskop Hans Laxmands Anstrængelser for Klosterreformer, som han selv og Kongen skulde gennemføre⁶²). Og denne Kamp mod Klostrene fortsatte Bisperne indtil Reformationstiden, ganske vist under meget ugunstigere Vilkaar, da de nu i Reglen havde Paverne imod sig. — Sognepræsterne havde en endnu stærkere Grund til Misfornøjelse. Ordensgejstligheden drog ved sine store Afladsprivilegier Sognebørnene til sig, forarmede derved Præsterne og ødelagde det religiøse Liv i Sognene. I deres Klager fik de kraftigt Medhold af Biskopperne, og man ser da ogsaa f. Ex., at den sekulære Gejstlighed i Köln, Bremen og Lübeck søgte at forhindre, at Mariaridderne overtog Hospitalerne⁶³). Endvidere stredes de enkelte Ordener stadig indbyrdes — et Exempel have vi i Danmark i Striden mellem Tiggermunkene og Aalborg Helligaandskloster 1490⁶⁴) — og forulæmpede hverandre efter bedste Ævne. Fra et rent humant Standpunkt kunde man endelig frygte for, at de mange Præstebrødre skulde tage Hospitalernes Indtægter og lade lidet tilbage til de fattige. De mange smaa Kongregationer vare baade lettere at have at gøre med og havde bedre Betingelser for at opfylde deres menneskekærlige Opgave.

Helligaandsordenens Historie former sig da ganske anderledes, end dens katolske Historieskrivere have antaget⁶⁵). Den har aldrig haft den verdenshistoriske Betydning som f. Ex. Franciskanerne. Der kendes ingen Helgener, der tilhørte den, og dens Dragt er grumme sjældent fremstillet af den middelalderlige Kunst. Den er altid voxet langsomt frem og har maaske netop derfor haft saa megen Livskraft, at den har kunnet overleve sine Tab i det

14. Aarh. og drage Fordel af det næste Aarhundredes religiøse Opsving.

Helligaandsordenens Udbredelse i Evropa medførte i dens Organisation en meget betydningsfuld Forandring. Pavernes Plan om den stærke Centralisation kunde ikke opretholdes, naar Afstandene fra de nyoprettede Klostre til Rom blev saa store, at disses økonomiske Forhold ikke længere lod sig kontrollere i det enkelte. Bestemmelsen i Priorenen om, at alle Salg af Ejendomme skulde kontrolleres af Paven, gik derfor i Glemme. For Moderhuset kom der dernæst i den avignonske Periode og under Skismaet en stærk Tilbagegangstid, som gjorde sit til at stille de underordnede Klostre friere. Der dannede sig da i 14. Aarh. rundt om, især i Frankrig, Ordensprovinser. Hvorledes og naar disse ere opstaaede, er det umuligt at sige. Af Efterretningerne om dem fremgaar det imidlertid med Sikkerhed, at de ikke som Franciskanernes ere lagt efter administrative og geografiske Hensyn; derimod ere de snarest efter Cisterciensernes Mønster. Hvert Kloster havde nemlig Herredømmet over de Klostre, der vare grundlagte fra det, ligegyldigt hvor de saa laa. Mere og mere gled Magten over fra Stormesteren til de fornemme Provinsialpriorer, der ikke lod sig meget byde fra romersk Side. De havde tiltaget sig Ret til at ind- og afsætte Priorer i de undergivne Klostre, og disses Afgifter indbetaltes til dem, ikke direkte til Rom. For hver Provins indførtes et Kapitel, hvor dens vigtigste Anliggender drøftedes. Derimod synes det, at Pintsekapitlet i Rom gik i Glemme. De Visitatorer, der tidligere udsendtes ret regelmæssigt fra det romerske Kloster, forsvinde, og i Stedet udnævnes Provinsialen oftest til Visitator⁶⁶). Dette er saaledes især Tilfældet med Besançon, hvis Provins var den største i Frankrig, ligeledes med Provinsialerne i Dijon, Montpellier, Stephansfeld og Wien. At dette Forhold, der stred ganske mod Reglen og den hævdvundne Politik fra Pavernes og Stormestrenes Side, imidlertid er indført mod deres Vilje, kan ikke betvivles. Men saa længe de vare svage, maatte de finde sig deri, og den midtpunktflyvende Retning i Ordenen havde da Overvægt over den midtpunktsøgende.

S. Spirito in Sassia havde ligesom det øvrige Rom lidt meget i de urolige Aar, da Paverne boede i Avignon, og senere under Skismaet 1409 havde endogsaa et af de Partier, der kæmpede om

Byen Rom, bemægtiget sig Hospitalet og forskanset sig der for at angribe Engelsborg. Klokketaarnet blev brugt til Fæstnings-taarn, og 200 Soldater vare lejrede i Kirken. I flere Aar derefter boede Stormesteren med tre Brødre i det ødelagte Hus, og 1417 forlod han det helt. Da saa endelig Paverne efter Kirkemødet i Konstanz kom tilbage til Rom, fik de et stort Arbejde med at genrejse deres gamle Yndlingsstiftelse. Eugen IV skildrer i stærke Udtryk denne sin Virksomhed. Han havde fundet Hospitalet i det dybeste Forfald. Bygningerne vare ødelagte, Jorderne udyrkede, Syge- og Fattigplejen forsømte. Eugen siger, at han med mange Besværligheder og store Udgifter har »genrejst Bygningerne, reformeret Munkene, forøget Antallet af de fattiges Tjenere og Præster, genvundet og forøget Klosters Ejendomme og Indtægter«⁶⁷). Selv om hans Virksomhed for Bygningerne kun skulde have været en nødtørftig Reparation, var det med fuld Ret, at Klostret med Taknemlighed mindedes Eugen IV i sine Bønner⁶⁸).

Hvad det er for en »Reform«, som Eugen IV har indført mellem Munkene, staar ikke ganske klart. Den gamle Tradition⁶⁹) i S. Spirito in Sassia gaar ud paa, at den betyder Indførelsen af Augustinerreglen. Traditionen, som ikke uden videre kan forkastes, selv om der endnu ikke er fundet nogen Bulle af Eugen IV, som paabyder denne Ændring af Regel, finder Støtte ved den Omstændighed, at det aldrig før Eugens Tid nævnes, at Ordenen fulgte Augustinerreglen, medens dette Udtryk senere altid anvendes af Paverne, undertiden ogsaa af Stormestrene og Ordenens øvrige Medlemmer⁷⁰). Men den kan ikke være helt rigtig. Det maa antages, at Ordenen, paa samme Maade som det var Tilfældet med en stor Mængde andre, mest velgørende, Kongregationer, fra Begyndelsen har rettet sig efter en af Augustinerreglerne ved Siden af sin egen Ordensregel⁷¹). Men hele Forholdet har vel været usikkert og uklart og er blevet det endnu mere under Moderklostrets Forfaldstid. Eugen IV har da paany indskærpet, at Augustinerreglen skulde være den egentlige Ordensregel. Men denne Regel kan efter hele sit Anlæg kun følges af Præster⁷²). Eugens Reform betyder da, at den tohundredeaarige Udvikling, der langsomt havde bragt Præstebrodrerne frem i første Række, nu afsluttedes med deres endelige Sejr.

Det er ovenfor (S. 18) nævnt, at Guis oprindelige Regel ikke stil-

lede noget særligt Krav om, at Ordensbrødrene skulde have præstelig Uddannelse. Præster maatte man imidlertid have til at læse Messe for de syge og høre deres Skriftemaal. Praktiske Grunde talte da for, at man fik Præsterne nær knyttet til Ordenen ved at gøre dem til Brødre, og allerede 1203 siges det, at der i Montpellier findes Gejstlige, der have aflagt Ordensløftet⁷³). Som ovennævnt (S. 21) stillede Innocens III 1204 den Fordring, at der skulde være mindst fire Præster i Hovedklostret i Rom, og som Ordenen fremtræder efter den endelige Regel, er den en ordo mixtus, der *skal* tælle Præster blandt sine Medlemmer⁷⁴). Hvis Stormesteren var Lægmand, havde han intet at gøre med at straffe Præsterne, men dette tilkom Kardinalprotektoren. Præsterne fik altsaa en Særstilling, og Bestemmelsen i Reglen (§ 28) om, at disse ikke maatte blande sig i Hospitalets Styrelse, overholdtes ikke. Det blev snart en fast Regel, at Stormesteren valgtes blandt Præsterne, og det samme blev nogen Tid senere ofte Tilfældet med Priorerne for de enkelte Klostre. Lægbrødrene traadte altsaa efterhaanden, uden at vi nu kunne følge Udviklingen, tilbage i anden Linje. Eugen IV skulde da, hvis vor Hypotese er rigtig, have truffet den endelige Afgørelse, at Ordenens Medlemmer faldt i to Afdelinger, Præstebrodre og Lægbrødre. De første var de eneste, der kunde følge Ordenens Regel, Augustinerreglen, fuldstændigt, og de fik derved ikke alene en Æresforret, men ogsaa mere Magt indenfor Klostrene end Lægbrødrene. Paa Rigtigheden heraf tyder, hvad man véd om de danske Forhold. Aalborgs første Prior Anders Bork var ikke Præst, men om de fleste af de andre Priorer kan man med Sikkerhed sige, at de vare Præster; om de andre kan det modsatte i al Fald ikke bevises. I Priorvalgene havde Lægbrødrene vedvarende Del, men i Nyordningen af Provinsen Dacia, der fastslas 1499 paa et Møde i Faaborg, deltage kun Præstebrodre, og i Fremtiden erklæres disse for de eneste stemmeberettigede ved Vikarvalg og Provinsialkapitler⁷⁵).

Ganske afskaffet kan den gamle Ordensregel dog ikke være bleven. Ikke alene maatte den gælde for Lægbrødre og Søstre, men den er ogsaa til Tider bleven raadspurgt af Præsterne. Tydelig ses dette af, at Stormesteren Cyrillus 1564 lod begge Regler trykke under Navnet »vor Ordens Regel (o: Augustinerreglen) og vore Fædres gamle Bestemmelser (o: Helligaandsreglen)«.

Den, der vilde optages som Medlem af Ordenen, maatte være fri o: ikke livegen, ikke gift, ikke forgældet og ikke Medlem af nogen anden Orden⁷⁶). Et Aars Prøvetid, der dog efter Vedkommendes Ønske kunde forkortes, gik forud for Optagelsen, der efter Reglen skulde foregaa med stor Højtidelighed og efter et meget vidtløftigt Ritual. Det Løfte, som det nye Medlem skulde aflægge, knælende for Klosters Forstander, lød saaledes: »Jeg tilbyder og giver mig til Gud, Jomfru Maria og den Helligaand og vore Herrer de syge, for at være deres Tjenere alle mit Livs Dage. Jeg lover Kyskhed, som jeg med Guds Hjælp skal overholde, at leve uden Ejendom, at være lydige mod dig og dine Efterfølgere og tro at vogte de fattiges Ejendomme. Saasandt hjælpe mig Gud og det hellige Evangelium«.

Det er altsaa de tre almindelige Munkeløfter med Tillæg af et fjerde om at »tjene de fattige og syge alle sit Livs Dage«, som det hedder i en senere Optagelseserklæring. — Efter Løftets Afgivelse løftede Prioeren det nye Medlem op og gav ham Fredskysset, hvorefter han lovede ham Andel i Ordenens gode Gærninger for ham selv og hans Forfædre. Af Livets Goder bød Ordenen kun paa »Brød, Vand og en ydmyg Klædedragt«, en Formel, der som saa meget andet er laant fra Johanniterne⁷⁷). — Det ser ikke ud til, at der har været forskellige Formularer for Optagelsen af Præste- og Lægbrødre. — Enhver Prior havde, som det bl. a. viser sig ved Aftalerne mellem Stormesteren og de danske Klostre i Aalborg og Nakskov, Lov til at optage nye Medlemmer.

Allerede ved den foreløbige Optagelse, før Prøvetiden, skulde det nye Medlem antage Ordensdragten, som han ved den endelige Optagelse beholdt. Hvorledes denne Dragt har set ud, er mærkelig nok ikke ganske sikkert. I Ordensreglen staar der intet om Dragtens Farve⁷⁸). Sikkert er det kun, at det særlige Kendetegn var et hvidt Dobbeltkors af Lærred, i senere Tid udtunget i 12 Flige, af samme Form som det, der findes i Helligaandsklostrenes

Fig. 3. Gravsten over en Helligaandsbroder.
Efter Brune, 96.

Segl. Korset syedes fast paa venstre Side af Talar og Kappe⁷⁹). Man tør dog nok gaa ud fra, at Dragten, det ydre Kendemærke for Ordenen, har været ens overalt, saaledes som det for Nordens Vedkommende udtrykkelig nævnes for Aalborg, Nakskov og Søderkøping⁸⁰).

Det forudsættes i Ordensreglen, at der i Klostret kunde være baade Brødre og Søstre, som skulde være undergivet samme Regel. Imidlertid var det kun i de større Klostre, at der var Søstre.

Foruden Præstebrodre, Lægbrødre og Søstre fandtes der, især i de større Klostre, Tjenestefolk til det grovere Arbejde. Da Ordenen jo tog sig særlig af Hittebørn, maatte der være en stor Mængde Ammer, som man med Sikkerhed véd det om Moderklostret i Rom. Endelig var der naturligvis, som i alle andre Klostre, Novicer, der gennemgik deres Prøvetid inden den egentlige Optagelse.

I Spidsen for hvert Kloster stod der en Forstander. Han kunde kaldes med forskellige Navne, Magister, Præceptor eller Rektor. Ved hans Side stod der i al Fald i Rom en Prior, der skulde lede Klostrets aandelige Anliggender, foruden en Række andre Embedsmænd⁸¹). I de mindre Klostre gled de forskellige Ledere sammen til en enkelt, som i Norden altid kaldes Prior. Var en Prior død, blev hans Eftermand valgt af Kapitlet med megen Højtidelighed, under Klokkklang, som det altid fremhæves. Valget skulde foregaa inden en Maaned efter Formandens Død eller Fratrædelse. Ifølge Ordensreglen skulde man ved Valget kun tage Hensyn til Vedkommendes Fortjenester⁸²). — Efter Valget skulde den nye Prior aflægge en Ed paa, at han vilde styre Klostret paa en god og retfærdig Maade. Edens Ordlyd⁸³) er: »Jeg sværger at lede Hospitalets Anliggender med Trofasthed, til Guds Ære og Husets Nytte, saa at de fattige og syge kunne faa deres Underhold. Med Guds Hjælp skal jeg selv drage Omsorg for dem og sørge for, at det samme sker fra andres Side. Hospitalets Almissér og andre Indkomster vil jeg bruge til deres oprindelige Hovedøjemed, nemlig til at underholde de fattige og syge, de fremmede og Brødrene. Jeg vil ikke svingagtig drage noget derfra eller overgive det til noget andet Hus eller til noget andet Menneske. Ej heller vil jeg under noget Paaskud afhænde Hospitalets Ejendomme eller Adkomstbreve uden at have raadspurgt den hel-

lige Fader, som jeg lover stadig Lydighed«. — Den sidste Bestemmelse maa, som ovenfor nævnt (S. 26), i 15. Aarh. anses for ophævet.

Efter Valget skulde Prioren personlig eller ved en Afsending søge Stadfæstelse hos Moderklostret i Rom. Skønt det ikke siges udtrykkelig i Ordensreglen, maa det antages for givet, at Hellig-

Fig. 4. Priorvalg.
Helligaandsreglens Manuskript. Kap. 24, de electione magistri.

aandsklostrenes Forstandere, saaledes som det var Tilfældet i alle andre Ordener undtagen hos Franciskanerne, fungerede paa Livstid, hvis de ikke frivilligt trak sig tilbage⁸⁴). Imidlertid kunde en uværdig Prior afsættes og en ny vælges af Kapitlet, men der skulde i saa Fald ske Indberetning til Rom, hvor ogsaa den nyvalgte skulde hente sin Stadfæstelse.

Prioren havde baade den aandelige og verdslige Ledelse af sit

Kloster. Han havde Forsædet i Kapitlerne, optog de nye Medlemmer og bestemte Fordelingen af Medlemmernes forskellige Hverv. Det følger af sig selv, at han maatte have den egentlige Straffemyndighed og udadtil maatte repræsentere Klostret. Fandtes der Søstre, skulde han vælge dem en Forstanderinde, og de Kapitler, som denne holdt, overværede han sammen med to Brødre⁸⁵).

Priorernes Magt var indskrænket ved Kapitler. Hovedpunkterne i Organisation og Udviklingen af disse er gengivet tidligere og skal her udelades. At de danske Helligaandsklostre, som Reglen paabød, have holdt deres ugentlige, nærmest religiøse, og deres fjerdingaarlige administrative Kapitler, kan vel anses for givet. Provinsialkapitel fik de derimod først efter et Møde i Faaborg 1499. Det store, for hele Ordenen fælles, Pinsekapitel omgives i Ordensreglen med en særlig Glans og skulde holdes med største Højtidelighed⁸⁶), men det spores ikke meget. Dette saavel som andre Led fra Ordenens oprindelige, mere monarkiske, Styrelsesmaade, Visitatorerne, Kardinalprotektoren, Indskærpelse af Betalingen af Afgifterne til Moderhuset, er det, som Stormestrene med Pavernes Støtte i Tiden efter 1450 med Held søgte at faa genindført.

Et mægtigt Middel til at sikre Ordenens Sammenhold og Uafhængighed samt til at skaffe den Indtægter var, som tidligere berørt (S. 20), de store Privilegier, som Innocens III og efter ham alle hans Efterfølgere indtil Leo X skænkede den. 1204 unddrog Innocens III næsten fuldstændig Klostrene fra al bispelig Myndighed og lagde dem direkte under Paven⁸⁷), 1289 gjorde Nicolaus IV Exemptionen fuldstændig⁸⁸). Bisperne, som altsaa intet havde at sige over Klostrene, skulde derimod i fornødent Fald være dem til Støtte. Ordenen havde sine egne Kirker, hvor der maatte holdes Gudstjeneste selv under Interdikt. Alle, der ønskede det, kunde blive begravede i dens Kirker eller paa dens Kirkegaarde. Endnu mere ubehagelige for den stedlige Gejstlighed maatte imidlertid Ordenens store Afladsrettigheder være. Innocens III havde 1208 indført en højtidelig Procession, der hvert Aar første Søndag efter Helligtrekonger gik fra S. Peter til S. Spirito in Sassia. Denne Procession var overmaade pragtfuld, Kannikerne fra S. Peter bar Veronikas Svededug, Paven selv og alle Kardinaler deltog, og Paven holdt Messe. En stor Mængde fattige bespistes paa denne

Dag, og der var rigelig Aflad forbunden med Overværelse af Guds-tjenesten⁸⁹). Næsten enhver af de følgende Paver skænkede Ordenen mere Aflad. Innocens VIII kunde regne, at den hvert Aar ved sine Messer og Brødrenes Tidelæsning ydede Aflad for i alt 64,000 Aar, foruden de 100,000—200,000 Aars Aflad, der for bestemte Dage var skænket Ordenen og dens Velgørere⁹⁰). Der er næppe nogen anden Orden, der i den Grad er bleven overøst med »aandelige Gaver«, og dertil kom endvidere, at medens andre Ordener jævnlig vare udsatte for den Ulæmpe, at deres Afladsrettigheder suspenderedes, saa dannede Helligaandsordenen flere Gange en Undtagelse. Dette var saaledes Tilfældet under Calixtus III (1456), da alle andre Ordener undgjaldt for hans Indsamling af Penge til Tyrkerkrigen⁹¹), og endnu 1515 under Indsamlingen til den nye Peterskirke fik Helligaandsordenen en noget gunstigere Stilling end andre Ordener.

Foruden at der var forbunden Aflad med at deltage i Guds-tjenesten i Ordenens Kirker, havde denne Ret til at udsende sine »Bedere« for at prædike Aflad og indsamle Penge. En Gang aarlig maatte disse komme i alle Kirker indenfor det Omraade, der var anvist Klostret, selv i andre Ordeners Kirker. Denne Dag skulde fejres som en stor Festdag, Præsterne skulde modtage dem venligt, Klokkerne skulde ringe, og selv Interdikt var ophævet, naar Helligaandsordenens Udsendinge viste sig. Ved saadanne Lejligheder medførtes Klostrenes Relikvier og Afskrifter af deres Afladsprivilegier. Endvidere havde Klostrene Ret til stadig at sætte Bækken for alle Kirkedøre i deres Nabolag⁹²). De kunde optage baade Enkeltmænd og hele Samfund i deres Broderskaber, som vare forbundne med Aflad. Medlemmerne af disse Broderskaber nød godt af Ordenens gode Gærninger, som opregnes i Broderskabsbrevene, hvoraf der er bevaret adskillige⁹³). Til Gengæld maatte de svare en Afgift — aarlig eller en Gang for alle⁹⁴). Naar et Medlem af Broderskabet døde, skulde der i vedkommende Kloster holdes en højtidelig Sjælemesse. Endelig havde Moderklostret selv og kunde, synes det, tildele Døtreklostrene Ret til at give Breve, der gav Tilladelse til at vælge Skriftefader, som kunde give Absolution en Gang om Aaret for mindre Forseelser samt en Gang i Livet og i Dødsøjeblikket for grove Synder, selv saadanne, for hvilke alene Paverne ellers kunde give Absolution⁹⁵).

Det var en meget attraaet og følgelig ganske kostbar Forret, hvis Betydning var den, at man kunde gaa udenom sin Sognepræst, hvis denne var utilbøjelig til at tildele Absolution, og henvende sig til en villigere Skriftefader.

Det er vistnok ved en Slags Hævd, at Helligaandsordenen har vundet Retten til Forrang fremfor alle andre Ordener⁹⁶), en Forret, man var meget stolt af. Ordenens Historieskrivere blive ikke trætte af at gentage, at paa Laterankonciliet 1514 sad Stormesteren Hilarius de Senis ovenfor alle andre Ordensgeneraler⁹⁷). Mere Betydning end denne Æresforret havde den fuldstændige Tiendefrihed og desuden et ganske ejendommeligt Privilegium. Klostrene havde i al Fald fra 1363 Lov til at lade deres Svin, der havde Klokker om Halsen, løbe rundt i Byerne og blive forede af Borgerne. Dette var en meget betydelig Indtægt for Moderklostret i Rom, hvad der tydelig fremgaar af det store Antal Svin, det aarlig solgte, og man tør antage, at det samme var Tilfældet med de underordnede Klostre. Antoniterne, der fra gammel Tid som bekendt havde det samme Privilegium, forulæmpede imidlertid Helligaandssvinene i deres lovlige Ret, og Sixtus IV udstedte derfor 8. Juni 1482 en stræng Bulle mod Antoniterne, hvor han forbyder disse at volde Helligaandsbrødrenes Svin og Bedere (!); der komme med Klokker for at bede om de troendes Almisser, Hindring i deres lovlige Ærinde, og Svinene saavel som Bederne beskyttes mod Overgreb⁹⁸).

I Antoniterne, hvis Privilegier i mange Henseender havde stor Lighed med Helligaandsordenens, havde denne formodentlig stadig sine værste Konkurrenter⁹⁹). — Men de store Privilegier maatte som ovenfor nævnt i det hele føre til Strid baade med den sekulære Gejstlighed og andre Ordener, og saadanne Stridigheder spores derfor ret jævnlig¹⁰⁰). — Det var da nødvendigt at have Privilegierne i Orden, og der findes i danske Arkiver bevarret et Par — desværre meget ødelagte — Notarialafskrifter af disse¹⁰¹), som formodentlig have tilhørt den danske Ordensprovincs' Arkiv.

Efter saaledes at have fremstillet Ordenens Organisation, skulle vi se, hvorledes Livet levedes i Helligaandsklostrene, idet vi strax maa bemærke, at det ikke frembyder nogen væsentlig Forskel fra Livet i de andre Hospitaler¹⁰²).

Dagen var stærkt optaget af Arbejde, man stod meget tidlig op. Hvor der fandtes Søstre, var Arbejdet fordelt saaledes, at Brødrene passede Husets Landejendomme og Pengeforhold, medens Søstrene havde den egentlige Syge- og Fattigpleje, og Præsterne

Fig. 5. Spisning.

Ordensreglens Manuskript. Kap. 25, de silentio mense.

bragte de syge og fattige Religionens Trøst. Søstrene havde ogsaa den Pligt at vedligeholde og vaske Linnedet, og det kunde være et meget stort Hverv i de store Hospitaler. Den berømte Teolog Gerson (1363—1429) fortæller, at han har set Søstrene i det store Maison-Dieu i Paris staa i Vand til Knæene i Seine

for at vaske¹⁰³), og noget lignende har sikkert været Tilfældet i Helligaandsklostrene. Arbejdet var saaledes haardt, og Maaltiderne vare yderst tarvelige. Man spiste kun to Gange om Dagen, fik Kød kun Søndag, Tirsdag og Torsdag, og de kirkelige Fastetider

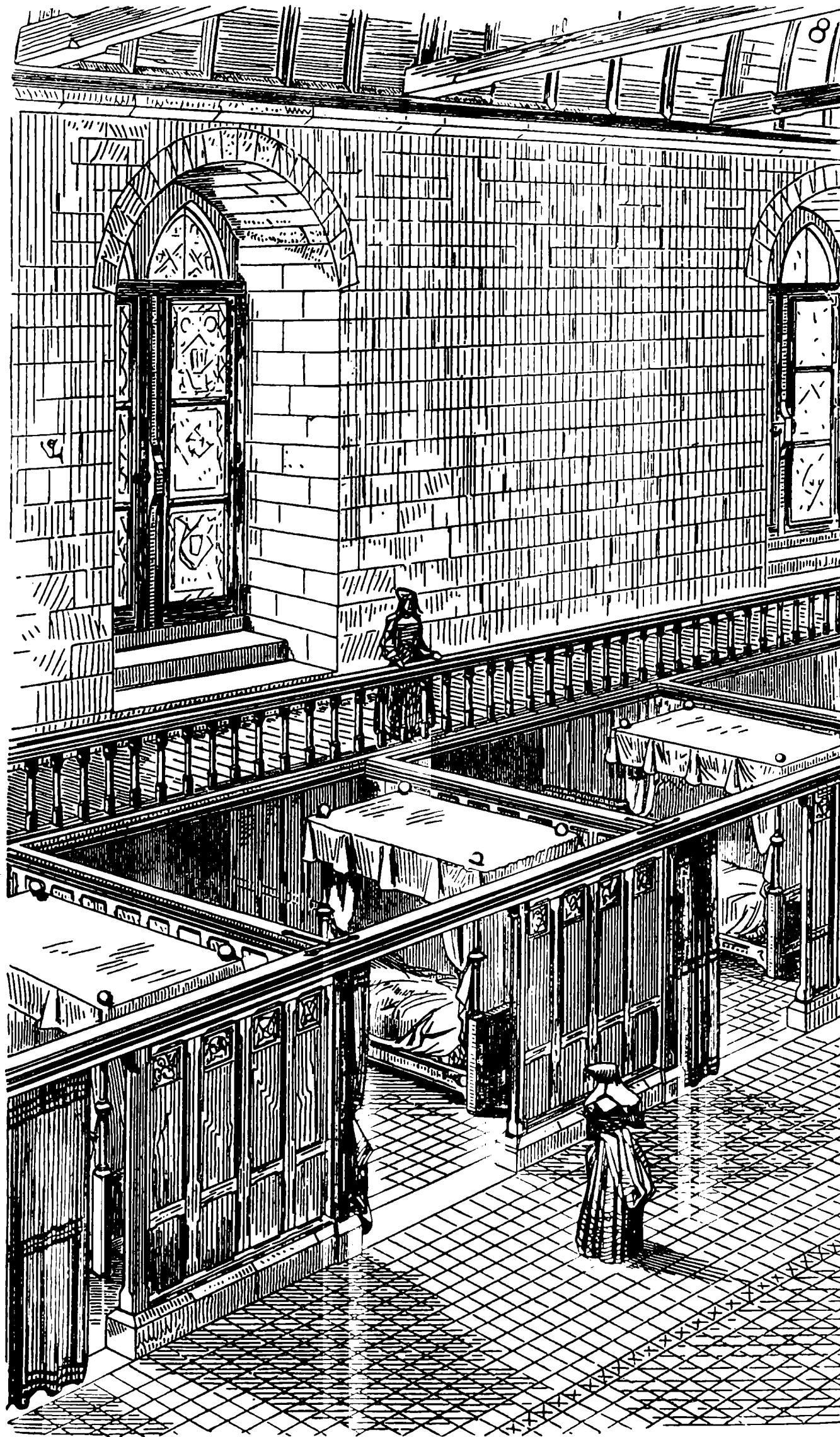

Fig. 6. Helligaandshospitalet i Tonnerre. Den store Sal.
Efter Viollet le Duc VI, 113.

bleve overholdte med stor Strængthed. Naar Madklokken ringede, skulde Brødrene strax begive sig ind i Sygesalen for at betjene »vore Herrer de syge«, og først naar det var sket, kunde de selv spise. Der blev, som i alle Klostre, læst højt under Maaltiderne; disse skulde foregaa i sømmelig Tavshed, og man maatte ikke tale højt. —

Der var fælles Sovesale, og selv Forstanderen skulde sove sammen med Brødrene. For Søstrene var der naturligvis en særlig Sovesal. Imod Middelalderens sædvanlige Skik sov man, ligesom i Johannerklostret i Jerusalem, med Linned paa¹⁰⁴). Den dybeste Stillehed skulde herske om Natten.

Som i ethvert andet Kloster optog Gudstjenesten megen Tid, men det fastslaas udtrykkelig, at den ikke maa forhindre Medlemmerne i at opfylde deres vigtigste Opgave, Syge- og Fattigplejen. Gudstjenesten skulde foregaa højtideligt og langsomt for at undgaa

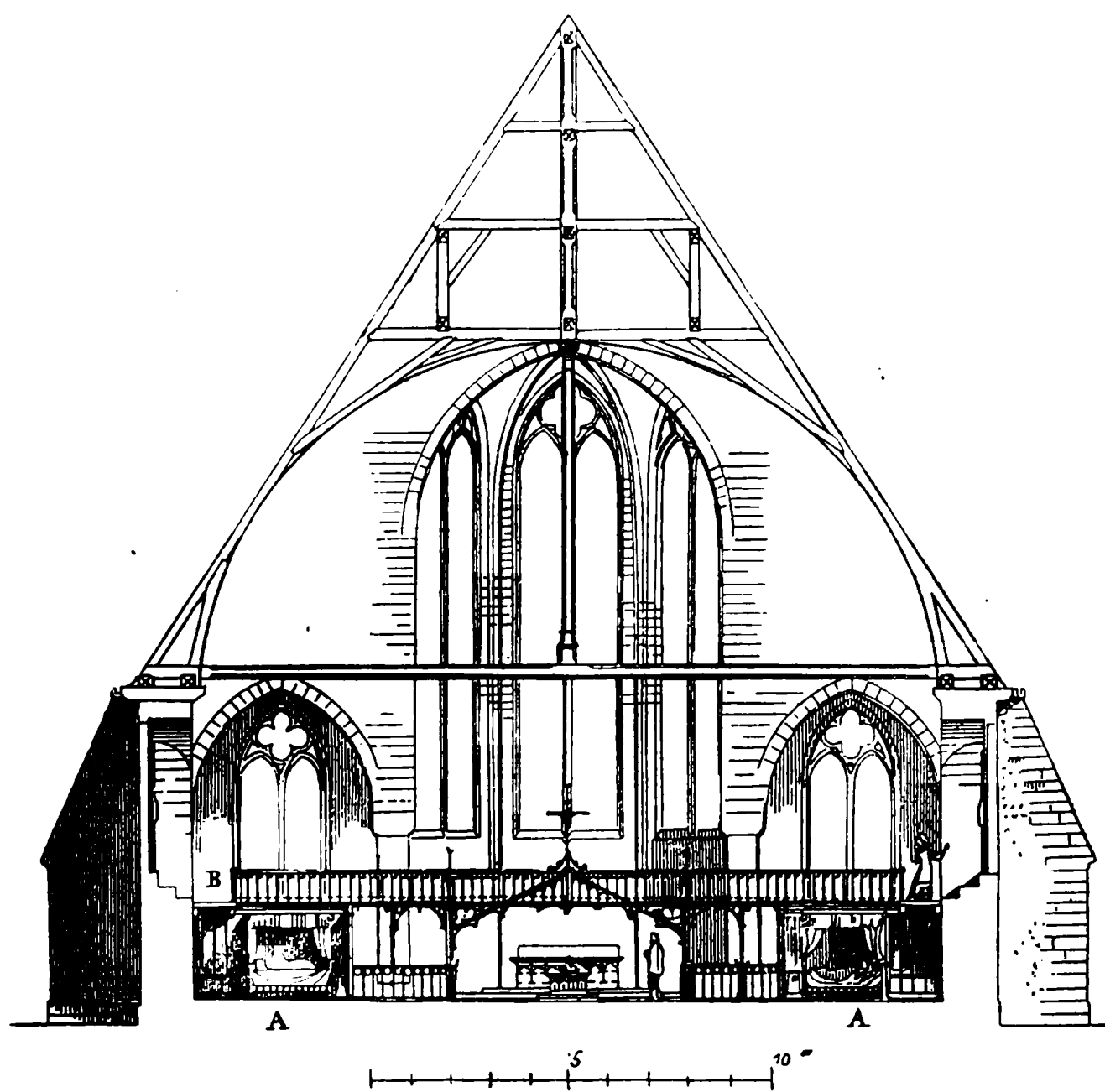

Fig. 7. Hospitalet i Tonnerre. Tværsnit af Salen. A. Alkove. B. Galleri. Efter Viollet le Duc VI, 111.

Forargelse. Paa det hellige Sted skulde der under denne herske den dybeste Tavshed. Var det uopsætteligt nødvendigt at gøre en Meddelelse, maatte det ske i en hviskende Tone. Lægbrødre og Lægsøstre, der ikke kendte Liturgien, skulde i Stedet fremsige 133 Fadervor om Dagen. — Et vist Antal Gange om Aaret skulde Medlemmerne skrifte og nyde Nadveren¹⁰⁵). Døde et Medlem, holdtes der Bønner for hans Sjæl, Begravelsen foregik med stor Højtidelighed, og Vedkommendes Navn mindedes senere ved Gudstjenesten.

I Klostrene var det nødvendigt at opretholde en stræng Disciplin. Det var ikke altid de bedste Folk, man fik ind, især paa

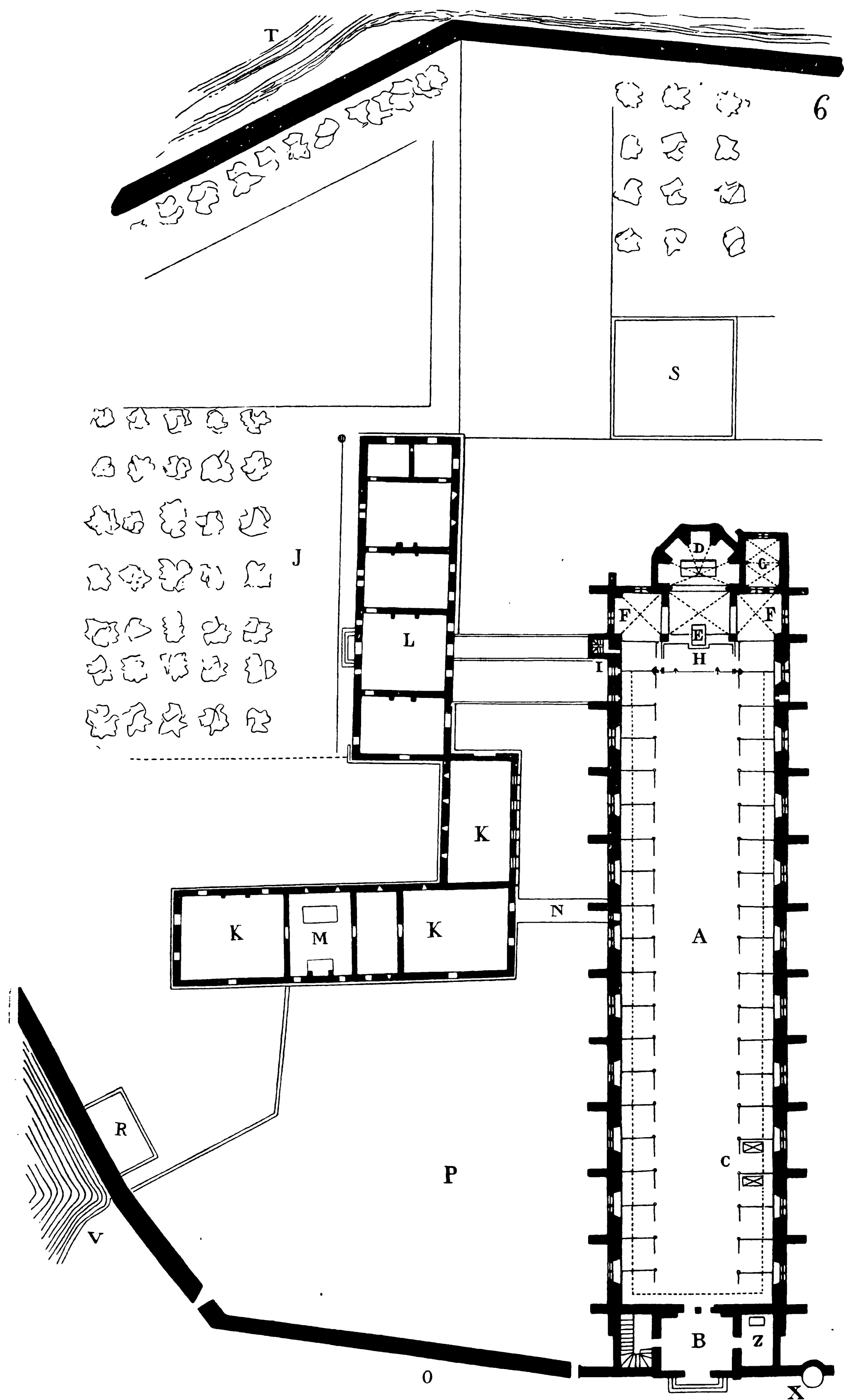

Fig. 8. Helligaandshospitalet i Tonnerre. Grundplan.
Efter Viollet le Duc VI, 110.

- A. Salen. B. Forhal. C. Sygecelle. D. Hovedalter. E. Stifterindens Grav.
F. Kapeller. G. Sakristi. H. Pulpitur. I. Trappe. J. Stifterindens Have.
K. Økonomibygninger. L. Stifterindens Bolig. M. Køkken. N. Galleri.
O. Landevej. P. Kirkegaard. R. Vaskeplads. S. Priorbolig. T. og V. Vandløb.
X. Brønd. Z. Kapel.

den Tid, da Helligaandsklostrene blev rige Anstalter, saa at mange vilde blive Munke for at faa en betrygget og behagelig Tilværelse. Jævnlig maatte man rense ud, og Visitatorerne fik altid det Hverv at sørge for, at unyttige og overflødige Medlemmer, især »forløbne« Munke af andre Ordener, fjærnedes. For de forskellige Forseelser fandtes der en meget stor Straffekodex, der optager henimod 30 af Ordensreglens 105 Paragraffer, og dennes Straffebestemmelser ere betydelig haardere end det sædvanlige. Med stor Strængthed hævdedes Forskriften om, at ingen maatte besidde Særeje. Viste det sig efter en Broders Død, at han havde overtraadt dette Bud, blev han begravet som en bandlyst i uindviet Jord og uden Højtidelighed¹⁰⁶). — Det er en Selvfølge, at Løftet om Kyskhed maatte overholdes nøje, især i de Klostre, der havde baade Brødre og Søstre. Blev det overtraadt, skulde den skyldige første Gang sættes i haardt Fængsel paa et Aar, anden Gang paa to Aar, tredje Gang for Livstid. Brød man Lydigheden mod Prioeren eller Klostertugten, var der ligeledes en Mængde Straffe, der variere i den Grad, at Reglens Forfattere ikke synes at have haft nogen stor Tillid til Ordensbrødrene. Der er dog her en meget karakteristisk Forskel paa Straffen for Forseelser begaaede af Brødre og Tjenere. Har en Broder slaaet en Tjener ihjel, skal han miste sin Ordensdragt, og hans Straf skal bestemmes af Paven. Hvis Tjenerne derimod blot slaa eller udskælde hverandre, skulle de føres nøgne gennem Klostret og Hospitalet og piskes paa det haardeste. Derefter skulle de kastes ud af Huset og miste deres Løn¹⁰⁷).

I det hele skulde Ordenens Medlemmer bestræbe sig for at føre et Liv, der ikke kunde vække Forargelse. Der var strænge Straffe for Drukkenskab. Ingen maatte forlade Hospitalet uden Prioerens Samtykke, og ingen maatte gaa alene ud. Var man indbudt som Gæst, skulde man nøje holde over Husets Værdighed og maatte ikke nyde meget¹⁰⁸). Med særlig Strængthed gik man frem mod de Brødre, der uden deres Priorers Tilladelse havde forladt Klostrene og strejfede om som »Vaganter«. De skulde efterspores og føres tilbage til deres Klostre for at lide Straf. — Hvor strænge disse forskellige Straffe end forekomme os, saa vare de sikkert nødvendige overfor Middelalderens haarde og stridige Mennesker. De synes ogsaa at have gjort deres Nytte, og det er først henimod Reformationstiden, at der fremkommer alvorlige Klager over Disci-

plinen i Helligaandsklostrene som i de andre Hospitaler under gejstligt Tilsyn¹⁰⁹).

Trods det stærkt bundne Liv, det strænge Arbejde og den tarvelige Kost maa man ikke tænke sig, at en samvittighedsfuld Kløsterbroder har følt sin Tilværelse trang og tung. Tværtimod har han sikkert haft den samme Sjælefred, som man i vore Dage kan finde hos Munke af de strængeste Ordener. Brødrene kunde leve i den glade Bevidsthed, at de opofrede sig for Guds Kald ved

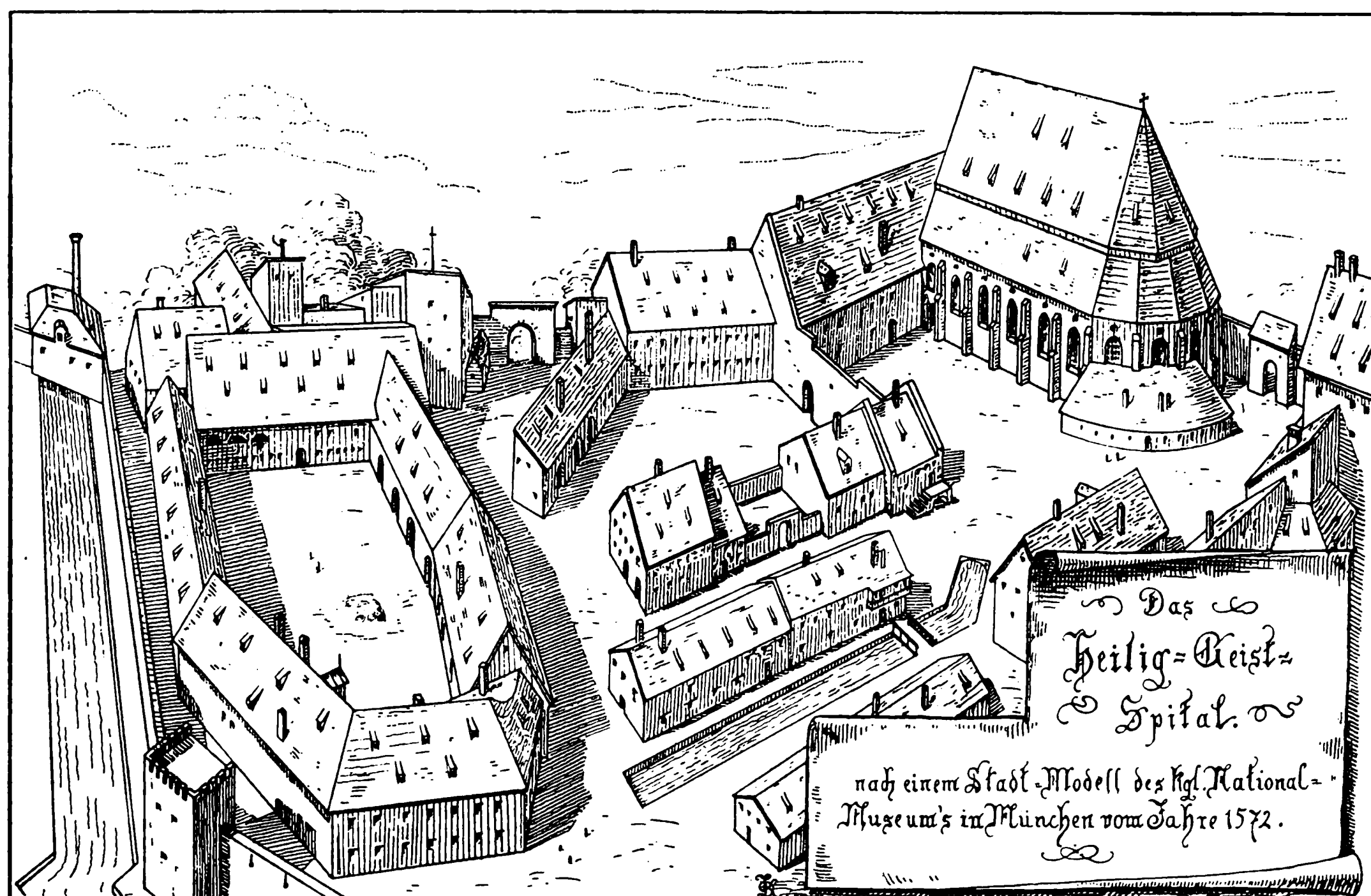

Fig. 9. Helligaandshospitalet i München.
Efter Huhn.

at sørge for de fattige og elendige, de kunde »regne paa Guds Naade i denne Verden og den evige Krone i den næste«.

Vi have hidtil kun talt om Hospitalets »Tjenere«, ikke om dets »Herrer«. Det er, som hos Johanniterne, i alle Hospitalsregler, hvad enten disse gælde for de store Ordener eller for de smaa Kongregationer, fast Sprogbrug, at ved »Herrer« forstaas de syge og fattige¹¹⁰). Det er deres Hus, der er Hospitalets »Palads« og ogsaa jævnlig kaldes saaledes. Paa dets smukke og gode Udstyr skulde Hovedvægten lægges.

Der var i Bygningsmaade stor Forskel paa Middelalderens store og smaa Hospitaler. De sidste var i Reglen oprettede

ved Gave af en enkelt Mand; havde han skænket sit Hus til de syge, indrettede man sig deri, saa godt man kunde. Der bliver derfor ingen faste Regler for den Slags Huses Udseende¹¹¹). Til denne Kategori hørte formodentlig i Norden en stor Del af de smaa Helligaandshuse. — Anderledes er det med de store Sygehuse, de som fra ældgammel Tid fandtes i Stiftshovedstæderne, vare grundlagte i de rask opblomstrende Handelsbyer eller endelig tilhørte de gejstlige Sygeplejeordener, altsaa Huse, der vare opførte med det Formaal at tjene som Hospitaler. Fællesregel for alle disse var, at de opførtes i Udkanten af Byerne og saa vidt muligt i Nærheden af rindende Vand. Det sidste skete af hygiejniske og praktiske Grunde. Saaledes ligger S. Spirito in Sassia ved Tiberen, Hotel-Dieu i Paris ved Seine, Ospedale maggiore i Milano ved et lille Vandløb, som man endnu den Dag idag kan se benyttet til Hospitalets Vask, Hospitalet i Nogent paa Buer over Eure, Helligaandshuset i Nürnberg (se Fig. 10) paa Buer over Pegnitz¹¹²). Det er bleven paavist, at den samme Regel i Hovedsagen gjaldt for Danmark¹¹³). — Selve Sygesalens Udseende synes at være næsten ens overalt. Den er et stort hvælvet Rum, ofte delt i flere Skibe ved Søjler eller Piller. Et fælles Træk er det, at Sygesalen tillige skal indeholde et Kapel, saaledes at Kristus og de lidende kunde være under Tag sammen, og de syge altid kunde følge Gudstjenesten. Denne Regel synes at være gennemført fra de største til de mindste Hospitaler. S. Spirito in Sassia bestod saaledes indtil 18. Aarh. af en c. 190 Alen lang Sal og en Tværfløj, der udgik fra Midten af den; i Skæringspunktet byggedes en prægtig Kuppel, og under denne forrettedes Gudstjenesten for de syge (se Fig. 18—21). Paa lignende Maade er der i Ospedale maggiore i Milano fire Hovedfløje i Korsform; i Skæringspunktet var Kapellet. I den lille By Tonnerres Hospital (Fig. 6—8) fra c. 1300 er Sygesalen c. 30 Alen bred og c. 150 Alen lang. I den ene Ende af Salen i en Korrunding var Højalteret under en Hvælving og paa hver Side af dette et mindre Kapel. I det smukke Helligaandshus i Lübeck, der har saa meget større Interesse for os, som det har været Forbilledet for Aalborg Helligaandshus, før dette blev Kloster, ligger Kapellet nærmest Gaden, og man gaar igennem det ind i Sygestuen, der udgør et eneste højt Rum (se Fig. 11)¹¹⁴). Helligaandshuset i Nykøbing, Falster (se Fig. 12), der endnu stod

i Begyndelsen af 19. Aarh., var ligeledes et eneste hvælvet Rum, i hvis ene Ende der var et Kapel¹¹⁵). Sengene kunde være indrettede som aflukkede Alkover, adskilte ved Sprinkelværk, saaledes som det var Tilfældet i Tonnerre, Lübeck, Nykøbing paa Falster og vistnok Randers.

Foruden den store Sal fandtes der ofte et særligt Rum for de haardt angrebne. Egne Rum maa der ligeledes have været for de

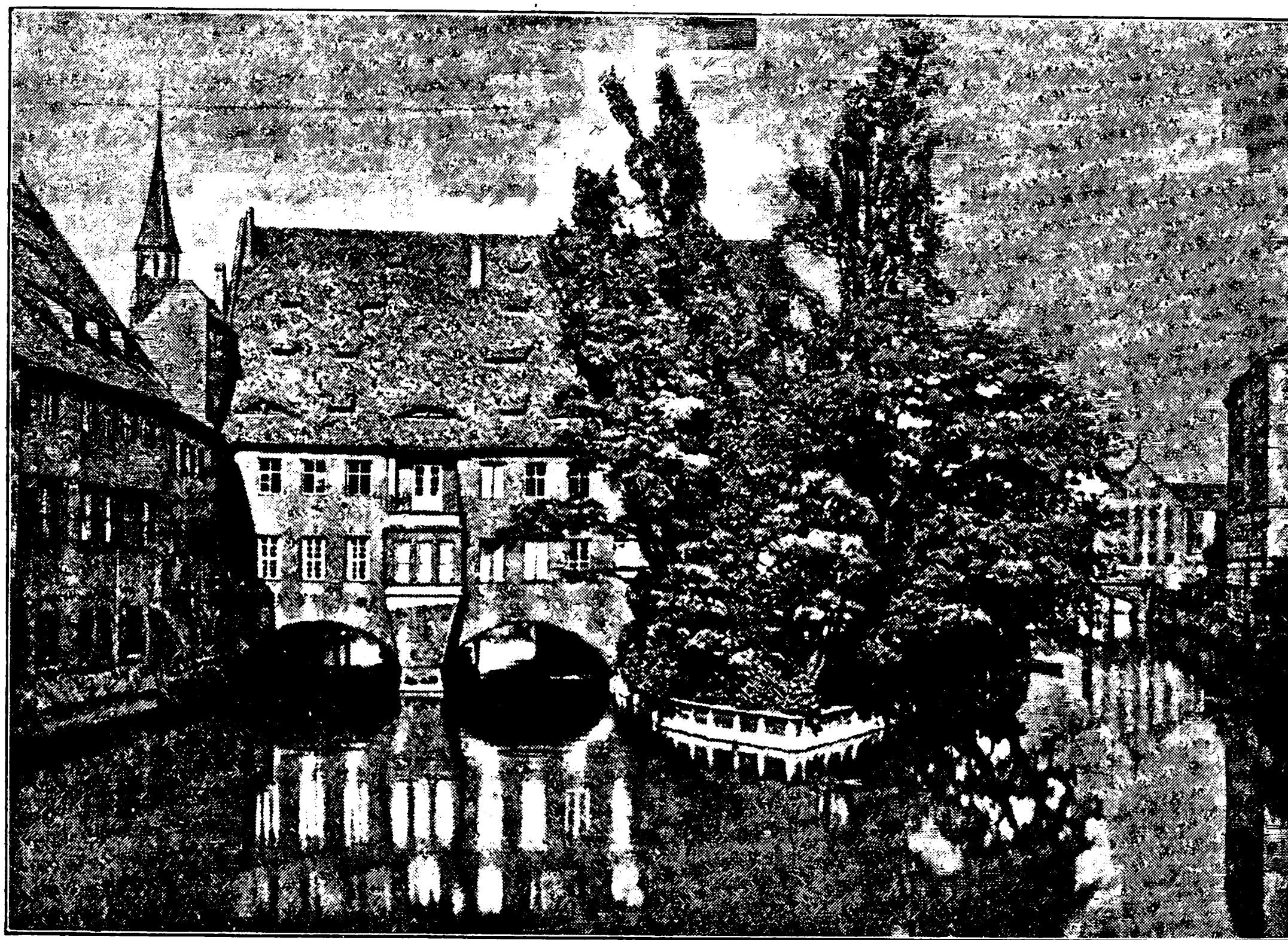

Fig. 10. Helligaandshospitalet i Nürnberg.
Efter Fotografi.

fornemmere »indgivne«. Speciel Omsorg drog de allerfleste Hospitaler for Barselkvinder, og ogsaa for dem indrettedes i Røglen egne Værelser eller, i de store Hospitaler, egne Huse. Ligesom i Hospitalet i Jerusalem skulde der være Vugger for de smaa Børn, for at Mødrene ikke kunde komme til at ligge Børnene ihjel. Man sørgede for Bade til Mødrene og de nyfødte. — Badet var i det hele i Middelalderen en Livsfornødenhed; det 16. Aarh. betegner for den personlige Renlighed et meget stort Tilbageskridt. Hver By havde sine offentlige Badstuer og mange Privatfolk Badeværelser. Fromme Mennesker stiftede ofte Sjølebade, hvor fattige kunde

faa Bad og en Hjærtstyrkning. Det følger derfor af sig selv, at ethvert Hospital havde en Badstue. En lille Bogsamling, der indeholdt Messebøger og andre religiøse Skrifter, maa der ogsaa have været¹¹⁶). Desuden hørte der naturligvis til Hospitalerne Sovesal, Spisesal og Sygestue for Brødrene, noget tilsvarende for Søstrene, et stort Køkken, Klædekammer og Forraadskammer, et Fængsel

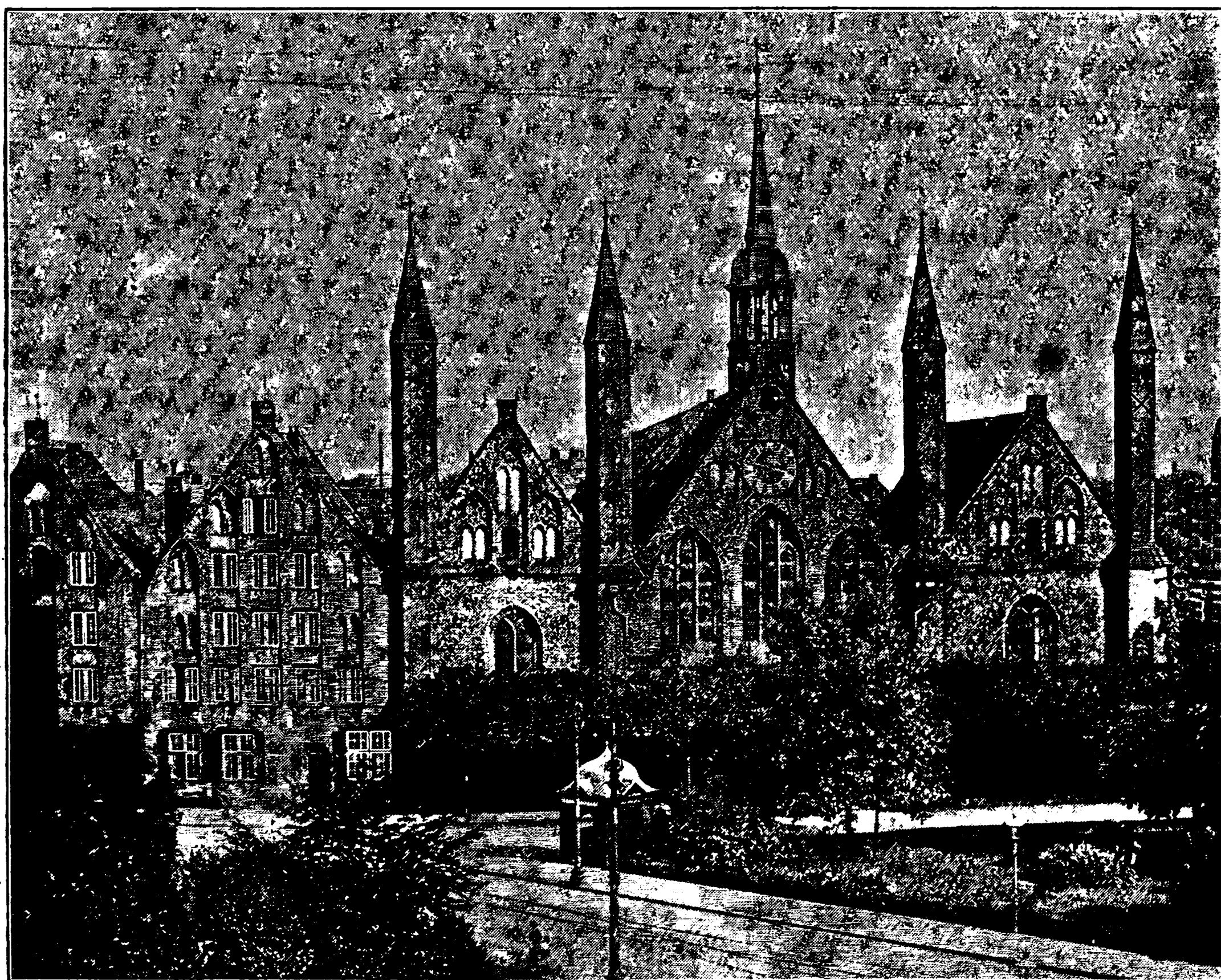

Fig. 11. Helligaandshospitalet i Lübeck.
Efter Fotografi.

for de ulydige, i al Fald i Helligaandsklostrene, vel ogsaa i de større Hospitaler, Stalde og Lader i de Stiftelser, der besad Landejendomme, en Køkkenhave, for at Hospitalet selv skulde kunne præstere Lægedomsurter. Hele det store Komplex begrænsedes af en Mur (jvfr. Fig. 8 og 9).

Af den Skildring¹¹⁷), som man har af franske Helligaandsklostre, ser det ud til, at de ikke have frembudt mange Træk, der afvige fra det almindelige. De smaa Klostre — et enkelt Hus med et dertil knyttet Kapel — ligne meget den almindelige Type for

de mindste Hospitaler. De mellemstore indeholdt et Sygehus i to Etager, hvoraf den nederste var Sygestue, den øverste forbeholdt Hittebørnene og Søstrene, desuden »Priorat« (Priorgaard) med Brødrenes Spisesal, Kapitelsal og Sovesal, endelig Kapel og Have. Allerede her er der Tale om et virkeligt Klausur. Mest Interesse knytter sig til de store Klostre i Besançon og Dijon. Klostret i Dijon bestod af en firkantet Gaard. Paa den ene Side laa en stor Kirke, rigt udstyret med Relikvier og Kunstværker, ligeoverfor et toetages Hus med den store Sygesal forneden, Værelserne til Hittebørn og Søstre foroven, de to andre Længer vare Brødrenes Hus og Magasinet. Skildringen lader sig vistnok tildels overføre paa de danske Klostre. Saaledes har der i al Fald i tre af de danske Klostre — København, Aalborg, Faaborg — været en toetages Bygning, hvis Bestemmelse vel har været den samme som i de franske Klostre. Endvidere have de danske Helligaandsklostre, saa vidt man kender dem (Faaborg, København, Aalborg), haft en aflukket Gaard med fire Længer (»Klausur«), medens de danske Helligaandshuse — Næstved, Nykøbing, Roskilde — kun synes at have haft en eller to Længer.

Det er tidligere bleven omtalt, at Helligaandsklostrene saavel som de andre Hospitaler udøvede alle Kærlighedsgærninger under ét. Betegnende for Flertallet af dem er baade, hvad Pave Innocens III siger om Virksomheden i Montpellier (se ovenfor Side 18) og særlig, hvad der berettes om Hospitalet i Pfullendorf¹¹⁸): »Her udøves Barmhjærtighedens Gærninger Nat og Dag, nøgne klædes, sultne bespises, svage forfriskes, Barselkvinder plejes i sex Uger, Enker, forældreløse og Pilgrimme, der komme fra alle Sider, nægter man ikke Herberg og Maaltid«. — Nogle Hospitaler gik senere i Middelalderen over til at blive virkelige Sygehuse, hvor man kun optog Folk med en helbredelig Sygdom og udelukkede f. Ex. lamme, blinde o. lign.; det har vel særlig været Tilfældet i alle Hospitalers Forbillede, det i Jerusalem, som derfor ogsaa skulde have fire Læger. Det store Flertal af Hospitaler var eller blev derimod efterhaanden overvejende Stiftelser for gamle, svage og arbejdsudygtige Mennesker¹¹⁹). »Der var større Trang til saadanne Stiftelser i Middelalderen end i vore Dage. Livet var mere lunefuldt, Besiddelsen mere usikker end nu, det var ogsaa sværere at sørge for sin Alderdom«, og dernæst var der utvivlsomt

mange flere nødlidende. Alt tyder paa, at de danske Helligaandsklostre (og -huse) ligeledes væsentlig have været Plejeanstalter, ikke Sygehuse i Nutidens Betydning, hvor man netop undgaar kroniske syge. Dette ses af alle Skildringerne af Virksomheden i dem, mest af det smukke Vidnesbyrd, som Aalborg Magistrat 1453 gav Anders Bork¹²⁰); hvad der er Tale om, er altid »fattige, usle og vanføre« Mennesker. Der optoges nok syge, men altid kun fattige syge; en velstaaende Mand kunde ikke lade sig

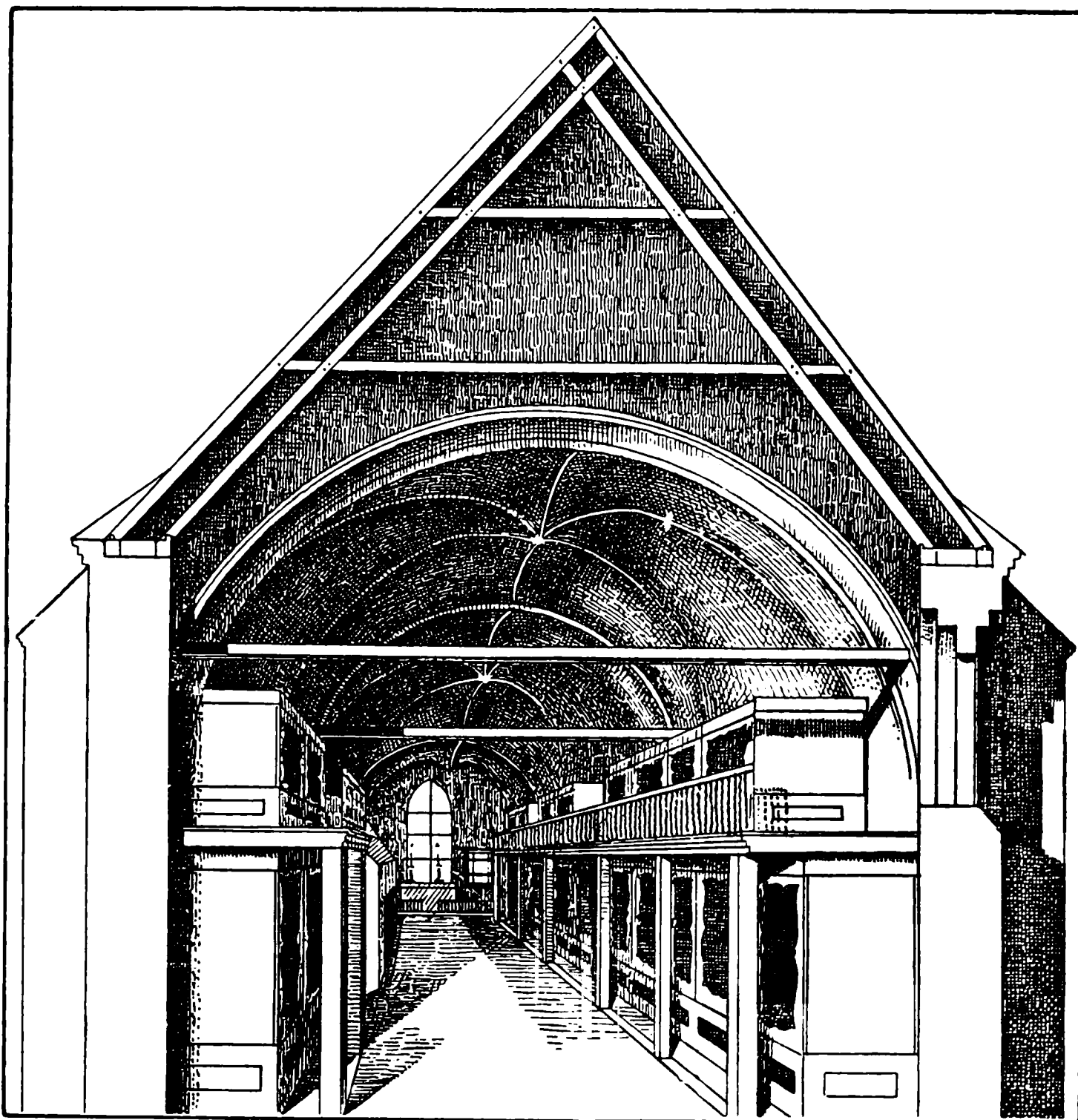

Fig. 12. Helligaandshuset i Nykøbing (Falster).
Efter Trap, Danmark, 3. Udg. III, 152.

indlægge for at søge Helbredelse. Det er altsaa, om man vil, nærmest en Slags Fattiggaarde, kun med et ganske anderledes mildt og menneskekærligt Præg over sig end Protestantismens. Man optog alle nødlidende, blinde og lamme, uhelbredelig syge, dog som Regel med Undtagelse af Spedalske, der henvistes til St. Jørgenshusene¹²¹).

Særegen for Helligaandsordenen er som tidligere nævnt (S. 19) dens Omsorg for Hittebørn. Især var Moderklostret i Rom i saa Henseende berømt. Drengene opdroges til et Haandværk, Pigerne til gode Husmødre; de sidste fik Medgift, og S. Spiritos Arkiv gemmer

endnu en Mængde Ægteskabskontrakter. I 17. Aarh. indførte man den bekendte Skik at anbringe en Kasse udenfor Hospitalets Port, hvori Mødrene uset kunde lægge deres Børn¹²²). I saa høj Grad er denne Omsorg ejendommelig for Helligaandsordenen¹²³), — først lidt efter lidt optog man fra anden Side denne Kærlighedsgæring — at det med Sikkerhed kan antages, at det samme har været Tilfældet med de danske Helligaandsklostre. Med Vished vides det om Klostrene i Aalborg og København.

En Gang om Ugen skulde Brødrene ifølge Helligaandsreglen¹²⁴) gaa ud paa Gader og Stræder for at søge efter fattige og nødlidende; forøvrigt modtoges alle, der meldte sig ved Hospitalets Port. Før de blev lagt i Seng, fik de et Bad.

Man viste de syge og fattige den kærligste Omsorg. Sengene skulde være gode og vel forsynede med Sengetøj. Ofte blev imidlertid flere syge anbragte i samme Seng, skønt det ikke var fast Regel¹²⁵). I Hospitalet i Noyon var der saaledes 70 Senge, deriblandt 10, der var saa store, at enhver af dem bekvemt kunde rumme 4 syge. — For saa vidt man kunde, sørgede man for at opvarme de store hvælvede Hospitalsrum, der maatte være meget kolde¹²⁶).

En Gang om Ugen skulde Søstrene vaske Lemmernes Hoveder og Fødder (Fig. 13). — Derimod maatte Søstrene hverken vaske Brødrenes Hoveder og Fødder eller rede deres Senge¹²⁷).

Det var fast Regel overalt, at de fattiges Kost skulde være i al Fald lige saa god som Brødrenes; thi »det vilde ikke være rigtigt, at Husets Herrer lide Savn, medens Tjenerne leve i Overflod«. De syges Kost skulde tillige være bedre tillavet. I Reglen anstrængte man sig for, paa samme Maade som i Johanniternes Hospital i Jerusalem, at de syge kunde faa, hvad de ønskede. Det stemmer med middelalderlig Synsmaade, at man vilde skaffe dem, ikke alene det nødvendige, men endogsaa Overflod. Fromme Mænd og Kvinder skænkede hyppig Legater, hvoraf de kunde faa Extra-maaltider, de saakaldte Pitanser¹²⁸). Fra Udlandet er der bevaret mange Spisereglementer; fra Norden kendes derimod ingen for Helligaandsklostre. Dog tør man sikkert gaa ud fra, at Kosten i dem ikke har været væsentlig forskellig fra den, der blev budt i Helligaandshuset i Roskilde og i St. Jørgenshusene i Enköping og Næstved. Om Forplejningen i Roskilde giver Lage Urnes Forle-

ningsbrev af 1517 ganske gode Oplysninger. Det ses deraf, at den var ret rigelig, Brød, Saltmad, Kaal og fersk Kød om Hverdagene,

Fig. 13. Hoved- og Fodvask.
Ordensreglens Manuskript. Kap. 42, de servitio pauperum.

Sild, anden Fisk og Smør paa Fastedagene, 4 Stob Øl om Dagen, extra Øl og Hvedebrød paa Højtiderne. I Enköping fik de Spedalske hver Dag to Bygbrød, paa store Festdage desuden et

Hvedebrød. Dertil fik de Smør, Flæsk og røget Oxekød, der i Fastetiden ombyttedes med Sild, Torsk, tørrede Gedder, Ærter og røget Lax; endvidere sød Mælk eller Tykmælk, Korn til Gryn og Tælle til Lys samt Salt. Endelig skulde de have otte Alen Vadmél og to Par Sko om Aaret. Tilsynsmændene skulde fordele alt i regelmæssige Portioner, dels til hvert Medlem, dels i Fællesskab til et større Antal af dem. Af Husgeraad skulde enhver have tre Gryder, et Krus og to mindre Kar. — I Næstved skulde de Spedalske have paa Køddagene Flæsk, Kokød, Kaal og en fersk Ret efter Aarstiden, paa Fastedagene (?) Grød og en Ret Sild eller anden Fisk, desuden Øl »til Skællighed«¹²⁹).

Med ikke mindre Omhu sørgede man for de syges aandelige Vel. Det er karakteristisk for Middelalderen, at disse skulde skrifte og nyde Nadveren, før de optoges. Der skulde efter Helligaandsreglen holdes Gudstjeneste for dem en Gang om Ugen, efter Johanniternes og nogle andre Regler endogsaa hver Aften. Døde de, skulde Brødrene holde Messe for dem og bede et vist Antal Bønner, og de begravedes paa Klosters egen Kirkegaard.

Den kærlige Omsorg, der vistes Lemmerne, maatte bøde paa, at de hygiejniske Forhold naturligvis ikke holdt Maal med Nutidens. Dog kan man vist trygt sige, at de i denne Henseende stod paa Højde med, hvad man for en Menneskealder siden ofte bød paa vore Sygehuse. Augustinerreglens § 8 forudsætter, at der i hvert Kloster er en Læge, men hverken Helligaandsreglen eller de fleste andre Forskrifter nævne noget om et ordnet Lægevæsen, og faktisk forekomme Læger sjældent i Mellem-Europa og endnu sjældnere i det afsidesliggende Norden. Man kan let opregne Navnene paa de Læger, man heroppe kender før Reformationen, og saa har vel endda Flertallet af dem savnet videnskabelig Uddannelse¹³⁰). Man har vel ladet sig nøje med den praktiske Viden, som Hospitalsbrødrene efterhaanden havde erhvervet sig, og med Byens Barbers eller Bademesters Hjælp til de nødvendige Kopsætninger eller Aareladninger. Endnu sjældnere end Læger fandtes Apoteker. I Tyskland blev de først almindelige i 13. og 14. Aarh.; til Norden naaede de endnu langt senere. Den første Apoteker i København nævnes 1427, det første Apotekerprivilegium er udstedt 1514 under Christian II. I Stockholm nævnes et Apotek først 1496, og endnu 1546 var der kun ét Apotek i hele Danmark og

Fig. 14. Sygepleje, Procession og Messe.
Ordensreglens Manuskript. Kap. 13, de recipiendis infirmis et ministrandis illis.

Norge. I 15. Aarh. begyndte de saakaldte Landfarere at komme til Norden. De solgte Medikamenter, der vare tillavede efter Re-

cepter fra Salernos berømte medicinske Højskole, men ofte vare Lægemidlerne baade dyre og daarlige. Ellers var det Gejstligheden, som udøvede baade Læge- og Apotekervirksomheden ¹³¹).

Foruden faste Hospitalslemmer og tilfældige syge skulde man optage Pilgrimme, baade Lægfolk og Gejstlige, og behandle dem vel efter Husets Ævne. Dog maatte ingen blive der længere end en Uge. Selv faldne Kvinder kunde opholde sig i Helligaandsklostrene i den stille Uge ¹³²). Fast Regel for alle Hospitaler som for alle Klostre var Gavmildhed mod Tiggere og en daglig Middagsuddeling ved Klostrrets Port til fattige.

Helligaandsklostrene vare jo væsentlig Plejeanstalter for uformuende. Men mere og mere have de ogsaa afgivet Hjem for formuende Folk, som indgav sig for Livstid med al deres Ejendom paa den Betingelse, at de skulde forsørges paa samme Maade som Brødrene. Det var en Form for Alderdomsforsørgelse, som frembød sig naturligt i de urolige Tider, hvor man desuden havde Vanskelighed ved at anbringe sin Kapital paa Rente. I Tyskland blev de fleste Hospitaler saaledes efterhaanden Præbendeanstalter. Det gav en god Indtægt, men førte bort fra det oprindelige Formaal. I Norden var det, som tidligere omtalt (S. 3), almindeligt, at særlig Mænd af Lavadelen indgav sig i Johanniterklostrene. I Helligaandsklostrene indgav baade Borgere og Adelsmænd sig ¹³³), som man ser af Exempler (1511, 1520) fra Aalborg. I hvor stort Omfang det skete, kan ikke siges.

Til at bestride de betydelige Udgifter, som alle disse Barmhærtighedsgærninger nødvendig maatte medføre, krævedes der store Indtægter; men Gaverne strømmede da ogsaa længe til i rigelig Mængde. Ved Oprettelsen skænkedes der af Stifterne faste Ejendomme. Senere fortsattes Gaverne af Jordegods som ved andre Klostre. De store Helligaandsklostre, som i Danmark Aalborg, ere store Godsejere, og Indtægterne fra deres Besiddelser i By og Land udgøre det faste Grundfond. Dertil kom tilfældige Gaver, især ved Testamenter. Det var oftest Penge, der gaves, undertiden dog ogsaa Fødevarer, Heste, Senge osv. Endvidere kunde der tilfalde en Arv efter Indgivne. Formuende Velgørere kunde skænke saa meget, at der kunde oprettes faste »Senge« for trængende gamle. Disse skulde have Ophold for Livstid; døde de, indtoges andre i deres Sted, og som Regel forbeholdt da Stifteren sig Pa-

tronatsretten for sig og sin Slægt. Konger og Bisper tilstod hyppig Hospitalerne, at der maatte henlægges visse Skatter til dem. Endelig var som ovennævnt en Hovedindtægt Retten til at udsende »Bedere« og Afladshandlere. — Det vil fremgaa heraf, at de uvisse Indtægter var de største. Saa længe Befolkningen troede, at Klostrene opfyldte deres Opgave, vedblev disse ogsaa at strømme ind. Da de formindskedes — i Danmark lidt efter 1513 — var det ofte vanskeligt at faa Indtægterne til at slaa til, Priererne maatte gribe til Pantsættelser og blev da, vist i Reglen med Urette, beskyldt for at have bortødslet Klostrets Ejendele.

Kapitel IV.

Moderhuset i Rom og de danske Helligaandsklostre.

Det er ovenfor bleven paavist, at Helligaandsordenen ikke naaede til Danmark før Midten af 15. Aarh., det synes endda, at den næppe har været kendt her tidligere. Spørgsmaalene, naar og hvorledes, have begge saa megen Interesse, at vi ville dvæle nærmere derved.

Ordenen er en af de faa, der er indført til Danmark af indfødte Mænd. Disse Mænd vare de energiske og fromme Ledere for det nylig (1431) stiftede Helligaandshus i Aalborg, Mester Anders Bork og Præsten Hennike Hemmingsen. De havde til Forbillede for deres Hospital, der fra Oprettelsen stod under Tilsyn af Byens Magistrat, som tidligere omtalt (S. 15 f.), først valgt det berømte Helligaandshus i Lübeck¹³⁴). Men snart forekom det dem, at dette ikke bød nogen tilstrækkelig Garanti for Fremtiden. »De var bange for, at det saa smukt begyndte Værk i Tidernes Løb ved andres Mangel paa Omhu skulde blive til intet, og derfor havde de samt Brødre og Søstre i Hospitalet bestemt at slutte sig til en eller anden anerkendt Orden, og de havde da valgt Helligaandsordenen«¹³⁵). Naar dette skete netop i 1451, er det ikke vanskeligt at finde Grunden. 1450 havde der været Jubelaar i Rom, det første efter at det store Skisma var endt. Konciliernes Magt var brudt,

Folkene samlede sig atter med Tro og Tillid om Pavestolen, og Jubelaaret kaldte en Mængde Pilgrimme til Rom. Det er sandsynligt, at danske Pilgrimme have gjort Aalborg-Hospitalets Ledere opmærksomme paa det store Helligaandskloster i Rom, som nu under dygtige Forstandere og med Pavernes kraftige Støtte var ifærd med at arbejde sig op til en mægtig Stilling. Man har erfaret, hvor store Afladsrettigheder denne Orden havde, og har da indset, at en Tilslutning til den vilde kunne bringe store Fordele, selv om disse maatte købes med nogle Pengeofre. Besiddelserne var jo endelig betydelig sikrere i en stor Ordens Hænder end, naar de tilhørte et enligt Helligaandshus.

Helligaandsordenens Indførelse i Danmark er maaske tillige et Led i de energiske Anstrængelser, som man i det 15. Aarhundredes anden Halvdel gjorde for at genrejse Disciplinen og genvække det religiøse Liv i Ordenerne. Den maa ses i Sammenhæng med Indførelsen af Observansen i de fleste andre Ordener, især hos Franciskanerne. Selv om man maaske kan sige, at denne Bevægelse savner nye Ideer, i det hele langt mere er en Restauration end en Reformation, saa er det dog umuligt at unddrage den sin Sympati.

Som Stormester forefandt Udsendingene fra Aalborg den af Nicolaus V indsatte Petrus Mathei de Capoccinis, der i mange Aar (1447---73) med stor Dygtighed ledede Ordenen. I den Nekrolog, der gives over ham i Klosters Dødebog¹³⁶), opregnes hans store Fortjenester. Allerede som Barn var han gaaet ind i Ordenen og var tidlig bleven Prior for Klostret i Corneto, som han paa mange Maader forbedrede og ophjalp. Under Eugen IV blev han Skatmester for S. Spirito in Sassia, 1447 dettes Forstander. Klostret genvandt under ham flere Ejendomme og opnaaede en betydelig Rigdom. Han fik Raad til at lade det ganske ødelagte Klokketaarn genopbygge, og det staar endnu som et smukt Minde om ham¹³⁷). Han nøjedes ikke med at virke for selve Moderhuset, men søgte ogsaa at genvinde dettes gamle Magtstilling overfor de underordnede Klostre. Visitationerne kom i Brug igen, efter at de, som det synes, havde været ganske glemt. Ogsaa Pintsekapitlet søgte han at genopfriske. 1448 truede han Priorerne i Tyskland, 1450 Prioren i Montpellier, med Band, hvis de ikke mødte til et stort Kapitel, der var fastsat til Jubelaaret¹³⁸). — Om han

havde Held med sig i Bestræbelserne for at genoplive dette Kapitel, vides desværre ikke, heller ikke noget nærmere om, hvad det skulde foretage. Tilfældig véd man, at forskellige vanskelige Sager vedrørende Prioren i København skulde indankes for Kapitlet i Aaret 1500¹³⁹), men hvorledes de ere behandlede, er ukendt. Man fristes til at tro, at Forhandlingsprotokollerne over disse Kapitler ere forsvundne. Der findes ganske vist i S. Spiritos Kopibøger mange Beretninger om Kapitler, men her møder i Reglen kun Stormesteren og Brødrene i Rom, undertiden andre Italienere, en sjælden Gang ultramontane. Og der behandles kun Moderhusets egne Anliggender, aldrig Ordenens. Det maa vistnok være en anden Slags Kapitler — eller kan man virkelig tænke sig, at Petrus Matheis Anstrængelser ere løbet ganske ud i Sandet?

I andre Henseender havde denne kloge og virksomme Mand Held med sig. Det lykkedes ham at faa bøjet den genstridige Provinsial i Montpellier til Lydighed¹⁴⁰). Men Petrus Mathei var forsigtig; Provinsorganisationen, der nu engang havde uddannet sig i Frankrig og Tyskland, rørte han ikke ved¹⁴¹), hvor lidt Sympathi han end havde for den. Der er her et Maadehold over hans Politik, som ikke findes hos hans Eftermænd. — Endelig kan man nævne, at han 1465 opnaaede en Pavebulle, der indskærpede alle Døtreklostrenes Forpligtelse til at betale deres Afgifter¹⁴²).

Overenskomsten med Udsendingene fra Aalborg 1451 svarer ganske til denne paa en Gang energiske og maadeholdne Politik. Afgiften er ikke særlig høj — 12 Rhingylden (c. 600 Frcs.) —, og Prioren i Aalborg faar i øvrigt fuld Ret til at beholde alt, hvad han lader indsamle. Forpligtelsen til at møde i Rom indskrænkes til hvert 10de Aar. Aalborgklostret faar frit Priorvalg og i det hele Selvstyre, kun at den valgte Prior skal stadfæstes i Rom. — Derimod indrettes der ingen dansk Provins. Prioren fik vel Tilladelse til at indlægge Kirker og Kapeller, men ikke Klostre under Ordenen, og faktisk ser man da ogsaa, at Klostret i Nakskov bliver stillet direkte under Stormesteren uden Aalborg som Mellemlid¹⁴³). — Ganske vist faar Nakskov Tilladelse til at oprette nye Døtreklostre, men denne Bestemmelse faar ingen Betydning.

Temmelig lang Tid hengik efter Aalborg Klosters Indtrædelse i Ordenen, førend denne fik nye Klostre i Danmark. Men

derefter oprettes de hurtigt. 1470 kommer det i Nakskov, 1474 det i København, 1478 Faaborg og 1480 Malmø, før 1489 endelig Randers. Naar det gik saa hurtigt, skyldes dette formodentlig for Størstedelen to Mænd, Kong Christian I og Helligaandsbroderen Jens Mathiesen.

Kong Christians Interesse for Helligaandsordenen er vel kendt, skønt hans Betydning for dens Udbredelse i hans Land er adskillig mindre, end man hidtil har troet¹⁴⁴). Det kan ikke være rigtigt, at han lærte Ordenen at kende under sit Besøg i Rom 1474 og ved at se S. Spirito in Sassia fik Lyst til at indføre dette Klosters Regler i Danmark. Hospitalet i Aalborg havde dengang tilhørt Helligaandsordenen i 23 Aar, og man kan da ikke give Kongen Æren for Indførelsen af Ordenen. Synet af S. Spiritos daværende lidet formaalstjenlige Bygninger har vel heller ikke ansporet ham til at indrette noget lignende. Derimod er det sikkert nok, at han har interesseret sig meget for Ordenen, har givet dens Klostre adskillige, dog ikke store, Gaver og endelig direkte bidraget til, at Helligaandshusene i København og Malmø antog Helligaandsreglen.

Mere Betydning maaske end selve Kongen har en fremragende dansk Gejstlig haft, der i disse Aar opholdt sig ved Kurien og nød megen Tillid baade hos Kongen og Paven, Fynboen Jens Mathiesen, der som hans Segl (Fig. 15) viser, var af den adelige Slægt Brun. En Sammenstilling af de faa Efterretninger om hans Familie synes at give til Resultat, at hans Fader hed Mads Brun, og at Sønnen var født paa Hindsgavl, hvor Faderen formodentlig var Foged. Moderen hed Karen og var Datter af en Ridder Pagh til Dirnisse¹⁴⁵).

Jens Mathiesen studerede i Köln 1458 og træffes 1467—78 i Rom¹⁴⁶). Han var nær knyttet til S. Spirito, idet han i en Aarrække var Præst ved dettes Kirke¹⁴⁷). 1473 indtog han den høje Stilling som Prior, den fornemste Plads efter Stormesteren¹⁴⁸). Hans høje Rang kommer frem ved, at han i Dokumenterne altid nævnes først. 1478 lod han sig optage i Ordenens Broderskab. I Rom havde han formaaende Forbindelser som Kapellan hos Pave Sixtus IV's Søster Francheta de Rovere¹⁴⁹) og opnaaede derved store Præbender. Allerede 1471 kaldes han Ærkepræst ved Kirken St. Maria i Collignola ved Verona. Han var kommenderet med denne Kirke 3: havde dens

Indtægter uden i øvrigt at have noget at gøre med den. 1478 havde han i Sinde at bytte den med et Kanonikat i Hamburg, men fortrød det¹⁵⁰). Han var dr. decretorum, professor theologiæ og Pönitentiar (o: nærmest Skriftefader) i St. Peter¹⁵¹), rimeligvis for Skandinaverne, hvorved han da har faaet Lejlighed til at træffe sammen med mange af sine Landsmænd. Ved sin Forbindelse med Paven opnaaede han flere Begunstigelser, saaledes 1474 Ret til at forene to Embeder; 1475 stilles han lige med andre pavelige »Commensales«¹⁵²) med Hensyn til at opnaa Embeder¹⁵³). 1474 og senere kaldtes han baade Pavens og Kong Christians Kapellan¹⁵⁴). Af danske Præbender opnaaede han 1473 et Beneficium i Lund, 1475 et Kanonikat i København, 1478 et andet sammesteds (rimeligvis havde han ikke opnaaet Anerkendelse i det første), samme Aar et Kanonikat i Viborg¹⁵⁵).

1479 blev han efter den bekendte Marinus de Fregeno, nu Biskop i Kamin, pavelig Kollektor for Norden, og han er en af de ganske faa Mænd af nordisk Byrd, der i 15. Aarh. have indtaget denne Stilling. Før sin Afrejse aflagde han Ed paa Troskab og omhyggelig Regnskabsføring og satte sit Gods i Pant herfor. Bøden for Overtrædelse skulde være 500 Kammerdukater. Hans Kautionister vare hans Forgænger Marinus de Fregeno og Lucianus Carpinus fra Fermo, S. Spiritos mangeaarige Sekretær, som i mange Aktstykker nævnes sammen med ham. Samtidig fik han Ret til at føre Rejsealter med sig¹⁵⁶). — 4. Marts 1481 træffes han i Oslo, hvor han af Asgot Svendsen, Kannik i Nidaros, modtog 150 Gylden, som Ærkebiskop Gauto havde indsamlet af Peterspengene i sit Ærkestift¹⁵⁷).

1483 afbrødes imidlertid Jens Mathiesens Løbebane ved Døden under hans Ophold i Norden. Det oplystes da, at han havde

Fig. 15. Jens Mathiesen Bruns Segl.

Arn. Magn. norske Dipl. Fasc. 17, Nr. 6 a.

Tre Spydspidser, et Vaaben, der førtes af den adelige Familie Brun. Omskrift: S. P[RES]B[YTE]RI JOHANNIS MATEI D[E] HINCEGAVLIS.

indbetalt som Udbytte af sine Indsamlinger 490 Dukater¹⁵⁸). Hans efterladte Præbender, nemlig et Kanonikat i København, et i Viborg og et Vikariat i Lund, bortgaves samme Aar¹⁵⁹). Man tør sikkert antage, at et saa mægtigt og indflydelsesrigt Medlem af Helligaandsordenen, der ovenikøbet blev Kongens Kapellan, har haft sin Andel i Ordenens Udbredelse i Danmark. Han overværede

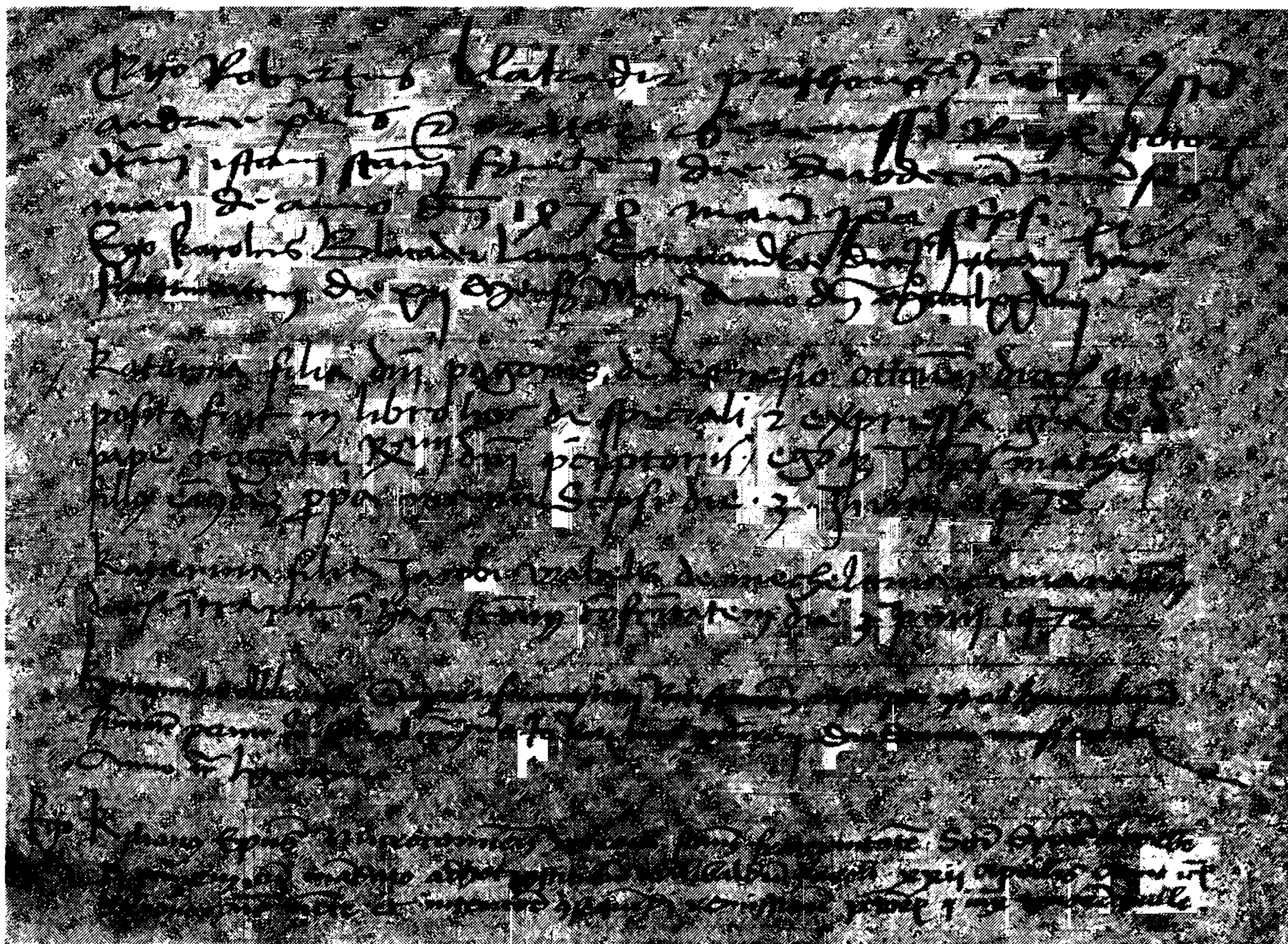

Fig. 16. Side af Broderskabsbogen med Jens Mathiesen Bruns Haandskrift. Broderskabsbogen. Teksten se Dipl. Nr. 154, 3.

da ogsaa som Vidne de Handlinger, der fastslog Oprettelsen af Helligaandsklostrene i København og Faaborg¹⁶⁰).

Da Kong Christian 1474 under sit Besøg i Rom ogsaa besøgte S. Spirito in Sassia, traf han ikke mere den gamle Stormester Petrus Mathei, der var død Aaret i Forvejen. Pave Sixtus IV (1471—84) havde i hans Sted — Paverne havde forlængst overtaget Udnævnelsen af Stormestre — indsat sin nære Slægtning Innocentius de Flaviis de Rovere, tidligere Abbed i S. Clemente. Skønt denne Mand ikke tidligere tilhørte Ordenen, viste han den en lignende Interesse som sin Forgænger. I Fællesskab

virkede de to Frænder for Hospitalet i Rom, uden at det nu kan afgøres, hvem den største Ære tilkommer. I Klosters Dødebog hedder det om Stormesteren¹⁶¹): »Han genopbyggede Hospitalet fra Grunden, udstyrede Kirken paa det skønneste og skaffede Hospitalet en uendelig Mængde Ejendomme«, medens Pavens Navn ikke nævnes. Her tilskriver man altsaa Stormesteren Opførelsen af den skønne nye Hospitalsbygning, et af den ældre Renaissances smukkeste Mindesmærker i Rom, hvor meget saa end Ombygningerne i det 18. Aarh. have ødelagt dets Arkitektur og bl. a. fjernet den smukke Façade (jvfr. Fig. 18—20)¹⁶²). Sixtus IV selv regnede derimod ogsaa sin Virksomhed for Helligaandsklostret for et Hovedpunkt i sin Gærning som Pave. Han lod Botticelli i en af dennes Fresker (Fig. 21) (Renselsen af de Spedalske) fremstille S. Spiritos Façade; blandt Tilskuerne afbildedes flere af Pavens Nepoter, der tillige vare Medlemmer af Helligaandsordenens Broderskab, saaledes Girolamo Riario og Giuliano della Rovere, den senere Pave Julius II¹⁶³). I en lang Række Fresker i S. Spiritos store Sygesal, der desværre nu ere stærkt medtagne, afbildes Scener af Innocens III's og Sixtus IV's Liv, der altsaa stilles jævnsides som Helligaandsordenens to store Velgørere¹⁶⁴).

En af Pave Sixtus' største Velgæringer mod Hospitalet var hans Fornyelse af dets gamle Broderskab. Dette var muligvis allerede oprettet af Innocens III og stammede i al Fald fra Urban V's Tid (1368). I Klosters ulykkelige Periode var det gaaet i Glemme. Dets store Velgører Eugen IV genfandt dets gamle, nu tabte, Medlemsbøger, der vilde have været en uvurderlig historisk Kilde, og fornyede Broderskabet 25. Maj 1446 med de samme Bestemmelser som paa Urban V's Tid. De, der vilde blive Medlemmer, skulde betale 3 Gylden ved Indtrædelsen og $\frac{1}{10}$ Gylden aarlig. Til Gengæld fik de Tilladelse til at vælge en Skriftefader, der maatte absolvere dem én Gang i Livet og i Dødsøjeblikket. Man skaffede en ny Broderskabsbog, hvor Indstiftelsesbullen indførtes, og hvor Paven selv og ti Kardinaler lod sig indskrive som Medlemmer. Denne Broderskabsbog findes endnu i Bibliotheca Lancisiana, der er knyttet til S. Spirito. Det er en stor Kvart af Pergament paa 475 Blade, som næsten alle ere fuldt beskrevne. Flere tusende Navne paa Romerrejsende fra alle Verdens Lande findes optegnede her, og de indtegnede tilhører for en stor Del de

højeste Samfundsklasser¹⁶⁵). Senere fik man Tilladelse til at opnaa Broderskabet i sin Hjemstavn¹⁶⁶).

De fleste Indtegnelser staa dog ikke i Forbindelse med Eugen IV's Bulle. Denne havde ikke den ønskede Virkning, Indskrivningssummen eller snarest det aarlige Bidrag har vel været for højt, og efter tredive Aars Forløb vare Bladene endnu temmelig tomme. Da besluttede Sixtus IV for at skaffe S. Spirito større Indtægter at forny Broderskabet. Det skete ved

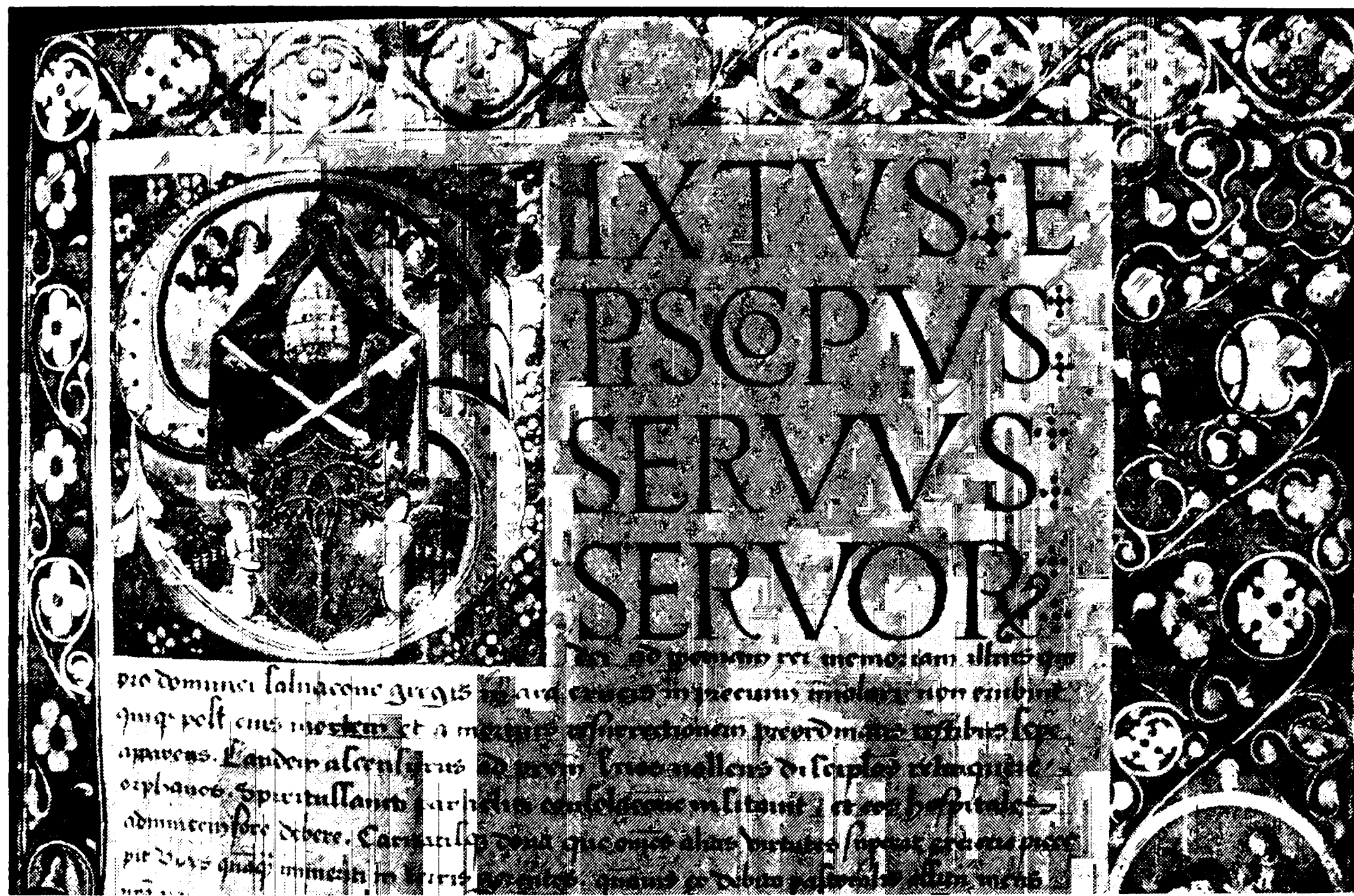

Fig. 17. Begyndelsen af Sixtus IV's Broderskabsbulle. Broderskabsbogen (Bibl. Lancisiana). Familien della Roveres Vaaben.

en Bulle af 21. Marts 1478¹⁶⁷), der ligesom Eugen IV's blev indført i Broderskabsbogen med et smukt Miniaturbillede (Fig. 17). Denne Gang blev der intet bestemt om Afgiftens Størrelse, som overlodes til enhvers frie Valg og betaltes én Gang for alle. Høje gejstlige og verdslige kunde lade sig indtegne ved en Stedfortræder. Alle andre skulde personlig være til Stede i Rom. Afladen, der var forbundet med Broderskabet, blev paa flere Maader udvidet, og der indstiftedes en stor Fest for 2den Pintsedag, hvor forskellige Relikvier, som Paven havde skænket, blev udstillede. — Selv indtegnede Paven sig samme Dag i Broderskabet og med ham 21

Kardinaler¹⁶⁸). Hans Exempel fulgtes af en Mængde fremragende Mænd og Kvinder, og Bogen blev i den Grad overfyldt med Navne, at Bogstavet M blev udskrevet, og man maatte indrette en ny Rubrik efter Z. Man kan nævne Henrik VII af England, Karl VIII og Ludvig XII af Frankrig, Jakob IV af Skotland, Kejser Maximilian osv.

Af Skandinaver¹⁶⁹) findes der i alt indtegnede over 80, hvoraf det store Flertal er danske. De første, der blev indtegnede, 29. Marts, altsaa faa Dage efter Paven, var tre svenske Præster, der formodentlig have været i Rom for at virke for Kanonisationen af den hellige Katarina, Birgittas Datter. Endnu i samme Sommer 1478 indtegnede Jens Mathiesen Brun sig og sin Moder. Ærkebisp Gauto af Trondhjem lod sig indtegne to Gange, 1488 og 1493. sidste Gang sammen med sin Dekan Saxo Gunnensen. Af danske Medlemmer af Helligaandsordenen træffes Priorerne Christiern Torkildsen fra København 1480 og Knud Nielsen fra Aalborg 1481, samt Broder Svend Mogensen, den sidst indtegnede Skandinav, 1521. Af andre bekendte Gejstlige kan man nævne Rektoren for Birgittes Hospital i Rom Peter Henrikson (1479) og den ivrige Præbendejæger Jens Pedersen (Hostorp). Størst Interesse knytter der sig dog til to samlede Indtegnelser af nogle af de nordiske Rigers ypperste Mænd.

Jens Mathiesen, Prior i Randers, har saaledes indtegnet Kong Hans, Dronning Christine, deres Søn Christian og Erik Ottesen Rosenkrantz. Adskillige Tvivlsspørgsmaal rejse sig ved den anden Indtegnelse. Den omfatter en stor Mængde fornemme Mænd og Kvinder, de fleste fra Skaane. Mest vil man lægge Mærke til, at man har paa den ene Side Ærkebiskop Birger med mange Medlemmer af Domkapitlet, dog ikke det øverste Medlem, Provsten, og adskillige andre Mænd, der stod ham nær, paa den anden hans bitre Modstandere Fætrene Poul Laxmand og Oluf Stigsen Krognos og deres Slægt. Det vilde være af den højeste Interesse, hvis der kunde tilvejebringes Sandsynlighed for, at disse Mænd skulde have ladet deres Uenighed fare for en kort Stund og i Fællesskab søgt Afladen i Jubelaaret, da saa mange kristne fra hele Evropa søgte til Rom. Til denne store skaanske Gruppe slutter sig tre mindre, en jydsk, bestaaende af Familien Glob, en norsk fra Trondhjem og Omegn og en tredje, vistnok Borgere fra København. I alt næv-

nes der 50, og hele Følget med Svende har sikkert udgjort mindst 200 Personer.

Der rejser sig imidlertid det Spørgsmaal, om virkelig alle disse fremragende Mænd have kunnet forlade Fædrelandet. Man maa svare hertil, at ingen af dem omkring Juletid 1500 i danske Dokumenter nævnes paa en saadan Maade, at man kan sige med Vished, at de have været hjemme¹⁷⁰). Endvidere krævede Broderskabets Statuter personlig Nærværelse i de fleste Tilfælde. Undtagne vare: Kejseren, Konger, Fyrster, Hertuger, Markgrever, Grever, Baroner og »Jorddrotter« (domini terrarum) samt deres Hustruer, endvidere Patriarker, Ærkebiskopper, Abbeder, Stormestre for Ridderordener og Indehavere af de højeste (næstbiskoppelige) Værdigheder ved Domkapitler; disse kunde lade sig indtegne af andre, naar der blev fremvist en autentisk Fuldmagt¹⁷¹). Der er næppe andre af de ovennævnte Personer end netop Ærkebispen, der kan henregnes under disse Kategorier, hvis man da ikke vil give Ordet »dominus terrarum« en meget vid Fortolkning. Ærkebispen fik i Begyndelsen af 1501 udstedt to Buller til Fordel for sig¹⁷²) og kan derfor godt selv have været med.

Pave Sixtus IV udstedte ialt over 20 Buller til Fordel for Helligaandsordenen og gav den ved disse meget betydelige Begunstigelser, saaledes de Privilegier, der tilkom Benediktinerkongregationen St. Justina. Overfor Antoniterne beskyttede han, som ovenfor nævnt (S. 34), Helligaandsordenen. Med Hensyn til Moderhusets Forhold til Døtreklostrene fulgte han og Stormesteren Innocentius den Politik, som Petrus Mathei havde indledet, men i en skarpere og voldsommere Form. Særlig grelt fremtræder dette i en Bulle af 1477, hvori de lokale Primater og hele Provinsinddelingen fuldstændig ophæves; ingen Prior maa have noget at sige over andre Hospitaler end sit eget, Stormesteren faar uindskrænket Magt over alle Ordenens Medlemmer. Det erklæres videre, at alle Hospitaler, der have Navn efter den Helligaand, skulle høre ind under Ordenen¹⁷³). Man bebuder her en Kamp baade med Provinsialerne og med de borgerlige og gejstlige Myndigheder, der havde Helligaandshusene inde. Følgerne af denne Kamp blev efterhaanden, at man fik Provinsialerne bøjet til Lydighed, men tillige, at Ordenen som Helhed svækkedes¹⁷⁴). Sixtus IV vilde gaa tilbage til den monarkiske Styrelsesform, som havde hersket i Ordenens ældre

Tid — et Træk i samme Retning er det, at han genindførte Kardinalprotektoren, hvilket heller ikke passede under de forandrede Forhold.

Det stemmer godt nok med denne Politik, at Stormesteren 1474 afviste Aalborgpriorsens Forsøg paa at betragte sig som Provinsial i Danmark og erklærede, at Københavns Kloster stod direkte under det romerske¹⁷⁵⁾. Mindre godt stemmer det, at Faaborg 1478 fik Lov til at lægge Nakskov, København 1480 Malmø, Aalborg 1489—90 Randers ind under sig. Der er her fra Roms Side en Vaklen, der ogsaa ses paa et andet Punkt og her fik de betænkeligste Følger.

De danske Klostre skulde jo som alle andre betale bestemte Afgifter¹⁷⁶⁾ til Moderklostret. Oprindeligt have de vel betalt hver for sig, men da deres Tal forøgedes, blev det mere praktisk at indsætte en enkelt Prior til Vikar for at opkræve Indtægterne og tillige optræde som Visitator i Klostrene. 1480 var Prior Christiern fra København i Rom, og han maa vel ved den Lejlighed være bleven indsat til Vikar, siden han kan kalde sig saaledes 1482¹⁷⁷⁾. Længe har han dog ikke beklædt denne Stilling; formentlig har han ikke kunnet inddrive Afgifterne, og Prioeren i Aalborg har vel heller ikke været villig til at bøje sig. Stormesteren afskediger da Christiern og indsætter Prior Knud i Aalborg til Vikar. Men heller ikke denne fik noget udrettet, og Følgen blev naturligvis et spændt Forhold mellem de to Klostre, og at Afgifterne ikke kom ind. Stormesteren udtalte sig 1489 i skarpe Ord overfor Prior Knud for hans formentlige Forsømmelighed og opfordrede ham til at sørge for, at Afgifterne baade fra hans eget og de andre Klostre kom ind¹⁷⁸⁾, men det har vist ikke hjulpet. Det københavnske Kloster fik Kongens Støtte; i det mindste maa man opfatte de to pavelige Stadfæstelser af dets Uafhængighed, der opnaaedes ved Kongens Hjælp (1492 og 1497)¹⁷⁹⁾, som Led i Kampen.

Forvirringen i de danske Klostre blev yderligere forøget ved en langvarig og bitter Strid mellem Klostrene i København og Malmø, som tilsidst førte til, at begge Parter appellerede til Stormesteren. Dertil kom forskellige andre uheldige Forhold, Munkene forlod deres Klostre og vankede rundt som Vaganter m. m. Endelig synes det, som om Stormesteren i sin Utaalmodighed over al-

drig at faa Penge fra de danske Klostre har indsat den nyvalgte Prior for Klostret i Kuddeworde i Lauenburg, Wenzel Suerbach, der samtidig fik Ret til at udsende Bedere bl. a. i Slesvig Stift, til sin Vikar og Kommissær for Norden¹⁸⁰), skønt hans Hverv og Myndighed ikke klart kan ses. Dette indeholdt en farlig Trusel mod de danske Klosters Selvstændighed. De danske Helligaandsbrødre besluttede da at tage sig selv tilrette og tillige ved et Forligsmøde afgøre alle Stridspunkter samt om muligt afhjælpe forskellige Misbrug.

Mødet holdtes (eller afsluttedes) Tirsdag 11. Juni 1499 i det centralt beliggende Faaborg. Tilstede vare Priorerne i Aalborg,

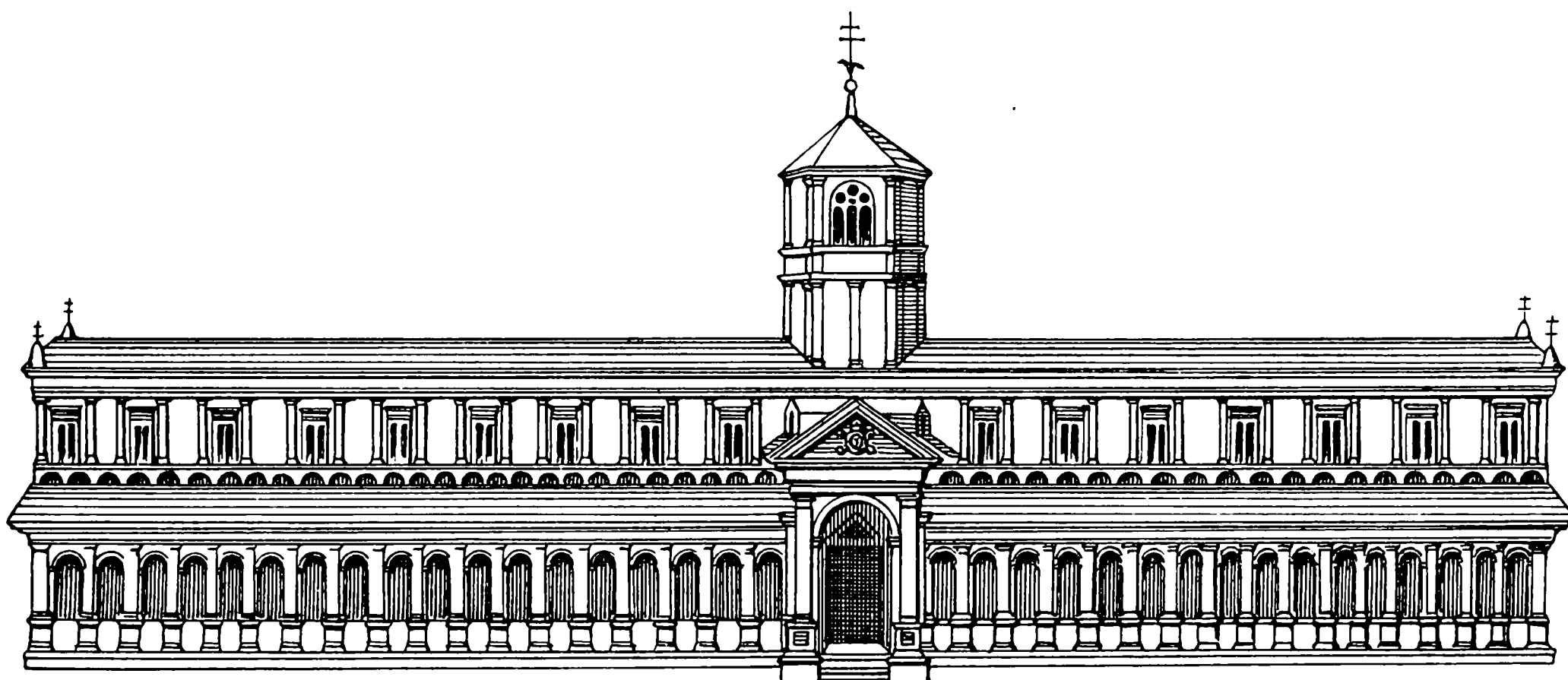

Fig. 18. Sidefaçade af S. Spirito i 17. Aarh.
Efter Saulnier.

København, Randers og Faaborg, hver med to Præstebrødre. — Paa Mødet¹⁸¹) blev man enig om at konstituere sig som Provins og om et Kompromis, der udsonede Striden mellem Aalborg og København. Christiern Torkildsen og Niels Pedersen skulde være Vikarer for de tre nordiske Riger. Deres overordnede Stilling betegnes i Protokollen over Beslutningerne ved, at kun de kalde sig »vi«, medens de andre Priorer nøje sig med »jeg«. Dog skulde ingen af dem i vigtige Sager, der vedrørte Ordenen som Helhed, kunne udføre noget uden den andens Samtykke. Naar den ene var død, skulde den anden være Enevikar for sin Livstid. Derefter skulde Priorerne med udvalgte Præstebrødre møde der, hvor den længstlevende havde været Prior, og vælge en ny Vikar. Denne skulde saa snart som muligt sendes til Rom for at modtage Stad-

fæstelse af Stormesteren. I Fællesskab skulde de danske Klostre bære Udgifterne herved, som fordeltes efter deres Ydeævne. Vikaren skulde sørge for, at Helligaandsreglen blev overholdt, og at man omhyggeligt tog sig af »vore Herrer de syge« efter de enkelte Klostres Ævne. Der skulde være fælles Regler for Gudstjenesten, og Vikaren maatte da foretage Visitatsrejse til de enkelte Klostre, sandsynligvis en Gang om Aaret. Endelig maa han have haft den Forpligtelse at sørge for, at Afgifterne til Rom betaltes til Forfaldstid, hvilket senere (1517 og 1520) viser sig at være ved Pintsetid.

Foruden i Vikaren fik nu den danske Provins af Helligaandsordenen sit Midtpunkt i Kapitlet. Det skulde møde hvert Aar Mandag efter Trinitatis paa det Sted, hvor man sidste Gang havde vedtaget at holde det. Ved Kapitlet skulde Navnene paa de afdøde Brødre og Velgørere nævnes og nedskrives, og der skulde holdes en højtidelig Sjælemesse for dem. Kapitlet skulde endvidere have Strafferet overfor de ulydige Brødre; disse skulde bringes til Kapitlet af deres Piorer og kunde der straffes med et Aars Fængsel eller sendes til andre Klostre.

Af andre Bestemmelser, der gjaldt for alle Klostre, maa man nævne, at det forbødes Munkene at besøge Bryllupper, Barnedaab, Gæstebud eller Drikkelag uden i Overensstemmelse med »Ordensreglen«, der bestemte (§ 94), at ingen maatte drikke sig fuld. Det bestemmes ligeledes, at ingen Prior maa modtage nogen Broder fra et andet Kloster, uden naar han kommer med Anbefalingskrivelse fra dettes Forstander. De Brødre, som derimod strejfede rundt uden Tilladelse fra deres Foresatte, skulde paagribes og holdes i Fængsel til næste Kapitel. Ingen maatte til Skade for sit Kloster gøre kostbare Reparationer paa gamle Kirker eller opføre nye. Ingen maatte vælges til Prior uden efter et Aars Prøvetid og efter at have aflagt sit Ordensløfte. Endelig skulde enhver nyvalgt Prior sværge at overholde disse Regler og alle Vikarens og Kapitlets senere Bestemmelser.

Konstitutionen af en dansk selvstyrende Ordensprovins, der ved dette vigtige Møde blev fastslaaet, har sikkert ikke været behagelig for Stormesteren, Benedictus de Senis, da det ganske stred

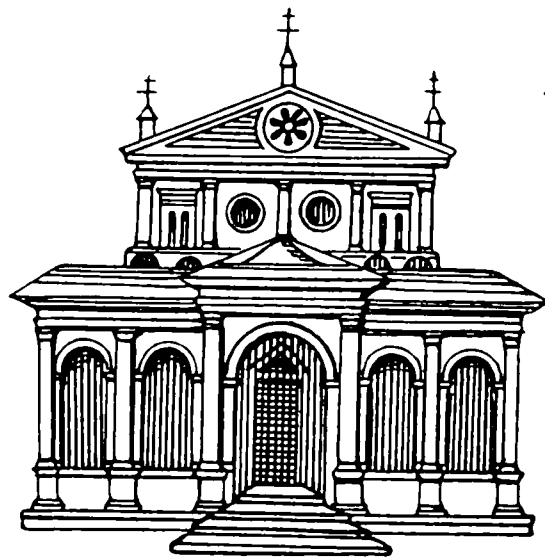

Fig. 19. Gavlfacade af S. Spirito. Efter Saulnier.

imod den romerske Politik og desuden var et Slags Oprør mod hans enevældige Myndighed. Men da Mødets Udsending, Aalborg-prioren Niels Pedersen, forelagde ham Bestemmelserne (1500), og da han mærkede, at der var fuldstændig Enighed mellem de danske Ordensbrødre, maatte han give sit Samtykke, noget, der vel ikke faldt ham saa svært, da han ikke oprindeligt tilhørte Ordenen og snart efter forlod den, med nogle venlige Ord om sin Glæde over den foretagne Forandring¹⁸²⁾. Samtidig stadfæstede Stormesteren Niels Pedersen som Prior i Aalborg. Det er sandsynligt, at denne samtidigt har betalt de resterende Afgifter, og

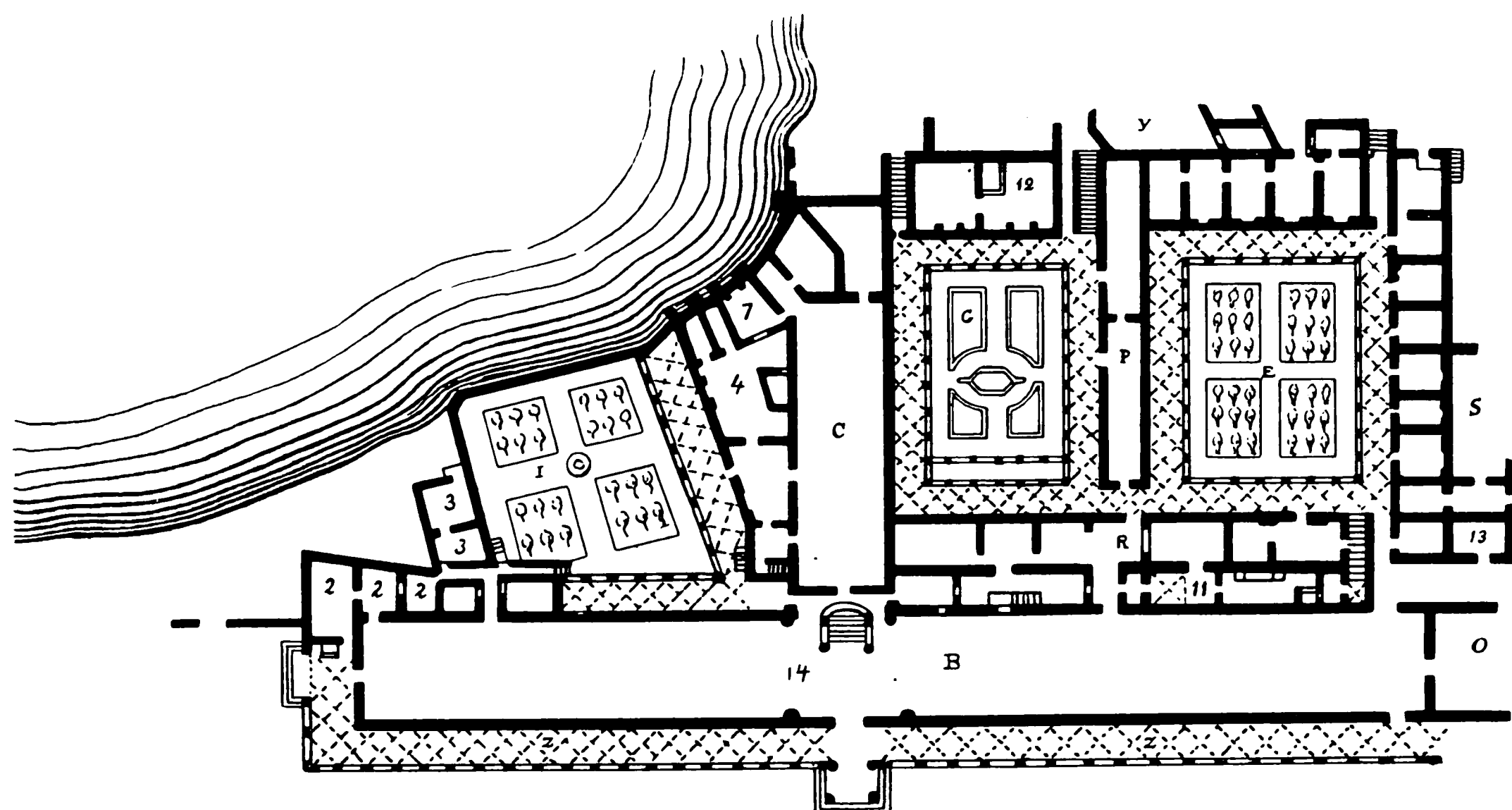

Fig. 20. Grundplan af S. Spirito in Sassia i 17. Aarh. Brudstykke.
Efter Saulnier.

B. Hospitalets Hovedfløj. C. Tværfløjen. E. Brødrenes Afdeling. G. Børnernes Afdeling. J. Haven. O. Apoteket. R. Spisesalen. S. Huskapellet. Y. Ammernes Sovekamre. Z. Den ydre Buegang. — 2) Priorens Celler. 3) Underpriorens Celle. 4) Klædekammeret. 7) Sindssygeafdelingen. 11) Hospitalets Køkken. 12) Brødrenes Køkken. 13) Afdeling af Apoteket. 14) Sygehusaltret.

Desuden omfatter Originaltegningen Stormesterpaladset, Kirke, Klokketaarn og Søstrenes Afdeling.

maaske allerede nu have de danske Klostre opnaaet en betydelig Nedsættelse af disse.

Efter den stadfæstede nye Forfatning for den danske Ordensprovins skulde der hvert Aar afholdes et Generalkapitel, men af saadanne kendes kun ét, i hvilket det fastslaas, at Malmø Kloster

skal være uafhængigt af København. Af Vikarer kendes efter de to i Faaborg valgte, som snart maa være døde, først Randers Prioren Jens Mathiesen (1503), dernæst Laurids Nielsen (valgt senest 1504), der vistnok 1505 blev stadfæstet af Stormesteren Albertinus de Rovere.

Stormesteren havde 1500 udtalt sit Ønske om, at Faaborgmødets Artikler maatte føre til, at Ordenen kunde voxe og udbrede sig i de tre nordiske Riger. Det synes at ligge heri, at det nyoprettede Helligaandskloster i Søderköping skulde lægges ind under Provinsen Dacia. Det nævnte Kloster er vistnok gaaet ind i Ordenen imellem 1498 og 1500, men det var dog først under Stormesteren Albertinus de Rovere (1504—13), at en endelig Aftale blev truffet mellem Moderhuset og det nye Kloster. 1507 bekræftedes denne Nyordning af det svenske Rigsraad, men først 1512 nævnes det, at Søderköping skal betale en aarlig Afgift af 4 Kammerdukater ved Pintsetid, som det endda aldrig synes at have betalt. De noget svævende Udtryk kunde tyde paa, at Søderköping Kloster stod for sig, uafhængigt af Provinsen Dacia¹⁸³). I disse Aar, da den forbitrede Strid rasede mellem Kong Hans og Svenskerne, lod det sig vel heller ikke gøre at knytte nye Baand imellem Danmark og Sverrig. Andre Klostre har Ordenen aldrig haft i Sverrig, og den naaede aldrig til Norge¹⁸⁴).

Heller ikke i Danmark kom Helligaandsordenen til at besidde mere end de sex Klostre, som den sad inde med 1499, skønt der flere Gange gjordes Skridt til Oprettelsen af nye.

1487 meddelte *Haderslev* Borgere Paven, at de havde i Sinde at gøre et Hus i Byen til Helligaandskloster med det sædvanlige Tilbehør — saaledes Kirke eller Kapel, Klokketaarn, Have og Urtehave —, og at de ønskede at faa Ordensbroderen Jens Mathiesen til Prior for Livstid, saaledes at denne skulde have Tilladelse til at optage andre Brødre. Paven gav sit Samtykke¹⁸⁵), men Klostret blev aldrig oprettet, formodentlig fordi Kapitlet i Haderslev ikke ønskede nye Klostre i Byen. — I Tillægget til Lucianus Carpinus' Liste over danske Helligaandsklostre nævnes ved Aar 1490 at »Huset og Hospitalet i *Ribe* er nylig opbygget«¹⁸⁶). Mere véd man ikke om denne paatænkte Klosterstiftelse, der heller aldrig blev til noget, maaske paa Grund af Modstand fra Kapitlets Side, da dette jo sad inde med Helligaandshuset. — 1502 nævnes det

som en Mulighed, at Helligaandshuset i *Nykøbing, Mors*, kunde antage Reglen¹⁸⁷), men heller ikke dette skete, formodentlig paa Grund af Modstand fra Johanniterne i Dueholm. — Endelig blev der 1514 gjort et Forsøg paa at oprette et Kloster i *Næstved*. To Gejstlige, Mads Jensen og Laurids Pedersen, hvoraf den ene i Forvejen var Kapellan ved Jomfru Mariæ Alter i Helligaandshuset i Næstved, vare i Rom, hvor de begge fik Tilladelse til at lade sig præstevie af en anden end deres lovlige Biskop — altsaa vistnok af Stormesteren Hilarius de Senis. Laurids Pedersen blev dernæst af denne anerkendt som Prior for Klostret i Næstved, saaledes at han og Eftermændene skulde antage Ordensdragten og hvert tredje Aar betale en Afgift paa 10 Dukater aarlig¹⁸⁸). Der er dog ikke Spor til, at Næstved Helligaandshus før eller senere virkelig tilhørte Ordenen. Afgiften har vel været for høj.

Indlemmelsen af Næstved skete vistnok uden Vikaren som Mellemlid. Dennes Magt synes da at have været svækket. Uregelmæssigheder havde han selv tilladt sig, særlig ved i en Aarrække at forene Klostrene i Aalborg og Randers, selv om han vel har faaet Stormesterens Tilladelse dertil. — De store Privilegier, som det 1512 lykkedes Prioren i Malmø Søren Jakobsen at opnaa¹⁸⁹) ved paa egen Haand at begive sig til Rom, og den Omstændighed, at Malmø betalte sine Afgifter ved St. Hans, de andre Klostre ved Pintse, kunde ogsaa tyde paa Splittelse indenfor de danske Klostre.

Ved disse Forhold lettedes det Angreb, der blev foretaget paa de danske Klostres Selvstændighed af den nye Stormester Alexander de Neronibus (1514—26). Denne, som tilhørte en florentinsk Adelsslægt, har sikkert været en energisk Mand, som Paverne nok kunde anvende. Under Julius II var han saaledes Kommandant over Nepi¹⁹⁰), den samme Pave gjorde ham til sin Hushovmester, og han fik af Leo X Tilladelse til at beholde denne Stilling samtidig med at være Stormester i Helligaandsordenen. Han sørgede for sin og sine Efterfølgeres Anseelse ved at opnaa en Bulle, der gav dem Tilladelse til at bære en violet Dragt af samme Snit som Bispernes (1515). I sin Gravskrift¹⁹¹) kaldes han »en sjældent virksom Mand«, og han har sikkert fortjent dette Eftermæle; thi der kommer en ganske anderledes Orden over S. Spiritos Kopibøger. Denne Stormester besluttede nu at gøre et voldsomt An-

greb paa de danske Klosters Selvstændighed ved at ophæve deres frie Valgret og afsætte den valgte Vikar. I Stedet indsatte han af egen Magtfuldkommenhed Prioren i Kuddeworde til Vikar for de danske Klostre.

Hertug Johan af Sachsen-Lauenburg havde ledsaget Christian I paa Rejsen til Rom og havde formodentlig der sammen med ham besøgt S. Spirito. Mange Aar senere, efter at han i sit urolige Liv var bleven to Gange bandlyst, bestemte han sig til at anlægge et Kloster i sit Land og valgte dertil det før (S. 62) nævnte Kuddeworde.

Efter et mislykket Forsøg paa at indføre en anden Orden bestemtes det 1497, at dette skulde tilhøre Helligaandsordenen. Dets første Prior, Præsten Wentzel Suerbach fra Trier, maatte gaa ind paa haarde Betingelser overfor Hertugen. Klosteret maatte ingen Godser bringe til sig, skulde have Hertugen til Patron og maatte ikke vælge nogen Prior mod hans Vilje¹⁹²). Til Gengæld gav Hertugen Klosteret foruden flere andre Ejendomme Sognekirken i Kuddeworde. Samme Aar bekræftedes dette af Paven og Stormesteren Gratianus (med ny Bekræftelse 1498 af dennes Eftermand Benedictus de Senis). Klosteret skulde give en aarlig Afgift af sex Rhingylden. Det fik Ret til at prædike Aflad og oprette Broderskaber i de omliggende Stifter, deriblandt Slesvig. Betegnende nok for den Pengegriskhed, der nu havde grebet de romerske Stormestre, bestemmes det, at $\frac{1}{3}$ af disse Indsamlingers Udbytte ubeskaaret skulde tilfalde S. Spirito in Sassia¹⁹³). Klosteret havde 6 Brødre og 3 Novicer. At Prior Wentzel Suerbach samtidig blev indsat til Kommissær for Danmark, er tidligere nævnt (S. 62).

Strax efter sin Tiltrædelse bekræftede Alexander (7. Dec. 1514) Wentzels Eftermand Dietrich Bodcher som Prior i Kuddeworde efter Opfordring af Hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg. Afgiften blev sat op til 20 Rhingylden, men til Gengæld maatte Klosteret udsende Bedere i alle nordtyske Stifter, deriblandt atter Slesvig. 1. Jan. 1515 fik Bodcher en anden betydningsfuld Instrux. Stormesteren udtaler, at hans Forgængere ikke i lang Tid have foretaget Visitation af Klostrene i Danmark og Sverrig, og at han nu vil gøre det forsømte godt igen. De tidligere Vikarer afsættes derfor, og Bodcher gøres for tre Aar til Vikar og Visitator for de nordiske Klostre, hvoriblandt særlig nævnes København,

Aalborg, Faaborg, Nakskov og Søderköping¹⁹⁴). Hans Hovedopgave er øjensynligt at sørge for, at de aarlige Afgifter betales, og dette indskærpes ham under Bands Trusel. Desuden skal han visitere de nordiske Klostre og bringe Helligaandshusene ind under Ordenen. Han skal udjage alle de Munke af andre Ordener, der have sneget sig ind i Ordenens Klostre; derimod maa han optage Præster og andre »frie« Mænd som Brødre. Han maa absolvere Brødrene for begaaede Forseelser, maa prædike Ordenens Aflad overalt og maa oprette »nye Broderskaber«. Disse skulle optegnes i en Bog, der aarlig sendes til Rom, for at Velgørerens Navn kan blive optaget i den romerske Broderskabsbog. Det Broderskab, han har Lov til at oprette, er altsaa det, som Sixtus IV havde stiftet for det romerske Hospital 1478. Hidtil kunde man kun blive Medlem af dette Broderskab ved personlig at indtegne sig i S. Spirito. Nu faar man derimod Lejlighed til at vinde Broderskabet i sit Hjem. Det følger af sig selv, at dette nye Broderskab, der gav betydelig større Rettigheder, maatte blive meget farligt for de allerede bestaaende danske, som vare oprettede i Henhold til Eugen IV's Bulle af 1446. Endelig fik Bodcher Fuldmagt til i enhver Henseende at handle paa Stormesterens Vegne, og først og sidst indskærpedes det som hans vigtigste Pligt at skaffe Hovedklostret Penge¹⁹⁵).

26. Marts blev der udstedt en Overenskomst angaaende Udbyttet af den Aflad, som han skulde prædike i det romerske Hospitals Navn. Det indkomne blev delt lige mellem Bodcher og det romerske Kloster, dog saaledes, at Bodcher skulde betale sine Medhjælperes Løn. Han maatte love at indsende Pengene aarlig ved en sikker Bankier, ligesaa Broderskabsfortegnelserne og nøjagtige Regnskaber. Han skulde være udsat for Bandstraf og alle andre Straffe, hvis Overenskomsten ikke overholdtes, og han maatte sætte sine Ejendomme i Pant paa Overholdelsen. Ligeledes maatte han erkende, at han skyldte Stormesteren 25 Dukater, fordi denne havde ladet udstede Exemplarer af den pavelige Bulle af 9. Marts 1514, der stadfæstede Ordensprivilegierne¹⁹⁶). Denne Stormester, der saa godt forstod Penges Værdi, var betegnende nok fra Firenze, Bankierernes By.

Imidlertid havde en stor Fare truet Ordenen. Tidligere havde den været Pavernes Yndling og var bleven overøst med aandelige

og timelige Gaver. Dette er let forstaaeligt. S. Spirito in Sassia var jo Pavernes egen Stiftelse og nu fornyet i en pragtfuld Skikkelse af Sixtus IV. Man kunde henvise til den overfor de Pilgrimme, der tvivlede om Pavernes Iver for Religionen. Ligeledes have Paverne haft den rent nøgterne Grund at gøre det saa bekvemt som muligt for Pilgrimmene og lokke saa mange som muligt til Rom. Desuden var Ordenen fredelig og uskadelig for Pavemagten, og den havde aldrig vist de Oprørstendenser, som saa rigelig fandtes f. Ex. hos Franciskanerne. — Men nu havde Pave Leo X faaet en anden Yndlingsstiftelse, den nye S. Peterskirke, og de Penge, der kom ind fra hele Kristenheden ved Afladshandelen, skulde for Fremtiden gaa til den. Da derfor Leo suspenderede alle Ordenens Afladsrettigheder paa ubestemt Tid, skete det samme med Helligaandsordenens, skønt disse nylig, som ovenfor nævnt, vare stadfæstede i deres fulde Omfang (9. Marts 1514¹⁹⁷). Den mægtige Stormester Alexander, Pavens Landsmand og Hushovmester, gjorde da sin Indflydelse gældende til Fordel for Ordenen — han har vel henvist til, at denne altid havde indtaget en Særstilling (f. Ex. under Calixtus III, S. 33), og Resultatet blev Bullen af 7. Marts 1515. Man maa ikke opfatte denne Bulle som et Nederlag for Ordenen¹⁹⁸), tværtimod betegner den en ikke ringe Sejr, skønt mere for Stormesteren end for Ordenen. Afladsretten blev ikke suspenderet, men kun indskrænket. Den skulde gælde i sit fulde Omfang, hvor Afladshandlerne for St. Peter ikke virkede, og desuden uafhængigt deraf i Pintsefesten og Pintseugen. Derimod maatte Priorerne overalt og til enhver Tid oprette »de gamle og de nye« (o: Eugen IV's og Sixtus IV's) Broderskaber med fuld Afladsret, og de maatte drive deres sædvanlige Almisindsamling i deres Distrikter som før Aaret rundt. Imidlertid kunde de kun foretage dette med Stormesterens udtrykkelige Tilladelse. Endelig bliver Broderskabet udvidet til nu ogsaa at omfatte Plenaraffad.

Alexander havde saaledes vundet to Ting. Han kunde med Held angribe Provinsialernes Selvstændighed, da de nu uden hans Bifald vare afskaarne fra alle deres Indtægter ved Afladshandel, Oprettelse af Broderskaber og — synes det — Terminering og maatte staa magtesløse overfor St. Peters Afladshandlere. Og overfor de sidstnævnte havde han nu faaet Mulighed for at kunne

optage Konkurrencen med Held. Han havde faaet Tilladelse til i alle Lande at uddele Sixtus IV's Broderskab, der før alene kunde vindes i Rom, og under den Form kunde han foretage Afladshandel overalt. Det gjaldt kun om at handle hurtigt og energisk, og han lod det ikke mangle paa Energi. Moderklostret i Rom udsendte i de nærmeste Aar en Mængde Afladshandlere til alle Dele af Evropa. Ivrigst var Virksomheden formodentlig i Italien, Frankrig og Spanien, hvor Ordenen var mest udbredt og bedst kendt, men der var ogsaa Udsendinge til Tyskland, England, Flandern, Skotland, Ungarn etc. Flere Bind i det romerske Helligaandsarkiv ere næsten helt fulde af Instruxer for disse Udsendinge. Nogle af dem kaldes Visitatorer for Klostrene, men denne Side af deres Virksomhed træder helt tilbage for den anden, at samle Penge ind. Der sluttedes altid en Kontrakt mellem Klostret og vedkommende Indsamlere, hvorved disse fik tilstaaet i Reglen $\frac{1}{3}$ af det indsamlede. Pavebuller opfordrede, som tidligere (S. 33) omtalt, gejstlige og verdslige til at modtage dem med Velvilje. Man tør antage, at S. Spiritos Afladshandlere overalt have været slemme Konkurrenter for St. Peters. Bullen af 1515 med sine svævende og vage Udtryk har frembudt mange Muligheder for Stridigheder, og disse udeblev da heller ikke. De ophørte endelig 1532 ved en ligefrem Kontrakt mellem Stormesteren for S. Spirito og en af Præfekterne for Bygningen af St. Peter, hvori det bestemtes at dele Indtægterne lige¹⁹⁹).

Blandt de Afladsprædikanter, som Alexander saaledes i 1515 udsendte, var ogsaa S. Spirito Hospitalets Sekretær og Notar Faustus Sabeus fra Brescia, der for tre Aar blev sendt til de nordiske Riger og alle andre Østersølande med sex Ledsagere. Samtidig kommer han saa, dog rent midlertidig, til at træde i Stedet for den nylig udnævnte Vikar for Norden, Dietrich Bodcher, der suspenderedes, men dog stadig betragtedes som den egentlige Vikar. Der foreligger fra August Maaned 1515 en Række Udkast²⁰⁰) til Instrux fra Faustus Sabeus. De ere nærmest Gentagelser af Instruxen for Bodcher, dog saaledes, at det romerske Klosters Del af Udbyttet skal blive endnu større end tidligere. Medens Bodcher nemlig havde faaet Halvdelen af Afladshandelens Udbytte, skal Faustus kun have Tredjedelen. Han skal træffe Aftale med gejstlige og verdslige Myndigheder om eventuelt at overlade dem en Del af de indsamlede Penge. Hvert

Sted maa han prædike Aflad tre Dage, og han skal da sørge for, at der holdes højtidelige Processioner, og at Menighederne paa enhver Maade opfordres til at give deres Bidrag. I alle Kirker skal der opstilles Kister til at modtage Pengene, og Stormesteren søger at sikre sig mod Bedrageri ved at fastsætte, at der skal være to Nøgler til Kisterne, saa at disse kun kunne aabnes i fleres Nærværelse. Instruxen formedes som en Kontrakt mellem Stormesterten og Afladshandlerne. Der stilledes fra begge Sider Kaution paa 200 Dukater; hvis Kontrakten blev brudt, skulde disse Penge deles imellem den forurettede Part og det pavelige Kammer. Deri ligger formodentlig, at Alexander af Paven havde købt Retten til at prædike Afladen ligesom de Anbefalingsbreve, der udstedtes for hans Udsendinge.

Faustus Sabeus skulde tillige visitere Klostrene, sørge for, at disse betalte deres Afgifter, udjage Brødre, der tilhørte andre Ordener, straffe de ulydige eller omstrejfende med evigt Fængsel og sørge for, at alle Helligaandshuse lagdes ind under Ordenen.

Det kan dog være tvivlsomt, om Faustus nogensinde kom til Danmark. Aaret efter faa vi at vide, at han havde opgivet sit Hværv, og at det nu var Helligaandsbroderen Petrus Ciarlattus fra Bologna, der udsendtes i hans Sted. 1517 forekomme disse to endelig sammen med en tredje som Afladshandlere i Tyskland²⁰¹). Om Resultatet af disse Udsendelser vides kun, at der 10. Okt. 1519 blev givet en af Faustus Sabeus' tidligere Ledsagere, Franciskaneren Magister Domenicus fra Orvieto, Kvittering for 400 Rhingylden, som han havde indsamlet i Løbet af tre Aar i Ungarn, Danmark, Sachsen og andre Lande²⁰²). Stort var dette Udbytte visselig ikke efter alle de mange Anstrængelser.

Imidlertid maa man i Danmark have erfaret Stormesterens nye Bestemmelser, Afsættelsen af Laurids Nielsen og Indsættelsen af en udenlandsk Vikar. Sammenholdet, der i Forvejen var løst nok, brister da ganske. I Begyndelsen af 1516 træffer man to Brødre fra det københavnske Kloster, Bo Tuesen og Niels Lagesen, i Firenze som Udsendinge for København og rimeligvis Malmø. Alexander, som den Gang opholdt sig i sin Fødeby, havde da netop (1. Jan.) meddelt de danske Klostre Transsumpt af den pavelige Bulle af 7. Marts 1515. Hovedindholdet af denne var, som vi ovenfor have set, at de danske Klostres Afladsret var over-

ordentlig truet, at man kun kunde bevare Resterne deraf ved at bøje sig for Stormesteren, men at man maaske ved Hjælp af Sixtus IV's Broderskab kunde vinde det tabte tilbage. De københavnske Brødre erkendte da Alexanders Overhøjhed og opnaaede for deres Klostre flere Begunstigelser. Københavns Kloster blev gjort delagtig i to tidligere pavelige Buller, der gav forskellige Afladsrettigheder (22. Jan. 1516), men vigtigere var det, at Stormesteren 1. Febr. gav Klostrene i København og Malmø Ret til at prædike Sixtus IV's Broderskab. Nu kunde Søren Jakobsen prædike dette i Lunds Stift, Peder Plog i Roskilde Stift; de tidligere Broderskabsbreve, de havde udstedt, stadfæstedes, og de fik Tilladelse til at uddele Plenaraflad, men kun i Pintseugen og kun i deres eget Hospital²⁰³). Samtidig have de vel faaet Formaning om at betale den resterende Afgift.

Sidst i samme Aar havde da ogsaa den energiske Malmøprior, Søren Jakobsen, sine Udsendinge i Rom for at betale Afgiften for de forløbne fire Aar. Udsendingene vare Jørgen Pedersen og Anders Jensen, der senere begge blev Priorer i Malmø. Som Løn fik Malmø Kloster paany Tilladelsen til at oprette Sixtus IV's Broderskab²⁰⁴).

De to østlige Klostre havde saaledes paa egen Haand bøjet sig for Stormesteren, og det saa ud, som om Provinsen skulde gaa i Stykker. Det skete imidlertid ikke, tværtimod maa man være bleven enig om atter at anerkende Laurids Nielsen som Vikar. 2. Aug. 1517 skrev denne et Brev til Stormesteren, hvori han udtalte sin Underdanighed overfor denne og bad om ny Stadfæstelse. Der er noget meget uklart over, hvad der i Virkeligheden er foregaaet ved det Provinsialkapitel, som vel maa forudsættes. Søren Jakobsen er gaaet af som Prior i Malmø, men hvordan det saa skal forklares, at han gaar som menig Broder ind i Aalborg Kloster, hvis Prior Laurids Nielsen han tidligere paa en Maade havde været ulydig imod, og hvorfor Vikaren netop bruger ham til Sende-færden til Rom, det maa staa uafgjort hen²⁰⁵). Hvorledes dette end forholder sig, saa er der kommet en ny Enighed indenfor Provinsen, og for denne har Stormesteren ligesom tidligere Benedictus de Senis bøjet sig. Sagen blev vel lettere at sætte igennem ved, at Dietrich Bodcher og 14 Munke i hans Kloster samme Aar vare blevne bandlyste af Paven sammen med Hertugen af Sach-

sen-Lauenburg, fordi de havde været medskyldige i dennes voldsomme Adfærd overfor Bispen og Kapitlet i Ratzeburg²⁰⁶). Klostret Kuddeworde opløstes i øvrigt allerede 1521, og nogen stærk Indgriben i de danske Klostres Forhold har næppe gjort sig gældende fra dets Side. Faustus Sabeus var, som vi ovenfor saa, allerede 1516 traadt tilbage. 31. Novbr. bekræftede Stormesteren da paany Kapitlets Valg af Laurids Nielsen til Vikar paa samme Betingelser, som han i sin Tid havde aftalt med Albertinus de Rovere. Dagen efter tildelte Alexander Klostrene i Aalborg, Randers og Faaborg Ret til at prædike Sixtus IV's Broderskab. Landet blev delt mellem dem, saaledes at Aalborg Klostret maatte prædike omtalte Aflad i Stifterne Viborg, Ribe (og Børglum), Randers i Stifterne Aarhus og Slesvig, Faaborg i Odense Stift. Søren Jakobsen havde atter ligesom 1512 vist Dygtighed. Stormesteren lagde for første Gang Termineringen i Slesvig Stift ind under de danske Klostre²⁰⁷).

Der er vel ikke Tvivl om, at Søren Jakobsens Afsendelse til Rom staar i nøje Forbindelse med den pavelige Legat Arcembolds Afladsprædiken i Danmark. Netop i 1517 var han her i Landet og samlede en Mængde Penge. At Helligaandsklostrene i København og Malmø paa en Maade kunde vedblive at sælge Aflad, har vel trods alle Anstrængelser ikke hjulpet dem stort overfor Arcembolds langt ivrigere Agitation, og de andre Klostre havde jo dengang slet ikke denne Tilladelse. Man kan da ikke tvivle om, at de have lidt et stort Tab i deres Indtægter.

Laurids Nielsen blev stadfæstet for Livstid og har vel derfor været de danske Helligaandsklostres sidste Vikar. Mærkelig nok kalder han sig efter 1509 kun en enkelt Gang saaledes, nemlig i Indskriften i Helligaandskirken i Randers²⁰⁸). Den første Tid gik fredeligt. 1520 sendtes Niels Lagesen og Niels Jensen, Brødre i det københavnske Kloster, til Rom for at betale Afgiften for de danske Klostre for Aarene 1518—20. Samtidig opnaede de Kopi af en nylig udstedt Bulle, hvori Leo X erklærede, at Helligaandsordenen ikke var en Sekt, som visse onde Mennesker paastod, men en virkelig Orden, der fulgte Augustins Regel og havde opnaaet pavelige Privilegier. For at undgaa alle Stridigheder mellem denne og andre Ordener fastsattes det, at Helligaandsbrødrene altid ved Processioner og alle andre offentlige og private Anlednin-

ger skulde gaa i den Rækkefølge, som var hjemlet ved Skik og Brug²⁰⁹). Naar den danske Provins fik et Exemplar af denne Bulle, har det vel været for at møde den farlige Konkurrence af Antoniterne i Morkær og Præstø. Vi have set (S 34), at disse tidligere havde gjort Helligaandsordenen Retten til Svinene stridig, og man véd, at Morkærs Bedere »gik i Termen« i hele Jylland.

Aaret efter, 1521, havde Alexander de Neronibus atter Besøg af en Udsending fra Danmark, vistnok den senere som Mogens Gøyes betroede Mand vel kendte Svend Mogensen²¹⁰), dengang Broder i Københavns Kloster, der dels paa egne Vegne, dels for at besørge visse ikke nærmere kendte Hværv for Provinsen Dacia, var i Rom. Han var den sidste Skandinav, der indtegnede sig i Broderskabsbogen.

Svend Mogensen saa S. Spirito i al dets Glans og Pragt. Den nye Bygning var fuldt færdig, og den store Sal udstyret med sine Fresker. Hospitalet var umaadelig rigt. De mange Afladshandlere, som udsendtes efter 1515, bragte en Del Penge hjem, en Indsamler i Spanien saaledes 150, en anden i Ungarn 200, Domenicus fra Orvieto 400 og en Indsamler i Sydtyskland 1000 Dukater. Endnu større Indtægter havde S. Spirito af sine store Privilegier, f. Ex. Fritagelse for Tiende, Accise og Saltskat, og sine udstrakte Ejendomme i Kirkestaten, hvor det var en af de største Godsejere. I Jubelaaret 1500, da der optoges Fortegnelse over de Korstogsafgifter, der skulde paalignes Kardinalerne og Stiftelserne, ansattes S. Spirito til en Afgift af 400 Dukater, medens de andre Hospitalet betale ganske smaa Summer og selv det tyske og engelske kun 30 Duk. hver²¹¹). Alexanders Tid har vel været en særlig Glanstid. En Bulle af Clemens VII 1528 opgiver Hospitalets aarlige Udgifter til den uhyre Sum af 80,000 Duk. og Ammernes Antal til 1000, som hver fik 12 Duk. aarlig²¹²).

Svend Mogensen har endnu kunnet tale med S. Spiritos gamle Sekretær Lucianus Carpinus fra Fermo, der havde været samtidig med Jens Mathiesen Brun og Sekretær hos sex Stormestre. November 1521 døde han, og fem Aar senere den energiske Stormester²¹³). Aaret efter (1527) blev Rom plyndret af Karl af Bourbons vilde Skarer, S. Spirito led haardt, dets Skatte bortslæbtes, og dets Arkiv ødelagdes for største Delen. 1529 maatte det optage et Laan til de nødvendigste Udgifter, og det havde

sikkert ondt ved at komme paa Fode. Dets senere Historie, hvor det ved Pavernes Velgørenhed stadig kunde hævde en fremskudt

Fig. 21. Gavlfacade af S. Spirito i Slutningen af 15. Aarh.
Efter Botticellis Freske (Renselsen af den Spedalske og Kristi Fristelse) i
Cappella Sistina.

Plads blandt Evropas Hospitaler, vedrører os ikke her. Nogen Forbindelse med de danske Klostre have vi ikke truffet senere end 1521.

Faa Aar efter blev disse opløste. Noget Sammenhold mellem

dem spores ikke, men det kunde heller ikke have nyttet. Stemningen var imod dem, da man almindelig paastod, at de saavel som andre Hospitaler ikke anvendte deres store Ejendomme efter Bestemmelsen, men at disse bleve brugte til de mange Præster, som man nu regnede for overflødige. At denne Opfattelse ikke har været helt uberettiget, ser man ogsaa af, at selv Poul Helgesen sluttede sig til disse Anker. — Værst gik det ved Reformationen ud over Klostrene i Randers og Malmø, hvor vel ogsaa de fleste Misbrug fandtes.

Af Helligaandsordenen er udgaaet en fremragende Tilhænger af Reformationen, Hans Spandemager, og det er, som ovenfor omtalt, heller ikke usandsynligt, at ogsaa den Svend Mogensen, som senere blev ivrig Protestant, har været Helligaandsbroder. Denne Mand maa da være udtraadt af Klostret senest 1526, samme Aar som Hans Tavsén. Paa den anden Side kan man have Grund til at antage, at den Søren Jakobsen, der nævnes i Visen om Peder Smed Side om Side med Poul Helgesen, er identisk med den tidligere Prior i Malmø, der 1517 var Broder i Aalborg Kloster, altsaa nær ved det Sted, hvor Visen er digtet, og denne Mand har da været en af de dygtigste i Kampen for at opretholde den truede Katholicisme.

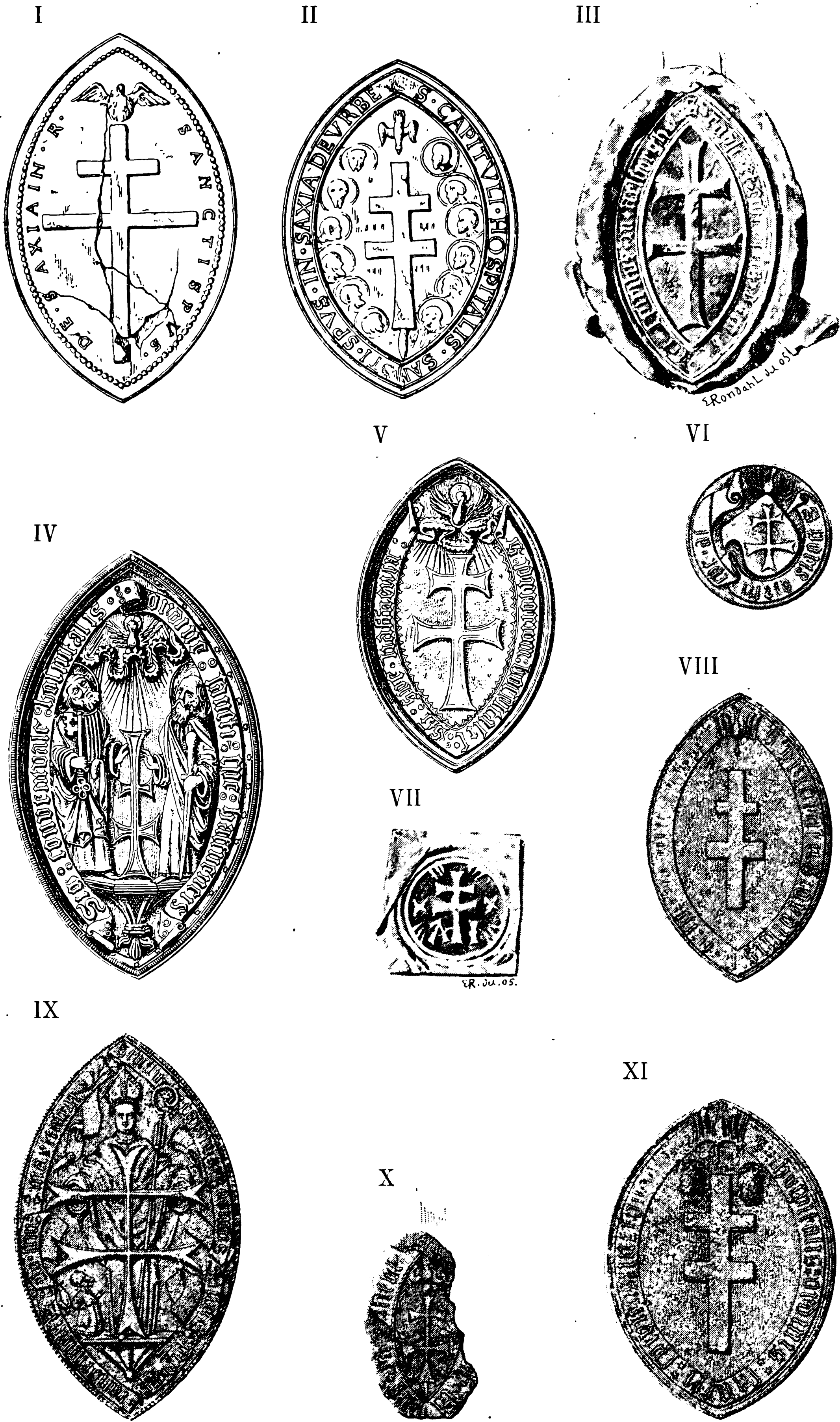

Fig. 22. Segl fra Helligaandsklostre.

Beskrivelse af Seglene fra Helligaandsklostre. (S. 77).

I. Rom. Storsegl. Omskrift: SANCTI SP[IRIT]VS DE SAXIA IN R[OMA]. Dobbeltkors og Due.

Efter Brune, »Histoire de l'ordre hospitalier du Saint-Esprit«, 160.

II. Rom. Kapitelsegl. Omskrift: S. CAPITVLI HOSPITALIS SANCTI SP[IRIT]VS IN SAXIA DE VRBE. Dobbeltkors, Due og Apostelhoveder.

Efter Brune, 160.

III. Aalborg. Kapitelsegl. Omskrift: s. Cap[itu]li et conuentus domus s[an]c[t]i spiritus in aelborgh. Dobbeltkors.

Orig. Tegning efter Mageskifter, 18 = D. G. S. 718. Benyttet 1506—34.

IV. København. Konventssegl. Omskrift: Sig. conventuale hospitalis ordine sancti sp[iritu]e (!) haffnencis. Dobbeltkors, Due, Apostlene Petrus og Paulus.

Efter Rørdam, Kjøbenhavns Kirker og Klostre = D. G. S. 453. Benyttet 1512—36.

V. København. Priorsegl. Omskrift: s. priorivm (!) hospitalis s[an]c[t]i sp[iritu]e (!) haffnensis. Dobbeltkors og Due.

Efter Rørdam, a. St. = D. G. S. 454. Benyttet 1502—31.

VI. Aalborg. Priorsegl. Omskrift: s. p[ri]oris do[mu]s s[an]c[t]i sp[iritu]s al[burgensis]. Dobbeltkors og Due.

Efter D. G. S. 720. Benyttet 1504—34.

VII. Malmø. Priorsegl. Dobbeltkors. Bogstaverne A. J.

Orig. Tegning efter Pers. Saml Papir, Henrik Krummedige. Benyttet 1528. Et meget lignende Segl forekommer for Faaborg 1509.

VIII. Faaborg. Priorsegl. Omskrift: s. prioratus ordinis s[an]c[t]i sp[iritu]s in fo[borgh]. Dobbeltkors og Due.

Efter D. G. S. 593. Benyttet 1496 og 1509.

IX. Randers. Kapitelsegl. Omskrift: sigillum capitulare domus sancti spiritus randrusiensis ad s[an]c[tu]m martinum. Dobbeltkors. St. Morten og en knælende Krøbling.

Efter D. G. S. 780. Sigilstempel i Nationalmusæet.

X. Randers. Priorsegl. Omskrift: [s. do]mus s[an]c[t]i sp[iritu]s ra[n-dru]sien[sis] Dobbeltkors og Due.

Efter D. G. S. 781. Benyttet 1495.

XI. Faaborg. Hospitalssegl. Omskrift: s. hospitalis ordinis sancti spiritus in fo[borgh]. Dobbeltkors og Due.

Efter D. G. S. 592. Benyttet 1509.

Alle Seglene ere gengivne i $\frac{2}{3}$ ($\frac{4}{9}$) Størrelse.

Hos Brune findes (S. 160 og 176, jvfr. S. 100—101) gengivet en Række (13) andre Segl for Helligaandsordenen. Disse ere: det romerske mindre Segl, to Segl for Stormestre, et Segl for en Visitator og et for en Generalvikar, fire for Klostret i Besançon, deriblandt to Afladssegl, et for hvert af klostrene i Dijon, Fouvent, Tonnerre og Toul. Hos Uhlhorn (II, 481) nævnes Segl for klostrene i Memmingen og Wimpfen; det første er et Dobbeltkors med takkede Spidser, det andet et Dobbeltkors, hvis Spidser løbe ud i Liljer. Paa dem alle findes Dobbeltkorsct, dog undtagen det Segl, som Brune (S. 160, Nr. 4) gengiver som tilhørende Stormesteren Johannes (1290). Det har sin Interesse at iagttage de forskellige Former, som Dobbeltkorset antager. I den oprindelige Form, som findes i de to romerske Segl, ere Korsarmenes Spidser ikke delte. En iøjnefaldende Lighed med det romerske Kapitelsegl have de to fra Faaborg. Disses Forfærdiger har sikkert taget et romersk Aftryk til direkte Forbillede. I alle de andre Segl fremtræder Korsets 12 Spidser mere eller mindre tydeligt, stærkest i Kapitelseglet for Randers.

Foruden Dobbeltkorset findes meget ofte Helligaandsduen benyttet som Motiv, desuden undertiden Jomfru Maria, Engle, Apostle og Helgener (St. Morten). Af alle de af os kendte Segl staar Kapitelseglet for Randers i kunstnerisk Henseende højest.

Speciel Del.

Kapitel I.

Aalborg Helligaandskloster.

Anders Bork.

Forstander (1436—51) og Prior (1451—68).

Midt under Kong Erik af Pommerns lange, for de nordiske Riger og sikkert ikke mindst for Købstæderne²¹⁴) saa byrdefulde Krig mod de holstenske Grever og hanseatisk Stæder gjordes det første Skridt til Oprettelse af Helligaandshospitalet i Aalborg, en af Landets anseligste Byer²¹⁵). Det var Mandag den 20. August 1431, at Maren, rimeligvis barnefødt sammesteds samt gift med Hemming Billedmester, skænkede Grunden til den Stiftelse, der blev Begyndelsen til det første danske Helligaandskloster²¹⁶) (se Fig. 1).

Borgmester og Raad skildre de uheldige Tilstande, som Stiftelsen skulde afhjælpe: »at os fuldt vitterligt er i en sand daglig Nærværelse, og somme af vore Forfædre før os, hvorledes mange fattige, usle og vanføre Mennesker desværre tidt og ofte i mange Aar her i Aalborg have lidt stor Nød og næsten forkues baade i Gade og Stræde og andetsteds af Vanrøgt, i Særdeleshed af deres store vederstyggelige Sygdom, fordi vi aldrig have hørt eller spurgt, eller vore Forfædre før os, at her var nogen synderlig fattige og syge Menneskers Tilflyelse eller Hospital af Arilds Tid enten i

Viborg Stad eller her i Aalborg eller nogetsteds i Viborg Bispedømme og sjælden i noget Bispedømme her omkring, hvor fattige, syge og vanføre Mennesker kunde saa nødtørftelig for Guds Skyld.

Fig. 24. Krøblinge og Fattige paa Alfarvej.
Efter Magnus Petersens Kalkmalerier i danske Kirker. 102.

have Røgt og Tilflyelse, som det billigvis burde være«²¹⁵).
Da nu Maren Hemmings med sin Husbonds og sine Sønners Hr.
Hennikes og Klaus's Raad og Samtykke giver sin Fædrene- og
Mødrenejerd i den vestlige Udkant af Aalborg i St. Peders Sogn

til derpaa at bygge et Helligaandshus til Herberge og Hjælp for fattige Trængende og Syge, er det forstaaeligt, at Borgmestre og Raad modtage denne Gave med stor Glæde og at de endog dertil føje noget af Byens egen Jord med Friheder²¹⁶). Hemming Pedersen Billedmester lægger til sin Hustrus Gave en Bolig med dens Grund. Saavel Biskop Herman Rynkeby i Viborg som Kong Erik give Tilladelse til Stiftelsen, og Førstnævnte, der ligeledes senere hjalp den med Raad, indvier Hospitalet til den Helligaand, Jomfru Marie, St. Johannes Evangelist, St. Martin og St. Lucia²¹⁷). Men dette Helligaandshus har dog kun været en »ringe Bolig, saa at der ej bekvemt kunde bygges enten Kirke eller Kloster«, og at senere en stiftet St. Anna Messe maa læses ikke dér, men i St. Budolfi Kirke²¹⁸). Strax fra Begyndelsen af var der baade Brødre og Søstre, og de aflagde Løfte om livsvarigt Ophold i Stiftelsen²¹⁷). Dette forklarer, at denne fra Begyndelsen kan have staaet for den almindelige Bevidsthed som et Kloster²¹⁹). Kristenkærlighed har været Grundlæggernes eneste Motiv. Som Genklang af Stifternes Tankegang kunde man næsten opfatte Slutningsordene i Dokumentet af 20. August 1431 (se Fig. 23), der er udstedt af Borgmestre, Raadmænd og ganske Menighed i Aalborg. De ønske, at »den Helligaand vilde værdiges at oplyse vor Hu og vort Hjerte og give os af sin signede Naade Styrke og Visdom til at styre og regere os selv, vor Stad og vor Almue, saa at vi maatte gaa frem i alle gode Gerninger, og den Helligaand deraf faa evindelig Lov, Hæder og Ære, og vi alle Guds værdige, velsignede, evindelige Venskab«.

Denne første Stiftelse stod imidlertid kun en kort Tid, idet den allerede 1434 næsten fuldstændig ødelagdes ved en voldsom Ildebrand. I Løbet af de følgende 3 Aar rejstes den dog paany af Byens Raad og andre fromme Kristne. Endvidere viser det sig, at man, hvad der efter Forholdene var meget forstaaeligt, har set hen til det ikke saa fjernt liggende lybske Helligaandshospital som Forbillede²¹⁷). Dels havde Aalborg som Stapelplads for Sildefiske-riet i Limfjorden Marked i Lübeck²²⁰), og maaske netop derfor en talrig tysk Befolkning²²¹), og dels er det ikke umuligt, at Hemming Pedersen Billedmester paa sin Kunsts Vegne har haft personlige Forbindelser i den mægtige Hansestad, der jo i disse Aarhundreder var det Midtpunkt, hvorfra Norden forsynedes med

kirkeligt Billedskærerarbejde²²²). Man indfører nemlig med Biskop Hermans Billigelse den Regel, der gjaldt for Hospitalet i Lübeck, og baade Forstanderen, Brødrene og Søstrene i Aalborg faa den for Forstanderen og Medlemmerne i Lübeck foreskrevne Dragt²¹⁷).

Den ommeldte for Helligaandshospitalet i Lübeck gældende Regel af 1263²²³), som endnu var i Kraft i 15de Aarhundrede, indeholder Bestemmelser om Optagelse i Hospitalet, om Gudstjenesten, om Husholdningen, om Disciplinen og om de Syges og Trængendes Pleje og Underhold, hvilke paa flere Punkter minde om Johanniterreglen og om Reglen for Helligaandsordenen. Forud for Brødrenes og Søstrenes endelige Optagelse gik et Prøveaar, efter hvis Udløb de gjorde Profes og til Hospitalsmesteren (magister) aflagde Løfte om Kyskhed, Fattigdom og Lydighed samt iførte sig den foreskrevne Dragt af hvid eller graa ufarvet Uld, »saaledes som den kommer fra Faarene«. Hvis en Broder eller Søster senere alligevel traadte ud af Broderskabet, kunde det kun ske paa den Betingelse, at det medbragte Gods forblev Hospitalets Ejendom. Naar Hospitalsmesteren døde, valgte Brødrene i Samraad med Hospitalets verdslige Forstander²²⁴) en ny, som skulde stadfæstes af Biskoppen. Hospitalsmesteren og Brødrene maatte ikke træffe Afgørelse om større Sager uden Samraad med de nævnte verdslige Forstandere og Biskoppen. Reglen foreskriver den omhyggeligste Pleje for de Syge og tilsiger at tage sig af enhver, der af Sygdom eller Nød henvender sig til Stiftelsen. Saadanne skulle forsynes med det Fornødne, skrifte for Hospitalets Kapellan og gøre forskriftsmæssig Bod; deres Ejendele kan de betro til Hospitalsmesteren og i sin Tid enten faa tilbage eller skænke Hospitalet til deres Sjæls Frelse. Desuden skal Hospitalet tage kærlig imod enhver trængende Vandringsmand og yde ham Underhold om end kun for én Nat.

I Aaret 1437, da Kong Erik var, en slagen Mand, gaar man et Skridt videre og søger at styrke Stiftelsen, der nu har faaet Kirke og Kirkegaard, ved pavelig Stadfæstelse, omtrent samtidig med at lignende Skridt gøres med Helligaandshuset i Odense. Der gaar Bud fra Aalborg til Eugen IV, der i disse Aar var i Bologna som landflygtig fra det oprørske Rom²²⁵), samtidig med at Striden imellem Paven og Baseler Konciliet netop nu var paa sit Højeste. Det er Hr. Hennike, der som Stifterens Søn den 10. Maj 1437

andrager om, at Paven vil stadfæste alt, hvad Biskop Herman har indrømmet Helligaandshuset, der dengang styres af flere Forstandere²²⁶), og at der, for at de Fattige i Hospitalet bedre kunne plejes og Hospitalsbygningerne hurtigere kunne fuldføres, tilstaaes 7 Aars og lige saa mange Quadrageners²²⁷) Aflad til alle Kristne, der besøge Stiftelsens Kirke og Kirkegaard og yde milde Gaver til Hospitalet og dets Fattige. Andragendet har et gunstigt Resultat. Ejendommeligt nok er Pavens Svar imidlertid rettet til den Aalborg By ganske uvedkommende Børglum Biskop. Vel ikke usandsynligt finder dette sin Forklaring ved de forvirrede Forhold i Kapitlet i Viborg, hvor Biskop Herman tilmed stod i et spændt Forhold til Pave Eugen²²⁸).

Hvor naar Hemming Billedmester er død, vides ikke. I Januar 1438 er Maren Søster i sin egen Stiftelse²²⁹), og den sidste Oplysning, man har om hende, er Beretningen om en pinlig Sag, som hun og Helligaandshusets daværende Forstander Anders Bork har i Anledning af en Arv, Helligaandshuset har faaet efter Præsten ved St. Budolfi Kirke, Hr. Liffert, der havde indtinget sig i Stiftelsen og var død dér for et halvt Aar siden. I en Dom af 24. Januar 1438 berette Slotshøvedsmanden Otte Nielsen (Rosenkrantz) i Aalborg samt Borgmestrene og Raadmændene sammesteds bl. a., at nævnte Dag »var stævnet for os i Retten paa vort Raadhus, da vi var siddende i vore Raadsstole, Anders Bork..... og flere andre paa den ene Side og Kirstine Olafsdatter²³⁰) paa den anden Side.....« Den ihærdige Kirstine Olafsdatter, gift med Per Jensen, Borger i Aalborg, optræder som Arving efter Hr. Liffert og søger at rokke ved Klosters Arveret efter ham. Først beskylder hun Maren Hemmings for, »at hun skulde have frataget hende 2 Skilling Grot og 15 Mark Sølv iblandt de Penge, som de i den Helligaandshus fik efter Hr. Liffert i hans Kiste i St. Budolfi Kirke«. Om Forstander Anders Bork, der bl. a. optræder paa Maren Hemmings Vegne, efter Borgmester og Raads Dom har kunnet væрге sig og hende med sin Ed selv tolvte, kan ikke oplyses. Men da Raadmand i Bergen Jon Olafssøn, Hr. Lifferts Brodersøn, allerede et halvt Aar forinden har forudsat²³¹), at Kirstine Olafsdatter kunde tænkes uberettiget at ville søge at omstøde Hr. Lifferts Gave til Helligaandshuset, har man vel Grund til at tro, at Maren Hemmings har kunnet renses for Beskyldningen.

Endvidere gør Kirstine Olafsdatter gældende, at »Anders Bork havde skrevet et falskt Brev paa hendes Faders Navn«, i hvilken Henseende Retten imidlertid ikke giver hende Medhold. Hermed ophører altsaa alle Oplysninger om Maren Hemmings. Men disse sparsomme Efterretninger have aabenbart svaret til den lidet fremtrædende Rolle, hun har spillet med Hensyn til Stiftelsens senere Udvikling²³²).

Hvor stor en Del Hr. Hennike end maa antages at have haft i Helligaandshusets første Stiftelse, saa træder han nu dog ganske i Skygge for ovenomtalte Anders Bork, der synes at være en Søn af Jep Bork i Harridslev (paa Randers Egnen) og maaske har Slægt blandt samtidige Raadmænd i Aalborg²³³). Han har efter alt, hvad der foreligger, været et fortræffeligt, baade dygtigt og uegennyttigt Menneske. Han og Hr. Hennike faa saaledes af Aalborg By det Vidnesbyrd, at de have grundlagt Stiftelsen »med deres egen Gave og Arv og andet godt, ideligt Arbejde saa at de begyndte med al deres Formue at bygge det samme Hospital«, og at de i dette »have barmhjertig annammet og indtaget alle de fattige og vanføre Mennesker, som villig vilde sig derhen give og tilfly efter tilbørlig Usselhed og Sygdom, og røgtet og trakteret dem baade med Kost og Klæder«²¹⁵). Endvidere viser Byggegrundens Beliggenhed, at der strax fra første Færd er handlet med Omtanke. Den laa ikke langt fra Vesterport ved Byens Planker og Grave, saaledes som man for de Vejfarendes Skyld og af hygiejniske Grunde — af Hensyn til frisk Luft, Vask og til gode Afløbsforhold — næsten overalt lagde Helligaandshusene; lige Nord for den laa Limfjorden, kun skilt fra Helligaandshusets Grund ved »Sanden«²³⁴).

Det viser sig snart, at disse tvende fromme og praktiske Mænd ikke forgæves have søgt Forbindelse med Pavestolen. Nicolaus V knytter Aflad til Helligaandshuset²¹⁵), og da der 1447 retstridig er frataget Stiftelsen Gods, formentlig i Aarhus og Børglum Stifter, opnaar Anders Bork, at samme Pave paalægger vedkommende Bisper at sørge for, at Godset kommer tilbage til Helligaandshuset²³⁵). At det betydningsfulde Skridt at faa Hospitalet indlemmet i Helligaandsordenen dog først foretages saa sent som i Aarhundredets Midte, finder sin fuldgyldige Forklaring ved de Forhold, der indtil fornylig havde hersket i den evige Stad. Lige-

som det øvrige Rom havde S. Spirito været i det dybeste Forfald. Først Eugen IV tog sig, som tidligere omtalt (S. 26—27), af den ødelagte Stiftelse, hjalp den ud af den Pungenød, hvori den var kommet, restaurerede Bygningerne og fornyede Broderskabet, der var gaaet i Glemme, og højst sandsynligt er det, at Jubelaaret 1450 har givet Anledningen til, at S. Spirito er bleven bekendt i Danmark. Rom var i det Aar saa overfyldt med Pilgrimme, at det ikke kunde rumme dem alle, skøndt hvert Hus var bleven et Herberge, og alle Hospitaler vare overfyldte²³⁶). Hvorom alting er, begiver Anders Bork sig med Hr. Hennike 1451 paa Rejsen til Rom. Rimeligvis er den først gaaet over Lübeck, hvor Anders Bork ogsaa senere har Forbindelser. Vore Rejsende have ellers paa deres Vej ikke kunnet undgaa paa nært Hold at faa Indblik i de reformatoriske Bestræbelser, der som et frisk Pust gik igennem flere af de store Munkeordener i alle Tysklands Egne. Videre gik Rejsen ad en af de besværlige Alpeveje, som saa mange andre Pilgrimme og Gejstlige i Embeds Medfør maatte vandre, og snart stod de ved deres Ønskers Maal.

Hvorledes S. Spirito dengang saa ud, er det desværre nu umuligt nøjagtigt at oplyse, da der ikke findes nogen autentisk detaljeret Gengivelse deraf. I to af Freskerne i den store Sygesal i det nuværende S. Spirito finder man det dog maaske afbildet. Herefter var der paa Længdefaçaden anbragt lodrette Striber, imellem hvilke der højt oppe fandtes smalle Vinduer med Kløverbladbuer. En stor rundbuet Portal, over hvilken der var et rundt Vindue, førte ind i Bygningen. Hovedportalen, til hvilken man steg op ad nogle Trin, var efter en anden Afbildning paa Bygningens smalle Side. S. Spiritos daværende ældgamle Kirke havde kun ét Skib og dannede ligesom en Fortsættelse af selve Hospitalet²³⁷).

Den 9. Juni 1451 bevidner Stormesterens Notarius publicus Marius Nardi de Orto i et Dokument, udfærdiget i den lille Sal i S. Spirito, beliggende foran Stormesterens Værelse, at Mester Anders Bork og Hennike, Præst, efter deres indtrængende Ønske derom med deres Brødre og Søstre i Aalborg Stiftelsen have undergivet sig Helligaandsordenen og lagt sig og Stiftelsen ind under Beskyttelse og Forsvar af Ordenens Stormester og ere modtagne af denne paa følgende Betingelser:

1. Anders Bork og Hennike antage Dragten og den regulære Observans ganske som Stormesteren og Brødrene i S. Spirito.

2. Forstanderen i Aalborg Helligaandshus, der hidtil er bleven kaldt Mester (magister), skal herefter have Titel af Prior.

3. Prior, Brødre og Søstre i Aalborg blive delagtige i alle Moderhusets Begunstigelser og skulle have et højtideligt Dokument herom.

4. Aalborg Hospitals aarlige Afgift til S. Spirito in Sassia fastsættes til 12 Rhingylden, og skulde det ske, at Hospitalet et Aar ikke uden Vanskelighed kan betale Afgiften, skal denne betales det næste eller det tredie Aar.

5. Naar en Prior dør, vælge Brødre og Konvent i Aalborg en ny. Denne skal inden 3 Aar efter Valget enten selv eller ved Bud komme til Rom for at stadfæstes af Stormesteren, men den valgte Prior er indenfor dette Tidsrum alene ved Valget bemyndiget til at administrere Hospitalet.

6. Mindst hvert tiende Aar skal Prior besøge Stormesteren og Generalkapitlet i Rom. Dersom en Prior bliver uarbejdsdygtig eller brødefuld, kunne Konventualerne selv afsætte ham og vælge en anden, som da inden fornævnte Tid (3 Aar) skal komme til Rom personlig eller sende Bud for at stadfæstes. Ogsaa han har i Kraft af selve Valget Myndighed til at styre Hospitalet indenfor samme Tid.

Prioren i Aalborg kan modtage ugifte Mænd og Kvinder i Ordenen, bygge Kirker, Kapeller og Oratorier paa samme Maade som Stormesteren selv og lægge dem ind under Ordenen.

7. Brødrene i Aalborg maa bede om Almisser, som Skik er i Ordenen, i de 3 Riger Danmark, Sverrig og Norge, og de behøve ikke af disse Almisser at afgive nogen Del til nogen Anden, men de skulle bruge dem i Klostret til Bygning af Kirke og deres Lokaler og til Forøgelse af Gudsdyrkelse og til Brødrenes og Søstrenes og de Fattiges Underhold. Aalborg Hospital og dets Personer skulle ikke være undergivne noget andet Hospital eller nogen anden Person end Moderstiftelsen i Rom²³⁸).

Den 12te Juli 1451 optages derefter Brødrene Anders Bork og Hennike, Præst, tilligemed alle Brødre og Søstre i Aalborg i Helligaandsordenen. Den højtidelige Handling udføres af den af Stormesteren paa Grund af hans Bortrejse dertil særlig konsti-

tuerede Broder Jean Colison fra Burgund i Nærværelse af det ved Klokkeklang sammenkaldte Kapitel, der den Dag bestod af følgende 7 Medlemmer: Broder Johannes, Broder Bartholomeus de Fabrica, Hospitalsmester (hospitalarius), Broder Bartholomeus de Burgo sancti Leonardi, Kjældermester (cellararius), Broder Antonius de Albeto, Broder Arcangelus de Malleano, Broder Paulus de Castro sancti Helie og Broder Egidius de Ischia, altsaa alle Italienerne undtagen Jean Colison²³⁹).

Faa Aar efter deres Hjemkomst fra Rom møder der Anders Bork og Hr. Hennike igen hjemme en større Vanskelighed maaske paa Grund af, at Eugen IV's Stadfæstelsesbulle, som ovenfor (S. 84) nævnt, af uoplyste Grunde var rettet til Børglum og ikke til Viborg Bispen. Da er der nogle, der have gjort »Ugunst og Uret« imod Anders Bork, hans Konventsbrødre og Klostret, »hvorledes og hvorfor de begyndte at oprette det samme Helligaandshus«, ligesom det lader til, at man har beskyldt dem for paa urette Maade at have erhvervet »den Pavens Bulle eller det Brev, hvori den Artikel staar skrevet, hvorved deres Hospital og Konvent hovedsagelig er begyndt og funderet«. Borgmestre, Raad og Menighed i Aalborg have paa Raadhuset i Forening med Notarius publicus og andre gode Klerke, de to fremtrædende Adelsmænd Hr. Otte Nielsen (Rosenkrantz) og Hr. Knud Henriksen (Gyldenstjerne), og mange andre fribaarne Mænd ransaget fornævnte Bulle, og udtale derefter den 24. August 1453, at Anders Bork og hans Konventsbrødre rettelig have erhvervet den²¹⁵).

Stiftelsen har tydelig nok i Anders Borks Tid været Genstand for særlig Gunst fra Christoffer af Bayerns og Christian I's Side, hvilket for den sidstes Vedkommende lejlighedsvis ligefrem udtales af Pave Paul II²⁴⁰). Kong Christoffer tager i Brev af 5. Maj 1445 fra Nykøbing Slot Hospitalet i sin Beskærmelse og giver det alle tre Marks Sager over dets Vornede og Tjenere samt Patronatsretten over St. Nicolai Kirke i Saltum med al dens Tilliggende og den Ret, som Kongen dertil har paa Kronens Vegne, efter den daværende Præsts Død. Denne Gave motiveres paa en Maade, der tyder paa virkeligt Kendskab til og Sympati for Stiftelsen: »efterdi vi have erfaret, at det Sted er nylig oprettet og har liden Rente, og der dog er mange fattige og syge Folk inde, og styres og varetages godt, og der holdes idelig Gudstjeneste,

som vi ønskede maatte forøges i vor Tid, Gud Fader og Søn og den Helligaand til Lov og Hæder....«²⁴¹). I denne Tid, hvor Klosterreformer lige havde været paa Dagsordenen herhjemme, kan disse Ytringer kun yderligere stadfæste de gode Indtryk, man overalt faar af Aalborg Helligaandshus. Da Kong Christoffer endvidere 1447 skænker Stiftelsen et Grundstykke ved Aalborg²⁴²), fristes man næsten til at tro, at det ogsaa er det »hælghe gæsthus«, som Kongen betænker i sit Testamente, for at det nye Hus kan blive fuldkommet (efter Branden?); men desværre foreligger Testamentet kun defekt²⁴³).

Christian I stadfæster Helligaandshuset først fra København ved sin Regerings Tiltrædelse, 5. Marts 1449²⁴⁴), og senere, 14. Novbr. 1452²⁴⁵), fra Viborg, da Hospitalet er blevet Kloster; og paa et af sine mange Besøg i Nordtyskland paabyder Kongen fra Rostock den 11. Marts 1456²⁴⁶) paa Anders Borks Andragende Ordningen af en Sag angaaende Ejendomsovergreb af Aalborg Borgere og Hasseriis Bønder. Naar dernæst Christian I flere Gange viser sig som Stiftelsens Velgører, nævnes som saa ofte hos denne Konge som Formaal kun Gudstjeneste og Sjælemesser, medens Fattigplejen ganske træder i Skygge. Først faar Klostret saaledes »den Vold og Jord, som ligger imellem Gravene Vest« for Helligaandshuset med Tilladelse til at have en Gang over Gravene og med Fiskeret i den inderste Grav. Det er 11. Juli 1457²⁴⁷) fra Stockholm Slot, 8 Dage efter sin Kroning i Upsala Domkirke, at Kongen sender Brev herom, idet han udtrykkelig siger, at han gør det »for renlivede Søstre, som indgivne ere i den Helligaandshus i Aalborg, Bedste og Bestands Skyld, paa det at de maa des ydermere gøre Gud Lov og Tjeneste og bede for os«. Den næste Kongegave er dateret Kalø Slot 10. og 11. Marts 1459²⁴⁸), altsaa endnu i de Aar, hvor Lykken paa alle Sider tilsmilede Kong Christian²⁴⁹). Klostret faar herved Patronatsretten over den anselige Skagens St. Laurentii Kirke med tilhørende Kapeller (et i Højen og et formentlig i Østerby)²⁵⁰) efter den daværende Præsts Død, og alle 40 Marks Sager og derunder over Klosters Vornede og Tjenere. Ligesom f. Ex. ved Stiftelsen af Hellig tre Kongers Kapel i Roskilde Domkirke den paafølgende 28. April²⁵¹), er der ogsaa hertil udtrykkelig knyttet Forpligtelser til Sjælemesser »for os vor kære Hustru og Børn, Forældre og tidligere Konger og Dronnin-

ger i Danmark«. Endnu 16. Januar 1464²⁵²), da der fra Aalborg Borgmester og Raad har været Bud hos Kongen om, at de mangle Staldrum, naar Kongen og hans gode Mænd gæste Byen, og Kongen derfor til det nævnte Øjemed overlader denne bl. a. Jord »Norden paa Sandet til Dybet«, saa benytter Kongen Lejligheden til, som det synes uopfordret, ogsaa at give Helligaandsklostret en tilstødende Grund »Norden paa Sandet saa bred, som Gaarden tilsiger, og lang til Dybshoved« med den ikke usædvanlige Tilføjelse, at Gudstjenesten derved end yderligere maa kunne holdes i Helligaandshuset.

Det er saa heldigt, at man endnu den Dag idag temmelig tydelig kan faa et Indtryk af de Klosterbygninger, som saa væsentlig skyldes Anders Bork, og hvori han tilbragte saa stor en Del af sit Liv. Klostret ligger i, hvad der dengang var Byens nordvestlige Udkant, umiddelbart indenfor Byens Planker og Grave, omtrent indenfor den Firkant, som nu dannes af Adelgade, Latiner-
gyde, Gravensgade, Bispegade og Klosterjordet²⁵³). Syd for Klostrets Ejendomme løb Nørregade. Denne førte til Vesterport, der laa omtrent hvor nu Gravensgade og Algade skære hinanden. Det nuværende Aalborg Hospital har vedblivende sit Hjem i de gamle Klosterbygninger, der for en stor Del have bevaret deres gamle Udseende, navnlig i det Ydre; thi da intet foreligger, som kunde tyde paa, at der før Reformationen er foretaget større Forandringer ved Bygningskomplekset, er der Grund til at tro, at Anlægget i sin Helhed, og hvad der af Gammelt findes ved de omtalte Bygninger, skriver sig fra de nærmeste Aar efter Ildebranden 1434. Hospitalet bestaar nu af toetages Bygninger (se Fig. 25), der omslutte to store, firkantede Pladser, dog saaledes at den nu forsvundne Klosterkirke, der var bygget paa Nis Eriksens og Arend Jensens Jord²⁵⁴) Nord for daværende Nørregade, afsluttede Bygningskomplekset mod Syd²⁵⁵). Naturligvis har Klostrets Omgivelser og selve Aalborg By gennemgaaet en uhyre Forandring i de mellemliggende 4—5 Hundrede Aar. »Nu ligge Gavlene skjulte eller indknebne, saa man fra Baggaardene og Nabohusene af næsten maa stjæle sig til at se dem, — men i hine fjerne Tider, da . . . dette Helligaandshus stod nys opført, hvor har det dog ikke taget sig stadseligt og storladent ud! Man tænke sig Bygningerne ligge frit og luftigt i Byens Udkant paa sin egen Grund (»Klosterjor-

det«, som den tilstødende Gade endnu kaldes), tæt op til »Byens Grav og Planker« Bygningerne havde da ikke det trykkende og skumle Naboskab af de store Gaarde og larmende, kulrøgende Fabrikker, som ere opførte paa de fra Klosteret i det 16. og 17. Aarh. afhændede Grundstykker; da laa det store, stensatte Helligaandshus mægtigt knejsende over Byens krumme og snævre Gyder, højt over de lave, lerklinede og straatækte Huse, værdigt og høj-

Fig. 25. Aalborg Hospitals nordre Gaard.
Efter Fotografi.

tideligt i sin fredelige Alvor med de gule Mure og store Gavlfalder, skønt tegnede med de røde Mursten om Blændingerne! Man tænke sig dette Billede af Helligaandshuset . . . og man befolke det med Helligaandsordenens talrige »Brødre« og »Søstre«, som i deres til daglig Brug mørke Dragt (med det hvide Dobbeltkors paa venstre Bryst) færdedes ind og ud af Klosterporten, i Haven og paa Kirkegaarden saa har man et levende, smukt og stemningsfuldt Billede fra den Tid, som rejste de gamle Mure med en ihærdig Kærligheds Kraft, der endnu gyder Glans over det ærværdige Hus, næst Byens Kirker Aalborgs ældste Bygning«²⁵⁶).

Et gammelt Piletræ stod Vest for den nu forsvundne Kirke²⁵⁷), som skal have været »lille og skøn«²⁵⁸). Om dens Indretning vides udover det rent selvfølgelige: en søndre og en nordre Kirkedør, Helligkors Alter midt i Kirken, Helligaands Alter som Højalter, kun at der Nord for Koret har ligget et St. Anna Kapel og næst vesten inden den søndre Kirkedør et St. Elisabeths Alter. Endvidere skulde St. Knuds Alter efter Karen Thamesdatters (Vesteni) Testament af 1466²⁵⁹) smykkes bl. a. med Altertavle, Messerede, Messebog og en Sølvske til Kalken. Desuden har der været Altere indviede til Vor Frue, St. Anton, St. Knud, St. Olaf, St. Erik, St. Leonhard og St. Lucius²⁶⁰) — dog kan det nu ikke oplyses, om alle disse Altere ere stiftede netop i Anders Borks Tid. Prædikestol har heller ikke manglet²⁶¹). Allerede før Stiftelsen blev Kloster, har man søgt Begravelse i Helligaandshuset²⁶²). Paa Klosters Anseelse tyder, at flere adelige Personer vælge deres Lejersted i Kirken, saaledes Vogn Jeibsens Efterleverske, Karen af Alsbjerggaard og fornævnte Karen Thamesdatter, Væbner Mikkell Lauridsens (Saltensee) Hustru²⁶³). Selve Kirkegaarden laa oprindelig Vest for Klosteret²⁶⁴). Kirkens Taarn stod indtil Begyndelsen af 19. Aarh. op til Østfløjens sydøstlige Del²⁶⁵). Det er 1768 gengivet som firkantet med Glamhuller og to Gavlkamme med skraat Tag imellem²⁶⁶). Sakristiet var i den sydøstlige, endnu eksisterende Fløj af Bygningskomplekset²⁶⁷), og i samme Fløj var den hvælvede Kapitelsal²⁶⁸). I hele denne Fløjs Længde strækker der sig en hvælvet Gang med Vinduer ud til Klostergaarden mod Vest (se Fig. 26). Gulvet i denne Gang har været belagt med gule, brændte Fliser, og det stiger jævnt med Terrainet c. 20 Tommer fra Nord til Syd, saaledes at man uden Trappetrin har kunnet passere fra Kirken ned til Refektoriet. Dette, det andet af Klosters Pragtrum, der af Hensyn til Madlugten plejede at ligge fjernet fra Kirken, adskilt fra denne ved den firkantede Gaard, staar ogsaa endnu den Dag idag i det nuværende Hospitals søndre Tværfløj, den saakaldte Pillesal. Den udgør et stort, af 6 Krydshvælvinger overspændt, meget imponerende Rum. Hvælvingerne hvile paa murede Piller, og Gulvet var belagt med røde Fliser. Væggene vare dekorerede med bibelske Fremstillinger og Inskriptioner og Hvælvingerne med mørkegrønne grove Slyngninger eller Bladornamenter²⁶⁹). Ved »Præstebordet« kunde ogsaa

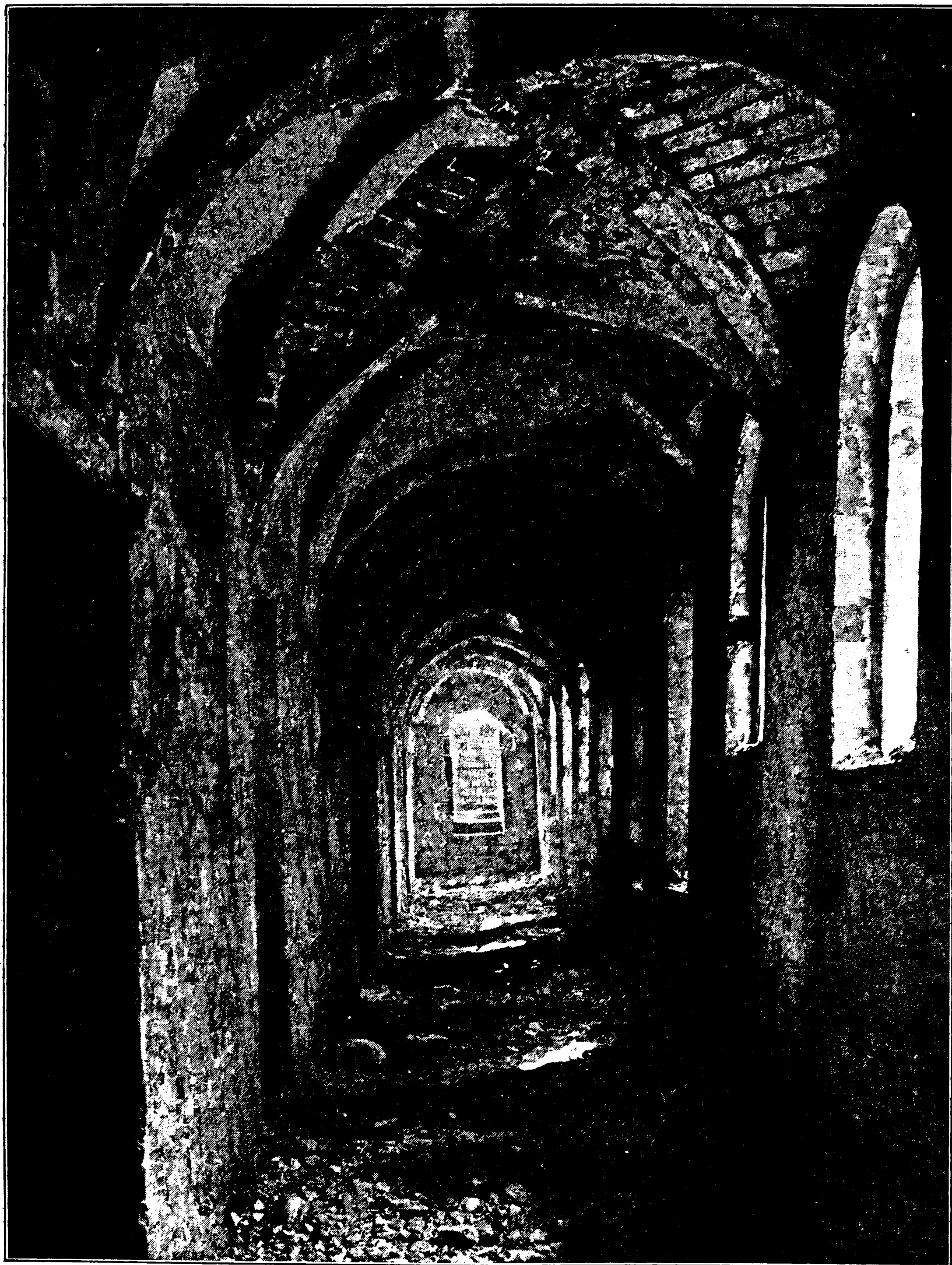

Fig. 26. Klostergang i Aalborg Hospitals østre Fløj.
Efter Fotografi. (Januar 1906).

Indtingede faa deres Kost²⁷⁰). I Nærheden af Refektoriet har Køkkenet ligget, rimeligvis i den vestre Fløj, under hvilken findes vel bevaret den store, mærkelige Forraadskælder (se Fig. 27), hvor Smør, Sild og Aal ikke have manglet. »Denne dannes af 3 brede,

lige store Skibe eller Gange, der overspændes af nogle og tyve Krydshvælvinger, som bæres af lave Pillefundamenter, hvis Fodstykker dog tildels ligge skjulte henved $\frac{3}{4}$ Alen under en gammel og fugtig Opfyldning af Jørd og Brolægning. Især om Sommeren, naar den lavtstaaende Eftermiddagssol lyser ind igennem Vinduesaabningerne mod Vestsiden, afgiver den omfangsrige Kælder et

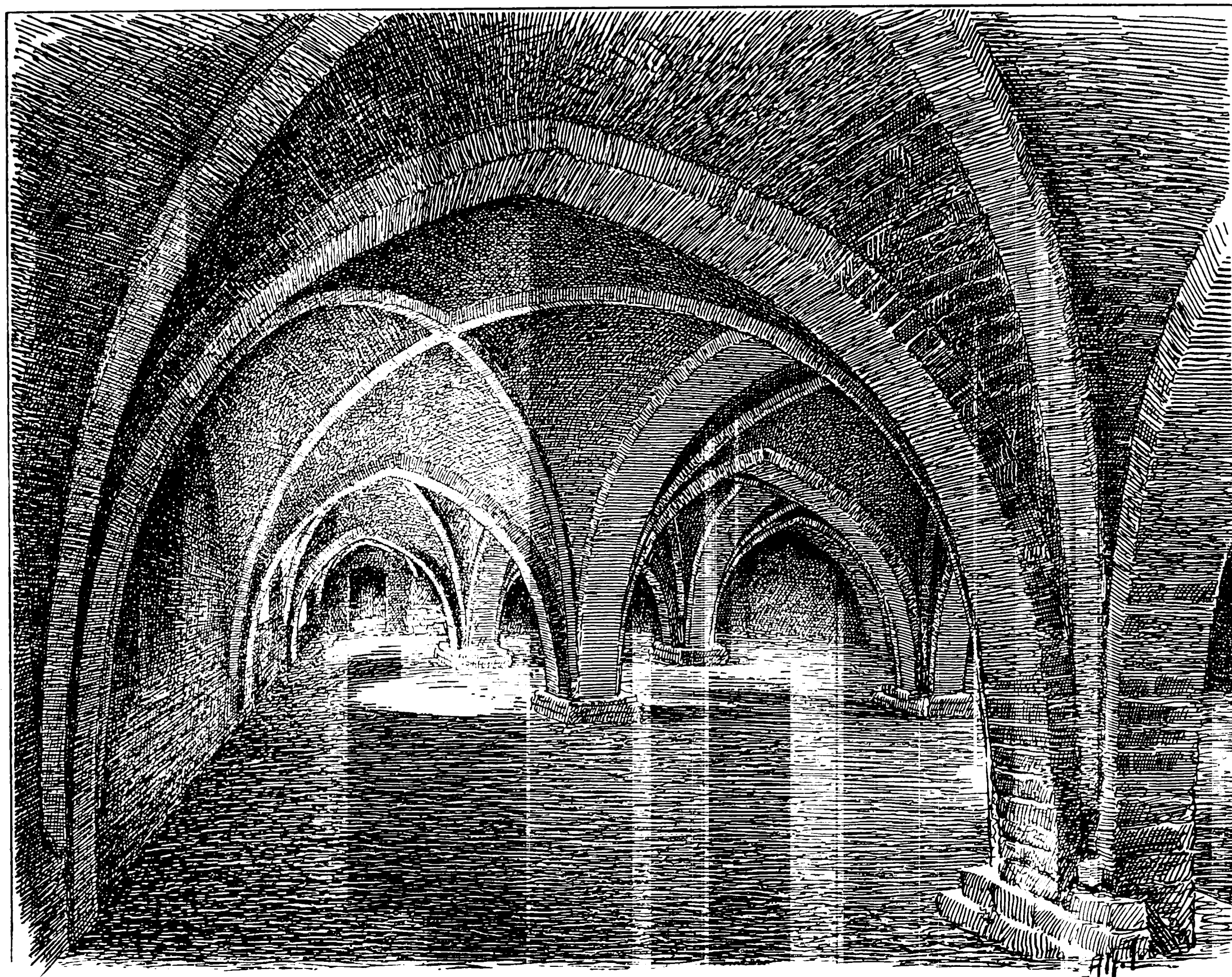

Fig. 27. Kælder under Aalborg Hospital.
Efter Trap, Danmark, 3. Udg. IV. 360.

meget seværdigt Skue. Af det ene Hvælvingsafsnit er ved tykt Murværk dannet et lille, indelukket Rum, der umiskendelig i sin Tid har været brugt til Indespærring. I Væggens Inderside er et Hul, som kan tænkes anvendt til Vandkrukken; i Døraabningen sidde de gamle Hængsler«. I en af Kældrens Hvælvingskapper findes bevaret en nu helt mør Egeramme, hvori et Reb fuldkommen tydelig ved lang Tids Skuren frem og tilbage har dannet et Par fingerdybe Riller eller Render. Ved en Tværmur er Kælderen derhos delt i to ulige store Afsnit; baade ved denne Tværmur og

ved den søndre Endevæg findes ialt 3 Trapper murede op til Væggen, men skjulte af en lille Sidemur²⁷¹).

Desværre er det nu umuligt at paapege, hvor Klosters øvrige Lokalteter have haft deres Plads. Der er Grund til at antage, at der har været en stor Sygesal i Vestfløjen, omfattende begge dennes nuværende Etager²⁷²). Højest sandsynlig har der desuden været 8 temmelig rummelige Stuer bl. a. til Hittebørn, som Aalborg Kloster ogsaa optog²⁷³). Helligaandsklostrenes Penge og andre Værdisager, deriblandt altsaa de Smykker, som Karen Thamedatter testamenterede det: en Safir, et Koralbaand, to Guldringe, to Sølvbælter og 12—13 Lod Sølv, opbevaredes efter Ordensreglen af Klosters Broder Skatmesteren ved hans Seng i et Skrin, der kun kunde aabnes, naar Prior, Kapitlet og Skatmesteren hver mødte med sin Nøgle²⁷⁴).

Der foreligger overhovedet Oplysning om mange Gaver til Stiftelsen fra andre end Kongerne. Alle Samfundsklasser have støttet Anders Bork i hans Virksomhed. Der er endnu opbevaret 38 Gavebreve fra hans Tid hidrørende fra Borgere, Bønder, Præster og fra Medlemmer af den nørrejydske Adel, hvoriblandt man finder Slægterne Bagge, Pennow, Vendelbo, Thott, Løvenbalk, Grubbe, Vesteni, Viffert, Grøn, Panter, Vognsen, Smalsted, Rotfeldt, Hval, Roodh, Saltensee, Bjørn, Muus. De lyde paa: rige Klædningsstykker, Heste, rede Penge, Ejendomme i Aalborg og Nibe foruden 29 Gaarde, Boelsteder og Møllesteder baade Nord og Syd for Limfjorden²⁷⁵). Selvfølgelig medførte Besiddelsen af saa meget Gods adskillige Retstrætter for Helligaandshuset. En af disse finder helt gribende først sin Afslutning ved den ene Parts Dødsleje. Kirsten Christensdatter beretter, at hendes Mand Nis Worri, Foged paa Aalborghus, der har forholdt Klosteret en »Aabygge«, Søgaard kaldet, og ladet den komme under Leding, hvad den ikke tidligere havde været, paa sit Yderste har paalagt hende baade for hans og hendes Sjælefrelses Skyld at lade Ejendommen komme tilbage til Klosteret²⁷⁶). Inde ved Aalborg, Vest for Byen, havde Klosteret yderligere en Teglgård og en Vejrmølle²⁷⁷). Overhovedet maa dette som alle større Klostre have haft en ikke ringe Bedrift og Omsætning. Der er derfor heller ikke noget overraskende i, at man træffer dets Prior i Forbindelse med den anselige Købmand i Lübeck og Oldemand for Bergenfarerne, Euert

Haleholscho. »50 lybske Mark og 100 Stæderpenninge, som i Lübeck er gænge og gæve«, der af Aalborg Borgmesteren Christiern Winter 24. Febr. 1460 skyldes til Klostret, fordres saaledes betalt i Haleholschos Hus, der laa i Lübeck i Mengstrasse Nr. 12 (nu Nr. 19), til Aalborg]Prior eller dennes Befuldmægtigede »uden det hænder sig, hvad Gud forbyde, at der bliver saa stor Ufred her imellem, at fornævnte Penge hverken kunne der saaledes betales eller laanes«²⁷⁸).

Hvor mange Brødre og Søstre der fra Begyndelsen af var i Helligaandshuset, vides ikke. Fra de første Aar kende vi kun ved Navn Stifterinden og hendes Sønner, af hvilke Hr. Klaus nævnes sidste Gang 1436²⁷⁹), Forstanderen Anders Bork, der en Gang ogsaa kaldes »Gaardsmester«²⁸⁰), samt Præsten Hr. Liffert og to Klostersøstre Marine Povlsdatter og Kirstine Persdatter²⁸¹). Derimod have vi fra 1455 en Fortegnelse over hele Personalet²⁸²). Efter Prior Anders Bork; der ikke er Præst, nævnes som den første blandt Præsterne Hr. Hennike, hvem man her møder sidste Gang, derefter Præsterne Hr. Esbern, Hr. Per Jebsen, Hr. Lauris Granzo, Hr. Tyle og Aaret efter er en Helligaandshus Præst »høffue her Jensz« Medlem af det ansete Guds Legems Lav i Aalborg²⁸³); Lægbrødrene Ingemer, Mattis Andersen, Niels Lauris[sen], Powel, Gregers Andersen, Per Jensen, Jon, Niels Laussen og Helligaandsbroderen Laurens Pedersen, der 1454 studerede i Rostock²⁸⁴); Søstrene Priorisse Johanne Lauridsdatter, Maren Markvardsdatter, Benedikte, Gertrud Mogensdatter, Cecilie Lauridsdatter, Marine Tygesdatter, Katrine, Botilde Jensdatter, Gertrud Jensdatter, Cecilie Madsdatter, Marine Persdatter, Marine Tamesdatter, Margrete Persdatter, Anna Persdatter, Maren Knudsdatter, Bol Persdatter, Marine Laurids[datter], Marine Therkelsdatter, Margrethe Powlsdatter, Elina Grønsdatter, Mette Madsdatter, Dorothea og Anna Clausdatter og Johanne Persdatter, hvis Broder Ilfar Pedersen, Præst i Aalborg, 1453 forliger sig med Helligaandshuset om den Arv, der tilfaldt hende efter hendes Forældre. Altsaa var der dengang 39 Brødre og Søstre, deraf foruden Prior Anders Bork og Priorisse Johanne Lauridsdatter, 5 Præster, 9 Lægbrødre og 23 Søstre. Søstrene udgjorde altsaa et betydeligt Overtal. Dette forklarer ogsaa, at Christian I, da han som ovenfor (S. 89) omtalt 1457 giver Helligaandshuset en Gave, udtrykkelig begrunder den

ved at nævne Søstrene. Ved Helligaandshuset i Aggersborg ved Limfjorden (Aggersund) finder man 1468 en Broder Jens²⁸⁵). Heroppe, hvor der var en hellig Kilde, »St. Nilaus Kilde«, lader det til, at Klostret har haft en Filial. Men hvor gammel denne var, og om den saaledes allerede var til, da netop denne Egn hærgedes under Bondeopstanden 1441, vides ikke.

Ligesom Klostret ogsaa snart er benyttet som Alderdomshjem for mere bemidlede²⁸⁶), saaledes ser man allerede tidlig, at Klostret har brugt sin Ret til at indlemme Andre i Ordenens aandelige Broderskab. 14. Febr. 1461 optages paa denne Maade et Ægtepar, der senere bliver Velgørere af Randers Helligaandskloster, nemlig Hr. Anders Jakobsen (Bjørn) til Stenalt, Ridder, og hans Hustru Anne Muus »efter eders gudfrygtige og kærlige Hjærtelag og eders mange Velgærninger, Løn og Fortjeneste, med hvilket I elsker Gud og vor Orden«. Der tilsiges dem fuldkommen Aflad for alle deres Synder, og de gøres evig delagtige i den hellige romerske udvalgte Kirkes Lod, Helligdom og Indvielse og Pilgrims Rejse til den hellige Grav²⁸⁷). Selv. om Indholdet af dette Broderskabsbrev ikke er meget mere end den nødvendige Formular, saa kan man ikke andet end lægge Mærke til, at det dog er adskilligt fyldigere og inderligere end et Par lignende Breve fra senere Tid²⁸⁸). En anden Indlemmelse i Ordenens aandelige Broderskab synes at være foregaaet 1468, idetmindste foreligger der en desværre meget ufuldstændig Meddelelse om, at Prior Anders og hele Konventet i Helligaandshuset i Aalborg i det nævnte Aar optog Oldermannen og Gildebrødrene og Gildesøstrene af St. Laurentii Gilde i deres Orden formedelst deres Kærlighedsgerninger²⁸⁹). Dette er sidste Gang, Anders Bork nævnes. Denne ansete Mand, der i saa mange Maader havde haft Lykken med sig og sin Virksomhed, havde dog i de sidste Aar af sit Priorat maattet kæmpe med store Vanskeligheder. Den genopblussede Krig med Sverrig og de dermed forbundne vanskelige Handelsforhold virkede trykkende allevegne og saaledes ogsaa paa Klostret, hvis Indtægter vise betydelig Nedgang. Ogsaa Marinus de Fregeno, som i disse Aar (1458—78) samlede mange Penge ind i Danmark til Tyrkerkrigen, maa ved sin Virksomhed have skadet Klostret. Om Anders Bork 1468 er død, eller om Forholdene ere blevne ham for vanskelige, saa at han har givet Afkald paa Priorværdigheden,

kan ikke oplyses. Men det sidste er ikke usandsynligt, idet der nemlig i Sommeren samme Aar er Tale om, at hans Efterfølger skal udrede en Pension²⁹⁰).

Prior Jens Nielsen

c. 1468—c. 1478.

Efter Anders Borks Afgang vare Brødrene og Konventet for første Gang samlede til Valg af en Prior, nemlig Præsten Jens Nielsen, som maa være indtraadt i Klostret efter 30. Septbr. 1455, da han ikke findes paa den tidligere (S. 96) omtalte Fortegnelse over Brødrene. Det er som ovenfor anført ikke lette Forhold, under hvilke Jens Nielsen overtager Prioratet. Krige, forskellige Ulykker og andre sørgelige Begivenheder bevirke, at han strax har Vanskelighed ved at udrede Føde og andre Fornødenheder til Konventet, de syge, Hittebørnene og »andre tro Kristne«, som ty til Klostret, hvortil endnu kommer den oven omtalte Pensionsforpligtelse. Klostrets Indtægter efter Fradrag af Udgifterne er lig Nul.

Som en Udvej tænker man sig nu for bestandig at inkorporere den under Klostrets Patronat hørende Skagens Kirke med de dertil annekterede Kapeller, hvoraf Aarsindtægten, som bl. a. jo har bestaaet i Fisketiende, forklarlig nok dog ikke angives højere end 24 Rhingylden, saa at Bevillingen fra Rom som Følge deraf er afgiftsfri²⁹¹). Tidlig paa Foraaret 1468 gaar der Bud til Rom om Stadfæstelse paa denne Ordning. Klostrets Ønske opfyldes ved Pavebulle af 5. Juli 1468 og Børglum Provstens Skrivelse af 24. Juni 1469²⁹²), idet det dog forbydes Klostret nogensinde at afhænde Kirkens eller Kapellernes Gods og Kostbarheder, og idet Sjælesørgergerningen skal varetages ved en bestandig Vikar, som selvfølgelig skal lønnes med en Del af Kirkens Indtægter. Ved samme Lejlighed, 9. August 1468, stadfæster Pave Paul II Klostrets Privilegier²⁹³). Sommeren 1474 bliver den attraaede Ordning efter Sognepræsten Hr. Jep's Død til Virkelighed, idet Klostret nu udnævner en Vikar til Skagens Kirke²⁹⁴). Denne anselige Kirke, der vel har haft særlige Indtægter af den nære St. Laurentii Kilde, var opført i Rundbuestil og antages bygget i det 13. Aarh.

Den havde overhvælvet Skib og Kor ud i ét og skal have været prydet med forgyldte Billeder. Altertavlen forestillede Korsfæstelsen. Over denne stod et smukt Billede, der gengav Jomfru Marie med Jesusbarnet holdende Verdenskuglen i højre Haand. Kirken blev i Slutningen af 18. Aarh. nedbrudt paa det massive Taarn nær. Dette har Trappegavle og Krydshvælving med Stjerneribber. I Indermuren fører en Vindeltrappe op over Hvælvingerne. Af de to tilhørende Kapeller, hvoraf intet mere eksisterer, var i al Fald det i Højen af Bindingsværk og straatækt²⁹⁵).

Endnu den Dag idag foreligger der en Prøve paa, hvad man i Jens Nielsens Tid har kunnet anskaffe til Klosterbiblioteket.

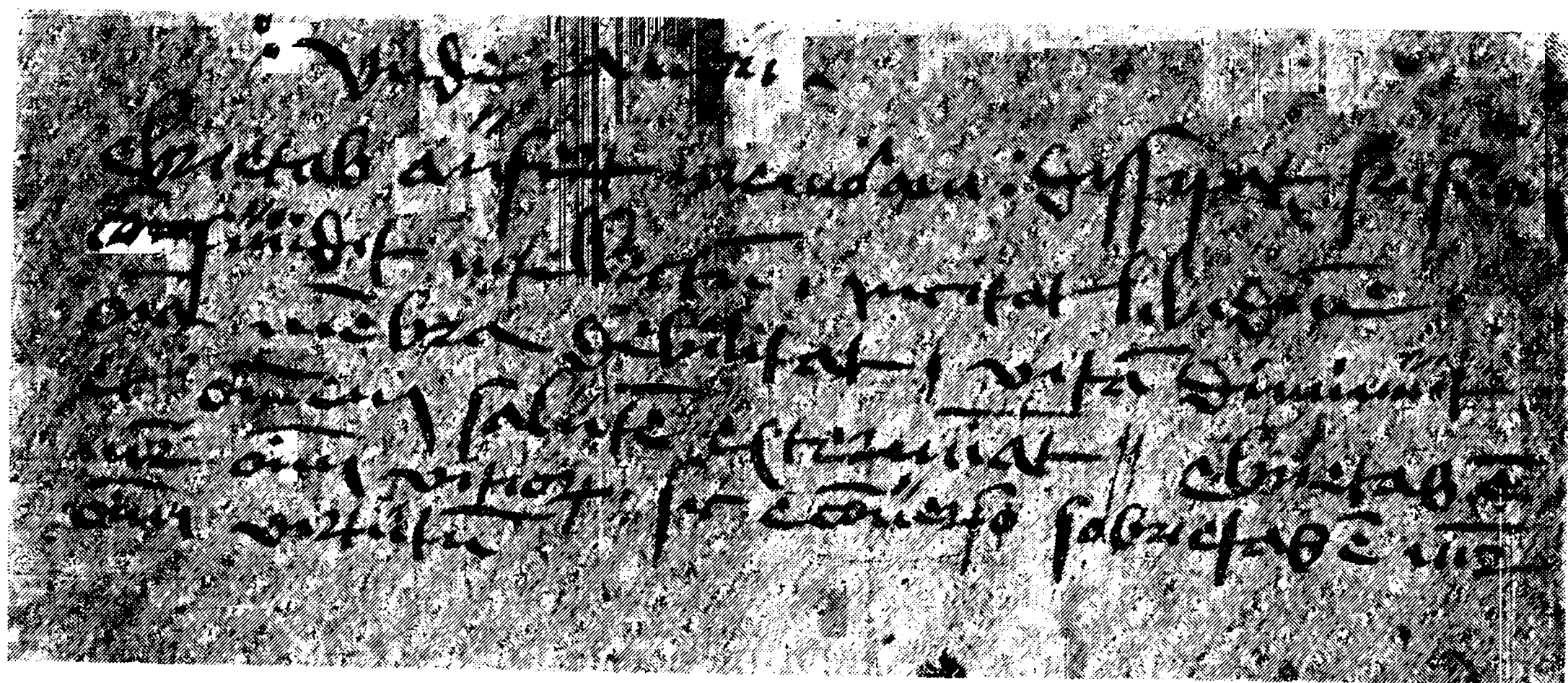

Fig. 28. Seddel funden i en Bog fra Aalborg Helligaandsklosters Bibliotek.

1476 købte Klostret af den lybske Borger Herman van der Linden for 20 Mark danske Henr. Herps »Speculum aureum decem præceptorum Dei«. Selv om Mystikeren Herp's Bog ikke synes at have haft mange Læsere i Aalborg, tyder Indholdet af en deri liggende Seddel (se Fig. 28) paa, at den har haft én alvorlig: »Unde Augustinus: Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, incitat libidinem, omnia membra dibilitat, vitam diminuit et omnem salutem exterminat. Ebrietas est mater omnium vitiorum, sic ex converso sobrietas est mater omnium virtutum«^{*)} ²⁹⁶).

*) »Derfor skriver Augustinus: Drukkenskab sløver Hukommelsen, ødelægger Sanseevnen, forvirrer Forstanden, ophidser Lidenskaben, svækker alle Lemmer, forkorter Livet og ødelægger al Velfærd. Drukkenskab er Moder til alle Laster, som omvendt Ædruelighed er Moder til alle Dyder«.

Med Københavns Helligaandshus faar Aalborg Klostret et Mellemværende: Christian I har længe og med Sympati fulgt Aalborg Klostret, og da Kongen nu 1469²⁹⁷), paa en Tid, hvor han iøvrigt havde nok at gøre med svenske og slesvigholstenske Vanskeligheder, har fornyet Helligaandshuset i Residensstaden, er det meget forstaaeligt, at han lader netop Prior Jens Nielsen stadfæste Christiern Torkildsen, som Kongen havde udnævnt til Forstander for den nye Stiftelse, der dengang endnu hverken var undergivet nogen Orden eller regulær Observans²⁹⁸). Jens Nielsen var altsaa i Begyndelsen af sit Priorat sandsynligvis i København i den Anledning. Men det varer ikke længe, før det lykkes Christiern Torkildsen at unddrage sig Aalborg Klostrets Visitation og Jurisdiktion. Han følger med Kong Christian til Rom, og med den Motivering, at han tvivler om at være rettelig indsat, andrager han Stormesteren Innocentius de Rovere om at blive indsat af denne, saa at han direkte kunde høre under S. Spirito in Sassia, hvilket selvfølgelig bevilges²⁹⁷). Christian I støtter ham heri ved samtidig at faa et lignende Andragende bevilget af Paven. Naar Kongen ved senere Lejlighed udtaler, at der i hele hans Rige Dacia kun er et eneste Helligaandshospital af den hellige Augustins Orden, kan der derved kun være tænkt paa Stiftelsen i Aalborg, som Kongen kendte saa nøje, og Udtalelsen viser altsaa, at det ny oprettede Helligaandskloster i Nakskov endnu har ført en meget beskedent Tilværelse, saa at det har været Kongen ubekendt og formentlig altsaa endnu ikke har ansøgt om kongelig Beskærmelse²⁹⁹).

Med Hensyn iøvrigt til Klostrets Styrelse faar Prior Jens Nielsen Lejlighed til at udvide dets »søndre« Kirkegaard ved en Overenskomst med Aalborg By²⁶⁴). Klostret faar i dette Øjemed Lov til at inddrage et tilgrænsende gammelt Herstræde, dog med det Forbehold, at Byens Befolkning faar Passage til »Pumpen«. Klostret faar endvidere »den Jord og Grund, hvor Byens Planke og Værn nu staar«, indtil en god, fast Mur, som det skal opføre mod Vest fra [Port-]taarnet og indtil det gamle Piletræ Vest for Kirken.

Af Gavebreve fra denne Tid er der opbevaret ni³⁰⁰), hvoraf fem vedrørende Ejendomme paa Landet, bl. a. fra Familierne Smalsted, Rotfeld og Thott. Et af disse viser, at den Helligaands

Messe nu synges daglig³⁰¹). Prioeren har forstaaet at afhjælpe Finansnøden, og Klostret staar fremdeles i Borgerskabets Bevidsthed som en Forsørgelsesanstalt, til hvilken man kan have Tillid³⁰²). Der var ikke nogen bestemt Regel for Betingelserne for Indtægningen. En Borgerske Kirsten Krogs af Aalborg forbeholder sig kun Tilflugt i Stiftelsen for Sygdoms Tilfælde »om hun nogensinde blev syg og ussel og da ingen Hjælp og Trøst havde, skulde de tage hende ind i Helligaandshuset og lade hende dér nyde sit fornødne Underhold ligesom andre fattige og syge Mennesker«³⁰³). Endvidere bliver Jens Andersen Remsnider i Aalborg med sin Hustru optaget i Klostrets Broderskab, og Klostret lover at »forsee« ham med Hus. Han har tidligere laant 14 lybske Mark af Klostret og herfor givet det Sikkerhed i den »Del og Rettighed«, han havde i en tæt ved liggende Gaard; Klostret kvitterer nu de 14 Mark, og Jens Andersen og Hustru afstaa for bestandig deres Andel i ovennævnte Gaard, i hvilken Anledning Klostret kort efter træffer Overenskomst med dens øvrige Besiddere³⁰⁴).

Prior Knud Nielsen

c. 1478—90³⁰⁵).

Prior Jens Niensens Efterfølger, Præsten Knud Nielsen, foretager i Vinteren 1480—81 den foreskrevne Rejse til Rom, og han har højst sandsynlig, ligesom Christian I 1474, over Alperne fulgt den Vej, som i Datiden var Tyskernes og derfor ogsaa Skandinavernes Hovedrute: Augsburg—Brenner. Vejen over dette Bjergpas var, forøvrigt ikke meget forskellig fra de andre, dengang endnu i den sletteste Tilstand; der var Steder, hvor man maatte trække Hesten efter sig og endda havde Besvær med at komme igennem, og andre Steder, hvor man kun med Angst og Bæven kunde klatre over³⁰⁶).

Pavestaden var da opfyldt af Ængstelse over de Farer, der truede Italien, fordi Tyrkerne havde besat Otranto, og Sixtus IV opfordrede paany indtrængende Kristenheden til Kamp mod disse. Knud Nielsen saa Rom i den overordentlig forskønnede Skikkelse, som skyldtes samme Paves utrættelige Iver særlig i Anledning af

Jubelaaret 1475. Sixtus IV's Omhu havde strakt sig til alle Sider lige fra Brolægning, Udvidelse af de utrolig snevre Gader og Fornyelse af Vandledninger til Restaurering og Nyopførelse af Paladser og Kirker. Det ny S. Spirito saa han ikke fuldfærdigt, med Undtagelse af det pragtfulde Klokketaarn, som Stormesteren Petrus Matthæus de Capoccinis havde opført 1471. Freskerne i den store Sygesal har Knud Nielsen i ethvert Tilfælde ikke set færdige; men det er højst rimeligt, at han i Virkeligheden har kunnet overvære nogle af de Scener, som dér ere fremstillede, saaledes et paveligt Besøg i den af Søjlegange omsluttede Hospitalsgaard, hvor Sixtus IV kunde ses omringet af lutter knælende: Kvinder med sorte Tørklæder om Hovedet, unge Piger og Børn, eller Pave Sixtus i Samtale med den rødklædte Læge midt iblandt Folk med Krykker og Syge i Bærestol, medens Ammer med de spæde Børn viste sig i den øvre Søjlegang, og Pavens Ledsagere uddelte Almisser³⁰⁷).

28. Januar 1481 stadfæstes Knud Nielsen som Prior af Stormesteren Innocentius de Flaviis de Rovere i Overværelse af Hr. Lucianus de Firmo og Marcus Ricuito m. fl., og da han samme Aar, dog uden Angivelse af Dagen, er bleven indskreven som Medlem i Helligaandsordenens Broderskabsprotokol, har man Grund til at antage, at det er sket egenhændig.

I dette Foraar dør Helligaandsklostrenes trofaste Beskærmer Kong Christian I. Kong Hans, der ogsaa senere, omend som sædvanlig mindre rundhaandet end Faderen, viser Ordenen særlig Gunst, tager 25. April 1484 under et Ophold paa Aalborg Slot Prior og Konventet i sin Beskyttelse og stadfæster alle Klostrets Privilegier³⁰⁸).

I disse Aar oprettes det ene Helligaandskloster efter det andet i Danmark: foruden (1470 i Nakskov) 1474 i København kommer 1477 et i Faaborg, og omtrent 1480 et i Malmø. Endelig oprettedes et i Randers, hvor Stiftelsesaaret dog er ubekendt. Det derværende Borgerskab skænker med Kong Hans's og Aarhus Bispens Eiler Bølles Billigelse dette ny oprettede Helligaandshospital til Helligaandsbrødrene i Aalborg, et nyt Bevis paa, hvor fremragende en Stilling dette Kloster har indtaget³⁰⁹). Forøvrigt bliver denne Forbindelse dog ikke af lang Varighed. Man har nu ment, at Øjeblikket var kommet til, at der for alle disse Klostre

beskikkedes en Vikar. Den første har rimeligvis været Christiern Torkildsen³¹⁰), Prior i København. Men hans Vikariat har kun været kortvarig, sandsynligvis paa Grund af Uefterrettelighed med Betalingen af den saa meget efterspurgte Afgift til Rom. Omtrent midt i Firserne har i ethvert Tilfælde Knud Nielsen afløst ham som Vikar med den udtrykkelige Motivering, at han skulde opkræve de aarlige Afgifter fra Klostrene til Moderhuset³¹¹). Den gamle Rangstrid mellem det ældre og betydeligere Kloster i Aalborg og Helligaandshuset i Residensstaden er herved selvfølgelig blusset op paany. Hvor ofte Knud Nielsen som Vikar har indsendt Afgifterne fra de danske Helligaandshuse, véd man ikke, men der er hurtig kommet Forsømmelse, idet det har været nødvendigt for Moderhuset den 21. Januar 1489 at udstede et strengt Tilhold til ham om uopholdelig at sørge for Betalingens Berigtigelse hos vedkommende Priorer — betegnende nok er der i den romerske Skrivelse kun Tale om Penge, selve Gerningen nævnes slet ikke: »..... Vi undres over, at du forsømmer din Pligt saaledes, at du i flere Aar ikke har meddelt os noget om Indkrævningen af Afgifterne, med hvilken der ikke bør være nogen Vanskelighed eller Forhaling, dersom vi ellers skulle anse dig og de andre Priorer for at være sande og lydige Ordenssønner, saaledes som andre ultramontane Priorer ere derfor paalægge vi dig herved under Straf af Band at minde samtlige Priorer om Betalingen af de os for den forløbne Tid skyldige Afgifter, og vi give dig i det Øjemed fuld Myndighed til at tvinge dem dertil ved Anvendelse af kirkelig Censur. Idet vi forud godkendte alt, hvad du i saa Henseende maatte foretage, paalægge vi dig under lignende Straf flittig at indkræve Afgifterne og ligeledes at betale de Afgifter, som du selv er skyldig for de foregaaende Aar, og at sørge for, at alt, hvad du indkræver, snarest muligt og paa sikker Maade sendes os saaledes, at vi ved din Flid og Omsorg ere blevne fyldestgjorte af dig og de andre Priorer til førstkommende Allehelgensdag, og du vil da nyde ikke ringe Velvillie af os. Vi ville derhos, at du flittig sender os Breve om, hvad du foretager Dig i Henhold til Foranstaaende«.

Forskellige Vanskeligheder, der skyldes Udenforstaaende — aabenbart Medlemmer af Tiggerordener — har naturligvis ikke gjort det lettere for Klostrene at betale Romerafgiften. Man væg-

rede sig rundtomkring ved at efterkomme Pavens Paabud om Publicering af den Aflad, der var tilstaaet S. Spirito in Sassia og de dertil knyttede Klostre, hvilket selvfølgelig medfører Tab for Helligaandsklostrene. I den Anledning henvender Aalborg Prioren og Stormester Constantius sig i Forening til Innocens VIII om Bistand, og denne lader gennem Petrus de Vicentia udgaa en streng Formaning under Trusel af Band til alle over- og underordnede Præster og de forskellige Munkeordener, særlig til Graabrødrene og Sortebrødrene om nøje at efterkomme de ovenfor nævnte pavelige Paabud. Ogsaa paa et andet Punkt forulempes Klostret af Tiggermunkene. Nogle Graabrødre- og Sortebrødre-Præster have mod Klostrets Villie efter Lægfolks Begæring tilladt sig at afholde Messer og anden Gudstjeneste i dets Kirker i Skagen og Saltum og ulovlig oppebaaret Indtægten herfor. Herover besværer Prioren sig samtidig til Paven. Udfaldet af Sagen kendes ikke, men da det netop er den haarde Biskop Niels Styggesen (Rosenkrantz), der sammen med Provsten i Børglum 13. Januar 1490 af Paven anmodes om at træffe Afgørelse, tør man gaa ud fra, at denne er gaaet Tiggermunkene — alle Sognepræsters fødte Konkurrenter — imod³¹²).

Der haves Oplysning om fem Gaver af Ejendomme til Klostret. Væbner Las Viffertsen — Broder til en tidligere Giver — og Hustru Gyde Laurisdatter (Krag) betinge sig Messer ved St. Leonardi Alter i Helligaandskirken, medens Væbner Ville Thomsen (Galskyt) og Hustru Karine Nielsdatter (Banner) udvælge deres Lejersted foran St. Anna Alter, ved hvis daglige Messe de kræve sungen »gaude Maria cum prosis inviolota«. En tredie betydelig Gave er fra en Aalborg Borger, der foruden Messer betinger sig sin Kost i Konventstuen ved Præstebordet, saa længe han lever. Endvidere foregaar der en Handel med Aalborg By, hvorved denne betaler Klostret »for Sten, Lim og Tømmer, som vi have annammet og oppebaaret paa vor Bys Vegne til at bygge Vesterport med«, et Stykke Jord udenfor Vesterport saaledes, at »hvad som fornævnte Jord og Grund bedre er, det have vi undt og givet til den Helgeaandshus, Messer og Gudstjeneste med at opholde til evig Tid«³¹³). Foruden denne Industri driver Klostret ogsaa Handel med blommet Klæde og Medelbusch³¹⁴).

Medens det aldrig vil være muligt fra nogetsomhelst Tids-

punkt at tilvejebringe en samlet Fortegnelse over Klosters Gods, giver et Lavhævdsbrev i ethvert Tilfælde Oplysning om det betydelige Antal Ejendomme, som det 28. Maj 1487 besad alene i Hornum Herred. De laa foruden i Nibe i følgende 11 Landsbyer: Sørup, Gravlev, Hjeds, Veggerby, Byrsted, Gelstrup, Gulbek, Bonderup, Svenstrup, Hæsum og Hasseri³¹⁵). Ved nogle Retshandlinger, der ere en naturlig Følge af Ejendomsretten til saa meget Jordegods, møder som Priorens betroede Mænd indgiven Broder Per Skriver og Præst i Klostret Hr. Niels Clausen.

Prior Anders Pedersen

1490—97.

I 1490 fik Aalborg Helligaandshus en ny Forstander, nemlig Præsten Anders Pedersen. Skinsygen mellem Aalborg og Københavns Klostre har aabenbart bevirket, at der nu i en Aarrække ikke forekommer nogen Ordensvikar for Danmark.

En Strid med en Adelsmand volder Prior Anders Pedersen i disse Aar adskillig Ulejlighed. Anledningen dertil har været den mislige Maade, hvorpaa den nu afdøde Axel Jepsen (Thott) engang tidligere er optraadt. Denne, der 1478 har givet Helligaandsklostret en Gaard i Klæstrup, Voxlev Sogn, som Sjælegave, har senere pantsat samme Ejendom til Lensmanden paa Kalø Oluf Friis. Prior Anders Pedersen møder to Gange i denne Sag, først 8. Juli 1491 i St. Budolfi Kirke i Aalborg for Viborg Bispens Official, Hr. Palli Thomessøn, hvor ogsaa Oluf Friis lader møde, og anden Gang tager han til Randers under det store Købstadmøde i Januar 1492, hvor han naturligvis i Helligaandshuset har været Gæst hos sin stort anlagte Kollega, Jens Mathiesen. Kong Hans giver ham fuldstændig Medhold, idet han i Et og Alt stadfæster Hr. Palli Thomessøns Afgørelse³¹⁶).

Klostrets økonomiske Forhold bedrer sig, idetmindste køber det Gods³¹⁷), og man hører gentagne Gange, at det har Penge tilgode mod Pant³¹⁸). Der er vel ingen Grund til at tvivle om, at Indulgenserne nu ere blevne tilstrækkelig offentliggjorte og have baaret deres Frugt. Om Gaver fra disse Aar er der bevaret nogle

faa Oplysninger. En Sognepræst ved St. Budolfi Kirke forøger Klosters ikke faa Besiddelser i Hasseris med en Gaard³¹⁹). Blandt de mange Kirker og Klostre rundt omkring i hele Landet, der ved Holger Eriksen Rosenkrantz's Testamente faa Pengegaver, er ogsaa Aalborg Stiftelsen³²⁰). Lars Viffertsen og Hustru Gyde Larsdatter (Krag) give to Bøndergaarde i Nibe til Vedligeholdelse af den Messe, de tidligere (S. 104) have stiftet³²¹). Til de allerede bekendte fire adelige Lejersteder (S. 92 og 104) kommer endnu Malte Munks, som i Vederlag herfor ogsaa skænker Klostret en Gaard³²²). Endelig optages Bjørn Andersen, ligesom tidligere (S. 97) hans nu afdøde Forældre, i Helligaandsordenens Broderskab. Prioren omtaler ham, der jo ellers ikke har det hæderligste Eftermæle, som »gudfrygtig Mand« og stiller ham lig med Klosters »besynderlige Venner, særdeles Velgørere og Forfremmere«³²³).

Prior Niels Pedersen

1497—1501.

Efter Prior Anders Pedersens Afgang vælge saavel Lægbrødre som Præster i et ved Klokketklang sammenkaldt Kapitelmøde i Sakristiet enstemmig Broder og Præst Niels Pedersen til hans Efterfølger³²⁴). I hans Tid faar Klostret atter nogle Gaver, deriblandt en større af Købstad- og Landgods, Guld, Sølv, Penge, Klæder og Klenodier af Præsten Hans Nielsen foruden, at det gennem nogle Læsøboere faar Andel i Øens meget vigtige Indtægtskilde Saltsydningen³²⁵). Man maa imidlertid tro, at Afgifterne til Rom fra de danske Klostre fremdeles ere udeblevne og heri søge Forklaringen til, at Stormesteren 1497 beskikker Prioren for det nyoprettede Helligaandskloster i Kuddeworde i Lauenburg, Wentzel Suerbach, til sin Vikar og Kommissær for Norden. Udrettet meget har han dog vist næppe. Men selve hans Udnævnelse kan dog godt have været en medvirkende Grund til det betydningsfulde Møde, som de danske Klosters Repræsentanter afholdt i Faaborg i Juni 1499, selv om hans Navn ikke nævnes i den Overenskomst, der vedtoges paa Mødet, hvorved de gamle Trætter mellem København og Aalborg Kloster angaaende Vikari-

atet i de forenede nordiske Riger jævnedes. Man valgte selv saavel Christiern Torkildsen som Niels Pedersen til Vikarer, og efter deres Død skulde ogsaa Priorerne selv vælge en ny Vikar for Provinsen; hver Gang skulde Valget selvfølgelig søges stadfæstet i Rom. Endvidere vedtoges, som tidligere omtalt (S. 63), forskellige Bestemmelser vedrørende Klostertugten. Repræsentanterne fra Aalborg Kloster paa Faaborg Mødet vare, foruden Prioren, Præsterne Laurids Tordsen Mule og Jens Lauridsen³²⁶).

Overenskomsten mangler endnu kun den fornødne Stadfæstelse paa Pinsekapitlet i Rom. Det er meget forstaaeligt, at en af de Paagældende i egen Person drager til Pavestaden med det vigtige Dokument. Det bliver Niels Pedersen — han skal jo alligevel have sit Valg til Prior godkendt — der, maaske ledsaget af Randers Prior, Jens Mathiesen, foretager Pilgrimsfærden i Jubelaaret 1500, hvilken Højtid Alexander VI allerede havde forberedt ved tvende Buller af 12. April 1498 og 28. Marts 1499.

Medens Faaborg Mødet endnu blev holdt paa et Tidspunkt, da den danske Konges Magtstilling som Unionskonge syntes sikret, bliver det under ganske andre Forhold, at Aalborg Prioren tidlig paa Foraaret 1500 drager afsted. I Februar var jo Nederlaget ved Hemmingsted, og ingen Vaabenstilstand havde endnu gjort Standsning i Ditmarskernes Plyndringstog i Holsten og Sydslesvig, da Niels Pedersen brød op fra Hjemmet. Paa mindre end to Maaneder kunde man ikke foretage Rejsen fra Danmark til Rom, særlig naar Vejen gik fra Kloster til Kloster³²⁷). Det var den uheldigste Aarstid for en Rejse over Alperne; men vilde man naa Rom før Pinse, var der jo intet derved at gøre. Over Brenner havde Hertug Sigmund af Tyrol siden Knud Nielsens Romerfærd anlagt en ny og i Forhold til den tidligere særdeles god Vej, men selv denne kunde ved Foraarstider være meget besværlig paa Grund af de optøede Snemasser³²⁸). Ogsaa i selve Italien mødte der Pilgrimmene Vanskeligheder nok. Trods alle pavelige Forholdsregler imod Røveruvæsenet var Usikkerheden dog meget stor overalt og ikke mindst i Rom. De franske Tropper i Lombardiet, Pirater og den genoplussede Pest holdt mange borte. En Bulle af 4. Marts 1500 udtalte ligefrem Trusler imod dem, der vanskeliggjorte Pilgrimmene Adgangen til Rom. Mange Italiener valfartede derhen dybt grebne af Tidens mørke Tegn, og Aalborg Pri-

oren har heller ikke kunnet undgaa at møde bodfærdige Flagel-
lanter i skarevis.

Hvad selve Rom angik, græssede Køerne endnu midt inde i Staden paa Marsmarken og paa Forum Romanum. De romerske Borgerhuse vare usle, Gaderne snevre og smudsige, men over dem og Borgene fra Middelalderen knejsede de nye Paveslægters Paladser. Paven selv havde anlagt en ny bred Gade i Borgo (Via Alessandrina). Hvad maatte ikke disse Fremmede føle ved Synet af St. Peter og Vatikanet, som de sidste syv Paver havde smykket paa det vidunderligste? For de Troende var Rom jo først og fremmest den hellige Stad, hvor Apostlene Petrus og Paulus, 46 Paver og desuden mange Tusinde Blodvidner havde lidt Martyrdøden, og deres Hovedformaal var at holde Bøn ved Apostelgravene i den ældgamle Peters Kirke. Her straaled Mosaik og Marmor den Indtrædende imøde, og hvor uendelig mange Kapeller, Tabernakler og Gravmæler mødte ikke hans Blik! I Johan VII's Kapel fremviste man den hellige Veronikas Svededug, »Billedet af Herrens Ansigt«, paa Pius II's Alter Apostlen Andreas Hoved, og i Innocens VIII's Tabernakel fik man den hellige Landse at se. Hvor mange Minder fra den første Kristentid, hvor mange Skatte fra al Verdens Lande, hvor mange Relikvier gemte ikke denne ærværdige Kirke! Naar saa Paven viste sig med den tredobbelte Krone paa sit Hoved og den hvide, guldindvirkede Silkekaabe, og blev baaret hen over Mængden, medens han hilste og uddelte Velsignelsen, og han endelig som Kristi Statholder traadte frem foran Alteret over Apostelgraven, hvor kun han turde læse Messe, da maatte den Fremmede synke i Knæ overvældet af Sindsbevægelse, og alle den lange Rejses Møjsommeligheder bleve til intet overfor disse uforglemmelige Øjeblikke! Forøvrigt var der foreskrevet Pilgrimmene at blive i Rom 15 Dage og at besøge 7 bestemte Kirker for at opnaa den fuldstændige Aflad. Aar 1500 dannede iøvrigt Familien Borgia's Skændselsgerninger og overdaadige Pragt en skrigende Modsætning til et Anno santo. Festlige Optog, Krigsspil og Tyrefægtninger af uhørt Pragt fyldte Gader og Torve, og Romerne kunde fortælle vore Pilgrimme, at den første i den brogede Ridderskare var Cesare Borgia, Pavens forbryderiske Søn, og at den skønneste Kvinde var Lucrezia, Pavens letsindige Datter. Hvem kunde forbauses, hvis mange havde samme Mening som en

brav Rhinlænder, der udtalte, at, var han bleven længere i Rom, var han bleven Epikuræer og [havde mistet Troen paa Sjælens Udødelighed? ³²⁹).

S. Spirito Hospital saa Niels Pedersen fuldt færdigt, med dets daværende skønne Renaissance-Façade. I Hospitalets lange luftige Sygesal forefandt han de mange Fresker, der forherlige Stiftelsen og dens Stiftere, særlig Sixtus IV. Selv om man ikke af en nordisk Pilgrim kunde vente særlig Sans for Malerier, har et paa den nordre Længdevæg dog maaske kunnet fængsle hans Opmærksomhed, idet man her ser Christian I knælende modtage den gyldne Rose af Pavens Haand. Hele Indretningen og Sygeplejen maa have imponeret ham ikke mindre end de italienske Hospitaler 10 Aar senere imponerede Martin Luther, der i høje Toner roste deres skønne Bygninger, lærde Læger, den gode Sygekost og de udmærkede Senge. Særlig var den gennemførte Renlighed øjensynlig noget ganske nyt for Nordboen.

Stormesteren Benedict de Senis stadfæster d. 4. Juni, Ugen før Pinse, Niels Pedersens Valg til Prior med vidtløftig Angivelse af de ham som saadan paahvilende Pligter og tilkommende Rettigheder. Dernæst stadfæster han samme Dag de paa Faaborg Mødet vedtagne Artikler, »eftersom man ikke bør nægte dem, der søge retfærdige Ting og begære, hvad forstandigt er, Bifald og særlig med Hensyn til at bekræfte de Ting, som ere udførte og forordnede for at fremme Fred, Samdrægtighed og Enighed samt ordentligt Levned, og for at bilægge gamle Trætter og forekomme Forargelser, som kunne opstaa paany« ³³⁰). Det er maaske ikke usandsynligt, at man nu har søgt at bringe Afgiftsspørgsmaalet i Orden ved at lette Betalingen gennem den betydelige Nedsættelse — for Aalborg Klosters Vedkommende fra 12 til 8 Rhingylden ³³¹).

I Jubelaaret fik Provinsen Dacia altsaa to retmæssige Vikarer, men ejendommeligt nok have de begge kun stakket Tid kunnet nyde deres Værdigheder. Allerede 6. April 1501 er der en ny Prior i Aalborg — man fristes til at gætte, at den anstrængende Romerrejse har forkortet Niels Pedersens Dage. Tallet paa Fremmede, der døde i Rom fra Jul til St. Hans, anslaaes til 30,800.

Paafaldende er det forøvrigt, at Forbindelsen mellem Danmark og Rom synes at være langt svagere nærmest efter end

nærmest før 1500^{331a}). Mon ikke nogen Grund dertil kunde søges i Forargelse over Alexander VI og hans Omgivelser?

Prior Laurids Tordsen Mule

1501—1517.

Niels Pedersens Efterfølger som Prior blev en af Deltagerne i Faaborg Mødet, nemlig Præsten Laurids Tordsen Mule. Denne er en hæderlig og dygtig Mand, som Kongen ogsaa værdsætter³³²). Det er umuligt at oplyse, hvem af Dobbeltvikarerne fra Faaborg Mødet der levede længst, og om Valget af den ny Vikar, den myndige Prior Jens Mathiesen i Randers, altsaa har fundet Sted i Aalborg eller i København. Jens Mathiesen resignerede imidlertid snart som Prior i Randers, og det synes næsten, som om han derefter har taget Ophold i Aalborg Kloster³³³).

Kong Hans's Regering efter Ditmarskertoget var en uafbrudt Kamp om Generobringen af Sverrig, hvortil der jo kom Uroligheder i Norge og en ødelæggende Søkrig med Lübeck. Tillige begyndte atter Afladshandelen under Kardinal Raimund Peraudis Auspicier. Disse vanskelige Forhold i Forbindelse med, at næsten hele Aalborg By var brændt 1501, maa utvivlsomt ogsaa have trykket vort Kloster, selv om der ikke er efterladt direkte Vidnesbyrd derom, og selv om ogsaa Afgiften til Moderhuset endnu indtil 1512³³⁴) er bleven betalt kontraktmæssig. Klostret benyttedes fremdeles som Syge- og Alderdomshjem. Præsten Hr. Jørgen Madsen sikrer sig 1504 Tilhold i Klostret for det Tilfælde, at han skulde blive syg³³⁵), og 1511 træffer man for første Gang en Adelsmand, Væbner Vesteni Lauridsen (Viffert), der tilkøber sig Ret til at indtages i Klostret og der at forsynes med Hus, Ild og Varme, Øl og Mad, ligesom Præsterne og Brødrene fortærer, og at røgtes paa sin Sygeseng saa længe som Gud under ham at leve her i Verden³³⁶). Endvidere søger den tidligere (S. 104) Velgører Lars Viffertsens Enke, Gyde Larsdatter (Krag), sit sidste Hvilested i Klostret³³⁷).

I Novbr. 1506 overværer Kong Hans Udstedelsen af et Mage-skiftebrev mellem Klostret og Guds Legems Lav, hvorved Klostret

faar Papegøjegaarden i Aalborg imod til Lavet at afstaa Møntergaarden sammesteds³³⁸), ligesom Kongen ogsaa samtidig selv paa Kronens Vegne afslutter et Magelæg med Klostret³³⁹).

Kong Hans's sidste Besøg i Aalborg i Februar 1513 endte med hans Død. Efter et Besøg i Ribe, hvilket var bleven forlænget ved en Stormflod, havde Kongen paa Vejen til Aalborg det Uheld ved at ride over det opsvulmede Tarm Kær at styrte med Hesten, saa at han gennemblødt og forslaaet med Møje blev bragt i Land. Han sporede strax Feberanfald, men vilde dog ikke opsætte Rejsen, fordi han havde indkaldt et Møde af jydsk Rigsraader til Aalborg. De fleste jydsk Medlemmer af Rigsraadet, verdslige Herrer, Bisper og Prælater, Landsdommere og Lensmænd havde givet Møde her. Men snart efter Ankomsten til Aalborg faldt Kong Hans i den Sygdom, der blev hans Helsot. I de første Dage anede ingen Faren, Forretningerne gik deres Gang, idet den udvalgte Konge Christian paa sin Faders Vegne førte Forsædet ved Retssagers Paakendelse og andre Forhandlinger. Men da Kong Hans's Sygdom snart tog en Vending, der hver Dag lod befrygte hans Død, samlede sig alles Sind og Tanker ved et Punkt: Sandsynligheden af et nærforestaaende og pludseligt Kongeskifte.

Søndag Reminiscere, den 20. Febr. 1513, vare Dronningen, Prins Christian og mange af Rigets Herrer samlede omkring Kongens Dødsleje paa det nu forlængst forsvundne Aalborghus. Kongen tog den sidste Afsked med sine Nærmeste og hensov henad Aften.

Paa sit Yderste havde han befalet, at den udenfor Aalborg By liggende St. Jørgens Gaard med al sin Rettighed, Rente og Tilliggende skulde gives til Helligaandshuset, og den Mulighed er vel heller ikke udelukket, at der fra Aalborg Helligaandsklosters Side er ydet Kongen Pleje paa hans Dødsleje. Som bekendt blev han dog ikke begravet her, men i en af Dronningens Yndlingsstiftelser: Graabrødreklostret i Odense.

Anden Dag efter Kong Hans's Død udsteder Dronning Christine og den udvalgte Konge Christian med flere af de tilstedeværende høje Herrer, Prælater og Rigsraaders Samtykke, i Aalborg det fornødne Gavebrev paa St. Jørgens Gaard, og Prior og Konvent udstede samme Dag Genbrev herpaa. Det paalægges derved Klostret at tage sig af Folk, der lide af Hudsygdome («ud-

sætske og spedalske») og sørge for dem paa St Jørgens Gaard, og Klostret skal »holde uforsømmelig alle de Messer, som nu udi forskrevne St. Jørgens Kirke funderet ere«. Selvfølgelig manglede ikke Forpligtelse til Sjælemesser for den hensovede Konge, Dronning Christine, den udvalgte Konge Christian, deres Forældre, Børn og Efterkommere. Hver Mandag skal i Helligaandshuset gøres Procession og derefter midt i Kirken synges et Antifon. Desuden skal der hvert Aar holdes tre Aartider, nemlig Mandagen næst efter Søndag Reminiscere, efter Kristi Legems Dag og efter Allehelgensdag. Disse Aartider skal begynde Søndag med Vigilier med ni Textlæsninger, hvorefter der om Mandagen følger sunge Messe for Højalteret og stille Messe af Præsterne ved Sidealtrene. Desuden betinges, at der i Klostret ved alle Messer, baade læste og sungne, og fra Prædikestolen efter alle Prædikener, som holdes der, bedes for de nævnte fyrstelige Personer³⁴⁰).

Nu manglede kun Rigsraadets Stadfæstelse paa Gaven af dette Krongods, og for at erhverve denne rejste Prioren i Løbet af Sommeren 1513 til København. Ved St. Hans Dags Tid var Hovedstaden begyndt at komme i usædvanligt Røre ved den Mængde anselige Herrer baade af gejstlig og verdslig Stand, som samlede sig der for at tage Del i det forestaaende vigtige Møde, og det ikke blot indenlandske men ogsaa fremmede Herrer; thi foruden Haandfæstningen var der andre indenrigske og udenrigske Sager af stor Betydning, som skulde foretages. Det var saaledes en talrig og glimrende Forsamling, som Prior Laurids Tordsen forefandt, da han henimod Herredagens Slutning fik Rigsraadets Stadfæstelsesbrev, dateret København 12. eller 19. Juli 1513, og besejlet af 23 Rigsraader, hvoraf flere ved Kong Hans's Død havde været i Aalborg³⁴¹).

St. Jørgens Gaard med Kirke, der laa udenfor Vesterport, havde endel Gods, deriblandt Skove, og havde tidligere været i adelig Forlening. Klostret brugte den fra nu af som Ladegaard, medens der til de Spedalske opførtes et nyt Hus udenfor Byen³⁴²).

I Efteraaret 1515 udsteder Christian II et Beskærmelsesbrev for Klostret, medens han med sin unge Dronning besøgte Aalborg³⁴³).

Prior Laurids Nielsen

1517—1534.

Efter Laurids Tordsens Priorat foretager man i Aalborg det overordentlige Skridt at vælge Vikaren, Prioren i Randers, mag. art. Laurids Nielsen, til Prior i Aalborg Kloster³⁴⁴), men saaledes, at han i ethvert Tilfælde foreløbig forener Priorstillingerne begge Steder. De mulig bevægede Forhandlinger, der have foranlediget denne Cumulation af Priorater, ere desværre ubekendte. En væsentlig Grund til, at man har ønsket at faa ham til Aalborg Kloster, har vel nok været den, at han var Vikar, og at man har villet opretholde den tidligere Praxis, at Vikaren var knyttet til Aalborg Kloster. At Laurids Nielsen ikke strax har ment at kunne opgive Randers Kloster, har naturligvis haft sin Grund i, at han gerne vilde se den anselige St. Mortens Kirke fuldført.

Man maa i ethvert Tilfælde tro, at der har været vanskelige, hjemlige Sager, som have forhindret den virksomme Laurids Nielsen i at passe en væsentlig Del af sine Vikarpligter, nemlig den regelmæssige Betaling af de danske Klosters Afgifter til Rom, idetmindste har han forsømt det 1515 og 1516³⁴⁵). Da Stormesteren 1. Januar 1515, kort efter at have stadfæstet Dietrich Bodcher som Prior for Klosteret i Kuddeworde, udnævner denne til Vikar for de nordiske Klostre, sker det med udtrykkeligt Paalæg om under Bandsstraf at sørge for, at Klosterafgifterne regelmæssig komme til Rom, og idet han samtidig i al Almindelighed afsætter alle tidligere udnævnte Vikarer. Som Følge heraf ophørte Laurids Nielsens Vikariat.

For at hjælpe paa Pengesagerne faar Bodcher Ret til at oprette nye Broderskaber saaledes, at man nu kan indtræde i det af Sixtus IV oprettede Broderskab i sit Hjem, altsaa uden den besværlige Romerrejse. Men nu kom Konkurrencen med Pavens nye Yndlingsstiftelse, Peters Kirken. For at skaffe Penge til denne indskrænker Paven de Helligaands Ordenen tilstaaede Afladsrettigheder. Stormesteren Alexander de Neronibus helmer dog ikke, før han faar denne Indskrænkning nogenlunde afhjulpen. Imidlertid foranlediger dette, at Bodchers Vikarmyndighed ogsaa indskrænkes, idet den suspenderes, forsaavidt og saa længe der i det ham underlagte Vikariat optræder særlige Afladshandlere fra S. Spirito i Rom.

Man sporer intet til, at de danske Klostre have fundet sig i at skulle betragte Bodcher som deres Vikar. Paa den anden Side var der heller ikke Sammenhold om Laurids Nielsen, idet først Københavns og senere Malmø Kloster paa egen Haand ved direkte Henvendelse til Stormesteren faa Tilladelse til at prædike Sixtus IV's Broderskab. Desværre tie vore Kilder om, hvorledes Laurids Nielsen har taget Sagen. Men Udfaldet viser, at han ikke uden videre har villet opgive Provinsens Selvstændighed. Han har sikkert indset, at det Hele er et Pengespørgsmaal; thi betegnende nok bliver han atter anerkendt som Vikar samtidig med, at den tidligere Prior i Malmø, nu Broder i Aalborg Kloster, Søren Jakobsen, i Rom betaler de resterende Afgifter fra Københavns, Aalborg, Randers og Faaborg Kloster. Malmø Kloster havde betalt et Aar forinden. Nu fik alle danske Klostre Ret til at prædike Sixtus IV's Broderskab. Aalborg Kloster faar hertil anvist Stifterne Viborg og Ribe som Distrikt³⁴⁶). Det er vel ikke utænkeligt, at Søren Jakobsen paa Hjemrejse i Tyskland med Interesse har hørt om Luthers dristige Optræden i Wittenberg. Afladshandelen var jo i alle Lande det brændende Spørgsmaal.

Der har naturligvis været rig Lejlighed til Sammenstød i Anledning af den brogede Mængde af Afladshandlere, som oversvømmede Landet, og en enkelt Prøve derpaa har man fra Tiden før 1520³⁴⁷). Det overrasker ikke, at det netop er den voldsomme Biskop Niels Stygge, der giver Anledning til Klage hos Paven fra Laurids Nielsens Side. Bispem har forhindret Klostret i at lade forkynde Aflad i Børglum Stift og har aabenbart villet have Part i Indkomsterne fra Skagen og Saltum Kirker, ligesom han overhovedet paa forskellig Maade har forulempet Aalborg Kloster. Udfaldet af Sagen er ubekendt udover det, at Leo X overdrager Afgørelsen til de to ansete Mænd Abbed Henrik Christensen (Tornekrands) i Sorø samt Dekanen i Ribe, mag. Gunde Nielsen Lange, og Ærkedegnen i Ribe, Mattis Markvardsen. Iøvrigt viste Leo X en særlig Tillid til Aalborg Prioren ved under 26. Marts 1519 at overdrage til ham i Forening med Biskoppen i Viborg og Abbeden i Vitskøl at paadømme et Stridsmaal mellem Provsten i Børglum og Præsten i Tolstrup om Tiender fra to Landsbyer³⁴⁸).

Fra Laurids Nielsens Tid foreligger der saa godt som ingen Oplysninger om Sjølegaver. Der kendes kun to saadanne. Den

ene af 23. Maj 1518 paa 100 Rhingylden er fra Hendrik Friis's Efterleverske, Fru Margrethe Mogensdatter Krabbe af Bøgested³⁴⁹). Den anden er af 7. Septbr. 1521 fra Christian II's betroede Mand, Hans Bartholomæussen, Borgmester og Lensmand i Aalborg, og øvrige Borgerskab i denne By. Klostret faar herved Brugsretten over en Del af Byens Grav til Fiskedam m. m., dog naturligvis paa det Vilkaar, at denne Ret skal bortfalde, dersom Kongen senere vil benytte Gravene ved Befæstningsanlæg³⁵⁰). Iøvrigt synes Klosters Status at have været god. Det har i ethvert Tilfælde mindre Summer udestaaende mod Pantesikkerhed³⁵¹), og man har Raad til forskelligt Dekorationsarbejde, nemlig den i Klosters Tid ombyggede Saltum Kirke, hvis Kalkmalerier fremstille de menneskelige Laster³⁵²), og Klosters Kapitelsal, hvor der nu ogsaa er fundet Levninger af en Del Kalkmalerier, bibelske Billeder (Dommedag og Korsfæstelsen) samt en broget Blanding af forskellige Skikkelser (Helgener, en Centaur, en Ridder paa en grotesk Hest, Samson ridende paa en Løve). Helligaandsordenens Dobbeltkors og Biskop Erik Kaas's Vaaben findes i Salens søndre Hvælvning³⁵³).

Paa Klosters Grund har man sikkert Lov til at tænke sig et broget Liv. Blandt de indtingede Mænd har der været arbejdsdygtige Folk, som fortsatte deres Haandtering. Saaledes sikrede Tønnes Guldsmed sig 1519 tilligemed sin Hustru, deres Søn Hans, en Tjenestedreng og en Pige Tilhold og Underhold dersteds paa den Maade, at han vedblivende kunde fortsætte sin Næring. Til Gengæld skulde Klosteret have den Gaard, hvori han boede³⁵⁴).

Efter de reglementerede tre Aars Forløb, 1520, betales atter Romerafgift, denne Gang ved to Afsendinge fra København³⁵⁵). I Gæringstiden mellem Luthers Disputats med Eck og hans Bandslysning ere disse tvende Brødre rejste til Rom som de sidste os bekendte Overbringere af Afgifter til Moderhuset. Samme Aar træffer man sidste Gang Laurids Nielsen som Prior samtidig i Randers og Aalborg. St. Mortens Kirke har vistnok netop nu været saa vidt færdig, som Randers Klosters temmelig ødelagte Finanser have formaaet³⁵⁶).

De gentagne Krige med Sverrig havde allerede tæret stærkt paa Folkets Marv og ikke mindst paa Aalborg Egnen med Kon-

gens ivrige Skatteopkræver, Hans Bartholomæussen i disse Aar som Lensmand.

Det er højst sandsynligt, at Helligaandsklostret ikke har kunnet undgaa 1519 at yde »frivillige« Krigsskatter. Mandskab har de danske Helligaandsklostre overhovedet aldrig skullet stille, medens saadant forlangtes af adskillige andre Klostre³⁵⁷). Vel har Ordenen haft den Begunstigelse at blive fritaget for Christian II's Forbud mod ørkesløst Trygleri³⁵⁸); men i September 1522 kom nu nye Skattepaalæg i Anledning af Krigen med Lübeckerne. Kongen paalagde de Gejstlige af alle Grader og Stillinger strax at udrede en Trediedel af al deres Rente og en Trediedel af alt deres Løsøre, det er med vor Tids Ord: han paabød en Formueskat og en Indkomstskat hver paa ikke mindre end 33 Procent! Helligaandsklostrene ere selvfølgelig ikke gaaet fri ved denne Lejlighed, men Laurids Nielsen synes dog at have kunnet glæde sig ved megen Hensynsfuldhed fra Kongens Side. Christian II, der i mange Aar havde været Medlem af Helligaandsordenens Broderskab i Rom, giver ham Lov til at vente med at betale den forlangte Trediedel, indtil Kongen selv kommer til Jylland og personlig kan overbevise sig om, hvorvidt Klostret har Evne til at betale den³⁵⁹). Forøvrigt har Kongen, der ikke mere skulde gense Aalborg, vel aldrig faaet Lejlighed til at beskæftige sig mere med denne Sag. Men selv om Klostret er sluppet nogenlunde lempelig under Christian II, har det selvfølgelig maattet yde sin Del til den overordentlige Skat, Landehjælpen, som under Frederik I udskreves paa Herredagen i København i Sommeren 1524. I ethvert Fald ere baade Skagen og Saltum Kirker gennem Biskop Niels Stygge blevne anmodede om at betale, sidstnævnte 30 Mark³⁶⁰).

Reformationen begyndte nu sin Sejrs gang, og Kong Frederik I følger med om ikke af anden Grund, saa af Frygt for Christian II. Vel bestræber han sig 23. Oktober 1526 for at øve Ret mod Aalborg Kloster ved at støtte Laurids Nielsen ligeoverfor en muligvis reformatorisk Bevægelse hos Borgerskabet i Skagen, der gav sig Udslag i økonomisk Henseende³⁶¹). Man har nægtet at betale den gamle Rente og Redselskornet, som er fem Vendelbo Skæpper om Aaret, til den derværende Sognepræst. Men Laurids Nielsen har dog ikke samtidig kunnet opnaa den sædvanlige kongelige Stadfæstelse paa Klostrets Privilegier. Dertil har Frederik I selv-

følgelig været for optaget af Hans Tausen. Netop samme Dag tager Kongen ham i sin Tjeneste som sin Kapellan³⁶²), og overhovedet var Kong Frederiks Tanker i dette Efteraar henvendt paa en hel Omordning af Hospitalerne, da hverken St. Jørgens- eller Helligaandshuse længere svarede til deres Bestemmelser og ikke kunde fyldestgøre Trangen. Først Dagen efter den betydningsfulde Herredag i Odense 1527, hvor ogsaa andre Ordener bleve venlig betænkte, faar Klostret sit sidste kongelige Beskærmelsesbrev³⁶³). Nu komme jo de Aar, hvor de lutherske Prædikanter, Adel og Borgerskabet hver med sine Vaaben trænge Klostrene. Kong Frederik forstod at benytte Omstændighedernes Gunst og den indre Splid i Danmark, og det synes, at han af egen Magt efter Lejlighed har taget sig Ret til at bortforlene nu et, nu et andet Kloster, saaledes ogsaa Klostret i Aalborg, stik imod sit kun 3 Aar forinden udstedte Beskærmelsesbrev. 1529 var Malmø Helligaandskloster verdsliggjort, 1530 skete det samme med Klostrene i Randers, Aalborg, København og Faaborg. Efter Kongens Brev og Befaling blev Aalborg Kloster i Paasken 1530 med Vold uden Dom eller Rettergang frataget Brødrene af Lensmanden paa Aalborghus, Axel Gøye³⁶⁴). Denne Fremgangsmaade har øjensynlig været ganske vilkaarlig og i Modsætning til Forholdene i Randers temmelig ufor- skyldt. Det er vel ikke usandsynligt, at de anselige Bygninger har fristet Lensmanden, idet de Syge bleve udførte og udkastede og en Del af dem anbragte i Graabrødre Klostret, hvis Beboere efter forskellige raa Drillerier fra Axel Gøye's Side vare fordrevne. Laurids Nielsen var naturligvis ikke den Mand, der blindt hen lod sig byde sligt, og i Stilhed medtog han Klostrets Breve, Kle- nodier og Ornamenten. Han har aabenbart ikke villet være For- stander under de forandrede og ringere Forhold.

Det er nu første Gang Kongen, der beskikker en Forstander, Hr. Christen Mogensen, der ikke skal staa andre end Kongen selv til Ansvar for sin Administration³⁶⁵). Laurids Nielsen, hos hvem man nu synes at forudsætte evangelisk Tankegang, ser imidlertid Tiden an i Skagen, hvor han under 22. Maj 1531³⁶⁶) er bleven Sognepræst med Forpligtelse til at »prædike det hellige Evange- lium og Guds klare og rene Ord«; men at han i Virkeligheden mener, at han fremdeles har Krav paa selve Helligaandshuset, godtgør han ved stadig at beholde de medtagne Brevskaber m. m.

Hr. Christen Mogensen er først gaaet ud fra, at disse vare i Behold i det lukkede Helligaandskloster under Axel Gøye's og Landsdommer Jens Hvas's Ansvar; men efterat være bleven bedre oplyst, kræver han, disse Ting mange Gange tilbage fra Laurids Nielsen. Tilsidst maa han endogsaa paakalde Kongens Hjælp for at faa dem³⁶⁷). Det har selvfølgelig været en vanskelig Opgave for Christen Mogensen og hans Efterfølger Peder Jensen³⁶⁸) at forsvare Helligaandshusets Gods i disse Tider. En Prøve herpaa er Viborg Bispens Optræden. Jørgen Friis undser sig saaledes ikke for at betale noget af sin store Gæld til Kongen ved at fratage Aalborg Helligaandshus 140 Lod Sølv, »som tilhørte den gale Mand i Tranders«. 1532 dømmes Bispen saa til at give Stiftelsen dette tilbage³⁶⁹).

Strax efter Kong Frederiks Død sætter Laurids Nielsen sig i Bevægelse for at komme til sin Ret, og næppe er Herredagen traadt sammen i København, før han med Held faar sin Sag forebragt for Rigsraadet. Den 17. Juni 1533³⁷⁰) kender dette for Ret, at Helligaandsklostret til Mikkelsdag skal tilbagegives Prior og Brødre og de Syge igen overføres dertil fra Graabrødreklostret, Messer og anden Gudstjeneste skal genoptages i den forladte Klosterkirke overensstemmende med de gamle Fundatser. Det er maaske ikke utænkeligt, at Laurids Nielsens indtrængende Klage har givet Anledning til, at den reaktionære Herredag 14 Dage efter, i Recessen af 3. Juli, udtrykkelig nævner Helligstes Kirker blandt de Kirker, der skulde »blive ved deres fulde Magt«. Mikkelsdag 1533 er Laurids Nielsen saa igen indtraadt i sine gamle Prior-Rettigheder og har efter Evne holdt den katholske Fiktion oppe i den ikke lange Tid, der endnu var ham beskaaret. Endnu i Foraaret 1534³⁷¹) benytter han saaledes ved Udleje af en Jord den tidligere Formular med Prior og Konvent. I Løbet af Sommeren 1534 maa han dog være død, saa at han ikke kom til at opleve Grevens Fejde. Den 19. August 1534 genindsatte Kong Christian III Hr. Peder Jensen som Formand og Forstander for Helligaandshospitalet³⁷²). Strax efter sætter Skipper Clement sig fast i Aalborg, der fra nu af blev Opstandens Hovedplads og hvis Befæstning han istandsatte. Men allerede 18. December indtager Johan Rantzau Byen ved Storm, og Krigsfolkets frygtelige Plyndring gaar da haardt ud over Helligaandshuset. Dettes hele Land-

gilde og øvrige Indkomster for det Aar var da kommet i Hus; men de hærgende Ryttere og Landsknægte dels solgte dels ødelagde alt. Stiftelsens Ladegaard, St. Jørgensgaard, med hele Aarets indavlede Høst, saa vel som endnu en udenbys Lade blev afbrændt, saa at Helligaandshuset, da Tropperne atter vare dragne bort, hverken havde Sædekorn eller Malt, Mel, Byg eller Gryn til de Syge og Fattiges Behov. Forstander Peder Jensen var selv bleven truet paa Livet og maatte betale Landsknægtene 100 Gylden for sin »Hals«. Han henvender sig da til den nye Lensmand paa Aalborg Hus, Erik Banner, som yder ham et større Laan mod Pantesikkerhed³⁷³).

De gamle Klosterbygninger benyttes, som ovenfor (S. 90 fig.) omtalt, endnu den Dag idag som Aalborg Hospital, der blev Helligaandshusets Arvtager.

Kapitel II.

Randers Helligaandskloster.

Prior Jens Mathiesen

c. 1489—c. 1503.

Der var fra ældre Tid et Helligaandshus i Randers³⁷⁴); liggende i St. Mortens Sogn, i alt Fald lod i Begyndelsen af det 15. Aarhundrede Købsvendenes Lav holde Messe her³⁷⁵). Det nævnte Lavs Brødre og Søstre mødte St. Søren's Dag i Helligaandshuset, ved hvilken Lejlighed de skulde ofre. Dette Helligaandshus har i hvert Tilfælde endnu i Christian I's Tid været en ganske verdslig Stiftelse, der lededes af en Forstander³⁷⁶). Noget Jordegods har den haft, som Gave ogsaa fra adelig Side, og de hermed følgende uundgaaelige Stridigheder, ved hvilken Lejlighed den dog ikke mangler Støtte fra Byens Borgmestre³⁷⁷). Selv om dette ældre Helligaandshus i Virkeligheden skulde have dannet Spiren til det senere Kloster, hvilket ikke kan oplyses, men er højst rimeligt, lader det til, at det Helligaandskapel, som Borgmestre, Raad og

menige Borgere grunde og oprette i St. Mortens Sogn i Begyndelsen af Kong Hans's Regering, betragtes som en Nystiftelse af den første os bekendte Prior, Jens Mathiesen³⁷⁸). Højest sandsynlig har Kongen og Biskop Eiler (Bølle) under førstnævntes Ophold i Aarhus i April 1484 eller i Februar 1485, hvor Kongen forøvrigt ogsaa besøgte Randers³⁷⁹), indvilliget i, at denne Stiftelse lægges under Helligaandsklostret i Aalborg, hvilken By Kongen ligeledes besøgte i April 1484. Herved skulde den da med det samme være indlemmet i Helligaands Ordenen. Stiftelsen virker imidlertid under yderst smaa Kaar. Den havde ved Oprettelsen kun saa faa Indtægter, at de ikke engang strakte til at underholde en Ordensbroder, som skulde styre den, og til de nødvendige Byggeforetager. Kong Hans, der synes at have vist saa forbausende lidt Interesse for sin Faders københavnske Helligaandsstiftelse, skænker derimod St. Mortens Kirke til Helligaandshospitalet i Randers, for at Kapellet kan istandsættes og vedligeholdes af sammes Indtægter, naturligvis paa den Betingelse, at Brødrene i nævnte Kirke en Gang hver Uge skulde holde en Messe for hans og hans Forældres Sjæle. Biskop Eiler stadfæster Gaven og annekterer og inkorporerer Kirken til Kapellet.

Hvem der har været Klosters første Prior, er ukendt; men i 1489 eller kort før³⁸⁰) maa Jens Mathiesen have beklædt denne Stilling, og for at skaffe Indlemmelsen fornyet Retskraft er det denne energiske Mand, der i nævnte Aar erhverver Pave Innocens VIII's Stadfæstelse derpaa³⁸¹). Jens Mathiesen har allerede tidligere haft med en omend mislykket Klosterstiftelse at gøre, idet han, der er Præst og Profes i Helligaands Ordenen, den 29. Maj 1487 i Forening med Borgerskabet i Haderslev har andraget Paven om Oprettelsen af et Helligaands Kloster i denne By³⁸²). Hvorfor dette Haderslev Helligaandskloster aldrig er blevet til noget, har ikke kunnet oplyses³⁸³), ligesaa lidt som hvorledes Jens Mathiesen derefter er kommet til Randers. Kong Hans og dennes tidligere Hofmester Erik Ottesen, med hvilke han senere staar i en vis Forbindelse, kunne forøvrigt have truffet ham netop i Haderslev i Efteraaret 1487³⁸⁴). Erik Ottesen var i disse Aar oftere i Sønderjylland, og han har ogsaa ellers vist sin Interesse for Helligaandshusene³⁸⁵).

Jens Mathiesen er aabenbart en kraftig Mand og har i Ran-

ders strax udfoldet en stor Virksomhed. Vel har han 1489—90 hentet Pavens Stadfæstelse paa Klosters Oprettelse og Forbindelse

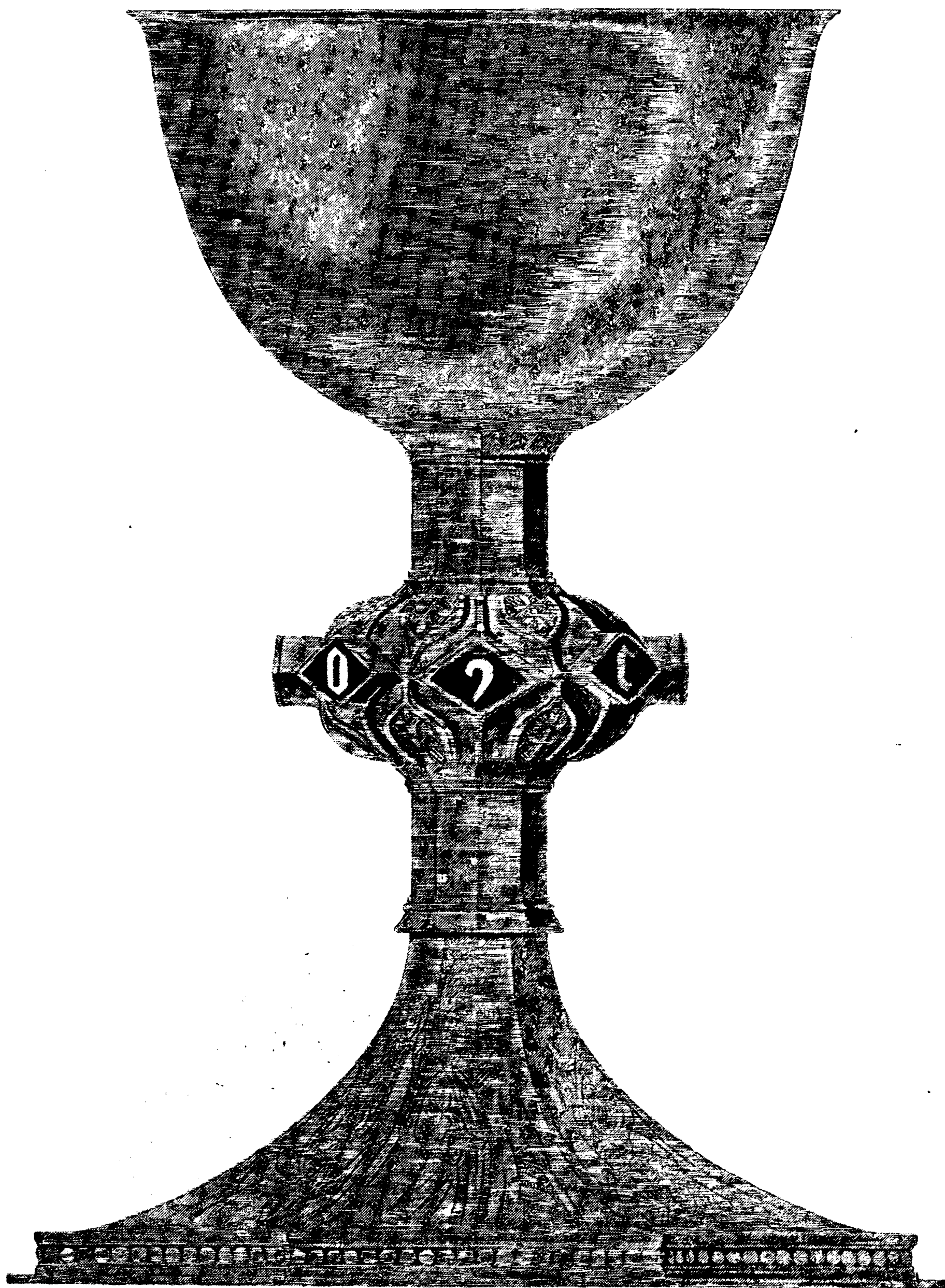

Fig. 29. Kalk fra Randers Helligaandshus.
Efter H. Storck's »Grenaa-Egnens Kridtstenskirker«. 1.

med Aalborg, men denne sidste er dog snart bleven opløst, og i Jens Mathiesens Tid hører man ikke mere om den. Paa det vigtige Faaborg Møde 1499 optræder denne som selvstændig Repræsentant for Randers Kloster, ledsaget af Laurids Nielsen og Søren Jakobsen. Endvidere søger han strax at faa det mest mulige ud

af Forbindelsen med St. Mortens Kirke, og i alt Fald i en begrænset Aarrække bærer Helligaandshuset det mere prunkende Navn »domus sancti Spiritus Randrusiensis ad sanctum Martinum«, der findes anbragt paa Klostrets nu i Nationalmuseet opbevarede Sigilstempel og paa den endnu eksisterende Kalk (se Fig. 29 og 30), der er bleven udført for Pengemidler tilvejebragte ved Klostrets Almisesamlere 1492³⁸⁶). Den samme Benævnelse genfindes i Jens

Fig. 30. En Del af Foden af Kalken Fig. 29.
Efter H. Storck's »Grenaa-Egnens Kridtstenskirker«. 2.

Mathiesens udaterede Tilførsel i Broderskabsprotokollen i Rom (se Fig. 33) og i Dokumenter fra 1496, 1498 og 1500³⁸⁷). Hvorledes det kan forklares, at »ad St. Martinum« herefter forsvinder samtidig med, at Jens Mathiesens Priorat ophører, har det ikke været muligt at oplyse³⁸⁸).

Den gamle St. Mortens Kirke har aabenbart været den stort anlagte Jens Mathiesens for uanselig. 1494 bygger han Koret til den nye St. Mortens Kirke, der staar den Dag idag³⁸⁹), og efter god middelalderlig Skik sætter han Aarstallet for Opførelsen ikke

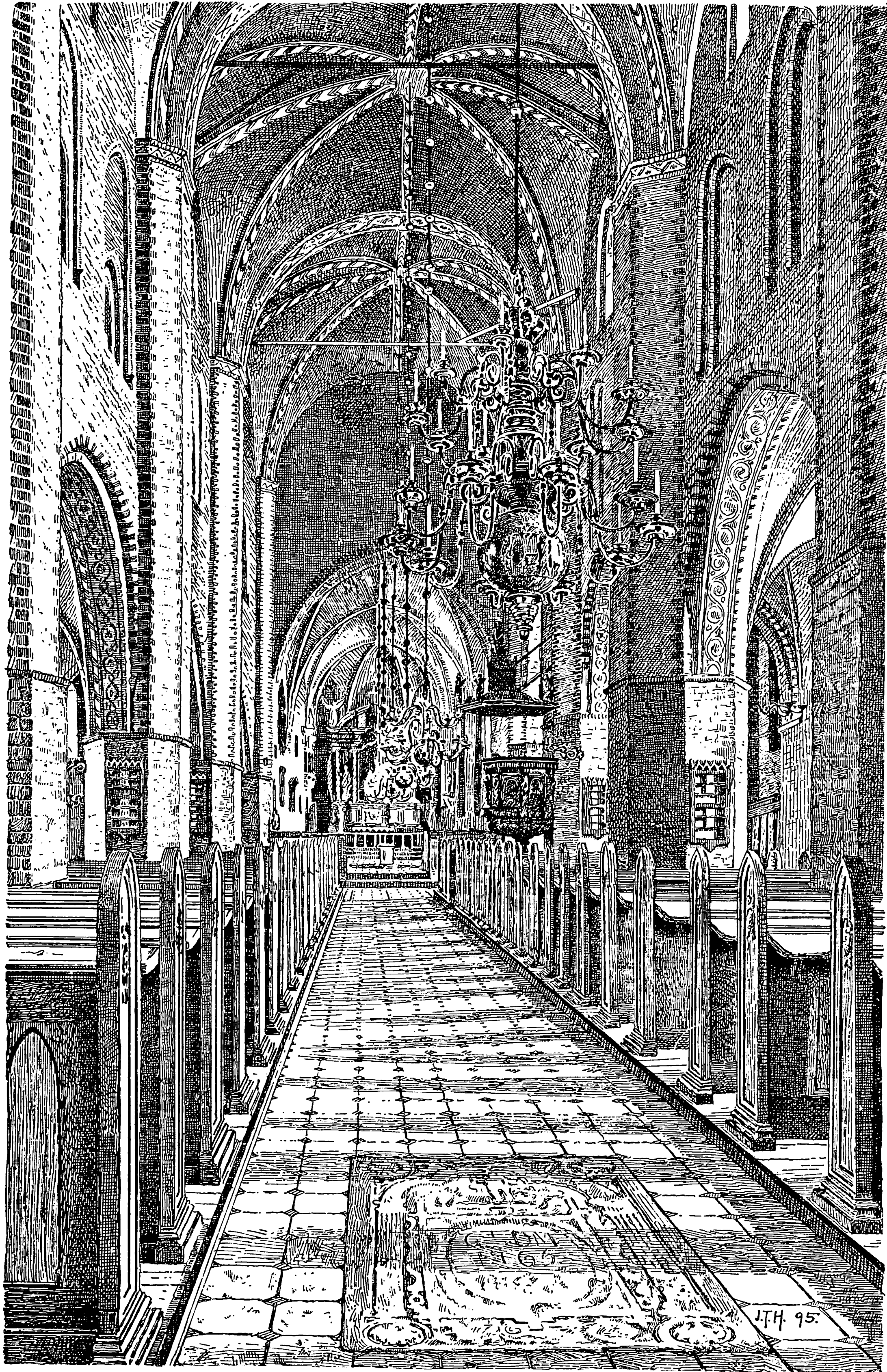

Fig. 31. Randers St. Mortens Kirkes Indre.
Efter Trap, Danmark, 3. Udg. 791.

med rene Tal, men giver Læseren en lille kunstig Regneopgave »M. C. D. quater XL & V numeres minus unus«³⁹⁰). Kongen, der var i Randers 1492 ved det store Rigsraads- og Købstadmøde, er højst sandsynlig ved den Lejlighed bleven bekendt med Jens Mathiesens store Byggeplaner, hvilke han ogsaa yder sin Hjælp. De tre Bisper Niels Clausen, Eiler Bølle og Niels Friis ligesom forskellige Medlemmer af den jyske Adel ere ligeledes blandt den nye Kirkes første Velgørere³⁹¹). Det er imidlertid meget muligt, at det ikke er gaaet saa hurtig med Opførelsen af Kirken, som Jens Mathiesen har tænkt, og at han overhovedet har overvurderet Klosters økonomiske Evne, saa at han maaske ikke engang har opnaaet at se Kirken under Tag. Vel maa Optagelsen af Barbaras Gilde i Broderskabet 1498 have sikret Klostret en staaende Aarsindtægt³⁹²), men forøvrigt er vor Underretning om Gaverne til Klostret meget mangelfuld. Af Gavebreve fra Jens Mathiesens Tid foreligger der væsentlig kun fire, fra en Randers Borgerfamilie og en Sognepræst i det nærliggende Gimming³⁹³), samt Adelsmændene den rige Axel Lavesen Brock til Clausholm³⁹⁴) og Jens Nielsen (Munk) til Restrup³⁹⁵) paa 8 Bøndergaarde, et Bol, 3 Fiskegaarde i Gudena og noget Købstadjord i Randers med en Abildgaard, Kaalgaard, Eng og Holm. Byggeplanen til Kirken viser, at Jens Mathiesen havde Sans for det Skønne og Storladne. Kirkens Indre (se Fig. 31) er endnu den Dag idag en Pryd for Randers. Motivet kan forøvrigt være hentet netop fra Marie Kirken i Haderslev, der var en af de aneligste i Sønderjylland, ligesom St. Mortens Kirke blev det i Nørrejylland (se Fig. 32). Paa Mødet i Faaborg 1499 vedtoges bl. a. et Forbud mod at anvende overdaadige Bekostninger paa nye eller gamle Kirkebygninger. Der er vel ingen Grund til at tvivle om, at dette Forbud netop er bleven foranlediget ved Jens Mathiesens Byggeforetagender.

Desværre ere Klosterbygningerne ikke bevarede i Randers, som i Aalborg, og det er nu ikke engang muligt at paapege, hvor de have ligget³⁹⁶). Om det ældste Helligaandshus véd man kun, at det laa i St. Mortens Sogn, og selv om man maaske kunde gaa ud fra, at det er det samme Kapel, som Borgmestre, Raad og Menighed i Kong Hans's Tid stifte under Helligaandens Navn, véd man ikke, om Klostret, da det senere fremtraadte i udvidet Skikkelse, i Virkeligheden har benyttet dette Kapel til Udgangspunkt

for sine Byggerier³⁹⁷). Det eneste, man véd, er, at Klostret omkring Aar 1500 laa umiddelbart indenfor Byens inderste vestlige Grav imellem Nørre- og Vesterport nærmest ved sidstnævnte³⁹⁸).

Randers Helligaandskloster hørte ikke til de større. Aalborg Kloster har mindst været fire Gange saa stort, i alt Fald er noget senere dette Forhold tilstede imellem disse Klostres Romerafgifter, og i Slutningen af 15. Aarhundrede husede Randers Klostret kun 8 Brødre³⁹⁹). Søstre nævnes her aldrig.

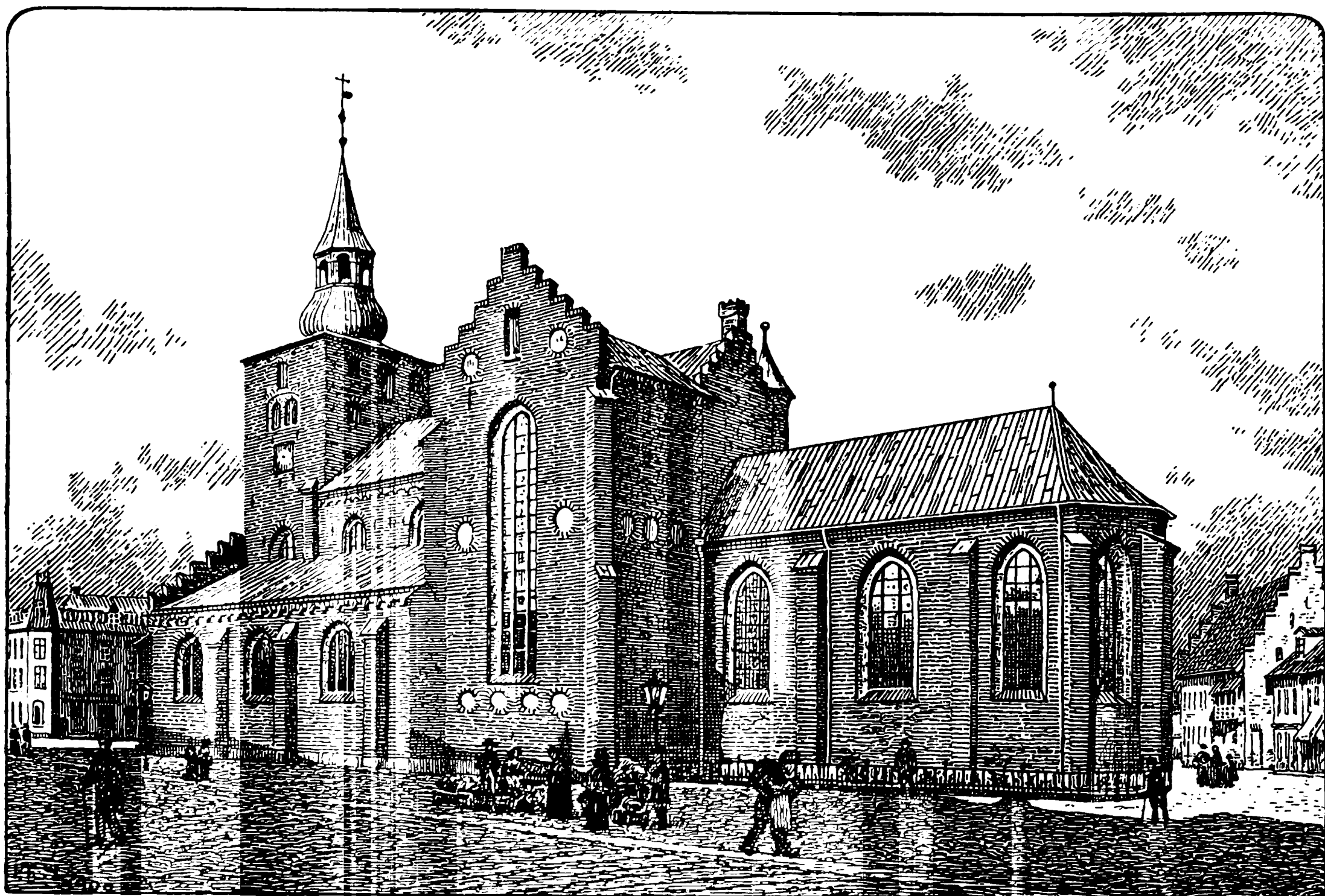

Fig. 32. St. Mortens Kirke i Randers.
Efter Trap, Danmark, 3. Udg. 789.

Samtidig med St. Mortens Kirke, som ikke synes at have udgjort en integrerende Del af Klostret, havde dette sit eget Kapel, hvor der foruden Messer ogsaa blev afholdt Prædikener⁴⁰⁰).

Om Klostrets øvrige Indretning foreligger der desværre ikke mange Oplysninger, kun véd man om Sygesalen, at Axel Lavesen (Brock) og Hustru Eline Ovesdatter Lunge 1496 deri anbringer 3 Senge med »Sprinkel og Klædning«, og med begges paa Sengene udskaarne Vaaben. Forsigtig nok betinge Giverne, at naar nogen af de tre fattige Syge findes i »Behændighed«, skal han udvises og en anden indtages, og desuden forlange de, at der paa Sengene

skal males »til en evig Bekjendelse, at begges vore [hans og hans Hustrus] Arvinger skulle have Tilsyn baade med Messen og syge Folks Senge, at de saa til evig Tid opholdes, som jeg det nu stiftet, skikket haver og funderet«⁴⁰¹).

Borgerskabet tager Jens Mathiesen aabenbart ikke meget Hensyn til. Afløbet fra Klosters Stegers har været saa slet, at det »var Borgerne til Skade, Hinder og Forfang med sin Beleilighed i alle Maader«, idet Rendestenen løb gennem Byen⁴⁰²). Brødrenes og de Syges Priveter forulempede ligeledes Borgerskabet. Ogsaa paa anden Maade træder Jens Mathiesen dette for nær. Der er saaledes Tvistemaal om nogle Vandløb, og man ønsker at slaa fast, hvor de have løbet i Mands Minde. Klosteret møder som Grundejer, og efter den Maade, hvorpaa Prioren omtales, skulde man næsten tro, at den hensynsløse Jens Mathiesen er kommet i Konflikt med Øvrigheden ved selvraadig at flytte et af Vandløbene. Den 10. Juli 1497 vidne »27 Dannemænd . . . at den Rende og Vandløb, som løber fra Peder Skalus Gyde og ned ad til den Gaard som Prioren i Helligaandshuset nu har i Værge og saa ned i Fjorden har løbet der ned i 60 Aar ulæst og ukært, og at de aldrig have hørt af nogen af deres Forfædre, at Vandløbet har løbet andetsteds ned og at der i de 60 Aar aldrig er gjort Indvending imod, at det løber derned, før nu Prioren har flyttet Renden Ligeledes vidnede Tømmersvendene Nis Swaan og Jes Lassen, at der laa en Kiste under Priorens Hus, igennem hvilken Renden og Vandløbet løb, og at de efter Priorens Befaling havde opbrudt Overdelen af Kisten og flyttet dens nederste Del«⁴⁰³).

Man tager næppe fejl, naar man antager, at Jens Mathiesen, der fik Kong Hans, tre Bisper og flere Rigsraader til at medvirke ved Opførelsen af St. Mortens Kirke, overhovedet har befundet sig vel i fornemt Selskab. Følgende Sag tyder ogsaa paa, at han hos Bispen i Aarhus har nydt en vis Anseelse, selv om han mellem Bisper og Abbeder maa nøjes med den nederste Plads. I 1495 er der saaledes en opsigtsvækkende Mordsag i Aarhus. Den Myrdede var Hr. Jens Pedersen (Hostorp)⁴⁰⁴), Notar ved Domstolen i Rom, ivrig og heldig Embedsjæger og karakteristisk Repræsentant for sin Tids højere Gejstlige, pengegrisk og trættekær i høj Grad og fra 29. April 1484 Medlem af Helligaands Broderskabet⁴⁰⁵).

I en Supplik til Paven af 3. December 1494⁴⁰⁶) ansøger Jens Pedersens Tvillingbroder Mikkell Pedersen (Hostorp), om han maa arve et Par af Broderens Embeder, eftersom denne var bleven »dræbt og myrdet« af Biskoppen i Aarhus. Ærkedegnedømmet faar Laurids Vesteni. Biskop Niels Clausen maa rense sig for Beskyldningen, i hvilken Anledning en Række jyske Prælater — Bisper, Abbeder og Priorer — deriblandt Prioren i Randers, den 11. Marts 1495 i Søby udstede et Dokument, hvori de bevidne, at Niels Clausen ikke blot ikke havde Del i Mordet, men tværtimod har gjort sig megen Flid for at faa Morderne sat fast, og da dette ikke lykkedes ham, har excommuniceret dem, samt at Morderne offentlig have bekendt og edelig forsikret, at Niels Clausen ikke har haft det ringeste med den Sag at gøre⁴⁰⁷).

Ved Aarhundredets Slutning er Jens Mathiesen Kongens Kappellan⁴⁰⁸), og man tvivler heller ikke om, at han har haft de fornødne aandelige Kvalifikationer til denne Stilling, naar man gør sig bekendt med de forskellige Skriftstykker, der ere bevarede fra hans Pen. Indledningen til hans to Suppliker og hans Brev om Barbara Gildets Optagelse i Broderskabet kunde tyde paa, at den højtstræbende Mand til Tider har taget Innocents III til Mønster. Førstnævnte Sted synes han at citere denne Paves Helligaands Bulle af 1204⁴⁰⁹), naar han lader Borgerskabet oprette Stiftelserne »ledede af from Guds frygt, i Ønsket om at bytte jordiske Ting med himmelske og de forgængelige med evige, ved en lykkelig Handel«. Der gaar ogsaa en bibelsk Luftning igennem Jens Mathiesens Brev til Barbara Gildet, naar han skriver: »Saaledes læse vi nemlig om Kristi første Disciple i Apostlenes Gerninger: De vare alle tilsammen paa samme Sted, medens de fyldtes med Helligaanden. Og der var en Skare Mænd tilsammen, omtrent 120. Men alle disse vare endrægtig udholdende i Bøn tilligemed Kvinderne og Maria, Jesu Moder, og hans Brødre. Og i Evangeliet siger Herren: Hvor to eller tre ere komne sammen i mit Navn, er jeg midt iblandt dem«. Desværre kommer man imidlertid snart igen ud af Illusionen, idet han f. Ex. fortsætter med en ganske romersk-katolsk Opfordring til Gildet om at holde ud »i enig Samdrægtighed . . . først og sidst . . . med Maria, Jesu Moder, med den helligste Jomfru og Martyr Barbara og alle Jesu Brødre«.

For Jens Mathiesen maatte det naturligtvis ligge nær, at en saadan Lejlighed som en Romerrejse i Jubelaaret ikke forsømt, og det er ovenikøbet lykkedes ham tillige at faa det Hverv at indtegne Kong Hans, Dronning Christine og Prins Christian samt Erik Ottesen*) i Broderskabsprotokollen i S. Spirito⁴¹⁰). Han har saaledes tillige opnaaet at faa sig selv nævnt fire Gange i denne Protokol, der som en fransk Forfatter siger »indeholder alle det 15. og 16. Aarhundredes store Navne«⁴¹¹). Imellem Elisabeth

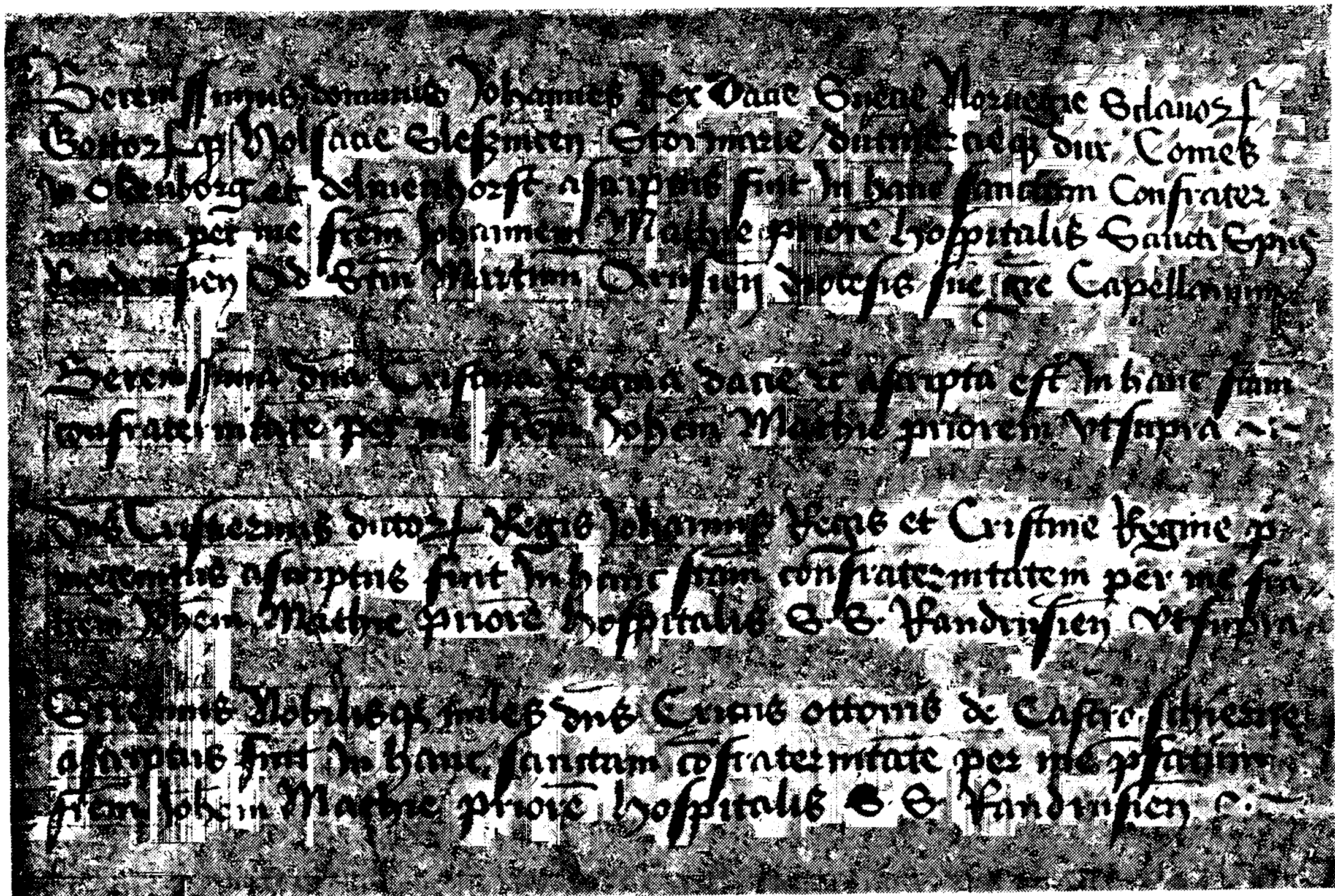

Fig. 33. Prior Jens Mathiesens Tilførsel i Broderskabsprotokollen i Rom.
 Texten se Dipl. Nr. 154,10.

Poole, Hertuginde af Suffolk, og Aldellus Piccolomini, Biskop i Soana, findes Tilførslen med Jens Mathiesens kraftige, gotiske Skriftræk (se Fig. 33), og hans Titulatur viger i Længde kun for selve Kongens. Forbausende er det, at han ikke selv er indtegnet som Medlem af Broderskabet. Gennem S. Spiritus Stormester maa

*) Denne boede jo hyppigt, især i sine sidste Aar, paa Skjerne i Randers Egnen, og var desuden i 1467—94 forlenet med Byfogediet i Randers, saa at Jens Mathiesen ikke har manglet Lejlighed til at komme i Berøring med ham.

Jens Mathiesen som den danske Konges Sendebud have haft Forbindelse med Pavehoffet. Skulde han i Borgiaernes Rom, hvor Fester og Forbrydelser ikke mindst i Jubelaaret gik Haand i Haand, have faaet Øjet op for, at Innocents III's Tid var forbi og at Guld ogsaa kunde finde anden Anvendelse end som Indtegningsgebyr i Broderskabsprotokollen?

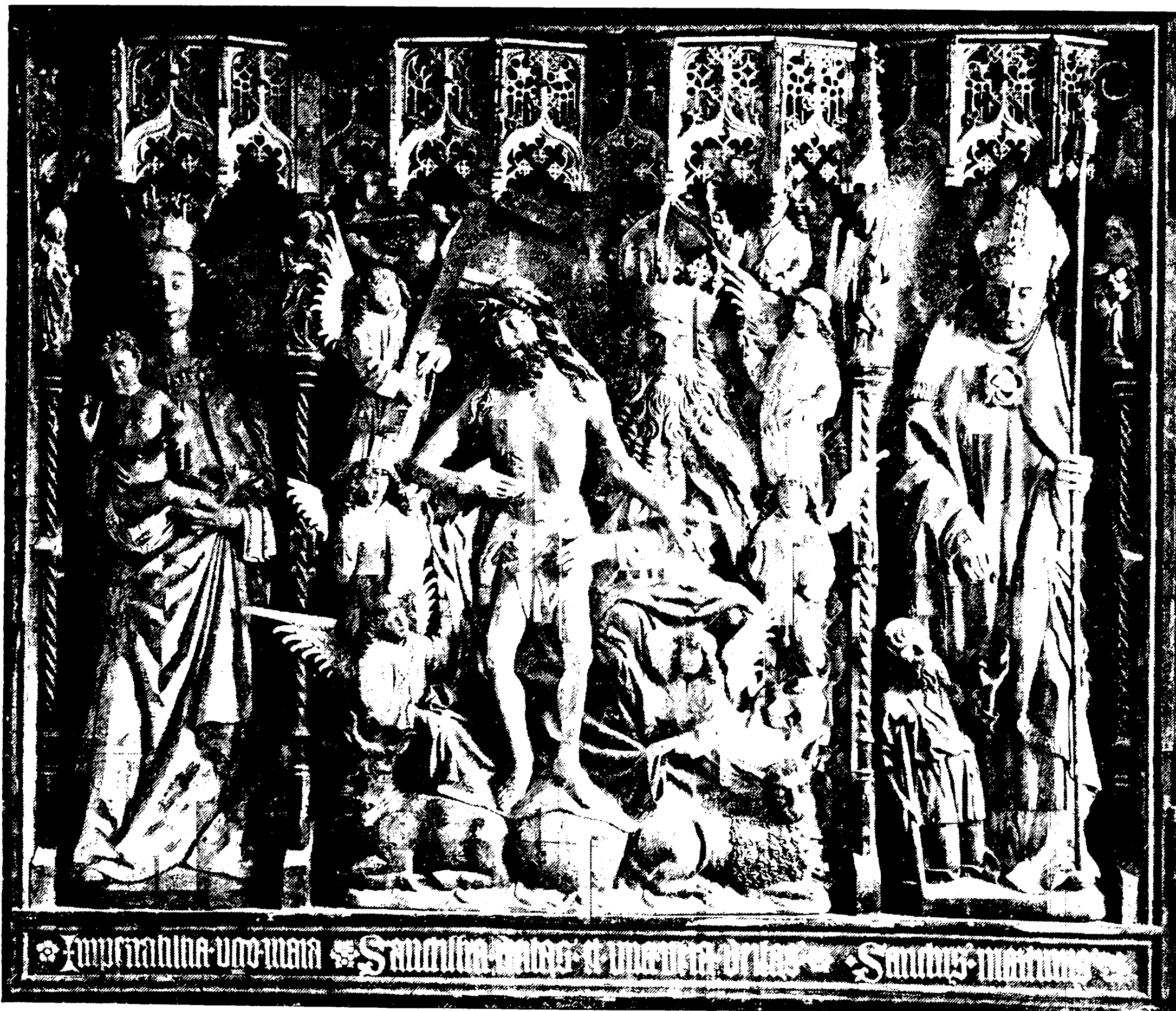

Fig. 34. Altertavle fra St. Mortens Kirke i Randers. Nu i Hald Kirke.
Efter F. Beckett's »Altertavler i Danmark fra den senere Middelalder«.
Tavle XXVIII.

Jens Mathiesen følges med Aalborg Prioren, Niels Pedersen, til Rom, og de opnaa ved Pinsekapitlet 1500 Bekræftelse paa Faaborg Beslutningerne. Desuden har han vel haft sin Del i, at Striden mellem Københavns og Malmø Helligaandsklostre ganske afgøres til det førstes Fordel. Hvis man kan tro en nu forsvunden Indskrift⁴¹²⁾ i St. Mortens Kirke, fik han ved samme Lejlighed i Rom ordnet endnu en mindre Privatsag, idet Benedict de Senis

tillader ham i Kirkens Kor at anbringe en Altertavle, der opsættes i samme Jubelaar. Paa Faaborg Mødet havde man jo lige vedtaget ikke at anvende overdaadig Bekostning paa Kirker, og derfor har han vel ment at trænge til den Tilladelse. Altertavlen fremstiller som Hovedfigurer Treenigheden, Jomfru Marie med Barnet og St. Morten, endvidere Apostle, Kirkefædre, Helgener og Helgeninder (se Fig. 34). Vel er den leveret af en dygtig lybsk Mester⁴¹³), men disse gothiske, udskaarne og malede Alterskabe, som Datidens Nordeuropa satte saa megen Pris paa, ere nu en Gang ikke fornem Kunst.

Naar man med Indtrykket af Jens Mathiesens Personlighed staar overfor denne Altertavle, hvorpaa Titularhelgenen er en Hovedfigur, maa man uvilkaarlig tænke: skulde denne statelige St. Morten med Helligaandsordenens Dobbeltkors i Agraften paa sit Pluviale og med det energiske, ikke særlig smukke eller behagelige Ansigt, gengive os Jens Mathiesens Portræt? Da det har været en udbredt Skik i det 15. Aarhundrede, at Billedskæreren fremstillede Bestilleren af en Altertavle som Titularhelgenen⁴¹⁴), vilde der i alt Fald ikke være noget mærkeligt i, om denne St. Morten var gengivet med Jens Mathiesens Ansigtstræk⁴¹⁵), saa meget mere som han højst sandsynlig paa sin Romerfærd har gæstet Lübeck, Tavlens Hjemsted.

Naturligvis maatte en Mand med Jens Mathiesens Ærgerrighed tragte efter Vikarstillingen, og det lykkes ham ogsaa at opnaa denne, senest i Foraaret 1503. At han samtidig har maattet opgive Stillingen som Prior i Randers, turde have haft sin Grund i, at der trængtes til friskere Kræfter til de vidtløftige Byggerier her. Med den ny Prior i København, den mere tilbageholdne Peder Plog, indtraadte der fredeligere Forhold mellem Københavns og Malmø Helligaandsklostre, forsaavidt det nu aabenbart har vist sig at være umuligt at opretholde Forbindelsen mellem disse. Under Jens Mathiesens Ledelse ordnes da Malmø Klosters Adskillelse fra den københavnske Stiftelse. Rimeligvis er han som Vikar flyttet til Aalborg, og kort efter synes han at være død⁴¹⁶).

Prior Laurids Nielsen

1503—c. 1520.

Ogsaa Jens Mathiesens Efterfølger i Randers Laurids Nielsen, mag. art. og Præst⁴¹⁷), var en betydelig Mand. Han havde været en af Jens Mathiesens Ledsagere ved Faaborg Mødet 1499, og ligesom han bliver dennes Efterfølger som Prior, er han det 1504 ogsaa som Vikar⁴¹⁸), i hvilken Egenskab han tidligst 1505 har erholdt Stadfæstelse i Rom af Stormesteren Albertinus de Rovere⁴¹⁹). Han faar strax Klosters Ejendomme i Randers afrundet, idet han foretager et Mageskifte med Graabrødrene⁴¹⁷), hvorved Helligaands- huset forøger sit Gods udenfor Vesterport, og han skaffer det under Kongens Ophold i Randers i November 1505 et tilstødende Stykke af Byens Vold⁴²⁰). Klosteret staar i Begreb med paa selve Volden at opføre en »fast og stærk« Bygning, og der forlanges nu, at der i Forbindelse med denne skal anbringes en »Sveybog« med fri Gennemgang Dag og Nat, for at man ad den Vej fra Vesterport kunde komme til Torvet indenfor Nørreport. Yderligere betinges det, at Klosters Renovationsforhold, der tydelig nok har voldt en stor Del af Byen ikke ringe Ulempe, skal forbedres; Priveterne, baade de Syges og Brødrenes, skal bygges ud over Graven, og Rendestenen fra Stegerset skal ogsaa føres derud. Ved Hjælp af et Stigbord ved Vesterbro skal Klosteret sørge for, at Uhumskhederne derfra ikke fylde Graven paa den søndre Side af Broen. Endelig skal Klosteret holde det erhvervede Voldstykke vedlige med Ringmur og Planker. Hvor meget der er bleven til Virkelighed af disse Byggeplaner, maa staa hen. Forpligtelsen til »Sveybogen« og til den frie Gennemgang paa Byens Vold er i ethvert Tilfælde aldrig bleven opfyldt⁴²¹). Men Fuldførelsen af St. Mortens Kirke har vel ogsaa været Laurids Nielsen mest magtpaaliggende. Naar han i December 1505 opnaar Pavens Samtykke til at overføre Relikviegaver fra Köln til Danmark⁴²²), er det naturligt at tænke sig, at dette er sket netop for at anbringe dem i St. Mortens Kirke, medmindre han ligefrem har tilsigtet at skaffe Klosteret en Indtægt ved Handel med Relikvier; i ethvert Fald tillades det ham at overlade disse ogsaa til andre. Munkestole havde Kirken endnu længe efter Reformationen⁴²³), paa Hovedaltret var Jens Mathiesens pragtfulde Altertavle anbragt, yderligere kendes dog

kun »Vor Frue Alter paa den nørre Side«⁴²⁴). Med Hensyn til Kirkebygningen har man aabenbart villet gaa videre end den oprindelige Tanke har været, men man har alligevel ikke kunnet gennemføre den større Plan. Koret er aldrig blevet saa højt som Hovedskibet og Korsgangen paa Kirkens Nordside aldrig kommet ud over at være paatænkt⁴²⁵). Den skulde naturligvis have forbundet Kirken med den Nord for liggende Priorgaard eller med Klosterbygninger, som man aldrig har naaet at faa opført⁴²⁶). Et Taarn ved Kirkens nordre Side, som omtales 1496⁴²⁷), synes ikke at være bleven fuldført, og der er aldrig fundet Spor deraf. Forøvrigt har Kirken ikke oprindelig været saa beskedent dekoreret som nu. I saa Henseende har den aabenbart været en mindre Udgave af Aarhus Domkirke. I den første Hvælving⁴²⁸) var overensstemmende dermed fremstillet Biskop Niels Clausens fædrene og mødrene Vaaben, agnus dei og Helligaandsordenens hvide Dobbeltkors paa sort Bund. I de tre næste Hvælvinger prangede Vaabnerne af Repræsentanter for den nørrejydske Adel, hvem Kirken altsaa maa have skyldt stor Taknemlighed, nemlig Niels Eriksen Rosenkrantz til Bjørnsholm, Tyge Jensen Seefeldt til Visborg og Jens Mortensen Seefeldt til Refsnæs, Bjørn Andersen Bjørn og Anders Jakobsen Bjørn til Stenalt, Lave Brock til Estrup og Axel Lavesen Brock til Clausholm samt Niels Høg til Eskjær, af Rigsraad Niels Clemmensen, Kongerne Hans og Christian II's betroede Mand, og en mindre bekendt Væbner Mikkell Ibsen samt af Bisperne Eiler Bølle i Aarhus og Niels Friis og Erik Kaas i Viborg. Medens Jens Mathiesen havde opført Koret, synes Laurids Nielsen at tilskrive sig i alt Fald en Del af Æren for at have bygget Hovedskibet. Hans Navn og Betegnelse som Prior og Vikar i Danmark samt hans af ham selv komponerede Vaaben — et hvidt og et grønt Felt, i det grønne et Dobbeltkors og i det hvide en grøn Lind med Rod og fire Blade, to paa hver Side — optog saaledes ganske alene den femte Hvælving⁴²⁹).

Det er vel ellers tvivlsomt, om Laurids Nielsen har naaet at fuldføre Kirken. Selv om der i Hovedskibet er vedføjet 1519 ved Biskop Eiler Bølles Vaaben, saa kunde det nu forsvundne Aarstal 1522 i det søndre Sideskib, det saakaldte Kong Hans's Kapel, tyde paa, at der først saa langt hen i Tiden er bleven lagt sidste Haand paa dette⁴³⁰). Den Omstændighed, at man, i Modsætning til hvad

der var Tilfældet i Aalborg Helligaands Kirke, ganske savner Oplysning om, at nogensomhelst har erhvervet sig Lejersted der i den katholske Tid, kunde maaske endogsaa tyde paa, at Kirken ikke er er bleven færdig før henved Reformationstiden.

I Kong Hans's Kapel fortæller endnu den Dag idag en Indskrift, at det er opført af denne Konge, ligesom tre Vaaben — tildels med derunder anbragte Navne — sammesteds antyde, at de tre beslægtede jyske Adelsmænd Jens Nielsen (Munk) til Re-

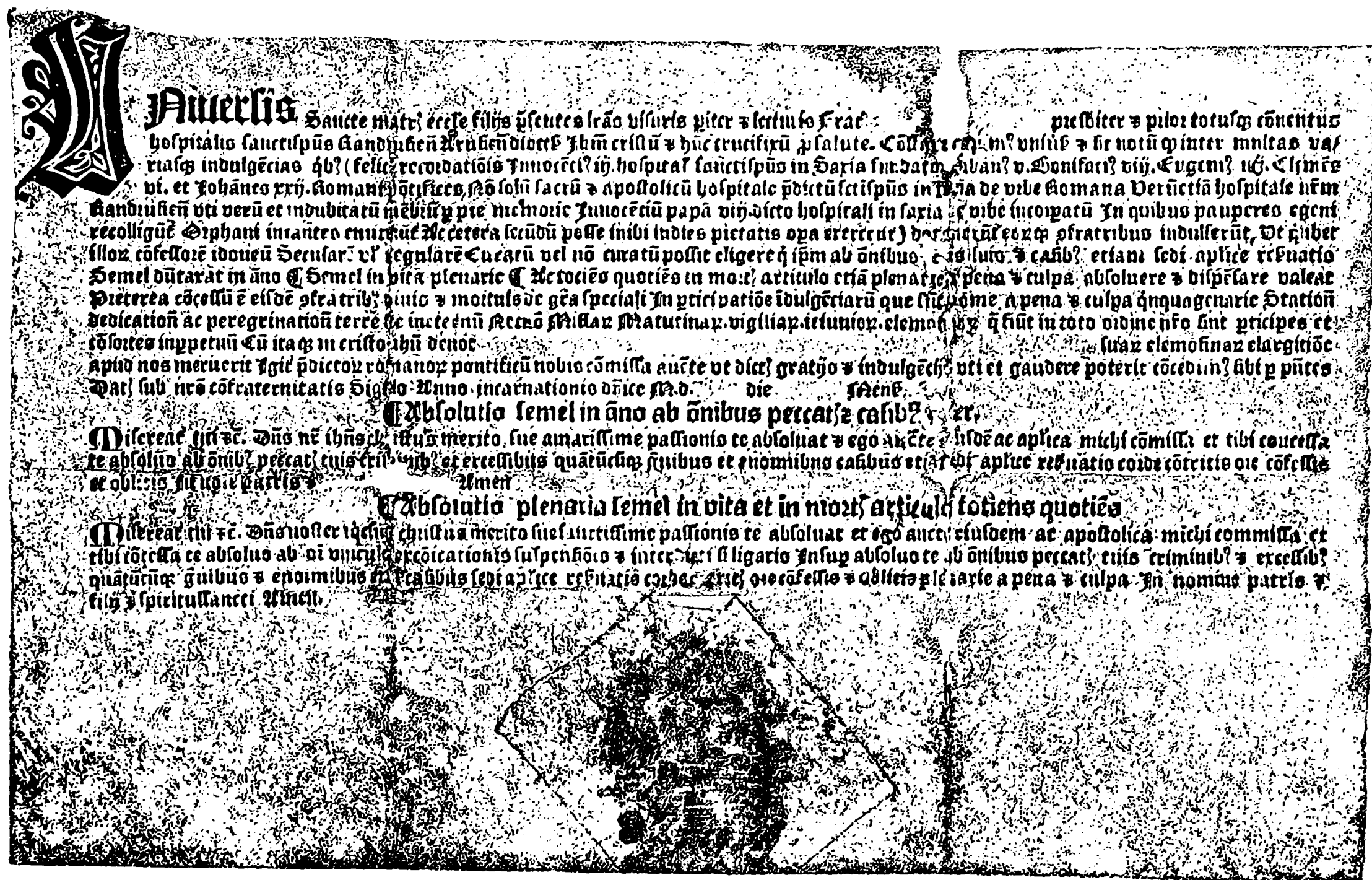

Fig. 35. Blanket til et Afladsbrev fra Randers Helligaandskloster. Nationalmuseet. Teksten se »Rettelser og Tilføjelser« til Diplomatariet.

strup, Oluf Friis, Lensmand til Kalø, og Otte »Philposzen« (Bøistrup) til Tvedegaard⁴³¹) have haft Andel i dets Opførelse. Ogsaa to af Kirkens Vinduer vare dekorerede med Vaabenmærker, foruden Anders Jakobsen Bjørns og hans Hustru Fru Anne Mus's var der Langernes, Høgernes og Friisernes Vaaben.

Højst rimeligt kostede det det ret unge Kloster megen Anstrængelse at gennemføre dette storartede Byggeforetagende*) sær-

*) 1632 styrter Højkirkens Hvælvinger ned. Skulde dette skrive sig fra, at Kirken har været mindre solidt bygget? Efter hvad der fremgaar af Kirkens Regnskaber, var Skaden betydelig og Istandsættelsen meget bekostelig.

lig paa de Tider, hvor Danmark var i Krig baade med Svenskere og Lübeckere og hvor den ene pavelige Afladshandler efter den anden hjemsøgte Landet. I en opbevaret Blanket til et Afladsbrev (se Fig. 35) har man endnu en Prøve paa, hvorledes ogsaa Randers Kloster efter Evne har benyttet sin Ret til Afladshandel^{431 a}).

Da de opbevarede Gavefortegnelser altid kun kunne være Brudstykker, er det ganske umuligt at oplyse, om de 12 Gaarde m. m.⁴³²), alle i Randers Opland, som Klostret i Laurids Niensens Tid faar som Gaver, tyde paa en voxende eller dalende Bevægelse i Doteringerne. Giverne ere stadig overvejende Adelige, men dog ogsaa nogle udenbys Gejstlige. Overhovedet maa Klostret have haft en Del Jordegods i og ved Randers, idet der 1504 allerede nævnes Priorens Ladegaard mod Vest ved Byens yderste Grav. Retstrætte i Anledning af Gaver har Laurids Nielsen heller ikke kunnet undgaa⁴³³).

Desværre mangler der Oplysning om et Forhold, der vistnok er enestaaende i dansk Klosterhistorie, nemlig at Laurids Nielsen fra c. 1517 indtil c. 1520 accumulatorer Prioraterne for Randers og Aalborg Klostre, men meget rimeligt har man i Aalborg ikke haft noget imod igen at have en Vikar som Prior.

Ligesom for Aalborg har Laurids Nielsen ogsaa for Randers Vedkommende undladt at indsende Afgiften til Rom, men saasnart han har indhentet det saaledes Forsømte og atter er indsat som Vikar, faar Randers Kloster Ret til Afladshandel i Stifterne Aarhus og Slesvig⁴³⁴). Tre Aar efter opgiver Laurids Nielsen Randers og er derefter alene Prior i Aalborg. St. Mortens Kirke maa nu have været nogenlunde færdig, og det var vel i Længden heller ikke saa fristende at bestyre Klostret i Randers, hvis økonomiske Tilstand var betænkelig. Pantsætning af nogle af Klostrets Gaarde tyde paa, at det ikke har haft Overflod paa rede Penge⁴³⁵).

Prior Jens Nielsen

c. 1520—c. 1535.

De sørgelige Forhold i Christian II's sidste Regeringsaar kunde kun forværre Randers Klosters Stilling, og den nye Prior Jens

Nielsens Navn er ogsaa strax knyttet til økonomiske Ubehageligheder. I Foraaret 1522, da Kongen i sin Nød beskatter Gejstligheden med nye store Paalæg, har man fra Randers Prior den meget oplysende Redegørelse, at Klostret har en Gæld paa 3000 Mark og at han ikke vidste Raad til at betale hundrede Mark deraf⁴³⁶). Klostrets Status bliver selvfølgelig ikke bedre ved, at det i August 1522 paa Viborg Landsting mister en af sine Gaarde, Enggaard i Gullev Sogn, som det ovenikøbet 1520 havde faaet Rigskanslerens Dom for⁴³⁷). Det oplyses nemlig, at Giverinden, Else Mikkeldatter til Torp, salig Anders Munks Efterleverske, har manglet fornøden Adkomst til overhovedet at skænke Klostret den, da Fru Karen allerede 8 Aar forinden har skødet den bort til en Anden. Af Klostrets Kreditorer kender man dog kun én, nemlig selve Randers By. Sin forskelligartede Gæld (Jordskyld, Huspenge m. m.) til denne klarer Helligaandshuset ved at afstaa en Fiskegaard, og det slipper ved samme Lejlighed for fremtidig at holde Vesterbro vedlige⁴³⁸). Klostret faar ogsaa Lempelse med Hensyn til den mere omfattende Forpligtelse til Anlæg af en Gade paa Volden⁴³⁹), idet det nu kan nøjes med i Stedet derfor at anlægge en Gade inde i Byen øst for Klostret.

Nye Gaver forekomme forklarlig nok ikke i disse Aar, hvor Frederik I gør saa væsentlige Skridt hen imod Lutherdommen og hvor den nye Lære forkyndtes saa mange Steder i Jylland samtidig med, at de to Klostre i Randers aabenbart kappedes i daarligt Ry. Medens »Per Smed« spotter over Graabrødrenes Graadighed, saa var ogsaa Helligaandsklostrets Rygte med god Grund meget daarligt. Klostret husede flere Præster og raske Folk end Syge. Naturligvis har der blandt dets »Bedere« ikke manglet saadanne Tryglere, om hvilke der sagdes⁴⁴⁰), at man havde set, »hvor meget der hang ved deres Hænder, naar de faa stundom den femte Pending stundom den fjerde og tredie og ofte den ganske Hob«, »Skalke, der brugte saa megen Løgn og digtede saa mange falske Jærtegn, der aldrig skete eller kunne ske paa den Maade, som de fremsatte samme Jærtegn, at Himmel og Jord maatte deraf forfærdes«. Uvist af hvilken Grund har Klostret en kort Tid en anden Prior Mester Niels. Meget naturligt maa Prioren gribe til Salg og Pantsætning af Klosterejendele⁴⁴¹).

Borgerskabet har med god Grund stadig et vaagent Øje med

Brødrene. Fra Klosters første Tid var der saaledes en Gave af noget Jord med Forpligtelse til Afholdelse af Begængelse med Vigilier, Messer og anden Gudstjeneste Søndag, Mandag og Tirsdag næst efter Kristi Legems Fest. Undertiden kunde denne Gudstjeneste komme i Collision med St. Hansdags Højtiden f. Ex. 1522. Dette har maaske bidraget sit til, at Klostret overhovedet har været skødesløst med at opfylde Forpligtelsen. Thi efter at Hr. Jens Kragh 1527 havde kundgjort, at den af fornævnte Grund ikke kunde holdes, saa man Aaret efter Borgmesteren og en af Borgerne gaa hen i Klostret baade Søndagen efter Kristi Legems Fest, hvilken Fest 1528 faldt paa Torsdag d. 11. Juni, og den paafølgende Mandag og Tirsdag paa den Tid, hvor Begængelsen m. m. skulde holdes, og det viste sig, at Klostret aldeles ikke holdt den lovede Gudstjeneste⁴⁴²). Denne Gang faar det dog endnu Lov til at beholde det ommeldte Gods; men man tager vel ikke fejl ved at formode, at disse mindre lystelige Indblik i Klosters Forhold have bidraget deres til, at Borgmester Niels Hammer, der selv gav sig af med Theologi, og Borgerskabet i Randers med saa stor Iver sluttede sig til Reformationen til saa megen Ærgrelse for Povl Helgesen.

I det nærliggende Viborg er Reformationen sikret, og Randers Borgerskabet søger, maaske opmuntret ved hvad der for nylig var sket i fornævnte By, hvor man af Kongen havde faaet Lov til at nedbryde 12 Kirker og Kapeller, ogsaa her at skaffe sig Fordel paa Kirkens Bekostning. Det har berettet til Kongen, der paa den Tid jo begyndte at anse det for formaalstjenligt at imødekomme Ønsker fra Købstæders Borgerskaber, at to af Byens Sognekirker (St. Laurentius og Frue) ere ubrugelige, og det faar i Juni 1529 sit Ønske opfyldt om, at al den Rente og Ejendom, som laa til disse Kirker, maa tilfalde Byen, og at vedkommende Sognefolk maa holde deres Sognekirke i Helligaandsklostret. Kongen, der i ethvert Tilfælde i Efteraaret 1524, da han holdt Retterting i dette, har haft Lejlighed til at lære dets Lokalteter at kende⁴⁴³), tager endnu saa meget Hensyn til det, at han paalægger Borgmester, Raad og Menighed at forhandle med Prior og Konvent derom⁴⁴⁴). Resultatet af denne Forhandling kendes ikke. Det er muligt, at Aarhus-Bispen, Ove Bilde, har sat sig imod Borgernes

Krav. I ethvert Fald overlader han dem først 1535 St. Laurentius Kirke⁴⁴⁵).

Længe kom Kongens Hensynsfuldhed dog ikke Klostret til Gode, og det har selv givet Anledning til Indgriben. Kongen udtaler nemlig i en Skrivelse fra Gottorp i Februar 1530⁴⁴⁶) en knusende Kritik over Munkenes Dovenskab, slette Økonomi (de har atter solgt af Klostergoods) og Pligtforsømmelse: »at mangfoldelig og store Brøst findes udi vort Rige Danmark, særdeles udi de Hospitaler og Klostre, som skicket og funderet ere til fattige, syge Menneskers Opholdelse, og besynderligen udi den Helligaands Klostre udi Randers udi saa Maade, at der er saa mange Præster og sunde, stærke, helbrede Mennesker, at Klosters Rente ikke tilrækker at holde der nogle syge Folk, med mindre end de sælger og afhænder af det Gods, som til samme Kloster ligger, som de nu gjort have, og er det befrygtendes, at dersom der ikke findes Raad til, at samme Klosters Gods skal forkømmes og samme Kloster dermed blive øde og hverken kunde opholde de Syge eller de Helbredede«. Endvidere paabyder Kongen, at Præsterne skulle fjærnes fra Klostret paa nær »to Præstemænd til Prioren, de, som lærde og duelig er«, og paalægger derfor Mogens Gøye og Erik Banner sammen med Borgmester og Raad at »gøre en god Skikkelse udi forskrevne den Helligaands Hospital«. Helligaandshusets religiøse Betjening vedbliver dog endnu at være romersk katolsk, selv om det første Skridt er gjort til Stiftelsens Ophævelse. Endnu i samme Maaned fordriver Mogens Gøye Graabrødrene fra Randers. Overhovedet faldt denne By 1530, som Poul Helgesen siger, »fra Gud og al Sædelighed«. Ogsaa Jens Nielsen bryder de katolske Kirkelove ved at gifte sig⁴⁴⁷). Naturligvis gaar det i disse Aar i Randers som andensteds stadig ud over Klostergodset. Man søger »voldelig uden Dom og Ret« at fratage Helligaandshuset Gaarde og Gods, og endnu faa Maaneder før sin Død faar Frederik I paa Gottorp Lejlighed til at beskæftige sig med dets Anliggender. Kongen fastslaar 16. Novbr. 1532, at de, der mene at have Ret til Klostergoods, skal gaa Retsvejen⁴⁴⁸), og paalægger Mogens Gøye udtrykkelig at tage Klostergodset i Forsvar, indtil Kongen kan faa indført en mere gennemgribende Forandring af Stiftelsen⁴⁴⁸). Samtidig beskikkes hidtilværende Prior Jens Nielsen til livsvarig Forstander for Helligaandshuset med Paalæg om aarlig at aflægge

Regnskab til Mogens Gøye samt Borgmester og Raad i Randers⁴⁴⁹), og han tilligemed Kone og Børn faar derhos kongeligt Beskærmelsesbrev⁴⁴⁷).

Frederik I, der ikke mere forlod Gottorp, dør i April 1533, og det blev saaledes Christian III, der kom til at gøre en ny Skikkelse i Randers Helligaandshus. Thi ogsaa den verdslige Styrelse viser sig afmægtig overfor dettes Pungenød. Da det ikke mere holder de Messer, der vel have været Betingelsen for det meste af det tillagte Gods, falde Givernes Arvinger over det i de følgende Aar. I Grevens Fejde, der følelig berørte Randers Egnen, maa Prioren laane 50 Mark til de Fattiges Underhold af en anselig Randers Borger, og endnu 12 Aar efter kan Helligaandshuset ikke tilbagebetale dem⁴⁵⁰). Lige efterat Kong Christian III er bleven hyldet i Viborg, hvor han tillige har udskrevet en ny og svær Kirkeskat, kommer han ogsaa til Randers og faar her paa forskellig Maade Anledning til at beskæftige sig med Klosters Gods. Lørdag før Palmesøndag 1535 holder han med sine »tro Mænd og Raad« Retterting, og Anne Jakobs, der aabenbart i længere Tid har haft et godt Øje til Helligaandshuset, faar sig ved denne Lejlighed forskelligt Gods tildømt. Under denne Proces møder Peder Jensen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, paa Prior Jens Nielsens Vegne. Palmesøndag disponerer Kongen fremdeles i større Maalestok over Klostergrunde i Randers. Skipper Klement havde jo i 1534 huseret udenfor Byen og havde der opbrændt og ødelagt mange Huse og Gaarde navnlig paa Flintebjerg. Derfor anviser Kongen nu disses Ejere nye Byggepladser inde i Byen, blandt andet paa Helligaandsklostrets Grund⁴⁵¹). Som en af de Tilsynhavende ved denne Forretning beskikkes Christen Sommer til Ginnerup. Desuden er han, som selv var brandlidt fra Grevefejden⁴⁵²), mødt i sine egne Sager, og ønsker ogsaa noget Helligaandsklostergods, nemlig et Stenhus, der ligger ude ved hans afbrændte Gaard, det nuværende Fussingø. Jens Nielsen faar længere Forhandlinger om denne Sag med den husvilde Adelsmand, og Sagen ender med, at Helligaandshuset virkelig afhænder Stenhuset til ham⁴⁵³). Naar denne Handel kunde foregaa imod Borgmester og Raads udtrykkelige Ønske, er ogsaa dette et Tegn paa Stiftelsens uheldige økonomiske Forfatning, der ligeledes hindrede den i at indløse en af dens forskellige pantsatte Ejendomme. Dette overlades til Mogens

Gøye, der i Forvejen allerede havde erhvervet saa meget af Klosters Gods⁴⁵⁴).

Medens Grevefejden videre udkæmpedes paa Øerne, maa Jens Nielsen, den sidste Randers Prior fra Helligaandsordenens Tid, være død eller fratraadt, og fra Lejren foran København forlener Kongen d. 29. Septbr. 1535 Hr. Niels Christensen i Randers, maaske Mogens Gøyes Husprædikant⁴⁵⁵), med Helligaandshuset⁴⁵⁶).

Endnu i nogle Aar frister Helligaandshospitalet en besværlig Tilværelse under forskellige Forstandere, indtil det 1541 blev ophævet af Kongen og dets Gods i Forening med Horsens Helligaandshus henlagt til Hospitalet i Aarhus, hvortil ogsaa de Syge skulde føres⁴⁵⁷). Forbindelsen med Aarhus Hospital varede imidlertid ikke længe, idet Christian III ved den under 25. Marts 1558 udstedte Fundats for det nye Hospital i Randers til dette overførte det Gods og Rente, »som laa belejlig« til Randers Hospital⁴⁵⁸), der fik »Verelse og Bolig« i »en vore og Kronens Gaard udi forskrevne Randers liggende, som kaldes Provste Gaarden«.

Helligaandshuset maa være forsvundet mellem 1541 og 1558. Da det er bekendt, at Christian III i Aarhundredets Midte forstærkede Randers Befæstning og anlagde Slotsmøllen, hvorved vitterligt anden Ejendom led Skade⁴⁵⁹), er der al mulig Grund til at tro, at Klosterbygningerne ere forsvundne ved denne Lejlighed, ganske som man har set Exempler paa adskillige andre Steder⁴⁶⁰). Dette bestyrkes yderligere ved, at der heller ikke i de Syn, som Byen i Slutningen af 16. Aarhundrede lader foretage over Byens Mure m. m.⁴⁶¹), findes saa meget som en Antydning af dertil stødende ældre Hospitalsbygninger. Havde Helligaandshuset endnu været til 1558, vilde det ogsaa være temmelig uforklarligt, at Kongen ikke — som baade i Aalborg, Horsens og København — benyttede dets Bygninger til sin Hospitalsstiftelse.

Hvor naar St. Mortens Kirke er bleven skilt fra Helligaandshuset, maa staa hen. Sikkert er det, at i det desværre meget utydelige Kongebrev af 7. Juni 1542 omtales den [under Navn af Helligaands Kirke] og den tilstødende Jord ikke som Hospitalsgods, men som Kronens Ejendom⁴⁶²).

Kapitel III.

Faaborg Helligaandskloster.

Prior Hans Olsen

1477—c. 1487.

I Odense var der fra ældre Tid et Helligaandshospital, der tilhørte St. Knuds Kirke eller rettere laa til Kapitelbordet. Det var i det fjerde Aarti af det 15. Aarh. ødelagt. Da der imidlertid trængtes til et saadant Sygehus med Kirkegaard, hvor fattige og syge kunde begraves, fik Præsten i Odense, Peder Jensen, den Tanke af egne og andres Gaver at oprette et saadant. Det byggedes med Kapel med tilliggende Kirkegaard et andet Sted i Byen (øst for Bytinget). Biskop Navne bifaldt Sagen og indviede til Guds og Jomfru Marie's Ære det nye Helligaandshus til at bære Helligaandens, Antonius og Olafs Navn. Peder Jensens Iver for sin Stiftelse gav sig imidlertid snart nye Udslag. Han fandt det rimeligt, at det ødelagte Hospitals Byggeplads og andre det tilhørende Jorder tilfaldt den Stiftelse, der optog dets Gerning, og henvendte sig paa en Tid, hvor Landet var saa godt som uden Konge, til Paven om Bekræftelse baade paa selve Stiftelsen og paa Inddragelsen af den ældre Stiftelses Gods, blot undlod han at anføre, hvem det sidste tilhørte. 24. April 1437, omtrent samtidig med at ogsaa Stiftelsen i Aalborg faar pavelig Stadfæstelse⁴⁶³), udsteder den landflygtige Eugen IV en Bulle, der overdrog Abbeden i Holme efter forudgaaet Undersøgelse paa Pavens Vegne at stadfæste det nye Helligaandshus efter Hr. Peders Ønske samt tillægge det det gamles Gods. Naturligvis satte Benediktinerne sig strax i Bevægelse, en Supplik afgik til Paven med Forklaring paa, hvorledes det forholdt sig med det gamle Hospital, og 10. Januar 1438 overdrog Eugen IV i en ny Bulle, »eftersom han ikke har sikker Kendskab med Hensyn til Sagens Sammenhæng«, de værdige Herrer Prioreren i Dalum og Provsten i Odense at undersøge Sagen⁴⁶⁴), og hvis Kapitlets Ejendomsret til det gamle Helligaandshospital stod fast, ufortøvet at tilbagekalde den tidligere Bulle, selv om den allerede var bleven gennemført, forsaavidt den angik Kapitlets

Gods. Om Resultatet heraf vides intet. Hr. Peder Jensen forekommer endnu 1442 som Forstander for Odense Helligaandshospital⁴⁶⁴).

Det nye Helligaandshus vedblev at styres af en Lægpræst som provisor. Paa Christian I's Tid var dette Præsten Hans Olsen, der aabenbart var betaget af den Fremgang, de regelbundne Helligaandsbrødre havde faaet. Hvorledes skulde ogsaa et borgerligt Helligaandshus med kun 40 Dages Aflad kunne bestaa i Konkurrencen med de nye Huse, der havde de vældige Privilegier i Ryggen? Muligvis er det paa hans Tilskyndelse, at Hr. Frederik Barsebek til Elvedgaard, Ridder, med Hustru Beka Krummedige, Hennikes Datter⁴⁶⁵), Claus Krumstrup til Bondemosegaard⁴⁶⁶) og Anders Jepsen af Faaborg 1477 gave Gods til Oprettelsen af et nyt Helligaandshus i Faaborg, der skulde tilhøre Helligaandsordenen⁴⁶⁷). Frederik Barsebek havde nemlig 1475 tænkt paa at oprette et Kartheuser Kloster, vel under Paavirkning af den pavelige Afladshandler Marinus de Fregeno; men det er næppe blevet til mere end de andre mislykkede Tilløb til Kartheuser Klostre i Danmark⁴⁶⁸). Det synes som om Hr. Hans Olsen, der lader til at have haft vidtgaaende Planer, har forstaaet at benytte Situationen og formaaet de klostervenlige Lægfolk til at give sig saa at sige den nye Stiftelse i Faaborg paa Haanden paa Helligaandsordenens Vegne, skøndt han endnu ikke var Helligaands Broder. Den paatænkte Stiftelse møder selvfølgelig Velvillie hos Borger-skabet i Faaborg, der maatte beklage, at man der havde langt til Aflad, hvilket Spørgsmaal aabenbart laa det mere paa Hjerte end Fattigplejen. Det er derfor villigt til Skattelettelse, og den fynske Biskop Karl Rønnow stadfæstede paa Christian I's Bøn Stiftelsen som exempt⁴⁶⁹). Nu skred man til Henvendelse til Ordensstyrelsen og Paven. Hans Olsen, der som Hospitalsbestyrer i Odense havde faaet Lejlighed til at lægge saa meget til Side, at han havde erhvervet en Tomt, der gik fra Hospitalskirkegaarden til den Grav, der løb mod Nord, og havde opført en Del Bygninger derpaa, var villig til at ofre den til den nye Stiftelse, mod at bekræftes som Prior i Helligaandshuset i Faaborg og tillige faa det nylig oprettede Kloster i Nakskov lagt ind under sin Styrelse. Paa denne Maade var der Mulighed for, at Odense Stift kunde faa et virkelig anset Kloster, nogenlunde centralt beliggende (Als hørte jo med

til Stiftet), og i en By, i hvis Nærhed der ikke var noget konkurrerende Kloster eller Afladssted⁴⁷⁰).

En Mand, der mødte med saa rige Midler, blev selvfølgelig vel modtaget i Rom. Med almindelig Glæde optages han i Ordenen og faar samtidig Bekræftelse paa Styrelsen af begge Stiftelser.

Fig. 36. Helligaandskirken i Faaborg.
Efter Fotografi.

Faaborg og Nakskov. Denne sidste skal dog ikke nedlægges, men blot styres under Faaborg.

I det ret betydelige Nakskov var der fra gammel Tid et Hospital, der i en ældre Periode stod under Landprovsten paa Lolland. Denne behøvede ikke at være Præst; 1400 var Landprovst Ivan Sasse f. Ex. kun Diakon og havde intet med Sjælesorgen i Helligaandshuset at gøre, hvilken varetoges af Byens Sognepræst. 1420 blev det lagt i Aske med den største Del af Byen, for derefter tilligemed et Kapel at blive genopført i Byens nordvestlige Udkant, hvor Klostergade endnu minder om denne Stiftelse⁴⁷¹). Dette Helligaandshus stod i Begyndelsen af 15. Aarh. under sær-

ligt Tilsyn af Biskoppen i Odense, og han paatog sig Bestyrelsen af Gods, der af Indtingede skænkedes til Stiftelsen⁴⁷²). Senere maa Helligaandshuset igen have lidt Skade og er bleven istandsat af Præsten Jep Andersen, dels ved indsamlede Almissér, dels for

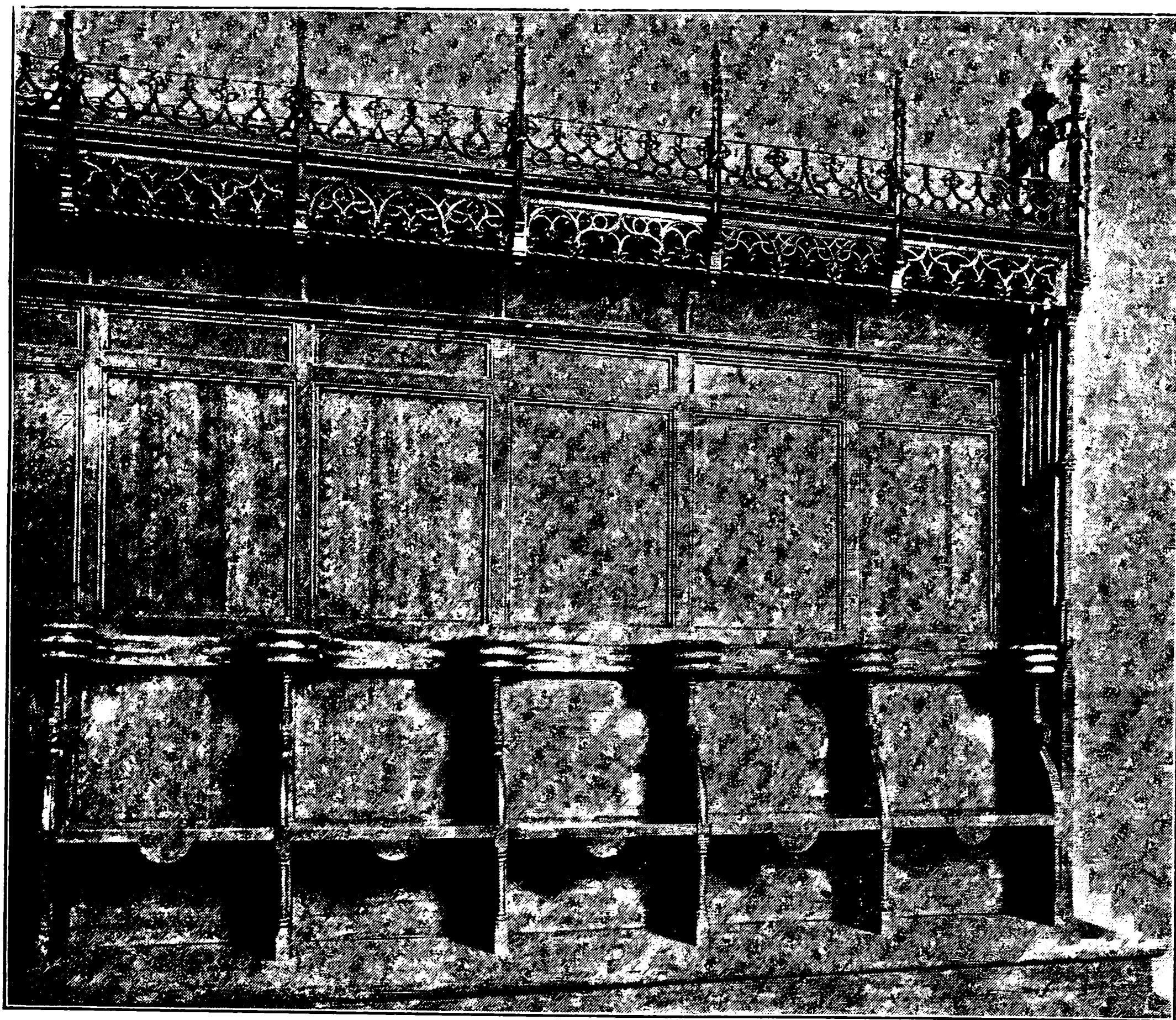

Fig. 37. Korstole i Faaborg Helligaandskirke.
Efter Fotografi.

hans egen Formue, og Borgmester i Nakskov, Berthold Esbernsen, har Patronatsret over Stiftelsen. Ved disse to Mænds Initiativ blev Hospitalet omdannet til Kloster og underlagt S. Spirito⁴⁷³). I Begyndelsen af 1470 drager Jep Andersen til Rom, hvor Stormesteren Petrus Mathei de Capoccini optager ham i Helligaandsordenen, ifører ham Ordensdragten og udnævner ham til Prior for Nakskov Helligaandskloster, idet Berthold Esbernsen samtidig giver Afkald paa sin Patronatsret⁴⁷⁴). Jep Andersen faar Ret til at oprette nye Helligaandshuse, optage Brødre samt udsende Bedere og stifte Broderskaber i Odense Stift. Nakskov Kloster

maa imidlertid i Begyndelsen have ført en meget stille Tilværelse, og som tidligere (S. 100) anført endnu 1474 have forsømt at andrage om Kongens Stadfæstelse.

Selv om Faaborg Klostret til Held for sin økonomiske Stilling rimeligvis aldrig har faaet saa store Bygninger som flere andre danske Helligaandsklostre, kan det ikke have været uden Betydning, at Hans Olsen har haft Lejlighed til at gøre sig bekendt med det ny opførte dog ikke fuldfærdige Mønsterhospital i Rom. Byggearbejdet er nu gaaet rask fra Haanden, og en af Stifterne, den velstaaende Anders Jepsen, indtinger sig strax i Klostret⁴⁷⁵). Ved dettes Opførelse fulgte man den sædvanlige Plan for Klosterbygninger saaledes, at det kom til at bestaa af fire Fløje omkring en firkantet Gaard. I alt Fald den østlige Fløj havde to Etager, hvoraf den nederste, altsaa Kapitelsalen, var dækket med Hvælvinger i tre parallelle Rækker⁴⁷⁶). Fra Klostret var der saa fri Udsigt over den frugtbare Omegn, det tilstødende Sund, hvor det i Forening med Byens Indbyggere havde Fiskeriret og Rørskær, og

til Klostrets nærliggende Vandmølle⁴⁷⁷). Kirken (se Fig. 36), der var Helligaandshusets sydlige Fløj, blev, som saa ofte, bygget sidst. Maaske skyldes det de store Indtryk fra Rom, at Klosterbygningerne ere blevne større end oprindelig paatænkt. I ethvert Tilfælde viser der sig ikke at være Grund nok til Kirken, hvorfor Byen 1479 giver den dertil fornødne Jord⁴⁷⁸). Den venlige og ret anselige Kirke staar den Dag idag som Byens eneste Sognekirke, dog har den i Klostertiden ikke ganske set ud som nu. Den var dengang kullet⁴⁷⁹) og kun Koret hvælvet, medens de tre Skibe havde fladt Træloft⁴⁸⁰). Paa hver Side af Koret staar

Fig. 38. Endestykke af Korstolene i Faaborg Helligaandskirke.
Efter Fotografi.

endnu en Række ypperligt bevarede Korstole (12 Sæder mod Syd og 13 mod Nord), over hvilke der er en halvrund Baldakin med smukt Snitværk (Fig. 37); paa Endestykkerne (Fig. 38) ses Fremstillinger af St. Jørgens Kamp med Dragen og Johannes Døberen. Af Stolenes Antal kan man maaske slutte, at Klostret var indrettet til 25 Brødre⁴⁸¹). Kirken gemmer ogsaa fra samme Tid et Skab med rigt Fiskeblæremønster⁴⁸²) og ligeledes et Crucifix. Af Altere var der mindst fem, hvoriblandt et helliget Maria Magdalena og et St. Antonius⁴⁸³). Kirken ydede snart Lejersteder bl. a. for Medlemmer af Familien Krumstrup, hvis Vaaben fandtes i et af Kirkevinduerne⁴⁸⁴).

Om imidlertid Prior Hans Olsen har oplevet Klostrets Fuldførelse, er det umuligt at sige. Han er død eller fratraadt mellem 1479 og 1487.

Prior Hr. Jep Andersen

1487—c. 1496.

Efter Prior Hans Olsen valgte man i Faaborg en erfaren og berejst Mand til Klosterforstander, nemlig Hr. Jep Andersen, der var Nakskov Stiftelsens Forstander og store Velgører. Som tidligere nævnt (S. 143) var han med Borgmester Berthold Esbernsen 1470 i Rom og fik Nakskov Helligaandshus omdannet til Kloster.

Det var en velstillet Stiftelse, hvis Ledelse saaledes tilfaldt ham. Den ydede aarlig i Romerafgift 8 Rhingylden, hvilket var mere end Hovedstadens Helligaandskloster betalte⁴⁸⁵), og vi véd, at man 1486 havde Raad til af Væbneren Otto Skinkel til Skovsgaard at købe en Gaard i Turup. Klostergodset forøgedes i Jep Andersens Tid ved en rig Gave paa Als. Et Medlem af en af de ypperste Slægter paa denne Ø, Præsten Peter Sture, der har en evig Vikarie ved Kirken i Lysabild, skænker fem Gaarde af sin Fædrearv, og man faar ved den Lejlighed en Prøve paa, hvad der ved en saadan Anledning kunde kræves med Hensyn til Messelæsning. Under Navn af Sturers Vikariat skål der i Klosterkirken i Faaborg læses en daglig Messe: hver Søndag for den hellige Trefoldighed, hver Mandag for de Afdøde, hver Tirsdag for St. Anna, hver Onsdag for alle Helgene, hver Torsdag for Christi Le-

gem, hver anden Fredag for de fem Saar, hver anden Fredag for Helligkors og hver Lørdag for den hellige Jomfru. I hver af disse Messer skal holdes de Troendes Fællesbøn for alle kristne Sjæle. Endvidere skal der i Koret holdes Vigiliegudstjeneste for Giverens Faders og Moders og begge deres Forældres, velgørende Menne- skers og hans egen Sjæl fire Gange om Aaret, nemlig Tirsdag- aften ved alle Kvatember, hvori alle Præster skal deltage, og hver Tamper-Onsdag Sjælemesser sammesteds ligeledes med alle Præster⁴⁸⁶).

Peder Sture lægger fuldstændig Patronatet til Vikarien i Klo- strets Haand og udtaler kun, at dersom Gudstjenesten forsømmes, skal hans Slægt have Ret til at beslaglægge Renten (Landgildet), indtil Klostret efter Bispens Opfattelse har gjort Forsømmelsen god igen.

Jep Andersens gamle Stiftelse i Nakskov skifter imidlertid i disse Aar gentagne Gange Prior. Man kender saaledes Broder Morten Lauridsen og Broder Anders Mandh. Medlemmer af de nærboende Adelsfamilier Bille og Godov betænke Klostret med Jordegods, men betegnende for Tiden have Giverne ligesom Præ- sten Peder Sture øjensynlig ikke skænket de syge og fattiges Pleje nogen Tanke. Ogsaa her er der kun Tale om Messelæsning ved forskellige Altere⁴⁸⁷).

Prior Hans Jakobsen Brun⁴⁸⁸)

c. 1496—c. 1506.

Det velhavende Faaborg Kloster, hvis nye Prior Hans Jakob- sen Brun 1497 køber to Gaarde⁴⁸⁹), aabner i Sommeren 1499 sine Porte for et vigtigt Møde. I Begyndelsen af Juni er der i den Anledning stor Bevægelse i Klostret, og det lille Faaborg har vel heller ikke kunnet undgaa at beskæftige sig med de ni anselige Gejstlige med det hvide Dobbeltkors paa Brystet, som fra Rigets forskellige Egne ere mødte for sammen med Faaborg Prioren⁴⁹⁰) og Præsterne i Faaborg Kloster Christian fra Eutin⁴⁹¹) og Peder Nielsen at drøfte vigtige Fællesanliggender. De Mødte vare: fra Københavns Kloster Prior Christiern Torkildsen med Præsterne Torkild Poulsen og Jens Truelsen, fra Aalborg Kloster Prior Niels Pedersen med Præsterne Laurids Tordsen Mule og Jens Lauridsen

og fra Randers Kloster Jens Mathiesen med Præsterne Laurids Nielsen og Søren Jakobsen. Man kan endnu af overleverede Portrætter*) faa et Indtryk af to af Deltagerne nemlig den selvbevidste Prior Jens Mathiesen fra Randers og den mere stilfærdige Peder Nielsen. I Faaborg Kapitelsal er altsaa de gamle Trætter mellem de to Rivaler Priorerne Christiern Torkildsen i København og Niels Pedersen i Aalborg jevnede ved et Kompromis, hvorved disse i Forening skulde være Vikarer og den længstlevende Enevikar. Hos disse af Romerkirkens Skranker bundne Mænd har der ikke manglet en ideel Stræben, man vedtog saaledes forskellige Forslag med Hensyn til en strængere Observans og Omhu for de Syge samt Forbud mod Overdaadighed ved Kirkebygninger, yderligere har Samtalerne ogsaa drejet sig om en forestaaende Rejse, som i ethvert Tilfælde Prioren for Aalborg Kloster i Jubelaaret skulde gøre til Rom.

I Prior Hans Bruns Tid husede Kloret Magister Anders Broberg, der udmærkede sig i Tidens Jagt efter Præbender, og saaledes naaede til at indehave Kanonikater i Lund, Roskilde, Odense, Ribe og Københavns Kapitler. Han døde som Munk i Faaborg Kloster og skal være begravet i dets Kirke⁴⁹²).

Prior Peder Nielsen⁴⁹³)

c. 1506—c. 1528.

Den næste Prior, Præsten Peder Nielsen, har ogsaa været en af Ordenens gode Mænd, da han i sin Tid var blandt de udvalgte Deltagere paa Fællesmødet 1499. Klorets Forhold til Byen er fremdeles godt. Med Stadfæstelse fra Kongen, som paa den Tid er paa Fyn, tillades det Kloster at indtage en Gade, der løber frem for dets Kirkegaard, mod at det andetsteds udlægger en lige saa lang og bred⁴⁹⁴).

Usandsynligt er det ikke, at Kong Hans, der efter et Ophold paa Ærø den 20. Juli 1509 var paa Sønderborg, paa Hjemvejen til København har besøgt Faaborg og der indledet de Magelæg med Klosteret, hvorved bl. a. Peter Stures Gave paa Als og Ærø blev skiftet mod Gods paa Fyn⁴⁹⁵).

*) Paa de gamle Altertavler fra Randers (S. 130) og Faaborg (Fig. 40) Kirker.

De Krige, der snart efter udbrød, berørte ogsaa i ethvert Tilfælde indirekte Faaborg Klostret, idet nu ikke alene det aabne Lolland blev udplyndret, men ogsaa Nakskov gik op i Luer d. 13. Aug. 1510. Priorerne have aabenbart været særdeles gode Husholdere, da Peder Nielsen trods Krig kan indlade sig paa i 1511 at opstille et stort og prægtigt Alterskab (Fig. 39) i Kloster-

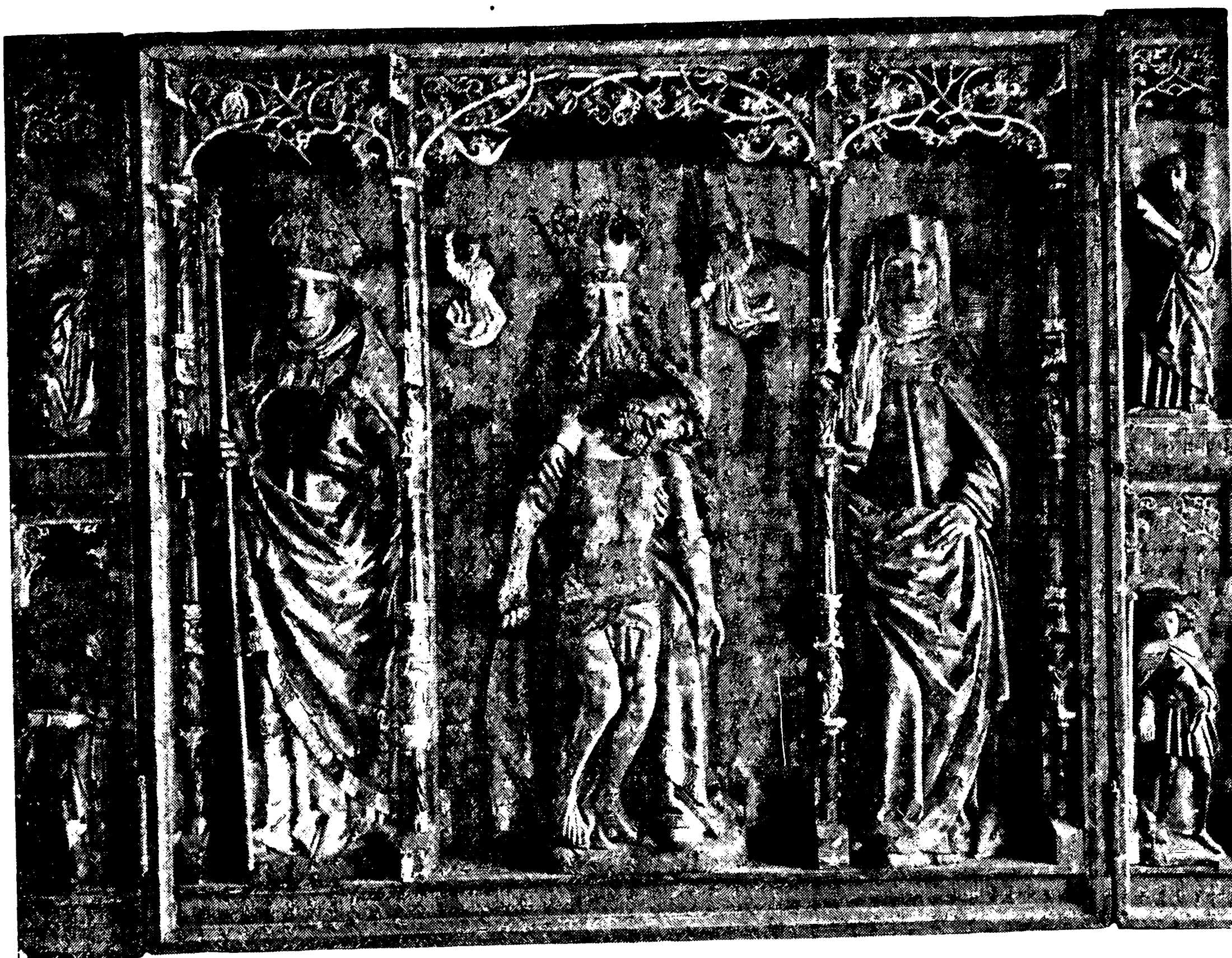

Fig. 39. Altertavle fra Faaborg Helligaandskirke. Nu i Nationalmuseet.
Efter Fotografi.

kirken. »Im jar unses hern MIIIIIXI« staar der paa Foden. Den midterste Afdeling optages af fire Figurer i overnaturlig Størrelse: Gud Fader med Guldkrone og fyldigt, graat Skæg holder den lidende Kristus foran sig. Fremstilling af den Helligaand mangler, men en afbrudt Stift over Gruppen tyder paa, at Duen har været ophængt der⁴⁹⁶); til Venstre og Højre herfor er Alterets Titelhelligener: St. Augustinus i Bispeornat med Hjertet i Haanden og den hellige Monica, klædt som Nonne. Paa Fløjene ere 16 Helgener fremstillede i mindre Figurer⁴⁹⁷). Den har uden at være et stort

Fig. 40. Prior Peder Nielsens Portræt paa Altertavlen fra Faaborg Helligaandskirke. Nu i Nationalmuseet.

Efter Fotografi.

Kunstværk, dog gjort en udmærket Virkning i Kirken. Fire store Helgenfigurer, Ambrosius, Augustin, Gregor og Hieronymus, der ere malede udvendig paa Fløjene, ere Portrætter af gejstlige Per-

soner, der have staaet Klostret nær, saaledes Stiftets Biskop Jens Andersen Beldenak og Prior Peder Nielsen⁴⁹⁸).

Man indtinger sig endnu i Klostret⁴⁹⁹), og helt ind i Frederik I's Tid satte Adelen fremdeles Pris paa at faa sine Navne indtegnet i Munkenes Bønnebøger. Baade i Faaborg og Nakskov lader man sig optage i Broderskabet for at blive »lodtagne af alle de gode Gerninger, som der gøres i den Helligaands Orden, saa viden som Kristendommen er«, og Christen Madsen til Lindelse gør Klostret i Nakskov til sin Arving og skænker det adskillige Ejendomme⁵⁰⁰).

Ligesom de andre danske Klostre undlader Faaborg Kloster i flere Aar at sende Aarsafgiften til Moderhuset i Rom; først i 1517 betales den for de sidste 5 Aar, og nu med to Rhingylden aarlig. Altsaa ligesom ved de andre Klostre er her, selvfølgelig paa Grund af de sidste Aartiers Krige og dermed følgende Skattepaalæg, foregaaet en betydelig Nedsættelse, som naturligvis er bleven opretholdt, da der 1520 forskriftsmæssig betales for 3 Aar⁵⁰¹). Ved de Angreb, der fra Rom rettedes mod den danske Provins, holdt Faaborg Kloster sammen med Klostrene i Aalborg og Randers og opnaaede først samtidig med disse, efterat Laurids Nielsen paany var bleven anerkendt i Rom som Vikar, Ret til at prædike Sixtus IV's Broderskab i Odense Stift⁵⁰²).

Kong Christian II mindes i disse alvorlige Aar fremdeles, at han er gammelt Medlem af Helligaands Broderskabet. Den 18. April 1520, faa Dage før Udstedelsen af det højtidelige Forligsdokument mellem Kongen og Faaborg Klostrets Ven, Biskop Jens Andersen Beldenak, og kort før Kongen begiver sig paa det kritiske Tog til Sverrig, giver han paa Københavns Slot Malmø Helligaandskloster, som han tidligere har interesseret sig for, og Faaborg Helligaandshus, der er det eneste danske Helligaandskloster, der endnu ikke havde nydt særlig kongelig Støtte, hver en Sognekirke. Gennem Anders Broberg, hans gamle Lærer, kan Kongen ogsaa have haft nærmere Kendskab til Faaborg Klostret. Dette faar saaledes Tilsagn om Byens Kirke, der i alt Fald ejede Lyø, Avernakø og Bjørnø, efter den daværende Præst Hr. Hans Lauridsens Død mod aarlig at holde tvende Begængelser for Kongens Forældres Sjæle⁵⁰³). Den gamle Nicolaj Kirke, der laa midt inde i Byen og var opført i romansk Stil, er forlængst forsvunden.

Det noget yngre Kirketaarn af røde Munkesten staar derimod den Dag idag.

Prior Peder Nielsen viser sig i Begyndelsen af 1522 endnu ganske som den gamle Kirkes Mand. Han udsteder et varmt anbefalingsbrev med Hilsen til alle Orthodoxe, særlig henvendt til alle reges, duces, comites, primates optimates, clerici, prelati ac alii id genus pii homines, for den syge Jens Pedersen, der for at genvinde sit Helbred agter at foretage Pilgrimsfærden til St. Jacob i Compostella⁵⁰⁴). Men da Reformationsrøret kommer ham nærmere paa Livet, baade i Haderslev og Assens⁵⁰⁵), har denne kirkelige Bevægelse aabenbart ogsaa grebet ham, og han er da fratraadt som Prior i Faaborg. C. 14 Aar efter blev han en af de kongelige Forstandere for Graabrødre Hospital i Odense⁵⁰⁶).

Prior Niels Boesen

c. 1528—1535.

Medens man ingen Oplysninger har om Gaver til Faaborg Kloster efter Prior Peder Nielsens Tid, er det under de forhaandenværende brogede kirkelige Forhold højst begribeligt, at Prior Niels Boesen for at sikre sig, at ingen skal skaffe sig Brev paa det Gods, der hører til Faaborg Sognekirke, 1528 faar Frederik I's Stadfæstelse paa Christian II's Gavebrev angaaende denne Kirke⁵⁰⁷). Da Præsten Hans Lauridsen endnu dengang lever, har det i ethvert Tilfælde kun været meget kort Tid, at Klostret kan have haft Udbytte af Christian II's Gave. I disse trange Tider bleve mange af Klostrets Bygninger »ugavnlige og forfaldne«. Vel ejede det alene i Faaborg henimod 27 Borgergaarde, men de vare nu ubeboelige, og Klostret havde kun en ringe Indtægt af dem⁵⁰⁸).

De andre Helligaandsklostre vare allerede sidst i 1530 verdsliggjorte. Faaborg Borgerskab henvender sig nu til Kongen under Paaberaabelse af, at nogle af Klostrets Præster ønske at forlade dette, at der er overflødige Bygninger og at Klostrets Borgergaarde, der ikke give Skat, ere Byen til Besvær: Kongen gør selvfølgelig ingen Indvendinger, men forordner den 19. December 1530⁵⁰⁸) kun, at der i Stiftelsen i alt Fald skal være en »Prior« til at prædike

Guds Ord for de fattige og syge, og sammen med ham skal en Borger varetage disses Bedste, hvorhos de i Forening en Gang om Aaret skal aflægge Regnskab for Borgmester og Raad i Lensmandens Nærværelse, altsaa en lignende Ordning som den, der fornylig var truffet ved Helligaandsklostret i København⁵⁰⁹). For at hjælpe baade det forfaldne Klosters og paa Byens Forhold vil Kongen have det undersøgt, om det ikke var mest formaalstjenligt, at i ethvert Tilfælde nogle af de mange Klostergrunde i Byen igen bebygges med Borgergaarde, saa at den deraf faldende Rente, Leje og Jordskyld kan komme de fattige og syge til Gode. Samtidig ser man, at det underordnede Kloster i Nakskov er i Pengeød. Dets Prior, Hr. Esbern Ipsen, sælger 4 Gaarde til Hr. Johan Oxe til Nielstrup, der iøvrigt hørte til det katholske Parti og var Søn af Klosters gamle Velynderinde Fru Inger Bille, saa at han vel har betalt nogenlunde ordentligt, hvad han ogsaa selv siger⁵¹⁰).

Hvad nu end Grunden har været, saa synes Kongebrevet af 19. December 1530 aldrig at være bleven gennemført. Man fristes næsten til at tro, at Borgernes Paastand, at Brødrene vilde forlade Klostret, ikke har haft noget paa sig; thi knap halvandet Aar efter ser man, at Klostret endnu stadig kan opretholde Konvent.

Den Forbindelse, som Helligaandshuset allerede for 10 Aar siden havde med den hovedrige Jakob Hardenberg til Hvedholm, Sandholt og Arreskov, der 1527 blev forlenet med Faaborg By, har naturligvis kun været til Gavn baade for Byen og Klostret, og forklarer, at Prior og Konvent for Livstid overdrager ham Forsvaret af dette og dets Gods, paa hvilken Ordning Jakob Hardenberg selv, støttet af Knud Gyldenstjerne og Mogens Gøye, faar kongelig Stadfæstelse 13. April 1532⁵¹¹). Hele dette Forhold blev dog kun af stakket Varighed. Thi Kong Frederik overdrager snart efter samme Forsvar til en anden Adelsmand, nemlig Anders Emiksen til det nærliggende Steensgaard⁵¹²). Prior Niels Boesen har derhos sluttet sig til Reformationen og bliver Præst i Nabo-sognet Diernisse, i hvilken Egenskab han endnu virker 1540⁵¹³). Under Grevefejden, da Købstæderne og Gejstligheden paa Fyn efter Johan Rantzaus sejrige Fremgang ved Middelfart 1535 begyndte at hylde Kong Christian III, underskrives et Hyldingsbrev til denne Konge 1. April 1535 i Vester Hæsinge ogsaa af Niels

Boesen sammen med 13 andre Præster i Salling Herred, deriblandt Peder Knudsen, Forstander for Hospitalet i Faaborg, samt Sognepræsten og Kapellanen sammesteds⁵¹⁴).

Medens Faaborg nu i længere Tid var besat af Grev Christoffers meget urolige Tropper, har der naturligvis været god Brug for Helligaandshospitalet, og efter Øxnebjergslaget regnede man fra kongelig Side paa Klostret som Tilflugtssted i alt Fald for den husvilde Fru Kirstine Tidemann Jakobsdatter, Knud Ottesen Hvides fra Rødkilde, dersom det da ikke allerede var optaget⁵¹⁵).

Efterat Christian III allerede 1539 har givet Borgerne Faaborg Klosterkirke til Sognekirke, idet han forbeholder sig St. Nicolai Kirke til Kornhus⁵¹⁶), har det naturligvis snart vist sig, at der ikke i Længden var Anledning til at opretholde et Hospital i denne mindre By. Derfor blev dette 3. Maj 1540 nedlagt og alt dets Tilliggende overdraget til det kort forinden oprettede Odense Graabrødrehospital, til hvilket ogsaa Faaborg Klosters tidligere Annex, Odense Helligaandshospital, dog uden Kirke og Kirkegaard, henlagdes⁵¹⁷). Selve Klosterbygningerne forsvandt i Løbet af det 16. og 17. Aarhundrede. Nakskov Kloster derimod, der endnu 1539 bestod som Syge- og Fattighus for 6 Personer med Præsten Hr. Henrik som Forstander⁵¹⁸), forenedes senere med Hospitalet i Nykøbing paa Falster. Af Nakskov Klosters Bygninger stod Kirken endnu i sidste Halvdel af 17. Aarhundrede; den skal være nedbrudt 1689. Kirkegaarden brugtes dog endnu i Slutningen af 18. Aarhundrede og mulig senere til Begravelsesplads for fattige⁵¹⁹).

Kapitel IV.

Københavns Helligaandskloster.

Prior Christiern Torkildsen

1474—c. 1502.

København har selvfølgelig allerede tidlig haft et Hospital, som Roskilde Bispen Jens Krag byggede. Navnet Helligaandshus forekommer dog først i Begyndelsen af 14. Aarhundrede, og det er ganske umuligt at afgøre, om det er Biskop Krags eller en anden Stiftelse, der bærer dette Navn, men det er vel nok sandsynligt, at det er Bispens⁵²⁰). Om ikke før, saa midt i 15. Aarhundrede, har den haft en Kirke⁵²¹). Ikke alene Gaver i Fødevarer tilflød Hospitalet, ogsaa Jordegods havde det baade indenbys og paa Landet, saaledes at allerede i det 15. Aarhundrede en god Grund lagdes til det rige Gods, det besad i sine bedste Velmagtsdage efter Reformationen⁵²²). Selv om dette Hospital har nydt en vis Anseelse, og ogsaa har haft Indgivne, som endnu var arbejdsdygtige, saa at der kunde være Tale om, at de ved deres Haandtering kunde skade Byens Borgere⁵²³), saa har det dog paa ingen Maade været en særlig fremtrædende Stiftelse.

Christoffer af Bayern, der havde Forkærlighed for Aalborg Helligaandskloster, lader ikke til at have vist Helligaandshuset i København, i hvis Slot han dog saa ofte residerede, anden Interesse end at tilkende det og St. Jørgens Hus de københavnske Bageres undervægtige Brød⁵²⁴). Men netop som Residensstad fik København Brug for en større Stiftelse, der ogsaa kunde tage sig af Hittebørn. Kongens hyppige Nærværelse og de gentagne Rigsforsamlinger kaldte mange Stormænd, »Baroner«, Krigsmænd og Væbnere til Byen og bevirkede, at en Mængde uægte Børn blev udsat og forladt saa vel som Børn af Fattigfolk⁵²⁵).

Aalborg Klosters store Betydning og blomstrende Tilstand har kun kunnet opmuntre til at udvide den københavnske Stiftelse, og da Christian I ikke faa Gange har beskæftiget sig med hint, som han aabenbart ligesom sin Forgænger har sat megen Pris paa, har det været ham ganske naturligt at omdanne den køben-

havnske Stiftelse efter dette udmærkede Forbillede. Omordningen, der skete netop med Tanken paa de mange Hittebørn, foretages dog først 1469⁵²⁶). De fortvivlede Pengeforhold, hvori den fornyede Krig med Sverrig og Prinsesse Margrethes Medgift i disse Aar bragte Kongen, tillod ham imidlertid næppe at yde nogen rundelig Gave til Nystiftelsen.

Christian I vælger ikke nogen ny Plads til sit Helligaands-hospital, men opfører det paa samme Sted, hvor de tidligere talrige mindre Huse til Sygestuer og til Boliger for gamle Folk havde været. Selv om Hospitalsgrunden dengang ikke længere har ligget i Byens Udkant, var dens Beliggenhed dog nogenlunde fri, mellem det lille Fisketorv mod Syd og Graabrødrekloster mod Nord.

Kongen viser nu, at han ikke kender meget til Helligaands Ordensreglen, idet han selv udnævner Christiern Torkildsen til Prior for Stiftelsen i København, og for at faa det nye københavnske Kloster indlemmet i Helligaandsordenen, lader han Christiern Torkildsen stadfæste af Prior i Aalborg, Jens Nielsen. Det forbavser En derfor ikke, at Stiftelsen snart efter kaldes Kloster, da Kongen 1472 tager den under sin Beskærmelse. Den huser nu »Sødskende« og mere end én Præst, og udsender Bud over hele Riget for at indsamle Almisse. Det er virkelig Kongen magtpaaliggende, at Stiftelsen kan faa Fremgang, og han paalægger sine Fogder og Embedsmænd ikke at lægge denne Almisseindsamling Hindringer i Vejen, men tvertimod at fremme den paa det bedste⁵²⁷). — Forbindelse med Rom har man hurtig kunnet bringe tilveje, og 3. Novbr. 1473 meddeles der den københavnske Stiftelse bekræftet Udskrift af 5 vigtige, pavelige Privilegier, som bl. a. gaa ud paa, at Udsendinge fra S. Spirito skulle modtages godt, Tilstaaelse af forskellig Aflad, Tilladelse til at udsende Bedere⁵²⁸). *7. 1474*

Christiern Torkildsen var imidlertid ikke den, der i Længden vilde finde sig i at have en anden Prior til Foresat, og da Kongen 1474 begiver sig til Rom, drager han med, vel forsynet med Penge⁵²⁹), for at faa Forholdet ordnet efter sit eget Hoved. Rejsen gik fra Fest til Fest i Rothenburg, Augsburg, Innsbruck, over Brenner til Malpaga, Milano, Mantua, Bologna og Florents, indtil man den 6. April 1474 naaede Rom.

Hvor maa det ikke have været betagende for de fromme Nordboere første Gang at se Rom ved Paasketid, hvor Sixtus IV for de Troende viste sig i sin mest ophøjede Skikkelse. Strax Skærtorsdag saa man den hellige Fader uddele Velsignelsen fra den nu forlængst forsvundne Loggia della Benedizione, en Højtidelighed, der endnu den Dag idag gør et gribende Indtryk, hvor meget mere da ikke dengang. Langfredag fandt Korskyssning Sted. Paaskedag meddelte Paven egenhændig Kongen og alle hans Folk den hellige Nadvere, og om Mandagen overrakte Sixtus IV foran Peters Kirken den gyldne Rose til Kongen, der samme Dag, fulgt af Kardinaler, Prælater og det hele Hof bar den til Kardinal Giuliano della Roveres Palads, hvor han den Dag var Gæst⁵³⁰). Christiern Torkildsen har naturligvis boet i S. Spirito, hvis gamle Bygninger forøvrigt vare saa snevre og lave og i det Hele taget meget upraktiske til de Syges Behov, at det vistnok er tvivlsomt, om Kong Christian selv har aflagt mere end et flygtigt Besøg der⁵³¹). Men Christiern Torkildsen, der her træffer sin fremtrædende Landsmand Jens Mathiesen Brun som Prior, har imidlertid benyttet Tiden godt. Han har i Paasken sat Stormesteren Innocens della Rovere ind i den københavnske Stiftelses Forhold, foruden at han har overbevist ham om, hvor fortræffelig han selv baade ved sin Fromhed og Retskaffenhed var skikket til en ledende Stilling ved denne, noget, der blev ham saa meget lettere, som sikkert hans Ønsker ere faldne ganske sammen med Stormesterens, der paa ingen Maade ønskede, at man i Danmark oprettede en Ordensprovins. Han opnaar derfor, at Innocens Tirsdagen efter Paaske, den 12. April, paany udnævner sin kære Broder Christiern, der allerede er Medlem af Helligaandsordenen, til Prior for Helligaandshuset i København, idet han højtidelig kasserer den af Jens Nielsen foretagne Indsættelse, der var ugyldig, da han har savnet Myndighed til at udføre den⁵³²).

Iblandt de gejstlige Sager, som endvidere Kong Christian lægger Paven paa Sinde og faar gennemført, er ogsaa Forholdene i det københavnske Kloster, om hvilke denne faar indgaaende Oplysninger. Sixtus IV stadfæster den 13. April i videste Omfang den kongelige Stiftelse. Kærnepunktet er aabenbart, at den fra nu af kun er underlagt S. Spirito in Sassia og har faaet Andel i alle de denne Stiftelse tillagte Privilegier og Indulgenser, dog uden

Ret til at meddele Plenaraflad⁵³³). Kong Christian er nu travlt optaget dels af Fromhedsøvelser, deriblandt Pilgrimsfærd til de syv Hovedkirker, dels af vanskelige Underhandlinger om Erhvervelse af pavelige Buller, dels af Fester, dels af sin Sygdom, der maaske skyldtes en noget uforsigtig Diæt⁵³⁴). Christiern Torkildsen, der tydelig nok føler sig meget usikker ligeoverfor Aalborg Prioren, er fremdeles ihærdig, og Kongen opfordrer derfor ogsaa Stormesteren Innocens til at sikre Københavns Klosters Ro i enhver Henseende og ganske særlig overfor mulige ældre Fordringer og Forulmæpser fra Aalborg Klostret. Den 25. April udsteder Innocens virkelig den ønskede kraftige Skrivelse⁵³⁵), og Dagen efter, Tirsdag den 26. April, giver han Kvittering til Christiern Torkildsen for et Beløb af 24 Rhingylden, der udgør den forud betalte Afgift for 6 Aar fra Københavns Kloster⁵²⁹), en ganske usædvanlig Rundhaandethed, der viser, hvor tilfreds Christiern Torkildsen har været med det opnaaede Resultat. Samtidig beskikker den tjenstivrige Prior en romersk Helligaandsbroder, Jacobus Rafaelis, til sin Fuldmægtig ved det forestaaende Generalkapitel⁵³⁶), og forlader højst sandsynligt Dagen efter Rom i Følge med Kongen, der igen drog hjemad fra Fest til Fest i de italienske Byer og endelig over Splügen⁵³⁷) videre Nord paa. Om ikke før, saa i August er Christiern Torkildsen hjemme igen.

Af den Klosterbygning, som Christian I havde opført i København, staar endnu kun den meget smukke vestlige Fløj i sin oprindelige Skikkelse (Fig. 41) med to Rækker Krydshvælvinger baarne af Piller og med spidsbuede Vinduer⁵³⁸) (Fig. 42). Her laa de syge i lange Rækker. Derimod er Klosterfirkantens østre og nordlige Fløje forlængst jevnede med Jorden. Østfløjen med den anselige Kapitelsal strakte sig 57 Alen mod Nord, og igennem den førte der »en Gang og Korshvælving«. Nordfløjen rummede som sædvanlig Refektorium og Køkken⁵³⁹). Sydfløjen dannedes af den kullede gotiske Kirke, hvis Kor dog først efter Christiern Torkildsens Tid fik sin endelige Skikkelse⁵⁴⁰). Foruden Helligaands Alteret havde Kirken i alt Fald St. Peders, St. Pauls samt bagved den søndre Kirkedør et Maria Magdalena Alter⁵⁴¹). Af Kapeller kender man kun et, der var indviet til St. Anna, og som endnu i Kong Christians Tid fik en Gave af to Par Messe-Klæder med to blaa Hagler, den ene af Fløjel og den anden af Silke,

samt en sølvforgyldt Kalk, ligesom ogsaa et andet Alter fik en lignende Gave fra anden Haand⁵⁴²). Klosterbygningerne maa overhovedet have været anselige, da der ogsaa skulde være Rum for Hittebørnene. Paa Helligaands Kirkegaard, som paa saa mange andre, udstedtes forskellige offentlige Dokumenter, saaledes ogsaa af Kong Hans paa Retterting⁵⁴³). Flere af Bygningerne strakte

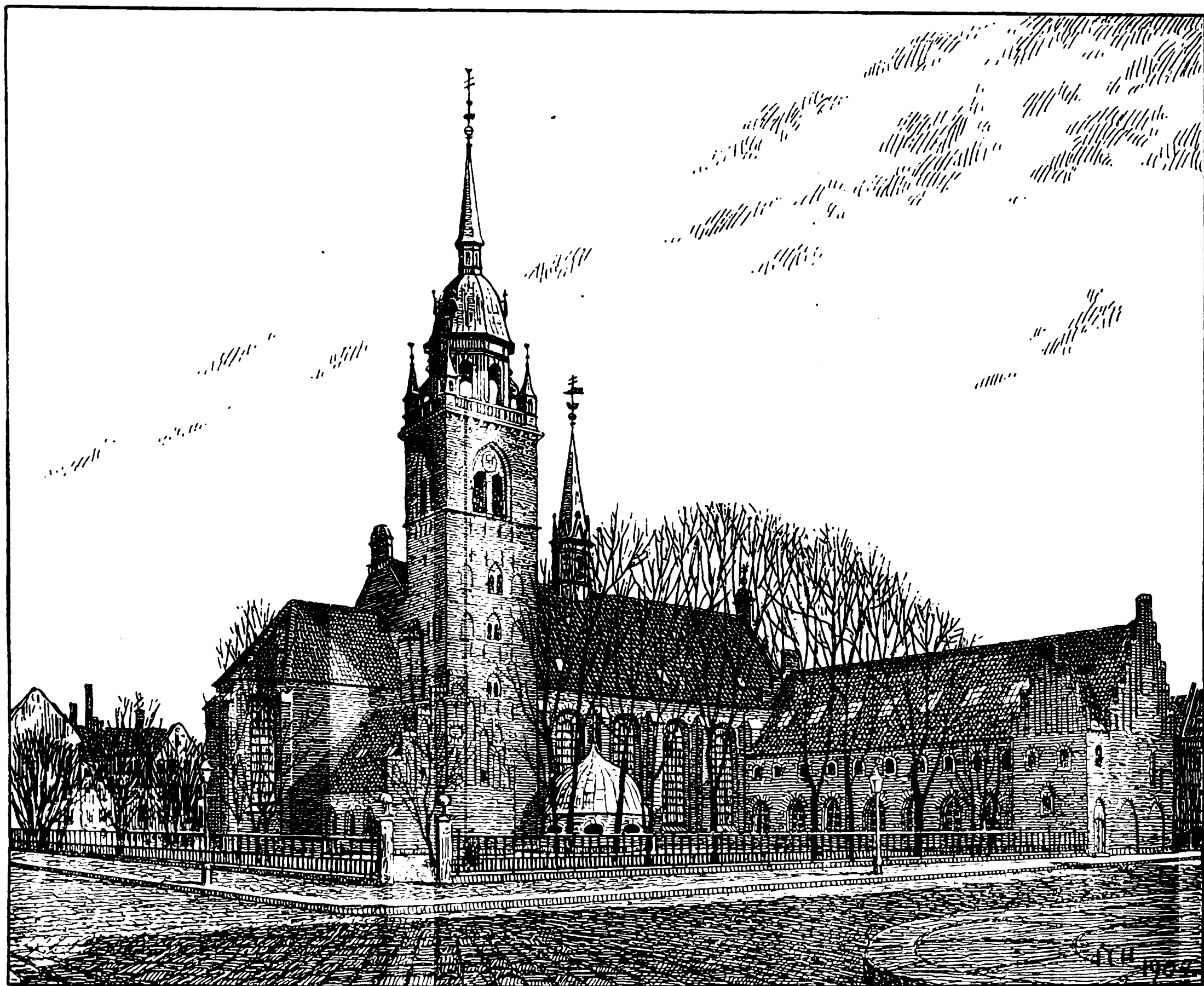

Fig. 41. Københavns Helligaandshus, set fra Walkendorfs-gade.
Efter Trap, Danmark, 3. Udg. I. 39.

sig udenfor Firkanten⁵³⁹), særlig i den nordvestlige Del af Klosterjorden, og umiddelbart vest for Klostret laa dettes Hestemølle⁵⁴⁴). Ved Rosengaarden havde Klostret en Avlsgaard⁵⁴⁵).

Sin Sympathi for Ordenen bevarer Kongen lige frisk, idet han paa samme Maade som i København tager sig af Helligaandshospitalet i det betydelige Malmø, saaledes at han senere ogsaa her kan betegnes som Stifteren af dettes Helligaandskloster⁵⁴⁶). Selvfølgelig kunde han heller ikke give dette et overvættes rigeligt

Bidrag⁵⁴⁶). For at indføre Ordenen i Malmø tillader Kongen Christiern Torkildsen at indsætte nogle af sine københavnske Brødre⁵⁴⁷), i hvad der muligvis kunde lette Forholdet ligeoverfor Forbudet mod lokale Primater.

For straks at faa Forholdet til Malmø ordnet paa fordelagtigste Maade drager Christiern Torkildsen allerede efter sex Aars Forløb igen til Rom. Naturligvis undlader han denne Gang ikke at indskrive sig i det nyoprettede Helligaands Broderskab⁵⁴⁸). Des-

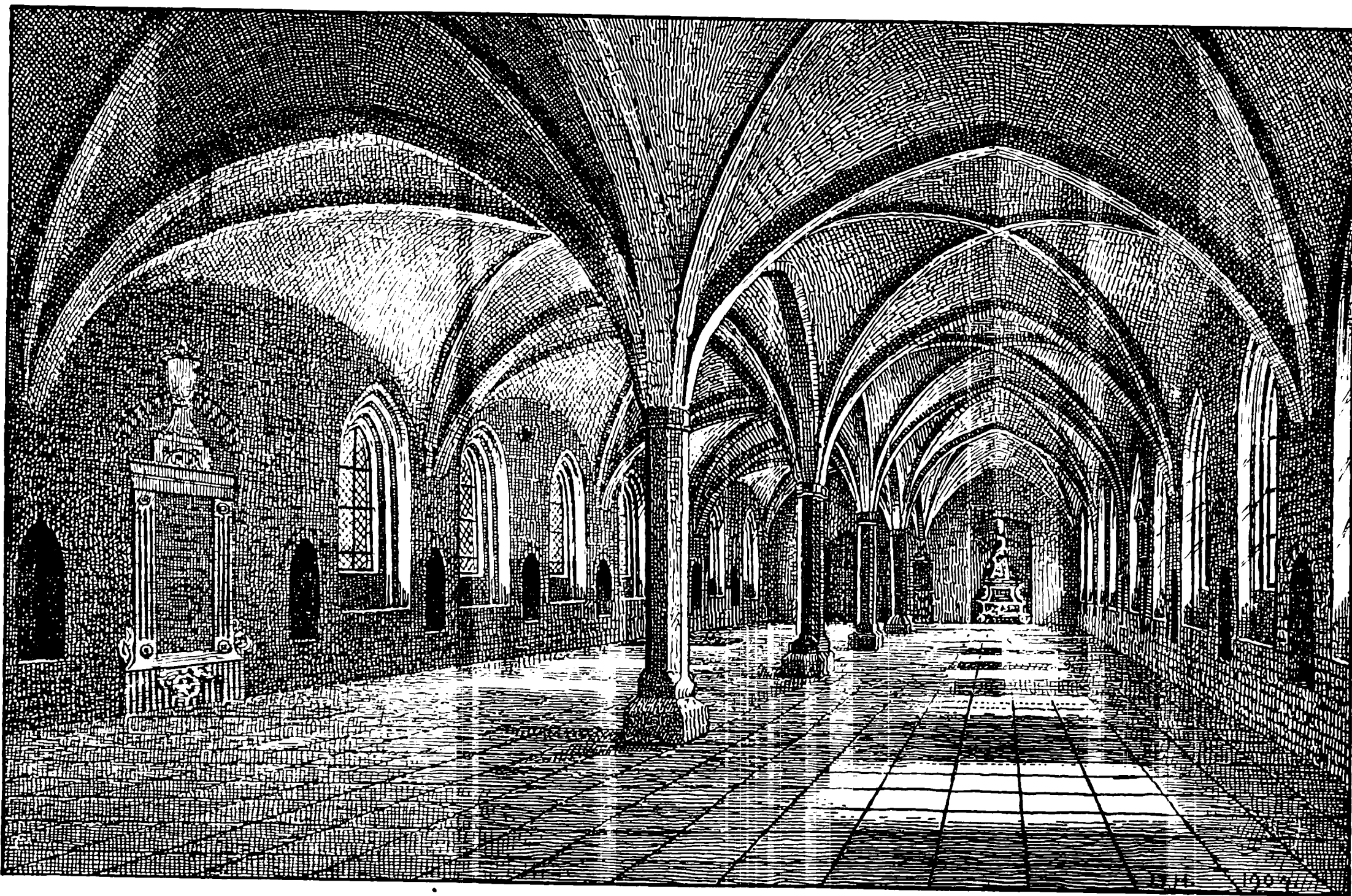

Fig. 42. Indre af Københavns Helligaandshus.
Efter Trap, Danmark, 3. Udg. I. 41.

uden maa han antages igen at have forudbetalt Klosters Aarsbidrag. Han opnaar efter Ønske pavelig Stadfæstelse paa Stiftelsen i Malmø saaledes, at denne underlægges Københavns Kloster uden at faa noget at gøre med Klostret i Rom. Samtidig blev Københavns Klosters aarlige Afgift forhøjet fra fire til sex Gylden. Christiern Torkildsen slipper tillige for at betale Annater til den pavelige Kasse for det nyoprettede Malmø Kloster ved efter den almindelige Skik at opgive dets Indtægter til højst fire Mark Sølv⁵⁴⁹). Han har altsaa atter forstaaet at gøre et godt Indtryk i Rom, hvilket til Overflod bevises ved, at han snart efter optræder som

den første os bekendte Generalvikar for de danske Helligaandsklostre⁵⁵⁰). 1483 lader den flersidige Mand sig indskrive ved Københavns Universitet, der i disse Aar haardt trængte til Studerende, men meget forstaaeligt naaede han, der ikke mere kan have været i sin første Ungdom, heller ikke videre end at blive baccalaureus artium liberalium⁵⁵¹). Stillingen som Generalvikar bliver af os ubekendte Grunde, maaske fordi han ikke har kunnet sørge for, at de romerske Afgifter kom ind, kun ganske kortvarig. Men Paven viser ham dog endnu 1487 megen Tillid og giver en Prøve paa, hvor anset hans Stilling maa have været. Der havde i en Række af Aar været Strid mellem Københavns Kapitel og Sognemændene til St. Nikolaj Kirke sammesteds om, hvorvidt den Fisketiende, der faldt om Efteraaret, tilkom Kapitlet eller den til dette og Vor Frue Kirke annekterede St. Nikolaj Kirke. Roskilde Bispen Oluf Mortensen havde 1464 afgjort Striden til Kapitlets Fordel, men da Sognemændene 1487 paany rejste Paastand paa Tienden, appellerede Kapitlet Sagen til Paven. Innocens VIII beskikkede da, 12. Juni 1487, Christiern Torkildsen til som præses i Forening med Ærkedegnen i Roskilde, Dronning Dorotheas Kansler og senere Ærkebiskop, Birger Gunnensen, at afgøre Sagen endelig. Man mødtes i den Anledning den 14. September s. A. i den ansete Dr. Erik Nielsen Rosenkrantz's Degneresidens i København. Under Ærkedegnens Forfald bliver dennes Plads indtaget af den fortræffelige Magister Petrus de Scotia, Licentiat i Theologien. Dommen gav Kapitlet ganske Medhold⁵⁵²).

Hidtil har næsten alt føjet sig efter Ønske for Christiern Torkildsen, men snart begynder Vanskelighederne; hans gamle Velynder Kong Christian I var jo heller ikke mere blandt de Levende, og Kong Hans synes ikke at have vist Klostret nogensomhelst Gunst udover, at han 1492 sammen med Prior Christiern andrager Pave Innocens VIII om Stadfæstelse paa Klosters Privilegier⁵⁵³), noget, der maaske var et Led i Striden med Aalborg. Højest rimeligt har den stridbare Christiern Torkildsen ikke kunnet vække Kongens Sympathi. Kong Hans havde jo stiftet et Helligaandskloster i Randers⁵⁵⁴), hvilket han strax sætter i Forbindelse med Aalborg Helligaandshus, det københavnske Klosters gamle Medbejler, og omtrent samtidig har Aalborg Prioren Knud Nielsen som anført afløst Christiern Torkildsen som Generalvikar. Den

nye Vikar er imidlertid ikke den ham paalagte Opgave voxen; i flere Aar forsømmer han saaledes sin meget væsentlige Pligt at sende de forskellige Klosters Afgifter til Rom, og samtidig finder Christiern Torkildsen sig aabenbart meget brøsthølden ved den foretagne Forandring. Ved Knud Nielsens Afgang 1489 udnævnes slet ingen Generalvikar for Danmark, og de følgende Aar optages af Trætter om Vikarpladsen imellem Priorerne i København og Aalborg. Christiern Torkildsen, der naturligvis ikke har kunnet glemme den nære Forbindelse, han har haft med Kong Christian, og den Glans, der har hvilet over Københavns Klosters første Aar, har aabenbart med Tiden udviklet sig til at blive en temmelig vanskelig Mand. Thi foruden Aalborg Striden faar han snart en ny Tvist, nemlig med Prioren i Malmø, Asser Ingversen, der heller ikke har været meget medgørlig. Denne er 1493 i en voldsom Strid med en Række Malmø Adelsmænd, Gejstlige og Borgere⁵⁵⁵), under hvilken Christiern Torkildsen tager Parti imod Asser, som han fjerner fra Malmø Prioratet, og i hvis Sted han beskikker en københavnsk Munk, Torkil Poulsen, Baccalaureus i Romerretten, der 1488 studerede i Köln⁵⁵⁶). Ligeledes udjager han omtrent samtidig flere Brødre fra Malmø Klostret, og berøver dette uden videre en hel Del Løsøre og Kostbarheder, hvorved Torkil Poulsen har rakt ham Haanden. Som det var at vente, finder Asser sig ikke rolig heri, men drager til Moderhuset i Rom og anklager med største Voldsomhed Christiern Torkildsen for den megen Skade og Uret, som han har tilføjet ham, og hvorved han har bragt Skam over Ordenen. Skøndt Christiern Torkildsen ikke havde Grund til at gøre sig stort Haab om at vinde Sagen, da baade Sixtus IV og Innocens VIII havde forbudt lokale Primater⁵⁵⁷), ligger det ham selvfølgelig ganske fjernt at forholde sig rolig hertil. Men da en ny Romerrejse nu paa hans ældre Dage vel falder ham for besværlig, skaffer han sig dog en ikke almindelig Stedfortræder, nemlig selve Hemming Gad, der endnu opholdt sig i Pavestaden. Christiern Torkildsen har tidligere godtgjort, at han forstod at anvende Penge paa rette Sted, og Hemming Gad har selvfølgelig paa denne Tid, hvor Sten Stures Magt havde lidt et føleligt Knæk, mere end nogensinde trængt til disse. Desuden var det naturligvis kun Hemming Gad en Fornøjelse at holde en Strid mellem to Danske gaaende saa længe som muligt. Den be-

hændige Mand har med den haabløse Sag aabenbart ikke kunnet gøre andet for sin Klient end efter Evne at forhale den. Dog forgæves: Stormesteren truer Christiern Torkildsen med Bandyling, men denne sætter selvfølgelig haardt mod haardt⁵⁵⁸).

Man tager vist ikke fejl ved at tilskrive Christiern Torkildsen en Hovedrolle ved Forhandlingerne paa Faaborg Mødet 1499, hvor de danske Klostre bød Moderhuset i Rom Spidsen og konstituerede sig som en dansk selvstyret Ordensprovins. Ved denne Lejlighed forliges han med sin Medbejler, Prior Niels Pedersen, i Aalborg, dog kun paa den Betingelse, at de begge i Forening paa Livstid vælges til Vikarer.

Imidlertid gaar Malmø Striden sin Gang i det gamle Spor. Benedict de Senis udsteder den 15. September 1499 yderligere fire Skrivelser⁵⁵⁹), i hvilke han bl. a. i haarde Ord bebrejder Christiern Torkildsen de begaaede Voldsomheder, hvorved han har bragt Vanære og Tab over Kloret og Forargelse i Menigheden og udsat sig for Band ifølge Innocens VIII's Bulle, der forbød lokale Primater. Derfor faar Christiern Torkildsen Paalæg om inden to Maaneder at bringe alle Kostbarhederne tilbage til Malmø Kloret, indstille sine Forfølgelser og fremføre sine formentlige Rettigheder over dette for Generalkapitlet i Jubelaaret, hvor Sagen da skal paadømmes. Samtidig erkendes Asser som den rette Prior, der staar direkte under Rom, og hans Modstandere erklæres for Oprørere, der skal faa deres fortjente Straf.

Men der skulde snart ske et fuldstændigt Omslag. Hvorledes dette er gaaet til, er man ude af Stand til at oplyse, men i Borgia Tidens Rom søger man uvilkaarlig Gaadens Løsning i Bestikelse, selv om denne i dette Tilfælde kun skulde være fremtraadt som rundelig Betaling af de foreskrevne aarlige Klosterafgifter. Vist er det, at Benedict de Senis den 20. Maj 1500 lader Assers Sag fuldstændig falde, og den 4. Juni 1500, som han siger, med stor Glæde stadfæster Faaborg Mødets Bestemmelser. Altsaa er Christiern Torkildsen nu igen, denne Gang paa Livstid, bleven Vikar, og der er vel i den Anledning oftere gaaet Bud mellem København og Aalborg, selv om der ikke kom til at foreligge mange betydningsfulde Sager til fælles Afgørelse i den korte Tid, begge Vikarerne endnu havde at leve i.

Som tidligere berørt var Kong Christians Død et stort Tab

for Christiern Torkildsen, skøndt Enkedronning Dorothea ikke glemmer det Kloster, hendes kongelige Ægtefælle har grundlagt. Allerede 1482 giver hun Helligaandshuset en Gaard i København med Forpligtelse til Gudstjeneste⁵⁶⁰), altsaa snart efter at hun var bleven Enke og tillige havde mistet sin eneste Søster, med hvem hun havde staaet i livlig Forbindelse og hvis Død maatte gøre et saa meget dybere Indtryk paa hende, som Slægtfølelsen udgjorde et saa fremtrædende Træk i hendes Karakter. 1488 foretager Dronningen sin anden Romerrejse, og havde her Lejlighed til at se det ny opførte S. Spirito i al dets Pragt. Og atter i en alvorlig Tid, nemlig et Par Maaneder før sin Død, skænker hun det københavnske Kloster den 8. September 1495 betydeligt Jordegods, nemlig en Gaard i København og syv sjællandske Bøndergaarde m. m., for hvilket man der skal underholde og pleje 12 fattige syge Mennesker, hvis Svaghed tvinger dem til stadig at være sengeliggende, og holde Messer og anden Gudstjeneste for begge hendes kongelige Ægtefæller og for deres og hendes Slægt⁵⁶¹). Dette er den største os bekendte Gave, som Københavns Helligaandskloster overhovedet faar.

Blandt dettes Velgørere findes der ogsaa flere Mænd, som have staaet Kongehuset nær. Der er saaledes de to fromme Mænd Otte Nielsen Rosenkrantz til Bjørnholm og hans Søn, den daværende Hofmester, Erik Ottesen. I Aaret 1475 endte ved Kong Christians Indflydelse den 15 Aar lange Fejde mellem den vilde Lave Brock til Estrup og Rosenkrantzterne med Tilsagn om stedsevarende fuldt Venskab, og netop samtidig, man skulde næsten tro som en Tak, stifte Otte Nielsen og Erik Ottesen i Forening en daglig Messe i Klostret⁵⁶²). En meget betydelig Gave fik dette endvidere fra den tidligere Lensmand paa Gurre, Godske Barsebeck, nemlig fire Gaarde m. m., Jordegods paa Møen, som han tidligere havde faaet af Kongen for de Tjenester, han havde vist denne og Riget. To Aar senere stadfæstes Gaven, med Betingelse om en daglig Messe og anden Gudstjeneste, af Dronningens Hofmester, Hr. Johan Oxe, som Befuldmægtiget for Godske Barsebecks Enke, Fru Elsebe Hartvigsdatter, og af Kongen paa Rettertinget paa Københavns Slot⁵⁶³). Kong Christians Marsk, Claus Rønnov, havde i Rom sammen med Kongen 1474 ladet sig optage i det fornemme Anima Broderskab⁵⁶⁴), og hans Hustru, Birgitte Christiernsdatter (Vasa), lader

sig nu 1482 ved Christiern Torkildsen optage i Helligaandsordenens Broderskab⁵⁶⁵). Det er forøvrigt forholdsvis faa Gaver, om hvilke der er bevaret Oplysning fra Christiern Torkildsens c. 30-aarige Priorat, nemlig, foruden Dronning Dorotheas foran nævnte Gave, fra 15 Adelige, Præster og Borgere: en Gaard i Malmø, 5 Gaarde og en Bod m. m. i København, 5 Gaarde og 2 Bol m. m. paa Sjælland og Møen, nogle Pengesummer samt noget Løsøre og Kirkeprydelser⁵⁶⁶). Hvor man nu end skal søge Forklaringen dertil, flyde Indtægterne i Slutningen af 15. Aarhundrede ikke rigelig. Det er derfor meget forstaaeligt, at Christiern Torkildsen 1497 sammen med Stormesteren, Gratianus de Villanova, ansøger Paven om og faar bevilget det yderligere Privilegium ogsaa at kunne meddele Plenaraflad⁵⁶⁷). Men stor Trang og mærkelig Brøst er der alligevel, saa at den gamle Christiern Torkildsen 1498 af den Grund maa sælge to Gaarde i København⁵⁶⁸).

Hvor mange Brødre det københavnske Kloster har haft, vides ikke. Strax ved dets Stiftelse i 1474 har det aabenbart paa et væsentligt Punkt ikke kunnet magte sin Opgave; det led under Mangel paa Præstebrødre, saaledes at Velgørere ikke have kunnet være sikre paa, at Klostret ved egne Kræfter kunde lade læse de af dem stiftede Messer. Det er endogsaa nødt til 1481⁵⁶⁹) igennem Stormesteren Innocens at ansøge om pavelig Tilladelse til, at Ordensbroderen Poul Nielsen, acolytus canonicus professus, maa præstevies paa extraordinær Maade. Henimod Aarhundredets Slutning have Forholdene aabenbart bedret sig, saa at Erik Ottesen, der 1475 betingede Messer læste af en sekulær Præst, tyve Aar efter kunde gøre den Bestemmelse, at disse Messer fremtidig skulde holdes af en Klosterbroder⁵⁷⁰). Ved Navn kender man ellers kun fra Klostrets allerførste Tid Hr. Jens Jakobsen⁵⁷¹), endvidere Hr. Bo Pedersen⁵⁷²), senere Prior i Malmø, Hr. Peder Christensen 1482⁵⁷³), Hr. Torkil Poulsen⁵⁷⁴), Hr. Hans Truelsen⁵⁷⁵) og Hr. Alexander Hansen, en af Kong Christians tidligere Skrivere, der efter i en lang Aarrække at have været Kannik ved Frue Kirke, omtrent fra 1490 henlever sine sidste 20 Aar som Broder i Helligaandsklostret og oftere er Christiern Torkildsens Repræsentant ved Modtagelsen af Skøder o. desl.⁵⁷⁶). Som Indgiven kende vi den københavnske Præst Claus Bertelsen⁵⁷⁷).

Foruden de mange Bryderier, som Christiern Torkildsen havde

haft baade med Aalborg og Malmø Kloster, var der imidlertid ogsaa Vanskeligheder indenfor hans eget Kloster. Poul Nielsen, der i sin Tid med særlig pavelig Tilladelse var bleven præsteviet, maa efter Christiern Torkildsens Mening senere have gjort sig umulig til længere Ophold i Klostret. Art. 11 i Faaborg Overenskomsten, hvor der tales om flygtende Brødre, der ere bortløbne og flakke om uden behørig Legitimation, tyder paa bitre Erfaringer i saa Henseende, og omtrent samtidig udjager Christiern Torkildsen selv Poul Nielsen, hindrer ham i at indtræde i noget andet Helligaandskloster og kræver, at han skal gaa ind i en strængere Orden. Poul Nielsen klager naturligvis til Stormesteren Benedict, der i Jubelaarets Begyndelse ophæver Christiern Torkildsens Befaling og henskyder Poul Nielsens Sag til førstkommende Pinsekapitel. Stormesteren, der paa denne Tid endnu stillede sig meget kølig overfor Christiern Torkildsen, tillader yderligere Poul Nielsen, indtil Kapitlets Dom er falden, at blive i sit Kloster eller hvor han ellers ønsker at opholde sig, og til ligeledes at betjene en sekulær Kirke, naar han blot vedbliver at bære Ordensdragten⁵⁷⁸). Højest sandsynligt er det dog lykkedes Christiern Torkildsen paa Pinsekapitlet at faa sin Villie saa vel i denne Sag som i Tvisten med Malmø Kloster, saa at hans bevægede Liv i den korte Tid, han endnu havde tilbage, har kunnet faa en fredelig Afslutning.

Prior Peder Pedersen Plog

c. 1502—1536.

Københavners Klosters anden og sidste Prior, Broder Peder Pedersen Plog, der i September 1502 optræder som Vidne, da Kong Hans's Kok udsteder et Skødebrev til Borgmester Albrecht v. Gock⁵⁷⁹), har ikke tidligere spillet nogen fremragende Rolle i Ordenens Historie, og blev heller ikke valgt til Vikar. Han har aabenbart ikke været nogen fremtrædende Personlighed og ikke haft sin Forgængers Ærgærrighed og Herskesyge; men sit Kloster har han i alle Maader styret samvittighedsfuldt. Korsangen i Klosterkirken forbedrer han⁵⁸⁰). Klosters økonomiske Tilstand fremmes — gentagne Gange kan det inklade sig paa at købe

Ejendomme i København⁵⁸¹), og det skøndt Landets almindelige Velstand begynder at lide under Krigen med Sverrig og Hansestæderne; men det har gennem Klostrets Afladshandlere naturligvis haft en stadig Indtægt⁵⁸²).

Fra Slutningen af Kong Hans's Regering foreligger der væsentlig kun Efterretninger om mindre Gaver til Klostret. Det er hovedsagelig Borgere fra København, Landskrona, Slagelse og Stege, der nu betænker Klostret, særlig med Ejendomme i sidstnævnte By⁵⁸³). Som en Hilsen fra Christian I's Tid kommer dog en Gave af en Gaard med Stenhus fra Fru Vibeke, Enke efter Dronning Dorotheas Embedsmand paa Haraldsborg, senere Rigets Kansler, Hans Kjeldsen. Den fromme Dronning Christine giver gentagne Gange Helligaandshuset ligesom andre Klostre mindre Pengegaver; ogsaa hendes Søn Prins Frands giver det en enkelt saadan. Desuden er Helligaands Klosterkirken et af de Steder, hvor Dronningen lader holde Begængelse for sin kække Lensmand paa Ørebro, Jens Falster⁵⁸⁴). Christian II, der kun vides at have givet Faaborg og Malmø Helligaandsklostre Gaver, synes ikke at have vist megen anden Interesse for »Hospitalet i København« end at bestemme dertil de Mulkter, som Kongens Kapellaner maatte ifalde ved Overtrædelse af deres Instrux⁵⁸⁵).

Af Peder Plogs Klosterbrødre ere fire, nemlig Hans Albertsen⁵⁸⁶), Hr. Hans Truelsen⁵⁸⁷), Hr. Hans Libbert⁵⁸⁸) og Hr. Laurids Samsing⁵⁸⁹), betroede Fuldmægtige for Klostret ved forskellige retslige Handlinger, fire andre, nemlig Bo Tuesen⁵⁹⁰, Niels Lage- sen⁵⁹¹), Niels Jensen⁵⁹²) og Svend Mogensen⁵⁹³), møde vi i Rom.

Ifølge Beslutningen paa Faaborg Mødet skulde der hvert Aar afholdes Provinsialkapitel. Ved et saadant har Peder Plog i København kunnet samle bl. a. Priorerne Laurids Tordsen Mule fra Aalborg og Vikaren Jens Mathiesen fra Randers, og her⁵⁹⁴) resignerer den fredsommelige Peder Pedersen Plog med sine Konventbrødres Samtykke paa al Jurisdiktion over Malmø Kloster og fastsætter, at dette skal staa direkte under Vikaren⁵⁹⁵). Efter Christiern Torkildsens Tid har det aabenbart været umuligt at opretholde de københavnske Fordringer, og Vikaren, Jens Mathiesen, modtager Resignationen i S. Spirito Hospitalets Navn. Selv om denne Ordning strax træder i Kraft — det skulde Malmø Kloster nok sørge for — saa varer det dog lige indtil 1512, inden den

pavelige Sanktion derpaa indhentes, aabenbart fordi man ikke forinden har betalt Afgiften til Moderhuset.

Opførelsen af St. Peters Kirke og den derved foranledigede Afladshandel medførte nu forandrede Forhold for de danske Helligaandsklostre. Den i Faaborg oprettede danske Ordensprovins ophæves midlertidig. Stormesteren forsøger at tvinge de danske Klostre til at opgive deres egen Vikar og stille sig direkte under Moderhuset i Rom for at kunne faa Del i de nye Afladsrettigheder, som skulde erstatte de Tab, Ordenen led ved St. Peters Kirkes Afladshandlere, en Konkurrence, som de danske Klostre særlig fik at føle, da Arcibold 1517 optraadte med sin Forkyndelse af almindelig Aflad, der fandt saa god Anklang navnlig i København, at al anden Aflad snart traadte i Skygge derfor⁵⁹⁶). Medens Aalborg og Randers Prioren, Laurids Nielsen, kan holde sammen paa de jyds-fynske Klostre, bryder Københavns og Malmø Klostre 1516 ud og imødekommer Stormesterens Ønske. Herved opnaaede Københavns Kloster, at to pavelige Privilegier udstraktes til dette Kloster, nemlig Pave Nicolaus V's Bulle af 5. Aug. 1449: at enhver, der gav S. Spirito en pavelig Gylden, eftergaves i Dødsstunden den Bod, som var ham paalagt, og at for samme Pris kunde lignende Indulgenser erhverves for allerede afdøde Personer, og Pave Innocens VIII's Bulle af 22. Septbr. 1488, hvorved der gaves dem, der skænkede S. Spirito visse nøjere specificerede Gaver, Ret til selv at udvælge sig en Skriftefader⁵⁹⁷). Endvidere faar saavel Københavns som Malmø Kloster Ret til Uddeling af Sixtus IV's Broderskabsbreve, hvortil førstnævnte Kloster faar anvist Roskilde Stift⁵⁹⁸), og de Broderskabsbreve, disse Klostre tidligere havde udstedt uden Stormesterens Tilladelse, erklæredes for gyldige. I Slutningen af 1517 er der dog igen tilvejebragt fuldt Sammenhold mellem alle danske Klostre om at opretholde Ordensprovinsen, og Laurids Nielsen anerkendes paany af Stormesteren som Vikar⁵⁹⁹). Samtidig med de jyds-fynske Klostre betaler da Københavns Kloster igen Afgifterne til Rom, der ikke have været sendte siden 1512⁶⁰⁰).

Klostret laa jo omtrent midt i København, og selvfølgelig har Peder Plog og hans Konvent derfor paa nært Hold kunnet iagttage mange dramatiske Optrin fra Christian II's kortvarige, men brogede Regeringstid. Ved St. Hans Dag 1513 begynder den be-

tydningsfulde Herredag i København, som fører en talrig og glimrende Skare sammen fra alle Rigets Egne. Ogsaa Aalborg Priorsen, Laurids Tordsen Mule, møder her og faar Rigsraadets Stadfæstelse paa Kong Hans's Gave af St. Jørgens Gaard til Aalborg Kloster. I selve Helligaandshuset mødes Kongen og Rigsraad endogsaa gentagne Gange under samme Herredag. Først har Kongen her en Samtale med det norske Rigsraad. Af dette var syv Medlemmer tilstede i København. Den mest fremragende var Ærkebiskop Erik Valkendorf; de andre vare Bisperne i Oslo, Bergen og Hamar og Provsten i Bergen samt Norges Hofmester, Niels Henriksen Gyldenløve, og Knud Knudsen Baad. Samtalen drejede sig om det for Norge ikke uvigtige Spørgsmaal, at dette Land var et Valgrige og ikke et Arverige. Dernæst fælder Kongen i Føring med det danske Rigsraad i selve Klosters Konventstue en meget beskæmmende Dom over Torben Oxe, fordi han havde vist sig som en Bedrager mod Otto Holgersen Rosenkrantz i en Rets-sag om en skaansk Herregaard⁶⁰¹). Fire Aar senere fandt den henrettede Torben Oxe sit sidste Hvilested paa Helligaands Kirkegaard⁶⁰²). Atter to Aar efter føres de to smaa Prinser, Maximilian og Filip hen for at begraves i det Taarn og »Udskud«, som Christian II havde ladet opføre op til Helligaands Kirken⁶⁰³). Sigbrit og Dyveke have ofte bevæget sig nær ved Klosters Ene-mærker, idet Kongen dels ved Køb fra Mogens Gøye, dels ved Mageskifte skaffer Sigbrit et Stenhus med Grund øst for Klo-stret⁶⁰⁴). Her paa Hjørnet af lille Helliggejststræde*), hvor Re-geringens Centrum altsaa i en Aarrække var, kunde man se Mænd af Rigets første Familier staa udenfor Sigbrits Port i Regn og Slud eller den strængeste Vinterkulde, gnidende Hænderne og stampende med Fødderne, medens de ventede paa Kongen, som var inde for at raadslaa med Sigbrit, uden at nogen havde Mod til at træde indenfor for at søge Ly mod det umilde Vejrlig.

Tydeligt nok nyder Peder Plog stadig en vis Anseelse. Han er i alt Fald den eneste navngivne Repræsentant for københavnske Klostre, der er med paa Landemodet i Roskilde den 6. Oktober 1517, hvor Biskop Lage Urne for en talrig Forsamling af Gejst-lige og Lægfolk, med fremragende Repræsentation ogsaa af sjæl-

*) Nu Niels Hemmingsens Gade.

landske Klosterforstandere, bekendtgjorde de Synodalstatuter, som Arcibold tre Dage forinden havde stadfæstet paa Biskoppens Slot Dragsholm⁶⁰⁵). Som Følge af en Bestemmelse i disse Statuter blev der i Begyndelsen af November 1517 ligesom i Stiftets andre Klostre og Kirker ogsaa i Københavns Helligaandshus holdt Procession over Kirkegaarden for at anraabe Gud om Rolighed for den hellige Kirke og om Lykke for Kongen og Dronningen samt om Fred for det danske Folk. Krigen med Sverrig var jo efter flere Aars Vaabenstiltand bleven genoptaget, og den danske Hær havde for ikke lang Tid siden lidt det store Nederlag ved Vedla. Lignende Kirketjeneste afholdtes ved Kongens senere Tog til Sverrig. De følgende Aar ere stadig optagne af Svenskekrig og Rustninger, og de store Soldatertumulter i København i Efteraaret 1519 foregaa ikke langt fra Klostret. At der i disse ulykkelige Krigs-aar, hvor Kongens Sind kom mere og mere ud af Ligevægt, ikke var Kirkefred, faar Helligaandsklostret ogsaa at føle. Den ansete tyske Hovedsmand, Steffen Webersted, der havde yppet Strid med en anden Krigsmand og saaret ham, tog derpaa sin Tilflugt til Helligaandsklostret. Men uagtet han allerede havde forligt Sagen med den anden, lod Kongen ham tage ud af Klostret og henrette, som man forsikrede, fordi Kongen vilde have Øland, hvormed Steffen Webersted var forlenet, tilbage under sig⁶⁰⁶).

Betalingen til Rom foregaa imidlertid regelmæssig for alle danske Klostre i Februar 1520 ved de to københavnske Brødre Niels Lagesen og Niels Jensen⁵⁹²). Det sker omtrent samtidig med, at Eck ilede til Rom for at udvirke de strængeste Forholdsregler mod Luther, og det kan ikke være andet, end at Rygter om Disputatsen i Leipzig og overhovedet om Luthers opsigtvækkende Færd maa være naaet til dem. I Foraaret 1521, da Kong Christian maatte sende flere betroede Mænd til Rom, bl. a. med den fortvivlede Opgave at undskylde det stockholmske Blodbad, har ogsaa Peder Plog igen Bud derned, denne Gang med den energiske Helligaandsbroder Svend Mogensen. Han har lange Forhandlinger med Stormesteren og opholder sig flere Maaneder dernede⁶⁰⁷). Foruden Klostrenes private Sager har de vanskelige Forhold i Norden, baade den begyndende Reformation og Christian II's Skattepaalæg og Grusomheder, hvormed Rygtet netop samtidig bredte sig ud over Europa, kunnet give Stof nok til Overvejelser.

Svend Mogensen indskrev sig Trinitatis Søndag den 26. Maj i Broderskabsprotokollen⁶⁰⁸), og har altsaa været Pinsen over i Rom. Til Hjemrejsen forsyner Stormesteren, Alexander Neroni, ham den 20. April 1521 med et Viaticum, der anbefaler ham til gæstfri Modtagelse ikke alene i alle Helligaandshuse men ogsaa hos alle andre troende Kristne⁶⁰⁹). Stormesteren forsyner ham samtidig med en skriftlig Tilladelse⁶¹⁰) til at tage Ophold, saa længe han vil, i hvilket som helst Hospital, Hus eller Konvent af Helligaandsordenen, og da det lader til, at han i alt Fald skal rejse hjem uden Ledsager, altsaa imod Ordensreglen, er det meget forklarligt, at man fra Rom er nødt til at medgive ham disse særlige Breve. Mange Aar blev Svend Mogensen som bekendt ikke i det københavnske Kloster. Han sluttede sig tidlig til Reformationen, en vistnok naturlig Følge af hans Romerrejse, der jo netop faldt paa den Tid, da hele Verden genlød af Meddelelser om, hvorledes Luther trodsede Pavens Bandbullen og senere var mødt som en Helt paa Rigsdagen i Worms. Svend Mogensen blev senere som bekendt nøje knyttet til Mogens Gøye som dennes Skriver og Præst, og endte som Provst for Vestervig Kloster, hvor han døde 1547⁶¹¹).

Det gaar jo nu rask ned ad Bakke for Kong Christian II. Sverrig begynder at ryste hans Aag af sig, og hans tro Ven Pave Leo vil ikke godkende det stockholmske Blodbad. Den 24. Januar 1522 lader Kongen som et Sonoffer Didrik Slaghek kaste paa Baalet paa Gammeltorv. Hele København er i Bevægelse, da Lunds Ærkebiskop gaar sin sidste Gang fra Slottet over Højbro forbi Helligaandsklostret og videre ad Vimmelskaftet. Sigbrit havde meget naturligt trukket Skodderne for alle sine Vinduer. Men Landet slap nu ikke mere for Skattepaalæg og Krig. Eftersommeren 1522 led Helligaandsklostret ogsaa direkte herved, idet Lübeckerne plyndrede Møen, hvor Klostret havde Gods. For sidste Gang holdt Christian II i Begyndelsen af November 1522 Rigsraadmøde i København, hvor de jyske Medlemmer paa ildevars-lende Maade udebleve. Maaske i Forbindelse med Rigsraadets Overvejelser om de svenske Forhold udstedte Gustaf Trolle som et Ekko fra andre Tider et Vidne om, at Christian II var bleven valgt til Konge i Sverrig og som saadan kronet og salvet. Dette ganske virkningsløse Dokument udfærdiges den 22. November

1522⁶¹²) i Helligaandsklostret i København, hvor Ærkebispem formentlig har nydt Gæstfrihed.

Efter Christian II's Flugt følger Københavns Belejring, ud af hvilken Byen i sin Helhed dog gaar temmelig uskadt, men selvfølgelig har det vakt megen Forstyrrelse i Klosters Forhold, da Københavns Omegn var bleven frygtelig hærget af Krigsfolket. Med den nye Konge fulgte snart Herredag og Kroningsfestligheder. Umiddelbart efter disse rantes en af Tidens betydeligere Mænd, den veltalende Ridder og Rigsraad Niels Høg, Lensmand paa Skivehus, den 10. August 1524 i Helligaandshuset af et apoplektisk Anfald og døde 9 Dage efter i sit Herberge⁶¹³).

Skøndt Helligaandshuset efter Udsagn af Poul Helgesen »haver været ærlig holdt fra første Begyndelse«⁶¹⁴), og det — i alt Fald i Modsætning til St. Jørgens Hospital — har godt Lov hos de syge i St. Anne Hospital, saa kunde det og St. Jørgens Gaard ikke i Længden tage sig af alle de efterhaanden opstaaede, nye Sygdomme. Endnu i Kong Hans's Tid sætter den ædle Claus Denne hele sit Liv ind paa at stifte et nyt Hospital »for fattige, syge og saare Mennesker, som pleje at ligge paa Gader og Stræder i København og ikke kunne fange Herberg for deres Sygdom de onde Pokker og anden Guds Plage«. Dette Hospitals Bygninger ødelagdes ved Belejringen 1524; dog lykkedes det ham med Bistand af Kong Frederik I og Magistraten at faa Stiftelsen i Gang igen. Det varede imidlertid ikke mange Aar, førend det begyndte at gaa stærkt tilbage for dette St. Anne Hospital, baade fordi Claus Denne tog for meget paa sine Skuldre, idet han samtidig stiftede et Hospital i Aahus i Skaane, og fordi Reformations-tiden medførte et Omslag i den almindelige Opfattelse af milde Gavers absolute Fortjenstlighed⁶¹⁵). Det er derfor forstaaeligt, at det nu ligger Københavns Borgmester og Raad paa Sinde at faa tilvejebragt en Omordning af Hospitalsvæsenet i det Hele og særlig — efter Tilskyndelse af Poul Helgesen og Fattigfolks Ven Borgmester Niels Stemp — at oprette et Sygehus for dem, der vare bestedte i Pokker, Kræft og andre store Saar eller Værk, og som hverken kunde optages i St. Jørgens Gaard eller Helligaandshospital⁶¹⁶). Men denne Plan blev ikke til noget, og Claus Denne maatte derhos snart af Pengemangel lukke sit nyopførte fortræffelige St. Anne Hospital, der i dets sidste Periode paa mange Punk-

ter ganske synes at have virket i samme Retning, som Helligaands-
huset gjorde. Man kan derfor godt forstaa, at Kong Frederik I,
der tre Fjerdingaar forinden havde fundet sig foranlediget til at
lukke Søsterstiftelsen i Malmø, i Sommeren 1529, maaske ligefrem
af Hospitalsnød, har maattet stadfæste alle det københavnske Hel-
ligaandshus's Privilegier⁶¹⁷). Men selv den kongelige Gunst og
Peder Plogs retsindige Ledelse kunde ikke mere holde Klostret
oppe. Poul Helgesens rammende Ord om de Skalkestykker, som
Hospitalsbudene havde brugt⁶¹⁸), hvilke Peder Palladius senere be-
kræfter paa drastisk Maade⁶¹⁹), forklare tilstrækkeligt, at den
gamle Tingenes Tilstand ikke længer kan holdes gaaende. Yder-
ligere bliver Hans Tausen et Par Maaneder efter af Kongen kaldet
til Sognepræst ved Nikolaj Kirke, hvorved Hovedstaden snart bli-
ver Skuepladsen for det, Poul Helgesen kaldte den reformatoriske
Rasen. Megen Tanke om Gaver til de katholske Klosterstiftelser
kunde der ikke blive under disse Forhold. Efter 1519 mangle
overhovedet saa at sige⁶²⁰) alle Oplysninger om saadanne. Dog
endnu saa sent som 26. April 1529 foreligger der, ligesom en
Anerkendelse af Klostrets gode Arbejde, fra den brave Biskop Lage
Urne en testamentarisk Gave, der tilmed er større, end hvad han
efterlader de andre sjællandske Klostre⁶²¹). Idet Peder Plog i
Foraaret 1530 bestræber sig for at faa det resterende af en Gave
fra Norge, sukker han til Anne Rud, Henrik Krummediges Enke,
over, at Klostret faar saa lidt til de fattige Mennesker⁶²²).

Endelig under Herredagen den paafølgende Sommer bliver
Københavns Borgere fuldstændig vundne for Reformationen, og
her kommer vor Klosterkirke til at afgive Skuepladsen for Optrin,
der faa en afgørende Betydning i saa Henseende. Først havde
Biskop Joakim Rønnov bl. a. foreslaaet, at de luthersksindede
Sognefolk for ikke at vanhellige Frue Kirke skulde tage de to
Klosterkirker, Graabrødre- og Helligaands Kirken, i Brug som
Sognekirker, et Forslag, som Kongen dog ikke i den Form gik
ind paa. Men de sejrssikre Prædikanter forkyndte uden videre
deres lutherske Grundsætninger og tordnede mod det Gamles For-
svarere, først i to Prædikener daglig i Helligaands Kirken og siden
i fire hver Søgnedag og tolv hver Søndag »allevegne i Byen«. Borgerne istemte den samme Tone. Man sang Spotteviser over
de Katholske paa Gaderne, og disse ansaa sig saa lidet sikre til

Trods for Kongens Nærværelse. at de maatte lade sig ledsage af Vagt og maatte stole paa deres egen Krigsstyrke⁶²³).

Borgmester og Raad gør nu Alvor af de gamle Planer om at reformere det Hospital, som Katholicismen ikke mere kunde magte, og indgiver et dertil sigtende Andragende til Kongen. Man skulde næsten tro, at den lutherske Prædiken i Klosterkirken ikke har været uden Indflydelse paa Prior og Konvent. Idetmindste vedblive begge at fungere, efterat Kongen, der naturligvis intet havde imod at vinde Borgerskabet i den anselige By, i August 1530 har stadfæstet den nye Ordning. Ved denne forenes Helligaands, St. Jørgens og Gertruds Hospitaler, og de syge flyttedes til Helligaandshospital, dog saaledes, at der af St. Jørgens bevares et Hus til Spedalske. Det har altsaa ikke været Pladsmangel, der har fremkaldt den nye Ordning. Det overlodes til Borgmester og Raad at tilskikke en Hospitalsforstander, der aarlig skulde aflægge Regnskab for dem i den kongelige Slotsherres Nærværelse, og aarlig at udnævne fire gode og gudfrygtige Borgere til at føre Tilsyn med de syge Folks Forplejning og Hospitalets Bygninger⁶²⁴). De første saaledes beskikkede fire Borgere vare Per Jørgensen, Borgmester, Thomes Brygger, Raadmand, samt Søren Paaske og Anders Guldsmid⁶²⁵). Hospitalet beholdt Ret til at sende Almisseindsamlere ud paa Sjælland⁶²⁶).

Endnu 6—7 Aar er Peder Plog Forstander. Han har sikkert til det Sidste gjort sin Pligt, hvorfor ogsaa Kongen efter et Par Aars Forløb forøger Helligaandshospitalet med Graabrødrekloster og dettes Tilliggende⁶²⁷). Men iøvrigt undgik Peder Plog ikke i disse Aar Stridigheder om gammelt Kloster gods^{627 a}). Sommeren 1532 — 23. til 26. Juli — oplever han endnu at se sin Kirke som Skueplads for de uhyggelige og skæbnesvangre Forhandlinger, der paa Rigsraadets Vegne førtes af Tyge Krabbe, Anders Bille, Johan Rantzau og Wulf Pogwisch med Lübecks og Sverrigs Sendebud om, hvorledes Kong Christian skulde behandles, og som endte med, at denne imod givet Lejde førtes som Fange til Sønderborg. Peder Plog kom ikke til at opleve rolige Forhold. Han er fremdeles Vidne til bevægede Optrin i København, først Bølgegangen i religiøse Sager og senere det krigerske Røre under Grevens Fejde. I alt Fald den lempeligere Del af Københavns Belejring har han oplevet, men meget rimelig er han død i Byens store Nød i Som-

meren 1536. I Belejringens sidste Tid blev jo den bitre Hungersnød manges Lod, og netop paa Helligaandshusets Grund kom et enkelt Tilfælde til at udbrede Forfærdelse: paa Helliggejstes Kirkegaard sad en Kvinde med to levende Børn, der diede Blod af hendes Bryst, indtil først hun og strax derpaa begge de Smaa opgav Aanden, medens Blodet randt disse ud af Munden⁶²⁸). I alt Fald finder man Peder Plog fra nu af ikke mere omtalt, og 1538 er der en anden Hospitalsforstander⁶³⁰). 1537 bliver Helligaands Kirken Sognekirke for en Del af Frue Sogn⁶³¹). Klosterbygningerne benyttedes nu indtil Begyndelsen af 17. Aarhundrede til Hospital, derefter til Tugthus og Børnehus, indtil de midt i det 17. Aarhundrede gik over i privat Eje med Undtagelse af den anselige vestre Bygning, der lagdes til Kirken som Begravelseskapel, og som nu benyttes til Forsamlingshus. Da den gamle Kirke 20. Oktober 1728 er brændt, foruden flere af det gamle Klosters Bygninger, er dette Hus, som tidligere omtalt, den eneste Levning fra Christian I's Hospitalsstiftelse.

Kapitel V.

Malmø Helligaandskloster.

Malmø laa som bekendt oprindelig et Stykke inde i Landet, men i Løbet af det 13. Aarhundrede drog det rige Sildefiskeri Byen lidt efter lidt ud til Kysten. I 14. og 15. Aarhundrede opnaaede Staden store Privilegier af de danske Konger, den fik snart vigtige udenlandske Handelsforbindelser, havde ved Begyndelsen af det 16. Aarhundrede et rigt Borgerskab og var igennem sin Beliggenhed en af de betydeligste Stæder i Danmark. Naar Byen dog i kirkelig Henseende i Middelalderen kom til at spille en meget beskeden Rolle, havde dette sin naturlige Grund i dens nære Beliggenhed ved Ærkebispesædet Lund, saa at dennes Kirker betænkes meget oftere af Malmø Borgere end deres egen⁶³²).

Som de allerfleste andre Steder er det ogsaa ganske ubekendt,

hvornaar Malmø Helligaandshus er bleven stiftet. Kun saa meget véd man, at 1384 var Præsten Jonas dets Forstander⁶³³).

Den første kendte Gave finder man i Ærkebiskop Peder Johansøns Testamente af 30. December 1391, hvor Helligaandshuset i Malmø sættes i Række med de tre Hospitaler i Lund, der hver faar en Skilling grot⁶³⁴). I Slutningen af Dronning Margretes Regering afbrændte Kirken i Løbet af to Aar to Gange fuldstændig, i hvilken Anledning Biskop Johannes af Laodicæa i Efteraaret 1411 som Fuldmægtig for Ærkebisp Peder Kruse af Lund tilstod 40 Dages Aflad til dem, der med Ord eller Gerninger hjalp til dens Genopførelse⁶³⁵).

Stiftelsen, der synes at have været ret stor, da den har haft en særlig Kirkebygning og ikke blot et Kapel i Hospitalet, nød allerede nu en Del Anseelse i Byen, og øjensynlig her som andetsteds var den under Forsvar og Tilsyn af Borgmester og Raad, som netop i Malmø indtog en særlig udmærket Stilling. Det er derfor meget forklarligt, at den ene Borgmester efter den anden gav den større eller mindre Ejendomme i Malmø; ogsaa adelige Indbyggere betænkte den paa lignende Maade⁶³⁶).

Kloster bliver Stiftelsen først i Slutningen af Kong Christian I's Regeringstid, og selve Kongen stifter dette⁶³⁷). Skaane, Landets tredie Hoveddel, har heller ikke skullet savne et saadant. Christian I opnaaede af Magistraten i Malmø Tilladelse til, at Prioren i København maatte indsætte nogle af sine Brødre i Malmø Helligaandshus til at holde Gudstjeneste der og give fattige, syge, Pilgrimme og nødlidende deres Forplejning og Natteherberg. De københavnske Ordensbrødre skulde læse fire daglige Messer og desuden efter tidligere Bestemmelser syv Aartider for de afdøde Velgørere. Betegnende nok for denne By, hvor Borgernes Selvfølelse havde udfoldet sig særlig stærkt, er Sagen dog kun bleven ordnet paa den Maade, at Magistraten fremdeles skal være Stiftelsens Forsvar og bidrage sit til at afhjælpe de Brøst, som maatte findes. Dersom Ordensbrødrene skulde vise sig forsømmelige, skulde Magistraten have Ret til at undervise dem og bringe alt i bedre Skik⁶³⁸).

Initiativet til, at Stiftelsen omdannes til Kloster, skyldes vel nok saa meget den ihærdige Christiern Torkildsen som Fromhed fra Kongens Side, saa meget mere som denne ikke var i Stand

til at give det særlig store Pengebidrag⁶³⁹). Med sin sædvanlige Energi iler Christiern Torkildsen 1480 til Rom og opnaar Bekræftelse paa, at Klostrene i Malmø og København forenes saaledes, at hint underlægges dette. Ved denne Ordning forhøjes den københavnske Moderstiftelses Afgift til Rom fra 4 til 6 Rhingylden aarlig⁶⁴⁰). Maaske samtidig har Klostret faaet Ret til at prædike Aflad og foretage Indsamlinger i Lunde Stift⁶⁴¹).

Tæt Syd for Malmø Adelgade, Øst for Helliggeststræde og Syd for Helliggesthus Kirkestræde laa Klostret paa den Del af det nuværende Torv, der ligger Syd for Kramers Hotel. Mod Øst og Syd for Klostret laa Andre tilhørende Gaarde. Den nye Helliggest Kirke udgjorde Klostrets sydlige Fløj. Den gamle maa ikke have været tilstrækkelig stor, da det var bleven Kloster, saa at man snart skrider til at opføre en ny, der dog først synes at være bleven færdig henimod Aarhundredets Slutning. Klosterbygningerne maa have været ret rummelige, da de husede mange fattige og svage, blinde og halte Folk samt faderløse og udsatte Børn⁶⁴¹).

Priorerne Laurids Troelsen og Bo Pedersen

c. 1480—c. 1484.

Klostrets første Priorer Laurids Troelsen og Bo Pedersen, af hvilke i alt Fald sidstnævnte var en københavnsk Ordensbroder⁶⁴²) og 1472 havde studeret i Köln⁶⁴³), have rolig fundet sig i at staa under Christiern Torkildsen. De forstod strax at skaffe Klostret Anseelse, i alt Fald optoges i Helligaands Broderskabet 1482 Priorisse Gertrud »med flere«⁶⁴⁴), og 1484 den fromme Aage Jepsen (Sparre) til Skurup (Svanholm) i Skaane, den samme, der mange Aar senere som Ærkebiskop i sin Alderdom forgæves søgte at stemme op mod Reformationen i Malmø⁶⁴⁵)

Priorene Asser Ingversen c. 1484—c. 1500, **Torkild Poulsen** c. 1494—c. 1502 og **Mogens Jensen** c. 1502—c. 1512.

Klostrets økonomiske Tilstand synes foreløbig at være ret god. Det har Penge tilgode hos forskellige Personer, baade Gejstlige og Lægmand, og Prior Asser Ingversen kan endogsaa købe et Vandløb af Byen⁶⁴⁶). Beliggenheden i den livlige Handelsstad maatte gøre det ganske naturligt, at den driftige Prior ogsaa havde Forbindelser hinsides Havet. Asser Ingversen har Kendskab baade til Lübeck og Gotland, og det ligger derfor lige for, at han ogsaa faar sig bygget et Skib. Men der møder ham Vanskeligheder til alle Sider. Maaske har han været noget upraktisk; i alt Fald mangler han tilstrækkelig Autoritet til at hævde sin Stilling lige overfor sine Modparter. Klostrets Skyldnere Henrik Vinter, Sognepræst i Lomme, Morten, Sognepræst i Arrie (?), Jens Kortarm, Altarist ved St. Peders Kirke i Malmø, og Borger sammesteds Olaf Andersen, ville ikke betale deres Gæld, Borgmester og Raad nægter at udlevere Vandløbet, skøndt de har faaet Betaling derfor, og ligesaa Klostret tilhørende Breve, som de ligge inde med, Skibsbygger Albert leverer et daarligt Skib og Jakob Ulf⁶⁴⁷) har solgt Prioren daarligt Klæde. Ogsaa med den mere fremtrædende Adelsmand Henrik Aagesen (Sparre) til Hageløs, Aage Jepsens Fætter, faar Prior Asser Ingversen Strid, idet Henrik Aagesen bemægtiger sig en Klostret tilhørende Gaard. Ved Pave Innocens VIII's Hjælp faar Prior Asser disse Klostrets Skyldnere og Uvenner lyst i Band. De lade imidlertid haant om Bandlysningen og vedblive at besøge Kirkerne og modtage Sakramenterne. Samtidig er Forholdet mellem Asser og hans Overordnede, Prior Christiern Torkildsen, aabenbart ikke det bedste, da Asser ikke kan finde sig i Afhængighedsforholdet til Københavns Kloster. For at faa Ende paa alle disse Sager, begiver han sig i Vinteren 1492—93, altsaa efter Innocens VIII's Død, og Alexander VI's Tronbestigelse, til Rom. Han udvirker her, at det overdrages nogle Gejstlige i Lübeck at undersøge og paakende de forskellige Sager for at gennemføre Bandlysningen og eventuelt foretage Suspension af de Gejstlige, som er nødvendig for at faa den verdslige Arms Hjælp. At Malmø Prioren saaledes ønsker og opnaar Sagerne henlagt til Afgørelse udenfor Danmarks Grænser og tilmed i det fjendske Lübeck uden

Hensyn til Rigets og Lovens Bestemmelse om, at en Sag ikke maa føres mere end en Dagsrejse udenfor Landet, viser tilfulde, hvor slet Forholdet maa være imellem ham og Christiern Torkildsen, og hvor isoleret han maa føle sig i selve Lunde Stift⁶⁴⁶).

Imidlertid gaar det op for Asser, at disse overordentlige Forholdsregler paa Grund af Henrik Aagesens Magt ikke lade sig gennemføre, og allerede to Dage efter andrager han Paven om Samtykke til, at Striden med Henrik Aagesen maa undersøges og afgøres af en af Kuriens Auditorer uden Hensyn til, at Sagen maaske ikke lovmæssigt hører ind under denne. Paven har dog ikke villet bryde det Danmark givne Privilegium og bevilger derfor kun en Undersøgelse i Landet selv, altsaa ikke for nogen pavelig Auditor⁶⁴⁸).

Asser benytter tillige Lejligheden til at fremstille for Paven, hvor uheldig Klostret i økonomisk Henseende er stillet, idet han navnlig betoner, at Kong Christian I er død uden at have givet det tilstrækkelige Midler til at vedligeholde sine Bygninger og særlig til den nye Kirke, som man er begyndt at opføre. Han opnaar da virkelig paveligt Samtykke til, at Klostret maa lade prædike Aflad og foretage Indsamlinger paa Gotland, hvor saadanne aldrig før havde fundet Sted. Skøndt den omtvistede Ø hørte under Linkøping Stift, var den dog en Del af Danmark og havde en dansk Lensmand. Asser forstaar aabenbart at forhandle med en vis Snedighed, naar han overfor Paven kan omtale det store og rige Gotland som en »lille« Ø⁶³⁹).

Hvor meget Asser har faaet gennemført af alt dette, er ikke godt at vide. Efter Hjemkomsten møder ham endnu Bryderier angaaende en Rendesten og et Privet, som han ulovlig skulde have anbragt paa fremmed Ejendom⁶⁴⁹). Snart efter indtræder et aabenbart Brud mellem ham og Prioeren i København, der afsætter ham fra Prioratet og i hans Sted indsætter Præsten Torkild Poulsen, Baccalaureus i Romerretten, der 1488 blev indskrevet ved Universitetet i Köln⁶⁵⁰). Naturligvis har hele denne Strid maattet vække megen Forargelse, og selvfølgelig lader den ufortrødne Asser Ingversen det ikke bero ved Christiern Torkildsens Afgørelse, men begiver sig igen til Rom og rejser her Sag mod den københavnske Prior. Et Tilfælde har bevaret et lille Stykke af Procesakterne, der findes optegnede i en af det romerske Klosters Kopibøger⁶⁵¹).

26. December 1497 mødte Asser for Stormesteren, klagede stærkt over Prior Christiern og berettede, at denne havde tilføjet ham megen Skade og Uret og bragt Skam over Ordenen. Han medbragte en skriftlig Fremstilling af, hvad der var passeret, og overgav denne til Stormesteren, der betroede den til to romerske Brødre, Korprioren Johannes Lupuli og Nicolaus fra Arezzo. Dagen efter mødte, som tidligere nævnt (S. 161), en bekendt Mand, selve Hemming Gad, som Christierns Sagfører og hævdede, at han skulde tilkaldes, før der foretoges noget i Sagen. I de første Dage af Januar 1498 førtes denne nu videre. Hemming Gad søgte at trække den ud; men dog fik Asser den 12. Januar Tilladelse til at føre sine Vidner, fire Gejstlige fra Lunds Stift: Kanniken Jens Andersen⁶⁵²), Benediktinermunken Ingvar Boesen, Præsten Niels Henriksen og Munken Thomas Boesen.

Man faar det Indtryk, at Hemming Gad ansaa sin Klients Sag for temmelig haabløs. Grunden hertil ligger lige for; det romerske Kloster yndede ikke de lokale Primater og søgte enhver Lejlighed til at faa dem ophævede. Forskellige Pavebulla havde støttet disse Bestræbelser⁶⁵³). Stormesteren truer da Christiern Torkildsen med Bandlysning, dersom han ikke opgiver sit Primat over Malmø og ophører med at forfølge Asser og hans Kloster. Asser drager hjem til Malmø og forsøger udrustet med dette Truselsbrev fra Benedictus de Senis at genindtage sin Priorstilling. Christiern trodser imidlertid Stormesterens Bud og fremkalder derved stor Forstyrrelse i Malmø Kloster, saa at dette kommer i en hel Opløsningstilstand. Christiern Torkildsen jager i alt Fald en Række af Assers Klosterbrødre bort og benytter Lejligheden til at bortføre forskelligt Løsøre og Kostbarheder derfra⁶⁵⁴). Paa det store Faaborg Møde 1499, hvor Christiern Torkildsen var en af Hovedlederne, var Malmø Kloster selvfølgelig ligesaa lidt selvstændig repræsenteret som Nakskov. Den nye Forstander i Malmø Kloster Torkild Poulsen er ganske vist tilstede paa Mødet, men kaldes i Beretningen om dette kun Broder i København og møder kun som Christiern Torkildsens Ledsager.

Benedictus de Senis griber nu til skarpere Midler, idet han 15. September 1499⁶⁵⁵) udsteder 4 Breve til Bedste for Asser, hvem han erkender som den rette Prior, der staar direkte under Rom, og hvis Modstandere erklæres for Oprørere, der skulle faa

deres fortjente Straf. Med haarde Ord opregner han Prior Christiern Torkildsens Synderegister og paalægger ham inden to Maaneder at bringe alt, hvad han har bortført fra Malmø, tilbage dertil, ophøre med sine Forfølgelser og fremføre sine formentlige Rettigheder over Malmø for Generalkapitlet i Jubelaaret, hvor Sagen da skal paadømmes. Samtidig bebrejder Benedictus de fra Malmø bortgaaede Brødre, at de har forladt Klostret uden Assers Tilladelse og Skyld, idet Stormesteren stadig fingerer, at denne uafbrudt har været Indehaver af Prioratet. Der tilsiges venlig Modtagelse fra Assers Side, naar de vende tilbage inden 20 Dage, medens de i modsat Fald ville blive bandlyste. Under samme Straf paalægges det Torkild Poulsen at opgive sin usurperede Stilling som Forstander i Malmø Kloster og inden 30 Dage at overgive Asser alt, hvad han har ført bort fra dette.

Stormesteren havde altsaa stillet sig ganske paa Asser Ingversens Side. Men efterat man i Faaborg havde sluttet sig sammen for at byde Rom Spidsen og til en af de danske Vikarer valgt Christian Torkildsen, maatte Asser Ingversens Priorstilling trods Benedictus de Senis vedvarende Sympathi naturligvis være uholdbar. I et Brev af 20. Maj 1500⁶⁵⁶), 14 Dage før Stadfæstelsen af Faaborg Beslutningerne, udtaler Stormesteren da ogsaa, at da Asser ved Ondskab og Svig fra sine Fjenders Side har mistet sit Priorat, og derfor i nogen Tid er nødt til at tjene sit Brød, som han bedst kan, tillades det ham, hvorsomhelst at paatage sig enhver som helst gejstlig Virksomhed. Assers senere Skæbne er desværre ukendt.

Længe skulde Christiern Torkildsen dog ikke nyde sin dobbelte Sejr; thi faa Aar efter har Provinsen Dacia en ny Vikar og Københavns Helligaandskloster en ny Prior. Denne, Peder Pedersen Plog, er mindre højtstræbende end sin Forgænger. Det kunde vel ogsaa være farligt at holde paa Overhøjheden over Malmø Kloster, naar Stormesteren havde erklæret dette for at staa direkte under Rom. I alt Fald resignerer han, senest 1503, paa et Provinsialkapitel i København, med sine Brødres Samtykke paa al Jurisdiktion over Malmø og fastsætter, at dette skal staa direkte under Vikaren⁶⁵⁷). Maaske er Mogens Jensen samtidig bleven Prior i Malmø⁶⁵⁸).

De Gaver til Klostret, om hvilke der foreligger Oplysninger

fra denne Tid, næsten alle fra Adelige, ere kun smaa i Forhold til, hvad vi kende fra København: en Krambod, en Sølvskaal, der solgtes for 12 lybske Mark, som anvendtes til en Monstrans, 3 Lod Sølv, et Pund Sæd, en Oxe, to opredte Senge, forskellige Fødevarer m. m.⁶⁵⁹).

Prior Søren Jakobsen

c. 1512—c. 1517.

Mogens Jensens Efterfølger i Malmø, Prior Søren Jakobsen, havde sammen med Laurids Nielsen været Jens Mathiesens Led-sager ved Faaborg Mødet⁶⁶⁰) og var en energisk Mand ligesom disse to.

De Uroligheder, der fulgte med den svenske Opstand, maatte selvfølgelig særlig hjemsøge et Grænseland som Skaane. I disse Aar, hvor Hertug Christian havde en væsentlig Del i Styrelsen af dette Land og Halland, har den unge Fyrste maaske gjort nærmere Bekendtskab med sin Bedstefaders Stiftelse i Malmø, og om ikke før, saa i April Maaned 1512 under det store Fredsmøde i denne By har han haft Lejlighed til at lære Søren Jakobsen personlig at kende. Med Støtte og Anbefaling af den unge Kong Christian drager Søren Jakobsen 1512 til Pavestaden for at faa Stadfæstelse paa den uafhængige Stilling, Malmø Kloster i sin Tid har faaet ved Peder Plogs Resignation. Han udvirker tillige flere pavelige Breve, der giver Malmø Kloster Privilegier. Først opnaar han, at det faar de samme som København, eftersom Christian I havde stillet førstnævnte Kloster under det københavnske, men ved en senere Bulle bekræftes Malmø Klosters Stilling direkte under Vikaren og Uafhængighed af Københavns Kloster, tillige faar han Tilladelse til at hente Relikvier fra Cistertien-ser Abbediet Tre fontane udenfor Rom og fra Köln. Disse vare en Gave fra Kong Christian, der, saaledes som overhovedet i sine yngre Dage, ved denne Lejlighed viste sin fromme Ærbødighed for Relikvier. Søren Jakobsen opnaar ligeledes Værnebrev mod Klosters Fjender samt, at en Bulle af Innocens VIII, der giver S. Spiritos Velgørere, Personalet og de syge Tilladelse til at vælge en Skriftefader, der kunde give dem Syndsforladelse ogsaa for de

Paven forbeholdte Tilfælde samt fuld Aflad i Dødsøjeblikket, blev udvidet til Malmø. At disse Privilegier ikke ere opnaaede, uden at Afgifterne samtidig er betalt til Moderhuset, er højst sandsynligt⁶⁶¹).

Da Klostrenes Afladsrettigheder, som tidligere (S. 167) omtalt, truedes i Anledning af Afladssalget til Fordel for St. Peters Kirken i Rom, skiller Malmø Kloster sig ligesom Københavns fra sine jyske og fynske Søsterstiftelser ved at stille sig direkte under Stormesteren. Derved opnaaede Malmø Kloster ligesom det københavnske den 1. Febr. 1516 Ret til at lade uddele Sixtus IV's Broderskabsbreve i Lunde Stift⁶⁶²).

Under Søren Jakobsens Priorat faldt Kong Christian II's første fredelige Regeringsaar. Skaane kunde igen trække Vejret, og i November 1516 kan Malmø Kloster sende to Brødre, Jørgen Pedersen og Anders Jensen, der senere blive Klosters to sidste Priorer, til Rom med Afgiften for fire Aar⁶⁶³). Samtidig udsteder Stormesteren atter — uden at Grunden til Gentagelsen kan oplyses — nysnævnte Tilladelse til Uddeling af Sixtus IV's Broderskabsbreve⁶⁶⁴).

Fra nu af opgiver Søren Jakobsen sin Priorstilling i Malmø og tager Bolig som Broder i Aalborg Helligaands Kloster, i hvilken Egenskab han endnu som Sendebud i Rom (S. 114) faar Lejlighed til at yde Vikaren, Laurids Nielsen, god Tjeneste⁶⁶⁵).

Prior Jørgen Pedersen

c. 1517—c. 1527.

Fredsaarene blev ikke mange. Rimeligvis tilskyndet af sin snart højt betroede Raadgiver, den udmærkede Malmø Borger Hans Mikkelsen, begyndte Kongen atter Kampen med Sverrig, og som Følge heraf nødvendiggjordes de nye baade tvungne og saakaldte frivillige Skattepaalæg. Desuagtet har Malmø Kloster betalt Afgiften til S. Spirito i 1520 for fire Aar. Pengene bragtes derved af to københavnske Brødre, der samtidig betalte for deres eget Kloster, og Forholdet mellem Malmø og Københavns Helligaands- hus var altsaa godt⁶⁶⁶).

Da Kongen nu i Foraaret 1520 forbereder sig til Toget til Sverrig, holdes i alle danske Kirker og Klostre Messer og Bønner for et heldigt Udfald, og kort før Kongen selv begiver sig paa Rejsen til Sverrig, betænker han, som tidligere nævnt (S. 166), bl. a. Malmø Helligaandskloster med den nær liggende Oxie Sognekirke med Forpligtelse til aarlig i Klostret at holde tvende Begængelser for Kongen og hans Slægt⁶⁶⁷). Af Helligaandsklostrene stod vel Malmø Kongen nærmest, og han har derved tillige overfor sin mægtige Forbundsfælle Pave Leo X kunnet godtgøre sit gudelige Sindelag.

De sidste ulykkelige Aar af Christians II's Regering var bevægede for Klostret i Grænselandet som for hele Norden. Efter Christian II's Flugt oplever Prior Jørgen Pedersen Malmøs Belejring og Overgivelse til Kong Frederik I, ligesom ogsaa de voldsomme Oprørsforsøg i Skaane og Kampen med Søren Norby. Hvor vidt han ogsaa har oplevet Reformationsbevægelsen, hvis fremtrædende Tilhængere var to Bysbørn, Hans Mikkelsen og Henrik Smith, og om han maaske netop som Hans Olufsen Spandemagers Meningsfælle paa denne Tid har forladt Klostret, er det ikke muligt at oplyse.

Prior Anders Jensen

c. 1527—1529.

Klostrets sidste Prior Anders Jensen, der strax i Foraaret 1527 har et Mellemværende om en Færdselsret med den nys udnævnte Borgmester Hans Jensen⁶⁶⁸), blev Vidne til alle de Vanskeligheder, der maatte følge med de indre og ydre Trosstridigheder, og gav maaske med nogle af sine Brødre selv sine Modstandere Vaaben i Hænde ved forsømmelig Hospitalstjeneste. Det gaar videre her end i noget af de andre Helligaandsklostre, idet en af Brødrene er en Hovedmand i Reformationsrøret. Den veltalende Hans Olufsen Spandemager er bleven revet med af Claus Mortensen, hvis ildfulde Prædiken var en væsentlig Aarsag til, at Malmø snart blev et Brændpunkt for Reformationen i Danmark. Selv om Bevægelsen sagtnede noget, da Ærkebiskop Aage Sparre forbød Claus Mortensen og Hans Spandemager at prædike, og de

i September 1527 drog til Haderslev, blev dog alle disse Gæringens Aar skæbnesvangre for Helligaandsklostret. Højest rimeligt er den Beskyldning rigtig, som senere fremsattes imod Klostret, at Prioeren og Brødrene havde solgt Løsøre, som tilhørte de fattige, og ligeledes »forkommet« Kirkens Ornamentur og andet Gods⁶⁶⁹).

Medens Befolkningen ganske som andetsteds er opbragt over Klostrets Bedere med deres »falske« Aflad, Broderskab og Hellighed og Begæringer om Korn, Penge, Lam, Gæs, Svin, Ost og Smør⁶⁷⁰), og derfor unddrager Klostret sin Støtte, har dette dog endnu en fremragende Ven i Henrik Krummedige paa det nærliggende Mogenstrup. Han har stiftet Messer i Klostret for sig og Familie og sender det ved Lejlighed Gaver som f. Eks. god Laks. Meget begribeligt tyer Prior Anders Jensen i Nødens Tid til ham og beretter ham saaledes 1528 i en ydmyg Skrivelse, at Klostret nu er stedt i den største Armod, saa at man endog mangler Mad og Drikke, »det gaar nu saare skarsk til for os, det kende Gud«⁶⁷¹). Havde det ikke set alvorlig ud før, saa maatte det blive det, efterat Claus Mortensen og Hans Spandemager August 1528 vare vendt tilbage endog med kongeligt Værnebrev⁶⁷²). Endnu samme Aar udkom i Malmø deres banebrydende danske Psalmebog. Hvad enten det er af Fattigdom eller af Overbevisning, saa begive nu baade Præster og Brødre sig ud saavel af Graabrødrekloster som af Helligaandsklostret. Den myndige og antipapistiske Borgmester Jørgen Kock, Helligaandsklostrets Genbo, rejser strax i Efteraaret 1528 til Sønderjylland og beretter dette til Kongen samt andrager om, at de nævnte Klostre maa overlades til Byen, det første til Hospital og Helligaandshuset til Raadhus. Helligaandshuset var paa Grund af sin mere centrale Beliggenhed rimeligvis bedre egnet til sidstnævnte Brug end Graabrødreklostret. Kong Frederik har sikkert ikke troet at burde lade en Lejlighed gaa fra sig til at vise den indflydelsesrige By en Gunst og bevilger derfor Andragendet dog med det Forbehold, at Byens Overtagelse af Klostrene først skal ske, naar de Præster og Brødre, som endnu findes i dem, alle have forladt dem, og at de ikke paa nogen Maade maa nødes eller trænges ud derfra⁶⁷³). Imidlertid indstævnede Ærkebispem Claus Mortensen og Hans Spandemager til et Møde i Malmø, hvor de skulde forsvare deres Prædiken. De kan paa Grund af Værnebrevene ganske ignorere

den brave men afmægtige Aage Jepsen Sparres Bud og fortsætte med at prædike, ovenikøbet med større Iver end tidligere, og da Arbejdet voxede saa meget ved Reformationens rivende Fremgang, blev det endog nødvendigt, at Magistraten maatte tilkalde Frants Vormordsen og Peder Laurensen. Ganske naturligt, men haardt nok for Brødrene, tage Lutheranerne nu St. Petri, Graabrødre- og Helligaands Kirkerne i Besiddelse, og hver Søgnedag holdes i disse til forskellig Tid (i Helliggestes mellem sex og syv) tre Morgenprædikener for at give saa mange som muligt Lejlighed til at høre dem, og det lader næsten til, at der i disse Aar i Helligaands Kirken er bleven anbragt en ny Prædikestol. Om Søndagen og paa store Højtidsdage var der mindst 6 Prædikener i Kirkerne tilsammen⁶⁷⁴). Ved disse Gudstjenester var der naturligvis dansk Psalme-sang. Man ringede nu ogsaa med Helliggestes Klokke for at angive Tiden for Arbejdsfolkene⁶⁷⁵). I Menighedens Navn indberetter Magistraten til Kongen, at man nu har annammet det hellige Evangelium og lader Guds Ord prædike i Staden, og andrager om at maatte tage alt det indenbys Gods, der var givet til Messetjeneste, i Besiddelse til Underhold af et Hospital for syge og fattige, Lønning af Sognepræsten og Oprettelsen af en Præsteskole⁶⁷⁶). Kongen bifalder dette under 5. Juni 1529 dog paa Vilkaar, at de Præster, som paa Livstid ere forlenede med saadant Jordegods, skal beholde det til deres Død, medmindre Magistraten mindelig kan affinde sig med dem derom. I sidstnævnte Henseende har Magistraten aabenbart haft Held med sig; thi endnu samme Aar oprettes Præsteskolen med Peder Laurensen, Frants Vormordsen og Lektor ved Universitetet i København Oluf Chrysostomus som Lektorer⁶⁷⁷). Det Helligaands Gods, det her drejede sig om, var 12 Gaarde, et Hjørnehus, to Jorder, en Have og en Mølle beliggende i forskellige Egne af Byen. 1532 indbragte disse Ejendomme tilsammen 262 Mark og 4 Sk. grot aarlig. Møllestenen fra Klosters Mølle ligger endnu paa Malmøs Stortorv⁶⁷⁸).

Mellem Reformatorerne og Munkene forefaldt der nu ofte Ordstrid om Skriftens Lære, og da der Allesjælesdag d. 2. November 1529 skulde holdes luthersk Gudstjeneste i Helligaands Kirken, kom det her ligefrem til Slagsmaal mellem begge Partier. For at gøre Ende paa al denne Uenighed gik Borgmester og Raad, hvem dette Oprin vel næppe er kommet ubelejligt, og som ved Klosters

Oprettelse af Kongen havde faaet Paalæg om i Tilfælde af, at Klosterbrødrene ikke opførte sig som de burde, at »undervise« dem og sørge for, at de skikkede sig vel⁶⁷⁹), tilligemed 40 Borgere ind til Brødrene i Helligaandsklostret. De stillede her paa hele Menighedens Vegne det Forlangende, at Brødrene redeligen skulde skikke sig efter Guds Ord og ret kristen Lærdom og aflægge al vrang Prædiken, falsk Aflad og Bedrageri, ikke give ydermere Anledning til Opløb og Trætte, men prædike det rene og sande Guds Ord, og efter deres egen Regel og Fundats betjene og hjælpe de syge og fattige saaledes, som de alligevel burde gøre efter Guds Lov. Dersom de vilde indgaa herpaa, skulde de have Klæder og Føde; men hvis Brødrene ikke vilde betjene de fattige og syge, skulde de alligevel have Lov til at blive i Klostret og faa deres Klæder og Føde der, saafremt de ikke paa nogen Maade vilde modsætte sig Guds Ords Fremgang, men skikke sig som kristne Mænd.

Først efter at disse Vilkaar i de to eller tre nærmest følgende Uger to Gange paa ny vare fremsatte for Brødrene, underkastede nogle af disse sig. De øvrige blev af Magistraten udviste af Helligaandsklostret og indtil videre indkvarterede hos Borgere, hvor de forsynedes med Øl, Mad og øvrigt Behov. De fik nu en yderligere Betænkningstid af 8 eller 14 Dage, om de vilde antage de af Magistraten og Borgerne fordrede Vilkaar, i hvilket Fald de kunde vende tilbage til Klostret, ellers skulde de drage hen, hvor de selv vilde, med deres Klæder, Bøger og al deres øvrige Ejendom. Dette skete ogsaa, og de bortdragende Brødre afstod skriftlig Helligaandsklostret til Magistraten⁶⁸⁰), saa Henrik Krummedige den 30. Novbr. 1529 med Beklagelse kunde meddele sin Svigersøn, den tro Katholik Esge Bille, at Munkene vare fordrevne fra Helligaandsklostret i Malmø⁶⁸¹).

Borgmester og Raad følte Trang til hurtigst muligt at retfærdiggøre sig for, hvad der var sket, og indberettede derfor under 13. December 1529 til Kongen, at de af Guds Ord havde erfaret, at de Messer, som holdes for Penge og Bugsføde, ikke have deres Grund i den hellige Skrift, og at de derfor havde forbudt at holde saadanne Messer i Klostrene i Malmø, og da Brødrene derpaa havde anstiftet et Opløb blandt Menigheden og derhos solgt Kvæg, som tilhørte de fattige, samt Kirkens Klenodier og andet Gods,

havde Magistraten fjernet de Munke, som forholdt sig saa uskikkelig⁶⁸²).

Hvorvidt Helligaandshuset nu overensstemmende med det kongelige Gavebrev af 1528 blev anvendt til Raadhus, kan ikke oplyses. Dog tyder den Omstændighed, at man nogle Aar efter (1533) bortlejer den ved det gamle Raadhus liggende nye Raadstue, paa, at man paa anden Maade, i alt Fald forbigaaende, er kommet i Besiddelse af rummeligere Lokaler, altsaa maaske netop har brugt Helligaandshuset⁶⁸³).

Helligaands Kirken nedbrødes, som saa mange andre Kirker, der ved Reformationen vare blevne overflødige, Vinteren 1537—38. Af dens tre Klokker hængtes de to i St. Peders Kirkes store Taarn og den ene i denne Kirkes lille Taarn. Prædikestolen blev anbragt i St. Peders Kirke i Stedet for den gamle, der flyttedes til Graabrødre Kirke. Kirkens ny Uhr blev sat op i Graabrødre Kirke i Stedet for det gamle, og Orglet førtes ligeledes til Graabrødre Kirken, Paneler til St. Peders Kirke. En Del Marmor fra Helligaands Kirken blev dels lagt i Koret i St. Peders Kirken dels solgt. Korstolene bragtes til St. Peders Kirken og en stor Kiste til Graabrødre Sakristi. Helligaandsklostrets øvrige Bygninger nedreves 1546, hvorved Malmø By fik virkeliggjort sin i længere Tid nærede Plan om at anlægge et Torv paa denne Plads⁶⁸⁴). Desværre er der ingen Afbildning bevaret, der kunde oplyse, hvorledes det forsvundne Kloster og dets Kirke har set ud.

Noter.

- 1) Uhlhorn: *Gesch. d. christl. Liebesthätigkeit*, 2. Ausg. II, 101 ff., 161 ff.
- 2) Trykte: Delaville-le-Roux, *Cartulaire de l'Ordre des Hospitaliers de S. Jean de Jérusalem* I, 62, 345, 425. Prutz, *Kulturgesch. der Kreuzzüge*, 601 ff.
- 3) Der nævnes intet i Ordensreglen om en Sondring mellem kæmpende, prædikende og tjenende Brødre.
- 4) Uhlhorn II, 107.
- 5) Lange, *De norske Klosters Historie*, 462—63.
- 6) Jvfr. Dueholms *Dipl.*, Indl., VII—VIII; Kinch, *Ribe Bys Historie* I, 543 f.; Helveg, *Den danske Kirkes Historie til Reformationstiden* II, 430.
- 7) Jvfr. Uhlhorn II, 75 ff.
- 8) 1494 forekommer saaledes Benævnelsen Heiligegeisthaus St. Jürgen vor Kiel (*Zeitschr. der Ges. f. schl. holst. lauenb. Gesch.* IX, 61).
- 9) F. Ex. Lübeck, Rostock, Wismar, Nürnberg (Uhlhorn II, 192, 204), Aalborg i dets ældste Tid.
- 10) Oversigter over disse findes for Tyskland hos Uhlhorn II, 2. Bog, Kap. 4 og 5, for Frankrig i L. le Grand, *Les Maisons-Dieu, leur régime intérieur au Moyen-âge* (*Revue des questions historiques* 63, 99—147).
- 11) Saaledes blev Reglen fra Lübeck efterlignet i Travemünde, Kiel og Aalborg.
- 12) Jvfr. Citaterne hos Uhlhorn II, 482.
- 13) Uhlhorn II, 165.
- 14) Rent eksempelvis skal henvises til Peder Olufsens Testamente af 1261 (*Erslevs Testamenter*, 8 ff.), hvori han bl. a. betænker »hospitale Roskildis et hospitale s. Spiritus ibd.«, hvor det første aabenbart maa betyde St. Jørgensgaarden. — Men hvis man kan stole paa et Udtog i Resens Atlas, er St. Jørgensgaarden først grundlagt 1253, saa at det »hospitale Roskildis«, der nævnes i Grev Niels's Testamente omtrent 30 Aar før, maa betyde den Stiftelse, der senere kaldes Helligaandshus. (Se *Kirk. Saml.* 4. R. VI, 455 f.). Af Hospital er Spedalskhed o: Hospitalssyge efter en gammel og sikkert rigtig Antagelse afledt.

¹⁵⁾ Hedqvist, Den kristna kärleksverksamheten i Sverige under Medeltiden, 130—32. Repertorium II, Nr. 4195; III, Nr. 6553, 7680 m. fl. St. Script. r. D. III, 565; VIII, 461. Erslevs Testamenter passim. Brev i Sv. R. A. 11. Nov. 1483. Pers. Saml. Papir, Hemming Brostrup. Breve af 1. Jan. 1470 og 30. Maj 1499 i L. Dipl.

¹⁶⁾ Hedqvist, 134—35. Repertorium III, Nr. 7125. [Danske Kancellireg. 1535—50, 167, 303. Erslevs Testamenter, 190.

¹⁷⁾ Hedqvist, 135. Erslevs Test. 166. Fred. I's danske Reg., 301.

¹⁸⁾ Hedqvist, 138. Ny kirk. Saml. IV, 26, Pers. Saml. Papir, Hemming Brostrup.

¹⁹⁾ Top. Saml. Papir, Væ. Fred. I's danske Reg., 412.

²⁰⁾ Fred. I's danske Reg., 414.

²¹⁾ Kirk. Saml. 4. R. VI, 445 ff. Et Brev af 23. Dec. 1432, der omtaler »domus s. Spiritus dicta Duebrødre« (Repert. III, Nr. 7050), synes dog at frembyde nogle Vanskeligheder for Neergaards Bevis for, at der er Tale om to Stiftelser — hvis man ikke her har brugt Helligaandshus i Betydningen Hospital i Alm. Neergaard har ikke ganske Ret i at sige (anf. St., 447 Anm. 2), at Navnet Duebrødre aldrig i Udlandet findes anvendt for at betegne Helligaandsbrødre. I en mærkelig Skildring af Byen Pavia fra c. 1330 siger Forfatteren ved en Omtale af de kristelige Kærlighedsgærninger, der udøvedes i denne hans Fødeby: »Her er Helligaandsbrødrene, der undertiden kaldes Duebrødre, fordi de paa Brystet bære en hvid Due paa deres Klædning; de følge Augustins Regel« —, og Forfatteren giver derefter en overordentlig tiltalende Skildring af disse Duebrødre, der selv intet ejede og fik alt ved Tiggeri, men stadig gik rundt i Byen for at vederkvæge og trøste alle nødlidende (Script. rer. Ital. XI, 30; Uhlhorn (II, 191) har misforstaaet denne Udtalelse, som han har taget fra Ducange, som om den gjaldt Helligaandsordenen i Almindelighed). Ogsaa Brune (S. 188) siger, at ikke faa Hospitaler i Italien tilhørte Duebrødrene. Men at formode nogen Forbindelse mellem Norditalien og Roskilde vilde være lovlig dristigt, naar man ikke har noget andet at bygge paa end den tilfældige Navnelighed. Da imidlertid Duen findes i saa mange Helligaandshuses Segl (Lund, Nykøbing paa Falster, Odense, Ribe; se Danske gejstlige Sigiller Nr. 108, 596—97, 590, Terpager; for Udlandets Vedkommende f. Ex. i Mainz, Frankfurt am Main og Ulm; se Michael, Gesch. d. deutsch. Volkes II, 189) tør man ikke helt afvise den Mulighed, at Benævnelsen Duebrødre har været adskillig mere udbredt, end vi nu vide, at vi altsaa her have at gøre med en hidtil ukendt Kongregation, der havde Duen til Mærke og fulgte en af de Regler, der har Navn efter Augustin. — At »Duebrødre« i øvrigt ikke falder sammen med Medlemmer af Helligaandsordenen, er ganske givet; hverken Pavia eller Roskilde har nogensinde tilhørt denne Orden.

²²⁾ Ældste Archivreg. IV. Repert. II, 2991, 3427; III, 6284, 6472 m. fl. St. Danske Mag. VI, 187. Script. rer. Dan. IV, 515—16. Sandvig, Peter Svaves Levnet, 76 f. Kancellireg. 1535—50, 72 og 160. — Allerede 1375 nævnes en Lægmand, der bor i »de fattiges Hospital i Slagelse« (Acta pontificum Dan. I, 358).

²³⁾ Ældste Archivreg. IV, 91, 141. Kancelliets Brevbøger 1580—83.

²⁴⁾ Erslevs Testamenter, 166. Script. rer. Dan. IV, 366, 373, 377, 390,

391. Danske adelige Brevkister, 195. Top. Saml. Perg., Næstved 21. Fred. I's danske Reg., 332. Trap, 3. Udg. II, 790.

²⁵⁾ Brev paa Perg. i Provinsark. i Kbh. Fred. I's danske Reg., 317.

²⁶⁾ Fyenske Saml. I, 203 ff., 218 ff. Erslevs Testamenter 42. Terpager, Ripæ Cimbr., 63. Fred. I's danske Reg., 267.

²⁷⁾ Kirk. Saml. 4. R. IV, 681. — Kopibog for Saxkjøbings Kirker, Skoler m. m. (Provinsark. i Kbh.), fol. 5—7.

²⁸⁾ Hofmans Foundationer VI b, 191—92, 194. Top. Saml. Perg., Nykøbing og Idestrup. Fred. I's danske Reg., 106, 434. Brev i L. Dipl. under 28. Nov. 1498.

²⁹⁾ Sach, Gesch. der Stadt Schleswig 67 ff.

³⁰⁾ Dipl. Flensb. I, 23 ff., 378, 417, 513, 548 ff.; Holdt, Flensburg, 244 ff., Repert III, Nr. 7382.

³¹⁾ Kinch: Ribe Bys Historie I, især 547—51. Script. rer. Dan. VIII, 159. Hist. Tidsskr. 5. R. V, 21, Note 2. 24. Sept. 1512 bekræfter Paven Kapitlets Udnævnelse af Hans Severinsen, Kannik i Kapitlet, til Forstander (Utrykte Pavebreve).

³²⁾ Det Helligaandshus, som Frederik I oprettede 1523 paa Dominikanerklostrets gamle Plads (Daugaard, Danske Klostre, 117), falder udenfor den egentlig katolske Tid.

³³⁾ Script. rer. Dan. VI, 441, 482—83, 684 f. Kirk. Saml. 3. R. VI, 326—27. Danske Kancellireg. 1535—50, 134. Hoffmeyer, Blade af Aarhus Bys Historie, 96—100.

³⁴⁾ Ældste Archivreg. II, 155. Danske Mag. VI, 187. Danske Kancellireg. 1535—50, 207. Fabricius, Horsens, 126.

³⁵⁾ Dipl. Viberg., 121, 353. Repert. I, Nr. 19. Dipl. Nr. 71.

³⁶⁾ Chr. V. Christensen, Nykjøbing paa Mors, 34—42. Utrykte Pavebreve af 3. og 14. April 1445. Ann. eccl. Dan. II, 731.

³⁷⁾ For Helligaandshusene i hele det nuværende Danmark maa endelig anføres C. Neergaards Undersøgelser, der ligge til Grund for hans Fremstillinger i Trap, Danmark, 3. Udg.

³⁸⁾ Hovedværkerne om Helligaandsordenen ere: Saulnier, De capite sacri ordinis s. Spiritus dissertatio (Lyon 1649), et indholdsrigt og instruktivt Arbejde, der ogsaa giver en interessant Skildring af Hospitalets Forhold i 17. Aarh.; og Brune, Histoire de l'ordre hospitalier du Saint-Esprit, som fra Arkiver har fremdraget overmaade meget nyt Stof, men ikke altid viser den tilstrækkelige Kritik. Jvfr. Huhn, Gesch. des Spitalen, der Kirche und der Pfarrei zum heilig. Geist in München I, 1—71. Uhlhorn II, 187 ff. Heimbucher, Orden und Congregationen d. kath. Kirche I, 404 ff. Ratzinger, Gesch. der kirchlichen Armenpflege, 2. Ausg., 320 ff. Michael, Gesch. des deutschen Volkes II, 185 ff.

³⁹⁾ Brune, 291 ff. B. selv er derved paa vigtige Punkter kommen til meget urigtige Resultater, bl. a. ved at regne alle Helligaandshuse for at høre Ordenen til. Jvfr. Delisle i Journal des Savants 1893, 317—32.

⁴⁰⁾ Brune, 419 ff.

⁴¹⁾ Som antaget af Brune, 27 ff.

⁴²⁾ Saaledes Huhn, 4.

⁴³⁾ Brune, 370.

⁴⁴⁾ Uhlhorn II, 190.

⁴⁵⁾ Suhms Saml. I, 1, 79.

⁴⁶⁾ Brune, 41 ff.

⁴⁷⁾ Den lange Strid mellem Rom og Montpellier er fremstillet hos Brune, 199—206. En Del af de Dokumenter, hvorpaa han bygger sin Fremstilling, især Gregor XI's Bulle (1372), er dog sene Falsknerier (jfr. Deslisles ovennævnte Afhandling).

⁴⁸⁾ Saaledes Klostrene i Halberstadt og Wien (Brune 190).

⁴⁹⁾ Han udsendtes til Provinsen Aix imod Kætteerne (Brune 46 f.).

⁵⁰⁾ Trykt af Stormesteren Bernardinus Cyrillus sammen med Augustinerreglen 1564. Paany trykt i Lyon 1647. Migne, Patrologia latina 219, 1137—56. Holstenius, Codex regularum V, 503 ff. Af Miniaturerne gav Archivio di Stato Arkivar os Tilladelse til at gengive 4. Om Enkelthederne skal bemærkes følgende:

I. Afbildning Nr. 14 (fol. 49).

Kunstneren har tilfredsstillet sin Lyst til stærke Farver; Billederne straalet i blaat, rødt og Guld. — Den Broder, der paa det øverste Billede sidder ved Sygesengen, har himmelblaa Kjortel og Hætte, og sort Kappe. De tjenende Brødre for neden ere hvidklædte. — I Vignetten for neden til venstre synes Broderen i Midten at have en sort Kappe over en brun Underklædning. De andre Figurer ere hvidklædte. Billedet maa forestille en Procession. — Paa Vignetten til højre, der forestiller en højtidelig Messe, ere Figurerne klædte dels i hvidt, dels i himmelblaat. Noget Helligaandskors ses ikke paa Dragterne. — De øvrige Figurer ere fantastiske Prydfigurer.

II. Afbildning Nr. 4 (fol. 80 verso).

Maaske det morsomste og livfuldeste Billede i Bogen. — Kunstneren har været ganske vilkaarlig i Valget af Farver. Munkenes Underklædning er snart graa, snart brun, snart himmelblaa. Hætten skifter paa lignende Maade. Kappen er dog hos de fleste — men ikke alle — sort; fælles er Dobbeltkorset paa venstre Side af Kappen.

III. Afbildning Nr. 5 (fol. 85 verso).

Samme Vilkaarlighed i Farven. Af de Brødre, der sidde, har den ene brun Underklædning og Kappe, den anden graa og den tredje blaa. Den sorte Kappe er dog fælles. De to af Tjenerne ere rødklædte og den tredje meget broget klædt.

IV. Afbildning Nr. 13 (fol. 128).

Farverne ere her for alle fire Figurers Vedkommende graablaa. Søstre, som udføre Fattigplejen, ere sikkert afbildede i deres Arbejdsdragt.

I Nærheden findes andre Miniaturer, der forestille Plejen af spæde Børn, Modtagelsen af Fattige etc. — Fællesspisningen fremstilles meget ofte. Et smukt Billede forestiller »hospitium nobilem«. Ligeledes ser man Fængsel, Kapitel o. lign. — De Farver, Dragten fremstilles med, ere meget forskellige. Dog er Kappen næsten altid sort og Underklædningen brun eller himmelblaa.

⁵¹⁾ Til Sammenligning skal anføres, at Augustinerreglen kun tæller 12, Johanniterreglen kun 19 Paragraffer.

⁵²⁾ Paavist af Le Grand i »Les Maisons Dieu, leurs statuts au XIIIe siècle (Revue des questions historiques 60, 105—07), fra hvilken Afhandling det følgende er taget.

⁵³⁾ § 89.

⁵⁴⁾ Heimbucher I, 131 ff.

⁵⁵⁾ § 21, 30, 31, 105.

⁵⁶⁾ Tr. Transumptum privilegiorum hospitalis s. Spiritus in Saxia (1554).
Jvfr. Delisle a. St.

⁵⁷⁾ At der skulde findes Helligaandsklostre udenfor de i disse Lister nævnte, som altsaa regnede sig til Ordenen uden at holde det første og for enhver Munkeorden vigtigste Bud om Lydighed mod Moderklostret, er ikke tænkeligt.

⁵⁸⁾ At Lucianus har affattet Hovedparten af denne Liste, viser sig ved Sammenligning med Haandskriften i »den store røde Bog«, en Kopibog over forskellige Privilegier m. m., affattet af Lucianus 1501 efter Ordre af Generalpræceptoren, Benedictus de Senis (Arch. di s. Spirito). Listen findes i Istromenti, vol. 25. Et Brudstykke i Dipl. 171.

⁵⁹⁾ Halsnø Kloster i Norge har aldrig tilhørt Ordenen og existerede før dennes Stiftelse (jvfr. Lange, De norske Klostre, 359).

⁶⁰⁾ For Udlandet viser det sig, at Klostrene i Memmingen og Wimpfen føre Dobbeltkorset (Uhlhorn II, 481), saavel som de franske Klostre, hvis Segl Brune har meddelt, og selve S. Spirito in Sassia (Brune, Tavle VII og VIII; Segltavlen Fig. Nr. 77).

⁶¹⁾ Brune, 47—48.

⁶²⁾ Helveg, Den danske Kirkes Historie til Reformationen II, 280; 323—24.

⁶³⁾ Uhlhorn II, 194.

⁶⁴⁾ Dipl. Nr. 205.

⁶⁵⁾ Brune skildrer en fortsat Opgang lige til henimod Reformationen, saa at Ordenen tilsidst skulde have talt 900 Klostre (S. 229). Dekadencen kommer først med Reformationen. — Huhn indrømmer, at de fleste Helligaandshuse efter 1330 tilhørte Stæderne, men søger at hævde for Helligaandsordenen den Ære at have grundlagt dem. Hans Beviser (S. 15—30) ere dog meget svage. Hans oftest anvendte Bevis, at der fandtes en Mester, Brødre og Søstre, der fulgte Augustins Regel, beviser snarere det modsatte. Huhns Resultater godkendes alligevel af Heimbucher (I, 405) og Michael (II, 186).

⁶⁶⁾ Brune, 78—79, 229 ff.

⁶⁷⁾ Brune, 211 ff.

⁶⁸⁾ Dipl. Nr. 588, 1.

⁶⁹⁾ Saaledes hos Saulnier. Brunen Beviser (59 ff.) herimod falder til Jorden ved Delisles Paavisning af, at baade Gregor XI's Bulle af 1372 og Beretningerne om Jean Monettes Visitatsrejser, hvori Augustinerreglen nævnes, ere sene Falsknerier.

⁷⁰⁾ F. Ex. Dipl. Nr. 90, jvfr. Nr. 476.

⁷¹⁾ Iflg. velvillig Meddelelse fra Prof. Heimbucher.

⁷²⁾ Der findes flere Skriftstykker, der kalde sig Augustins Regel, alle

trykte i Holstenius' Samling af Munkeregler (II). Den, der nu almindeligt forstaas som Augustinerreglen (oversat hos Heimbucher I, 446 ff.), kan imidlertid efter sit hele Anlæg kun gælde for Præster. Den saakaldte Augustinerregel, som en lang Række velgørende Kongregationer til vore Dage have fulgt, maa altsaa være et af de andre Skriftstykker eller en Tillæmpelse.

⁷³⁾ Brune, 48, Note.

⁷⁴⁾ Det var iøvrigt overalt almindeligt, ogsaa i Hospitaler udenfor Helligaandsordenen, at forlange, at der skulde være et større eller mindre Antal Præster — i Maison-Dieu i Paris saaledes 8 Præster mod 30 Lægbrødre, i Amiens 3 Præster mod 4 Lægbrødre — og at Forstanderen i saa Fald altid blev taget blandt Præsterne. (Le Grand, Les Maisons-Dieu, leur régime. (Revue des questions historiques 63, 101; 113)).

⁷⁵⁾ I Priorvalget i Aalborg (Dipl. Nr. 281) deltog baade »fratres et religiosi«, hvilket efter Prof. Heimbuchers Mening maa betyde Lægbrødre og Præstebrødre, i Faaborgmødet kun Præster (Dipl. Nr. 267).

De danske Priorer kaldes ofte Præster, undertiden Hr., hvilket Udtryk efter den gængse Mening kun kan bruges om præsteviede. Forholdene i det enkelte ere følgende:

Aalborg. Anders Bork kaldes hverken Hr. eller Præst. Jens Nielsen kaldes Hr. i Dipl. Nr. 115, 122, 136 og 143. Knud Nielsen kaldes Hr. i Nr. 186 og 188, Præst i Nr. 207 og 208. Anders Pedersen kaldes Hr. i Nr. 213, 214, 217 og 220, Præst i Nr. 223. Niels Pedersen kaldes Præst i Nr. 274 og 275. Laurids Tordsen kaldes Hr. i Nr. 290 og 336, Præst i Nr. 312 og 337. Laurids Nielsen kaldes Præst i Nr. 267 og ofte senere. Peder Jensen kaldes Præst i Nr. 551.

Nakskov. Jep Andersen kaldes Præst i Nr. 117 ff. Morten Lauridsen kaldes kun Broder (Nr. 218, 230), ligesaa Anders Mand (232, 233). Esbern Ipsen kaldes Præst i Nr. 494.

København. Christiern Torkildsen kaldes Hr. i Nr. 162, 259 og 587. Peder Plog kaldes Hr. i Nr. 314, Præst i Nr. 343.

Faaborg. Hans Olsen kaldes Præst i Nr. 151 ff. Jep Andersen kaldes Hr. i Nr. 191. Hans Brun Hr. i Nr. 289. Peder Nielsen kaldes Præst i Nr. 328. Niels Boesen kaldes Hr. i Nr. 505.

Malmø. Laurids Troelssen kaldes kun Broder i Nr. 183. Bo Pedersen (Nr. 185) er formodentlig identisk med den Præst B. P., der nævnes i Nr. 179. Asser Ingversen er Præst iflg. Nr. 279. Torkil Poulsen kaldes Præst i Nr. 267. Mogens Jensen (Nr. 297) kaldes kun Prior. Søren Jakobsen er formodentlig identisk med den Præst S. J., der forekommer i Nr. 267 (Faaborgmødet). Jørgen Pedersen kaldes Hr. i Nr. 491. Anders Jensen kaldes Præst i Nr. 508.

Randers. Jens Mathiesen kaldes Præst i Nr. 249. Laurids Nielsen kaldes Præst i Nr. 267 og oftere. Jens Nielsen kaldes Præst i Nr. 479.

Endelig er Prioren i det paatænkte Helligaandskloster i Næstved, Laurids Pedersen, Præst (Nr. 384 f.).

Altsaa er af Aalborgs 8 Priorer de 7 Præster, af Nakskovs 4 er de 2 Præster, begge Priorerne i København, alle de 5 Priorer i Faaborg og alle 3 i Randers samt den eneste kendte i Næstved. Af de 8 Priorer i Malmø er de 6 Præster. Af alle de kendte 31 Priorer er altsaa de 26 Præster. Af de

manglende 5 nævnes de 2 i Nakskov og de 2 i Malmø saa sjældent, at man ikke kan slutte noget sikkert. Derimod er Anders Bork i Aalborg sikkert ikke Præst.

Det bør bemærkes, at man ikke kan slutte noget af, at en Prior undertiden *ikke* kaldes Præst. Sprogbrugen var saa vaklende, at den samme Mand ofte kan kalde sig selv Præst i et Brev, Broder i et andet (slg. Nr. 328 med 329).

Det kan endelig nævnes, at i en trykt Afladsblanket for Randers Kloster (S. 133) er Ordene »presbyter et prior« trykte. Dette synes at forudsætte, at Prioren normalt er Præst.

⁷⁶⁾ Jvfr. Overenskomsten mellem Stormesteren og Aalborg (Dipl. Nr. 62). — I Helligaandshuset i Lübeck maatte Ægtefolk, der vilde optages, love at leve kysk (Reglen for Lübeck var givet af Biskoppen og er trykt i Lüb. Urkundenbuch I, 255).

⁷⁷⁾ Reglens § 2—6. Brune, 86 ff. — Dipl. Nr. 64, 117 og især 293.

⁷⁸⁾ Brune (95 f.) vil mene, at Dragten bestod af en himmelblaa Talar og en sort Kappe med Hætte, men Ordensreglens Manuskript i Rom, som han paaberaaber sig som Kilde, viser de mest forskellige Farver (jvfr. Note Nr. 50). — Manuskriptet af Ordensreglen i Dijon (fra 15. Aarh.) viser iflg. Brune en himmelblaa Talar med en sort Kappe.

⁷⁹⁾ Ordensreglen Kap. 57.

⁸⁰⁾ Dipl. Nr. 62 og 117. Hedqvist, Den kristna kärleksverksamheten i Sverige under medeltiden, 109.

⁸¹⁾ Brune, 81—84.

⁸²⁾ Ordensreglens § 24.

⁸³⁾ Ordensreglens § 75.

⁸⁴⁾ Som f. Ex. Jens Mathiesen af Randers.

⁸⁵⁾ Brune, 91 (Reglen § 30).

⁸⁶⁾ Brune, 79 ff.

⁸⁷⁾ Brune, 41 ff.

⁸⁸⁾ Brune, 131 ff.

⁸⁹⁾ Brune, 49 ff.

⁹⁰⁾ Brune, 150 ff.

⁹¹⁾ Brune, 138.

⁹²⁾ Brune, 129.

⁹³⁾ Dipl. Nr. 90, 159, 182, 183, 224, 262.

⁹⁴⁾ Broderskaberne skildres hos Brune, 153—65.

⁹⁵⁾ Saadanne Broderskabsbreve i Dipl. Nr. 343 og — delvis — Nr. 199

⁹⁶⁾ Dipl. Nr. 320 og — vistnok — 453.

⁹⁷⁾ Saulnier, 47.

⁹⁸⁾ Brune, 128. — Privilegiet konstateres første Gang ved en Pavebulle for Klostret i Toul 1363.

⁹⁹⁾ Uhlhorn II, 183 ff.

¹⁰⁰⁾ Se f. Ex. Dipl. Nr. 204 og 205 (1490), 464 (1520), alle angaaende Aalborg.

¹⁰¹⁾ Dipl. Nr. 128 og 196.

¹⁰²⁾ Skildringer af middelalderlige Hospitaler findes f. Ex. hos Le Grand,

- Les maisons-Dieu, leur régime (Revue des questions historiques, 63), Uhlhorn II, 216—50, Brune, 100—109.
- ¹⁰³) Le Grand, 121.
- ¹⁰⁴) Brune, 108. Jvfr. Le Grand, 124.
- ¹⁰⁵) Brune, 101 ff. Jvfr. Le Grand, 117 ff.
- ¹⁰⁶) Ordensreglen, Kap. 35—36. — Reglen for Troyes bestemte, at den skyldiges Lig skulde kastes ud som en Hunds, Reglen for St. Pol, at det skulde begraves paa Møddingen. (Le Grand, 106).
- ¹⁰⁷) Ordensreglen, Kap. 81 og 85.
- ¹⁰⁸) Jvfr. Faaborgvedtægten, Art. 10. (Dipl. Nr. 267).
- ¹⁰⁹) Jvfr. Le Grand, 109.
- ¹¹⁰) Jvfr. Le Grand, 126.
- ¹¹¹) Jvfr. Le Grand, 126.
- ¹¹²) Otte, Handbuch der kirchl. Kunst-Archäologie I, 121. Le Grand, 127. Uhlhorn II, 217.
- ¹¹³) Kirk. Saml. 4. R. V, 487 ff.
- ¹¹⁴) Otte, I, 721. Uhlhorn, II, 217. Le Grand, 127.
- ¹¹⁵) Trap, Danmark, 3. Udg., III, 152—53.
- ¹¹⁶) Jvfr. Dipl. Nr. 146 og 386. (Aalborg).
- ¹¹⁷) Brune, 120 ff.
- ¹¹⁸) Uhlhorn II, 218.
- ¹¹⁹) Uhlhorn II, 219 ff.
- ¹²⁰) Dipl. Nr. 71.
- ¹²¹) Ordensreglens § 51 siger, at spedalske *Brødre* skulde plejes i Klostret, altsaa ikke andre. Michaels Udtalelse (II, 189), at der var en særlig Afdeling for Spedalske, maa bero paa en Misforstaaelse. En Særstilling havde Helligaandsklostret i Söderköping, hvor man optog Spedalske foruden almindelige syge. Det var imidlertid opstaaet af et oprindeligt St. Jørgenshus.
- ¹²²) Brune, 104—05.
- ¹²³) Le Grand, Les maisons-Dieu, leur régime, 134.
- ¹²⁴) Ordensreglens § 40. Denne Bestemmelse genfindes ellers kun i Reglen for Angers (Le Grand, 132), hvor der udsendtes Brødre to Gange om Ugen for at søge efter de fattige og syge.
- ¹²⁵) Le Grand, 135—36. Fig. Nr. 14.
- ¹²⁶) Le Grand, 139.
- ¹²⁷) Brune, 105—06.
- ¹²⁸) Uhlhorn II, 221 ff. Le Grand, 142 ff.
- ¹²⁹) Kirk. Saml. 4. R. VI, 460. Hedqvist, 141 ff. Hofmans Foundationer X, 189—90.
- ¹³⁰) Uhlhorn II, 224. Le Grand, 140 f. Allen, De tre nordiske Rigers Hist. IV, 274 ff.
- ¹³¹) Rørdam, Apothekervæsenets Oprindelse og Udvikling, 21 ff. Allen, IV, 279—80.
- ¹³²) Brune, 66 ff.
- ¹³³) Dipl. Nr. 362 og 445. Jvfr. Uhlhorn II, 220 ff.
- ¹³⁴) Dipl. Nr. 27 og 29.
- ¹³⁵) Dipl. Nr. 62.

- ¹³⁶) Dipl. Nr. 588, 2.
- ¹³⁷) Det kan ogsaa nævnes, at Klosters Kopibøger bleve førte ualmindelig smukt og ordentligt under ham.
- ¹³⁸) Brune, 79 ff.
- ¹³⁹) Dipl. Nr. 269 og 277.
- ¹⁴⁰) Brune, 204 ff.
- ¹⁴¹) Jvfr. Brune, 205 ff.
- ¹⁴²) Transumptum privilegiorum etc.
- ¹⁴³) Dipl. Nr. 118—19.
- ¹⁴⁴) Saaledes hos Rørdam, 303—04.
- ¹⁴⁵) Jvfr. Ny kirk. Saml. VI, 564, hvor han kaldes Joh. Mathie de Hintzegaulis de Grimis, med hans Segl (Fig. 15) og hans Indtegnelser i Broderskabsbogen 3. Juni 1478 (Dipl. Nr. 154, 3). »De Grimis« kunde maaske betyde Grimborg ved Hindsgavl. En Mads Brun kendes forøvrigt ikke. Den Godske Pagh, der nævnes 1465 som Husfoged paa Hindsgavl, kunde være Jens Bruns Morbroder eller Morfader. (Velvillige Oplysninger af Arkivar Thiset).
- ¹⁴⁶) Dipl. Nr. 107 og 587.
- ¹⁴⁷) Utr. Pavebrev af 4. Febr. 1474.
- ¹⁴⁸) Dipl. Nr. 107. Jvfr. Brune, 84. Prioratet varede et Aar.
- ¹⁴⁹) Utr. Pavebrev af 20. Nov. 1478.
- ¹⁵⁰) do. af 6. Juli og 1. Okt. 1478.
- ¹⁵¹) do. af 5. April 1475 og 6. Juli 1478.
- ¹⁵²) »Commensalis« betyder en Mand, der regnes for at høre til hans Husstand og derfor har Forret til at opnaa Embeder.
- ¹⁵³) Utr. Pavebreve af 4. Febr. 1474, 5. April og 8. Maj 1475.
- ¹⁵⁴) Ny kirk. Saml. VI, 564. Utr. Pavebrev af 8. Maj 1475, 27. Juni 1483.
- ¹⁵⁵) Utr. Pavebreve af 9. Okt. 1473, 20. Jan. 1475, 26. Jan. og 20. Nov. 1478.
- ¹⁵⁶) do. af 29. Marts og 19. April 1479.
- ¹⁵⁷) Dipl. Norv. II, 677—78.
- ¹⁵⁸) Utr. Pavebrev af 23. Juli 1483.
- ¹⁵⁹) do. af 27. Juni og 9. Aug. 1483.
- ¹⁶⁰) Dipl. Nr. 132 og 151—52.
- ¹⁶¹) Dipl. Nr. 588, 3.
- ¹⁶²) Jvfr. Brockhaus, Das Hospital S. Spirito in Rom (Repertorium für Kunstwissenschaft VII, 281—90, 429—45).
- ¹⁶³) Steinmann, Botticelli, 47 ff.
- ¹⁶⁴) Blandt disse Fresker forestiller en, som bekendt, Christian I's Besøg i Rom i det Øjeblik, da han modtager den gyldne Rose af Paven. En Kopi af Rosenstand hænger paa Frederiksborg og er gengivet i Danmarks Riges Hist. II.
- ¹⁶⁵) Brune, 153 ff. Efter at Dudik i »Iter Romanum« havde henledt Opmærksomheden paa Broderskabsbogen, bleve dennes overordentlig talrige ungarske Indtegnelser udgivne af V. Bunyitay i Monumenta Vaticana Hungariæ Series I, Tom. V. Besynderlig nok har ingen endnu villet paatage sig det besværlige, men overordentlig fortjenstfulde Arbejde at udgive Broderskabsbogen i sin Helhed.
- ¹⁶⁶) Dipl. Nr. 128.

¹⁶⁷⁾ Aarstallet hos Brune, 159, er urigtigt.

¹⁶⁸⁾ Datoen hos Brune (21. Maj) er urigtig.

¹⁶⁹⁾ Bemærkninger til Indtegnelserne (Dipl. Nr. 154).

¹⁾ Om Kanonisationen af Katarina, Birgittes Datter, jvfr. Sv. Hist. Tidsskr. II, 232 ff.

²⁾ Præsten Niels Brodersen var Medlem af Trefoldighedsgildet i Flensborg (Dipl. Flensb. I, 68, 71) og af Hellig Legemsgilde (ibd. 393); han blev begravet i Frue Kirke (ibd. 650). Jeppe Didriksen blev 1485 Medlem af Vor Frue Købmandsgilde (ibd. 249).

³⁾ Om Ærkepræsten Jens Mathiesen Brun se ovenfor Note 145.

⁴⁾ Peter Henrikson, Forstander for Birgittes Hospital 1479—1505, jvfr. Sv. Hist. Tidsskr. II.

⁵⁾ Om Prior Christiern fra København se S. 154 ff.

⁶⁾ Ukendt.

⁷⁾ Om Prior Knud fra Aalborg se S. 101 ff.

⁸⁾ Jens Pedersen Hostorp forekommer i en Mængde (utrykte) Pavebreve og var indviklet i Stridigheder om mange forskellige Embeder. Paa en Rejse til Danmark blev han myrdet, efter sin Broder Mikkels Angivelse (1494) efter Foranstaltning af Biskoppen af Aarhus, der imidlertid næste Aar skaffede sig Erklæring af en Række fremragende gejstlige om, at han var uskyldig. (Utrykt Pavebrev af 3. Dec. 1494, Hübertz, Aktstykker om Aarhus I, 79—80).

⁹⁾ Gaute, Ærkebiskop i Trondhjem. Præsten Torkel Andersson er maaske identisk med den i Nr. 1 nævnte »dominus Turquillus«.

¹⁰⁾ Se under Randers.

¹¹⁾ Amelungus Amelungi kan meget vel være den Mand af samme Navn, der siden blev Professor ved Københavns Universitet (jvfr. Skibykrøniken, overs. af Heise, 57).

¹²⁾ Eggert Haynck, slesvigsk Prælat, sad inde med en Mængde Præbender og synes at have styret Slesvig Stift inden Eggert Dürkops Anerkendelse som Biskop. Senere Provst i Slesvig, død 1512 (Utrykte Pavebreve). Dipl. Flensb. I, 672, hvor hans Vaaben findes.

¹³⁾ Ukendte.

¹⁴⁾ Bernardus Enichlo nævnes i Pavebreve af 6. Febr. og 5. Dec. 1501 som død. Hans Vikariat og en Kirke, han har besiddet, bortgives af Paven til tyske Klærke.

¹⁵⁾ Alle disse Indtegnelser ere foretagne med den samme uøvede Haand. Som det vil ses, er der indløbet grumme mange Misforstaaelser, og en Del af Navnene ere fejlskrevne i en saadan Grad, at Fejlen nu ikke kan klares. Ved Hr. Arkivar Thisets utrættelige Assistance er det imidlertid lykkedes at konstatere følgende Deltagere: Ærkebiskop Birger Gunnensen (1497—1519), Peder Poulsen, Dekan i Lund, Oluf Esbernsen, Kannik i Lund med sin Broder Peder, Jon Skalder (»Kaldere«), Ærkedegn i Lund med sin Søster Birgitte, sin Broder Bjørn (Bero, ikke Thoro) Skalder og dennes Hustru Else Bølle, Ærkebispens Fodermarsk Sten Stensen Laxmand med dennes Moder, Bente Poulsdatter Ribbing til Stubberup, Ærkebispens Skænk Poul Jensen Kyring og hans Lensmand paa Katsløse Tue Bagge med dennes Hustru Ingeborg. Dernæst er der af skaanske adelige Hr. Poul Laxmand til Vallen med

sin Hustru Kirsten Banner, sin Svigersøn Hr. Abraham Eriksen Gyllenstierna, Lensmand paa Kalmar; Poul Laxmands Fætter Hr. Oluf Stigsen Krognos til Bollerup (»Hollerop«), dennes Hustru Anne Gyldenstjerne og hendes Forældre Mourits (»Marianus«) Nielsen til Aagaard og Markie, og Margrethe Bjelke (ikke Anna); Peder Lang til Valløse med sin Hustru Kirsten Eriksdatter Bille, Broder Jep Lang, Hovedsmand paa Kallundborg, Søster Signe (Enke efter Jens Ribbing til Boserup, Svigerinde tll den ovennævnte Bente til Stubberup) og hendes Svigersøn Lage Urne. Endelig den gamle Fru Marren Lunge til Krogholm (»Brageholut«), Enke efter Hr. Axel Brahe. Endvidere de jydsk adelige Oluf Pedersen til Vellumgaard med dennes Hustru Anna Skeel og Sønner Mag. Anders Glob, Albert Glob, Mogens Glob (?), Datter Johanne (ikke Anna) og dennes Ægtefælle Thomas Eskildsen Høg til Skarregaard. — Om de norske Deltagere har Hr. Prof. Daae ikke kunnet oplyse noget udover, hvad selve Indtegnelsen giver (Widrusiensis = Nidrosiensis, Trondens = Trondenæs). Heller ikke om den Indtegnelse, der begynder med Cristerius Bari, saalidt som om forskellige Personer i de andre Indtegnelser kan der oplyses noget.

¹⁶⁾ Ukendt.

¹⁷⁾ Om Svend Mogensen se nedenfor (1521).

¹⁷⁰⁾ Efter Oplysning af Hr. Arkivar Thiset. En Undtagelse udgøres af et Brev, udstedt paa Helsingborg 17. Jan. 1501 (Svenske Rigsarkiv) af Kong Hans, hvori denne giver Kvittering for Penge, som Ærkebiskoppen »nu« har betalt Kongen i Nærværelse af Peder Lang fra Valløse. Dog behøver heller ikke dette ifølge Hr. Thisets Mening med Sikkerhed at bevise, at de to ovennævnte netop den 17. Jan. 1501 har været sammen med Kongen. — Naar Heise i sin Biografi af Poul Laxmand (Biogr. Lex. X, 155) nævner, at denne i Jan. 1501 undsagde Ærkebispem paa Helsingborg i Kongens Nærværelse, beror Datoen kun paa Gisning. I Ærkebispens Klageskrift af Okt. 1501 (tr.: Saml. t. Skånes hist. II) nævnes slet ingen Dato. 10. Febr. 1501 nævnes derimod baade Dekanen Peder Poulsen og Ærkedegnen Jon Skalder som tilstedeværende paa Torne Herredsting, og Peder Lang paa Lunde Landsting, men til den Tid kan de ogsaa godt have været hjemme fra Rejsen, der kun behøvede at tage tre Maaneder.

¹⁷¹⁾ Brune, 158 (Bullen af 21. Marts 1478).

¹⁷²⁾ Utrykte Pavebrev af 6. Febr. og 13. Febr. 1501 (Tilladelse til i Fremtiden ikke at besøge Kurien og til at sammenkalde et Provinsialkapitel).

¹⁷³⁾ Jvfr. Dipl. Nr. 283 (1500) og 320 (1505).

¹⁷⁴⁾ Brune, 238 ff. Bullen er ikke af 1476.

¹⁷⁵⁾ Dipl. Nr. 129—31.

¹⁷⁶⁾ En Sammenstilling af disse kan have nogen Interesse:

Stefansfeld betalte 40 Rhingylden selv, 40 for de underordnede Klostre. — Besançon 15 Gylden (eller 10 Gulddukater). — Dijon 15 Gylden. — Wimpfen 14 Dukater (1471). — Wien 12 Dukater (1451); 24 for sig selv og de underordnede Klostre (1502). — Toul 12 Dukater. — Memmingen 7 til 12 Gylden. — Montpellier 3 til 12 Dukater »de camera«. — Aalborg 12 Rhingylden (1451 og paa Lucianus' Liste, Dipl. Nr. 171); senere (1517, 1520) 8 Rhingylden. — Buda 8 Dukater. — Kuddeworde i Lauenburg 6 Dukater (1498), senere (1514) 15 Dukater = 20 Rhingylden. — Faaborg—Nakskov 8 Rhin-

gylden (Lucianus' Liste), senere (1517, 1520) 2 Rh. — *København* 1474 4 Rhingylden, efter Lucianus' Liste (Malmø iberegnet) 6, senere uden Malmø (1517, 1520) 4. — Krakau 5 Dukater. — Pulgarn 4 Dukater. — Glogau, Steinau, Corneto, hver 2 Dukater. — *Randers* (1517, 1520) og *Malmø* (1516, 1520) hver 2 Rhingylden. — Cotbus og Troyes hver 1 Dukat.

Moderklostrets direkte Indtægter af de danske Klostre er altsaa før den Taxtnedsættelse, der har fundet Sted, 26 Rhingylden aarlig, efter Nedsættelsen 18 Rhingylden. — Denne Sum er ret høj, naar f. Ex. Dominikanerne i Danmark — der ganske vist i Teorien stadig vare Tiggerklostre — nøjedes med at betale 14 Dukater aarlig til Generalkapitlet (jvfr. Historiska handlingar, del 18, nr. I, 7).

¹⁷⁷⁾ Dipl. Nr. 182.

¹⁷⁸⁾ Dipl. Nr. 198.

¹⁷⁹⁾ Dipl. Nr. 219, 222 og 257.

¹⁸⁰⁾ Dipl. Nr. 255, 258, 260—61.

¹⁸¹⁾ Dipl. Nr. 267.

¹⁸²⁾ Dipl. Nr. 280.

¹⁸³⁾ Hedqvist 109 f. Utr. Pavebreve af 30. Juli og 11. Aug. 1512.

¹⁸⁴⁾ Halsnø Kloster hørte, som ovenfor (Note 59) bemærket, aldrig til Ordenen.

¹⁸⁵⁾ Dipl. Nr. 189.

¹⁸⁶⁾ Dipl. Nr. 171.

¹⁸⁷⁾ Dipl. Nr. 294.

¹⁸⁸⁾ Dipl. Nr. 383—85.

¹⁸⁹⁾ Dipl. Nr. 366—70.

¹⁹⁰⁾ Pastor, Gesch. der Päpste III, 557.

¹⁹¹⁾ Dipl. Nr. 588, 10.

¹⁹²⁾ Kobbe, Gesch. Lauenburgs II, 210—11. Zeitschr. d. Ges. f. schl. holst. lauenb. Gesch. XIII, 150.

¹⁹³⁾ Dipl. Nr. 255, 258, 260—62.

¹⁹⁴⁾ Hvorfor Malmø og Randers ikke nævnes, vides ikke.

¹⁹⁵⁾ Dipl. Nr. 387 og 391.

¹⁹⁶⁾ Dipl. Nr. 395—96.

¹⁹⁷⁾ Tr.: Transumptum privilegiorum etc.

¹⁹⁸⁾ Som f. Ex. hos Rørdam, 317—18. Brevet selv er tr. i Pontoppidan, Ann. Eccl. Dan. II, 746—53. Dipl. Nr. 393.

¹⁹⁹⁾ Dipl. Nr. 539.

²⁰⁰⁾ Dipl. Nr. 398—402.

²⁰¹⁾ Dipl. Nr. 413 og 422.

²⁰²⁾ Dipl. Nr. 447—48.

²⁰³⁾ Dipl. Nr. 408—11.

²⁰⁴⁾ Dipl. Nr. 415—16.

²⁰⁵⁾ Man kan vanskelig tænke sig, at der er Tale om to forskellige Mænd.

²⁰⁶⁾ Kobbe, Gesch. Lauenburgs II, 239—40.

²⁰⁷⁾ Dipl. Nr. 424—27, 429—32.

²⁰⁸⁾ Dipl. Nr. 584.

²⁰⁹⁾ Dipl. Nr. 453.

²¹⁰⁾ Biogr. Lex. XI, 344. Dipl. Nr. 469—70.

- ²¹¹⁾ Burckardi Diarium, ed. Thuasne III, 59.
- ²¹²⁾ Bulle af 27. Sept. 1528 (Tr.: Transsumptum privilegiorum etc.).
- ²¹³⁾ Dipl. Nr. 588, 10—11.
- ²¹⁴⁾ Dipl. Nr. 21.
- ²¹⁵⁾ Dipl. Nr. 71.
- ²¹⁶⁾ Dipl. Nr. 29 »quendam fundum cum ceteris libertatibus«.
- ²¹⁷⁾ Dipl. Nr. 27 og 29.
- ²¹⁸⁾ Danske Mag. 5. R. II, 191.
- ²¹⁹⁾ Repertorium III, 487. Lægfolk havde i Middelalderen svært ved at holde rede paa, hvilke Stiftelser der vare Klostre og hvilke ikke.
- ²²⁰⁾ Secher »Danmark« II, 430 om Aalborg som Stapelplads for Sildefangsten. — Aalborg Sild, der i 15. og 16. Aarh. forekommer i lybske Toldregnskaber og i det lybske Helligaandshospitals Regnskaber, om ikke andet, maatte være en naturlig Anledning til Handelsforbindelse mellem Aalborg og Lübeck. Disse Regnskabsbøger, der endnu existere i alt Fald fra Midten af det 15. Aarh. (Dr. F. Bruns: »Die Lübecker Bergenfahrer« i »Hansische Geschichtsquellen«, Neue Folge II, S. LII), ere desværre ikke trykte. De indeholde mange vigtige, økonomiske Oplysninger. Der findes i dem Angivelser af Priser paa Rug, Rugmel, Hvede, Hvedemel, Havre- og Hirsegryn, Malt, forskellig Fisk, Salt, Ærter, Flæsk, Stendaler Lagener, Lærred, Vox, Tjære, Tran, Sælspek, Smør og Tælle. (Bruns, Indledning). — »Hanserecesse bearb. von G. von der Ropp«, III, 452; IV, 421. De liflandske Byer klage til Lübeck over daarlig Indpakning af Aalborg Sild.
- ²²¹⁾ Mackeprang, »Dansk Købstadstyrelse«, 82.
- ²²²⁾ F. Beckett, »Altertavler i Danmark fra den senere Middelalder«, 8—9. — A. Matthæi, »Zur Kenntniz der mittelalterlichen Schnitzaltäre Schleswig-Holsteins«, 1, 143 ff.
- ²²³⁾ G. W. Dittmer, »das heil. Geist Hospital und der St. Clemens Kaland zu Lübeck«, 43 ff., 104 ff. — Aalborg Hospitals Forstander kaldes rector i Dipl. Nr. 28, Gaardmester i Dipl. Nr. 47, provisor i Dipl. Nr. 57, og Dipl. Nr. 62, synes at vise, at han dengang kaldtes magister.
- ²²⁴⁾ »provisores ac consules, qui ad hoc deputati fuerunt«.
- ²²⁵⁾ Dr. Ludv. Pastor, »Geschichte der Päpste«, I, 229.
- ²²⁶⁾ I Dipl. Nr. 27 nævnes »rectores dicti hospitalis pro tempore existentes«.
- ²²⁷⁾ Quadrageña = 40 Dages Bodsøvelse.
- ²²⁸⁾ Jydske Saml. 3 R. I, 489 ff.
- ²²⁹⁾ Dipl. Nr. 31.
- ²³⁰⁾ Rimeligvis en Søster til den i Dipl. Nr. 30 nævnte Jon Olafson.
- ²³¹⁾ Dipl. Nr. 30.
- ²³²⁾ Skønt hun i Dipl. Nr. 21 udtrykkelig nævnes som den egentlige Grundlæggerinde, saa anføres dog allerede i Dipl. Nr. 29 kun hendes Ægtefælle som Stifteren. I Aarhundredets Midte, Dipl. Nr. 71, faa derimod Anders Bork og Hr. Hennike Borgmestre og Raads Vidnesbyrd for, at Stiftelsens Tilblivelse skyldes dem, og disse to Mænd nævnes paa samme Maade sidst i Aarhundredet. (Se Dipl. Nr. 171). Disse tilsyneladende Modsigelser finde maaske deres Forklaring deri, at man paa førstnævnte Sted har tænkt paa Grundlæggelsen 1431 og senere paa Genopførelsen efter den store Ildebrand.

²³³) Raadmand Mattis Bork. Danske Mag. 5 R. II, 184, 192. Dipl. Nr. 37 o. fl. St.

²³⁴) Barfod, 5, »hvor Baggaardens Kalkkule nu er, fandtes i Sommer [1878] Strandsand, Tang og Levninger af et Bolværk«; 35. — Michael: »Geschichte des deutschen Volkes im 13. Jahrh.« II, 187. — Danske Mag. 5. R. II, 196.

²³⁵) Danske Mag. 5 R. II, 186.

²³⁶) Pastor I passim. — A. Huhn, »Geschichte des Spitals, der Kirche und der Pfarrei v. heil. Geist in München«, 34. — Heinr. Brockhaus, »das Hospital Santo Spirito zu Rom«, 282—283 (i Repertorium für Kunstwissenschaft, redig. af Dr. H. Janitschek VII).

²³⁷) Brockhaus, 288—89.

²³⁸) Dipl. Nr. 62. Da Klostret faar Del i alle de S. Spirito tilstaaede Goder, maa det herigennem antages ogsaa at have faaet Ret til at optage Medlemmer i Helligaands Broderskabet overenstemmende med Eugen IV's Bulle 25. Marts 1446, der altsaa ikke har krævet personlig Nærværelse i Rom.

²³⁹) Dipl. Nr. 63 og 64.

²⁴⁰) Dipl. Nr. 111.

²⁴¹) Dipl. Nr. 45. Will. Christensen, »Dansk Statsforvaltning«, 611.

²⁴²) Dipl. Nr. 50.

²⁴³) Dipl. Nr. 54. Der synes efter Sammenhængen ikke at kunne være tænkt paa Helligaandshuset i København, da København nævnes med en Gave umiddelbart *efter* den citerede Passus, medens Helliggesthusgaven ved »i samme« henviser til et nu bortfaldent Navn umiddelbart foran.

²⁴⁴) Dipl. Nr. 57.

²⁴⁵) Dipl. Nr. 69.

²⁴⁶) Dipl. Nr. 78.

²⁴⁷) Dipl. Nr. 80.

²⁴⁸) Dipl. Nr. 85 og 86.

²⁴⁹) Paludan-Müller, »De første Konger af den oldenb. Slægt«, 68.

²⁵⁰) Trap, »Danmark«, 3. Udg. IV, 40.

²⁵¹) Dipl. Christierni primi, 107.

²⁵²) Dipl. Nr. 97.

²⁵³) Danske Atlas V. Kortet ved S. 108 jfr. S. 130, »Strand-Stien, hvortil Stranden fordem er gaaen op«.

²⁵⁴) Danske Mag. 5. R. II, 182 og 191.

²⁵⁵) Trap, 3. Udg. IV, 359. At den nu forsvundne Kirke har ligget her, derfor taler, at Middelalderens Kirker altid plejede at ligge i Øst og Vest (Otte: Handbuch der kirchlichen Kunst-Archæologie I, 9), og at der er Tale om en søndre Kirkedør (Danske Mag. 5. R. II, 209). Desuden fandt man 1905 ved Udgravning af Grunden umiddelbart op til Østfløjens nuværende Sydgavl Begravelser (Kistehaandtag, Kranier m. m.), altsaa højst sandsynligt Levninger af nogle af dem, der havde valgt sig deres Lejersted i Kirken. — Ogsaa den Omstændighed, at det 1806 nedbrudte Klokketaarn laa ved den sydlige Del af Østfløjen, viser, at den gamle Kirke ikke er identisk med den nuværende, der ligger i Vestfløjen. — Ved aabent Brev af 27. Septbr. 1554 (Bricka: Kanc. Brevb. 1551—55 S. 336) tillodes det, at Vor Frue Kirke i Aalborg, som var Sognekirke, maatte nedbrydes og at Hellig-

aandskirken derefter maatte være Sognekirke. Borgerne i Aalborg maatte tage Stenene. Tømmeret og Blyet fra Vor Frue Kirke til at forbedre Helligaandskirken med. Dette vakte stor Sorg i Vor Frue Menighed (Helligaandskirken laa tilmed i St. Budolfi Sogn), og denne androg da Kongen om at maatte beholde den gamle Sognekirke, hvilket da ogsaa bevilgedes 6. Febr. 1555. (Bricka: Kanc. Brevb. 1551—55, S. 359—360).

²⁵⁶⁾ Barfod, 5—6.

²⁵⁷⁾ Dipl. Nr. 122. Man gaar ud fra, at det Taarn, der omtales i Dokumentet, er et Porttaarn.

²⁵⁸⁾ Wolf: Encom. r. d. 72.

²⁵⁹⁾ Dipl. Nr. 101.

²⁶⁰⁾ Danske Mag. 5. R. II, 197 og 213; Dipl. Nr. 174, 436.

²⁶¹⁾ Barfod, 50.

²⁶²⁾ Dipl. Nr. 60. I den søndre Gaards nordlige Ende, tæt op ad den søndre Mellemløj, fandtes i Januar 1906 ved Lægning af en Kloakledning Kranier m. m., som tydede paa en fuldstændig Begravelsesplads.

²⁶³⁾ Dipl. Nr. 60 og 101.

²⁶⁴⁾ Dipl. Nr. 122. Da den her omtalte Kirkegaard i en Paategning med samtidig Haand bag paa Dokumentet udtrykkelig betegnes som den søndre, maa der altsaa have været en til, hvis Beliggenhed dog er ubekendt.

²⁶⁵⁾ Taarnets Nedbrydelse tillodes paa Universitets Direktionens Forestilling ved kgl. Resol. af 12. Septbr. 1806.

²⁶⁶⁾ Billedet af Aalborg By i danske Atlas V, 108.

²⁶⁷⁾ Hofmans Fundatser IV, 71.

²⁶⁸⁾ I denne Fløjs nordre og søndre Ende har de gamle Trappegange til første Sal været. Trinnene have været murede af Munkesten og Trappegangene helt været overspændte af en Tøndehvælvning. — Bygningens østre Side udgøres foruden af de nævnte tvende Trappegange af 3 hvælvede Rum, alle med Indgang fra den hvælvede Gang i Vest og med Vinduer mod Øst. Det nordligste af disse Rum bestaar af 2 Fag Krydshvælvinger. Det har to fladbuede Vinduer i Østsiden og 12 smaa Nicher i Øst- og Sydvæggen foruden en noget større i Vestvæggen, hvori der har været Hylde. — Det mellemste Rum, der er det mindste, er overspændt af et større Fag Krydshvælvinger og har et Vindue i Østsiden. Gulvet har været belagt med gule Munkesten, henlagte paa Fladen. — Det sydligste Rum er overspændt af 4 mindre Fag Krydshvælvinger. Gjordbuen hviler i Midten paa en skantet Granitsøjle, der har et simpelt tilhugget Kapitæl, men ingen Base og rimeligvis er en Levning fra et tidligere Bygningsværk. Til dette Rum, der har 2 Vinduer mod Øst, er der, foruden Adgangen fra den hvælvede Gang i Vest, tillige en Udgang i den søndre Væg, saaledes at man kunde passere under Trappen og komme ud af Bygningen mod Syd. — I første Sals Ydermure, der ere 1 Alen 6 Tommer svære, findes i Østsiden 5 Levninger af gamle Ildsteder, hvoraf det ene er meget godt bevaret. I Vestsiden har rimeligvis været et lignende Antal, men der er kun fundet Spor af 2; de andre ere formentlig gaaet bort ved, at man senere har benyttet nogle af de gamle Kaminer til Skorstensrør. (Velvillig Meddelelse af Arkitekt Carstensen i Aalborg).

²⁶⁹⁾ Barfod 10, 11, 25; Trap 3. Udg. IV, 361; Otte I, 103.

²⁷⁰⁾ Dipl. Nr. 175. Man maa formentlig gaa ud fra, at »Konventstuen« er lig med Refektorium, da det vel maa være for dristigt at antage, at man sad og spiste i Kapitelsalen.

²⁷¹⁾ Barfod 4.

²⁷²⁾ Trap, 3. Udg. IV, 360.

²⁷³⁾ Daugaard, »De danske Klostres Historie«, 26. — Ordensreglens Kap. 59. — Dipl. Nr. 111.

²⁷⁴⁾ Ordensreglens Kap. 66 og 78. — Ny danske Mag. VI, 140.

²⁷⁵⁾ Dipl. Nr. 21, 23, 24, 30, 31, 32, 33, 36, 38, 42, 43, 44, 46, 48, 49, 53, 55, 59, 60, 65, 66, 67, 68, 74, 75, 81, 82, 84, 89, 91, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106 og 108.

²⁷⁶⁾ Dipl. Nr. 93. — Will. Christensen, »Dansk Statsforfatning«, 234—35.

²⁷⁷⁾ Danske Mag. 5. R. II, 186.

²⁷⁸⁾ Bruns: 122, Note; 288. — Dipl. Norveg. VII, Nr. 439 og 440. — Oplysningen om, hvor Euert Halleholschos Bolig laa, skyldes velvillig Meddelelse fra Statsarkivar i Lübeck Prof. Dr. Hasse.

²⁷⁹⁾ Danske Mag. 5. R. II, 182.

²⁸⁰⁾ Dipl. Nr. 47.

²⁸¹⁾ Danske Mag. 5. R. II, 191, 192. Hr. Liffert var sikkert Indgiven.

²⁸²⁾ Danske Mag. 5. R. II, 192—93.

²⁸³⁾ Nyrop, »Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen« I, 655.

²⁸⁴⁾ Dipl. Nr. 587.

²⁸⁵⁾ Dipl. Nr. 112.

²⁸⁶⁾ Dipl. Nr. 110, 124, 141, 175.

²⁸⁷⁾ Dipl. Nr. 90.

²⁸⁸⁾ Rørdam: »Kbhvns. Kirker og Klostre«, Tillæg S. 87. — Dyrskøts Brevbog fol. 141. — Annales Eccl. Dan. II, 645. — Daugaard, 382.

²⁸⁹⁾ Dipl. Nr. 109.

²⁹⁰⁾ Dipl. Nr. 111.

²⁹¹⁾ Haller, »Die Ausfertigung der Provisionen«. (Rom, 1898). — 24 Rhingyliden = 4 Mark Sølv er skattefrit Maximum, og det er derfor den Sum, som efterhaanden næsten alle Embeder ansættes til.

²⁹²⁾ Dipl. Nr. 111. — Annal. Eccl. Dan. II, 645.

²⁹³⁾ Hofmans Fundatser IV, 150 ff. Hos Hofman kaldes Prior fejlagtig Johannes Jacobi i Stedet for Johannes Nicolai.

²⁹⁴⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 336—37.

²⁹⁵⁾ Trap, Danmark, 3. Udg. IV, 40.

²⁹⁶⁾ Bogen findes i Aalborg Katedralskoles Bibliotek. Efter at Trykningen af nærværende Bog var paabegyndt, har Bibliotekaren, Hr. Overlærer L. Fabritius i Aalborg, med største Forekommenhed meddelt os, at de i Aalborg Hospital opbevarede Bøger 1575 efter Kong Frederik II's Befaling bleve udleverede til St. Budolphi Kirke (se Kancel. Brevbøger 1571—75 S. 559), og at der ogsaa 1592 eksisterede et lille Bibliotek ved denne Kirke, bestaaende af 125 Bind, hvoraf 109 Folianter. Af disse var der, som det fremgaar af en af Biskop Thestrup skrevet Katalog, 1718 kun 104 Bind tilbage. Nogle af dem ere senere forsvundne, medens andre, som i Thestrups Katalog betegnes som borte, senere maa være komne tilbage, eftersom de findes endnu. Af de i Thestrups Katalog nævnte Bøger opbevares den Dag idag 85 i Aal-

borg Katedralskoles Bibliotek, og af disse er det givet, at følgende have tilhørt Helligaandsklostret i Aalborg:

1. Johannes Chrysostomus. Opera omnia, quæ ad hunc usque diem in lucem edita sunt. Basileæ, 1525, T. VI. In totum Geneseos librum Homiliæ 66, T. VII. Opus imperfectum in Matthæi Evangelium, continens Homilios 54. — Paa Bindets Inderside er skrevet: Liber domus et hospitalis Sancti Spiritus Alburgensis, Viburgensis dioceseos, og paa Titelbladet: Domus et hospitalis Sancti Spiritus Alburgensis colonie.

2. Questiones Versoris super: De celo et mundo. Parva naturalie. De generatione et corruptione Aristotelis. Copulata in libros de anima Aristotelis. Questiones Johannis Versoris super libros de generatione et corruptione cum textu Aristotelis. Liber metheorum Aristotelis. S. l. 1493. Questiones Johannis Versoris super l. ethicorum Aristotelis et textus ejusdem impresse per. H. Quentel civem alme civitatis Coloniensis, 1494. — Bogen har følgende Paaskrift: Liber domus Sancti Spiritus Alburgensis emptus per me fratrem Jacobum

3. Perlustratio commentaria in veterem artem Aristotelis; adjectis l. Porpherii et sex principiorum Gilberti Porretani; variis ex floribus logice collecta; primum tamen ex illorum scriptis que doctrine sancte Thome Aquinatis erant conformia. 1500. — Interpretatio scholastica nove logice Aristotelis planissimis etsi commentariis principiis tamen Thome Aquinatis extat congesta. Topicorum l. 1—8. Elenchorum. l. 1—2, 1499. — Bogen har følgende Paaskrift: Liber domus sancti spiritus Alburgensis coemptus per me fratrem Laurentium Nicolai ejusdem ordinis 1508. Desuden efter en lang trykt Række Disticha, der opfordre Læserne til at studere Værket, følgende med smuk Munkeskrift skrevne Distichon:

Dum vires annusque sinunt tolerare labores;
Nam veniet tacito curva senecta pede.

»Saa længe Kræfterne og Alderen tillade at holde ud, saa arbejd;
thi den krumryggede Alderdom kommer engang med lydløst Fjed«.

4. Fire Bind af Biblie sacre cum glosa ordinaria et interlineali concordantisque sacrorum canonum, una cum postillis, additionibus ac replicationibus patrum Nic. de Lyra brabantini; Pauli hispanie Burgensis episcopi et Matthie doringk saxonis, P. 1 - 5. Basilee, 1498—1501 (?).

Foruden den i Dipl. Nr. 386 gengivne Paaskrift er der foran i første Bind skrevet følgende: »Omnes et singuli deuote psallimus martiri: O pater et domini! . . . defende nos ab homine, rege clerum, vitium dilue mentem premens, et fac clementes nos clemens re atque nomine! Tui memorum memor tuum! Nobili nos precatu solutos carnis luctamine et morte que datur malis sorte hominis et nos deuotos, qui tuum poscunt auxilium, tecum perducas ad letitiam sanctorum dei consortium, quo viget gaudium perpetuum animarum«. — »Alle uden Undtagelse og hver for sig synge vi til Martyren: O Fader og Herre! Beskyt os imod Mennesket, led Præstesket paa ret Vej, aftvæt Lasten, der knuger Sindet, og gør os milde, Du, der er mild baade af Gavn og af Navn. Ihukom dine, der ihukomme Dig! Forædl os ved Bønnen, saa at vi udløses af Kødets Kamp og fra Døden, der gives de onde efter Menneskets Lod, og gid du maa føre os sammen med Dig til de

med Dig i Gud delagtige Helgenes Glæde, derhen, hvor Sjælenes evige Glæde lever usvækket«.

Med Hensyn til følgende Bøger i ovennævnte Bibliotek er der Sandsynlighed for, at de have tilhørt Aalborg Helligaandshospital, da det endnu var Kloster, idet Indbinding og hele Udstyr fuldt stemme med de foran anførte:

4. In hoc opere continentur totius philosophie naturalis paraphrases: adjecto ad litteram familiari comentario declarate, et hoc ordine digeste. (Aristotelis). Parhis, 1501.

5—6. To Bind indeholdende Tom. I—V af de ovenfor under 1. nævnte Opera Joh. Chrysostome, Basil, 1525. Første Bind har Paaskriften: Verus possessor hujus libri Joannes Nicolai anno a partu virginis salutifero, 1574.

7. Opus excellentissimum historiarum seu chronicarum Antonini archiepiscopi florentini nunc prime per Johannem de gradibus utriusque juris professorem immendatum; necesariisque annotationibus ac aliorum historio-graphorum concordantiis in regia urbe Lugdunensi. I Bogen er følgende Paaskrift: Liber iste [co] emptus a fratre Laurentio Nicolai Vi-burg

8. Questiones Johannis Versoris super 8 libros politicorum Aristotelis cum textu ejusdem elaboratissime correcte. Colonïæ, 1492.

Følgende Bøger i oftnævnte Bibliotek have Paaskrift om at have tilhørt Aalborg Helligaandshospital efter Klosters Tid:

9. Missale completum ad usum romane curiæ ob dei gloriam et honorem animarumque salutem ac totius ecclesiæ militantis utilitatem; apud lugdunum gallie impressum 1495. — Paaskrift: Alburgensi ord. Sti. Spiritus, 1539.

10. Questiones subtilissimæ in via sancti Thome magistri Johannis Versoris super libros de celo et mundo Aristotelis cum textu ejusdem circa singulas questiones sollertes inserto. Qv. Versoris super parva naturalia cum textu Aristotelis. Tractatus compendiosus sancti Thome de ente et essentia s. de quidditatibus rerum intitulatus. Tractatus ostendens concordantiam s. Thome et venerabilis dom. Alberti. Qv. Johannis Versoris super libros de generatione et corruptione cum textu Aristotelis. S. l. 1493. Liber metheorum Aristolis. S. l. 1493. Qv. Johannis Versoris super metaphisicam Aristotelis cum textu ejusdem. Paaskrift: Liber iste primitus datus Georgio Sconinghe a fratribus coenobii Antvorskovensis jam attinens mihi fratri Laurentio Nicolai sancti spiritus ab eodem Georgio comparatus. Anno Dom. 1550.

²⁹⁷⁾ Indskriften hos Resen »Haffniæ Daniæ Metropolitensis Descriptio« 1677 (St. kgl. Bibl. Ny kgl. Saml. 668 a. i 4°). Da der af Tillæg Nr. 67 i Rørdams »Kbhvns. Kirker og Klostre«, der kun ved en Misforstaaelse kan være henført til 1486 eller 1487, idet Slutningen af Dokumentet i Virkeligheden lyder saaledes: »anno 1474 die 12 mensis anno tertio«, fremgaar, at Prior Jens Nielsen har indsat Christiern Torkildsen, maa det være sket efter 1468. Altsaa passer Resens Aarstal 1469 meget godt.

²⁹⁸⁾ Ny kirkeh. Saml. VI, 564.

²⁹⁹⁾ Paludan-Müller (Hist. Tidsskr. 5. R. II, 301—2) synes ved en Misforstaaelse at antage, at Kongens Ord til Paven: »quod per totum ejus Reg-

num Dacie unum solum hospitale sancti spiritus, ordinis sancti Augustini erat« sigte til Kbhvns. Helligaandshus, medens de i Virkeligheden kun kunne være mente om Aalborg Helligaandshus; thi om den københavnske Stiftelse har Kongen jo netop ved samme Lejlighed udtalt, at »nec ordo neque regularis observantie observabatur«. — Dipl. Nr. 119.

³⁰⁰⁾ Dipl. Nr. 110, 112, 113, 174, 175, 177, 181, 187 og 192.

³⁰¹⁾ Dipl. Nr. 155.

³⁰²⁾ Ny kirkehist. Saml. II, 529.

³⁰³⁾ Dipl. Nr. 124.

³⁰⁴⁾ Dipl. Nr. 141. — Danske Mag. 5. R. II, 202.

³⁰⁵⁾ Naar Niels Pedersen i Dipl. Nr. 203 nævnes som Prior i Aalborg 1489, maa dette bero paa en Fejltagelse, da Knud Nielsen endnu 31. Marts 1490 er Prior, jfr. Dipl. Nr. 208.

³⁰⁶⁾ Oehlmann, »Die Alpenpässe im Mittelalter« i »Jahrbuch für schweizerische Geschichte« IV, 211—12.

³⁰⁷⁾ Pastor II, 498 og 579. — E. Steinmann: »Rom in der Renaissance«, 57. — Brockhaus, 284 og 435 ff.

³⁰⁸⁾ Dipl. Nr. 184.

³⁰⁹⁾ Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 32—33.

³¹⁰⁾ Rørdam, 329.

³¹¹⁾ Dipl. Nr. 198.

³¹²⁾ Dipl. Nr. 204 og 205.

³¹³⁾ Dipl. Nr. 174, 175, 177, 180, 181.

³¹⁴⁾ Dipl. Nr. 208.

³¹⁵⁾ Dipl. Nr. 188.

³¹⁶⁾ Dipl. Nr. 214 a og 217.

³¹⁷⁾ Dipl. Nr. 254.

³¹⁸⁾ Dipl. Nr. 213 og 236.

³¹⁹⁾ Dipl. Nr. 216.

³²⁰⁾ Dipl. Nr. 243.

³²¹⁾ Dipl. Nr. 250.

³²²⁾ Dipl. Nr. 252.

³²³⁾ Dipl. Nr. 224.

³²⁴⁾ Dipl. Nr. 280.

³²⁵⁾ Dipl. Nr. 268, 273, 278 og 286.

³²⁶⁾ Dipl. Nr. 267.

³²⁷⁾ A. Hausrath: »Martin Luthers Romfahrt«, 11 og 15.

³²⁸⁾ Oehlmann: »Die Alpenpässe im Mittelalter« i »Jahrbuch für schweizerische Geschichte« I, 180, II, 211.

³²⁹⁾ Fr. X. Kraus: »Essays« II (»das anno santo«). — Pastor III, passim. — Steinmann, 84—86. — Hausrath, 34.

³³⁰⁾ Dipl. Nr. 280 og 281.

³³¹⁾ Dette ses først af Kvitteringen Dipl. Nr. 425. I S. Spiritos Arkiv findes af Regnskabsbøger kun en (omfattende 1515—25), og dets Kopibøger fra 1501 til 1514 ere overhovedet meget mangelfulde.

^{331^a)} Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 714.

³³²⁾ Dipl. Nr. 358.

³³³⁾ Dipl. Nr. 306. Registranten er i alle Henseender meget utydelig.

- ³³⁴) 1517 betales Afgifterne for de 5 Aar 1513—17, jfr. Dipl. Nr. 425.
- ³³⁵) Danske Mag. 5. R. II, 212.
- ³³⁶) Dipl. Nr. 362.
- ³³⁷) Dipl. Nr. 340.
- ³³⁸) Dipl. Nr. 330.
- ³³⁹) Dipl. Nr. 332.
- ³⁴⁰) Dipl. Nr. 373.
- ³⁴¹) Allen II, 24, 26, 83. — Dipl. Nr. 374.
- ³⁴²) Trap, 3. Udg. IV, 383.
- ³⁴³) Dipl. Nr. 404.
- ³⁴⁴) At det er den samme Laurids Nielsen, der samtidig er Prior i Aalborg og i Randers, fremgaar af Dipl. Nr. 430 og 431.
- ³⁴⁵) Dipl. Nr. 425.
- ³⁴⁶) Dipl. Nr. 430.
- ³⁴⁷) Dipl. Nr. 464.
- ³⁴⁸) Dipl. Nr. 443. Klagerne er Provst og Kapitel i Børglum og Bønderne i »Stegenberge og Felhelm« (Stenbjerg og Filholm?). Tienden af de nævnte Landsbyer tilhører og har altid tilhørt Provst og Kapitel. Præsten Olavus Olavi i Tolstrup paastaar falskelig, at den tilkommer ham som Sognepræst, og har stævnet Bønderne for Johan Wulf, Provst i Haderslev (Biogr. Lex. XIX), der af en apostolisk Nuntius (Arcimbald) skal være bleven indsat til Dommer i denne Sag. Johan Wulf har saa forkastet nogle lovlige »exceptiones« imod hans Jurisdiktion og var i Færd med at dømme til Fordel for Præsten, da Bønderne appellerede til Pavestolen. Johan Wulf tog dog ikke Hensyn dertil men bandlyste nogle af Bønderne, der da tvungent betalte Tienden til Præsten. Efter Provstens og Bøndernes Ønske tages Sagen fra Johan Wulf og overgives til de tre i Dipl. nævnte Mænd. — (Stenbjerg er endnu en Enklave i Stenum Sogn og hører til Børglum Sogn).
- ³⁴⁹) Dipl. Nr. 436.
- ³⁵⁰) Dipl. Nr. 474.
- ³⁵¹) Dipl. Nr. 446 og 463.
- ³⁵²) Den store, højtliggende Kirke er i den senere Middelalder paa forskellig Maade bleven udvidet. Trap, 3. Udg. IV, 158. — Magnus Petersen: «Kalkmalerier i danske Kirker», 56.
- ³⁵³) De fremdragne Levninger af Kalkmalerier i Kapitelsalen ere, væsentlig efter velvillig Oplysning fra Kunstmalers Eigil Rothe, følgende: Nordre Hvælvingens nordre Kappe: Christus som Verdensdommer, Engle, der blæse i Basuner, Helvedesgabet og Himmeriges Boliger, indenfor hvis takkede Ringmure i de Saliges Skare ses 3 Prælater. Søndre Kappe: En Mand bevæbnet med Sværd og lang Hellebardøxe, en Kvinde, hvis Attribut, som hun har holdt mellem Hænderne, er ødelagt. I begge Kappespidses ornamentale Blomster. Østre Kappe: Centaur blæsende paa Horn. I Kappespidses og fortsættende sig ned paa Væggene mandlige Figurer, den nordre holder en Kalk i den ene Haand og velsigner med den anden, den søndre er en Prælat. Vestre Kappe: En Ridderskikkelse til Hest; i den nordlige Kappespidses Resterne af en Borg med 2 høje Taarne.
- Søndre Hvælving: Søndre Kappe: Korsfæstelsen. Over Christi Hoved to Enhjørninger. Sol og Maane ved hans Sider. Ved Korsets Fod 6 Figu-

rer, 3 ved hver Side, meget utydelige, den østligste har været Peter, lidt ses af 2 Nøgler. Østre Kappe: Samson, ridende paa en Løve, flækker dens Gab med Hænderne. I Kappespidsen mod Syd Overkroppen af en kronet Kvinde. Vestre Kappe: Staaende nøgen Kvinde, Sandaler paa Fødderne, Haaret løst ned over Ryggen; hun spiller paa Harpe. Beklædt Mand holdende et Kranium mellem Hænderne staar overfor hende og betragter hende. Nordre Kappe: Hvidklædt Person i Midten, holder i hver Haand en Snor, hvori hænger et Vaabenskjold. I det vestre ses et Dobbeltkors, en Due over Skjoldet. I det østre, over hvilket er en Krumstav og en Bispehue, findes en Sparre paa hvid Bund, Viborg Bispen Erik Kaas's Vaaben. Da denne var Biskop 1508—20, maa Malerierne antages at være blevne til indenfor dette Tidsrum.

Over hele Loftet er strøet Stjerner. Gothisk Ranke- og Blomsterornamentik dekorere Gjordbuer og Ribber samt indfatte Vinduerne.

³⁵⁴) Dipl. Nr. 445. Af Brødre fra Aalborg Helligaandskloster fra denne Tid kendes Hr. Laurids Nielsen (Dipl. Nr. 386 og Note 296), der har boglige Interesser, og Morthen Thamsen (Dipl. Nr. 488).

³⁵⁵) Dipl. Nr. 454.

³⁵⁶) Ifølge Dipl. Nr. 584 fandtes i St. Mortens Kirkes Hovedskib Aars-tallet 1519 anbragt (ved Biskop Eiler Bølles Vaaben).

³⁵⁷) En udateret Liste fra Begyndelsen af det 16. Aarh. med Overskrift »Viborg Stigt« i Rigsarkivet ansætter vel Aalborg Helligaandshus til at stille 2 Mand; men Ansættelsen er bagefter igen udstreget. Will. Christensen, »Dansk Statsforvaltning«, 326 ff.

³⁵⁸) Rosenvinge, gl. danske Love IV, 115.

³⁵⁹) Dipl. Nr. 482.

³⁶⁰) Dipl. Nr. 492.

³⁶¹) Dipl. Nr. 497.

³⁶²) Regesta I, 820.

³⁶³) Dipl. Nr. 500.

³⁶⁴) Dipl. Nr. 518.

³⁶⁵) Dipl. Nr. 523.

³⁶⁶) Dipl. Nr. 531.

³⁶⁷) Dipl. Nr. 535.

³⁶⁸) Dipl. Nr. 545.

³⁶⁹) Dipl. Nr. 543.

³⁷⁰) Dipl. Nr. 547.

³⁷¹) Dipl. Nr. 548.

³⁷²) Dipl. Nr. 549.

³⁷³) Dipl. Nr. 551.

³⁷⁴) Der foreligger endnu Oversættelser af 6 ufuldstændige Afladsbreve (Dipl. Nr. 22, 25, 35, 41, 56 og 73) til Fordel for Randers Helligaandshus. Oversættelsen maa stamme fra Tiden kort før 1500. Det er noget vanskeligt at afgøre, hvilken Værdi der skal tillægges disse som historiske Aktstykker. De ere nemlig alle udaterede og uden Angivelse af, hvor de ere udstedte, desuden meget skødesløst oversatte (jfr. L. Daa i Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 396). Endvidere nævnes Biskop Jens Iversen Lange i to af dem (Dipl. Nr. 22 og 35) ikke alene i Stadfæstelsen men ogsaa i Slutningen af selve Brevets Text, skønt han ikke var Biskop samtidig med Udstederne, saa at man faar

Mistanke til disse Breves Ægthed. I alt Fald ere Brevene saa uklare, at der ikke lader sig uddrage noget Resultat af dem med Hensyn til Randers ældste Helligaandshus' Bygningshistorie. Heller ikke kan man se, hvorledes den Bygning, der omtales i Afladsbrevene, forholder sig til den, der existerede i 1417, eller til det senere Kloster.

Endnu skal bemærkes, at dersom det sidste Afladsbrev (Nr. 6), der er udstedt af Goswin, Biskop i Skalholt, er ægte, kunde dette tyde paa, at denne virkelig har været den hollandske Munk, der 1428 af Kong Erik af Pommern og Dronning Filippa var bestemt til at forestaa det paatænkte Kartheuserkloster i Tjæreby. (Kirkehist. Saml. 3. R. III, 175). Ved Afladsbrevet har Goswin i saa Fald vist, at han under sit Ophold paa Randers Egnen har faaet Interesse for en Institution i denne By.

³⁷⁵) Dipl. Nr. 18.

³⁷⁶) Dipl. Nr. 87. Ogsaa 7. Oktober 1400 kendes en »Peder Nielsen Galde, Forstander i Randers«, som maaske har haft med dette Helligaandshus at gøre. Dipl. Nr. 13.

³⁷⁷) Dipl. Nr. 87 og 170, hvor der nævnes en »Helligaands-Eng« noget vest for Randers Bro.

³⁷⁸) Dipl. Nr. 201 og 206. Da Biskop Eiler siges at have stadfæstet Stiftelsens Grundlæggelse (fundatio), maa den formentlig skrive sig fra hans Tid (1483—91).

³⁷⁹) Regesta Nr. 4795 og 4796. Ser. II, Nr. 7758 og 7784.

³⁸⁰) Vi gaa ud fra, at det var den samme Jens Mathiesen, der skulde forestaa et Kloster i Haderslev Foraaret 1487. Dipl. Nr. 189.

³⁸¹) Dipl. Nr. 201 og 206.

³⁸²) Dipl. Nr. 189.

³⁸³) Skulde det være, fordi det vilde ligge for nær ved det nylig stiftede Faaborg Kloster, eller paa Grund af Modstand fra Haderslev Kollegiatkaptels Side?

³⁸⁴) Barner: »Familien Rosenkrantz«, 203.

³⁸⁵) Saaledes gav han 1495 en Gaard i København til det derværende Helligaandskloster. Dipl. Nr. 142.

³⁸⁶) Dipl. Nr. 225. Kirkeh. Saml. 4. R. VI, 12. Paa Kalken, hvis Fodstykke er dekoreret med Billeder af 2 Engle med det tolvsplittede Dobbeltkors, Treenigheden, St. Morten, St. Barbara, St. Søren (C. Neergaard mener — Kirkehist. Saml. 4. R. I, 80 —, at det maaske kan være St. Nicolaus; men da Figuren ikke er afbildet med Bispehue, er det rimeligere at gætte paa St. Søren, der ogsaa fremstilles som Abbed), St. Anna og Jomfru Marie med Barnet, St. Laurentius og St. Ursula, findes intet Guldsmedemærke, men Inscriptionen siger, at den er lavet i Horsens. Kun Fodstykket af Kalken er gammelt. Om det smukke Signet, der fremstiller St. Morten og en Tigger, ogsaa er indenlandsk Arbejde, kan ikke oplyses; i ethvert Tilfælde synes den Omstændighed, at Dobbeltkorsets øverste Tværbjælke imod Sædvane er den længste, at tyde paa, at det heller ikke er blevet forarbejdet under Jens Mathiesens umiddelbare Tilsyn.

³⁸⁷) Dipl. Nr. 154₁₀, 249, 251, 262, 285.

³⁸⁸) Sigilstemplet, der har Indskriften »sigillum capitulare domus sancti

spiritus randrusiensis ad san. martinum«, maa være benyttet under to af disse Dokumenter fra 1496 og 1498, da der i disse staar (1496) »sigilla nostra Prioratus et Capituli sunt appensa« og (1498) »sub sigillo capitulari«.

³⁸⁹⁾ En flere Gange »restaureret« Indskrift i den nuværende St. Mortens Kirkes Kor beretter paa mangelfuldt Latin (Dipl. Nr. 239), at 1494 har »Prior J.« bygget dette. Jfr. Vilh. Lorenzen: »Vor Frue Kirke og Hospitalet i Aarhus«, 15.

³⁹⁰⁾ Dipl. Nr. 239.

³⁹¹⁾ Dipl. Nr. 584.

³⁹²⁾ Dipl. Nr. 262.

³⁹³⁾ Dipl. Nr. 249.

³⁹⁴⁾ Dipl. Nr. 251.

³⁹⁵⁾ Dipl. Nr. 285.

³⁹⁶⁾ Den middelalderlige Bygning, der er bleven restaureret under Navn af »Helligaandshus fra 1434«, skylder, som tidligere paavist (Kirkehist. Saml. 4. R. V, 68 ff.), kun et Postulat fra det ukritiske 18. Aarhundrede sit Navn. Husets Størrelse passer ikke til det fattige Helligaandshus fra den første Periode, og Beliggenheden hverken til første eller anden, idet det hverken ligger lige Vest for Hærstrædet eller lige Øst for Graven. Endvidere er der intet i dets Indretning, der tyder paa et Kloster eller Hospital. Tvertimod synes Bygningen med Sal foroven, med Adgang til denne alene udvendig fra (ved »Restaureringen«, der overhovedet er foretaget vilkaarlig, er dette Forhold helt forandret) og Køkken fornedet, ganske at svare til det Indtryk, man faar af Middelalderens Herregaarde. (»Danmarks Riges Historie« II, 225 og Professor Dr. Jul. Dieffenbacher: »Deutsches Leben im 12. Jahrhundert«, 134 ff.). Som Kuriosum kan endnu anføres, at der i den er fundet flere af de oprindelige Priveter, der alle vende mod den Plads, der tidligere var Gaardsrum, saa at de altsaa aldrig have kunnet genere Borgerne; endvidere omtales 1542 (Erslev og Møllerup: Danske Kancelliregistr. 1535—50, S. 225) her i Nærheden en Rende, der paa ingen Maade lader til at volde Borgerne Ulempe; altsaa vilde der ikke have været Anledning til herfra 1505 at søge tilvejebragt et forøvrigt umuligt Afløb til Graven. St. Mortens Kirke ligger endelig ikke saa nær, at der er naturligt Grund til, som man har villet, af Beliggenheden at søge nogen Forbindelse mellem de to Bygninger. Slutelig give Randers Tingbøger Postulaterne fra 18. og 19. Aarhundrede ikke ringeste Medhold. Et Skøde af 20. Novbr. 1615 viser saaledes, at Bygningen næppe 80 Aar efter Reformationens Indførelse ikke har haft noget Navn, der knyttede den til Helligaands Ordenen. Det samme er Tilfældet med Skøder fra 1671 og 1716. Bygningen kaldes allevegne kun Stenhuset, undertiden tilføjes »i Kirkegyden«. Ikke en Gang Ordet Helligaandsgyde forekommer her. Jfr. Saml. til jydsk Hist. og Top. 3. R. IV, 321 ff.

³⁹⁷⁾ Det har muligvis været det Kapel, der omtales i Kirkehist. Saml. 4. R. I, 766, og laa ved Hærstrædet, vistnok sydvest for Nørreport.

³⁹⁸⁾ Dipl. Nr. 319.

³⁹⁹⁾ Dipl. Nr. 171.

⁴⁰⁰⁾ Dipl. Nr. 262.

⁴⁰¹⁾ Dipl. Nr. 251. Om »behendighett« skal betyde forstilt Sygdom,

Uorden, Ufred, eller om det mulig kan forklares som Sundhed, maa staa hen.

⁴⁰²⁾ Dipl. Nr. 319.

⁴⁰³⁾ Dipl. Nr. 256.

⁴⁰⁴⁾ Det er næppe ham, der kortelig omtales i Biograf. Leks. XII, 625. Kongens Kansler, Jens Pedersen, nævnes 14. Juni 1484 i et dansk Diplom som Ærkedegn i Roskilde, hvad Jens Pedersen Hostorp aldrig kaldes; heller ikke i hans Indtegnelse 29. April 1484 i Rom. (Dipl. Nr. 154 ⁸).

⁴⁰⁵⁾ Dipl. Nr. 154 ⁸. I sine sidste Aar laa han i en voldsom Strid om flere Embeder, bl. a. om Ærkedegnedømmet i Aarhus, særlig med Laurids Vesteni.

⁴⁰⁶⁾ Utrykt Pavebrev.

⁴⁰⁷⁾ Hübertz: Aktstykker til Stiftsstadens Aarhus I, 79—80.

⁴⁰⁸⁾ Dipl. Nr. 154 ¹⁰. Helveg II, 686—87.

⁴⁰⁹⁾ Brune, 42.

⁴¹⁰⁾ Dipl. Nr. 154 ¹⁰. Med den udvalgte Kong Christian kan han være traadt i Forbindelse under dennes Ophold i Randers i Marts 1499.

⁴¹¹⁾ Brune, 159.

⁴¹²⁾ Dipl. Nr. 287. Den er iøvrigt ganske i Stil med en noget ældre i Helligaands Kirken i København. Møllerup og Storck: »Helligaands Kirken i København«, 2. — Da der ved det første »Rege« i Indskriftens anden Linie ikke godt kan være tænkt paa andet end Himlens Herre, lyder den forsvundne Indskrift i St. Mortens Kirke i Oversættelse saaledes:

»Da man talte Aar femtenhundrede,
og Hans var givet som Konge under den almægtige Konges Styre,
medens højbaarne Niels Clausen, Biskop i Aarhus,
højærværdig forestod sin Menighed,
lod Prior Jens med Stormesterens Billigelse
Billedet hist i Koret indvie til Skaberen«.

⁴¹³⁾ Becket, »Altertavler i Danmark«, 73.

⁴¹⁴⁾ Otte, »Handbuch der kirchlichen Kunst-Archäologie« I, 462.

⁴¹⁵⁾ Bisperne Jens Iversen Lange og Niels Clausen have begge i Aarhus Domkirke anbragt deres Portræt, deres Vaaben og deres Navn, og den Førstes Ansigtstræk er rimeligvis ogsaa gengivet paa Altertavlen som St. Clemens, hvis Pluviale sammenholdes af en Agrafe med Langernes Vaaben. Ligeledes er Biskop Jens Andersens Portræt gengivet paa Altertavlerne i Faaborg og Nørholm.

⁴¹⁶⁾ Han er vel enten den Jens Mathiesen, der 1469 studerer i Rostock, eller den, der 1478 studerer i Köln. Dipl. S. 234.

⁴¹⁷⁾ Dipl. Nr. 300.

⁴¹⁸⁾ Dipl. Nr. 309.

⁴¹⁹⁾ Dipl. Nr. 429. Albertinus della Rovere var Generalmagister 1505—1513. Brune, 240.

⁴²⁰⁾ Dipl. Nr. 319.

⁴²¹⁾ Dipl. Nr. 481.

⁴²²⁾ Dipl. Nr. 321. De ommeldte Relikvier vare en Gave maaske fra

Danske, der studerede i Køl'n, af hvilke der samme Aar var indskreven fem. Daae, »Matrikel over nordiske Studerende ved Universitetet i Køl'n i det 16. Aarh.«.

⁴²³) Omtales f. Ex. i St. Mortens Kirkes Regnskab for 1621.

⁴²⁴) Dipl. Nr. 251. Dette Alter betragte Forf. som identisk med det i Dipl. Nr. 351 omtalte »vor Frue Alter udi vor Kirke for neden for vor Korsdør paa den nørre Side«.

⁴²⁵) Saml. til jydsk Hist. og Top. III, 325.

⁴²⁶) Kirkehist. Saml. 4. R. V, 372.

⁴²⁷) Dipl. Nr. 251.

⁴²⁸) Dipl. Nr. 584. — I Analogi med Forholdene i Aarhus, hvor baade Bispens Vaaben og Agnus dei findes i den store Midthvælving i Nærheden af Koret, tør man vel antage, at Fru Anna Krabbe tæller Hvælvingerne, idet hun begynder fra Koret af. — Væbner Mikkel Ibsen nævnes i Dipl. Vi-berg. 355.

⁴²⁹) Arkivar Thiset har været saa venlig at oplyse Forf. om, at Vaabnet ikke tilhører nogen Adelsfamilie.

⁴³⁰) Dipl. Nr. 480. — I den haandskrevne Text til Resens Atlas i den arnemagneanske Samling (Fol. 360) staar MDXXII, men det sidste X er skrevet saa ligt et I, at det er aabenbart, at Skriveren ikke har vidst, hvad Forlaget læste og for ikke at foregribe noget, har givet Bogstavet den dobbelttydige Form. Det kan saaledes alligevel tænkes, at Indskriften allerede er malet i Kong Hans's Tid som et Minde om hans Fortjenester af Kirken.

⁴³¹) Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 13, Note 2.

⁴³¹^a) Ifølge velvillig Meddelelse fra Overbibliotekar Lange maa det anses for afgjort, at Blanketten til Randers Afladsbrevet er yngre end 1506, og for sandsynligt, at det er yngre end 1510. Blankettens Maal er 107 × 227 mm.

⁴³²) Dipl. Nr. 315 (342, 420, 437), 343, 351, 354, 390, 394, 562, 578.

⁴³³) Dipl. Nr. 315, 342, 420, 437.

⁴³⁴) Dipl. Nr. 426, 431.

⁴³⁵) Dipl. Nr. 420, 461, 479.

⁴³⁶) Dipl. Nr. 482.

⁴³⁷) Dipl. Nr. 479, 465.

⁴³⁸) Dipl. Nr. 486.

⁴³⁹) Dipl. Nr. 481.

⁴⁴⁰) Poul Helgesens danske Skrifter I, 162.

⁴⁴¹) Dipl. Nr. 502, 503, 515. At Prioren i Dipl. Nr. 502 kaldes Mester Niels, er vel nok en Fejlskrift for Jens Nielsen. Dog skal bemærkes, at der 1517 blandt Studerende ved Universitetet i Køl'n er indtegnet en Dominus Nicolaus Michaelis de Dacia, ordinis sancti spiritus. Dipl. Nr. 587⁴.

⁴⁴²) Dipl. Nr. 504, 552.

⁴⁴³) Dipl. Nr. 490.

⁴⁴⁴) Dipl. Nr. 512.

⁴⁴⁵) Galthen, »Forsøg til en Beskrivelse over Købstaden Randers«, 22.

⁴⁴⁶) Dipl. Nr. 517.

⁴⁴⁷) Dipl. Nr. 541.

⁴⁴⁸) Dipl. Nr. 542.

- ⁴⁴⁹) Dipl. Nr. 540.
- ⁴⁵⁰) Dipl. Nr. 550.
- ⁴⁵¹) Dipl. Nr. 553.
- ⁴⁵²) Viborg Herredags Dom *Dominica vocem jucunditatis*, 1537.
- ⁴⁵³) Stamhuset Fussingø betaler nemlig den Dag idag Jordskyld, 1 Fdk. Smør aarlig, »af Stenhuset ved Fussingø« til det nuværende Randers Hospital, der blev Helligaandshusets Arvetager, jfr. iøvrigt Kirkehist. Saml. 4. R. V, 497—98.
- ⁴⁵⁴) Dipl. Nr. 555. Muligvis er det som Væрге for Helligaandshuset, at Mogens Gøye indløser Gaarden i Hvorslev.
- ⁴⁵⁵) Ny kirkehist. Saml. V, 792—93.
- ⁴⁵⁶) Dipl. Nr. 557.
- ⁴⁵⁷) Dipl. Nr. 575.
- ⁴⁵⁸) Stadfeldt: »Beskrivelse over Randers Købstad«, 281; Hofmans Samling af Fundatser II, 109.
- ⁴⁵⁹) Kancelliets Brevbøger 1551—1555, S. 256, under Datoen 21. September 1553.
- ⁴⁶⁰) Kong Valdemar fik 1361 Pavens Tilladelse til at flytte nogle Klostre i Aalborg, der laa Befæstningen for nær. Ny kirkeh. Saml. V, 851. — I Beauneraseres 1358 en Del og i Vaucouleurs 1375 det allermeste af Helligaandshusene for at give Plads til disse Byers Mure og Grave. Brune, 349 og 403. — I Hildesheim forsvinder to Klostre og et Hospital 1546 og 1547 af samme Grund. Wachsmuth: »Geschichte von Hochstift und Stadt Hildesheim«, 155. — I Erfurt skete noget ganske lignende 1550 med et Hospital. Dr. C. Beyer: »Zur Geschichte der Hospitäler und des Armenwesens in Erfurt«, 6, ligeledes i Lübeck i Begyndelsen af det 17. Aarhundrede med Gertruds-Hospitalet og St. Jørgens-Hospitalet. Dr. Brehmer: »Die Befestigungswerke Lübecks«, 73 og 83.
- ⁴⁶¹) Saml. til jydsk Hist. og Top. 3. R. II, 203 ff.
- ⁴⁶²) Dipl. Nr. 576. »Den Hellig Aands Kirke, som kaldes St. Mortens Kirke«, jfr. Randers Bys Vide, Skraa og Vilkaar af 1. Januar 1609, Artikel 74.
- ⁴⁶³) Engelstoft, »Odense Bys Hist.«, 66. — Dipl. Nr. 26.
- ⁴⁶⁴) Dipl. Nr. 26.
- ⁴⁶⁵) Danmarks Adelsaarbog 1885, S. 67.
- ⁴⁶⁶) Desværre foreligger der saa godt som ingen Oplysninger om Familien Krumstrup, og i Virkeligheden er det end ikke godtgjort, at Claus Krumstrup har ejet Bondemosegaard. Ifølge velvillig Meddelelse af Arkivar Thiset kan følgende oplyses: Otte Krumstrup paa Fyn 1318; Henrik Kr. 1351—59 i Holsten; Claus Kr. paa Fyn 12. Marts 1458, 30. April 1468, 13. Juli 1471, Danske Mag. 3. III, 228, 1467 den fynske Hylding; Eggert Kr. i Buntmosegaard (in Østerby prope Faaborg) 29. Marts 1486, 13. April 1496, 28. Febr. 1497 angives gift med Ursula Breide og siges i Vosses Excerpter om enkelte adelige Personer XLIV (Rigsark.) at være Søn af Erik Kr. og N. N. Bølle. Da der ellers ikke haves nogen Oplysning om denne Erik Kr., synes den Mulighed ikke udelukket, at her foreligger en Forvexling, og at Erik Kr. aldrig har været til, men at han er identisk med Claus Kr. Eggert Kr. havde mindst tre Døtre: Sidsel eller Karen gift med Hr. Jørgen Urne.

Hendes Moder var dog efter Mette Urnes Ahner en Sehested eller Skinkel; Inger gift med Erik Jepsen Ravensberg; Eline gift med Albrecht Nielsen (Grubendal). Sidsel og Inger havde hver en Søn af Navnet Claus.

⁴⁶⁷⁾ Dipl. Nr. 148. Will. Christensen, »Dansk Statsforfatning«, 590.

⁴⁶⁸⁾ Brødrene til Kartheuserklostret tænkte indførte fra Schwerins eller Lübecks Stifter. — 13. Decbr. 1475. Utrykte Pavebreve.

⁴⁶⁹⁾ Dipl. Nr. 153. — Faaborg Klosters Segl har ganske samme Dobbeltkors som S. Spiritos, medens Korsene i de andre Helligaandsklostres Segl ere mere gothiske.

⁴⁷⁰⁾ Der er intet, der tyder paa, at Odense Helligaandshus ogsaa blev omdannet til Kloster. Det styres senere af en sekulær Præst. Dipl. Nr. 348.

⁴⁷¹⁾ Danske Atlas III, 291.

⁴⁷²⁾ Dipl. Nr. 34.

⁴⁷³⁾ I Klosterkirken kendes kun de tre Altre: Guds Legems, Jomfru Maria og Hellige Løsens.

⁴⁷⁴⁾ Dipl. Nr. 117, 118, 119.

⁴⁷⁵⁾ Dipl. Nr. 158.

⁴⁷⁶⁾ Indberetninger til Nationalmuseet af J. B. Løffler 1886 og Aage Mathiesen 1895.

⁴⁷⁷⁾ Dipl. Nr. 328.

⁴⁷⁸⁾ Dipl. Nr. 166.

⁴⁷⁹⁾ Danske Atlas III, 541.

⁴⁸⁰⁾ Jac. Madsens Visitatsbog.

⁴⁸¹⁾ Velvillig Oplysning fra Prof. Dr. Heimbucher i Bamberg.

⁴⁸²⁾ Maaske har Skabet dog oprindeligt hørt til St. Nicolai Kirke. Schrøder, »Meddelelser om Faaborg Købstad«, 11. Hofmans Fundatser V, 119.

⁴⁸³⁾ Dipl. Nr. 26, 191. Det er ikke klart, om hvormange Altere der er Tale i disse Dokumenter.

⁴⁸⁴⁾ Dipl. Nr. 164.

⁴⁸⁵⁾ Dipl. Nr. 171.

⁴⁸⁶⁾ Dipl. Nr. 191, 194, 187.

⁴⁸⁷⁾ Dipl. Nr. 230, 233, 240. Hofmans Fundationer VI, 194—97.

⁴⁸⁸⁾ Muligvis havde Hans Brun studeret i Rostock, og han er i saa Fald fra Odense. Dipl. Nr. 587².

⁴⁸⁹⁾ Dipl. Nr. 253.

⁴⁹⁰⁾ Naar der i Dipl. Nr. 289 nævnes en Prior Hans Bii i Faaborg, gaar man ud fra, at dette er en Fejlskrift.

⁴⁹¹⁾ »Dytunensis« formode vi skal være Utinensis, altsaa fra Eutin.

⁴⁹²⁾ Rørdam, 145—46. — Af Gaver til Klostret i Prior Hans Bruns Tid kendes kun den i Dipl. Nr. 302 ommeldte.

⁴⁹³⁾ Maaske studerede Peder Nielsen i Rostock. Dipl. Nr. 587².

⁴⁹⁴⁾ Dipl. Nr. 329.

⁴⁹⁵⁾ Dipl. Nr. 349 og 350. W. Christensen, »Dansk Statsforvaltning i det 15. Aarh.«, 415.

⁴⁹⁶⁾ Schrøder, »Meddelelser om Faaborg Købstad«, 129.

⁴⁹⁷⁾ St. Paul, St. Christoffer, St. Barbara, St. Dionysius, St. Circasius, St. Magnus, St. Vitus, St. Andreas, St. Egidius, St. Jørgen, St. Margrethe,

St. Eustatius, St. Achasius, St. Blasius og et Par ubekendte Helgener. Kirkeh Saml. 4. R. VI, 594.

⁴⁹⁸⁾ Dipl. Nr. 348 og 363. — Den 4. April 1808 ankom det spanske Kavalleriregiment »Villaviciosa« til Faaborg. Ved Ankomsten vilde det have taget Kirken i Brug til Krudtmagasin, men da Soldaterne saa den gamle katolske Altertavle, faldt de paa Knæ, og Kirken forskaanedes. Schrøder, »Meddelelser om Faaborg Købstad«, 430. — En mindre Gave faar Klostret imellem 1515 og 1520 ved Mette Jespersdatter Friis's Testamente.

⁴⁹⁹⁾ Dipl. Nr. 326 a.

⁵⁰⁰⁾ Dipl. Nr. 406, 407, 441, 452, 489, 494. — 1518 foregaar et Magelæg af en Del af Diernisse Præstegaards Jord og en Del af Klostrets Gaard i Katterød. Dipl. Nr. 438. 1519 skøder Otto Henriksen Gods til Klostret. Dipl. Nr. 449.

⁵⁰¹⁾ Dipl. Nr. 427, 458.

⁵⁰²⁾ Dipl. Nr. 432.

⁵⁰³⁾ Dipl. Nr. 460, 505. — Danske Mag. 4. R. V, 195. — Trap: Danmark, 3. Udg. III, 584.

⁵⁰⁴⁾ Dipl. Nr. 478.

⁵⁰⁵⁾ Helveg II, 761 ff.

⁵⁰⁶⁾ Engelstoft, »Odense Bys Hist.« (2. Udg.), 126. Engelstofts Kilde har det iøvrigt været umuligt at finde.

⁵⁰⁷⁾ Dipl. Nr. 505.

⁵⁰⁸⁾ Dipl. Nr. 529.

⁵⁰⁹⁾ Dipl. Nr. 524.

⁵¹⁰⁾ Dipl. Nr. 527.

⁵¹¹⁾ Dipl. Nr. 536.

⁵¹²⁾ Dipl. Nr. 559, 563. Af Christian III's Brev ses, at Anders Emmiksen allerede af Frederik I har faaet Brev paa Stiftelsen i Faaborg.

⁵¹³⁾ Hofmans Foundationer VI, 123—24.

⁵¹⁴⁾ Dipl. Nr. 554.

⁵¹⁵⁾ Danske Mag. 3. R. V, 34—35.

⁵¹⁶⁾ Dipl. Nr. 570.

⁵¹⁷⁾ Dipl. Nr. 571.

⁵¹⁸⁾ Dipl. Nr. 569.

⁵¹⁹⁾ Trap, 3. Udg. III, 133. — Reformationen trængte vistnok sidst frem til Laaland. Det sidste Franciskanerkloster i Danmark, Nysted, opløstes 1542. Helveg II, 990.

⁵²⁰⁾ Dipl. Nr. 1. — O. Nielsen, »Kbhvn. i Middelalderen«, 173. — Erslev, »Testamenter« 9, 45. — Dipl. Nr. 2.

⁵²¹⁾ Dipl. Nr. 58.

⁵²²⁾ Dipl. Nr. 3, 4, 5, 10, 15, 16, 20, 40, 52, 121.

⁵²³⁾ Dipl. Nr. 40, 79.

⁵²⁴⁾ Dipl. Nr. 40.

⁵²⁵⁾ Dipl. Nr. 130.

⁵²⁶⁾ Dipl. Nr. 116. Man skønner ikke, at der i Øjeblikket foreligger noget, der kunde stride imod, at Aarstallet 1469 er det rette. I 1474 har Christian I's Stiftelse allerede existeret i nogen Tid. Altsaa kan Aarstallet i Indskriften ikke have været 1479 som formodet i Mollerup og Størcks

»Helligaands Kirken i Kbhvn.«, 2. Før 1469 kan det heller ikke være, thi da var Jens Nielsen, der stadfæster Christiern Torkildsens Valg, ikke endnu Prior i Aalborg. — Dipl. Nr. 219, 222.

⁵²⁷) Dipl. Nr. 125.

⁵²⁸) Dipl. Nr. 128.

⁵²⁹) Dipl. Nr. 133.

⁵³⁰) Hist. Tidsskr. 5. R. II, 285—86.

⁵³¹) H. Brockhaus: »Das Hospital S. Spirito zu Rom im 15. Jahrh.« (i Repertorium für Kunstwissenschaft, VII, 1884), 285 og 290.

⁵³²) Dipl. Nr. 129.

⁵³³) Dipl. Nr. 130 og 130^a.

⁵³⁴) Hist. Tidsskr. 5. R. II, 296 ff.; 7. R. III, 484 ff.

⁵³⁵) Dipl. Nr. 131.

⁵³⁶) Dipl. Nr. 132.

⁵³⁷) Hist. Tidsskr. 5. R. II, 307 ff.; 7. R. III, 493 ff.

⁵³⁸) Den er i to Etager; en Parallel til Klostrene i Besançon og Dijon (Brune 120 f.). Det turde formodes; at ligesom den ene Etage har været benyttet til Sygesal, saaledes har den anden været brugt til Hittebørn paa lignende Maade som det var Tilfældet i de to nævnte Klostre.

⁵³⁹) Mollerup og Storck, 7.

⁵⁴⁰) Dipl. Nr. 116. Mollerup og Storck, 5.

⁵⁴¹) Dipl. Nr. 96 og 142.

⁵⁴²) Dipl. Nr. 150 og 161.

⁵⁴³) Kbhvns. Dipl. II, 165; Dipl. Nr. 200.

⁵⁴⁴) Hofmans Fund. X, 192.

⁵⁴⁵) Dipl. Nr. 418.

⁵⁴⁶) Dipl. Nr. 228.

⁵⁴⁷) Dipl. Nr. 140, 171.

⁵⁴⁸) Dipl. Nr. 154¹⁰.

⁵⁴⁹) Dipl. Nr. 168 og 169. — 1474 (Dipl. Nr. 133) betaler Kbhvns. Kloster 4 Rhingylden. Lucianus Carpinus (Dipl. Nr. 171) angiver Afgiften til 6, og hans Liste falder mellem Stiftelsen af Malmø og Randers Kloster. Forhøjelsen kan kun skyldes Indlemmelsen af Malmø Kloster under Kbhvns. 1517 og 1520 (Dipl. Nr. 424 og 455), da Malmø Kloster atter er udskilt, betaler Kbhvns. Kloster kun 4 Rhingylden aarlig.

⁵⁵⁰) Dipl. Nr. 182.

⁵⁵¹) Thura, Infantia et pueritia Acad. Hafn. 17. — Dipl. Nr. 200.

⁵⁵²) Dipl. Nr. 190.

⁵⁵³) Dipl. Nr. 219. — 1497 (Dipl. Nr. 257) stadfæster Pave Alexander VI Klostret og udvider dets Privilegier.

⁵⁵⁴) Ogsaa Helligaands Kapel i Nykøbing paa Falster skænker Kong Hans Idestrup Kirke. Regesta I, 4821.

⁵⁵⁵) Dipl. Nr. 226, 227 og 228.

⁵⁵⁶) Dipl. Nr. 264, 267 og 587⁴.

⁵⁵⁷) Brune, 238.

⁵⁵⁸) Dipl. Nr. 259.

⁵⁵⁹) Dipl. Nr. 269, 270, 271 og 272.

⁵⁶⁰) Dipl. Nr. 178.

⁵⁶¹) Dipl. Nr. 241.

⁵⁶²) Dipl. Nr. 142.

⁵⁶³) Dipl. Nr. 150 og 163.

⁵⁶⁴) Kirkehist. Saml. 4. R. VI, 717.

⁵⁶⁵) Dipl. Nr. 182.

⁵⁶⁶) Af Givere i Christiern Torkildsens Tid kendes foruden de i Texten nævnte: 1474 Jørgen Gøye (Dipl. Nr. 135); 1474 Niels Olsen Overskærer i Malmø (Dipl. Nr. 139); 1477 Hr. Jens Unger, Præst i Ballerup (Dipl. Nr. 147); 1479 Bernt Hakenberg, Raadmand i Kbhvn. og Hustru (Dipl. Nr. 161); 1488 Herluf Skave (Dipl. Nr. 197); 1490 Provst Odde Hansen i Roskilde (Dipl. Nr. 210); 1490 Hr. Jost Pedersen, Præst i Skanør (Dipl. Nr. 209); 1491 Præsten Claus Bertelsen (Dipl. Nr. 215, 266); 1495 Holger Eriksen Rosenkrantz (Dipl. Nr. 243); 1495 Axel Lagesøn Brock (Dipl. Nr. 244); 1500 Brødrene Peder og Jens Larsen, Borgere i Kbhvn. (Dipl. Nr. 288).

⁵⁶⁷) Dipl. Nr. 257.

⁵⁶⁸) Dipl. Nr. 264.

⁵⁶⁹) Dipl. Nr. 173.

⁵⁷⁰) Dipl. Nr. 142. — Rørdam, Tillæg, 113—14.

⁵⁷¹) Dipl. Nr. 126.

⁵⁷²) Dipl. Nr. 179.

⁵⁷³) Dipl. Nr. 178.

⁵⁷⁴) Dipl. Nr. 267.

⁵⁷⁵) Dipl. Nr. 267.

⁵⁷⁶) Dipl. 209, 212, 214.

⁵⁷⁷) Dipl. Nr. 301.

⁵⁷⁸) Dipl. Nr. 277.

⁵⁷⁹) Dipl. Nr. 298.

⁵⁸⁰) Meningen af de sidste to Linier i Dipl. Nr. 116 turde være, at der senere er foretaget en Forbedring af Korsangen. I sin Helhed vilde Indskriften derefter i Oversættelse lyde saaledes: »Aar 1469, da Christiern havde og førte Sceptret over det danske Rige og den kyndige Biskop Oluf Mortensen styrede Roskilde-Kirken, omformes dette Hus til Pris for Fromme Augustinus, du, som er Paulus lig saa ogsaa Elias, sæt os hos dig, naar Dødskampen er endt. Under Prior Peder Plog lyder dette Kor med Lovsangs Hæder til det evige Guddomsvæsen«.

⁵⁸¹) Dipl. Nr. 352, 418, 434.

⁵⁸²) Dipl. Nr. 343.

⁵⁸³) 1501 Christiern Daa, Væbner (Dipl. Nr. 291); 1503 Borgerske i Slagelse Anna Jensdatter (Dipl. Nr. 301); c. 1503 Fru Sidsel Ovesdatter Lunge (Dipl. Nr. 304); 1503 Borger i Kbhvn. Asmus Grunt og Hustru (Dipl. Nr. 305); 1504 Bager og Borger i Kbhvn. Jens Hallindtzfarer og Hustru (Dipl. Nr. 313); 1504 Raadmand i Kbhvn. Knud Skriver (Dipl. Nr. 314); 1505 Hr. Eskil Gøye, Rigsmarsk, (Dipl. Nr. 316); 1505 Borgersker i Kbhvn. Valdburg og Ellen Gierligsdøtre (Dipl. Nr. 324); [1505] Vibeke, Enke efter Rigskansleren Hans Kjeldsen (Dipl. Nr. 325 og 326); 1508 Borger i Kbhvn. Niels Klejnsmed (Dipl. Nr. 344); 1509 Fru Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz. (Dipl. Nr. 346); 1509 Borger i Kbhvn. Mads Jensen (Dipl. Nr. 347); 1510 Raadmand i Landskrona Jens Olufsen (Dipl. Nr. 356); 1511 Raadmand Peder Jensen (Dipl. Nr. 357); 1513 Peder

Neb (Dipl. Nr. 377); 1513 Per Kelby (Dipl. 378 og 532); 1514 Borgmester Herman Skipmeyer og Raadmand Jens Olsen, begge i Landskrona (Dipl. Nr. 388); 1514 Borger i Kbhvn. Jep Pedersen (Dipl. Nr. 389); 1515 Raadmand i Kbhvn. Oluf Assersen (Dipl. Nr. 405); 1516 Borger i Kbhvn. Peder Skræder (Dipl. Nr. 414 og 417); 1517—36 Oluf Skræder i Stege (Dipl. Nr. 433); 1519 Sognepræst i Brøndbyvester Hr. Oluf Bobbe (Dipl. Nr. 451); 1521 Præsten Peder Pedersen Toller (Dipl. Nr. 471); 1529 Biskop Lage Urne (Dipl. Nr. 509); 1530 Jørgen Poulsen (Dipl. Nr. 520); Wolf: »Encom. Regn. Dan.«, 371, beretter, at Dronning Christine skænker Klostret Gods. Men da man ellers ikke véd noget herom, og det, der sammesteds anføres om Gaver fra Kong Valdemar og Dronning Margrethe savner enhver Hjemmel, er der ingen særlig Grund til at tillægge Wolfs' Efterretning om Dronning Christines Gave nogen Betydning.

⁵⁸⁴) W. Christensen: »Dronning Christines Hofholdningsregnskaber«, 22, 36.

⁵⁸⁵) Nye Danske Mag. I, 318.

⁵⁸⁶) Dipl. Nr. 347.

⁵⁸⁷) Dipl. Nr. 388, 389, 435, 440, jfr. ovenfor Note 575.

⁵⁸⁸) Dipl. Nr. 357 og 417.

⁵⁸⁹) Dipl. Nr. 451.

⁵⁹⁰) Dipl. Nr. 409.

⁵⁹¹) Dipl. Nr. 409, 454—58.

⁵⁹²) Dipl. Nr. 454—58.

⁵⁹³) Dipl. Nr. 469, 470.

⁵⁹⁴) Der foreligger Intet om, i hvilket Aar dette Kapitel har været holdt. men det kan ikke have været senere end Mandag efter Trinitatis 1503, da Jens Mathiesen da er afløst af Laurids Nielsen som Vikar.

⁵⁹⁵) Dipl. Nr. 369.

⁵⁹⁶) Rørdam, 318—19.

⁵⁹⁷) Dipl. Nr. 409. Paa Grund af Tilfældigheden af, hvad der er bevarret af Dokumenter, er det umuligt at oplyse, om Malmø Kloster ogsaa har opnaaet denne Begunstigelse.

⁵⁹⁸) Dipl. Nr. 410.

⁵⁹⁹) Dipl. Nr. 429.

⁶⁰⁰) Dipl. Nr. 424.

⁶⁰¹) Dipl. Nr. 375. Allen II, 83—84. I det norske Rigsraads Artikler om de Brøst, hvoraf Norge lider, indgivne til den udvalgte Konge Juli 1513, nævnes kun »Helligesthuss«, men ikke »Salen« i dette, jfr. Allen II, 68 (523). — Allen IV (2. Bog), 20, forvexler formentlig Helligaandskloster med Graa-brødrekloster, jfr. Allen I, 473.

⁶⁰²) Allen II, 325.

⁶⁰³) Dipl. Nr. 450.

⁶⁰⁴) Dipl. Nr. 412.

⁶⁰⁵) Dipl. Nr. 423.

⁶⁰⁶) Allen III, 2. S. 328.

⁶⁰⁷) Dipl. Nr. 469 og 470.

⁶⁰⁸) Dipl. Nr. 154,¹⁷.

⁶⁰⁹) Dipl. Nr. 470.

- ⁶¹⁰) Dipl. Nr. 469. — Ordensreglens Kap. 16 og 17.
- ⁶¹¹) Biogr. Leks. XI, 344.
- ⁶¹²) N. J. Ekdahl: Christiern II's Arkiv I, 324—25.
- ⁶¹³) Dipl. Nr. 489.
- ⁶¹⁴) Poul Eliesens danske Skrifter, 152—53.
- ⁶¹⁵) Rørdam, 346 ff. Allen IV, 242.
- ⁶¹⁶) Nyt hist. Tidsskr. II, 426, Note. — Rørdam, 320.
- ⁶¹⁷) Dipl. Nr. 510.
- ⁶¹⁸) Nyt hist. Tidsskr. II, 428.
- ⁶¹⁹) Sv. Grundtvig: En Visitatsbog af Dr. Pedro Palladio. Udg. 1872.
- ⁶²⁰) Dipl. Nr. 471.
- ⁶²¹) Dipl. Nr. 509.
- ⁶²²) Dipl. Nr. 519. — Vedel Simonsen, Familieefterretninger om Ruderne I, 175. — Rørdam, 330, Note.
- ⁶²³) Nyt hist. Tidsskr. II, 457—58.
- ⁶²⁴) Dipl. Nr. 524.
- ⁶²⁵) Kbhvns. Dipl. IV, 465. — Rørdam, 328, Note.
- ⁶²⁶) Dipl. Nr. 525.
- ⁶²⁷) Dipl. Nr. 538.
- ^{627 a}) Dipl. Nr. 532.
- ⁶²⁸) Paludan-Müller, »Grevens Fejde« II, 356.
- ⁶²⁹) Rørdam, 328, Note.
- ⁶³⁰) Rørdam, 330.
- ⁶³¹) Mollerup og Storck, 3.
- ⁶³²) Ny kirkehist. Saml. III, 128 ff.
- ⁶³³) Dipl. Nr. 6.
- ⁶³⁴) Dipl. Nr. 7.
- ⁶³⁵) Dipl. Nr. 17.
- ⁶³⁶) Dipl. Nr. 19. Borgmester Niels Aagesen, Borgmester Anders Pedersen, Mette, Enke efter Borgmester Anders Murare, Væbneren Jens Due fra Fosie, Raadmand Niels Vinter (Rosensparre), Borgmester Hennike Aagesen (Rosensparre).
- ⁶³⁷) Dipl. Nr. 168.
- ⁶³⁸) Dipl. Nr. 140, 172, 228. — Klostret var dog ikke forpligtet til at aflægge Regnskab for Magistraten, saaledes som det var Tilfældet med flere andre gejstlige Stiftelser i Malmø.
- ⁶³⁹) Dipl. Nr. 228.
- ⁶⁴⁰) Jfr. Note 549.
- ⁶⁴¹) Dipl. Nr. 228. — Om alle de Oplysninger om Kirken, som skyldes Asser Ingversens Supplik til Paven, ere helt paalidelige, maa staa hen, da hans Oplysning om Gotland er saa overordentlig misvisende. — I A. U. Isberg's »Förklaringar till Karta öfver Malmø Stad«, S. VIII, nævnes Heligesthus-torn 1475. Om dette Taarn, som iøvrigt ikke er angivet paa Kortet, har Udgiverens Søn Stadsarkivar i Malmø A. U. Isberg velvillig oplyst, at det laa paa den vestligste Del af Bastionen Nykjøping, omtrent hvor denne begrænsedes af den ydre Slotsgrav. Det nævnes første Gang 1475 og havde aabenbart sit Navn efter den Helligaandshuset tilhørende nærvæd liggende Gaard, jfr. A. U. Isberg, »Anteckninger om Malmø Stad«, 68.

- 642) Dipl. Nr. 179.
- 643) Dipl. Nr. 587⁴.
- 644) Dipl. Nr. 183. Hvem Priorisse Gertrud er, kan ikke oplyses.
- 645) Dipl. Nr. 185.
- 646) Dipl. Nr. 226.
- 647) Rimeligvis Faderen til den bekendte Kannik Hans Jacobsen Ulf. Biogr. Leks. XVIII, 12.
- 648) Dipl. Nr. 227.
- 649) Dipl. Nr. 237. — Vel staar der ikke nævnt, hvem Prioren var, men rimeligvis har det været Asser Ingversen.
- 650) Dipl. Nr. 238, 267, 587⁴.
- 651) Dipl. Nr. 259.
- 652) Vistnok Jens Andersen Beldenak, der i den Tid var i Rom. Kirkeh. Saml. 4. R. V, 720.
- 653) Buller af 13. Aug. 1473 og 27. Januar 1477. — Brune, 238.
- 654) Dipl. Nr. 269.
- 655) Dipl. Nr. 269—72.
- 656) Dipl. Nr. 279.
- 657) Dipl. Nr. 369.
- 658) Et privat Møde holdtes 23. April 1512 i Helligaandsklostret af de tre Stormænd Predbjørn Podebusk, Tyge Brahe og Anders Bille i Anledning af det forestaaende rige Skifte paa Grund af Ægteskab mellem Predbjørn Podebusk og Fru Anne Mouritsdatter Gyldenstjerne. Dipl. Nr. 364.
- 659) 1501, Væbneren Christiern Daa (Dipl. Nr. 291); 1502 Raadmand i Malmø Jens Michelson (Dipl. Nr. 296); 1503 Henning Brostrup til Skåbersø (Dipl. Nr. 303); 1506 Væbneren Niels Olsen (Baad) (Dipl. Nr. 327); 1511 Væbneren Anders Galen (Dipl. Nr. 361).
- 660) Dipl. Nr. 267.
- 661) Dipl. Nr. 366—370. — Vel foreligger der ingen Kvittering for Betaling af Afgift for disse Aar, men da den næste Kvittering gælder Aarene 1513—16 (Dipl. Nr. 416), tør man gaa ud fra, at der er betalt for Tiden før 1513.
- 662) Dipl. Nr. 411.
- 663) Dipl. Nr. 416.
- 664) Dipl. Nr. 415.
- 665) Dipl. Nr. 424—27, 429—31.
- 666) Dipl. Nr. 454—58.
- 667) Dipl. Nr. 459.
- 668) Dipl. Nr. 498.
- 669) »Malmøbogen« ved H. F. Rørdam, Fol. 49. — At Prioren virkelig har »forkommet« Klostret tilhørende Ejendele, er vitterligt, jfr. Hvitfeld, 1313. Ny kirkeh. Saml. II, 176, Note.
- 670) Malmøbogen, Fol. 43 og 48.
- 671) Dipl. Nr. 508.
- 672) Dipl. Nr. 507.
- 673) Dipl. Nr. 506.
- 674) Malmøbogen, Fol. 28—29.
- 675) Malmøbogen, Fol. 53.

⁶⁷⁶) Dipl. Nr. 511.

⁶⁷⁷) Ny kirkeh. Saml. II, 157—58. — Man gaar ud fra, at »kristelig Prædikofader« i Kongens Brev (Dipl. Nr. 511) er det samme som den Sognepræst, som Magistraten har bedt om.

⁶⁷⁸) Isberg, »Karta öfver Malmö Stad« og »Anteckningar om Malmö Stad«, 71 og 85. — Dipl. Nr. 544.

⁶⁷⁹) Dipl. Nr. 140.

⁶⁸⁰) Malmöbogen, Fol. 48—49.

⁶⁸¹) Dipl. Nr. 513.

⁶⁸²) Dipl. Nr. 514.

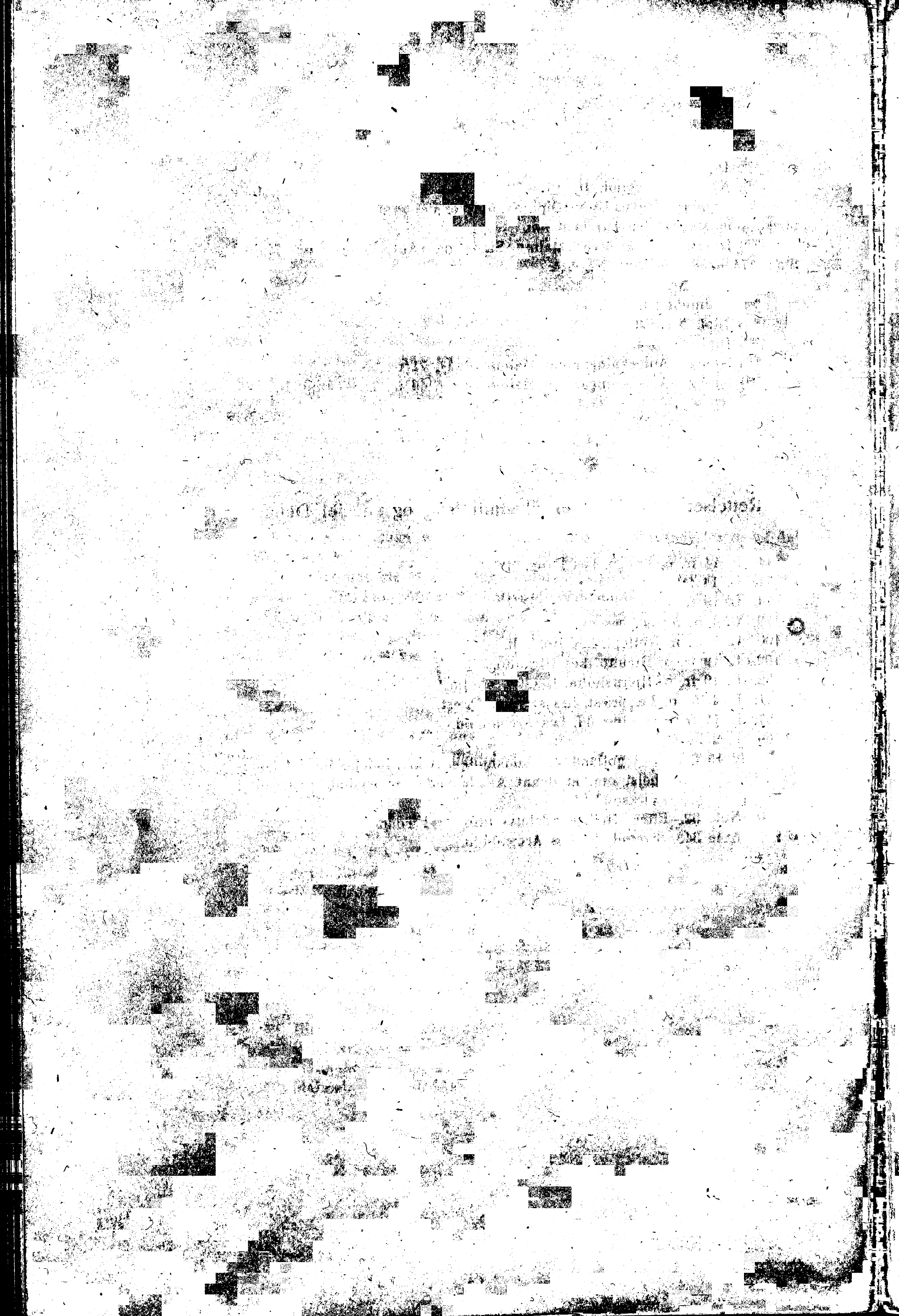
⁶⁸³) Isberg, »Anteckningar om Malmö Stad«, 71 og 85.

⁶⁸⁴) Isberg, »Anteckningar om Malmö Stad«, 46 og 71. — Dipl. Nr. 566.

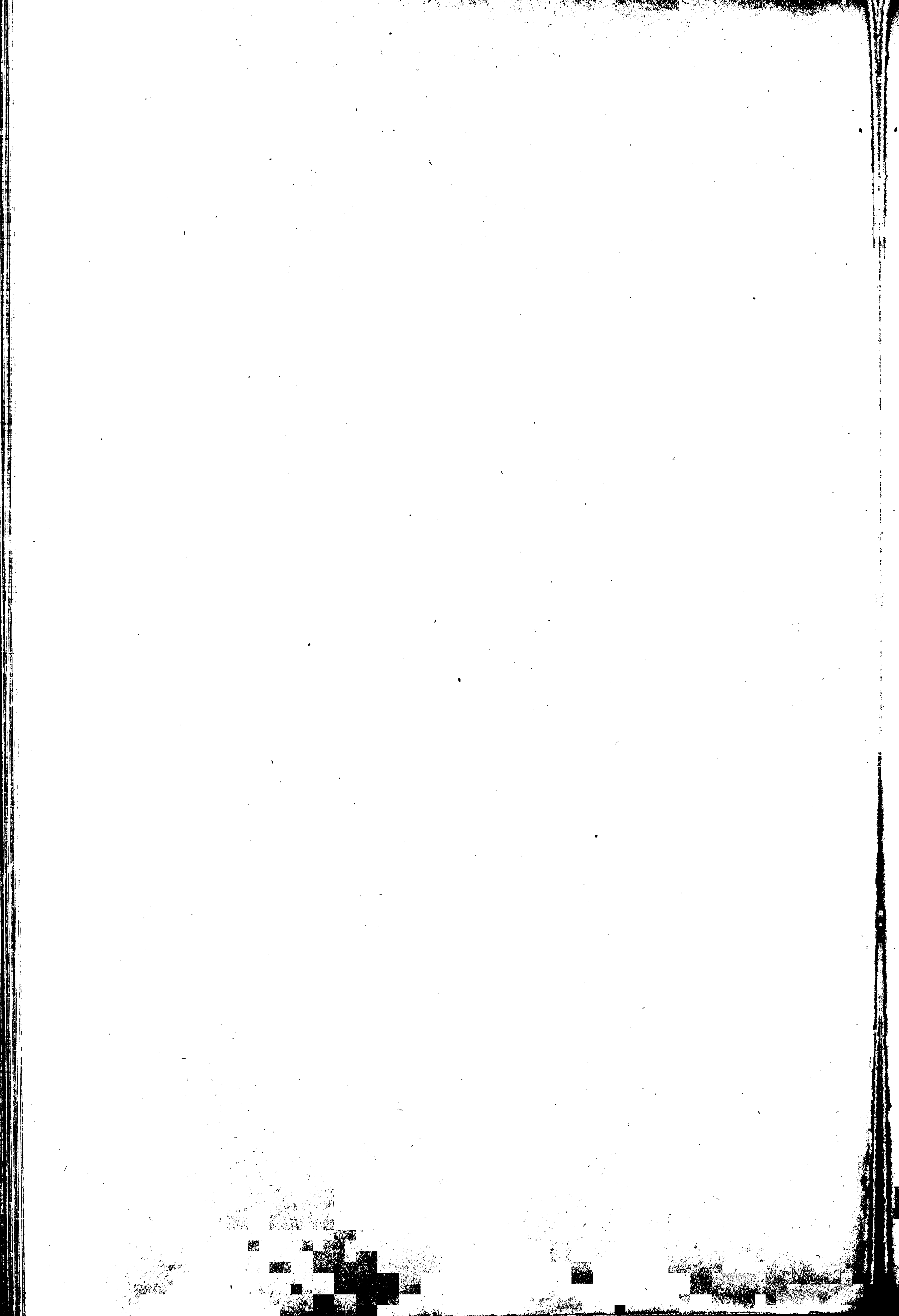
Rettelser og Tilføjelser til almindelig og speciel Del.

-
- S. 14. L. 14 fr. o. Lange, læs Lang.
 » 71. L. 14 fr. n.)
 » 74. L. 19 fr. o.) Domenicus, læs Dominicus.
 » 79. L. 4 fr. n. dg., læs og.
 » 100. L. 1 fr. n. Rotfeld, læs Rotfeldt.
 » 102. L. 19 fr. o. Ricuito, læs Riccuito.
 » 132. L. 19 fr. o. Bjørnsholm, læs Bjørnholm.
 » 141. L. 4. fr. o. Lægpræst, læs sekulær Præst.
 » 167. L. 11 fr. o. Arcibold, læs Arcembold.
 » 169. L. 2 fr. o. — » —
 » 178 L. 19 f. n. Det gotlandske Domkapitels Arkiv indeholder intetsomhelst om, at denne Afladshandel nogensinde er traadt i Virksomhed.
 » 190. Note 32. Efter »Helligaandshus« tilføjes »i Tønder«.
 » 207. Note 348. Arcibold, læs Arcembold.

DIPLOMATARIUM.

- 30. Jan. 1296.**

I en Overenskomst mellem Biskop Jens Krag i Roskilde og Borgere i København nævnes det, at nogle Afgifter fra disse henlægges af Biskoppen til et nyt Hospital [d: Helligaandshus], som denne er ifærd med at bygge i København.

Kbhs. Dipl. I, 64. Jvfr. Rørdam, Kbhs. Kirker og Klostre, 298 f.
- 9. Dec. 1304.**

Præsten Henrik Bagge giver ved sit Testamente Københavns Helligaandshus en Mark.

Rørdam, Tillæg 5. Erslev, Testamenter, 55.
- 9. Okt. 1307.**

Cecilia, Jon Jonsen Litles Datter, giver ved sit Testamente Københavns Helligaandshus og dets fattige hver en Mark Penge.

Erslev, Testamenter, 57. Jvfr. Rørdam, 300.
- 1327.**

Forstanderen for Københavns Helligaandshus bortskøder Gods i Esbe i Boslunde Sogn.

Tr.: Ældste Arkivreg. III, 340. Kbhs. Dipl. IV, 4.
- 1375—89.**

I Københavns Jordebog nævnes ni Grunde og Huse som tilhørende Helligaandshuset; en Grund som tilhørende Helligaandsgilde.

Script. rer. Dan. VII, 72 ff. Kbhs. Dipl. I, 93 ff.
- 10. Febr. 1384.**

Præsten Jonas nævnes som Forstander for Malmø Helligaandshus.

Repertorium II, 262.
- 30. Dec. 1391.**

Ærkebiskop Peder af Lund giver ved sit Testamente Malmø Helligaandshus en Skilling grot.

Erslev, Testamenter, 158.

8. 28. Juni 1392.
Margrete Strangesdatter skænker til Lunde Kapitel bl. a. en Gaard i Malmø, som ligger vest for Helligaandshospitalet. Grunden er en Hjørnegrund (»angularem«) og strækker sig mod Nord til Stortorvet.
 Repertorium II, 379—80. Jvfr. Weeke, Lunde Domkapitels Gavebøger, 69, der ikke læser angularem, men Anglorum.
9. 1396.
 »Niels Friises Brev, dat. 1396, paa en Gaard, givet til dend hellig Aands Closter« [i Faaborg].
 Uddrag fra 18. Aarh., citeret i Schrøder, Meddelelser om Faaborg, 98. — Aaret er sikkert urigtigt.
10. 11. Aug. 1398.
Ida Pedersdatter af Gladsaxe, Enke efter Torkil Nielsen Bing, giver ved sit Testamente de syge i Københavns Helligaandshus 1 Mark Sølv.
 Erslev, Testamenter, 166.
11. 1399.
 »Kong Erichs Brev af Pommeren, dat. 1399, af Indhold, at han giver noget af sin Tiende og Rettighed til dend hellig Aands Closter« [i Faaborg].
 Uddrag fra 18. Aarh., citeret i Schrøder, Meddelelser om Faaborg, 97. — Brevet er sikkert urigtigt opfattet.
12. 2. Juni 1400.
Pave Bonifacius IX tildeler Ivan Sasse Laalands Provsti, St. Karens Alter i Halsted Kloster og Helligaandshospitalet i Nakskov, der var ledige efter den pavelige Kapellan Bent Nielsens Død. Altret og Hospitalet plejede at indehaves af sekulære gejstlige.
 Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.
13. 7. Okt. 1400.
Peder Nielsen Galde, Forstander [for Helligaandshuset] i Randers, bortskøder sit Gods i Udby.
 Tr.: Repertorium II, 499.
14. 3. Maj 1403.
I et Lejebrev paa to Grunde i Nikolaj Sogn i København nævnes, at den ene støder op til Helligaandshusets Grund i samme Sogn, og at denne nu er bebøet af Frende Tømmermand.
 Kbhs. Dipl. II, 33.
15. 1406.
Væbneren Olde-Niels giver Københavns Helligaandshus en Gaard i Herløv.
 Tr.: Repertorium III, 89. Jvfr. Rørdam, 300.
16. 1407.
Iver Nielsen, Borger i Malmø, giver Københavns Helligaandshus et Hus i Malmø.
 Tr.: Repertorium III, 100. Jvfr. Rørdam, 300.

17.

16. Sept. 1411.

Biskop Johannes af Laodicea, Ærkebispens Vikar, giver Aftad til dem, der besøge Malmø Helligaandshuses Kirke.

Tr.: Svenskt Dipl. II, 424.

18.

1417.

Gildeskraa for Randers Købsvende, hvori deres aarlige Messer i Helligaandshuset nævnes.

Tr.: C. Nyrop, Danms. Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen I, 560 ff.

19.

1420.

Fortegnelse over Gaver til Helligaandskapellet i Malmø, optaget af Byskriveren Aage Jensen Degn.

Registrum villæ Malmoyghe, fol. 2. Tr.: Script. rer. Dan. VII, 243 f.

Nicholaus Ageson proconsul Malmøgensis dedit domum suam lapideam ad capellam domus hospitalis sancti Spiritus, ad eandam (!) capellam dedit illam totam curiam ibidem sitam cum singulis suis pertinenciis, videlicet cellariis et aliis eidem toti curie pertinentibus quibuscumque. Cuius curie longitudo a strata occidentali et sic versus orientem vsque curiam Jacobi Godrici se extendit. Latitudo vero eiusdem curie et vico boriali et sic versus austrum vsque viam ibidem prope sitam.

Item Andreas Petri condam proconsul dedit duas tabernas lapideas occidentales cum cellario ibidem supposito.

Item Mette Araldz relicta Andree Murare condam proconsulis dedit vnam tabernam lapideam ibidem prope sitam cum dimidio cellario et quod[d]am spacium terre, quod a dicta taberna et sic versus austrum vsque terram Lyderi Hinzeson se extendit.

Item Jenis Esberni de Fosyæ armiger duas curias dedit cum singulis earum pertinenciis in vico fratrum minorum sitas, vna orientaliter apud vicam et altera occidentaliter.

Item Nicolaus Winter consul dedit vnam curiam integram cum singulis suis pertinenciis occidentaliter in villa Malmøge apud mare sitam Lusebakke nominatam.

Item Henechinus Ageson proconsul dedit dimidiam curiam cum singulis suis pertinenciis occidentaliter apud curiam Yuari Nielson sitam et dimidiam curiam orientaliter apud mansionem Johannis Olai cum singulis suis pertinenciis nullis exceptis, quas duas dimidias curias cum domino Tuwone Nielson milite habet indiuisas et dimidiam illam curiam, quam cum domino Andrea Martini habet occidentaliter apud consistorium sitam.

20.

1426.

Kirsten Ebbesdatter, Enke efter Olde-Niels, giver Københavns Helligaandshus to Dele af et Bol i Herløv (jvfr. Nr. 15).

Tr.: Repertorium III, 376. Jvfr. Rørdam, 300, der urigtigt har 1425.

21.

20. Aug. 1431.

Brev fra Magistrat og Borgerskab i Aalborg om, at Helligaandshuset er stiftet ved Gave af Margen Hemmings og Magistraten.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [1 Segl]. Tr. i Barfod, Om Aalborg Helligaandshus, 35.

I Gudhs nawen amen. Allæ mæn, thettæ breff høre eller seer, helse wii borghemestere, radhmen oc gantze menicheet i Alburgh kærlyk met Gudh oc kungøre thet allæ the, nw ære oc en kømmæ sculæ, at aar effter Guds burdh 1431 then mandach nest effter wore frwe dach assumptionis pa Alburgh bything nerwarendes haffue warit, soghæ oc sannelyk hørdhæ, at en hetherlyk qwynnæ Maryn Hemmyngs war skykkedh for oss met hennæ hosbondes Hemmyng beledæmesters oc hennæ sønners her Hænykes oc Claueses radh, ja oc samthøcke, gaff oc skøtte henne fæthernis oc mōthernis jordh, hwelken hon hadhe lyggendes i Alburgh i santæ Pædhers sokn nordhen Nørregadæ mellen wor byes plankæ, oc som Arend Jenssøn nw boor, the helghe threfoldicheet til hether, loff oc ære, ther til at then Helghands hws scal ther støfftes, bygges oc wyghes oc stadhfestes, allæ fattige wetherthørtigæ oc sywghæ, the som thet forneffnde hws forma oc bør op at holdæ, sculæ ther haffue herberghe, howswolels oc hiælp effter thii, som thet forneffnde hws forma thøm at gøre, hwelket skøde oc gawe wii borgemestere oc radh mykyt astundelich, lywlyk oc kærlyk vntfyngæ. Oc haffue wii oc gantzse menicheet vm wel vnt oc gyffuit til thet forneffnde hws wor bys jordh, hwelken wii haffue lyggendes westen oc nordhen mellem then jordh, som forneffnde Marin skøtte, oc wor byes grawæ, til ewinnelyk eydom, thoch swo at then bygnyng, ther skal bygges vppa then forneffnde jordh, som ær imellen grawen oc then annen jordh, skal foresees aff radhit, at hon so byggys, at thet wordher wor by til gagn oc æy til skadhæ, oc ther ower haffue wii jet thet Gudh oc thesse forneffnde, at wii welæ, at wii oc alle wore effterkommere, som borgemestere oc radh wordhæ effter oss i Alburgh, sculæ met Guds nathes hiælp wære forswar for thettæ forneffnde hws oc hiælpæ thet met ordh oc gernyng i alle the thing, som thet behøuer aff oss, oss oc wore

effterkommere ær vden skadhæ, oc stadhfestæ wii thet forneffnde hws met alle the priuilegia oc rætticheet, som thet bør aff rættæ at nydæ, pa wore weynæ oc wor stadhs oc alles wore effterkommere weynæ. Ther til at then Helghande wylde werdighes til at vplywse wor how oc wort hiærtæ oc gyffue oss aff syn sygnædhæ nadhæ storkelse oc wysdom at styræ oc regere oss siælfue, wor stadh oc wor almoghæ, swo at wii moghæ fræmyes i allæ godhæ gerninger, oc then Helghand ma fangæ ther aff ewinlicht loff, hedher oc ære, oc wii alle Gudhs werdyghæ, benedyethe, ewinnelyk wenskab. In cuius rei testimonium sigillum ciuitatis nostre presentibus duximus apponendum. Scriptum anno, die, loco ut supra.

22.

1433—35.

Ærkebisperne Peder i Lund og Aslak i Trondhjem og 13 Biskopper giver Aftad til dem, der besøge Helligaandskapellet i Randers.

Tr. efter Oversættelse fra c. 1500 i Kirk. Saml. 4. R. V, 82—83. — Tiden er bestemt ved Udnævnelsen for Bisperne Gert i Børglum og Peder i Hamar 1433 og Biskop Siggo i Skaras Død 1435. Juni—Juli 1434 var alle de nævnte Bisper samlede i Vordingborg (Regesta I, 3555, 2. R. I, 5043, 5048, 5053, Repertorium III, Nr. 6701). »Rosborgh« er Ratzeburg, Bergen en Skrivefejl for Verden, Sty urigtig oversat for Siggo. Jvfr. Kirk. Saml. 4. R. VI, 396.

23.

16. April 1436.

Peder Nielsen Rød giver Aalborg Helligaandshus en Jord i Aalborg og sin Jord paa Hasseris Mark.

Tr.: Repertorium III, 487.

24.

1436.

Nis Eriksen skænker Helligaandshuset i Aalborg en Jord sammesteds.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 182—83.

25.

1436—1447.

Biskop Goswin af Skalholt giver Aftad til dem, der besøge Helligaandskapellet i Randers.

Tr. efter Oversættelse fra c. 1500 i Kirk. Saml. 4. R. VI, 31.

26.

24. April 1437—10. Jan. 1438.

Breve fra Pave Eugen IV, rettede, det første til Abbeden i Holme Kloster, det andet til Prioren i Dalum og Provsten i Odense, hvori han befaler disse at staa Præsten Peder Jensen, Forstander for Helligaandshuset i Odense, som han for egen Bekostning har genopbygget, bi mod Benedikterne i Odense. — Aug. 1438 og Juni 1442 nævnes Peder Jensen som Forstander for det nævnte Hospital (Repertorium III, 526, 591).

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

27.

10. Maj 1437.

Præsten Hennike Hemmingsen giver Paven Meddelelse om Oprettelsen af Helligaandshuset i Aalborg, dets Stadfæstelse af Magistraten sst. og Biskop Herman i Viborg. Indvielse til Vor Frue, St. Johannes Evangelista, St. Martinus og St. Lucia, dets Virksomhed, og at dets Medlemmer rette sig efter Reglerne for Lübeck Helligaandshus. Han anmoder om Pavens Stadfæstelse og Støtte, fordi Hospitalet for tre Aar siden er brændt.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

28.

10. Maj 1437.

Præsten Hennike ansøger om Aflad for Aalborg Helligaandshus's Kirke.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

29.

6. Juni 1437.

Pave Eugen IV befaler Biskoppen i Børglum efter Undersøgelse at stadfæste Oprettelsen af Helligaandshuset i Aalborg (jvfr. Nr. 27).

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

30.

16. Juli 1437.

Jon Olafson, Raadmand i Bergen, stadfæster sin Farbroder Hr. Lifferts Gave af en Grund i Aalborg til Helligaandshuset.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 183.

31.

24. Jan. 1438.

Dom af Aalborg Raadstueret i en Sag mellem Anders Bork, Forstander i Helligaardshuset sst., og Kirstine Wolusdatter angaaende Arv efter Hr. Liffert, som døde i Helligaandshuset, og Beskyldning for Falsk.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [14 Segl].

Alle men, thettæ breff seer eller høræ læsæ, hielsæ wi Otthæ Nielson, slotts høuetzman i Alburgh, Peder Ylfarson, Thytmer Hienrikson, borgemestere i Alburgh, Volu Maltison, Per Laurenson, Thamis Giorikson, Jesse Person. Thamis Person, Jesse Nielson, Mowens Jensen, Pouel Remsnier, Morthæn Thorbærnsøn. Ingwar Nielson ok Per Nielson, radhmen i thet samæ stedh, kerligh met Gudh, ok kungioræ wi alle the, som æræ ok kommæ skullæ, at aar vnnær wors herræ aar thusændæ firæhundræt thredu pa thet otthændæ pa sanctæ Pouels affthen, som han war omwændh, war skikkæt for os i ræthæn pa wort radhws, ther wi waræ sidændæ i woræ radhstolæ, Anders Bork, thennæ nærværendes breffwisær, ok andræ fleær pa then enæ sidæ ok Cirstinæ Wolusdotther pa thæn annæn sidhæ om skyldingæ ok sagh, som forsaudæ Cirstinæ Wolusdotther saudæ sigh at hawæ til forsaudæ Anders Bork, forstander i then Helgheandhs hws i Alburgh, ok andræ fleær i thet samæ stedh, hwilkæ them gawæ fwilleligh hær i

ræthen for os pa bodæ sidhærnæ, ok antwordæ thi theræ opnæ breue, skyldinghæ oc swar beskrewenæ hær i ræthen for os; tha mæρθhæ wi noghre articlæ, som os thyttæ, at there dielæ stoodh apa. Thet førstæ war thet, at forsaudæ Cirstinæ saudæ sikh at wæræ her Liffærtz arwingæ, som dødæ i then Helgeandhs hws; hwilket skiælligæ bewisdh war hære for os, at hun hans arwingæ æi ær, ok ænghen bewisningæ haudæ aff then, som hans bornæ arwingæ ær, at han hennæ then arff beffaleth haudæ æffter her Liffærtz død. Thet annet war thet, at forsaudæ Cirstinæ skyltæ Marinæ Hemminghis, systher i forsaudæ then Helgeandhs hws, at hun skuldæ hawæ thaghet hennæ fraa 2 sk. grot ok 15 march argenti iblant the penningæ, som the i then Helgeandhs hws fingæ æffter her Liffært vti hans kistæ i sanctæ Bodels kirki, hwilkæ forsaudæ Cirstinæ saudæ sikh at hawæ fongh ært at giømæ. Tha saudæ wi them so for ræthæ, at the i then Helgeandhs hws anthæn skuldæ wedærgangæ ok wdleggæ forsaudæ Cirstinæ the forsaudæ , eller forsaudæ Anders Bork skuldæ weriæ bode sikh ok forsaudæ Marinæ Hemmingis met sin eedh siælf tholfftæ, at the ænghen hennæ penningæ fanghet eller thaghet h , som for ær saudh; ok næær forsaudæ Anders Bork then forsaudæ wærn haudæ giort, som for ær saudh, wildæ forsaudæ Cirstinæ tha thalæ thær wdermeræ vti om . . . forsaudæ penningæ, thet hun tha thaldæ til forsaudæ her Liffærtz arwingæ. Item thridi war om thet breff, som lydher pa Per Jenson, forsaudæ Cirstinæ Wolusdotthers hosbundæ, borger i Alburgh, om thet halue bodæstedh, som Joen Woluson haudæ befalet hanum at wæræ sin ombotz man øwer, hwilkæt haluæ bodæ stedh som forsaudæ Joen Woluson haud her Liffært, so at han skuldæ hauæ thet i sinæ dawæ, ok om thet annet breff, som then samæ forsaudæ Joen Woluson hawer giwet thet forsaudæ Helgeandhs hws eydomen het forsaudæ haluæ bodæ stedh met, ok stadfæstedæ thet forsaudæ haluæ bodæ stedh til thet forsaudæ Helgeandhs hws i alle made, som hans faerbroder her Liffært th . . giwet haudæ; tha thyttæ os; æffter thi at forsaudæ Per Jenson's breff war fœrræ wdgiwet, tha byr hanum at hawæ thet met hænnæ først i hans dawæ, ok then Helgeandhs hws byr at nydæ ewighæ eydomen pa thet forsaudæ haluæ bodæ stedh, som forsaudæ Joen Woluson's obnæ breff wdhwisær, hwilket som the i then Helgeandhs hws hawæ ther apa. Item thet fiærdæ

war thet, at Cirstinæ Wolusdotther saudæ, at forsaudæ Anders Bork haudæ screwet eth falst breff pa hennæ faders, hwilkæt breff wi æi fwnnæ falst, ok hawer hun hanum thet øwer saudh met wræthæ. Item om the 13 lødighæ march, som her Liffært gaff til then Helgeandhs hws, the, som hans obnæ breff wdhwisær, at forsaudæ Cirstinæs fadher war hanum plichtigh, tha saudæ wi them so for ræthæ, at forsaudæ Cirstæns hosbundæ byr for at kommæ anthen at bethalæ them i then Helgeandhs hws the forsaudæ penningæ eller ok weriæ sikh siælff tholfftæ æffter wors lantz loff, at han them ænghen penningæ plichtigh ær aff the 13 lødighæ march, som for ær saudh. Thes til witnesbyrdh, at so gangæn ok faren ær, som for ær saudh, tha henghæ wi wore in-ciglæ nedhen for thette breff, hwilkæt som giwæt ær aar ok dagh, som for ær screwæt etc.

32.

1. Juli 1440.

Inger Jepsdatter af Tved, Enke efter Nis Palmesen (Vognsen), skænker Aalborg Helligaandshus en Gaard i Lendum Sogn.

Tr.: Repertorium III, 552—53.

33.

2. Juni 1441.

Væbnerne Jes, Jeppe, Hans og Mathis Bagge skænker Helligaandshuset i Aalborg en Gaard og et Bol i Torpe i Voxlev Sogn..

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [2 Segl].

I Jhesu Christi nawn amen. Alle men, thettæ bref see hel-lær höræ læsæ, helsæ wi Jessæ Baggi, Jæppæ Baggi, Hans Baggi ok Mattis Baggi, thær wabin æræ, kiærleghæ met Gwdh ok kwnd-gioræ, ad wi met jen kiærleghæ frii wiliæ ok sandrechteghed ok i wor walmod giwæ foræ wor siæls nyttæleghedh ok foræ wor fadhers ok modhers ok forældæris ok foræ allæ kristinæ siælæ til then Heleghandes hws i Aleborgh til ewærdheleghæ eghædom wor jordh, som wi hawæ liggindæ i Thorpæ i Woxløf sognh i Him-mærsysil, saa som ær jen gaardh ok jet bool i thet samæ stædh met allæ theræ rættæ tilliggilsæ, saa som ær agær ok æng, wot ok thiwrt, lidid ok meghid, intæ vndintaghid, ok tilbindæ wi os met woræ ærwingæ ad frii hemilæ ok tilstandæ the forsawde goz ok tilliggilsæ til forsawde then Heleghandes hws foræ hwær manz tiltalæ. Datum Ælinggaardh anno domini 1441 ipsa sexta feria post festum sancti Nichomedis martiris gloriosi nostris sub sigillis.

34.

27. Nov. 1441.

Raadmand i Nakskov Henrik Danielsen og Hustru Karen skænke en Gaard sst. til Helligaandskapellet.

Orig. i Top. Saml. Perg., Nakskov. [8 Segl]. Tr. i Uddrag i Repertorium III, 579.

Allæ mæn, thette breff see eller høre læse, helse wii Hennike met Gudhs nadhe biscop wti Othens ewinnelike met Gudh oc kungøre met thette wort opne breff suo wel nærwærendes som komme schulendes, at aar effter Gudhs byrdh 1441 then mandach nest effter sunte Karine dach wti then Hilghens capella hooss Hilghegestes i Nakschow schickede ware fore oss oc mange flere gothe mæn, suo som ær her Olaff priær i Hallstædhe, her Cort sokneprest i Nakschow oc her Anders Krogh vicarius i samme stedh, Pæther Kõpman borghemester, Jesse Rugh radhman oc Pæther Lang byman i forde stædh, bescheden man Henrik Danielssøn radhman i Nakschow oc Karine hans husfrw, som badhe karske oc helbredhe ware, huilke met frii wiliæ oc berad hugh goffue, skõtte oc affhænde til forde then Hilghens capell alt therris gotz rørendes oc vrørendes oc serdeles therris gardh, som the wti bothe selfue, før æn the goffue sich in til forde Hilghegestes oc then Hilghens capell, som ligger sudhwest hooss thorghet oc skyder nedher pa stranden, met all syn tilliggilsse, hws oc jordh oc alle andre therris gotzes tilliggilsse, enkte vndentaghet til ewinnelighe æye, Gudh then Hilghen til loff oc ære for therris sieles bestandilsse, oc til ytermere forwaring oc fæstheed, at beggis there gothe wiliæ oc acht ma bliue wedh macht, som forscreuit star, tha antwordhe forne Henric Danielssøn oc Karine hans husfrwe met samledh hand oss i wor hand pa Hilghegestes wegne alt therris gotz, ouerwærendes hetherlighe mæn her Cort sokneprest i Nakschow oc borghermester oc radhman forne i samme stædh, vndentaghet allenest beggis there testamente, effter thii som thet breff luder, wii førre goffue, them, then tiidh wii befalede them Hilghegestes, oc laghde the suodant wilkor til pa thenne forde gaffue, at wii oc wore effterkommere biscope i Othens schule forestaa alt thet forde gotz til forde Hilghegestes oc capelss bygning oc Gudhs thieniste, nar the forne Henric oc Karine bothe ære affgangne, oc engin annen i nakre madhe. Datum anno, die et loco quibus supra nostro sub secreto una cum sigillo antedicti Henrici Danielis in firmiorem

euentiam necnon sub sigillis antedictorum clericorum et laycorum in testimonium premissorum vocatorum et rogatorum presentibus appenso.

35. 1441—43.

Ærkebisperne Hans i Lund, Aslak i Trondhjem og Niels i Upsala samt 8 Biskopper giver Aflad til dem, der besøge Helligaandskapellet i Randers.

Tr. efter Oversættelse fra c. 1500 i Kirk. Saml. 4. R. VI, 29—30. — Tiden er bestemt ved Udnævnelsen af Biskop Gunnar (kaldet Gert) i Hamar 1441 og Ærkebiskop Hans' Død 1443. Juni 1442 var de nævnte Biskopper samlede i Lødøse (Regesta 2. R. I, 5356). Severin er Fejl for Sveno, Lambertz for Laurentz. Jvfr. Kirk. Saml. 4. R. VI, 396—97.

36. 20. Marts 1442.

Else Kristiernsdatter af Støvring skænker Helligaandshuset i Aalborg Kalstrup Gaard og Mølle (Veggerby Sogn), mod at der aarlig holdes en Gudstjeneste for hendes og hendes Forældres Sjæles Salighed.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 183—84.

37. 26. Okt. 1442.

Vidisse af Aalborg Raadstueting paa Lyder Holk af Støvrings Lavhævd af 13. Juli 1429 paa Vestergaard (Voxlev Sogn), Kalstrup og et Møllested. Vidissen er udstedt til Helligaandshuset i Aalborg efter Begæring af Lyder Holks Enke, Fru Else, der havde skænket dette Kalstrup og Møllestedet (jvfr. Nr. 36). Beskadediget Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [8 Segl].

Allæ mæn som thette breff see eller høræ læsit, hielse wii Niels Ericssøn, høuetzman pa Alburghs hws, Thøtmer Henricssøn, Thames Gøricssøn, burghemestere i Alburgh, Olaff Maltissøn, Matis Borck, Jessæ Pædherssøn, Pædher Nielssøn oc schipper Byørn, radhmen i thet same sted, kerlighe meth Guth och kungøre, at aar effter Guths byrd 1442 then fredagh nest effter the helge elffuæthusændhe jomfruer dagh war schicket fore oss pa wort radhus en beschedhen man Henric, ffrue Elsuffs swen aff Støffringh, met eth breff, som forneffnde ffrue Elsuff sændhæ till os oc lyddhæ pa Kalstrop oc Klæpstop, oc at hun war thes begherende aff oss, at wii skulde giffuæ the personer till then Helgheandhs hus her i Alburgh thette forscreffne breffs lyddelsse vdhi en skriff vnder wore incigle, thy at hun hafdhe giffuet Kalstrop oc møllæstedhet till forscreffne then Helgeandhs hus, oc at hun sielff wildhe gyømæ houæth breffuæt, thy at thet lyddhæ pa meræ gosz. Huilket breff wii grannelighe mæthe, hørde oc saghe oc war wskrabet oc wskorn oc wsmyttæth met all wlaflighe smyttæ oc lyddhe ordh fra ordh, som her effter følger: Alle mæn, thette breff see eller høræ læses, helse wii Pædher Swenssøn Skadelandh, Mekil Krusæ, Jeppe Jens-

sou aff Byenropp, som wæpnære ære, Lasse Owesson foghet pa Alburgh hus, Nis Mekilsson hærisfoghet pa Hornum hæris thingh, Symæn i Fyærkildh, Nis Nielsson i Astrop, Mekil Skyærff i Kongs Thisted (?) ewinnelighe meth Gudh; wii kungøre alle mæn, som nu ære oc kumme schulle, et aar effter wors herræ føsthelsar m^ocd^oxx pa thet ix^o then onsdagh nest effter sancti Kyeldhs dagh at wii nerwærendes ware i en gord, ther hedher Wæstergord i Klæptorp liggendæ i Hornum hæret i Woxløff sogn, i huilk[en] g[ord] [L]asse Olaffsøn i boer, oc en gord, ther hedher Kalstrop oc eth mølnæstedh i Wygherby sogn, ... lken gord i boær Nissæ Laues-søn, oc horde oc saghe, at en welbyrdigh man Lyder Holk aff Steweringh war i the forscreffne gorde oc mølnæsted selff tholtæ vberuchtæ dondhemæn, so ... ræ Jeppe Heggedaal oc Lawe Moghenssøn aff ... orsysell, Gunni Yuerssøn, Nis Perssøn Swingelbergh, Erik Matisssøn, ther wæpnære ære oc boo i Hymmersysell, Jessæ Pouelssøn i Kyelstrop, Jes Moghenssøn i Sk.....orp, Pæther Moghenssøn i Fyærkil, Nis Jenssøn i Nysom, Acer Pætherssøn i Hadhersløff oc Laghæ Jenssøn igh, ther bønder ære oc boo i Hymmersysell, meth huilke gode beschedhne dondhemæn forscreffne [Lyd]er Holk tillwanth sigh ræthelighe oc schielighe the forneffnde gaardhe oc mølnæstedh m..... lawhæfdh, so som hanum war for rettæ tillfundhen at weriæ fore rigesens raadh i Randhers, at thet war her Cristern Wennelbozs ræthæ gotz met alle synæ tilliggelsse oc hans rette kiøptæ k..... oc f[æ]k thet aff rettæ eyeræ oc gaff for fa... oc fult wærdh oc fæk thet met ja oc viliæ. Thette horde wii oc saghe, oc withnæ wii meth wore inciglæ hænghe fore thette breff nerwerendes som till fornæ staar. Quod vidimus et audivimus in verbo veritatis coram omnibus p..... pro..... in cuius rei testimonium et cautelam pleniorum sigilla nostra communi consensu presentibus sunt appensa. Actum et datum [anno di]e et loco supradictis etc.

38.

1442.

Jens Lauridsens Gavebrev til Helligaandshuset i Aalborg paa al sin Ejendom.
Tr.: Repertorium III, 602.

39.

19. Aug. 1443.

Tingsvidne af Aalborg Byting om Aalborg Helligaandshuses Ret til den Jord i Hasseris Bymark, som Peder Nielsen Rød havde skænket (Nr. 23).

Tr.: Repertorium III, 618—19.

40. 14. Okt. 1443.
Kong Christoffer bestemmer i sin Stadsret for København, at undervægtigt Brød skulde gives til S. Jørgens Hus og Helligaandshuset, og at de indgivne i Helligaandshuset ikke maatte købslaa uden at skatte med Byen.
 Kbhs. Dipl. I, 171, 173. Jvfr. Rørdam, 301.
41. 1443—48.
Ærkebiskop Tue i Lund og 8 Biskopper giver Aflad til dem, der besøge Helligaandskapellet i Randers.
 Tr. efter Oversættelse, fra c. 1500 i Kirk. Saml. 4. R. VI, 30. — Tiden er bestemt ved Ærkebiskop Tues Udnævnelse 1443 og Dødsåret for Biskop Jens i Roskilde 1448. Sept. 1445 var de fleste af de nævnte Biskopper forsamlede i København (Regesta I, 3750; Repertorium III, Nr. 7541. S. R. D. I, 333).
42. 5. April 1444.
Søster Inger Hermansdatter Pennov (i Maribo) bekender, at længe, førend hun gik i Kloster, havde hun givet Vester Aslund i Øster-Hassing Sogn til Helligaandshuset i Aalborg for sin Husbonds og sin egen Sjæls Frelse.
 Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 184--85.
43. 7. Marts 1445.
Anders Nielsen i Buderup skænker Aalborg Helligaandshus en Ejendom i Veggerby Sogn.
 Tr.: Repertorium III, 654.
44. 15. Marts 1445.
Torben Jensen giver Helligaandshuset i Aalborg en halv Gaard, et halvt Bol og et halvt Møllested i Svenstrup (Hornum Herred).
 Tr.: Repertorium III, 656.
45. 5. Maj 1445.
Kong Christoffer tager Aalborg Helligaandshus i sin Beskyttelse og giver det Løfte paa Saltum Kirke og alle Tremarkssager af dets vornede.
 Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [1 Segl]. Tr.: Repertorium III, 661—62.
46. 5. Juli 1445.
Biskop Thorlavs med Fleres Vidne, at Jep Axelsen Thott lovede at lade Helligaandshuset i Aalborg nyde uhindret Kalstrup og Kalstrup Mølle.
 Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 185.
47. 7. Sept. 1445.
Anders Bork, Gaardsmester i Helligaandshuset i Aalborg, fik Vidne af Hornum Herredsting om Husets Ejendomsret til en Gaard i Torpe (Voxlev Sogn), som Hr. Henrik Knudsen Gyldenstjernes Foged gjorde det stridig.
 Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [7 Segl].

Allæ mæn, som thettæ breff see ellær höræ læsit, hielsse wii Pouel Jenssøn, thingh foghet i Hornumhæret, Nis Jenssøn i Wæsterriis, som wæpner ær, Acer Jenssøn i Byennerop, Hintze Anderssøn i Moldbergh, Jes Pædherssøn i Thyristrop, Pædher Pouelssøn i Wolstrop och Thames Gerleffsøn kerlighe meth Gudh oc kungøre,

at aar effter Guts byrd 1445 vpa wor frwe affthen nativitatis war schicket for oss och flere godhe mæn, som tha nærwerenes wore oc thingh søchte pa Hornumhæris thiingh, renliuædhæ man brodher Anders Bork, gardhsmæster i then Helgeandhs hws i Alburgh, huilken eth fult stanendæ things withne æskædæ, fic oc framleddæ aff otte beschedenæ dondemæn, som ære Morten i Swldrop, Twri Postel, Mathes Pædherssøn, Jessæ Farssøn i Hietze, Jes Nielssøn i Dyr dop, Pædher Nielssøn ibidem, Nis Acerssøn i Hedægardh oc Søvren Nielssøn i Æstrop, huilke forscrefne otte dondhemæn sandrechtælighe meth beradhen raadh, sameldæ hender oc thørre frii wile swo withnædæ och saghdæ vpa thørre sannen oc godhæ tro, at then østerste gardh i Torpe i Woxleff soghn ær rættælighe oc schiellighe giuen till forneffnde then Helgeandhs hws i Alburgh aff rætt eghere meth alle synæ tilliggelsse, oc ma enghen then forneffnde gardh æller gardhs tilliggelsse hindre eller brughæ amodh thørre wile i forneffnde then Helgeandhs hws. Vtermere withnedæ thesse same forscrefne otte mæn swo then same tiidh, at Torpæ oc Torpæ mark war rebæth och skifft, nu i fastæ war, i firæ delæ, oc then fyærdæ dell aff marken war lacht till forsaghde then østerste gardh i Torpe meth rette, oc ther ouer togh her Henric Knutssøns foghdæ Benedictus Dall thriedie parten burth aff then forscrefne fyærdell jordh, som then Helgeandhs hws tillhør. oc laghdæ then till her Henrics jordh amodh rette. Framdelis withnædæ the oc swo vdhi thet same, at forsaghde broder Anders Bork oc hans wisse budh hafde wærit thry thingh nest fore sancti Johannis dagh nu war midhsommær vpa forsaghde thingh oc laste oc kyærdhæ, at forsaghde jord war thømfor aardh oc saadh amodh thørre wile oc amodh rette, och forbødhe the noghen at føre then agrødhæ thër vtaff, førræ en thet worthe ardelt anthen meth mynne æller meth rætte. Quod vidimus et audiimus in verbo veritatis, coram omnibus publice protestamur per presentes. In cuius rei testimonium sigilla nostra cum consensu presentibus sunt appensa. Actum et datum anno, die et loco supradictis.

48.

1. Febr. 1446.

Nis Wilder, Broder til Torben Jensen (Nr. 44), giver Aalborg Helligaandshus nogle Ejendomme i Svenstrup.

r.: Repertorium III, 678. — Gaven falder maaske sammen med »Niels

Villertsøns i Lessø hans Skødebrev paa Østgaarden og Møllestedet i Svenstrup« (ibd. 699).

49.

28. Sept. 1446.

Nis og Jes Svæniksen i Raakilde (Ellidshøj Sogn) giver Aalborg Helligaandshus deres Jord i Svenstrup.

Tr.: Repertorium III, 689.

50.

6. Maj 1447.

Kong Christoffer giver Helligaandshuset i Aalborg en Jord og Grund til derpaa at bygge en Vejrmølle.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 186.

51.

7. Maj 1447.

Pave Nicolaus V's Brev til Bisperne i Aarhus og Børghlum, at hvad Gods de finde med Urette frataget Helligaandshuset i Aalborg, skulle de sørge for atter lægges dertil.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 186.

52.

14. Okt. 1447.

Ridderen Anders Nielsen Jernskæg i Dronningholm giver ved sit Testamente Københavns Helligaandshus et Pund Rug, et Pund Byg og et fedt Svin.

Erslev, Testamenter, 211.

53.

1447.

Jens Nielsen i Volstrup skøder et Bol i Svenstrup til Aalborg Helligaandshus.

Tr.: Repertorium III, 726.

54.

4. Jan. 1448.

Kong Christoffer giver ved sit Testamente en Gave til Helligaandshuset [i Aalborg?] til at »fuldkomme det nye Hus med«.

Erslev, Testamenter, 214.

55.

22. Jan. 1448.

Gyde Nielsdatter af Birkelse skænker med sin Mand Per Grøns og sin Søn Thorlav Hvals Minde en Gaard i Glynge, Navtrup Sogn, til Helligaandshuset i Aalborg.

Tr.: Repertorium III, 729.

56.

1448—58.

Kardinalerne Bessarion, Dominicus (de Capranica), Latinus (de Ursinis) og Petrus (Barbus eller de Fuxo) giver Aftad til dem, der besøge Helligaandskapellet i Randers.

Tr. efter Oversættelse fra c. 1500 i Kirk. Saml. 4. R. VI, 28—29. — Tiden er bestemt ved Latinus' Udnævnelse 1448 og Dominicus' Død 1458. Navnene Guillerinus, Anthonius, Johannes maa være Kancellipaategninger.

57.

5. Marts 1449.

Kong Christian I stadfæster for Aalborg Helligaandshus Kong Christoffers Beskærmelsesbrev og Løfte paa Saltum Kirke (Nr. 45).

Tr.: Repertorium III, 754.

58.

22. Marts 1449.

En Kronens Gaard omtales liggende i København østen for Helligstes Kirke.
Kbhs. Dipl. II, 89. Jvfr. Rørdam, 301.

59.

9. Maj 1450.

*Væbneren Peder Eriksen Løvenbalk af Avnsbjerg skænker Aalborg Hellig-
aandshus en øde Gaard i Eidrup.*
Tr.: Repertorium III, 782.

60.

16. Nov. 1450.

*Karen af Alsbjerggaard skænker Helligaandshuset i Aalborg, i hvilket hun
udvælger sit Lejersted, et Bol i Attrup i Torslev Sogn.*
Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 187.

61.

11. Dec. 1450.

*Nille Monksdatter, Enke efter Nis Jensen Timmermand, pantsætter Aalborg
Helligaandshus en Jord i Aalborg.*
Tr.: Repertorium III, 792.

62.

9. Juni 1451.

*Vidnesbyrd om Optagelsen af Helligaandsklosteret i Aalborg i Helligaands-
ordenen og om de Betingelser, der aftaltes mellem Prior Anders Bork og
Præsten Hennike fra Aalborg paa den ene og Stormesteren og Kapitlet i
Rom paa den anden Side.*

Kopi i Istromenti 22, fol. 37 ff. (Arch. di s. Spirito).

Littere facte magistro et fratribus hospitalis Aleborgensis
Wibergensis diocesis.

In nomine domini amen. Anno a nativitate eiusdem domini
1451 die 9. junii indictione 14 pontificatus sanctissimi in Christo
patris et domini nostri domini Nicolai divina providentia pape V
anno 5., in mei notarii publici testiumque infrascriptorum pre-
sentia personaliter constituti religiosi viri Andreas Bork et Hen-
nichinus presbiter fratres hospitalis pauperum sancti Spiritus opidi
Aleborgensis Wibergensis diocesis exposuerunt, quod in prefato
hospitale Aleborgensi largiente domino non modica servetur pau-
perum et miserabilium personarum hospitalitas, eiusdem facultates
ad hoc ex largitione fidelium de die in diem incrementa suscipi-
ant, seque timere quod successu temporis propter aliorum incuriam
evanescere possit, quod tam pie et provide votivum hucusque sus-
ceperit effectum, et propterea ipsi fratres Andreas Bork magister
et Henechinus presbiter supradicti se et fratres ac sorores ipsius
hospitalis Aleborgensis alicui a probato ordini regulari sive hospi-
tali et presertim sancti Spiritus in Saxia de Urbe subici illiusque

ordinis voto professionis astringi desiderant, ut ex hoc firmior succedat subsistentia premissorum, non coacti nec compulsi, sed sponte et liberis eorum voluntatibus, prout asserunt et apparuit omnibus melioribus modo, via, jure, forma et causa, quibus melius et efficacius potuerunt et debuerunt, conjunctim et divisim se et prefatum hospitale Aleborgense reverendi in Christo patris et domini Petri Mathei et totius ordinis sancti Spiritus generalis magistri protectioni, tuitioni et defensionem subjecerunt, seque et prefatum hospitale Aleborgense ab eodem reverendo patre domino Petro Matheo et fratribus eiusdem hospitalis sancti Spiritus in Saxia professoribus, videlicet fratre Lauerentio de Roma priore, fratre Christoforo de Roma camerario, fratre Bartholomeo de Fabrica hospitalario, fratre Bartholomeo de Burgo cellarario, fratre Dominico de Corneto, fratre Johanne Colison, fratre Androtto de Sala, fratre Antonutio de Albeto, fratre Archangelo de Malleano, fratre Paulo de Castello sancti Helie et fratre Egidio capitulariter ad sonum campane, ut moris est, congregatis recipi humiliter postulaverunt, et tunc memorati reverendus pater dominus preceptor et fratres sancti Spiritus in Saxia de Urbe prefatos fratres Andream Bork magistrum et Henichinum presbiterum omnesque eorum fratres et sorores presentes et futuros predicti hospitalis Aleborgensis ad huiusmodi eorum protectionem, tuitionem et defensionem recipiendos duxerunt et receperunt, eosque omnibus privilegiis, indulgentiis, ut in quodam instrumento sive transunto in forma »vidimus« per auditorem camere apostolice patet, exemptionibus et libertatibus, indultis et gratiis, quibus sepe dictum hospitale in Saxia de Urbe ac singulares in illo degentes persone utuntur et gaudent, consiliariter uti posse voluit (!) perpetuo pariter et gaudere juxta vim, formam et tenorem cuiusdam concordie papii sedule, cuius tenor sequitur et est talis.

Primo fratres Andreas Bork et Henechinus prefati hospitalis Aleborgensis recipient habitum et observantiam regularem ad instar preceptoris et fratrum hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe cum potestate dispensandi etc.

Item magister dicti hospitalis sancti Spiritus Aleborgensis pro tempore [et qui] erit in posterum, vocabitur prior et habebit omnimodam jurisdictionem cum potestate, etiam ut supra, dispensandi etc.

Tertio facta supradicta receptione habitus et observantie ipse prior cum fratribus et sororibus gaudebunt omnibus exemptionibus, libertatibus, privilegiis et indulgentiis, indultis et gratiis, quibus gaudet dictum hospitale sancti Spiritus in Saxia in certo instrumento designatis, quod »vidimus« aliter appellatur et de omnibus illis habebunt transuntum manibus publicis signatum et sigillo camere sigillatum.

Quarto dabunt ipsi fratres anuatim prefato hospitali sancti Spiritus in Saxia de Urbe 12 florenos renenses in signum subjectionis et responsionis; fuit promissum inter partes, quod si quocumque anno prefati fratres hospitalis Aleborgensis prefato hospitali de Urbe non possint dictos florenos commode solvere, in secundo anno sequenti vel tertio integraliter persolvant et conjunctim.

Quinto, si contingat priorem dicti hospitalis mori, electio prioris ad fratres et conventuales eiusdem hospitalis sancti Spiritus Aleborgensis pro tempore pertineat, confirmatio vero spectabit prefato preceptori generali, et facta electione dum tamen de persona ydonea sufficiat ei, infra tres annos per se vel per nuntium pro confirmatione veniat aut mittat ad Urbem, qui prior administrationem in eodem hospitali auctoritate sue electionis per idem tempus libere gerat.

Sexto sufficiat dicto priori eiusque successoribus et obligati sint de decennio in decennium visitare preceptorem et capitulum generale eiusdem hospitalis sancti Spiritus in Saxia.

Fuit conventum inter partes, quod si prior prefati hospitalis pro tempore existens erit inutilis vel criminosus, quod absit, ipsi conventuales eiusdem hospitalis Aleborgensis possint eum privare prioratu, dum tamen cum justa et evidenti causa, et alterum eligere, qui uero pro confirmatione infra predictum tempus veniat ad Urbem per se vel nuntium qui etiam administrationem gerat per idem tempus auctoritate sue electionis.

Item voluit prefatus dominus preceptor, quod prior prefati hospitalis Aleborgensis et pro tempore existens possit recipere solutos et solutas ad religionem, nec non ecclesias, capellas et oratoria edificare eodem modo, sicut ipse preceptor generalis faceret, et religioni incorporare.

Septimo quod possint predicti fratres hospitalis Aleborgensis

presentes et futuri querere elemosinas, ut consuetum est in dicto ordine, per tria regna, scilicet Dacie, Suecie et Norvegie et eorum episcopatus et dioceses, nec teneantur de dictis elemosinis acquirendis alicui partem seu portionem dare, sed debeant in supradicto hospitali sancti Spiritus Aleborgensi uti ad edificationem ecclesie et locorum eorundem et ad augmentationem inibi divini cultus ac ad fratrum, sororum et pauperum ibidem victum substitutum et sustentationem.

Item quod dictum hospitale Aleborgense et eiusdem hospitalis persone non subiciantur alicui hospitali, membro seu persone, preterquam prefato hospitali sancti Spiritus in Saxia de Urbe.

Que omnia et singula supradicta reverendus pater dominus preceptor, fratres et capitulum sancti Spiritus in Saxia ex una et Andreas Bork et Henechinus pro se et suis successoribus promiserunt una pars alteri solemnibus stipulationibus hinc inde intervenientibus cum juramento sub bona fide firma et rata tenere et observare et adimplere et non contrafacere vel venire per se vel alium seu alios aliqua causa, ratione vel ingenio occulte vel manifeste, obligantes etc. renuntiantes etc. promiserunt mihi notario etc. et rogarunt me notarium infrascriptum supra [pre]missis omnibus publicum vel publica unum vel plura conficere instrumentum vel instrumenta etc. cum potestate conficiendi in forma valida veritate facti non mutata etc.

In quorum fidem et testimonium prefati dominus preceptor, fratres et capitulum ordinis sancti Spiritus voluerunt eorum maioris sigilli appensione muniri.

Actum in salecta apud dictum hospitale posita ante cameram ipsius domini preceptoris sua solita residentia, spectabilibus, venerabilibus et egregiis viris domino Andrea Monachi decretorum doctore priore ecclesie sancte Marie de Montepesulano, Johanne Christophori de Mediolano et Sagacio de Lucianis de Cantalupo testibus vocatis, habitis et rogatis etc.

Et ego Marius Nardi de Orto publicus imperiali auctoritate notarius, quia premissis omnibus interfui et presens fui, idcirco eam rogatus scripsi et publicavi signumque meum apposui consuetum etc.

63.

11. Juli 1451.

Stormesteren konstituerer i sin Fraværelse Broder Jean Colisson fra Burgund til at modtage den Ed, som Anders Bork og Henneke fra Aalborg skal aflægge til Helligaandsordenen.

Kopi i Istromenti 22, fol. 39 (Arch. di s. Spirito).

Commissio facta fratri Johanni Colisoni de Burgondia ad recipiendum professionem infrascriptorum fratrum etc.

Die 11. julii 1451 presentibus Sancio Gartie clerico Burgen-
sis diocesis et Cipriano de Mangionibus de Aretio testibus ad in-
frascripta habitis, vocatis et rogatis etc. reverendus pater domi-
nus preceptor personaliter constitutus agens vice et nomine prefati
hospitalis de Urbe ac aliorum suorum fratrum, cum sibi pro ne-
gotiis hospitalis opus esset ab Urbe discedere, constituit, ordinavit
et solemniter creavit suum verum et legitimum procuratorem, ac-
torem, factorem etc. ad recipiendum professionem habitus, reli-
gionis, ordinis et observantie ordinis sancti Spiritus in Saxia de
Urbe in forma solita et consueta, cum ea qua decet solemnitate,
religiosos viros Andream Bork magistrum et Anechinum presbiterum
fratres hospitalis sancti Spiritus opidi Aleborgensis diocesis
Wibergensis, promittentes pro se ipsis veram dicti ordinis et reli-
gionis professionem et aliis eiusdem hospitalis fratribus presenti-
bus et futuris, dans et plenarie concedens omnimodam auctori-
tatem et potestatem suam in omnibus et singulis supradictis fratri
Johanni presenti et humiliter acceptanti etc. Qui dominus pre-
ceptor, promisit etc. et generaliter etc. et rogavit me notarium et
cancellarium instrumentum etc. Et dederunt licentiam mihi no-
tario etc.

Actum apud dictum hospitale ante sacrestiam presentibus
quibus supra.

Et ego Marius Nardi de Orto notarius rogatus etc.

64.

12. Juli 1451.

*Broder Jean Colisson optager paa Stormesterens Vegne i Kapitlets Nær-
værelse Anders Bork og Henneke i Helligaandsordenen.*

Kopi i Istromenti 22, fol. 39 (Arch. di s. Spirito).

Professio supranominatorum fratris Andree et fratris HENCHINI
presbiteris et receptio in fratres et religionem etc.

Die 12. mensis julii 1451 presentibus Cipriano de Mangioni-
bus de Florentia presbitero, Buccano aliter Francisco de Duratio

de Albania et Egidio Johannis de Gramonti diocesis Tornensis testibus habitis, vocatis et rogatis etc. constituti personaliter genuflexi coram prefato fratre Johanne Colissoni recipiente vice et nomine prefati domini preceptoris vigore suprascriptorum commissionis et mandati prefati fratres Andreas Bork et Henechinus presbiter pro se ipsis ac pro aliis fratribus hospitalis Aleborgensis presentibus et futuris et pro sororibus profexionem expressam fecerunt ordinis sancti Spiritus in Saxia de Urbe in manibus ipsius fratris Johannis vice et nomine quo supra recipientis etc. et servatis servandis ut moris est. Idem frater Johannes vice et nomine quo supra auctoritate sibi in hac parte concessa dictam professionem cum auctoritate capituli ad sonum campanelle, ut moris est, convocati etc. admisit aliaque fecit et dixit in similibus servari consueta etc.

In quo quidem capitulo interfuerunt infrascripti fratres: videlicet ipse frater Johannes, frater Bartholomeus de Fabrica hospitalarius, frater Bartholomeus de Burgo sancti Leonardi cellararius, frater Antonutius de Albeto, frater Archangelus de Malleano, frater Paulus de Castro sancti Helie et frater Egidius de Ischia omnes unanimiter consentientes etc.

Et insuper idem frater Andreas Bork et Henechinus frater et presbiter nominibus quibus supra promiserunt fidelitatem et servare servanda et ad servitia pauperum domini nostri Jesu Christi penitus se tradiderunt etc., rogantes me notarium etc. et dederunt licentiam mihi notario etc.

Actum apud dictum hospitale de Urbe in sacrestia dicti hospitalis, presentibus quibus supra etc.

Et ego Marius Nardi de Orto notarius rogatus supra etc.

65.

13. Febr. 1452.

»Peder Matsen i Bollu wæbner gaf og legerede an. 1452 den søndag nest for Valentini dag en jord i Niibe til den Hellig Aands kirkes bygning i Aalborg og til Guds hæder og tieniste og fattige folkes i klosteret ibidem føde og ophold. Forseglet til witterlighed af hr. Peder Esgisen sognepræst i Thars, Jøs Nielsen og Thomas Nielsen, wæbner«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 10. L. Dipl.

66.

9. Juni 1452.

Bodil Wolfsatter giver til Helligaandsklostret i Aalborg to Gaarde i Grønning.

Orig. paa Perg. i Danske Selskabs Membraner. [8 Segl]. 1) A. S.; C. LVIII. 41. 2) G. S. 715. 3) G. S. 706. 4) og 5) Stumper. 7) Bomærke med Omskrift: Ing . . . Niel . en.

I Jesu Christi nawn amen. Allæ men them, som thettæ breff see heller høræ læses, helser jæch Bolde Wolffsdætter, Marten Swrs æffterleuer, kerlighe met Gudh och kungører, at jæch aff jen frii vilæe och kerlegh och i myn walmodh for myn siæls nytelichiet och for myn kiæræ broders Japp Kats och for begges war fadhers oc mothers och foreldhers och alle crestene sieles giuer oc vnner och oplather met thettæ mit obene breff och met allæ rættæ affhendher fra megh och myne arfwinge til then Helgæandz hws i Alborgh til then samæ Helgæandz kirkes och hwses bygninghe och ther i at storkæ met Gudz hiether och thieneste och fatughe folks fødhe och cledhe och ophold two myne garthe, som jach hawer liggendes i Øster Grønynghe i Noruhæret i Salingholm, huilke fornefndæ two garthe, som nw iboondes ære Krestiern Graii i then jene och Azser Morsingh i then annen, the samæ foresaude 2 garthe meth alle thieræ rætte eghe och tilliggelsse, sasom ær agher och ængh, fæleeth och fægangh och fiskewondh, wot och thiwrth, lithet och møgeth, inteth vnden tagen, och tilbindher jæch megh met myne rætte borne arwinge at frii och frelse och hiemele och tilstande them til forsawthe then Helgæandz hws til ewerdhelige eghedom for hwer manz hindher och atalæ. Till vtermere och høgræ forwarninge thesse forscrefnæ thingh tha hawer jæch, forneffnde Bolde Wolffsdætter, met vilie och vidzskab hengd mit inseyll for thettæ breff met ander flere gode menz inseylæ, som jæch hauer latet bedhet ther til vidnesbyrd, sasom ære her Olaff Powlsson, prior i War Frvkloster i Alborg, her Michil Persøn, sognprest ther samæ stedz, Volaff Maltisøn, Mattis Bork, Per Laurissøn, Jwngwar Nielsson, radhmen, och Krestiern Vinther, borgar i thæt same stet. Datum Alborgis anno domini 1452 feria sexta infra octauas corporis Christi gloriosi.

67.

8. Aug. 1452.

»Niels Jeibsen af Svenstrop, en bonde, gaf til Hellig Aands kloster i Aalborg 3 af sine agre an. 1452 tirsdag nest efter S. Petri dag ad vincula, da Oluf Andersen (!) vaar Prior ibidem«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 11. L. Dipl.

68.

24. Okt. 1452.

Væbneren Per Grøn skænker Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Nørre Saltum mod, at der skal holdes en ugentlig Messe.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 187—88.

69.

14. Nov. 1452.

Christian I tager Brødrene og Søstrene i Helligaandsklostret i Aalborg i sin Beskyttelse og beder Prælaterne, at de ville tillade, at Klosters Bud maa fare efter Almisse i deres Bispedømmer.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 188—89.

70.

7. Maj 1453.

Vidne af Hornum Herredsting om, at Anders Bork, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, mageskiftede en Gaard i Torpe (Voxlev Sogn) mod en i Sørup (nu Buderup Sogn) med Jes Nielsen Frosti.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [10 Segl]. 7) og 8) ulæselige Rester.

Alle men thette breff se eller høre læses, kungiøre wi Nis Werræ, hæretzfoghet i Hornum hæret, Nis Jenssøn i Westerriiss, Las Maltson, Hinrik Luno, ther waben ære, Morten i Suldorp, Per Smid Hetze, Terkil Tordssøn i Bondorp, Seuerin Perssøn i Støffring, Tygi i Wolstorp ok Per Tvriissøn i Swenstorp met thette wort obne breff, at aar effter Gudz byrd 1453 then mandagh nest for helligh torsdagh po Hornum hæretz thingh war skikkit for oss och mange dannemen, tha nerværendes ok thingh søkte, regelbwnden man broder Anders Bork, prior i then Hellighandz huss i Alburgh, huilkin som logligh esket, fek ok framledde eth fult och loglight thingxwitnæ aff ottæ beskedhne dannemen, sossom ware Pouel Jenssøn i Hornum, Per Pouelssøn, Pouel Matissøn, Jes Owssøn i Wegerby, Sywert Maltssøn, Per Pouelssøn i Abeldgord, Seuerin Perssøn ok Per Bonde i thet same stet, huilke forscreffne men alle ottæ met ændrecteligh røst ok [sam]elfeste hender witnede po there siæll och sannend, at them so Gud hielpæ, athe sowæ ok hørde po then same dagh oc vppo thet same thingh forneffnde prior først skiøde Jes Nielssøn Frosti jen then Helligandz rettæ frii gord, som liggendes er i Torpe i Woxloff sogn, huilkin Hommel Øll nu vti boor, met ager och engh ok alle sinæ tilliggelse til ewige eyædom; item tha strax skiffte ok sk[iød]de then same Jes Nilssøn then forneffnde prior ther for amod igen jen hans gord, huilkin han nu sielff vti boor ok er liggendes i Siørup i Hornum sogn i forneffnde Hornum hæret met alle sinæ

tilliggelse, som er ager ok engh, fægangh oc fiskewatn, lidet ok myghet, inthet undtaget, til forneffnde then Hellighandz huss til ewerdeligh eyedom ok tho i so made, at then same Jes Nilssøn skal tage til sigh til then same gord i Torpe, som han igen fek, sodan ledingh ok bøndervtrettzell ok alle koningligh skat ok thieneste, som han til forne war woon vt at giøre aff then forscreffne gord i Siørup, ok at then gord, som then Hellighandz huss igen fek i Siørup, skal være so frii, [som then] same gord i Torpe til forne war. Ok i so made tha tillode herre Knut Hinrikssøn, ridere och høuitzman po Alburghuss, som thet læn [t]ha i være hade, po koningens wegne och bønderen ok legssmen i same forneffnde hæres, at thet skifftæ skulle so tilgaa [oc] bliuæ [stadfest] til ewigh tiid. Huilkit wi hørde och sowæ, thet so gik ok foor innen fire stokke po forscreffne Hornum hærets thingh, thet witne wi framdelis po tro ok sanne oc haue til witnessbyrd ladet henge wore indzegell for thette breff. Datum anno die et loco supradictis.

71.

24. Aug. 1453.

Vidne af Aalborg Magistrat og Borgerskab, at Anders Bork, Prior, og Hr. Henneke, Præst i Helligaandsklostret i Aalborg, først har bygget og forbedret Hospitalet, og om Ægtheden af det pavelige Privilegiebrev (Nr. 51). Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, Nr. 14. [1 Segl].

Alle, thenne nerwerende schriffth se, høre eller vnderstande, hielse wi burgmestere, radmen och menicheed i Alburgh ewindelig medh Gud, kungiørende alle nerwærendis oc tilkommendis, at effter thy thet [o]ss effter wore sandhertz widerligheed æræ tilbeden och tilmanede for Gutz och rettens skyld aff hederligh men, broder Anders Bork, prior, och hans conuentis b[rø]dere i thet Hellighandz huss i Alborg at seyæ oc witnæ retwisheed met thøm amood then vgunst oc vreth, som sommæ menniske thess werræ noger tiid tildierffwendis at hauæ giort eller welæ giøre eller seyæ po them och forschreffne Hellighandz huss, hurelundis och for huat sagh the begynttæ och vptoge thet same Helligandz huss, tha til en bædre oc mere vnderwisinge alle rethwises oc gode menniskes ændrecteligh witnæ wi i thette wort obnæ besegelde breff po wor cristeligh tro och sannæ, at oss full widerlight er i en sand dageligh nerwærelse oc sommæ wore forfædre for oss, hurelundis thet mange fatige, vsle och wanføre menniske thess

werræ tiit oc oftæ i mange aar her i Alborg lidde stoor nøød oc moxen forfores bode i gade och stræde och anderstedh for wanrøcht serlestis aff there store widerstyggeligh siugdom oc kranckeyt, forthy at wi hauæ alder hørd eller spurd eller wore forfæder for oss, at her war noger synderligh fattige oc siuge menneskes tilflyelse eller hospitale aff arild ænthen i Wiborg stad eller her i Alborg eller nogerstedz i Wiborgx biscopdommæ och siælden i nogen biscopsdommæ her vmkringh, ther fatige, siuge och wanføre menneske kunne so nøttoffrteligh for Gutz skyld haue røcht oc tilflyelse, som thet sigh skielligh bwrde, førre æn hederligh men, Anders Bork, som siden wort broder i forskreffne Helligandz huss och nu er prior, oc herre Hennike, prest oc conuentis broder i same stet, gjorde thet for Gutz skyld oc nytte ther gode menneskes almisse till met there egen gawe och arff oc andre gode ideligh arbeyde, som the ther po lagde formiddelst gutzthienestis oc forskreffne fattige oc wanføres folkis bestannelse, swo athe begynttæ met all there formughe at bygge thet same hospitale, so at fra then tiid, thet war so giort, at ther kunne noger mishundeligh oc Gutz gerningh giøris, tha hauæ the siden aarligh aar ee meer och meer forskreffne hospitale met bygningh och gutzthieneste ladet hollæ oc formere bequennemeligh met the conuentis brøder oc syster, som sigh ther ind giuet hauæ først efter werdige faders rad met Gud biscop Hermins, som sit samthykke oc nade til forskreffne hospitales fundement nadeligh gaff oc vnttæ, Gud hans siæll hauæ, och siden wor andeligh fader pauæ Nicholaus ydermere stadfest hauer, met flere nadher, som wi klarliken hørt haue. I huilkit forskreffne hospitale forskreffne Anders Bork, prior, och hans conuentis brøder oc syster siden thet første, thet so begynt war, haue mishundeligh annamet och indtaget alle the fattige oc wanføre menneske, som there willi willæ thertil giuæ oc tilfly efter tilbyrlige vselheed oc siugdom, oc røchtet oc tracteret them bode met kost och klæde æn til thenne tiid, spidalske folk vndentagen, som the met Gutz hielp well forsware mughe for Gudh och huer danneman, och ma them ængen annet tillegge met rettæ, æn at then pauens bulle eller breff, som then artichell vti stande skreuen, aff huilke there hospitale oc conuentæ mest fore begynth oc funderet er, som forscreuit staar i thette breff, then hauæ the i so made retteligh forhwerwet efter

sand gerninge, som skedde ære hære i byen, huilkin forskreffne bulle wi ransaget hauæ i thessæ forskreffne made met hederligh men, herre Laurens Andersson, publico notario, oc andre gode klerke nerwærendis i wor radstowæ, welbørdige men, herre Ottæ Nielsson oc herre Knut Hinriksson, riddere, oc mange andre friborne men til witnesbyrd, so at wi ære them fulkommeligh witnæ och tilstand i so made, som fore er sagd. In quarum rerum maiorem euidenciam et cautelam firmiorem sigillum villanorum Alburgensium presentibus cum consensu duximus appendendum. Datum Alburgis anno domini 1453 ipso die sancti Bartholomei apostoli dei gloriosi, sed actum predicto anno feria tertia proxima post festum beati Olai regis et martiris.

72.

29. Septbr. 1453.

Præsten i Aalborg, Ilfar Pedersens Forlig med Helligaandsklostret om den Arv, der tilfaldt hans Søster, Johanne Pedersdatter, som var Søster i Klostret.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 189—90.

73.

1453—55.

5 Biskopper give Aftad til dem, der besøge Helligaandskapellet i Randers.

Tr. efter Oversættelse fra c. 1500 i Kirk. Saml. 4. R. VI, 30—31. — Tiden er bestemt ved Udnævnelsesåret for Biskop Jep i Børglum (1453) og Dødsåret for Biskop Thorlak, tidligere af Viborg (1455).

74.

6. Juni 1455.

Johanne Andersdatter af Asdal, Enke efter Hr. Niels Eriksen Banner, giver Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Veggerby.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 190.

75.

30. Sept. 1455.

Gave- og Mageskiftebrev til Helligaandsklostret i Aalborg fra Prioren Anders Bork og Præsten Niels Andersen paa et Stenhus og en Jord i Aalborg.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 191—93.

76.

13. Jan. 1456.

*Hr. Niels Pedersen Gyldenstjerne til Aagaard giver ved sit Testamente hver Kirke i Aalborg, Randers og København en Skilling grot og Helligaands-
huset i Næstved tre Skilling grot.*

Danske Mag. 3. R. III, 298—300.

77.

21. Jan. 1456.

Væbneren Nis Jensen af Vesterris mageskifter en Gaard i Veggerby mod en i Torpe med Helligaandsklostret i Aalborg.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve Nr. 19. [7 Segl]. 1) Stump.

5) A. S.; H. XLV. 3. 6) Bomærke.

I Jesu Christi nawn amen. Alle men, thettæ breff see eller høre læsæ, hielser jæch Nis Jenssøn aff Westerriis, ther waben ær, kiærligh met Gudh oc kungiøre, ad jæch hauer giord eeth maghskiffæ met brodher Anders Bork. priorn i then Helghandzhus i Alborgh, oc conuentet i thet samæ sted i so made, ad jæch hauer vnt them til forneffnde then Helghandshus een gardh til ewindeligh eghedom met alle sinæ rettæ eghe oc tilligghelse, huilken gardh som jæch hauer ligghendis i Thorpet i Saltum soghin i Børlums bispsdom, huilken Simon Hwet her tilforne i boedæ oc haffdæ aff mæk for een annen gardh, som the haue vnt megh igien oc til ewærdelighe eghedom met alle syne rettæ eghe oc tilligghelse, huilken gardh the fingæ aff frue Johannæ aff Aasdal och ær ligghendes i Wiggerby i Hornumhæret i Wiborghs bispsdom. Thenne forneffnde gardh i Thorp i Saltum soghin met alle sine tilligghelse, sosom ær ager oc engh, wot oc tiwrt, lidet oc mygghet, inctet vntaghen, tilbinder jæch mæch oc mynæ arwingæ met thette mit obne breff ad frii hiemlæ oc tilstande til forneffnde then Helghanzhus for hwar manss hinder oc atale. Item vm thet so hend segh nogher tiid, ad then forneffnde gardh i Thorp winnes met rettæ fra then same Helghandzhus met wor landsloff, tha tilbinder jæch mæch oc myne arwinge ad frii them so god een gardh igien, som then ær, eller oc then forneffnde gardh i Wiggerby vden alle hinder oc igienseyelse. Til windisbørdh thesse forskreffne thingh hauer jæk lat hengæ mit intzeil nedhen for thette breff met andere hiederlighe menss intzeile, som jæch hauer bedhet her fore met mit, sosom ære Las Maltissøns, Jes Eyessøns, Kristern Mickelsøns oc Las Dans, ther wæbener ære, Johan Smeds, ther borghemester ær i Alborgh, oc Mattis Borks, radman i thet samestet. Datum anno domini 1456 die beate Agnetis virginis gloriose.

78.

11. Marts 1456.

Kong Christian befaler Fogden paa Aalborghus og Magistraten i Aalborg m. fl. at lade rebe Marker i Hasseris, som tilhøre Aalborg Helligaandskloster, men hvis Besiddelse gøres det stridig.

Afskrift og Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 14 og 15.

Wii Christiern meth Gutz nathe Danmarkis, Norgis, Wendes oc Gotes koning, greve i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre viterlight, at prior aff then Helgheands hus i Aaleborgh haver beræt

for oss, at ther ær noghit ødhe gotz oc jord, som ær ager oc æng, liggende i Hatzeriis mark, giffuet til forn: Helgheands hus, hvilken jord, ager oc æng somme aff borgerne i Aaleborgh oc bønder i Hatzeriis brughe emoth forn: priors oc closters myne, them til stoor skade oc forfang, emoth rette, hvilket wii ey tilstæde wele eller mue. Thi bethe wii ether oc strengelighe biuthe wor foget pa Aaleborghs huus, borgemestere oc radh i samme stædh, Lasse Dan, Jon Wiffardssen, Morten i Sulthorp oc Thorkil Thordssen i Bunthorp, at i lade tilsighe the, som eyghere ære oc lodh haue i forn: mark, oc taghe ther tiidh til meth them at rebe oc skiffte forn: mark mellom them, effter thii som loghen udwiiser, suo at thet æy offtere gøris behoff at komme for oss, oc farer ther meth, som i wele antsware for Gudh oc wære bekende for oss. Oc forbiuthe wii nogher man forn: prior eller Helgheands huus her emodh at hindre i nogher made under vor kongelighe heffn oc wrethe. Datum in Rostok feria quinta post dominicam Letare nostro sub secreto presentibus dorso tenus impresso, anno domini 1456.

»Denne kongl: befalning blev eodem anno 1456 d. 12. novembr. fuldkommeligen efterlevet af Hans Lerke, foget paa Aalborghuus, Las Dan, Jon Wifførtssen, wæbnere, Johan Smedh, Severin Eskildsen, borgemestere i Aalborg, Matthias Bork, Per Nielsen, Povl Povelsen, Nis Erichsen og Christiern Winter, raad-mænd, da de samtlige vaare paa Hatzeriis mark og lode i vedkommendis præsentz alle agrenis reebning og deelning skee ved de af kongen udnefnte tvende mænd, Morten i Suldorp og Terkild Thordsen i Bondorp, som deris schriftlig attest her om formelder, dat. d. 4. decemb. ejusdem anni. Men som kiæren oc engen vaare da fulde, saa blev dens reebning per eosdem 2 viros til nestfølgende aar opsat«.

79.

21. Juni 1456.

Markvard Tidikkesen nævnes som indgiven i Helligaandshuset i København. Kbhs. Dipl. II, 104.

80.

11. Juli 1457.

Kong Christian I giver paa visse Betingelser Helligaandsklostret i Aalborg Volden og Jorden mellem Gravene vesten for Klostret fra Vesterport. Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 193.

81. 31. Okt. 1457.
Otte Henriksen Smalstrup af Villerup og Knud Jensen Rotfeld af Lønstrup give Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Jetsmark.
 Tr.: Danske Mag. 5. Række II, 194.
82. 10. Nov. 1457.
Sjælegave til Aalborg Helligaandskloster af Fru Maren Krabbe, Jens Olufsens Hustru af Bustrup.
 Tr.: Danske Mag. VI, 81 f.
83. 1457.
Mageskifte mellem Aalborg Helligaandskloster og Bispen i Børglum om Ejendom, der tilhørte Saltum Kirke.
 Ældste Archivreg. III, 55.
84. 5. Nov. 1458.
Væbneren Nis Roodh af Løgsted giver til Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Øster Ørbæk (Kornum Sogn).
 Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, Nr. 21. [7 Segl]. 4) Bomærke; Omskrift: S. Johan Pe . . . 7) Bomærke; Omskrift . . Michelbeke.

I Jesu Christi nawn amen. Alle men, thettæ breff see eller høre læse, hielser jæch Nis Roodh aff Løgsted, ther waben ær, kerligh met Gudh ok kungiøre, ath jæk ok myn kiære hussfrw Cicel met begges wore frii wilie oc kerlighe i wore wore (!) wælmodh haue giueth, vnth, oplathet oc æn giue, vnnæ oc oplathe oc met alle rättæ aldelis affhende fra oss oc wore aruinge met thette wort opne breff til then Helghanshus i Aleborgh til ewerdelich eghedom til then same Helghandz kirkes ok huses bygningh ok ther i at styrke Guds hedher ok theniste oc fattughfolkes fødhe oc kledhe oc ophold for wore siæle hielsen oc for wore foreldres ok slekts ok for alle godhe kristnæ siæle een wor gardh, som wi haue liggendes i Østerørbek i Slethæret i Wiborgh bispdom, huilken gardh Kristern Skumekaal nw i boer ok giuer til aarlighe skyldh 1 pund korn oc 8 grot. Thenne fornæffnde gardh met ager oc engh oc met alle sine rettæ eghe oc tilliggelse, hwat thet helzst næffnes kan, tilbinde wi oss oc wore arwinge met thettæ wort obene breff at frii, hiemle oc tilstande til fornæffnde Helghandshus for hwar manss hinder oc atale, oc kiændes wi oss ok wore aruinge hereffter ingen ræt at haue i thet fornæffnde gods. Til stadfestelse alle these forskreffne thingh haue wi met wilie oc witskap lathet henge wore intzeile for thettæ breff met andere hiederlighe mens intzeile, som wi bedhet ther fore, sosom ære her

Gregers Andersson aff Nes, Marten Swans, ther waben ær, Johan Smeds, Mattis Borks, Per Nielssøns, Arnd Michelbeks, radmen i fornæffnde Aleborgh. Datum anno domini 1458 dominica post festum omnium sanctorum.

85.

10. Marts 1459.

Kong Christian I skænker Skagen Kirke til Aalborg Helligaandskloster, naar Præsten Hr. Jep er død.

Tr.: Ny kirk. Saml. II, 333—35.

86.

11. Marts 1459.

Christian I giver Helligaandsklostret i Aalborg alle 40 Marks Sager og der forneden over Klosters Vornede og Tjenere.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 194—95.

87.

15. Marts 1459.

Kongens Rettertings Dom, hvorved to Gaarde tilkendes Helligaandshuset i Randers.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. I, 87—88.

88.

24. Febr. 1460.

Borgemester Christiern Winter bekender sig at være Helligaandsklostret i Aalborg en Sum Penge skyldig, hvilken han lover at tilbagebetale i Løbet af et Aar.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 195—96.

89.

27. Maj 1460.

Væbneren Anders Jepsen Grubbe af Særsløv giver til Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Gjelstrup, dels i Bytte for en Gaard, dels for Sjælemesser. Afskrift af Langebek efter Arne Magnussen i L. Dipl.

I Jesu Christi naffn. Alle men, thette breff see eller høre læsæ, hielser jech Anders Jeibssen aff Særsløff, ther waben ær, kerligh met Gudh och kungiøre, at jech aff jen frii wilie ok wælmoth haffuer vnth ok oplathet oc æn vnner ok oplather ok met alle rette affhender met thette mit opne breff fra mech ok myne aruingæ til then Helgands hus i Alborgh til ewerdeligh eghedom een myn gardh, som jech haffuer ligghendis i Gielstorp i Woxløff soghen i Hornum hæret oc i Wiborghs bispdom, huilken gardh Per Eriksen nw iboor ok giffuer til aarlighe skyld een tynne sild, først i saa made for een gardh, som priern i forde then Helgands hus oc conuent i thet same stet haffue giffuet mech ther amoth, huilken gardh the fingæ af Michel Lawrissen i Strandbygardh, ok Nis Grijs nw iboor ok ær liggendis i Øøby i Thydh ok i Ræffs hæret iblant annet mit gods, ok giffuer til aarlighe skyld 2

pund korn, ok til ewerdeligh eghedom. Item hwat som then gardh i forde Gielstorp, ther skylder 1 tyn sild, ær bæther æn then, som skyller 2 pund korn, thet haffuer jech giffuet til then same Helgands hus for myn siæls nyttelighed ok for myn kiære husfroes ok for alles theres siæle, som hær effter staar oprægnid, først Lawe Grummessøn, som bodhe i Ørum, ok hans husfro ok theres børn, Niels Bratze ok hans husfro frw Aase, som bodhe i forne stet, ok begges theres børn, Otte Strangissøn ok hans husfro frw Mette, som bodhe i Fyyn, ok theres børn, Jep Anderssøn ok hans husfro frw Ingeborgh, som bodhe i Sællandh, ok begges theres børn, Otte Jebssøn, Per Jeibssen, jomfro Annæ, Henrik Hindzsøn ok hans hosfro frw Johannæ ok begges theres børn ok for alle cristne siæle. Item haffuer forde prior ok conuent i forde then Heligands hus jæt mech pa theres godhe tro, at the ok theres effterkome i thet stet wile ok skule lathe holde jen begengelse een tiid hwært aar til ewighe tiid, som ær annen daghen sancti Wolborgh dagh, ok vm afften tilforne met vigiliis met so mange klerke, som tha nærværendis ære, ok annen daghen met messer, ok vm ther noghet loffligt hinder ifiølle pa then dagh, ok at thet jo skal skee tha i then vghe ther nest effter vthen hinder. Item thenne forde gordh i Gielstorp met alle sin ræt eghe ok tilliggelse, so som ær ager ok engh, woth oc thiwrt, lithet ok mygghet, incte vntaghen, ehwat thet helzst næffnes kan, tilbinder jech mech ok myne aruingæ at frii, hiemle ok tilstande til forde then Helgands hus til ewerdeligh eghedom eghe skulendes i alle made, som for ær saghd.

Til vthermere stadfestelse alle thesse forscreffne thing tha haffuer jech lat hengæ mit intzeil for thet breff met andere ærewerdighe menss intzeile, som jech haffuer bedhet ther til met mit til windisbørdh, so som ær her Per Winters officialis i Alborgh, her Lauris Waltersens sogneprest i Woxløff, Kristern Winters borghemesters i forde Alborgh, Johan Smeds, Per Nielsens, Cord Godetids, Henrik Brabanders, ther radmen ære i forde Alborgh. Datum Alburgis anno domini 1460 feria tertia infra octavas ascensionis domini.

90.

14. Febr. 1461.

Konventsbrødrene i Helligaandsklostret i Aalborg optage Hr. Anders Jakobsen Bjørn og hans Hustru Fru Anna i Ordenens Broderskab.
Afskrift i L. Dipl. og i »Dyrskjøts Brevbog« (Ny kgl. Saml. Fol. Nr. 558), fol. 137.

Ossz elschelige barmhiertighedens fader, søn och den Helligaand retsindeligen tilgiffuet. Erlig og welbyrdig her Anders Jacobsen, rider, och hans kiere hustru fru Anna med derisz kiere børn ynscher wi conuentz brødre wdi den Helligaands hus i Aalborg aff st. Augustini orden dend guddomelige naades forøgelse och sallighed udi Herren wor gud.

Enddog Gud aff euighed haffuer forseet sine wdualde, huilche hand haffuer beschichet at worde hanz sønsz billede lige, paa det at hand schulle bliffue dend første fødde iblant mange brødre, dog haffuer hand wed same sin søns wor meglere och igienløzers tilkommelse wdaff sin barmhiertighed wndt och thilladt os weifarendes mennischer mange hielp, lægedom och raad thill sallighed, som ere den christne kierchis sacramenter og prediche embede, offer, bønner och andre almindelige och seerdeelis øffuelser thil dyd och fromhed, som er alle hans naades schiench och gaffue och nogen bequemelige och schichelig middel, wed huilchen wi kunde saligen øffue, thilloche och bewege os selffuer indbyrdes til same dend euige wdwellelsis lychsalighed at fortiene og euindeligen bekome. Huorfor hederlige venner, h. Anders Jacobsen och fru Anne, effter eders gudfrygtige och kierlige hiertelag och eders mange welgierninger løn och werdschyld, med huilchet i elscher Gud och wor orden, wdkreffuer, da haffuer wi bewilget, samtygt och annammet eder wdi den hellige forbeneffnde ordens aandelige brøderschab och woris inderlige elscheligheds sønderlige forbund och tilhobeføyelse, och bewilger och thilsiger eder saa wel i døden som i livet (om i ellers wil bliffue fremdeelis schicheligen til at forgiene (!) saadanne velgierninger) fuldkomelige loed og part, item broderlig deelagtighed wdi alt det aandelige gode, som er messer,ottesang, vigilier och almisze, som dend gandsche orden indtil euig tid kand giøre, med andre gudelige gierninger, som woris frelsers mildhed och naade wilde giffue at maate schee hos os — thilsiger eder ochsaa her forwden, at naar eders dødelig affgang fra denne werden scheer (Gud giffue, det maatte worde hannem tachnemmelighed), och det bliffuer os tilkiende giffuet, da schal alle di begengelser och thiennister schee och holdis for eder, som plejer at schee wdi seerdeelished for woris medbrødre, som ere hensoffuede. Item effter woris hellige apostolische privilegier och friheders indhold, dersom nogen giffuer forne brødre eller di

fattige noget aff deris godz, efftersom deris formue er megen och synden stor till, och dør wdi en sand poenitentz och schrifte-maall, da schal hand wdaff woris autoritet och myndighed were fuldkomen afflest aff alle sine synder och giøris euige deelagtige wdi dend hellige romersche wduald kirche loed, helligdomb och indwielse och pillegims reise til den hellige graff i euighed. Datum Herrens aar 1461 paa st. Valentini martyris dag.

91.

15. Marts 1461.

»Anno 1461 dominica Letare gaf Anders Bech af Støfring til den Hellig Aands huus i Aalborg ald sin arverettighed i en mose, som kaldis Siøgaards mose«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 20.

92.

1461.

»Broder Anders Bork kiøbte anno 1461 til den Hel. Aands huus i Aalborg en øde gaard i Siørup i Hornum sogn af Nis Jenssen«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 21.

93.

23. Juni 1462.

Kirsten, Enke efter Nis Worri, forhen Foged paa Aalborghus, tilbageleverer til Helligaandsklostret i Aalborg Søgaard (Veggerby Sogn), som hendes Mand uretmæssig havde frataget det.

Afskrift af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 22 og i L. Dipl.

Alle men, thette bref see eller høre læse, kundgiør jeg Kirsten Christensdotter i Budsted [sive Budstrup], Nis Worris effterleverske, met thette mit opne breff, at then aabygge, som jeg oc myn hosbund haffde i lye oc laan aff regelbunden man prior Anders Bork i then Helghe Ands huus i Aaleborghe, som kaldis Siøgaard, liggende i Hietz synderst i byen for en ørte korn til aarlig skyld, then stund hand kunde tale theris mynne; nu haffuer myn hosbund maneth meg i hans dødsseng for Gudz skyld oc Vor Herris døds skyld, at jeg skulde lade thet gotz komme til then Helghe Ands huus igien, som thet sig bør af rette, saaframt som jeg vil have hans siæl oc myn behiulpen, oc var thet hans største klawe oc kiære paa hans siæles vegne, at han førde thet gotz i træde oc kom thet under leding, som thet ey før vor, end then tiidh hand vor foged paa Alborghuus. Nu effter hans yderst villie oc mundh, oc efftersom jeg selfwer veeth, ther sandhed er, andtworder jeg fra mig oc myne arvinge forn. gotz oc til forn: then Helghe Ands huus igien at wære til ewindeligh eydom, oc kiendis jeg meg

oc myne arvinghe ingen lod eller deel at haffue i forn. gotz i nogen maade. Til witisbyrd henger jeg mit indzegel netthen for thette mit opne breff, met andre gode mentz indsegl, som jeg tilbether besegle met meg, som ære Berthil Henrichsen, myne børns rette laffveværge, hr. Niels i Nørrup, ther hørde min hosbunds rede oc viste hans vilæ, Anders Jebssen i Hørby oc Gregers Matsen i Gulbeck.

Dat. Bustet a. domini 1462 vigilia sti. Johannis Baptistæ.

94.

25. Nov. 1462.

»Gerlof Martinsen, prior i Øø kloster, og Eddele, priorissa ibidem, gjorde paa egne og sambtlige convent-søstres vegne mageskifte med broder Anders Bork, prior i den Hellig Aands huus i Aalborg, og convent ibidem, saa at hine overlod til den Hel. Aands huus en gaard i Svenstrup, item en øde gaard i samme sogn, som kaldis Topsgaard, og et boel i Ellershøy med alderis tilleg. Finge der imod af prior Anders og den Hel. Aands huus noget gotz til vederlag i Hanherret, nemlig en gaard i Lørsted, 2 boel i Holmsøe og et boel i Altrop. Dat. i Øø kloster an. 1462 die ste. Katerine virgiris et martyris gloriose«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 23. L. Dipl. Jvfr. Ældste Archivreg. III, 120—21.

95.

4. Dec. 1462.

En Ejendom i Malmø nævnes som liggende syd for Helliggesthus Kirke og østen ved Gaden.

Orig. paa Perg. i Svenske Rigsarkiv. — Vil blive trykt i Dipl. dioc. Lund IV.

96.

1463.

I et Skøde fra Dronning Dorothea nævnes Dronningens Gaard i Frue Sogn i København, liggende vest for Helliggejsthus Badstue.

Hofmans Foundationer X, 183.

97.

16. Jan. 1464.

Christian I skænker Helligaandsklostret i Aalborg en Grund norden paa Sanden. Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 196.

98.

20. Nov. 1464.

Børglumbispen Jep Friis's Brev, hvorved han henlægger Saltum Kirke med Tilliggender til Helligaandsklostret i Aalborg, efter at nu Sognepræsten Jens Becker er død.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 196—197.

99.

1464.

Mikkel Laurensen af Strandbygaard og Hustru Karen Thomesdatter stifte nogle Messer i Helligaandsklostret i Aalborg og give dertil sex Gaarde (i Sindrup (Ydby Sogn), Sønderhaa, Haderup, Hem og 2 Gaarde i Jestrup, Sønderhaa Sogn).

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 197—98.

100. 1464.
Der nævnes i et Brev fra Magistraten i Aalborg en Helligaandsklostrets Jord udenfor Østerport.
 Ældste Archivreg. III, 23.
101. 30. Maj 1466.
Karen Thomesdatter, Mikkel Laurensens Hustru af Strandbygaard, skænker ved sit Testamente til Aalborg Helligaandskloster, hvor hun udvælger sig sit Lejersted, en Gaard i Estvad Sogn, to Gaarde og en øde Gaard samt et halvt Møllested i Haderup Sogn og en Gaard i Hem, 14 Heste, 20 Faar og forskellige Klæder og Kostbarheder, især til Udstyrelsen af St. Knuds Alter, hvor hendes Mand har stiftet en daglig Messe. Jvfr. Nr. 99.
 Tr.: Ny danske Mag. VI, 140—42.
102. 3. Aug. 1466.
Hr. Anders Jakobsen Bjørn af Stenalt giver Aalborg Helligaandskloster en Gaard i Gunderup.
 Tr.: Danske Mag. 5 R. II, 198—99.
103. 10. Okt. 1466.
Niels Roodh i Ravnstrupgaard skænker Helligaandsklostret i Aalborg et Byggested i Ravnstrup.
 Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 199—200.
104. c. 1466.
Torlof Hval stifter to Messer for Hellig Kors Alter i Aalborg Helligaandsklostrets Kirke.
 Notits i Danske Atlas V, 145—46.
105. 29. Sept. 1467.
Jes Nielsen Fowel skænker Helligaandsklostret i Aalborg en Jord i Aalborg. Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, Nr. 30. [6 Segl]. 1) Brudstykke med Bomærke. 2) G. S. 707.

I Jesu Christi nafn amen. Alle mæn, thette breff see eller høre læse, helser jegh Jæs Nielsøn, som kallis Fowel, aff Wodinsiyldh kerligh met Gudh, ok kungør jegh met thette mith obne breff, ath jegh aff jen kerlighe frii wilie ok i mith walmodh hafwer gifwedh, vnth ok vpladhet och en giffwer, vndher och vpladher och met alle ræthe afhendher fra megh och mine arwinghe met thette mith obne breff then Helighandh til hedher til then Helighandhz hwss i Alborgh ath ther met ath (!) styrcke Gudz hedher och thieniste och fatighe folks fødhe, kledhe och vpholdh myn jordh, som jegh hafwer ligendhis i Alborgh i sancti Bodils soghen, hwilken jordh som Winther Smidh nw i liæ hafwer aff megh och skal giffwe til arligh skyldh sex skilling groth ther aff, hwilken

jordh som jegh hafwer ærwith efther myn fadher, modher och sydsken och k pthe aff min brodher Erasmus. Thette forn effnde gardz jordh bodhe i l ngghen och i bredhen, so mygghet som min r tthedh er ther vthi, tilbindher jegh megh och mine arwinghe met thette mith forn effnde breff ath hiemle, fri och tilstandhe for hwar mandz hindher och r the tiltale til forn effnde then Helighandz hws for min siels nyttelighedh och myn ki ere hosfrvves och begghis wore b rns, fadhers, modhers och foreldhris och alle cristhene sielis. Til stadfesthelse alle thesse foreskrefne thingh hafwer jegh met wili e och widskaff ladhet hingghe mith insehgel nedhen fore thette breff, ok hafwer jegh ladhet bedhe andhre  rwerdwghe m ndz insehgil her fore met mith til winnisbyrdh, som  r her Niels Jenss ns, soghen presth adh sancti Bodhil, Per Nielss ns, Jahan Smidhz, Cristiern Winthers och Anders Skredhers. Item omwel then jordh, som megh tilh rer i then jordh, som Kay Frises i w re hafdhe, then hafwer jegh och gifwet och stadfesth til forn effnde then Helighandz hwss. Datum anno domini 1467 ipso die sancti Michaelis.

106.

23. Nov. 1467.

V bneren Jon Viffertsen af Torstedlund sk nker til Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Gjelstrup i Voxlev Sogn.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve Nr. 29. [6 Segl]. 5) Brudstykke. 6) Bom rke; Omskriften ul selig.

I Jesu Christi naffn amen. Alle men, som thette breff seer heller h re l s e, hielser jak Jon Wiffertson aff Torstelwnd, ther waben er, kierligh met Gwd, oc kung re jak met thette mith obne breff, ath jak met min frii willi e oc i min walmod met min ki ere hosfrues raad, willi e oc samth ki e hawer giwith, wnth oc vpladhet oc en giwer, wner oc vpladher oc met alle retthe afhendher fraa mik oc mine arwinghe met thette mith obne breff jen min gaard, som jak hawer ligindis i Gelstrop i Woxl f soghen i Hornwm herreth i Wiborgz biskopsdom, hwilken gaard nw iboor Niss Swens n oc giwer til arligh sk ld jen  re koorn oc anneth, som ther b  r met retthe aff ath gaa, til then Heligands hwss i Alborgh ath st rkke ther meth Gwtz hiedher oc theneste oc fatughe folckz f dhe oc cledhe oc n tth rteligh vphold then Heligand til hiedher for min siels salighieth oc min ki ere hosfrues Kierstin Kresterns dotthers oc fore vore b rns oc foreldhres. Thenne forn effnde gard

met agher oc engh oc met alle sine retthe eghe oc tilleggils, i hwath thet helsths (!) nefnis kaan, tilbindher jak mik, fornæffnde Jon Wiffertsøn, oc mine arwinghe ath frii, hiemle oc tilstandhe met thette mith obne breff til fornæffnde then Heligands hwss til ewerdeligh eghedom eghe skullendes for hwar mands hindher oc retthe tiltale. Til wdermere forwaringh oc stayfestels tha hawer jak met williæ oc wiidskab lath henghe mith ingheseyel nedhen for thette breff, oc hawer jak lath beddhe andhre erwerdughe mendz her fore met mith til windisbørd, sosum er her Oloff Po-uelssøn, som prior war i Warfrue closter i Alborgh, her Nils Jensøn, sogne presth ath sancti Bodils kirki ibidem, min kiære bro-dher Lass Wifferthson, Niss Eriksøn oc Griiss, radmen i Alborgh. Scriptum anno domini 1467 curia mea Torstelwnd die sancti Clementis.

107.

23. Dec. 1467—6. Okt. 1478.

Ved en Kontrakt afsluttet af det romerske Kloster 23. Dec. 1467 om Almisseeindsamlingen paa Sicilien optræder som Vidne bl. a. »dominus Johannes de Dacia, archipresbyter plebis Collignole diocesis Veronensis«. Paa lignende Maade optræder denne oftere i de følgende Aar, sidste Gang 6. Okt. 1478. Han kaldes en enkelt Gang (19. Maj 1473) Prior, undertiden (f. Ex. 21. Juli 1474) »dominus Johannes Mathie de Dacia«, undertiden »archipresbyter s. Marie de Collignola«.

Istromenti 21—22, 24—25, passim. (Arch. di s. Spirito). Joh. Mathie blev siden pavelig Kollektor i Norden og døde her 1483 (utrykte Pavebreve).

108.

1467.

Mikkel Laurensen af Strandbygaard og Hustru Karen Thomesdatter skøde Hvanstrup m. m. til Broder Anders Bork, Prior i Aalborg Helligaandskloster, for en daglig Messe ved St. Olafs Alter i Klosterkirken.

Uddrag af Christen Sørensen Testrup i Jydske Saml. I, 367.

109.

1468.

Prior Anders og Konventet i Aalborg Helligaandskloster optage Oldermændene og Medlemmerne i St. Laurentii Gilde i Ordenens Broderskab.

Uddrag i Ann. Eccl. Dan. II, 645.

110.

7. April 1468.

Anna Jensdatter skøder til Aalborg Helligaandskloster sit Hus og Jord i Randers.

Tr.: Ny kirk. Saml. II, 529.

111.

5. Juli 1468.

Pave Paul II befaler Provsten i Børglum efter Ansøgning af Jens Nielsen, Prior for Aalborg Helligaandskloster, at bekræfte Indlemmelsen i Klostret af Skagens Kirke med tilhørende Kapeller, der var skænket af Kong Christian. Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

112.

12. Juli 1468.

Vidne af Aggersborg Ting, at Las Tamsen skødede til Helligaandsklostret i Aalborg et ubygget Sted i Aggersborg.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [10 Segl].

Alle men, som tetæ breff seer høre læse, helsæ wii Cresten Espensøn, som ten dagh tynggh høre war paa po (!) Agersbore tynggh, Per Tamsøn prest i same stet, Nis Larsøn i Tellygh, Morten Mortensøn, Nis Polsøn, Jes Sevrensøn i Torp oc Erik Jensøn evindeligh met Gudh; aar effter Gus bårdh 1468 ten tisdagh nest efter sancte Ketylle dagh war skeket man broder Jhens, loligh esket oc fek 1 fuldh tinghsvinne met 8 dande (!), som erre Erik Jensøn, Per Kørik, Terkil Persøn, Ander Nilsøn, Ander Larsøn, Lydele Creten, Mikil Nilsøn i Ørbek oc Arls (!) Sevrensøn, tisse forscreffne dandemen war innen 4 stokæ pa forscreffne tynggh, so oc hørdæ same dagh, adh Las Tamsøn war innen 4 stoke forscreffne tynggh oc skøte fra sek 1 øbøgestet ligenis nes østen til ten Helyghans hus i Agersbore medh sins broder seyelse oc sin søkyns (!) tilladilse oc kyn... sek fudh adh have obboret. Til binder jek mek oc mine aringe (!) frii oc frels forscreffne Heleans klo[st]er for alle the, som pa kan tale met ræte. Til eyder (!) mer vinnisbårdh henge wii vor incegil ned[e]n for thæte breff etc.

113.

29. Juli 1468.

Otte Henriksen Smalstrup og Knud Jensen Rotfeld skænke Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Lønstrup i Maarup Sogn.

Tr.: Danske Mag. 5 R. II, 200—01.

114.

9. Aug. 1468.

Pave Paul II stadfæster Aalborg Helligaandskloster i Retten til dets Privilegier og Ejendomme.

Tr.: Ann. Eccl. Dan. II, 645—46.

115.

24. Juni 1469.

Anders Jakobsen, Provst i Børghlum, bekræfter som pavelig Dommer Aalborg Helligaandskloster og dets Prior Jens Jakobsen (!) i Besiddelsen af Skagens Kirke med tilhørende Kapeller. Jvfr. Nr. 111.

Tr.: Hofmans Fundationer IV, 150—53.

116.

1469 eller 1479.

Indskrift paa en Korstol i Københavns Helligaandskirke om Kirkens Istandsettelse.

Tr.: Møllerup og Storck, Helligaandskirken i Kjøbenhavn, 2.

Anno milleno CDLXque noveno
 Regni Danorum Christierne [o: o] scepra tenente
 Ac disponente Roschildenses [o: m] que regente
 Ecclesiam gnavo Martino [o: i] Presule Olavo
 Hæc domus in laudem moderatur — — —
 — — — — — — — — — — — — — — — —

Augustine pie Paulo par sic et Helie
 Nos tecum pone finito mortis agone.
 Sub præceptore Petro Plow laudis honore
 Concrepat æterni Numinis iste chorus.

117.

23. April 1470.

Stormesteren og Kapitlet i Rom optage Præsten Jep Andersen fra Odense Stift som Medlem af Helligaandsordenen. Der bevilges ham et Aars Prøvetid, og efter den Tid kan han aflægge Eden for sin Biskop.
 Kopi i Istromenti 21, fol. 173 (Arch. di s. Spirito).

Recipitur in fratrem presbiter Jacobus Andree de Dacia.

1470 die vero 23. mensis aprilis Rome apud hospitale in camera preceptoris constitutus personaliter coram domino preceptorie (!) et omnibus fratribus tunc in hospitali residentibus venerabilis presbiter Jacobus Andree Octoniensis diocesis in regno Dacie genuflexus cupiens intrare sacram religionem sancti Spiritus et in ea vivere sub obedientia regulari ac in illa perpetue domino famulari humiliter supplicavit per ipsum dominum preceptorem et fratres ad eam religionem recipi et admitti. Qui prefatus dominus preceptor de consensu et assistentia supradictorum fratrum visa bona voluntate dicti presbiteri Jacobi et humili eius postulatione eum juxta dispositionem et institutionem regule dicti ordinis ad religionem predictam paterne et gratiose recepit ac ei habitum religionis imposuit, reservato sibi tamen anno probationis juxta ipsius ordinis instituta, et cum licentia, quod si post annum voluerit profiteri, possit professionem illam emittere in manibus episcopi diocesani sui, qui vice preceptoris illam ab ipso valeat et possit recipere etc.

Anthonium Crispus de Corneto,
 notarius.

118.

23. April 1470.

Stormesteren optager Helligaandshuset i Nakskov, som Præsten Jep Andersen

har istandsat, og som dets Ejer, Borgmester Berthold Esbernsen, har givet Afkald paa, i Helligaandsordenen.

Kopi i Istromenti 21, fol. 173 v. (Arch. di s. Spirito).

Summissio domus sancti Spiritus in oppido Nakschow in regno Dacie.

Petrus Matheus etc. Dilecto nobis in Christo carissimo Jacobo Andree presbitero Ottoniensis diocesis in regno Dacie salutem in domino. In nostra proposuisti presentia personaliter constitutus, quod tu ex magno devotionis fervore, quem ad ordinem sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe diutius gessisti et continuo gerere non desistis, quandam domum ab antiquis temporibus in oppido Nakschow in terra Lalandie supradicte diocesis deputatam pro tenendo hospitalitatem, que ut asseritur est de jure patronatus discreti viri Bertholdi Esbernii proconsulis opidi supradicti, tunc jam collapsam et omni hospitalitate penitus destitutam, in honorem et titulum sancti Spiritus supradicti de elemosinis Christifidelium per te undique collectis ac pro parte etiam tuis propriis sumptibus reparasti et reformasti, hospitalitatem in ea continue tenendo, prout tenes etiam de presenti. Verum ut domus ipsa sic reformata sub titulo et honore sancti Spiritus possit semper et tutius conservari, nobis humiliter supplicasti, ut domum ipsam cum membris et annexis suis omnibus et forsan in posterum annectendis sacro et apostolico hospitali predicto de Urbe aggregare, incorporare et summittere ac eam in protectionem dicti apostolici hospitalis, prout stant membra et alie domus dicti ordinis, de gratia recipere dignaremur.

Nos igitur, qui et honori et ampliacioni sacri et apostolici hospitalis predicti merito tenemur et debemus incumbere, tuis in hac parte supplicationibus inclinati domum ipsam sic per te ut premittitur restauratam cum omnibus suis membris annexis et in posterum annectendis auctoritate nostra ordinaria, qua perenne fungimur in hac parte, de consensu tamen, voluntate ac presentia supradicti Bertoldi dicte domus asserti patroni, qui juri sui patronatus in illa per se suosque heredes et successores in perpetuum in manibus nostris et nostri capituli totaliter renuntiavit expresse atque illud ut sequitur summittendum cessit, concessit, tradidit, transtulit atque mandavit, ut de predictis patet manu secretarii nostri, notarii publici, autenticum instrumentum, hospitali apostolico sancti Spiritus de Urbe supradicto immediate summittimus,

ascribimus, incorporamus et eam in dicti apostolici hospitalis protectionem gratiose recipimus, ipsam ceteris membris et domibus religionis et ordinis predictorum tenore presentium favorabiliter aggregando, volentes et concedentes, ut etiam domus ipsa cum aliis suis membris annexis et ut supra forsitan annectendis omnibus illis indultis, gratiis, libertatibus, privilegiis, exemptionibus, immunitatibus et honoribus, quibus hospitale apostolicum sancti Spiritus de Urbe predictum et alia sua membra seu domus huiusmodi per orbem diffusa potiuntur et gaudent, supportatis oneribus tanquam unum ex membris ipsius apostolici hospitalis perpetuo potiatur et gaudeat, in quibus eam semper sicut cetera membra seu domos ordinis et religionis predictorum manutenere, conservare et defensare concedente domino procurabimus. — Datum Rome 23. aprilis 1470.

Anthonium Crispus de Corneto,
notarius.

119.

23. April 1470.

Stormesteren anerkender Jep Andersen som Prior for Helligaandsklostret i Nakskov og giver ham Ret til at udsende Bedere i Odense Stift.
Kopi i Istromenti 21, fol. 174 (Arch. di s. Spirito).

Collatio domus sancti Spiritus in Nakschow in regno Dacie.

Petrus Matheus etc. dilecto in Christo confratri ac religioso nostro carissimo fratri Jacobo Andree presbitero Ottoniensis diocesis in regno Dacie salutem. Cum nuper pro tue devotionis zelo, quem geris ad ordinem sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe in religiosum nostrum et ipsius apostolici hospitalis, prout humiliter postulasti, solemniter receperimus, reservato tibi anno probationis juxta dicti ordinis regularia instituta et cum licentia post annum probationis huiusmodi in manibus episcopi diocesani tui vice nostra professionem si volueris emitendi, nos volentes te pro tuis laudabilibus meritis, quibus apud nos a fidedignis multipliciter commendaris, ulterius favore prosequi gratioso, te fratrem Jacobum antedictum sponte et ex certa nostra scientia ac omnium confratrum nostrorum ad presens in hospitali predicto degentium accedente consensu omnibus melioribus modo, via, jure, causa et forma, quibus melius et efficacius possumus et debemus, priorem, rectorem, gubernatorem, procuratorem, factorem,

negotiorum gestorem, et si quo alio nomine melius et validius dici et censi potest et debet, domus nostre sancti Spiritus in opido Nakschow predictae Ottoniensis diocesis, membri prefato hospitali sancti Spiritus in Saxia de Urbe immediate subjecti, juriumque omnium et pertinentiarum eius auctoritate nostra ordinaria tenore presentium facimus, creamus, constituimus et solemniter deputamus, dantes et concedentes tibi ex nunc vigore presentis mandati plenam licentiam et liberam facultatem, possessionem et tenutam predictae domus omniumque et singulorum membrorum sibi annexorum et annectendorum per te ipsum intrandi, apprehendendi et libere capiendi, ipsamque et membra eius annexa et in posterum annectenda ac eorum singula bona mobilia et stabilia, presentia et futura, tam in dicta diocesi quam alibi consistentia possidendi, fructificandi, regendi et gubernandi, possessiones quoque ac domos, pomeria, terras, agros, prata, predia et bona alia ipsorum quaecumque stabilia affictandi ad laborandum, dandi et concedendi, locandi et dislocandi, prout tibi pro bono et evidenti utilitate dicte domus videbitur expedire, ad biennium dumtaxat vel ad triennium ad plus, male locata, vendita, alienata, distracta, usurpata vel aliter male concessa dislocandi, vendicandi, recuperandi et illa ad jus, dominium ac proprietatem dicte domus plenarie reducendi, fructus quoque, redditus et proventus, jura et obventiones quascumque predictorum bonorum a quibuscumque debentibus petendi, exigendi et recipiendi, et de his que receperis finem, quietationem et refutationem generalem et pactum ac plus ulterius non petendo cum clausulis opportunis faciendi, elemosinas insuper et quaecumque caritativa subsidia in predicta diocesi Ottoniensi dumtaxat pro sustentatione dicte domus et pauperum ad illam confluentium a quibuscumque Christifidelibus honeste querendi, petendi et recipiendi et illis omnibus, qui predictas elemosinas et subsidia pie rogaverint, familiaritatem, consortium ac partem omnium et quarumcumque elemosinarum, orationum, missarum, jejuniorum, vigiliarum et aliorum quorumcumque bonorum spiritualium, que fiunt et fient in toto ordine sancti Spiritus in remissionem peccatorum suorum tribuendi et concedendi, domos quoque in diocesi predicta sub titulo sancti Spiritus de novo erigendi et erectas [ordini predicto ascribendi et intitulandi, fratres etiam viros tamen providos, honestos et solutos et non alterius

religionis ac aliter bone conversationis et vite de novo faciendi et recipiendi eosque in dicta domo et suis annexis et annectendis ponendi et instituendi, removendi et destituendi, prout tibi visum fuerit expedire, fraternitates etiam in ea diocesi et non alibi ordinandi et faciendi. Contra falsarios etc. Et pro premissis omnibus et singulis etc. unum vel plures procuratores etc. Et generaliter omnia alia etc. volentes insuper etc. Datum etc.

Anthonium Crispus de Corneto,
notarius.

120.

27. Marts 1471.

»Anders Staverskog, Ridder, tilligemed Jens Jeipssen a wapn, Kirstine Jensedatter i Jordorp, Jep Hendrickssens Efterleverske, Hr. Niels Jenssen af Valdorp, Yrgen og Jens Bille af wapn samt Kirstine Erichsdatter og Kattrine Erichsdatter, Jomfruuer, oplader til den Helligaands Huus i Malmø en Jord, som dem i rett Arf tilfaldt efter hederlig og velbyrdig Mand Hr. Truid Jenssen, Degn i Lund. Datum Malmø 1471 feria 4ta proxima post dominicam Lætare«.

Uddrag i Klevenfeldts Seglsamling, Goyæ, efter tabt Orig. i Malmø.

121.

1471.

»Haver en Adelsmand Oluf Pedersen i Svendstrup i Utersløf Sogn af Vaaben givet en Gaard i Ølbye, tvende Gaarde i Strandhøvet i Faxe Sogn og en anden liden Gaard til den Hellig Aands Closter i Kiøbenhavn«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 302.

122.

25. Febr. 1472.

Mageskifte mellem Magistraten i Aalborg og Hr. Jens Nielsen, Prior i Helligaandsklostret.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [1 Segl].

Alle men, thette breff see eller høre læsse, helse wii burgemestere, radmen och menichedh i Alburg ewinnelich met Gudh och kungiøre for alle sa foreneth och forlicht ad wære met hederlich man her Jens Nielson, priær i then Helgens hws i Alburg, ok conuent ibidem, ad the mwge och scwle sat en godh fast mwr mellum there closters kirke ok Vesterport lige wd aff thet vester nør hirne aff thornet och sa nør intil then gamle pyll vesthen kirken, som forwisd ok wdstikketh ær, och giøre ther en godh fast mur ok holden ferdich ok byen vdhen schade. Item scwlæ the ok giøre en godh ferdich gadhe eth herstræde vesthen wd met Matis Reme-snyderis hws ok gord, sa wiidh ok bredh, som jordhen nw fore fwndhen ær po there closters jord ok grundh, ok ther for scwde (!)

the haffe igen, til there closters nyt och gaffn ad forbætre there closters kirkegordh met, och alt thet gamlæ herstræde, som nw gonger fra Vesterport ok sa nær wdh met there kirke gordh, vnderthagendis ther vdi en frii gongh nordhen til Vesterport, til pompen och fra, til byss behoff. Item scwlæ the ok haffe til there closters nyt ok kirke gord all then jord ok grund, som byss planke och wern nw stor, och sa intil then vester mur, the ther sæt scwlæ. Ad thette sa fast och fwllelich holdis schall, haffe wii met endrecht och samtøk hengt wor byss ingseylæ nædhen for thette breff. Datum anno domini 1472 feria quinta ante officium oculi mei.

123.

8. Maj 1472.

»Per Buddissen i Hasseriis bekiender sig skyldig at være til den Hellig Aands huus i Aalborg 20 mark liüsch udi guld og stoderpenninge, for hvilken sum penge hand pantsetter closteret ald den rettighed og deel, som hand efter sin fader har arvet i den gaardsted i Hasseriis i fellug med Per Offuerskærer, borger i Aalborg, liggende næst norden til den gaard, Per Olufsen iboer, at closteret skal nyde og beholde bem. gaard til et frit brugeligt pant, indtil den af ham eller hans arvinger igien bliver indløst. Forseglet af hr. Oluf Henningsen, official, Per Overskærer og Matthis Remsnider, borgere i Aalborg. Dat. anno 1472 fer. 6 post ascensionis«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e. 27. L. Dipl.

124.

11. Maj 1472.

»Kirsten Krogs i Aalborg haver givet, skiødt og afhændet til den Hellig Aands kloster ibidem en half fiering jord, liggendis i hvert fald i Hasseriis mark, med den halve gaardsted der i byen, som hun hafde arvet efter sine forældre, til evindeligt eyendom, dog ea conditione, at, om hun nogensinde blev siug og vanmægtig og hafde da ingen hielp eller trøst, skulde de tage hende ind i den Hellig Aands huus og lade hende der nyde, ligesom andre fattige og syge mennisker, sin nødtørftig ophold. Samme brev (hvorudi hendes broder hr. Hans Erichsen vaar nefnet) vaar forseglet af hr. Oluf Henningsen, præst og bispens official i Aalborg, Las Wivertsen, prior i Vorfrue closter ibid., Johan Smedh og ¹⁾ Griis, raadsmænd ibid. Dat. Alb. anno 1472 feria 2da infra octavam ascensionis domini«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 26. L. Dipl.

¹⁾ Tom Plads i Uddraget.

125.

16. Juli 1472.

Kong Christian tager Helligaandsklostret i København i sin Beskyttelse og tillader det at sende Bedere rundt om i Landet.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV. 108—9.

126.

1472.

Blandt de afdøde Velgørere af de evige Vikarer i København nævnes Hr. Jens Jakobsen fra Helligaandsklostret.

Kbhs. Dipl. IV, 111.

127.

15. Juni 1473.

Prior Erngisel Jensen og Priorisse Johanne Mogensdatter i Hundslund Kloster mageskifte Gods i Vester Brønderslev med Prior Jens Nielsen i Helligaandsklostret i Aalborg.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 201—02.

128.

3. Nov. 1473.

Efter Begæring af Lucianus de Firmo, Sekretær ved S. Spirito in Sassia, udfærdiges Transsumpt af pavelige Privilegier for Helligaandsordenen af 29. Maj 1319, 9. Aug. 1355, 27. Juli 1419, 9. Juni 1431 og 25. Marts 1446. Den sidste Bulle, Eugen IV's Broderskabsbulle, er ledsaget af Stadfæstelser af Nicolaus V og Calixtus III. Om Bullerne jvfr. Brune, Histoire de l'ordre du Saint-Esprit, 144—52.

Orig., meget ødelagt, i Kjøbenhavns Gaarde og Huse, 429.

129.

12. April (?) 1474.

Stormesteren Innocentius de Rovere indsætter Broder Christiern til Prior for Helligaandsklostret i København med Forkastelse af hans tidligere Indsættelse af Kong Christian og denne Indsættelses Stadfæstelse af Prior Jens Nielsen i Aalborg.

Tr.: Rørdam, Københavns Kirker og Klostre, Tillæg 91—93, med Aaret 1486 eller 1487. Da var imidlertid Innocentius død (1484), vistnok ogsaa Jens Nielsen. Det synes, at man i Originalen kan læse Aaret 1474 og maaske Pavenummeret Quarti. April Maaned vilde passe med Kongens og Prior Christierns Ophold i Rom.

130.

13. April 1474.

Pave Sixtus IV bekræfter Kong Christians Omdannelse af Helligaandshuset i København til et Kloster efter Mønster af S. Spirito i Rom.

Tr.: Ny kirk. Saml. VI, 564. Kbhs. Dipl. III, 5.

131.

25. April 1474.

Efter Opfordring af Kong Christian fritager Stormesteren Helligaandsklostret i København fra al Afhængighed af andre Klostre end det i Rom og befaler særlig Prior Jens Nielsen i Aalborg ikke at indblande sig i det københavnske Klosters Forhold.

Kopi i Istromenti 25, fol. 12 v. (Arch. de s. Spirito).

Exemptio prioris in Haffinia.

Innocentius etc. Dilecto confratri etc. Ad ea que auctoritatem et conservationem jurisdictionis dicti hospitalis ac bonum et quietum regimen membrorum ejus prospicuerit [o: prospiciant], semper omni studio ac libenter intendimus eaque gratiis et favoribus, quantum cum deo possumus, prosequimur opportunis. Hinc est quod cupientes pro tuis erga religionem benemeritis, ut in domo nostra predicta sancti Spiritus in Haffinia, cuius tu de pre-

senti prior existis, quietius cum tuis confratribus vitam ducas et efficacius possis cum comodo negotiis suis semper intendere, ad supplicationem serenissimi domini Cristierni Dacie etc. regis incliti te ac successores tuos et domum nostram predictam sancti Spiritus in Haffinia ab omni visitatione et jurisdictione quorumcunque religiosorum nostri ordinis sancti Spiritus nobis mediate vel immediate subjectorum, quocumque fungantur officio seu quavis prefulgeant dignitate, et presertim fratris Johannis Nicolai prioris domus nostre sancti Spiritus in Aleburg Vibergensis diocesis membri etiam prefato hospitali de Urbe immediate subjecti ac eiusdem successorum in illa, auctoritate ordinaria ac ex certa nostra scientia perpetuo eximimus et plenarie liberamus ac te ab omni promissione per te cum tuis confratribus premissorum occasione eidem fratri Johanni Nicolai seu cuicumque alteri prestita, etiam sub vinculo juramenti ac instrumentis cum sigillis publicis et autenticis vallata et roborata, ac ab ipso juramento [te] et confratres tuos etiam eadem auctoritate plene absolvimus et absolutos esse volumus per presentes teque et tuos confratres et domum nostram predictam sancti Spiritus in Haffinia in nostram ac dicti hospitalis de Urbe meram et immediatam subjectionem ac protectionem exnunc omnino suscipimus et volumus, ut tam pro censibus solvendis quam pro alia quacunque causa nostre dumtaxat jurisdictioni, cohercioni (!) et iudicio cum tuis confratribus et nullo alteri in posterum sis astrictus, mandantes ideo per presentes omnibus et singulis religiosis nostris ubilibet constitutis et precipue fratri Johanni Nicolai priori in Aleburg antedicto sub pena excommunicationis late sententie, quatenus de te aut confratribus tuis ac de domo nostra predicta in Haffinia in aliquo se nullo modo impediant [o: immiscant] et nullam tibi et tuis confratribus seu dicte domui nostre sancti Spiritus in Haffinia quavis causa molestiam inferant seu prestant aut te et confratres tuos predictos in persona vel rebus inquietare non audeant quovis modo, sed hanc nostram exemptionem studeant tibi, confratribus tuis et domui nostre predictae in omnibus inviolabiliter observare, in quantum nos et auctoritatem nostram voluerint revereri. In quorum etc. Datum Rome 25. aprilis 1474.

Antonius Crispus de Corneto cancellarius.

132.

26. April 1474.

Prior Christiern fra København udnævner den romerske Helligaandsbroder Jacobus Rafaelis til sin Stedfortræder, særlig ved det forestaaende Generalkapitel.

Kopi i Istromenti 25, fol. 13 (Arch. di s. Spirito).

Procuratio prioris de Dacia.

1474 die vero 26. mensis aprilis Rome apud hospitale presentibus domino Johanne Mathie de Dacia ac fratre Johanne Piero de Mediolano religioso ordinis sancti Ambrosii testibus venerabilis frater Cristiernus prior sancti Spiritus in Haffinia diocesis Roskildensis creavit suum procuratorem fratrem Jacobum Rafaelis de Urbe religiosum professum sancti Spiritus ad comparendum pro eo in futuro celebrando generali capitulo et acceptandum, quemcumque in illo statuentur pro honore et statu religionis; item ad omnes causas per eum vel contra eum motas vel movendas a quibuscumque et contra quoscumque eum (!) in Romana curia, etiam cum potestate substituendi unum vel plures procuratores etc. promisit de rato etc.

Idem Anthonius Crispus notarius.

133.

26. April 1474.

Stormesteren giver Prior Christiern fra København Kvittering for Betalingen af Afgiften, 4 Rhingylden aarlig, for de kommende 6 Aar.

Kopi i Istromenti 25, fol. 13 (Arch. di s. Spirito).

Quietatio pro 6 annis facta priori sancti Spiritus in Haffinia in Dacia.

Innocentius de Roma preceptor generalis sancti Spiritus te fratrem Cristiernum, religiosum nostrum priorem domus nostre sancti Spiritus in Haffinia Roskildensis diocesis, tenore presentium quietamus et plene absolvimus de censu pro 6 annis futuris ab ista infrascripta die incipiendis et ut sequitur finiendis, id est de 4 florenis Renensibus, in quibus teneris quolibet anno ratione census pro dicta domo nobis et generali camere hospitalis, et hoc facimus, quia pro dictis 6 annis, ut supra, et de dictis 4 florenis anno quolibet, ut premittitur, fuimus a te debite satisfacti et de te sumus de his bene contenti. Datum Rome 26. aprilis 1474.

Anthonius Crispus de Corneto cancellarius.

134.

4. Juni 1474.

Biskop Jep af Børglum giver Aalborg Helligaandskloster Patronatsret over Skagens Kirke med tilhørende Kapeller, efter at nu Præsten Hr. Jep er død.
Tr: Ny kirk. Saml. II, 336—37.

135.

14. Juni 1474.

Jørgen Gøye giver ved sit Testamente 6 Mark til Helligaandsklostret i København.

Tr.: Danske Mag. VI, 125.

136.

2. Juli 1474.

Viborg Landsting bekræfter et Lavhævdsbrev, som Hr. Jens Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, havde ladet taget i en Markskelssag.

Indtaget i en Vidisse, udstedt 3. Juni 1542 i Viborg af Christian III (Aalborg Hospitals Breve Nr. 35).

Fore alle mendt, thette breff seer eller høre lesze, kundtgiør Niss Sale, landztingshører i Nørjutlandt, Erick Erickszenn aff Awensbierrig, ridder, Cristiernn Eskildtszenn, Jess Knutszen, Niss Griiss, webnere, Pouell Abildtgaardt, burgemester, Euuert Lauritszenn, webner, Lass Rasck, radmandt, Peder Lauritszen oc Nielss Scriffuere met thette wort obne breff: aar epther Gutz biurdt 1474 die visitationis Marie virginis gloriose paa Wiborg landzting wor skickit hederliig oc renliiffuit mandt, her Jenss Nielsszenn, prior i thend Hellighandz closter i Aalborg oc lodt lesze ther et got laugheffdz breff szaa lydendis, at handt hagde loughliig induordt mett laugheffdt szelff tolffthe fra thend skelsteenn, som stander liige øster fra oc szaa liige wester till aaenn widt thend tue, szom enghenn hagde werit slawgenn tiill, oc brugit paa Topgaards wegne mere endt i trediuige aar thet ther norden fra tiill marckeskiell oc øster tiill marckeskiell jordt, agger oc engh for Topgaards ene diell oc ther syndenn fra, till Gullebeck marckeskiell kommer, oc øster tiill Slennstrup markeskiell jordt, agger oc eng oc liungbierrit, induorde mett szinn eedt tuo deelen aff thennd forskreffne jordt, agger oc enng oc liungbierritt til Topzgaardt, wndertagit thet øde gaardtstedt, szom nu kaldis Agardtt, oc thennd tredie dieell, szom ligger i forskreffne jordt, agger oc eng och liungbierrit, szom forskreffne er, oc forskreffne priors loughørinng sagde hannom lough aff hinde oc melthe hinde stadiig at bliffue, huilckenn lough som fest oc fundenn wor paa herristinng aff fogedenn oc gode mendt oc loughliig tilbodenn oc ythermere,

szom thet breff wdtwiszer. Item lodt handt lesze et tings witne szaa lydendis, at sandemendt hagde giort marckeskiell oc fuldt forskreffne laugheffdt oc ythermere, szom thet breff wduiszer. Ther paa szagde wii szaa for rette, at forskreffne laugheffdt bør widt magt at bliiffue, oc forskreffne thend Helligandz closter forskreffne gotz at haffue, nyde, bruge och beholde, liige szom forskreffne laugheffdts breff indeholder, saa lenge forskreffne laugheffdt ryg-gis met biscop oc beste wuildiige bygdemendt epther lougen. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt impressa. Datum anno, die et loco quibus vt supra etc.

137.

31. Okt. 1474.

»Peder Jensen, borger i Aalborg, med sin husfruis Anne Kortsdatters villie og samtycke, gaf til den Hellig Aands huus i Aalborg ald den deel og ret-tighed, som bem. hans hustru vaar tilfalden efter hendes fader Kort Ber-thilsen og moder Inge, udi den gaard, som de hafde i Hasseriis, med ald sin tilliggelse etc. Til witterlighed forseget af Jess Tavesen, Anders Per-sen, Pavel Dantzer, Nis Proust og Per Jacobsen. Dat. Aalborg an. 1474 vigilia omnium Sanctorum«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 29. L. Dipl.

138.

22. Nov. 1474.

»Jes Jebesen i Daal giver til den Hellig Aands kloster. 2 stycker eng i Sven-strup kiær, dog aalegaarden og fiskerettigheden i aaen der hos sig self og sine arvinger forbeholden, ea conditione, at der for hans, item hans hus-frues Gertruds, sambt hendes og hans sødskindes, item hans faders, moders, oldefaders og oldemoders siæle, skulde holdis ibid. en høytidelig begiengelse hvert aar den torsdag nest efter St. Johannis dag mid-sommer med vigilier, og anden dag derefter med messer og gudstieniste, som der tilhører. For-seget af hans sognepræst hr. Palle Thomassen, hr. Anders Adzersen i Aal-borg, Christiern Nielsen i Dall, Per Nielsen og Johan Smit raadmend i Aalborg. Dat. die Ste Cecilie Virginis anno 1474«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 30. L. Dipl.

139.

1474.

»Haver en Borger i Malmø Niels Olsen Overskiærer med hans Hustrue gi-vet deres Gaard i Malmø til den Hellig Aands Closter i Kiøbenhavn«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. — Jvfr. Rørdam, 302.

140.

1474—1480.

Kongebrev om Omdannelsen af Helligaandshuset i Malmø til Kloster, der stilles som Filial af det københavnske.

Afskrift i Registrum villæ Malmøyghe, fol. 36. L. Dipl. efter 1479.

Wii Cristiern met Gudz nade Danmarckes, Sweriges, Norges, Vendes ock Gothes koning, hertug i Slesuich och hertug i Holt-

zen, Stormarn ock Ditmersken, greffue i Oldenborg ock Delmenhorst, gøre alle vittherlict, at som wii siist taledede tiill wore borgmestere ock raad i Malmoge, ath the wilde tiillstede, at prier i Helgegesthws her i Køpenhaffn matte indsette nogre aff syne brødere i Helgegesthus i Malmoge, som ther skulde holde gudztieneste, yppa thet at forne Helgegesthus i Malmøge matte thes bædhræ bygges, forbedres ock i gode maade wppeholdis, swa at gudztieneste matte thes vdhermere holdis oc forøges effther then Helligeandz regel, och fattige, syuge, nøttorftige folch matte fange ther theris nöttorfft och nathwile etc. Tha have the oss nw igheen tilbudhet met theris fuldmechtuge budskaff, at the them therom berad haffue oc thet swa tilladhet fore forne sagher skyld, swa at forne her prier i Helgegesthus i Køpenhaffn ma ther indsette swa mange hans ordhens brødere, som holde skulle gwdztieneste, først som er hwer dag 4 messer oc 7 artidher om aareth, som tiillforn beskickedede ere, ock forne gudztieneste wdhermere hereffther forøge met tydher oc i andre maade, efftherthi som renthen oc Gudz almøse, som thertiill giffvis, tiillrecke kan, oc at the skulle thertiill nyde, hwat renthe och almøse, som thertiill hører eller hereffther thertiill kommende worder, met swadanne clenodia, som ther nw tiill ere oc hereffther kommende worde. Tog swa, at borgmestere oc raad i Malmøge skulle forsware, hwat gootz oc rente, som thertiill ligher oc ware forne her prier ther udi behielpelige oc bestendige at skecke i gothe made, hwere brøst ther vdi fynnes, som the tiilforn giort hawe. Oc skal forne her prier sielff lade forne gootz i leye oc sielff opberæ renthen tiill forne Helgegesthus nöttørfft, och hwat almøse gode folck ther aff landhet eller annen stedz ther tiill giffuende worde, thet skal ther tiillstede bliffue tiill forne Hel[ge]gesthus bygning, gudztieneste oc fattige folks behoff, oc skulle fattige sywge folck oc sammeledis fattige weyfarende pelegime haffue oc fange ther herberge i teris nöttørfft oc nathwile. Togh skal oc kyrkherrin wdi Malmøge inthet hinder eller forfang skee pa nogher hans rettighet, som hanum aff rette bør at haffue. Hende thet siig oc swa, at forne brødere aff Helgggesthus sig i nogher made forsømmede oc ey holde forne gudztieneste eller ey regerede sig, som thet sig bwrde, tha skulle borgmesthere oc raad haffue fuldmact at wndheruisse them oc skicke, at alle forne ærende komme tiill rede oc goth skekelsse. Hwelke ærende ock article

wii stadfestæ oc fuldbwrdhe at bliffue wedh fuld macht oc holdis i alle made, som forschriffuit staar.

141.

22. Juli 1475.

Jens Andersen Remsnider, Borger i Aalborg, skænker Helligaandsklostret sstds. sin Andel i Christiern Tømmermands Gaard mod Begængelse og andre Begunstigelser.

Orig. i Aalborg Hospitals Breve Nr. 37. [7 Segl]. 1) Bomærke. 2) Gejstligt med Alterkalk. 3) Brudstykke.

Alle men, som thette breff siæ eller høre, helser jach Jens Andersson remsnidher, borgher i Alborg, euinnelig met Wor herre oc kungior met thette mit obne breff, at jach met myn frii vilæ met myn kiære husfro Mayæ Tamsdotter fulbord oc andhre voris weners samtøckia hæffue giffuet och wnth for feem aar mood all then diell oc retteheit, som jach hæffde i then gaard, som Cristiern Timmerman ibothe, till then Helgeantzhus for wor siælæs saligheit, som thet breff inholler met alle sine ord oc artikil, huilket jach them i then Helgeantzhus tilforn giffuet hæffuer, huilke gæffue oc breff jach tilstaar oc statfester nw som tha oc tha som nw, oc kiændis jach mig oc mine aruinghe ingen ret at hæffue i forneffnde hus oc jord her æffter i nogher madhe, met so skiæll, at 14 libske marc skulæ wære quitte, som jac hæffuer været skyldug offuer feem aar mood then Helgeantzhus. Item hæffuer priær oc conuentet kiærlig oc well beuiset them emod migh met jen euigh høfftilig aarlig begengils for mig oc myn kiære husfrv, børn oc slecht effter wor døø, oc hæffue the annamet oss i theris brøderskab, och ther offuer hæffue the jæt migh bothe for Guts skyld oc myn thiænest at forsee mig met huss her æffter i alle the mathe, som theris breff inholler, huilket the migh ther vppa giffuet hæffue. Til yttermere stadfestils hæffuer jach lathet hengiæ mit insegell næthen for thette breff met andhre dandementz insegle, som jac hæffuer ladhet bethe therom til vinnesbørd, som ær her Oleff Hemmingsson, biskobs officialis i Alborg, her Anders Andersson, prest, Per Nielson, Kort Gotti, radmen, Per Cristiernson oc Niels Persson, borgher i thet same sted her i Alborgh. Datum anno domini 1475 ipso die beate Marie Magdalene.

142.

1. Okt. 1475.

Hr. Erik Ottesen Rosenkrantz og hans Fader skænke til Københavns Helligaandskloster en Gaard ved Højbrostræde mod visse daglige Messer.

Tr.: Rørdam, Tillæg 68—69. Kbhs. Dipl. IV, 119 f.

143. 27. Okt. 1475.
Forlig mellem Hr. Jens Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, og Christiern Tømmermands Børn om et Hus og en Jord i Aalborg.
 Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 202—03.
144. 1475.
 »Ett mageschiffte breff paa 2 gaarde her i Olborig emellum prioren och Helligestus ibidem och Hans Swan borger samested. Datum 1475«.
 Ældste Archivreg. III, 28.
145. 11. Juli 1476.
Prioren for Helligaandshuset i Aalborg medbesegler et Pantebrev fra Steffen Christiernsen af Linderumgaard til velbyrdig Mand Jon Viffertsen.
 Orig. i Danske Selskabs Membraner. [6 Segl].
146. 1476.
Aalborg Helligaandskloster køber af Herman v. der Linden i Lübeck for 20 Mark danske »Speculum aureum decem præceptorum Dei«, forfattet af Observantbroderen Heinrich Herp (Guardian i Franciskanerklostret i Mecheln, hvor han døde 22. Febr. 1477), trykt 10. Sept. 1474 af Peter Schöffler i Mainz.
 Efter samtidig Paaskrift i Bogen, der endnu findes i Aalborg Stiftsbibliothek.
 — Klostret i Aalborg kalder sig »sacrum et apostolicum hospitale s. Spiritus«.
147. 26. Maj 1477.
Hr. Jens Unger, Præst i Ballerup, skænker ved sit Testamente Helligaandsklostret i København en Hoppe og de syge sammesteds en opredt Seng.
 Rørdam: Tillæg 72. Kbhs. Dipl. IV, 126.
148. 10. Sept. 1477.
Hans Olsen, Prior i Faaborg Helligaandskloster, udsteder et Vidisse af et Brev fra Faaborg By om Stiftelsen af Klostret. Dette var grundlagt ved Gaver af Claus Krumstrup, Ridderen Frederik Barsebek og hans Hustru Beke og Anders Jepsen i Faaborg. Byen skænker Skattefrihed og beder Kongen og Odense Biskop om at ville stadfæste Oprettelsen af Klostret, som følger den Helligaands Ordensregel.
 Tr.: Aktstykker etc. udg. af Fyens litteraire Selskab I, 132—33.
149. 1477.
 »Et dansk Brev, hvorved Broder Hans Olsen, Prior i dend Helligaands Closter, skiøder noget Gods til Faaborg«.
 Uddrag fra 18. Aarh., anført i Schrøder, Meddelelser om Faaborg Kjøbstad, 97.
150. 1477.
 »Haver en Adelsmand Godske Barsebeck med hans Frue confirmeret det Gods paa Møen, som efter kongelig Skiøde 1429 var givet til Hospitalet [c: Hel-

ligaandsklostret i København], og ydermere til Alteret i Hospitalet givet 2 Paar Messze Kleder, en Kalk, en Disk og andre Ornamenten».
Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 306.

151.

9. Marts 1478.

Efter at Præsten Hans Olsen, Odense Stift, har givet Meddelelse om, at Claus Krumstrup, Ridder Frederik Barsebek og dennes Hustru Beke samt Anders Jepsen fra Faaborg har stiftet et Helligaandskloster i Faaborg, optager Stormesteren dette Kloster i Ordenen og lægger for bestandig Helligaandsklostret i Nakskov ind under det.

Istromenti 25, fol. 97 (Arch. di s. Spirito).

Acceptatio possessionum in oppido Foborgh in regno Dacie.

Eodem anno et die [1478 die 9. martii] presentibus domino Joanne de Datia ac domino Luciano de Firmo testibus per venerabilem dominum Joannem Olai Octoniensis diocesis presentatum fuit quoddam publicum instrumentum coram domino preceptore prefato, in quo continebatur, quatenus Nicolaus Kranstorp ac dominus Fredericus Barsberb et Becha sua contoralis domina et Andreas Jacobi de oppido Foborgh Octoniensis diocesis donaverunt quasdam possessiones eorum prefato domino Joanni recipienti vice hospitalis et ordinis sancti Spiritus, quas possessiones prefati dederunt, ut in eis ecclesia et hospitale sub nomine sancti Spiritus edificaretur, ac projecti et pauperes infirmi in illis gubernarentur ut in aliis locis hospitalis sancti Spiritus, quas possessiones prefatus dominus Joannes supplicavit coram domino preceptore, quatenus dignaretur accipere et agregare aliis bonis et membris prefati hospitalis. Qui dominus preceptor acceptavit dictas possessiones et agregavit aliis possessionibus et bonis prefati hospitalis concessitque, ut in illis ecclesia et hospitale sub nomine sancti Spiritus edificaretur pro pauperibus infirmis et projectis, et ut cultus divinus ibi institueretur. Cui ecclesie et hospitali noviter edificandis annexit domum sancti Spiritus in Nakschow in regno Dacie eiusdem diocesis et perpetuo incorporavit cum omnibus bonis et membris suis voluitque, ut in dicto loco in Nakschow annexo ut supra etiam divina celebrarentur, fratres instituerentur, infirmi et projecti reciperentur ut antea.

L. Demus.

152.

12. Marts 1478.

Stormesteren optager Hr. Hans Olsen i Helligaandsordenen og udnævner ham til Prior for Klostrene i Faaborg og Nakskov.

Istromenti 25, fol. 97 (Arch. di s. Spirito).

Collatio beneficii in Foborgh et in Nakschow in regno Datie.

Eodem anno [1478] die 12. mensis martii presentibus eisdem domino Joanne Mathei de Datia sanctorum canonum doctore ac domino Luciano de Firmo utriusque juris doctore testibus etc. prefatus dominus preceptor attentis meritis prefati domini Joannis Olai Octoniensis diocesis, quod multum in augmentum bonorum hospitalis sancti Spiritus infundavit, ipsum dominum Joannem in religiosum professum ordinis sancti Spiritus de consensu omnium fratrum recepit ipsumque instituit in priorem et gubernatorem dictarum possessionum et loci in Nakschow eis annexo ad fructandum, gubernandum etc., et ut in dictis possessionibus ecclesia et hospitale sancti Spiritus juxta voluntatem donantium instruerentur, imposuit eidem, cum omnibus privilegiis, indulgentiis, juri-ribus etc., et ut possit instituere religiosos juxta indigentiam dictorum locorum etc.

L. Demus.

153.

14. Marts 1478.

Hans Olsen, Præst og Prior for Helligaandsklostret i Faaborg, opnaar pavelig Stadfæstelse paa Oprettelsen af dette. Han oplyser, at Klostret er grundlagt ved Gaver fra Ridderen Frederik Barsebek og hans Hustru »Britha«, Claus »Kranstorp« og Anders Jepsen fra Faaborg under Helligaandsordenens regulære Observans, at det efter Kongens og Byens Opfordring er stadfæstet af Biskop Karl Rønnow i Odense og optaget i Ordenen af Stormesteren Innocentius. Hans Olsen havde med Klostret forenet det tidligere oprettede i Nakskov og nogle Ejendomme i Odense, som han havde erhvervet, medens han tidligere var Forstander for Odense Helligaandshus. Vil blive trykt i Acta pontificum Danica. Om disse Ejendomme i Odense handler sikkert følgende Notits i Gl. kgl. Saml. 4to, 2349: »*Ædicula s. Spiritus instauratur Othinie 1478 consensu pontificis maximi Sixti. Authores fuere Johannes Jes, vocatur Mule, et Hieronimus Olai filius senatores Othinienensis. Probavit Joh. Olai filius prior s. Spiritus in Faaborg*«, skønt der her maa være adskillige Misforstaaelser.

154.

29. Marts 1478—26. Maj 1521.

Skandinaviske Medlemmer af Helligaandsordenens Broderskab.

Liber confraternitatis s. Spiritus (Orig. i Bibliotheca Lancisiana i Rom). — Numrene betyder, at en ny Haandskrift begynder.

1) 29. Marts 1478.

Laurentius Lincobensis dyocesis intravit in confraternitatem MCCCCLXXVIII die mensis martii XXVIII [fol. 303].

(Dominus Sancius Sancii clericus Burgensis intravit in supradictam confraternitatem MCCCCLXXVIII die mensis martii XXVIII).

Sueno presbiter Licobensis dyocesis de regno Suetie predicto die [fol. 415].

Dominus Turquillus presbiter Lincobensis dyocesis intravit confraternitatem MCCCXXVIII die martii XXVIII. [fol. 446].

2) 15. April 1478.

Ego Nicolaus Broderi presbiter de Flensborch Sleszwicensis dyocesis intravi in confraternitatem sancti Spiritus 1478 decima quinta die mensis aprilis. — Jacobus Diderici laycus cum uxore sua Moder intravit eodem die fraternitatem sancti Spiritus [fol. 331].

3) 3. Juni 1478.

Ego Johannes Mathei de Dacia archipresbyter beate Marie Collignole Veronensis diocesis intravi in hanc sanctam confraternitatem die 3. junii 1478. [fol. 258].

Katerina filia domini Pagonis de Dernesio Ottoiensis diocesis, que posita fuit in libro hoc de speciali et expressa gratia sanctissimi domini pape rogatu reverendissimi domini preceptoris, egoque Johannes Mathei filius eiusdem propria manu scripsi die 3. junii 1478.

(Katarina filia Jacobi Wabels de Mechelinia Camaracensis diocesis intravit in hanc sanctam confraternitatem die 3. junii 1478) [fol. 276].

4) 10. Febr. 1479.

Dominus Petrus Henrici procurator hospitalis sancte Birgitte [de] Urbe intravit hanc sanctam confraternitatem sancti Spiritus die X februarii 1479. [fol. 370 v.].

5) 28. Jan. 1480.

Ego frater Cristiernus Thorkilli prior hospitalis ordinis sancti Spiritus Haffnensis Roskildensis diocesis intravi hanc sanctam confraternitatem 28. die mensis januarii anno domini 1480. [fol. 142].

6) 10. April 1480.

Ego Nicolaus Ryt cancellarius domini episcopi Ariszuensis (o: Arusiensis), Johannes et Henricus fratres intravimus fraternitatem sancti Spiritus anno LXXX feria prima post Quasimodogeniti. [fol. 331 v.].

7) 1481.

Frater Canutus prior hospitalis sancti Spiritus de Aleborgga in regno Dacie intravit 1481. [*fol. 142.*]

8) 29. April 1484.

Ego Johannes Petri de Hostorpp clericus Sleswicensis diocesis ac sancti palatii apostolici causarum notarius hanc sanctam fraternitatem sancti Spiritus de Urbe intravi die Jouis XXIX mensis aprilis anno domini 1484 [*fol. 272 v.*].

9) 6. Marts 1488.

Reverendus in Christo pater et dominus dominus Gauto archiepiscopus Nidrosiensis de regno Noruegie intravit istam sanctam confraternitatem per me Torkillum Andree de Vastenis procuratorem antedicti archiepiscopi, quod protestor mea propria manu anno domini 1488 die VI mensis Martii [*fol. 192 v.*].

10) 1489—1503. a)

Serenissimus dominus Johannes rex Dacie Suecie Noruegie Sclauorum Gottorumque Holsacie Sleszuicensis Stormarie Diitmercieque dux comes in Oldenborg et Delmenhorst ascriptus fuit in hanc sanctam confraternitatem per me fratrem Johannem Mathie priorem hospitalis sancti Spiritus Randrusiensis ad sanctum Martinum Arusiensis diocesis sue gratie capellanum.

Serenissima domina Cristina regina Dacie etiam ascripta est in hanc sanctam confraternitatem per me fratrem Johannem Mathie priorem vt supra.

Dominus Cristiernus dictorum regis Johannis regis et Cristine regine primogenitus ascriptus fuit in hanc sanctam confraternitatem per me fratrem Johannem Mathie priorem hospitalis sancti Spiritus Randrusiensis vt supra.

Strenuus nobilisque miles dominus Ericus Ottonis de castro Schierne ascriptus fuit in hanc sanctam confraternitatem per me prefatum fratrem Johannem Mathie priorem hospitalis sancti Spiritus Randrusiensis. [*fol. 73.*]

11) 3. Febr. 1493.

Ego Amelungus Amelungi in Romana curia causarum procurator scripsi reverendissimum in Christo patrem et dominum dominum Gautonem archiepiscopum Nidrosiensem in hoc libro sancte confraternitatis sacri hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe,

et propterea ingressus est dictam sanctam fraternitatem sub die domenica tertia mensis februarii 1493. [*fol. 213*].

Ego Amelungus Amelungi in Romana curia causarum procurator scripsi in hoc libro sancte confraternitatis sacri hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe venerabilem virum dominum Saxonem Gunnari decanum ecclesie Nidrosiensis, et ingressus est hanc sanctam confraternitatem sub die domenica tertia mensis februarii 1493 [*fol. 407*].

12) 27. Febr. 1496.

Ego Eggardus Haynck presbyter Sleswicensis diocesis intravi hanc sanctam confraternitatem 27. februarii 1496 [*fol. 163*].

13) 23. Nov. 1500? b)

Dominus Nicolaus Johannis presbyter Scarensis diocesis et Estridis mater eius intravit hanc sanctam confraternitatem die 23. mensis novembris.

Dominus Nicolaus Sicwidi et Olaus Sicwidi Lundensis diocesis intravit in hanc sanctam confraternitatem die 23. mensis novembris [*fol. 354 v.*].

14) 29. Dec. 1500.

Benardus Enichlo presbyter Slesuicensis diocesis et Abeli eius famula necnon Helmari Kernpagensis (!) et Grete uxor intrarunt die XXVIII decembris 1500 [*fol. 127*].

15) 31. Dec. 1500 eller 1501. c)

Brigenus archiepiscopus Lundensis ingressus est hanc sanctissimam confraternitatem die ultima decembris anno 15 primo [*fol. 120*].

Benedicta de Stubberop, Steno Stenssen, Laurentius Ulavi, Tino Bagge in Casluse, Engeworg eius uxor et Paulus Johannis Londensis diocesis intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 126 v.*].

Cristerius Bari Haffensis ac Dorothea eius uxor et filius eorum Hermannus Gori, Nicolaus Finq et Wibeke eius uxor et eorum liberi Lundensis diocesis intrarunt hanc sacratissimam confraternitatem die ultima decembris 15. primo [*fol. 131 v.*].

Laxman de Wallen miles et Cristina eius uxor ac Abraam Ericii de Calmarnea miles swagorus et eorum liberi Lundensis diocesis intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 303 v.*].

Olaus Petri de Hegglunde et Anna eius uxor, magister Andreas Glob, Albertus Glob, Magnus Glob filius et Anna filia ac Thomas Eskillii de Skaregard et Anna eius uxor Viburgensis diocesis intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 355 v.*].

Olaus Stigoti de Hollerop miles et Anna eius uxor, Marianus Nicolai et Anna eius uxor ac eorum utriusque sexus liberi intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 355 v.*].

Petrus Pauli decanus Londenis, Olaus Esbernii canonicus eiusdem, Petrus Esbernii eius frater, Michael Gerardi, Petrus Suenonis de Klakerop, Nicolaus Johannis, Nicolaus Glomos Londensis diocesis intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 367 v.*].

Petrus Lang et Cristina eius uxor et eorum filia, Jacobus Long de Kalemburg, Segna de Busarop soror eorum et Lago Urie swagerus et eorum liberi Londensis diocesis intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 380*].

Kaldere archidiaconus Londensis ac Brigida soror eius, Thoro Staldere eius frater et Elseff eius uxor ac eorum liberi Lundensis diocesis intrarunt hanc sanctam confraternitatem die ultima decembris 15 primo [*fol. 394 v.*].

Saxo Gunerii decanus ecclesie Widrusiensis et eius mater et Vigibertus Gunerii et eius uxor Yorond in parochia Trondens, Arverus canonicus Widrusiensis, Aslacus Gunarii et eius uxor Gertrudis in parochia Andenes Widrusiensis diocesis hanc sanctam confraternitatem intrarunt die ultima decembris 15 primo [*fol. 418*].

Marina de Brageholut relicta quondam Absalonis Breagde militis ac eius liberi Lundensis diocesis intrarunt hanc sanctissimam confraternitatem die ultimo decembris 15 primo [*fol. 473*].

16) 1. Febr. 1504.

Henricus Johannis clericus Nidrosiensis diocesis intravit etc. die primo februarii 1504 [*fol. 250 v.*].

17) 26. Maj 1521.

Die XXVI maii 1521. Sueno Magni ordinis sancti Spiritus conventus Haffnensis Roskildensis diocesis regni Dacie professus

intravit in hanc confraternitatem presens et habuit litteras [fol. 418 v.].

- a) Indtegnelsen maa være mellem 1489, da Jens Mathiesen først forekommer som Prior i Randers, og 1503, Erik Ottesens Dødsaar. Det er rimeligst at tænke paa Jubelaaret 1500, da Indtegnelsen staar mellem en fra 7. Maj 1500 og en fra 1503.
- b) Staar iblandt en Mængde Indtegnelser fra Aaret 1500.
- c) Hvis Aaret, som Sædvanen var i det romerske Kloster, regnedes fra Juledag, bliver det 1500, ellers 1501.

155.

30. April 1478.

Væbneren Axel Jepsen Thott af Støvring giver Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Klæstrup, Voxlev Sogn.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [8 Segl].

Alle men, thette breff seer eller høre læse, hielser jek Axell Jeibssøn aff Støffryngh, wapn, ewynneligh met Warherre, kongiøre met thette mith opne breff, ath jek aff myne frye wylle och i mith walmo haffuer wnth och giffuet och ennw wndher och giffuer och opladher och afhendher fra migh och myne arfuingh for myn syels salighedh och alle myne foreldhres och eftherkommynes sleyth och for alle crisne syelle tiil then Helligantz hws i Alleburgh tiil ewynneligh eydoom ey skullynnes jen aff myne gardhe, som liggher i Cleptzstrop i Voxløf soghen i Hornum herreth i Wiburgh bysdom, som Las och Anders nw wthi boor, met sodhan skiell: jek skall sielfuer i och aff setthe tyenere i then forsawde gordh efther myne vyllie, och alle then skyldh, som af forsawde gordh haffuer gongeth oc goor, skall komme frye tiill then Helligantz hws wforhynderth hwart ardh, och efther myn døyth tha skal forsawde gordh være tiil then Helligantz hws frye och qwith met alle rettheheydh, och ey myn arfuingh skal beware them medh forsawde gordh i noget madhe efther then tiidh, och særdielles tiil ath styrcke then Helligantz messæ, som nw dagligh synghes, ath hwn maa fram maa (!) holles tiill ewigh tiidh. Thy tiilbyndher jek migh och myn arfuingh ath frye och frelse och tiilsto forsawde then Helligantz hws forsawde gordh i Cleptzstrop met agger och engh, woyth och tyerth, enthet wntaghet, for hwer mans tiiltale, som po kan tale met rettæ. Tiil wthermere forwaringh och bedher stadhefestels ladher jeg henghe myth enzegel nedhen for thette breff met andhre gode mens inzegel, som jek haffuer ladhet

bethet ther tiill, som er Las Lowno, konghens embetzman po Alburghws, Erich Andersson aff Kockedall, Hans Judhæ, Roberth Dwe, burgemesther i Alleburgh, Jahan Smedh och Cristiern Wynther, radmen i thet samme stedh. Datum anno domini 1478 vigilia Philippi et Jacobi apostolorum.

156. 29. Aug. 1478.

Prior Jens Nielsen i Aalborg Helligaandskloster hænger sit Segl under et Pantebrev fra Borgeren Nis Skrædder i Aalborg til Kannik Mathias Henriksen i Børglum.

Aalborg Hospitals Breve, Nr. 39. Priorens Segl = G. S. 719.

157. 9. Nov. 1478.

Mageskifte mellem Priorerne i Hundslund Kloster og Helligaandsklostret i Aalborg om Jordegods i Saltum Sogn.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 203.

158. 21. Dec. 1478.

Anders Jepsen i Helligaandsklostret i Faaborg erkender at have modtaget 2 Gaarde i Allesø i Betaling for en Gaard i Lerbjerg af Hr. Axel Lagesen Brok. Eline Gøyes Jordebog 218.

— *Samme Dag Skøde fra Anders Jepsen paa den nævnte Gaard i Lerbjerg og et Brev, hvori han beder Eggert Vesteni paa Østergaard om at være hans Fuldmægtig ved dette Skøde (ibd. 247).*

159. 1478.

Prioren for et Helligaandskloster optager en unævnt i Ordenens Broderskab. Slutningen af et Brev, fundet udenpaa en Jordebog af 1508 fra St. Agnetes Kloster i Roskilde (Reg. 69, Fasc. 3, Nr. 10).

— — — — — participationem et fraternam communicationem omnium bonorum spiritualium videlicet missarum matutinarum vigiliarum elemosinarum orationum ac genuflexionum, que in toto ordine sancti Spiritus fiunt imperpetuum ceterorumque piorum exercitiorum ac bonorum operum, que nobiscum ineffabilis clementia eiusdem sancti Spiritus fieri donaverit gratiose, hoc adjicientes ut cum obitus vester vtinam Deo gratus nobis fuerit intimatus, idem exequiale officium fiet pro vobis, quod pro singularibus amicis et benefactoribus nostris defunctis fieri specialiter est consuetum. Insuper vigore priuilegiorum apostolicorum concessum est omnes benefactores ordinis memorati in participatione stationum dedicationum sancte Romane ecclesie et in peregrinatione terre sancte in vita et in morte participes esse et consortes in eternum remit-

tunturque eorum peccata oblita offense patris et matris sine injectione manuum violenta dominicales dies et solemnitates sanctorum male observate juramenta falsa sine dampno alterius etiam penitentiae per impossibilitatem non complete. Datum a. d. 1478 prioratus mei sub sigillo.

160.

10. Marts 1479.

Hans Olsen, Prior i Helligaandsklostret i Faaborg, optræder blandt andre paa Faaborg Byting som Vidne til et Skøde fra Henneke Stage til Claus Bryske paa en Gaard i Faaborg.

Orig. paa Perg. i Top. Saml., Faaborg Nr. 2. [8 Segl].

Alle men, thette breff see æller høre læses, helse wii Per Matssøn, byfoget i Foburgh, Johan Hwitkop, riddere paa Sandholt, brodher Hans Olssøn, prier i then Helliens hws i Foburgh, Jeppe Olssøn, husfoghet paa Ørkell, Bertill Stage, w[ebner], Jeppe Bulgher, borgemesther i Foburgh, Alexander Perssøn ok Niels Bondessøn, radmen i samme stet, ewindeligh met Worherre. Kungøre wii for alle men, nærverendes oc kommendes, ass (!) aar æffther Gudz byrd 1479 then othensdagh nest for sancti Gregorii pape dagh tha wore wii nærwerendes paa Foburgs thing, hørthe ok soghe, at skicket wor for oss ok fore manghe flere dandemen, som then dagh paa fornæffnde thing wore, hederligh ok welbyrdugh man, thenne breffuisere, Claus Bryske, hwilken som beddes, fik ok framledde eet fult things witne aff aate skellige oc beskedne dandemen, som wor Per Laurensøn, Hans Jenssøn, borgere ok bymen i Foburgh, Matis Hanssøn aff Hwndzstorpe, Swen Gælthing aff Degerness, Mikell Biise, Olaff Knutssøn, Hans Monk ok Lasse Nadhe i samme stet, hwilke alle met een samdirecteligh røost wittenethe paa theres gode tro ok sænnings ordh, ok engi andre witne eller geensielsse them imod gick i nogher madhe, ath the bade hørthe ok sænnelige soghe, at welbyrdugh swen Hænnicke Stage han wor ther samme dagh innen fire stocke paa fornæffnde thing ok met sin frii ja, wylie oc welberadht hwff oplodh ok lofflige afhænde [fra] segh ok skøthe forskreffne Claus Bryske een sin gardh i Foburgh liggendes imelløm Jeppe Brwns gardh ok then gardh, som Per Skytte vdi boor, hwilken gardh som han nw siælf vdi boor, till ewindeligh eye eyæ skulendes, badhe vdi længhen ok vdi bredhen till badhe gaderne, bygd oc vbygd, innen byss ok vden, met hwss och jord, agher ok ængh, skow ok mark, fægangh

ok fiskewandh, waat ok thywrt, met all then gards ok jords rette tillydelsse, ee hwad naffn thet helst næffnis kan, inthet vnden taghet, ligerwiis som the breffue lydhe ok inneholde met alle theres article, som forscreffne Hænnicke Stage han fek aff Alexander paa forscreffne garde ok jorde. Ok kendes forscreffne Hænnicke segh [op at] hawe boreth guld, pænninge, fææ ok fult werdh aff forscreffne Claus Bryske for forscreffne garde ok jorde till sin fulle nøye, swo at han tacker hannom for godh betalingsh, ok kenne segh ok sine rette arffuinge æffter then dagh inghen deel, rettinghet eller eyendom vdi forscreffne gard at hawe i noyer madhe. Tilbant forscreffne Hænnicke Stage segh ok sine rette arffuinge fornæffnde Claus Bryske ok hans rette arffuinge then fornæffnde gard met all hans rette tilliggelsse, inthet vnden taghet, hemmelæ frii ok fulkommelige tilstaa for hwer mans hinder eller rette tilltale, som i landennæ rætt ær. Ok forscreffne Hænnicke Stages brødhre Bertill Stage og Claus Stage the wore ther ok samme dagh innen fire stocke paa fornæffnde thing oc met theres frii ja wilie tillodhe, samtykkedhet ok fulbord[he], at forscreffne Hænnicke Staghe, theres brodher, swo matte afhænde ok skøthe forscreffne Claus Bryske och hans rette arffuinge then gard met sine tilliggelse, som for ær saghd, ok inghen geensielsse the ther imodh hadhe i noyer madhe. At swo gik oc foor ok witnet wor for oss i alle madhe, som for ær sagd, thet hørthe wii ok soghe, ok hawe wii fornæffnde wore incighle til widnesbyrd hængde næthen fore thette breff. Datum anno, die et loco quibus ut supra.

161.

19. Marts 1479.

Bernt Hakenberg, Raadmand i København, og hans Hustru Anna skænke en Gaard ved Fisketorggaden m. m. til Helligaandsklostret og oprelte en daglig Gudstjeneste i St. Annæ Kapel sammesteds.

Tr.: Rørdam, Tillæg 74—76. Kbhs. Dipl. IV, 130—31.

162.

29. Marts 1479.

Tingsvidne af Københavns Byting om Bernt Hakenbergs Gave (Nr. 161).
Afskrift fra 1673 i Hans Nielssøns Samling af Fundationsbreve (Ny kgl. Saml. 686, 4to).

Alle, som dette bref forekommer, witterligt giøre vi effterschrefne Nafne Jenssøn af wopn, høfvidtzmand paa Kiøbenhafns slot, Claus Nymand, borgemester, Bertel Jepsøn och Arvid Vogn, raadmænd, Oluf Thuessøn, Jens Michelssøn och Michel Svendtzøn,

borgere i samme stad, at aar effter Guds byrd 1479 mandagen nest for Palmesøndag paa Kiøbenhafns byting for os och menige thingmænd, som da thing søgte, vaar schichet ærlig mand Bernt Hachenberg, raadmand, med hans kiere huustroe Anna Pedersdaatter holdendis paa hans høyre arm och gaf ja och fuldbyrd til dette effterschrefne ærinde i saa maade, at de baade samdrechteligen med loulig thingliud fra dennem och deres arfvinger schiøde och oplode hæderlig och reenlifvidt mand her Christen Thorchildtzøn, prior och forstander til den Helligaands closter i forne Kiøbenhafn, och aldt convent i samme sted en deris gaard och grund til St. Anne altar i samme Helligaands closter, hvilchen gaard som de nu self ibo, liggendis sønden vid Fischetorfvedzgaden och sønden ud til Ledderstredet, i alle maader, som for. Bernt och hans kiere huustro Anna her til i være hafft hafver, med alle de brefve och rettigheder, som de derpaa och udi (!) hafde, indted undertagendis til evindeligh eje eje schullende, i saa maader och med saadan vilkor, som det bref, som derpaa giort er, ydermere derom indeholder och vdviser, och vaar paa den tid ingen giensigelse modorschrefne skiøde udi nogen maader. Thil vidnidtzbyrd herom ere voris indsegle hengde for dette bref. Gifvidt, som forschrefvidt er.

163.

1. Sept. 1479.

Kong Christian bevidner, at Hr. Johan Oxe paa Fru Elsebe Hartvigsdatters Vegne skødede Hr. Christiern Torkildsen, Prior i Københavns Helligaandskloster, noget Gods i Sønder-Vestud (Borre Sogn), Tostenæs og Kogseby (Fane-fjord Sogn) paa Møn, og stadfæster dette Skøde (Nr. 150).

Tr.: Hofmans Foundationer X, 182—83 med det urigtige Aar 1520. Jvfr. Rørdam, 307.

164.

3. Sept. 1479.

Ridderen Engelbreth Albertsen Bydelsbak oplyser i et Skøde til Claus Bryske, at hans afdøde Søn Albert havde skænket Faaborg Helligaandskloster 200 Mark danske for sit Lejersted.

Orig. paa Papir med Spor af et paatrykt Segl i Pers. Saml., Claus Bryske. L. Dipl.

Jæch Engilbrit Albritssøn, riddere i Torbernefieldh, witherlicth gjør met thettæ mith wppne breff, ath jech wpladher thennæ nærværendes breffuissere Clawes Briske thee gardhe och gotz, som myn kiære søn Albrit, hwes syæll Gudh haffue, i pant haffde aff Claus Pæderssøn, burgere i Assens, for 2 hundred march danske

penningæ, som the panttæbreff wdhuissæ, som paa samme gotz giffne ære, hwilke forne 2 hundred march han gaff till then Helligens hws i Faborgh fore siit leyderstedh. Tiill ydermere forwaringh tricker jech mit ingzelle nedhen fore thettæ breff. Datum Torbernefieldh anno domini 1479 feria sexta proxima ante festum nativitatis Marie virginis.

165.

4. Dec. 1479.

Anders Jepsen i Faaborg Helligaandskloster beder nogle gode Mænd medbesegle Breve om Salg af en Gaard i Lerbjærg. Jvfr. Nr. 158.

Eline Gøyes Jordebog, 247.

166.

1479.

Faaborg By skænker Helligaandsklostret nogle Jorder udenfor Byen til at bygge Kirken paa.

Aktstykker etc. udg. af Fyens litteraire Selskab I, 133.

167.

c. 1479.

Christiern Torkildsen, Prior i Helligaandsklostret i København, kvitterer for Modtagelsen af en Kornafgift af Fru Elsebet i Næstved.

Tr.: Kbhs. Dipl. I, 215.

168.

17. Febr. 1480.

Tillæg til en Ansøgning til Paven om Forening mellem Helligaandsklostrene i Malmø og København, hvori den københavnske Prior ansøger om at maatte slippe for at opgive Klostrenes Indtægter.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

169.

21. Febr. 1480.

Notits i det pavelige Kammer om, at Prioren for Helligaandsklostret i København har faaet sin Bulle om Foreningen med Klostret i Malmø (jvfr. Nr. 168) uden Forpligtelse til at betale Annater, da Klostrenes Indtægter kun ere ringe.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

170.

1480.

En »Helligaandsseng«, tilhørende Helligaandshuset i Randers, nævnes, liggende vest for Randers Bro.

Stadfeldts Diplom., 274.

171.

1480—89.

Fortegnelse over Helligaandsklostrene i Danmark.

Orig. i Istromenti 25, ufol. (Arch. di s. Spirito). — Fortegnelsen er en Del af en Liste over de fleste af de eksisterende Helligaandsklostre. Haandskriften viser, at den er affattet af det romerske Helligaandsklosters mangeaarige Sekretær Lucianus Carpinus de Firmo. Bemærkningerne om Randers og Ribe ere tilføjede med en anden Haand, Hovedlisten er følgelig affattet

mellem 1480, da Malmø Helligaandshus indlemmedes, og 1489, da Randers Helligaandskloster var oprettet.

In regno Datie.

Infrascriptæ domus seu hospitalia ordinis sancti Spiritus existentia sub rege Datie ab hospitali de Urbe dependentia.

De Aleborgia Vibergensis diocesis.

In primis domus seu hospitale sancti Spiritus in civitate Alburgensi Vybergensis diocesis, cuius fundatores fuerunt frater Andreas Boch et frater Henebur (!). Solvit pro censo [ø: u] annuo huic hospitali de Urbe florenos renenses duodecim.

Cui hospitali est annexa parochialis ecclesia sancti Nicolai in Saltum nuncupata Burgalanensis diocesis, que ad plenam collationem regis erat, et alia ecclesia in Skauen a rege concessa et confirmata.

Roskildensis diocesis.

Domus seu hospitale sancti Spiritus in Haffnia Roskildensis diocesis. Solvit pro annuo censu huic hospitali de Urbe florenos renenses sex.

Domus seu hospitale sancti Spiritus in Foborg una cum domo sancti Spiritus in Nesborg [ø: Nakskov] et fundo in Octonia. Solvit quolibet anno huic hospitali de Urbe pro censu florenos renenses octo et fuit submissa anno 1478.

Domus seu hospitale sancti Spiritus oppidi Malmogensis Lundensis diocesis, que est subjecta hospitali de Haffnia primo, quia in fundatione fratres de Haffnia fuerunt translati ad illam in fundatione, ut ordo doceretur servareturque ibidem. Et deinde magister generalis est super omnes; solvit — — —

In Datia.

Domus in Randrusia diocesis Arusiensis a rege Dacie fundata, ubi sunt octo fratres, prior Johannes Matheus.

Domus et hospitale in Ripensi civitate noviter est constructum.

172.

28. Jan. 1481.

Stormesteren bekræfter Valget af Knud Nielsen til Prior i Aalborg.
Istromenti 25, fol. 114 (Arch. di s. Spirito).

Confirmatio prioratus sancti Spiritus Alburgensis Vibergensis diocesis pro fratre Kanuto de Datia.

Eodem anno [9: 1481] die 28. mensis januarii presentibus domino Luciano de Firmo ac Marcho Riccuito etc. prefatus dominus preceptor [9: Innocentius] confirmavit fratrem Kanutum de Datia priorem electum in domo sive hospitali sancti Spiritus Aleburgensi Vibergensis diocesis regni Datie. Qui frater Kanutus habuit mandatum in forma consueta.

173.

3. Marts 1481.

Stormesteren Innocentius ansøger om, at Akolyten Poul Nielsen, Helligaandsbroder i Københavns Kloster, maa lade sig præstevie af en hvilken som helst Biskop, da det nævnte Kloster har stor Mangel paa Præstebrødre.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

174.

28. Juli 1481.

Væbneren Lars Viffertsen skænker Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Gislum mod Sjælemesse hver Fredag for St. Leonardi Alter.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve Nr. 40. [6 Segl]. 1) A. S.; L. XV. 35. 6) Bomærke.

Alle men, thette breff seer eller hører læses, hielser jegh Las Wiffertson waben kierlighen meth Wor herre, giørende witterligt alle nerwærendes och komme schullendes, at wppa thet Guts tieniste ma øges och thes wthermere wpholdes, tha haffuer jegh i mitt welmodh, i myn frii willie, meth beraden hwff och meth myn kiere husfrues Gyde Laurisdotters samthycke och gode willie Gud til loff, heder och ære wntt och giffuet, wpladet och affhendt och meth thette mith oben breff wner och giffuer, wplader och affhender aldeles fran oss och wore arffuinge til then Heligeands hws i Aleborg til ewerdelig egendom eyende schullende een wor gard, liggende i Giislom i Wibergs biscopsdomme, som Jes Mølgardh nu iboer, och giffuer til aarlig rentte och lantgilde 2 pund hammelt korn rwff och biug, een schelling grott hwer aar wt at giffue at medsommeren, fire dagx gerninge och eet schowswiin, nar olden er. Thenne forescreffuen gard och gots haffuer jegh wntt och giffuet och eennu wner och giffuer til forescreffuen then Heligeands hws i Aleborgh meth alle sine rentte och rette tilliggelse, agger och ængh, wott och thyrfft, ee hwat thet helst er eller wære kan, til alle fire markemodæ, enchtet wnnentagett, til ewerdelig egendom, i swodane modæ, at i foreneffnt then Heligeands kirke schall holdes een messe aff wors herris Jesu Christi helige fem wnder huer fredagh til ewige tiidh for sancti Leonardi

alteræ for begges wore sieles bestandelse, for Wiffert Joensøns och frue Cristine Thomesdotters, hans husfrues, siele, for Las Maltisøns och frue Cristine Dyonisiesdotters, hans husfrues, siele, for Cristierns Nielsøns, Dyonisii Persøns och Niels Persøns Korschowes siele, for Jep Dyonisiessøns och frue Karinæ Thomesdotters aff Strandbygardh siele, for alle wore børns och forelderne siele, for alle wore frenders och wenners siele och for alle cristne siele. Forthi tilbinder jegh migh och begges wore arffuinge at frii, hiemble och tilstande forskreffne then Heligeands hwss thenne forskreffne gardh och gots mett all sin rette tilliggelse, som forestander screffuet, for huer mants tiltale, som mett rette kan therpa tale i noger modæ. Och kiennes jegh migh och myn kiere husfrue forskreffne Gyde Laurisdatter och wore arffuinge enghen dell eller rettighet i foreneffntt gardh at haffue nogerlunde effther thenne tiid. Forbiudende alle och huer særdeles, ee hwo som helst the ere eller wære kunne, anthen slecht eller byrd, frender eller arffuinge, at hindre eller hindre lade, møde, wmage eller wforrette offteneffntt then Heligeands hws i Aleborgh, prieren, brødren eller conuentett i same sted pa forneffnde gard i Giislom nogerlunde eller i noger modæ vnder then Heligeands heffn och wrede. Til wthermere forwaringe och bedre stadfestelse haffuer jegh, forskreffne Las Wiffertson, meth willie och witschab ladett henge mitt indsegel nethen fore thette breff mett andre gode ments indsegle, som ere Las Lunowe, høffuitzman pa Aleborgs slott, Morthen Rood aff Warst, wepnere, Robert Duwe, Iwer Oluffson, borge-mestere, och Mattis Lauritsøn, borger i Aleborgh, som jegh haffuer bedett besegle thette breff mett migh til witnesbyrd. Datum Aleburgie anno incarnationis dominice 1481 in profesto beati Olai regis et martiris gloriosi.

175.

18. Dec. 1481.

»Anno 1481 tirsdagen post festum Lucie gaf, skiødte og bebrevede Hans Friis, borger i Aalborg, til den Hellig Aands huus ibid. ald den broderlod, som hannem vaar tilfalden i Hatzeriis og Hatzeriis mark, nemlig tvende gaarde i Hatzeriis med half fierde feyring [c: fjerding] jord over ald Hatzeriis mark, item efterskrefne kiøbsted-jorde og eyendomme i Aalborg: den jord og huus, som hand self nu iboede, liggende i St. Botulphi sogn norden fra torvet, nest østen til den gaard, Peder Nielsen nu iboede, fra Herre-Strædet og saa nær ned til planken; item hans deel i de 2 jorde der nest østen hos, som Peder Nielsen og afgangen Peder Nielsen paaboede; item

hans deel i den woning og jord, som Mette Thords nu paaboede, liggende i St. Botulphi sogn nest synden og vesten op til Hestebroen paa hiørnet; item hans deel udi den jord og vaaning, som ligger uden Wester-Port i lycken, norden til Jens Wogensens; item hans deel i den jord uden Westerport norden til Herrestrædet, og nest norden til Esgi Bryndis jord, frem med de gamle grave lige vesten af den Hellig Aands huus. Dette foreskrevne legerede hand til bem. den Hel. Aands huus, med saa skiæl, at der for St. Leonhardi alter i samme Hellig Aands kirke skulde uforsømmelig holdis en ævig siælemesse, og om fredagen af Vor Herris Jesu Christi hellige 5 saar og wunder, med en ævig begiengelse for hannem og hans forældre, sødskinde, slegt og venner, saa og, at hand self skulde have sin kost i forn. den Hellig-Aands huus i convent-stuen hos præstebordet, saalenge som hand levede. Forseglet af Robert Duwe og Iver Olufsen, borgemestre i Aalborg, Søfren Eskildsen, Peder Svendsen, Peder Christensen, Michel Thuresen, raad-mænd ibidem«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg, e. 33.

176.

1481—1513.

Skødebrev fra Helligaandsklostret i Faaborg til Kong Hans paa Gods i Svindinge, Lamdrup (Svindinge Sogn), Øxendrup og Lakkendrup (Gudbjerg Sogn), som var skænket af Hans Persen i Lakkendrup. — Et andet Brev fra Klostret paa de samme Gaarde og en anden Gaard i Gudme.

Ældste Archivreg. IV, 37—38.

177.

16. Jan. 1482.

» *Welbr. Thomas Jenssen gaf anno 1482, die B. Marcelli, noget gods til den Hellig Aands hospital i Aalborg. Til widnesbyrd beseglet af hans søn Thyre Thomessen, hans svoger Jens Pedersen, hr. Peder Thomessen, sognepræst i Agersborg, hr. Laurids, sognepræst i Sundby, og hr. Christen Nielsen, sognepræst i Horup«.*

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml., Papir, Aalborg, e 34.

178.

20. Maj 1482.

Københavns Bytingsvidne, at Bernt Hakenberg paa Dronning Dorotheas Vegne tilskødede Hr. Peder Christiernsen paa Helligaandsklostrets Vegne en Gaard ved Højbrostræde.

Tr.: Rørdam, Tillæg 83—84. Kbhs. Dipl. IV, 162—63.

179.

31. Maj 1482.

Bo Pedersen, Præst, Kapellan for Prioren i Københavns Helligaandskloster, optræder som Vidne.

Kbhs. Dipl. IV. 169.

180.

16. Juli 1482.

Borgemester og Raad i Aalborg give Helligaandsklostret for Sten, Lim og Tømmer til at bygge Vesterport med, en Jord og Grund udenfor denne.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 203—04.

181.

8. Dec. 1482.

Væbneren Ville Thomsen Galskyt og Hustru Karine Nielsdatter give en Gaard i Ejersted (Ingstrup eller Saltum Sogn) og en i Snevre (Bjergby Sogn) til Afholdelsen af en Messe for St. Anne Alter i Helligaandsklostret i Aalborg.
Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 204—05.

182.

1482.

Broder Christiern Torkildsen, Prior for Helligaandsklostret i København og Ordenens Generalvikar i Danmark, optager Fru Birgitte Christiernsdatter (Vasa) i Ordenens Broderskab.
Tr.: Rørdam, Tillæg 87—88. Kbhs. Dipl. IV, 187.

183.

1483.

Laurids Troelssen, Prior for Helligaandsklostret i Malmø, optager Priorisse Gertrud med flere i Ordenens Broderskab.
L. Dipl. efter Orig. uden Segl i Stockholm.

Universis Christi fidelibus presentes cernentibus frater Laurentius Thrugilli prior domus ordinis sancti Spiritus in Malmogia salutem in Domino sempiternam. Noveritis me discretam personam dominam Gertrudem priorissam cum ceteris ad sanctam dicti ordinis confraternitatem collegisse annuens eis juxta indultum sedis apostolice participationem bonorum spiritualium, videlicet missarum matutinarum horarum vigiliarum jejuniorum peregrinationum terrestrium dedicationum sancte Romane ecclesie et elemosinarum tocus predicti ordinis necnon et omnium piorum operum que nobiscum ineffabilis clemencia Salvatoris donauerit in perpetuum, dummodo alias per confessionem et contricionem habiles fuerint et in statu merendi. Hoc adjiciens ut cum obitus eorum vtinam Deo gratus nostro conuentui fuerit intimatus, Malmogis ibidem officium exequiale pro eis fiet quod pro singularibus amicis et spiritualibus benefactoribus nostris fieri communiter est consuetum. Datum anno domini 1483.

184.

25. April 1484.

Kong Hans tager Prioren og Konventet i Helligaandsklostret i Aalborg i sin Beskyttelse og stadfæster alle deres Privilegier.
Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 205—06.

185.

1484.

»*Boetii Petri Prioris domus ordinis sancti Spiritus in Malmogia åth Age Jepson gifne Indulgentzbreef att blifva Medbroder uthi dess Ordens Ceremonier, dat. 1484.*«
Skaanebrevsfortegnelsen, Åtskillige Closter, Nr. 14.

186.

9. Aug. 1485.

Thomas Persen, Præst i Aars, tager paa Aars Herredsting for Hr. Knud Nielsen, Prior for Helligaandsklostret i Aalborg, Lavhævd paa en Gaard i Krogstrup (Vester Hornum Sogn), en Gaard i Fyrkilde (Ravnkilde Sogn) og tre Gaarde i Eidrup.

Orig. paa Perg., stærkt medtaget, i Aalborg Hospitals Arkiv. [9 Segl].

Alle men, thette breff s[er eller hø]re læsis, kungøre wii Morten Jenssøn foghet pa Aarsherretz thing, Cristiern Grøn, Elbeck i Grørøp, ther webnere ære, Las Ørn, Anders Skredher, Per Laurissøn i Jelstrop, Jon Perssøn i H....., ..s La..... i Tolstrop oc Dynus Olessøn met thette wort obne breff, at aar effter Gudz byrd 1485 tiissda[gen] nest fore sancti Laurencii dagh pa for[screffne] thing war schicket for oss oc for fleræ gode men, som tha nerwerendess war pa forscreffne thing h[ed]herli[gh] man her Tames Perssøn, soghenprest til Aars kirke, logligh esket oc fickvw.....t thingswithne pa hedher[li]gh mantz weghne her Knuth Niel[ssøn]s prioris i then Helgheantz hw[s] [i] Al[bo]rgh aff thesse effterscreffne 8 dand....., som ære Elbeck, Cristiern Grøn, Jes Hwidh..., Per L...dh, Jon Perssøn, Pouell...riiss, Thord Clements...,n Clementssøn, hwilke 8 dandemen enndrehteligh [wo]thne pa theri[s] godec hør..., thet forscreffne her prioris laghøringe..... lagh[ef]d, som w..... i Krogstrop o..... stodhe innen alle fire stocke pa forscreffne thing oc kungiord..... pa therris siæl oc san..., at[the] saa oc hørde oc thenom fulwiderlight ære, at forscreffne prior gaff ...sb.....gh ind met gode prester oc hans...hne brødhære oc met godhe selffeyghere oc inworde met laghe.. en gardh i Krogstrop, som Nis A...rssøn nw i[b]oor, met all syn rettighet, som hun closteret met rette vp...me.. ær aff Michel Laurensøn i Strandbyg[ard]h met agger oc æng wot oc thywrt alle 4 weghne til markmod, engte vndentaghet, oc en tofft nord oc østen til gardhen, som ær sex agger, oc ther til .1 agger offuen for [t]hen same tofft oc.....hen tofft, som nw trindlucht ær wed Sty Ha...ardh i Krogs...o.....inworde han en gardh . Fyrkel, som Jes Ascerssøn nw i boor, met all syn rettighet oc tilliggelse, som [th]er nw tilligger, oc 3 gardhe i Eydrop, 2 bygget oc en vbygget, met all therris rettighet, ... the nw och closteret vpa komen æ . m . . . te aff Gunny Munck.

Thesse forskreffne gardhe oc gotz inw[or]de forskreffne h r
 for then Helgheandz rette wothne oc forskreffne 8 dande-
 men, at offteneffnd H[e]l[g]heandz hws lodh byudh .
 for lagheffd til Aarsherris thing vdi 3 samfelde thing oc lod .
 ther fore om nogher breff besegeld breffue ther
 emodh i nogher made. Ther aff these framkomme tha
 to gen til segh oc fand forskreffne her prior til
 syn wern oc lagheffd pa forskreffne gotz i alle made, som fore ær
 rørt. At the swo wothne fore oss, thett saa wi oc [hø]rde oc ær oss
 fullwiderlight i ræt sandhett, at swo ær gangen oc faren, oc withne
 wii met wore insigle hengendes nedhen fore thette breff.
 Datum anno die et loco supradictis.

187.

29. Marts 1486.

*Væbneren Otto Skinkel til Skovsgaard sælger Helligaandsklostret i Faaborg
 en Gaard i Turup.*

Orig. paa Perg. i Top. Saml., Baagherred Nr. 58. [7 Segl]. 1) A. S.; F. LVII.
 47. 2) Bomærke. 3) A. S.; L. I. 21. 4) og 5) G. S. 570. 6) og 7) Bomærker.

[Otte Skinkel til] Skowsgord, wæpnere, kennes met thette myth
 [obne] breff, at jek met myn kære hwsfrv Johanne Mortenss
 ock samticke haffuer soldh, skøth ock affhendh ock met thette myth
 bref seell, skødher ock affhendher . . . ock conuentz brødhre i then
 Helliandz closter i Foburgh en myn gord liggendes i Twrop i Bog-
 herrit, hwilken . . . Hans Storm nw i boær, skillindes arliigh aar
 3 ørtug bygh, en skeppe smør, 1 sk. grot, 1 lam, 2 gess, 4 høns,
 met all forne gordz tilligelsse, som ær agher, ængh, skow ock mark,
 fiskewan ock fægangh, woth ock tywrth, inthet wndertagit i no-
 gher madhe, hwad helst næffnis kan, saa at myn mølle, mølle-
 dam ock damsbwndh bliffuer wkrenckt. Item tilbindher jek mik
 ock myne sanne arfwinge at frii, frelsse ock hiemle forne prior
 ock conuentz brødhre ok theres æfftherkomme i forne closter then
 forne gord met sin rettæ tilligelsse, som forskreffuit staar, till
 ewinneligh eyndom nydhe, bruge ock beholde for hwers mantz til-
 tall eller geensielsse, ock kennes jek mik at haffue vppeboreth
 penninge och fwlth wærdh for forne gordh effther myn fwlle nøghe,
 ock kennes jek mik eller myne sanne arffwinge ingen deell, eyn-
 dom eller rettigheth i then forne gordh eller gardz rettæ tilligelsse
 effther thenne forne dagh. Item skedhe thet saa, thet Gud for-
 bywdhe, at forne gordh eller gardz rettæ tilligelsse worde forne

prior eller brødhre eller theres æfftherkomme logliigh affwondhen wordher, tha tilbindher jek mik ock myne sanne arfwinge forne prior ock brødhre ock theres æfftherkomme forne closter wedherlægge skwllendhes saa godh en gordh welbeleylygh, som then ær i alle mathe innen sex vgher ther nesth æffther kommendes vdhen alle hindher, skadhe eller nogre hielperedhe i noger madhe. Till ydhermere forwaringh, stadfæstelsse ock witnitzbürdh hengher jek mith inzele nedhen for thette myth obne breff met flere godhe mentz inzele, som jek haffuer ther tilbedhet at besegle met mik, som ære her Hans Torkelssøn, officialis i Salingeherret, Æggærd Kramstrop i Bwntmossegord, wæpnere, hr. Hans Lauridsøn, sogneprest i Foburgh, her Anders Perssøn, sogneprest i Wlbølle, Torkill Jenssøn, borgmesteræ i Foburg oc Nis Raffn, byfoget i samme sthet. Datum, actum et scriptum in Foburgh videlicet in domo ordinis predicti anno domini 1486 feria quarta Pasce.

188.

28. Maj 1487.

Per Skriver, indgiven Broder i Aalborg Helligaandskloster, tager paa Prior Knuds Vegne paa Hornum Herredsting Lavhævd paa Ejendomme i Sørup (Buderup Sogn), Gravlev, Hjeds, Byrsted og Kalstrup (Veggerby Sogn), Veggerby, Nibe, Gjelstrup (Voxlev Sogn), Guldbæk (Øster-Hornum Sogn), Bonderup (Ellidshøj Sogn), Svenstrup og Hasseris.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [8 Segl].

Alle men, thette breff see eller høre læsis, kungjøre wii Seuerin Nielssøn, foghet pa Hornum heritzthing, Anders Beck, Jes Perssøn i Wolstrop, Per Thordssøn i Snarop, Per Nielssøn, Jes Therkilssøn, Mattis Mortenssøn, Jost Mortenssøn oc Nis Jenssøn i Suldrop met thette wort obne breff, at aar efter Gudz byrd 1487 mandagh nest fore pinzdagh pa forscrefne thing war schicket beskeen man Per Scriffuer, ingiffuen brodher i then Helgheandz hws i Alborgh, logligh esket oc fick et vwildught thingswithne aff thesse effterscrefne 8 dandemen, som ære Severin Spiger, Cristiern Lauritssøn, Per Thordssøn, Jes Perssøn, Bertil i Hersom, Per Remmer, Nis Anderssøn oc Las Beck, hwilke 8 dandemen endrechteliche wothne pa therris gode tro oc sannæ, at the hørde oc saaghe oc them fulwiderlight ære, ath her prior Knuth i then Helgheandz hws hans loghøringe stodhe innen alle fire stocke pa forscrefne thing oc ludelighe kungjorde, at forscrefne her prior gjorde syn lagheffd met syne ingiffne brødhre oc godhe selffeyghere pa

alt thet gotz, som forscrefne then Helgheandz hws haffuer i Hornum herit, bygd oc vbygd, effter thi som fogheden oc mene thingsdom hanom for rette tilfunne. Først inwarde han Sørøp met all syn tilliggelse, bygd oc vbygd, vndentaghen kirkens gotz, item en gardh i Graffløff, som Jes Grubbissøn vdi boor, en gard i Hietze, som Nis Tamessøn vdi boor, en gardh i Wigerby, som Jes Bertilssøn i boor, vndentaghen wor nadige her kongis leding, item i same soghen Kalstrop oc Kalstrop mølle met dam oc damsbond, flod oc flodgyde, for closters frii endeell, item i Byrstet marck agger oc æng stwgh jord, som closters breffue inneholder oc vdwiser, item all then tofft oc annen rettighet, som then Helgheandz hws haffuer i Niibe, bygd oc vbygghd, som Anders Nielssøn oc Willatz Suder nw vpa boor met fleræ closters thienere, item 2 gardhe i Gelstrop, som Per Ericssøn oc Mette Nisses i boo, met theris tilliggelse, item agger oc æng pa Gulbeck marck, som Guny Matssøn gaff til forscrefne then Helgheandz hws, liggendis mellom Thornhøw oc nør til Swenstrop marck skiell, item i Bundrop marck agger oc æng, som closters breff inneholder oc ther vpa vdwiser, item 4 gardhe i Swenstrop, som Jes Beck, Per Perssøn, Per Jenssøn oc Jep Nielssøn nw i boo, oc then tofft, som Per Thuressøn i Hersom gaff til then Helgheandz hws oc forscrefne Jep Nielssøn bygd haffuer, Topsgardz mark met syn tilliggelsse oc all then deell oc rettighet, som closteret haffuer i forscrefne Swenstrops mark, oc 3 aggere, som Nis Jeibssøn gaff til then Helgheandz hws, item Swenstrop mølle met dam oc damsbond oc met all syn rettighet, item 3 gardhe i Haszeriis, som Jes Glad, Per Mattis, Budde Jenssøn nw i boo, hwer met syn tofft. Item thette forscrefne gotz inwarde forscrefne her prior met all syn tilliggelsse agger oc æng, fortæ oc feledh, innemarck oc vdmærk, wot oc thywrt, alle 4 weghne til markemod, engte vndentaghet, for then Helgheandz huses rette gotz oc eyndom, oc forscrefne hans loghøringe stode innen alle 4 stocke oc melte hans lagheheffd, som han logligh gjorde i laghe tiid, wedh syn fulle macht oc ey til faldz i nogre made oc sagde hanom logh aa hende, som thet segh burde.

At thesse 8 men swo wothne, som forescreffuit staar, thet withne wii met wore insigle hengendis nedhen for thettæ breff. Datum anno, die et loco supradictis.

189.

29. Maj 1487.

Haderslev Borgere bede Pave Innocens VIII om Tilladelse til at maatte oprette et Helligaandskloster og ansætte Præst og Ordensbroder Jens Mathiesen som Klosters Styre for Livstid.

Tr.: Kirk. Saml. 4 R. VI, 31—32.

190.

12. Juni 1487.

Pave Innocens VIII beskikker Prioren for Helligaandsklostret i København og Ærkedegnen i Roskilde til Dommere i en Sag mellem Københavns Kapitel og Sognemænd i St. Nikolaj Sogn.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 200.

191.

28. Juli 1487.

Præsten Peder Sture oplader til Hr. Jep Andersen, Prior i Faaborg Helligaandskloster, fem Gaarde i Lysabild paa Als mod en daglig Messe og fire aarlige Begængelser for Peder Stures Slægt. For Gaverne skal oprettes et »Sturers Vikariat«.

Tr.: Sønderjydske Aarbøger 1897, 121—25. S. 121, L. 25, S. 123, L. 9, S. 124, L. 1 og 29 er læst »pater« for »prior«, S. 124, L. 7 »tamporatum« for »tamperothensdag«, S. 125, L. 5 »nostre« for »terre« (o: Erre?).

192.

16. Nov. 1487.

»Per Jepsen borger, med sin hosfrues Anne Hermensdotters samtykke, soldte og bortskjødte fra sig og sine arvinger til den Hellig Aands huus i Aalborg 3 stycker eng, liggende i Hatzeriis kiær, nest op til den Hellig Aands eng. Brevet vaar tillige med hannem forseglet af hr. Niels Andersen, sognepræst i Tranders, hr. Christiern Nielsen, Peder Christiernsen, raadmænd i Aalborg. Dat. anno 1487 feria 6ta post festum Sti Martini«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 37.

193.

26. Nov. 1487.

»Nis Lafrensen i Hatzeriis kiender sig skyldig at være til den Hellig Aands huus i Aalborg et stycke medelbusch (eller medelbusth) og 9 mark 4 sk. i penge, for hvilket klæde og penninge hand pantsætter klosteret 2¹/₂ feyring jord paa Hatzeriis mark vesterst i Stolperdaal og 2¹/₂ feyring jord paa Korsmynd backe, og dertil hans øverst eng i vester eng fra fiorden, liggende nest vesten op til den Hellig Aands eng, at nyde og beholde i 10 aar uigienløst og siden, indtil saa lenge pengene bliver betalt. Forseglet til witterlighed af Peder Christensen, Lazarus Thomessen, raadmænd i Aalborg, Peder Jacobsen, byskriver ibidem, Peder Buddissen og Laves Thomessen i Hatzeriis. Dat. anno 1487 crastino B. Catharinæ Virginis«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 38.

194.

2. Juli 1488.

Prioren i Faaborg Helligaandskloster lader tage Tingsvidne af Sønderherred Ting paa Als paa Gaven fra Peder Sture, evig Vikar i Lysabild (jvfr. Nr. 191).

Orig. paa Perg. i Als og Ærø Nr. 4 BB. [5 Segl]. 1) Bomærke. 2) A. S.; L. XLIX. 73. 3) Skjoldsegl.

Wijtlik vnnd openbare sij alle den jennen, de dessen breff sehenn, horenn edder leszen, dat na der bordt Cristi vnnszes herenn, do men schreff dusent uerhundert amme achte vnde achtigsten jare, amme negesten midweken na deme dage der hilgen apostele sunte Peter vnde sunte Pawels, was de ersame heere Peter Sthure, ewich vicarius der kerken Lusappel, am Suderherdes dinge amme ghehegheden dingkrechte darsulues vorgheuede van synen viff ghuderen, em van synen olderenn gheeruet, in Alszen in Lusappel kerspel belegghen, vnde nement mit rechte uppe to segghende hadde nach inholde synes bewiszes vnde vorszeghelden breue dar uppeghegheuen, welkere gudere he do sulues mit vrigeme willen vnde wolberademe modè vmme Godes willen vnde syner vnde syner elderenn vnde frunden szelen salicheyt ouergaff, vorleth vnde schotede bynnen den veer dingstocken deme werdigen herenn prior so danne syne viff ghudere, in Alszen to Lusappel kerspel belegghen, so dat de breue dar uppe gegheuen wol uthwiszen, vnde alle den broderen des godeshuszes des Hilgenghestes tho Voborgh to ewigen tiden to brukende vnde to besittende vnde dar vor ewighe dechnissz to donde, so vor beroret is etc. Vppe sodanne vorlatinge vnde schote, de do geschach, was de werdige heren prior to Voborgh den herdesfoget Cristiernn Jenssen .biddende vmme eyn vullenkomen dingszwinde tho seggende de worde, wes vns witlik were ghesehenn vnde gehoret hadden, dar demme Cristiern vorscreuen to sick uth esschede achte erlike herdeslude als Clawes Swentssen, Nisz Julsson, Peter Jul, Symon Cristeessen, Lasz Oleuessen, Jesz Jensson, Jeppe Iwerssen vnde Matthes Kürtssen, dede samptliken mit endracht uth gingen, beredden vnde belerden sick malkanderen, quemen wedder in, vünden, tugeden vnde szeden endrachtigen by eren eren vnde truwen, warenn, vasten worden vnde hilgen eden, de sze dar to don wolden, dat sze ghesehenn vnde gehoret hadden, openbare vnde witlik were, dat here Peter Sture, vicarius to Lusappel, vorleth vnde schotede bynnen den vorscreuen ver dingstocken deme werdigen herenn prior vnde den broderen des godeshuszes des Hilgenghestes tho Voborgh syne viff gudere, em gheeruet in Alszen in Lusappel kerspel, mit allen tobehoringen, nath vnde droghe, wo men dat benomen mach, nictes uth ghenamen, vnde dar vor ewige dechnisse to donde vor syne szelen, syner elderen vnde syner frunde to ewigen tiden, vnde wolde em

de entfrigen van jemendes ansprake, sze weren ghestlik offte werlick, so he des enn nochtaftigh gud bewisz hefft nach inholde syner breue, dar uppe ghegeuen, vnde worden lachbaden na der schote to dren dingen, vnde wolde derhaluen eneme jewelken don, dat recht were. In tuchnissz der warheyte was de prior vorscreuen biddende den dinghorer Cristiern Jenssen, den duchtigen Iwen Reuentlouwen vnde de ersamen heren Johan Groten, kerkheren to Sunderborg, Mattis Tortssen vnde Anders Peterssen vmme ere jngesegel to henghende benedden dessz breff, den sze so mit willen gedan hebben vppem datum bouenschreuen.

195.

12. Juli 1488.

Tingsvidne af Gislum Herredsting efter Begæring af Hr. Niels Clausen, Præst i Helligaandsklostret i Aalborg, om Sandemandstog for at bestemme Skellet mellem Hvanstrup, Støttrup og Gjøttrup (Farsø Sogn).

Afskrift af Langebek i L. Dipl. Originalen havde da otte Segl, alle beskadigede. Citeret i Jydske Samlinger I, 367, hvor Præsten urigtig kaldes Niels Lavridsen.

Alle men, thette breff see eller høre læsis, kungøre wii Per Woghenssøn, foghet pa Gislomherritz thing, Jes Woghenssøn, Morten i Aarop, Jes Nielssen i Elker, Tymme Jenssøn, Nis Skreder, Per Nielssøn i Fandrop oc Per Thordssøn i Farsø, met thette wort obne breff, at aar effter Gudz byrd 1488 løwerdag nest effter sancti Ketilli dagh pa forscreffne thing war schicket hedherligh oc regelbonden man her Niels Claussøn, prest i then Helgheandz hws i Alborgh, logligh esket oc fick et vwildught thingswithne aff these effterscreffne 8 dandemen, som ære Morten i Aarop, Nis Skreder, Nis Myrehøw, Tymme Jenssøn, Symon Thruelssøn, Michel Skyt i Kellingtan, Jep Rolo oc Nis Nielssøn i Frachtorp, hwilke 8 dandemen wothne pa theris gode tro oc sannæ, at the saa oc hørde oc them ful widerlight ær, at sandmenn i Gislomherred stodhe innen alle 4 stocke pa forscreffne thing oc kungiorde theres togh, som the ware tilkreffde, mellom Gudz hws oc bonden pa then eng, som ligger i Hwandzstrop marck, som Las Bratz wilde bort heffue met lagheffd fra Hwandzstrop oc til Gøttrop etc. Tha kungiorde the swo, at the swore til forscreffne Hwandzstrop then ene engeskiifte øster oc wester, som laa til Jes Tammessøns gardh i Gøttrop, oc sidhen markskelling øster oc wester vdaff then øster aa wedh Styttrop oc i then wester aa westen Hwandzstrop, som ste-

net oc stabelt ær mellom Hwandstrop oc Gøttrop. At the swo
wothne oc kungiorde, thet withne wii met vore insigle hengendis
nedhen fore thette breff. Datum anno, die et loco supradictis.

196.

1488—95.

Efter Opfordring af Stormesteren Constantius de Roma (1488—95) udfærdiger Petrus de Vicentia, pavelig Auditor og Biskop i Cesena, Afskrifter af en Række pavelige Aftadsbuller for Ordenen, deriblandt Sixtus 4des Bulle af 8. Juni 1482 om Beskyttelse for Helligaandsklostrenes Svin mod Antoniterne.

Meget medtaget Orig. paa Perg. i Kbhs. Gaarde og Huse, 430.

197.

1488.

»Haver Herlof Skave givet en Gaard i Tærebye i Thersløf Sogn i Ringsted Herred til den Hellig Aands Closter i Kiøbenhavn«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 307.

198.

21. Jan. 1489.

Stormesteren Constantius dadler Prior Knud Nielsen fra Aalborg, der i sin Tid var bleven udnævnt til Vikar for Provinsen Dacia, fordi han ikke i flere Aar har sendt Afgifterne fra de andre Klostre, København, Faaborg, Malmø og Randers, og opfordrer ham til inden Allehelgensdag at indsende disse Afgifter sammen med dem for hans eget Kloster.

Kopi i Istromenti 26, fol. 65 (Arch. di s. Spirito).

Anno 1489. Die 21. mensis januarii.

Littere directe fratri Kanuto priori hospitalis sancti Spiritus Alburgensis etc.

Religioso viro fratri Kanuto priori hospitalis sancti Spiritus Alburgensi Wibregensis diocesis.

Religiose vir etc. cum alias vicarius hujus hospitalis in Saxia in istis Dacie partibus deputatus fueris, specialiter ad exigendos census nobis et dicto nostro hospitali debitos, ad quos soluendos priores domorum et hospitalium sancti Spiritus in Haffnia Roskildensis diocesis et in Forbog (!) et oppidi Malmogensis Ludensis diocesis et in ciuitate Randusie Arusiensis diocesis tenentur et obligati sunt, ut te latere non debet, miramur satis de te, quod huiusmodi officium et commissionem ita pretermiseris et neglexeris, ut a pluribus annis citra nihil nobis significaveris circa huiusmodi censuum exactionem, ad quos exigendos nulla difficultas esse debet nulla mora, cum tam te quam alios priores veros religiosos, obedientes filios, esse pro certo teneamus, ut alii priores ultramontani sunt ex decreto et indultis apostolice sedis, qua-

rum vigore hoc nostrum hospitale in Saxia principale caput existit omnium et singulorum aliorum membrorum et hospitalium sancti Spiritus tam citra quam ultra montes existentium, omnesque priores nobis et dicto nostro hospitali subjecti sint et ad obedientiam et reverentiam prestandam teneantur et obligentur annuosque census persolvendos. Quapropter tenore presentium tibi in virtute sancte obedientie et sub excommunicationis pena late sententie districte precipiendo mandamus, ut omnes et singulos priores ad hujusmodi census persolvendos pro tempore preterito nobis debitos moneas et requiras, atque ita tibi committimus dantes plenam facultatem et auctoritatem, ut eos et eorum quemlibet etiam sub censuris ecclesiasticis ad hujusmodi solutiones cogere possis et valeas, decernentes, quicquid in premissis per te actum fuerit, ratum et firmum et plenam roboris firmitatem optinere ac mandantes tibi sub simili pena, ut in ipsis censibus exigendis diligenter te geras et census, etiam quos ipse pro annis preteritis obligatus esse teneris, persolvas ac omnem partem, quam exegeris, ad nos quam primum fideliter transmittere cures, ita ut in festo omnium sanctorum proxime futuro nobis tua cura et diligentia a te et ab aliis integre satisfactum sit, ex quo benevolentiam a nobis non mediocrem reportabis. Volumus insuper, ut quicquid in premissis a te gestum fuerit, per litteras tuas significare studeas.

199.

6. Febr. 1489.

Broder Nicolaus de Arecia, «vicarius, collector, commissarius et indulgentiarum apostolicarum plenariarum generalis executor» for Helligaandsklostret i Rom meddeler Nordmanden Nicolaus Jonsøn og hans Hustru Sigrid Aflad én Gang foruden i Dødsstunden, fordi de ere gaaet ind i Ordenens Broderskab, have betalt det tilbørlige og ladet sig notere i Broderskabsbogen. Afladen gælder selv for de Tilfælde, der ere reserverede Pavestolen.

Tr.: Dipl. Norv. IV, 737—38.

200.

11. Maj og 22. Juli 1489.

Helligaands Kirkegaard i København nævnes. — Ved det første Brev nævnes Prior i Helligaandsklostret Christiern Torkildsen, baccalaureus artium liberalium.

Kbhs. Dipl. IV, 207—8.

201.

31. Dec. 1489.

Jens Mathiesen, Prior for Helligaandsklostret i Randers, udvikler for Pave Innocens VIII, at dette Kloster er grundlagt ved, at Borgerne have oprettet et Helligaandskapel og skænket det til Aalborg Kloster, at Biskop Eiler af Aarhus har bekræftet Gaven, og Kongen skænket St. Mortens Kirke der-

til mod en ugentlig Messe. Jens Mathiesen søger og faar Pavens Bekræftelse herpaa.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 32—33.

202.

1489.

Eggert Krumstrup til Vennermosegaard og Hustru skænke en Gaard til Faaborg Helligaandskloster.

Aktstykker etc. udg. af Fyens litteraire Selskab I, 134.

203.

1489.

Niels Pedersen, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, foretager et Mageskifte med Jens Knudsen, Prior i Vor Frue Kloster, saaledes at Helligaandsklostret faar en Gaard i Aalborg mod at afstaa en Grund i Hassing Herred og en Vaaning i Staa Mark (Vester Hassing Sogn) ved den Helligaands Lade. Ældste Archivreg. III, 29. — Aaret maa være fejlskrevet (for 1499?).

204.

11. Jan. 1490.

Petrus de Vicentia paabyder Publicering af de Indulgentser, som Paverne havde givet Helligaandsklostret i Rom og underliggende Klostre, deriblandt Aalborg.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 207—08.

205.

13. Jan. 1490.

Pave Innocens VIII's Brev til Bispnen og Provsten af Børglum i Anledning af, at Prioren i Helligaandsklostret i Aalborg havde klaget over, at nogle Præster og Tiggermunke tillod sig efter Lægfolks Begæring at afholde Messer og anden Gudstjeneste i Klostrets Kirker i Skagen og Saltum, og at disse ulovligt oppebar Indtægten herfor.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 206—07, med det urigtige Aar 1489.

206.

3. Febr. 1490.

Tillæg til Nr. 201, hvori det oplyses, at de aarlige Indtægter af Kapellet og St. Mortens Kirke kun er 2 Mark Sølv.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 34.

207.

30. Marts 1490.

»Anno 1490, feria 3^{tia} proxima ante dominicam Palmarum, pantsatte Peder Olufsen i Hasseriis, bonde, til hr. Knud Nielsen, præst og prior i den Hellig Aands huus i Aalborg, for 8 mark lübsk, som hand til bem. prior vaar skyldig, et stykke jord paa Hasseriis mark, liggende paa Korsmessback, hvilken forn. prior og klosteret skulde have, nyde og bruge til et frit brugelig pant i 10 aar. Men efter den tid motte hand eller hans arvinger lovligen igienløse det«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 40.

208.

31. Marts 1490.

»Jens Pedersen, en bonde i Hasseriis, hafde kiøbt af hr. Knudt Nielsen, præst og prior i then Hellig Aands huus i Aalborg, en hæst for halffemfte mark lübsch, for hvilke bem. 4¹/₂ mark lübsch, saa og for 8 mark og 2 sk. for 20 alne blommet klæde og 3 alne medelbusth, som hans sal. broder

Budde Pedersøn til bem. prior skyldig vaar, item for et pund rug, som hans fader gav til siæle-gave, og for 2 mark, som stod endnu ubetalt paa en kaabe, pantsetter hand til meerbem. prior en sin eng, liggende i Hatzeriis kicær; saa at prioren og klosteret skal nyde bem. eng til et brugelig pant, indtil forn. summa penge igien bliver betalt. Dat. anno 1490 feria quarta ante dominicam Palmarum«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 39.

209.

28. Juni 1490.

Kong Hans's Stadfæstelse paa en Gaard paa Østergade i København, som Hr. Jost Pedersen, Præst i Skanør, gav til Helligaandsklostret.

Tr.: Hofmans Foundationer X, 187—88. Kbhs. Dipl. IV, 213.

210.

31. Aug. 1490.

Odde Hansen, Provst i Roskilde, skænker ved sit Testamente et Pund Korn til Helligaandsklostret i København.

Danske Selskabs Papirer. Jvfr. Rørdam, 307.

211.

1490.

»Item it breff wdgiffuen aff broder Anders Pedersen og prior i den Hellige-aands hus i Aalborg och det meenige conuent moxen i den same meening [jvfr. Nr. 90] for sielle begengelse och messe for forne hr. Anders Jacobsøn, rider, och fru Ane Laursdtr. af dato 1490«.

Uddrag i L. Dipl. under 14. Febr. 1461 og Dyrskjøts Brevbog (Ny kgl. Saml. Fol. 558) fol. 137.

212.

31. Jan. 1491.

Paven bortgiver et Kanonikat i Københavns Fruekirke. der var ledigt ved, at Indehaveren Hr. Alexander Hansen var gaaet ind i Helligaandsklostret og havde aflagt Ordensløftet.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

213.

21. Febr. 1491.

»Jes Pedersen i Hasseriis bekiender sig skyldig at være til prior hr. Anders Persen og den Hellig Aands huus i Aalborg 5 mark rede penge og pantsetter dem derfor 3 agre inden et fald vesters i Stulperdal paa Hasseriis mark, i 14 aar at bruge og beholde og efter den tiid af ham eller hans arvinger imod pengenis erleggelse igien (om ham eller dennem saa lyster) at indløsis. Til witterlighed forseget af Peder Nielsen raadmand i Aalborg, Peder Skytte, Willatz Laursen borgere ibidem. Dat. anno 1491 in profesto. Sti Petri ad cathedram«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 41.

214.

28. Marts 1491.

»Anno 1491 mandagen nest for Hellig Torsdag vaar hr. Anders Persen, prior i den Hellig Aands closter i Aalborg, paa Hornum herrids ting, hvor hand tog et siuns-vidne, Svenstrop mølle angaaendis«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 43.

214 a.

8. Juli 1491.

En Gaard i Klæstrup (Voxlev Sogn) tildømmes Helligaandsklostret i Aalborg. Jvfr. Nr. 217.

215.

8. Sept. 1491.

Præsten Claus Bertelsen skænker en Bod i Færgestræde i København til Helligaandsklostret mod en aarlig Messe m. m.

Tr.: Rørdam, Tillæg 103—4. Kbhs. Dipl. IV, 220—21.

216.

21. Nov. 1491.

»*Hr. Ove Lauridtzen, sognepræst til St. Bodils kirke, gaf aar 1491 die presentationis Mariæ Virginis fra sig og sine arvinger til den Hellig Aands huus i Aalborg, til at styrke messer og Guds tienisie og til de fattiges ophold der inde, en bondegaard i Hasseriis, som hand hafde arvet efter sine forældre. Til witterlighed forseget af hr. Jens Knudsen, prior i Vor Frue kloster i Aalborg, hr. Niels Jensen, sognepræst til Hornum kirke, Claus Wogn, Lazarus Thomessen, borgemestere i Aalborg, Jens Svendsen, Peder Nielsen, raadsmænd ibidem.*

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 42.

217.

12. Jan. 1492.

Kong Hans' Rettertingsdom, hvorved han tildømmer Aalborg Helligaandskloster en Gaard i Klæstrup i Voxlev Sogn efter to Breve, som Prior Anders fremlagde, og som stadfæstedes.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv [1 Segl].

Wii Hans, meth G[uds] nade Danmarckis, Norgis, Wendes oc Gotis koningh, wduald koning tiil Sueriges rige, hertug i Slesuig, i Holsten, Stormarin oc i Ditmerschen hertugh, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre witherligt, at fore oss wor skicket hetherligh man her Anders Perssøn, prier i then Helgentz huss i Olborgh, meth twenne opne beseglde breffue. Først *Nr. 155 (30. April 1478)*. Item thet annet breff, som her Palli Thomessøn i Gundrop, biscop Nicolaus Globbs officialis i Fleskomherit oc Hornumherit, hagde wdgiffuet oc beseglt meth flere, aar effther Gudz burd 1491 feria sexta proxima post festum visitacionis Marie, ludendis, at fore hanum i sancte Bodels kirke i Olborgh meth flere, ther nerwerendis ware, møtte Nis Munck i Halkier pa Oluff Friisses wegne pa then enæ oc forscrefne her prier pa then annen side om forscrefne gard i Cleptzstrop; tha hagde forneffnde Nis Munck eth pante breff pa forneffnde gard, som Axel Jeipssøn hagde giffuet Oluff Friiss, oc forneffnde her prier hagde eth eyedomps breff aff Axel Jeipsøn pa samme gard, som wor eldre end thet pante breff. Tha effther the breffue wort forscrefne her prier pa then Helgantz huss wegne tiildømt foneffnde gard tiil ewinnelig eye i alle mode, som thet eyedomps breff inneholler, oc forscrefne Nis Munck pa Oluff Friisses vegne at tale Axel Jeipsøns arffuinge tiil for

then dell, som thet pante breff inneholler, meth flere ord oc articlæ, the breffue ther om vduise. Huilke breffue wii nw stadfeste oc wed theris fulde mact dømme wed alle ord oc articlæ, som inneholle, forbyudendis alle, ehuo the helst ære eller wære kunnæ, forscrefne her prier eller hans efftherkommere pa then Helgantz huss wegne pa forscrefne gard hindre eller segh ther meth at beuare mod theris mynnæ i nogher made, swo lenge nogher kommer fore oss meth breff beuisning pa wort rettæ tingh. Datum Randers feria quinta proxima post festum Kanuti ducis passionis anno domini 1492 nostro ad causas sub sigillo teste Johanne Kettilli justiciario nostro dilecto.

218.

11. Maj 1492.

Fru Inger Bille, Enke efter Hr. Johan Oxø, skænker til Helligaandsklostret i Nakskov en Jord udenfor Byen, kaldet Kalvehavejorden, for Sjælemesser.
Tr.: Hofmans Foundationer VI b, 194—96. Aaret urigtigt? Jvfr. Nr. 230.

219.

16. Juni 1492.

Kong Hans, Stormesteren og Prioren for Helligaandsklostret i København ansøge Pave Innocens VIII om ny Stadfæstelse af Sixtus IV's Samtykke til Oprettelsen af Klostret i København. Der lægges særlig Vægt paa Bestemmelsen om, at dette staaer direkte under Stormesteren, og at det skal nyde alle Ordenens Privilegier.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica. — Bullen udstedtes først under Alexander VI med Datoen 26. Aug.

220.

29. Juli 1492.

Voxlev Sognevidne, udstedt efter Ønske af Hr. Anders Pedersen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, om, at en Fjerding Jord i Sognet hører til Vestergaard i Klæstrup.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [4 Segl].

Alle mæn, thette breff see eller høre læse, helser jek Henrick Skeell, sogneprest i Synderholm, Palli Persøn aff Pandomgord, Josep, foghet pa Resstrop, och Andres Mogensøn i Voxleff kiærligh met Gud. Kungiøre wi met thette worth opne breff, ath aar effther Gutz bønd 1492 sancti Olau dag regis pa Voxleff kergord war skicketh for oss herligh man her Andres Persøn, prior i then Helegantz hwss i Alburgh, loffligh esketh, feck och framledde jeth wvilighe sogne vithne aff 12 dannemæn, som er Per Laurissøn, Andres Polsøn i Voxleff, Axel ibidem, Andres Monsøn, Mas Jensøn ibidem, Per Jebson i Raystrop, Jes Jebson, Jes Eskesøn i Ludh, Per Langh i Benerop, Las Kalby, Andres Kalby och Mas

Axelsøn, hwilke forsawde 12 dannemæn vothne endrecteligh paa theres sele oc sanden, ath thet them fulvitherlicth er i sandhed, ath then feringh jordh och engh, som liggheer i Voxleff mark oc hør till Vesthergord i Klestrop, som nw Lass Terkelsøn iboer och jorden i vær haffuer, hauer leyd till Vesthergord wlasth och wkerd i wor tiid och saa lenghe, som wi kunne haffue spord, och hauer leyd vnder jen skyldh till forsawde gord. In cuius rei testimonium sigilla nostra inferius inpena. Datum die et loco vt supra.

221.

30. Juli 1492.

Vidne af Hornum Herredsting, optaget efter Ønske af Hr. Anders Pedersen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, om Klosters Ret til den i Nr. 220 omtalte Jord.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [7 Segl].

Alle men, thette breff see eller hører læsis, kungøre wii Seuren Nielssøn, foghet pa Hornum heritzthing, Jon Wiffertssøn, Mattis Jonssøn, som wepnere ære, Jes Jude, Per Rymmer, Mattis Greyerssøn oc Seuren Speger met thette wort obne breff, at aar effter Gudz byrd 1492 mandaghen nest effter sancti Oleffs dagh pa forscrefne thing war schicket hedherligh man her Anders Perssøn, prior i then Helgheandz hws i Alborgh, logligh esket oc feck et vwildught thingswithne aff these effterscrefne 8 dandemen, som ære Jes Jude, Mattis Greyerssøn, Pael Perssøn, Nis Nielsøn, Michel Perssøn, Per Thordssøn, Per Rymmer oc Seuren Speger, hwilke 8 men endrechtelighe wothne pa theris gode tro oc sannæ, at them ful widerlight ære i Gudz sandhet, at then feyring jord i Woxloff mark liggendis, som haffuer wærit brughet til Westergardh i Clestrop oc ænnw brughes, haffuer aldrigh wærit lagd fra forscrefne gardh anten for bols jord eller i andre made, men forscrefne fæyring jord haffuer warit brught i Woxloff marck til forscrefne Westergardh i Clestrop, baadhe agger oc æng met fægang, tørffgryfft, lyngslæt oc met all annen syn rettighet, ehwat thet helzt ær eller neffnis kan, vlast oc vkerd, swo lenge som noghre lengst mynnes kan, oc ær thet forscrefne gardz rette jord oc haffuer leyet vnder en skyld til forscrefne gardh. At these 8 menn swo wothne, som fore ær rørt, thet withne wii met wore insigle. Datum anno, die et loco supradictis.

222.

26. Aug. 1492.

Pave Alexander VI bekræfter Oprettelsen af Helligaandsklostret i København og dets Indlæggelse under S. Spirito in Sassia. Bullen var allerede bevilget af Innocens VIII (jvfr. Nr. 219), men blev ikke udstedt paa Grund af dennes Død.

Tr.: Rørdam, Tillæg 108—12. Kbhs. Dipl. IV, 224—27.

223.

1492.

Prior Anders Pedersen og Konventet i Aalborg Helligaandskloster forpligter sig til at holde Sjælemesse for Hr. Anders Jakobsen Bjørns Sjæl.

Afskrift (efter Dyrskjøt) i Ny kgl. Saml. Fol. 558, fol. 134.

Kundgiør wi broder Anders Pedersen, præst og prior i den Helligaands huus i Aalborg, og menige convent ibd. med dette vort aabne brev, at wi haver lovet og tilsagt de velbaarne mænd Joachim Andersen, Biørn Andersen og Jeppe Mus troligen at holde een begengelse aarligen her i den Helligaands closter efter vores forrige beskeeden herom for deres fader hr. Anders Jacobsens siæl og for alle christnes siæle hver fredag til ævig tiid, uden saa skeer, at der kommer nogen forhøytider om fredagen eller om aftten tilforne, saa at den begengelse ey kand have i dend Helligaands kirke paa den tiid, da skal der dog bedes og have amindelse for forne hr. Anders Jacobsens siæl i saa mange mæsser, som siges at [o: og] holdes den samme høytidelige dag i forne den Helligaands kirke. Til vidnisbyrd vores insegel herunder hengt. Dato a. d. 1492.

224.

1492.

Prior Anders i Aalborg Helligaandskloster optager Bjørn Andersen Bjørn til Stenalt i Ordenens Broderskab.

Afskrift (efter Dyrskjøt) i Ny kgl. Saml. Fol. 558, fol. 141. — Brevet findes paa Latin i Terpager, Rip. Cimbr., 523.

Alle mænd, som dette brev seer eller hører læse, ynsker jeg broder Anders, prior i dend Helligaands huus i Aalborg Augustini orden, salighed i Herren. Vide maa I, at jeg haver annammet gudfrygtig mand Biørn Andersen i vor forskrevne hæderlige ordens brøderskab og giver hannem fulkommen deel, lod og part i alt aandelige gode, messer, ottesang, vigiliis, bønner og alle andre gudelige gierninger, som den Helligaands usigelige mildhed vil give, at maa skee ved os, med saa skiel, at han hellers ved anger og bekiendelse bliver beqvem og skichelig til det at tjene, tilsiger derhos, at naar hands dødelige afgang bliver os tilkiendegivet, da

skal den samme begiengelse og tieniste holdes for hannem, som pleyer og kand skee for vores besynderlige venner, særdelis velgiørere og forfremmere.

Under vort signet. Datum anno 1492.

225.

1492.

Indskrift paa Randers Helligaandsklosters Kalk (nu i Gjerrild).
Tr.: Kirk. Saml. 4. R. I, 80—81.

Calix domus sancti Spiritus Randrusiensis ad sanctum Martinum factus Horsnes ex elemosinis eorum anno domini 1492.

226.

9. Febr. 1493.

Asser, Prior for Helligaandsklostret i Malmø, oplyser Pave Alexander VI om, at han tidligere efter Bevilling af Innocens VIII havde faaet forskellige navngivne Debitorer og Forfølgere bandlyst, men at disse ikke adlød Bandlysningen, og at ligeledes Henrik Aagesen Sparre af Hageløs chikanerede Klostret. Han ansøger om, at Sagen maa blive overdraget Gejstlige i Lübeck til Paadømmelse.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

227.

II. Febr. 1493.

Asser Ingversen, Prior for Malmø Helligaandskloster, ansøger om, at hans Sag mod Henrik Aagesen Sparre og hans andre Uvenner maa blive overgivet til en pavelig Auditor (jvfr. Nr. 226).

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

228.

21. Febr. 1493.

Pave Alexander VI tildeler Asser Ingversen, Prior i Malmø Helligaandskloster, Ret til at terminere paa Gotland foruden i Lunde Stift, da Klostret ikke var bleven tilstrækkelig udstyret af sin Stifter Christian I til at udføre sine mange Kærlighedsgærninger, og da man var ved Nybygning af Kirken.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

229.

6. Maj 1493.

En Bolig i Gamle Raadhusstræde i København, som Niels Griis Murmester nu bor i, tilhørende Helligaandsklostret, nævnes. — 24. Aug. 1497 er den beboet af Per Andersen Brygger.

Kbhs. Dipl. II, 169 og 172.

230.

10. Maj 1493.

Morten Lauridsen, Prior i Nakskov Helligaandskloster, forpligter sig overfor Fru Inger Bille til Sjælemesser til Gengæld for hendes Gave (jvfr. Nr. 218).

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Nakskov, Nr. 1. [6 Segl]. 1) G. S. 594. 2) G. S. 605. 3) A. S; M. 16. 5) og 6) Bomærker.

Jegh brodher Morthen Laur[idson], prior i then Helliands closter i Nakskoff, met myne sambrødhres tyckæ oc raadh annameth en jord aff hedherligh oc welboren qwinnæ frwæ Ingerd Billisdotther, her Johan Oxes efftherleffuerske, hwilken jord som kallis Kalffuehaffwis jord, i lengdhen oc i bredhen i alle mode, som forde frwæ Ingerdz breff inneholler, fore hwilken forde jord jech oc myne efftherkommere oc myne brødhre oc theris efftherkommere tilbinde oss at holde met thette wort opne breff en sywnghen messæ aff Gudz legome hwer torsdagh i wort closther fore Gudz legomes altære oc en læst messe aff Gudz pinelsæ hwer fredagh i forde closter oc en sangh, som hedher »gaude Maria« hwer affthen fore jomfrwæ Marie altære met blwss oc knæfald, som ther till hører. Item hwer søndagh effther hoymessæ skall forde »gaude Maria« oc siwngis fore forde jomfrwæ Marie altære, hwilke forde messer oc sangh skulle holdis Gudh oc jomfrwæ Marie oc alle Gudz hellighen till loff, hedher oc ære fore forde her Johan Oxis oc frwæ Ingerdz oc alle beggis theris foreldernes siællæ oc alle kristne siæle. Item wore thet swo, Gudh forbyudhe, at forde messer oc sangh ey holdis, som forskreffuet stor, tha skall forde frwæ Ingerd oc hinnes arffuinge haffue mackt egen at tage forde jordh oc breff oc brwge thet effther theris egen welæ. Tiill witnesbirdh hengher jegh conuentz intzegll nedhen fore thette worth opne breff met renliffueligh mantz her prioris Jenssis aff Halstædhe oc welboren mantz Briccii oc Hans Laur[idsons], Ottæ Kremeris borgmesthere i Nakskoff oc Anders Kremeris ibd. Datum Lunde, feria sexta proxima post festum beati Johannis ante portam latinam anno domini 1493.

231.

15. Juli 1493.

»Anno 1493, die Lunæ post festum Canuti regis, forhvervede hr. Anders Pedersen, præst og prior i den Hellig Aands closter [i Aalborg], et tingsvidne eller laughæfd af Hornumherrids ting, angaaende at klosteret udi Topsgaards mark og Lyngberg mark hafde lod og eyendom. Udi dette brev nefnis hr. Hendrich Skiel sognepræst i Synderholm, item St. Mortens kirke i Svenstrop«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 47.

232.

1. Sept. 1493.

Fru Inger Bille, Enke efter Hr. Johan Oxe, skænker Guds Legemsalter i Hel-

ligaandsklostret i Nakskov tre Jorder paa Nakskov Mark og en Gaard i Krogsbølle mod Sjølemesser.

Tr.: Hofmans Fundationer VI b, 196—97.

233.

14. Okt. 1493.

Genbrev fra Anders Mand, Prior i Nakskov Helligaandskloster, om Messer til Gengæld for Fru Inger Billes Gave.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Nakskov, Nr. 2. [6 Segl]. 2) G. S. 605.

Jeck brodher Anders Mandh, forstandher i then Hæliantz kloster i Naskow met alle myne brødrer raadh och samtykke kennis oss ath haffwe anammet och fanghet noghre jordhe aff hetherlic oc welburdigh qwinnæ froæ Ingerdh Billisdather oc hennis børn till worth kloster ath beholdhe till ewig tydh, hwelkæ jordhe som liggæ i Naskoffs mark, aff hwelkæ jordhæ Hans Laurendhsøn borgmesther ibidem haffwer en jordh oc giffwer arlighe till langille aff hennæ 8 skepper bygh, item Ottæ Kremere haffwer en jordh och giffwer aff hennæ arlighe 20 skepper bygh till landhgille, item Andhers Kremere ibidem haffwer en jordh oc giffuer aff hennæ arlighe 20 skepper bygh till landhgille, item en gardh ligendis i Krogsbylle, hwelken Jep Swon nw iboer, met alle sinæ rethe tilligelsæ, som er skoff oc mark, agher oc engh, woth och tywrt, entith ondhertaget i nogher madhe, oc giffwer aff hanum arlighe till landhgille 2 pundh bygh 6 skepper myndre, for hwelke forde jordhe och gardh wi oc alle ware efftherkommere tillbindhe oss ath sionghe hwer løffuerdagh en messæ aff jomfro Maria i forde kloster, item en messæ aff sancta Anna hwer tisdagh for Guz ligoms altar songhen, item en messæ de sancta Trinitate lessen hwer sōngdagh for forde Guz ligoms altar till ewigh tiidh. Item ware thet swa, Gudh forbiwdhe, ath forde guztieneste æy oppæhollis effther skellig bewisningh, som forskreffwet staar, tha mo forde froe Ingerdh eller hennis sanne arffwinghe igen kreffwe forde jordhe och gardh och brwke them anderstedhe i guztienestæ effther theris eghen wiliæ. Thet swa er statffesth och giordh mellom forde froe Ingerdh oc hennis sanne arffwinghe och oss fatighe brødre, thet witne wy met conuentus ingseylæ hengendis næthen for thette wort opne breff met andre godhe oc hetherlich dandemends, som er prioris Jenssis aff Haldetstedhe, her Morthens sogneprestis i Naskow, her Hans Dongs i Wabenstæth, Briccii aff

waben i Naskow och Hans Laurendzsøns bormesters ibidem. Datum anno domini 1493 die sancti Calixti pape et martiris.

234.

1493.

Mads Rersen, Jens Tygesen m. fl. skænke til Helligaandsklostret i Randers Ejendommen Refsdal med Tilliggende mod Sjælemesser.

Uddrag i en kgl. Rettertingsdom af 2. Marts 1535 (Danske Mag. 3. R. V, 23—24). I den samme Dom nævnes flere andre Aktstykker om samme Sag.

235.

1. Febr. 1494.

Anders Pedersen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, bortskøder til Biskop Niels Glob i Viborg Gaarden Hvinstrup i Sundby Sogn paa Mors.

Orig. paa Perg. i Arnem. Dipl. VII, 18. [3 Segl].

Jeg Anderss Perssøn, prest oc prier i then Helgeantz closter i Aleburrig, gøre alle vitterligt, at jeg haffuer nw wnt oc vpladet oc met thette myt obne breff vnde oc vplade verduge fader met Gud biscop Niels Glob i Viborrig, hanss efftirkommer biscooper i Viborrig oc biscopdomet i same sted een gard i Nørherrit i Morss i Swndby sogen ðligendis i Foortofft, som kallis Hwinstrop, som jeg i pant haffde aff velburdug swen Bord Mortenssøn, met thet panttebreff, som jeg therpaa haffde ludendis paa føretiwge marck rede penninge, at nyde, bruge oc beholde for eet frii brwgeligt pant efftir forskreffne pantbreffs ludelsse, ligerwiiss som jeg sielffuer i alle made, oc kiendis jeg meg aldelis fyllest at haffue vpboren aff Hanss Næde for forskreffne førretiwge marck penninge efftir alle myne egne nøge oc wilge. Tiil ythermere vissen oc bedre forwaring haffuer jeg hengt myt insegle neden for thette myt obne breff met flere [gode] mentz insegle, som jeg haffuer bedet [be]-segle met meg til witnessbyrd, som ere her Palli sogneprest i Gwnderup oc her Owe sogneprest til sancti Botulphi kirke i Aleburrig. Datum in Alburgia in profesto purificationis beate Marie virginis gloriose anno domini 1494.

236.

6. Juli 1494.

Knud Jensen i Lønstrup pantsætter til Hr. Anders Pedersen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, en Gaard i Gudum.

Ældste Archivreg. II, 313.

237.

7. Juli 1494.

Vidne af Malmø Byting om Tristighed mellem Raadmand Peder Remsnider og Prioren i Helligaandsklostret.

Orig. paa Papir i Sv. Riksark. 7 Segl (Bomærker).

Alle them, thette breff see eller høre læses, helsse wii Olaff Peerssøn byffogith i Malmoge, Anders Jenssøn och Pether Holthus borgemæstere, Conraddus Hwitzstedh oc Jes Clawessøn rathmen, Tideman Gerlagssøn oc Jep Michelssøn borgere samme stetz ewin- nelige met Wor herre och gøre witherligt alle met thette wort opne breff, at aar effter Gutz byrdh 1494 mandaghen nesth fore sanctæ Knwtz konningx oc martirs dagh tha war thet thet thridie thingh, beskedin man Peer Remsnider rothman her samme stetz haffde ildeth och kærth pa then vlaglige bygningh, priueth och rennesteen, som priær i Helgegesthus her i Malmø haffuer bygdt pa then joordh, forde Peer Remsnider haffuer i leyæ aff thet he- derlige capittel i Lundh, hwilkith han och the tw neste samfelde thing tilforn ildeth och kærth haffde. Till hwes forne thinges witisbyrdh ære wore indcegle thrycte nethen pa thette wort opne breffe, som giffuit ær aar, dagh oc stedh, som forescreffwit staar.

238.

18. Nov. 1494.

Torkil, Prior for Helligaandsklostret i Malmø, bekender at have modtaget 12 Mark lybsk af Peder Lang i Valløse for en Sølvskaal, som Hr. Niels Aagesen Sparre og hans Hustru Sofie gav Klostret.

Tr.: Hübertz, Aktstykker til Bornholms Historie, 30—31. — Seglet viser et Dobbeltkors uden Bogstaver.

239.

1494.

Indskrift i Koret i St. Mortens Kirken i Randers.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. I, 79.

MCD qvater XLV

numeres minus unus

hæc Prior J. primus tunc facit

immo Deus.

240.

3. April 1495.

Væbneren Mads Godov skænker til Helligaandsklostret i Nakskov en Gaard i Højreby (Søllested Sogn) mod Sjælemesser for Hellig Løsens Alter.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Nakskov, Nr. 3. [6 Segl].

Allæ mæn, thette breff see eller høre lessis, helser jek Matis Godow aff vaben ewinnelige met Gudh och kongør thet for alle men neruerendis och kommendis, at jek met myn frii vilie och vitskap och met frendhers och godhe veners radh giffuer och skø- ther och affhendher met thette mit opnæ breff fraa mik och mynæ

sannæ arffuingæ een myn gardh ligendis i Høgherby, hwelken som Hans Jensøn nw iboer, for østhen nesth Laurendstz Clausøn met all sin folle tilligelse, som er skoff och mark, aggher och engh, enthet ondhertaget i nogher madhe, ind till then Hæliandsz klosther i Naskoff ath bliffue till ewig tiidh, for hwelkhen gardh och gotz the dandhemen, som ther nw i forde klosther ære, och alle theris efftherkommere skwle folkomme mik een messe hwer otthensdagh for Hælie løsens altære de quinque wlneribus domini till ewigh tiidh i forde klosther for mik och mynæ slectinghe och for myn siell och mynæ foreldhres och alle krisnæ siele, hwelken gardh som giffwer arligæ till langillæ eth pundh bygh, thoo skilling groth, een gass, 2 høns, en skeppæ haffre, gesteri och fornødh; item ollen swin, nar Gudh giffuer ollen paa skoffuen. Item vare thet saa, Gudh forbywthe, ath forde gard och gotz vordher forde klosther affvonnet met kirkeloff, landstzloff eller nogher rethegangh for oor (!) forsømmelsæ, tha beplicther jek mik och mynæ arffuinghæ ath vetherlegghe forde klosther ighen saa godh 1 gardh och gotz i alle madhæ, som forde gardh och gotz eer, indhen sex vgherdagh ther nesth effther komendis, forde klosther vthen all skadhe, hinder eller hielperedhe i nogher madhæ. Item vare thet och saa, ath forde messæ æy oppæhollis effther sannæ dandemens vitnæ, tha haffuer jek och mynæ sannæ arffuinghæ makt igen ath kreffue forde gardh och gotz. At jek forde haffuer swa giffuet, skøth och affhendh i alle madhæ, som forscreffuet staar, thet vitner jek met myth ingseylæ henghendis næthen for thette myth opnæ breff, met frii vilie och vitskab, bedendis hetherligæ mændh ingseylæ met mik, som ære Vincentius aff Azerstorpe aff vaben, prior Jens aff Halstædhæ, Matis Laurendhsøn landsdommere aff vaben, Christoffer Iwersøn aff vaben, Hans Laurendhsøn borgmesthere i Naskoff och Tielogh Friis radman ibidem. Datum anno domini 1495 in profesto sancti Ambrosii episcopi et confessoris.

241.

8. Sept. 1495.

Dronning Dorothea skænker Københavns Helligaandskloster en Gaard i Højbrostræde og Gods i Ladager (Egby Sogn), Dalby, Jersie og Kraghave (Høje Tostrup Sogn) til Underholdning for 12 fattige og syge og Sjælemesser.
Tr.: Hofmans Foundationer X, 178—81.

242.

8. Sept. 1495.

Genbrev fra Prioren i Københavns Helligaandskloster imod Dronning Doro-

theas Gavebrev (Nr. 241), hvori han lover at underholde nogle fattige og holde nogle Messer.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 233—35.

243.

1. Okt. 1495.

Holger Eriksen Rosenkrantz skænker ved sit Testamente Helligaandsklostrene i Aalborg, Randers og København hvert 3 Rhingylden.

Danske Mag. VI, 268.

244.

1495.

»Haver en Adelsmand Axel Lagesøn til Clausholm, Ridder, givet til den Hellig Aands Closter i Kiøbenhavn en Gaard og Grund i Vor Frue Sogn udi Kiøbenhavn, Gaden ved Rosengaarden. Da continuerede Hr. Alexander Brodersen Prior i Hospitalet«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to.

245.

1495.

»Hr. Anders Pedersøns, Prior i Aalborg, Mageskifte Brev til Mariager Kloster paa en Gaard udi Guldager i Semmested Sogn«.

Danske Mag. VI, 115.

246.

13. April 1496.

Hr. Hans Brun, Prior i Faaborg Helligaandskloster, hænger sit Segl under et Skøde fra Claus Bryske til hans Sønner.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Baagherred, 59. — Hans Bruns Segl: G. S. 593.

247.

2. Maj 1496.

I en Jordebog over Byens Ejendomme nævnes »En hawe lyggenes i Kattesund, som byen fick af prior i Helliggeist, som Mette Bythers nu haffuer, oc staaer eth hws paa«. — Samtidig nævnes den Helligaands Boder paa Rosengaarden.

Kbhs. Dipl. I, 243, 245.

248.

16. Juni 1496.

Kong Hans sælger til Henrik Krummedige en Gaard, liggende i Roskilde udenfor Rødeport, som han havde købt af Prioren i Helligaandsklostret i København.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 240—41.

249.

3. Okt. 1496.

Jens Mathiesen, Prior i Randers Helligaandskloster, og Konventsbrødrene forpligte sig til at holde en ugentlig Messe for Peder Ovesen, Sognepræst i Gimming, m. fl., til Gengæld for Gaven af en Fiskegaard ved Randers Bro.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 34—35.

250.

22. Okt. 1496.

»Welbr. Lafritz Wiffert og hans frue Gyde Laursdatter legerede, bortskiødte og forærede til prior hr. Anders Persen og den Hel. Aands huus i Aal-

borg 2 bøndergaarde i Nibe i Woxlef sogn, med ald sin tilleg, ea conditione, at den messe, som bem. Lafritz Wiffert tilforn en dag om ugen hafde stiftet for st. Leonardi alter i den Hellig Aands kirke, skulde des ydermeere holdis med den Guds tieniste, som der giøris daglig og natterlig, for denem og begge deris forældris siæle. Dat. anno 1496 in profesto st. Seuerini. Forseglet af hr. Ove Laursen, sognepræst til st. Bodilds kirke, hr. Peder Thomesen, sognepræst til Agersborg, Peder Christensen raadmand ibidem til witterlighed«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 49.

251.

21. Nov. 1496.

Ridderen Axel Lagesen Brok til Clausholm skænker Helligaandsklostret i Randers fire Gaarde i Hammelev, en Gaard i Laen (Glæsborg Sogn) og en Fiskegaard ved Randers Bro mod en ugentlig Messe og Underhold for tre fattige.

Tr.: Kirk. Saml. 4 R. VI, 35—39.

252.

29. Nov. 1496.

»Welbr. Malthi Munk af Raatsted gav an. 1496 vigilia st. Andreæ en sin gaard liggende i Bradsted i Wegerby sogn til prior Anders Pedersen og meenige convent i den Hellig Aands huus i Aalborg, saasom hand hafde udvalt sig sit leyersted i bem. closter, og vilde derfor, at der skulde for hans og hans hustruis Aiyne (!!) Jeibsdotters siæle holdis aarlige messer og vigilier. Til witterlighed forseglet af hans broder Niels Munk i Halkier og welbr. Palle Persen i Ransom, item hr. Peder Povelsen i Wigerby«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 50.

253.

28. Febr. 1497.

Hr. Markvard Rønnow til Hvidkilde skøder til Helligaandsklostret i Faaborg en Gaard i Diernisse og en i Kjøng.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Faaborg, 3. [6 Segl]. 1) A. S; L. I. 68. 2) G. S. 532. 5) A. S; C. LVIII. 36.

Jech Marquard Ronnow i Huitkelde ridder giør witterligt alle i thette myt obne breff, thet jeg met myn frii wilge oc velberadde hwgh oc met myn kiere husfrwes-fuldburd oc samtycke haffuer soldt oc skiøett oc met thette myt obne breff sælier, skiøder, affhender oc till ewynnelig eyæ vplader fraa meg oc mynæ arffuinge oc till then Helliands closter i Faborg two mynæ garde oc gotze, een liggendes i Degernese, som Per Andersson nw iboer, oc skilder arlige ars eet pwnd korn oc een skelling groett erffuitzpennyngge, then annen vdi Boegherret i Kyng, som Hans Erichsøn nw iboer oc skilder arlige halffueannen ørtug korn oc een skeppe smøer, met thesse forne gardes oc gotzes rette tilliggelsse, som ær skow oc march, agere oc enge, fiskewatn, fægang, woet oc

tiffuert, engthet wnnertaget, met huadhelst naffn thet neffnes kan, at haffue, nyde, bruge oc till ewynnelige eyæ beholde fore eet friiet brugeligth kiøb oc skiøde, oc kennes jeg meg oc mynæ arffwinge at haffue vppeboret pennyngge oc fult werd oc wederlag fore forde garde oc gotze till myne fulle nogher, oc theroffuer beplicther jeg meg oc mynæ arffuinge at frii, frelsse, hemble oc tilstaa forde closter forde garde oc gotze fore hwer mands tilthale, som ther vppa kan thale met rette, oc kennes jeg meg oc mynæ arffuinge engen deel eller rettughed at haffue vdi forde garde oc gotze i noger mathe effther thenne dag. Skede thet oc swo, thet forde garde oc gotze affwinndes forde closther met kirckelag, landslag eller noger annen rettgang, tha tilplicther jeg meg oc mynæ arffuinge at wederlegge forde closter swo gode garde oc gotze igoen ynnen eet halfft aar ther nest effther kommendes oc holde forne closter thet wthen alle schade. Thes till ithermere stadfestelsse oc bedher forwaring haffuer jeg hengd myt indsegel nethen fore thette myt obne breff met verdughe faders met Gud biscop Karls i Othens oc hetherlige oc velburduge mends indsegle, som ære Claus Brusche, Eggerd Kranstorp i Faborge, Eric Hardenberg i Hwedholm, Laur[ens] Iwersøn i Hæsinge oc Gerdt Brüsche i Faborg, som jeg tilbedit hafver at besegle met meg till widnesburd. Datum in Faburga feria tercia proxima post festum beati Mathie apostoli anno domini 1497.

254.

25. Marts 1497.

Mathias Jonsen Viffert af Torstellund, Væbner, sælger til Helligaandsklostret i Aalborg Marken Fløø i Gravlev Sogn.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [6 Segl]. 3, 4, 6 ulæselige.

Jech Matis Jonssøn aff Torstelundh, wæpner, kwndgører for alle met thette mith obne breff, at jegh wetherkendes megh met mine frii wilie oc welmacht hawer aldiels sold, oplat oc affhend, seler, opladher ok affhendher fraa megh oc mine arffwinge oc till hederlig man her Anders Perssøn, prest oc prior i then Helgeands hws i Aleborg, och miænige conuent i samme stet oc theres æfftherkomere en min ødhe march, som kalles Fløø, liggendes i Hornnwmheret i Graffwelløff sogn, met syn rette tilleggelsse ager, æng, fægang, thorregræfft, wott ok thywrt, rørendes oc vrørendes, enthet wndertagendes, alle 4 wegne til marcke moodh, at hawe, nyde,

brwge oc beholle til ewinnelige egedom; oc wetherkendes jegh megh meth myn kiære hwsfrwes samtycke penninge ok fwlt werdh ther fore at hawe opborett. Ok kendes jegh megh eller minæ arffwinge engen ydermere diell eller rettugheedh at hawe i forscreffnæ gotz æffther thennæ tiidh i nogher made. Item skeer thet ok swo, at fornæffnde gotz wordher forscreffnæ closther affwunnen for nogher retth, thaa tilbindher jegh megh oc minæ arffwinge at wetherlegge them swo got gotz igen oc swo well beleghen oc holle them thet wthen all skade. Thii tilbindher jegh megh oc mine rettæ arffwinge at frii oc frelzse, hiemle oc tilstande fornæffnde prior och miænige conuent i fornæffnde closter oc theres æfftherkommere fornæffnde gotz till ewiig tiidh vgenkallendes i alle made, som tilforne ær røordh, for hwer mantz hinder oc rette tiltale, som therpaa kan tale met rette. Till ydermere forwaringe ok stadfestelzheedh ær mith indsegell hengd nethen' for thette breff met hederlige mentz indsegelle, som jeg hawer her tilbedhet ok bedher, som ær her Per Tammessøn prest, her Owe Laurensøn sogen prest at sancte Bodels kyrcky i Alburg, her Hans Knyfftz prest, Maltii Laurensøn i Ræbzstrwpp ok Jens Jyde i Bwdstet. Sub annò domini 1497 in vigilia pasce.

Samtidig Paaskrift: Summa 45 rynsgyldhen, sywsinsthywe marck och jen hesth, so godh som 40 marck.

255.

22. April 1497.

Hertug Johann af Sachsen-Lauenburg vil for sin og sine Frænders Sjæles Frelse, at Sognekirken i »Kuredelwarde« i Ratzeburg Stift, der er ledig, skal gives til Wentzel Suerbach, Præst fra Trier Stift, for at der ved Kirken, med Biskop Johanns Samtykke, kan oprettes et Hospital under S. Spiritos Orden. Han har da begyndt paa Bygningerne hertil og overladt Wentzel i Hospitalets Navn nogle faste Ejendomme. Han søger nu om pavelig Bekræftelse paa dette og opgiver Kirkens Indtægter til 3 Mark Sølv. Hospitalet skal lægges ind under S. Spirito i Rom. Huset »cum clauastro« skal være Hospital og Wentzel dettes Prior, naar han har aflagt Helligaandsbrødrenes Løfte. Prioren for Huset skal have den Pligt at besørge Gudstjenesten for Sognebørnene, selv eller ved andre Brødre, som han kan ind- og afsætte. Datum Rome 10. kal. Maii anno quinto [Alexandri pape VI].

Suppl. Alex. VI a. 5 l. 12 (1032), fol. 60.

256.

10. Juli 1497.

Tingsvidne af Randers Byting om et Vandløb, som Jens Mathiesen, Prior i Helligaandsklostret, har flyttet.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 39—41.

257.

15. Aug. 1497.

Pave Alexander VI stadfæster Omdannelsen af Helligaandshuset i København til Kloster (jvfr. Nr. 255) og udvider dets Privilegier efter Supplik fra Stormesteren Gratianus, Prior og Konvent.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica. Tr. med den urigtige Dato 14. Nov. i Kbhs. Dipl. IV, 250—53.

258.

16. Dec. 1497.

Den pavelige Auditor Petrus de Vicentia anbefaler S. Spirito i Sassias Kommissær og Prokurator Wentzel Suerbach, Prior i Kuddeworde.

Orig. paa Perg. i Kjøbenhavns Gaarde og Huse, 433 b. Lidt beskadiget.

Petrus de Vicentia dei et apostolice sedis gratia episcopus Cesenatensis s. d. n. pape eiusque camerarii necnon curie causarum camere apostolice generalis auditor — — litterarum apostolicarum universalis executor uniuersis et singulis reuerendissimis ac reuerendis in Christo patribus et dominis dominis patriarchis archiepiscopis episcopis electis abbatibus prioribus — — — et venerabilibus viris decanis archidiaconis archipresbyteris plebanis et rectoribus aliisque ecclesiasticis secularibus et ordinum quorumcunque regularibus exemptis et non exemptis ceterisque [quibus]cunque personis cuiuscunque dignitatis excellentie preeminentie nobilitatis status gradus ordinis et conditionis fuerint salutem in domino et presentibus fidem indubiam adhibere nostrisque huiusmodi ymo verius — — — firmiter obedire mandatis Noueritis quod s. in Christo pater et d. n. d. Alexander — — papa VI per suas litteras apostolicas omnes et singulas indulgentias per quoscunque [predecessores suos] pontifices hospitali s. Spiritus in Saxia de Urbe et membris eius concessas confirmauit penitus et approbavit. Quapropter omnes et singulos quacunque auctoritate fungentes qui in [publicatio]ne indulgentiarum huiusmodi et litterarum apostolicarum se renisos seu rebelles uel negligentes reddere niterentur, etiam si locorum ordinarii uel eorum vicarii seu officiales aut abbates uel alter[ius cuius]cunque dignitatis ecclesiastice etiam in inferiori constituti scilicet parrochialium ecclesiarum rectores seu eorum vicarii uel locatenentes aut alie ecclesiastice uel mundane cuiuscunque dignitatis [status] gradus ordinis uel conditionis existant etiam si mendicantis ordinis minorum, predicatorum, heremitarum s. Augustini et beate Marie Carmelitarum et alterius cuiuscunque ordinis vel — — fuerint, debite non publicauerint et illas

publicare non permiserint excommunicationis sententiam eo ipso incurrere voluit cum suspensione a diuinis pariter et mandauit prout in [litteris] apostolicis desuper confectis plenius continetur. Tamen interdum nonnulli iniquitatis filii indulgentias huiusmodi publicare et predicare impediunt et impedire faciunt et contra eas — — — — [non] verentur. Fuimus igitur pro parte venerabilis viri domini Wenselai Suarbach preceptoris domus s. Spiritus in Kyddeword Raceborgensis diocesis ac hospitalis et preceptoris s. [Spiritus] in Saxia de Urbe commissarii et procuratoris debita cum instantia requisiti quatinus sibi super premissis de remedio prouidere dignaremur oportuno. Nos igitur Petrus de Vicentia episcopus et auditor prefatus vobis omnibus et singulis supradictis precipue de obseruantia s. Francisci et ordine predicatorum presentium tenore comittimus ac in uirtute sancte obedientie et sub excommunicationis suspensionis aliisque penis et censuris ecclesiasticis que in dictis litteris et bullis apostolicis continentur districte precipiendo mandamus, quatinus si et postquam pro parte dicti domini commissarii et procuratoris dicti hospitalis uel ab eo substitutorum fueritis requisiti seu alter uestrum fuerit requisitus huiusmodi indulgentias in uestris ecclesiis — — — — ac vbique locorum publicetis et nuncietis seu ab aliis publicari et nunciari faciatis et permittatis contribuentesque ad tam pium opus ad confessionem admittatis et eos iuxta facultatem — — hospitali et eius membris concessas ab eorum excessibus delictis et criminibus absoluatis, inhibentes et precipientes sub excommunicationis et suspensionis penis ac aliarum penarum predictarum omnibus et singulis — — — — et cuilibet ipsorum ac aliis quibuscunque personis etiam si regali ducali aut alia quavis dignitate prefulgeant, ne quoquomodo impediunt aut impediri faciant directe uel indirecte quominus dicte [littere apostolice] et indulgentie publicentur et nuncientur. Quod si secus per vos aut uestrum aliquem contrafactum fuerit, volumus tenore presentium ut omnes et singulos contradictores et quouis modo impediuntes — — eas murmurantes ipso facto excommunicationis et suspensionis sententias incurrere contra quos exnunc prout extunc et extunc prout exnunc excommunicationis et suspensionis sententias ferimus in hiis et etiam promulgamus — — — — plenam licentiam et liberam potestatem supradicto domino Wenselao procurati et comis-

sario et substitutis predictis omnes et singulos contradictores inobedientes et perturbatores declarando — — excommunicationis et suspensionis sententias ac alias penas et censuras predictas incurrisse et incidisse si quocunque modo incurrerint siue incurrerit. Quorum vel quarum absolutionem nobis uel superiori — — tantummodo reseruamus. Datum Rome in domo habitationis nostre sub proprii dicte curie causarum camere apostolice quo in talibus utimur sigilli appensione anno a natiuitate domini 1497 indictione 15 die vero 16 mensis decembris pontificatus s. in Christo p. et d. n. d. Alexandri — — pape VI anno 6.

259.

26. Dec. 1497—12. Jan. 1498.

X *Brudstykke af Processen mellem Helligaandsklostrene i København og Malmø.* Kopi i Istromenti 3, fol. 82 f. (Arch. di s. Spirito. — Aaret regnedes i S. Spirito fra Juledag).

Datiana querela. Benedictus.

Die 26. decembris 1498 a nativitate tempore sanctissimi domini nostri pape anno 6 comparuit coram reverendo patre domino Benedicto de Senis hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptore et generali magistro religiosus vir frater Asserus prior sancti Spiritus Malmugensis Lundensis diocesis et conquestus fuit valde de fratre Cristerno Torchilli in Hauffina Roschillensis diocesis ordinis sancti Spiritus ac dixit, narravit et verbo exposuit dictum Asserum (!) intulisse sibi multa dampna ac injurias que sibi fratri Assero nocuerunt et ordini verecundiam intulerunt; et ad maiorem expressionem illorum que ipse petebat dedit in scriptis certos articulos quos idem dominus frater Benedictus ut magister recepit et causam ipsam ad audiendum et referendum fratribus Johanni Lupuli priori chori et fratri Nicolao de Aretio dicti hospitalis religiosus expresse professis.

Die 27. dicti mensis comparuit dominus Emingus Galdi et produxit suum procuratorem in dicta causa et protestatus fuit quod nihil fiat nisi eo vocato.

1498 Januarii die 8. Datiana querela. Tempore Benedicti preceptoris.

Comparuit dominus Hemingus etc. procurator domini Cristerni Torchilli etc. et produxit quasdam exceptiones quas petiit sibi restitui et reportari correctas ad hodie et eas per totam diem [tenuit]

postquam comparuit Asserus etc. et accusavit contumaciam domini Hemigei non comparentis etc.

Die 10. dicti mensis comparuit dictus Asserus et accusavit contumaciam domini Hemigii procuratoris non comparentis et in eius contumacia petiit admitti articulos etc. facta relata per bellam terrestrem (?) qui citavit dictum dominum Hemingum non comparentem etc.

Qui dominus preceptor admisit articulos suos salvo jure in pertinentiam et non admittendorum ad probandum infra terminum octo dierum etc.

Die veneris 12 comparuit supradictus frater Asserus principalis hora vespere coram domino preceptori et facta diligentia de reperiendo dictum Hemingum et non promisit se reperi pro duxit certos testes quos petiit admitti ad juramenta et compelli, qui dominus preceptor compulit ipsos videlicet Johannem Andree canonicum Lundensem et fratrem Ignarum Boetii ordinis sancti Benedicti, Nicolaum Herrici presbiterum Lundensem, fratrem Thomam Boetii ordinis — — qui compulsi juraverunt dicendo etc.

260.

4. Jan. 1498.

Stormesteren Benedictus de Senis stadfæster Oprettelsen af Helligaandsklostret i Kuddeworde i Lauenburg og dets Overdragelse til Wentzel Suerbach. Tidligere var denne Oprettelse bleven bekræftet af Alexander VI (Nr. 255) og Stormesteren Gratianus. Prioren skal betale en aarlig Afgift af 6 Rhingylden. Han og hans Kloster faa Tilladelse til at udsende Bedere i Stifterne Ratzeburg, Lübeck, Slesvig, Schwerin, Havelberg og Verden samt Provstiet Hamburg.

Liber magnus rubeus, 124 og 190 (Arch. di s. Spirito).

261.

15. Jan. 1498.

Stormesteren udnævner Prioren i Kuddeworde for 1½ Aar til Indsamler i en Række nordtyske Stifter. Af Udbyttet skal en Tredjedel ubeskaaret tilfalde Moderklostret; dernæst skal Udgifterne fradrages og Resten deles mellem Kuddeworde og Indsamlerne.

Liber magnus rubeus, fol. 126 (Arch. di s. Spirito).

262.

10. Febr. 1498.

Jens Mathiesen, Prior i Helligaandsklostret i Randers, og hans Konventsbrødre optage St. Barbaras Gilde i Randers i Helligaandsordenens Broderskab.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 41—43.

263.

21. Febr. 1498.

Peder Andersen haver afhendte fra sig og sine arvinger til den Hellig Aands

huus i Aalborg ald den deel og rettighed, som hand hafde i den nordest gaard i Hasseriis, som kaldis fru Karines gaard, og kiender hand sig derfor fyldist at have oppebaaret. Stadfester dertil ald den deel i forn. gaard, som hans forældre hafde unt og givet til forn. den Hellig Aands huus, som Hans Friisis og hr. Ove Lavridsens breve ydermeere indeholde og udviise, med saa skiæl, at den aarlige Guds tieniste, som derfor udlovet er, og forn. breve indeholde, skal aldeelis holdis og blive ved magt til ævig tiid. Og haver saaledis hand og hans arvinger ingen meere deel eller lod i forn. gaard eller godz, ey heller nogen deel eller rettighed i nogen jord eller waaning i Aalborg, som prior Anders Pedersen eller hans forfædre i værie hafde haft af hans forældre til bem. Hellig Aands huus, undtagen de jorde, som forn. hr. Ove Lauridsen i værie hafde, som det bref udwiiste, hvilket hand bem. prior og convent i den Hellig Aands huus derpaa givet hafde. Thi bepligtede hand sig at hiemble etc. Til witterlighed underskrevet og beseglet af hr. Jens Nielsen, sognepræst til Ingestrup, hr. Peter Thomessen, fordum sognepræst i Agersborg, Lazarus Thomessen, borgemester i Aalborg, Pether Christiensen og Per Nielsen, raadsmænd ibidem. Dat. 1498 profesto beati Petri ad cathedram*.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 51. L. Dipl.

264.

10. Aug. 1498.

X Prior Christiern Torkildsen i Københavns Helligaandskloster og Konventet sælger to Gaarde i Kødmanderstræde og Østergade til Facultas artium ved Universitetet for den Sum, som Universitetet havde faaet i Sjølegave af Mester Claus de Polonia, fordum Dronning Dorotheas Livlæge. Salget er sket for Klosters store Trangs og mærkelig Brøsts Skyld.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 255—56.

265.

18. Aug. 1498.

X Paa Kongens Retterting i København skøder Prior Christiern i København de i Nr. 264 nævnte Gaarde til Hr. Hans (o: Peder) Albrechtsen, Rektor ved Universitetet og Kannik.

Tr.: Rørdam, Tillæg 126—28. Kbhs. Dipl. IV, 257.

266.

I. Febr. 1499.

X Claus Bertelsen, Præst i København, skænker sin Andel i en Gaard ved Stranden og to Boder i Lille Kirkestræde til Helligaandsklostret mod en Aartid.

Tr.: Rørdam, Tillæg 129—30. Kbhs. Dipl. IV, 260—61.

267.

II. Juni 1499.

Protokol over Beslutningerne ved det Møde, der holdtes af Priorerne fra København, Aalborg, Faaborg og Randers i Helligaandsklostret i Faaborg. Kopi i Spedizioni 7, fol. 102 (Arch. di s. Spirito).

Instrumentum fratrum in partibus Datie.

In nomine sancte et individue Trinitatis patris et filii et sancti Spiritus amen. Anno nativitatis domini nostri Jesu Christi

1499, die martis, 11. mensis junii in domo s. Spiritus Faburgensis Ottoniensis diocesis convenientibus nobis in unum fratribus Cristerno Thorkilli priore domus seu hospitalis Haffnensis Roskildensis dyocesis cum duobus fratribus nostris presbyteris Torquillo Pauli decretorum baccalaurio et Johanne Trogilli, Nicolao Petri priore [domus] Alburgensis Vibergensis diocesis cum duobus fratribus nostris presbyteris Laurentio Tordonis cognomento Mule et Johanne Laurentii, Johanne Jacobi cognomento Brun priore domus seu hospitalis s. Spiritus Faburgensis Ottoniensis diocesis cum duobus fratribus meis presbyteris Cristierno Dytunensi (?) et Petro Nicolai, atque Johanne Mathie priore domus seu hospitalis s. Spiritus Randrusiensis ad s. Martinum cum duobus fratribus meis presbyteris Laurentio Nicolai artium liberalium magistro et Severino Jacobi regulam ordinis s. Spiritus expresse professo omnibus nobis omnium et singulis nostrum singulorum suorum capitulorum et conventuum plenam vocem et indubitata auctoritatem habentibus matura deliberatione prehabita unanimi consensu et spontanea omnium nostrorum voluntate pro conservatione, ulteriore persistentia et firmitate proque salute omnium et singularum domorum sive singulorum hospitalium dicti ordinis s. Spiritus in regnis Dacie Swecie et Norwegie tam erectarum quam erigendarum, tam factarum quam faciendarum sive tam erectorum quam erigendorum atque tam factorum quam faciendorum, statuimus nos priores et fratres prefati, ordinavimus et decrevimus atque in presentibus statuimus ordinamus et decernimus articulos inferius infrascriptos pro nobis omnibus generaliter et pro singulis singillatim atque pro successoribus etiam prioribus et fratribus dictarum domorum seu dictorum hospitalium pro tempore existentibus perpetuis futuris temporibus.

Quorum quidem articulorum primus est hic: domini priores moderni Cristiernus Haffnensis et Nicolaus Petri Alburgensis sint simul quoad vixerint unus vicarius reverendi patris preceptoris in Saxia de Urbe Romana super tria regna predicta, videlicet Daciam Sveciam Norwegiam, ita tamen quod unus eorum sine alterius requisitione et consensu quicquid in gravibus arduis pregravibusve causis totum ordinem in communi concernentibus attentare contendere vel facere non presumat; quorum cum viam alter universe carnis ingressus fuerit, alter qui superstes fuerit sit vicarius dicti

domini preceptoris in Saxia de Roma ad eius vite finem cum plena potestate.

2us articulus: post dictorum vero duorum priorum Cristierni videlicet et Nicolai decessum convenient quanto competentius poterunt in locum, a quo ultimus predictorum duorum priorum decesserit, omnes patres priores singulorum locorum provincie Dacie cum discretis conventuum suorum fratribus presbyteris ut preferatur, de quorum omnium consensu eligatur vicarius, de quocunque loco poterit ad illud officium vicariatus melior inveniri, et in loco, ubi prioribus tunc eligentibus visum fuerit necessarium et expediens poni, merito debeat prefici et locari.

3us articulus: idem vicarius sic electus mittatur quantocius Romam in stipendiis et pecuniis omnium locorum dicti ordinis s. Spiritus provincie Dacie facultate tamen cuiuslibet loci ponderata, qui a preceptore et magistro generali dicti ordinis de Saxia de Urbe suam recipiat confirmationem.

4us articulus: dictus vero vicarius sic electus et confirmatus omnem diligentiam suam faciat et operam adhibeat, quod regula ordinis s. Spiritus presertim in tribus votis substantialibus atque in aliis suis punctis et casibus juxta modum nobis possibilem diligenter observetur.

5us articulus: idem dominus vicarius unacum singulis patribus prioribus singulorum locorum diligentem curam et procuracionem necessariam dominis nostris infirmis in singulis domibus juxta posse cuiuslibet domus faciat adhiberi.

6us articulus: in horis diurnis canendis, nocturnis pariter et diurnis, in moribus, in ritibus in ceremonialibusque unus et idem observetur modus et ordo.

7us articulus: omni anno proximo secunda feria post festum sanctissime Trinitatis exeant patres priores unus quisque de loco suo cum duobus discretis conventus sui fratribus presbyteris ad capitulum celebrandum in loco, ubi anno proximo preterito id fieri decreverunt et celebrari.

8us articulus: in eodem capitulo recitantur et scribuntur nomina fratrum [et] benefactorum in anno defunctorum fiatque pro eis in eodem capitulo solemne anniversarium et officium animarum.

9us articulus: fratres delinquentes incorrigibiles cum prioribus

suis ad dictum capitulum deportantur corrigendi et ad alia loca, si patribus visum fuerit alias opportunum, destinandi, qui sub incarcerationis unius anni pena nullas procurent pro se fieri a quibuscunque personis instantias aut patribus vel ordini molestias exhiberi.

10us articulus: nullus patrum priorum vel fratrum exeat domum suam ad nuptias puerperia convivia vel potationes aliquas nisi secundum regulam.

11us articulus: nullus patrum vel priorum presumat aliquem fratrem fugitivum alterius conventus colligere, acceptare seu penes se detinere, nisi cum litteris et scriptis sui superioris in humilitate et obedientia venerit salutari; fratres vero, qui inventi fuerint discoli, discurrentes et vagantes per loca sine litteris testimonialibus, sine situ et sine sui licentia superioris, captiventur per priorem sive per quemcunque alium fratrem eius termini, in quo inveniuntur, et carceribus mancipentur usque ad proximo futurum capitulum ulterius corrigendi.

12us articulus: unusquisque prior electus priusquam confirmetur jurabit se et suos jam predictos articulos ac quoscunque alios per vicarium per priores et patres seu fratres in generali capitulo conficiendos necessarios velle et debere inviolabiliter observare sub privatione sui officii et honoris.

Data et acta sunt hec anno die et loco quibus supra, sub subscriptione proprie manus uniuscuiusque nostrum priorum et fratrum predictorum.

Item nullus priorum vel fratrum faciat sumptuosas impensas veterum ecclesiarum vel erigendarum in dispendium sue domus sive hospitalis sub pena excommunicationis.

Item nullus eligatur in prelatum vel priorem nisi post annum probationis expletum et professionem religiose et publice factam.

268.

II. Juli 1499.

Brev fra Niels Pedersen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, om, at Hr. Hans Nielsen havde givet ham nogle Pantebreve paa et Stenhus, som Bernt Friis nu iboede, paa saadant Vilkaar, at Bernt Friis eller hans Arvinger skulde give Klostret sex Mark i aarlig Leje.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 209.

269.

15. Sept. 1499.

Stormesteren befaler paa ny Prior Christiern fra København at ophøre

X

med sine Plagerier overfor Malmø Kloster og dets Prior Asser, at bringe dettes røvede Ejendele tilbage inden 2 Maaneder og at indkalde sin Sag mod Malmø Kloster for Generalkapitlet i Jubelaaret.
Kopi i Spedizioni 7, fol. 53 (Arch. di s. Spirito).

Monitio contra fratrem Cristiernum.

Benedictus de Senis sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor ac totius ordinis eiusdem generalis magister venerabili et religioso viro fratri Kristerno priori sancti Spiritus Hafnensis nobis subjecto salutem. Licet per alias nostras literas dum ad huiusmodi generalitatis officium assumpti essemus vos moneri mandaverimus sub certis poenis et sententiis excommunicationis, ne fratrem Axerum et locum Malmugensem molestare aut vexare quoquo modo presumeretis locum illum vobis subiciendo et alia faciendo prout in illis plenius continetur, que omnia hic pro expresso haberi volumus et mandamus, et deinde ut accepimus dictis nostro mandato et inhibitione non obstantibus dictum fratrem Axerum et locum Malmugensem molestare vexare et inquietare non expauistis quemdam fratrem Torchillum fratresque inibi commorantes levando et expellendo et alias locum predictum diffamando et a religiositate et bono proposito vivendi disturbando, propter que dictus Axerus et locus predictus plurima dampna sustinuerunt, et populus inibi conjunctus in scandalum et turbationem non modicum incurrerunt vosque vigore bulle Innocentii pape VIII revocantis incorporationes et subjectiones locorum ordinis nostri excommunicationis sententiam incurrere non timuistis. Quare tenore presentium et sub excommunicationis poena late sententie vobis fratri Cristerno mandamus quatenus ab huiusmodi turbationibus, molestiis et vexationibus desistatis necnon omnia et singula bona mobilia et pretiosa que a dicto loco exportastis seu exportari et extrahi fecistis eidem loco Malmulgesi infra terminum duorum mensium proxime futurorum cum effectu restituatistis et restituere faciatis. Et jura que contra dictum Axerum et locum Malmulgensem habere pretendetis ad capitulum in anno jubilei perducatis seu perducere faciatis super illis in dicto capitulo justitiam recepturi, alioquin procedetur ad ulteriora in dicto capitulo, contumacia desuper non obstante.

Datum Rome in dicto hospitali anno de nativitate domini 1499 indictione 2 die vero 15 mensis septembris tempore sanc-

tissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri divina providentia pape VI anno 8.

270.

15. Sept. 1499.

Stormesteren befaler Helligaandsbrødrene fra Malmø i Løbet af 20 Dage at vende tilbage og vise Lydighed mod deres Prior Asser.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 53 v. (Arch. di s. Spirito).

Monitio contra fratres sancti Spiritus.

Religiosi viri et nobis dilecti salutem.

Accepimus vos ex loco Malmugensi recessisse et post redditum fratris Axeri locum ipsum deseruisse et sine eius licentia aut culpa ad diversa loca processisse propter que excommunicationis sententiam incurristis et in eadem semper permansistis et permanetis dictusque frater Axerus prior Malmulgensis paratus est vos recipere et uti religiosos et filios spirituales bene tractare et nullam violentiam in personas vestras exhibere. Quare mandamus vobis sub excommunicationis pena late sententie quatenus infra terminum 20 dierum proxime futurorum post huiusmodi monitionem vobis intimatam debeatis et quilibet vestrum debeat ad dictum locum Malmulgensem redire et in illo pacifice et quiete vivere et circa divina officia juxta nostram regulam vacare, alioquin exnunc prout extunc ut converso vos et quemlibet vestrum excommunicationis sententiam et inhabilitatem ad quecumque beneficia ordinis predicti incurrisset decernimus et declaramus atque vos ab omnibus Christifidelibus in divinis officiis evitari mandamus. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium presentes litteras fieri et per dominum Lucianum de Firmo secretarium nostrum subscribi nostrique rotundi sigilli impressione jussimus communiri.

Datum ut supra.

271.

15. Sept. 1499.

Stormesteren befaler Broder Torkil, der har indtrængt sig i Styrelsen af Malmø Kloster, at fratræde i Løbet af 30 Dage og overgive Klostret til den retmæssige Prior Asser.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 54 (Arch. di s. Spirito).

Monitio contra fratrem Torquillum de Datia.

Benedictus de Senis sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor ac totius ordinis eiusdem gene-

ralis magister religioso viro fratri Torquillo salutem et sinceram in domino caritatem. Licet dolenter referamus sicut accepimus tu in loco Malmulgenſi per aliquas septimas [o: septimanas] et dies existens dictum locum administrare et de illo disponere auſus fuisti de bonisque illius diversimode disposuisti atque illa prout placuit administrasti contra voluntatem et consensum fratris Axeri loci Malmulgenſis veri prioris et in dicti loci dampnum, prejudicium et gravamen, unde volentes indemnitati eiusdem loci Malmulgenſis consulere et illi subvenire tenore presentium canonica monitione premissa tibi precipimus et sub excommunicationis poenae sententiae mandamus, quatenus infra terminum 30 dierum, 10 pro primo, 10 pro secundo et reliquos 10 pro ultimo et peremptorio termino debeas omnia et singula bona que ex dicto loco Malmulgenſi extraxisti seu per alios extrahere permisisti, dicto loco et fratri Axero eius priori restituere et restituere fecisse. Alioquin exnunc prout extunc te fratrem Torquillum prenommatum excommunicationis sententiam et inhabilitatem incurrisse et incidisse declaramus et ulterius ab omnibus Christifidelibus tanquam excommunicatum et declaratum evitari volumus et mandamus.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium presentes litteras fieri et per dominum Lucianum de Firmo secretarium nostrum subscribi nostrique maioris sigilli impressione jussimus communiti.

Datum Rome in dicto hospitali sub anno a nativitate domini 1499 indictione 2 die vero 15 mensis septembris tempore sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri divina providentia pape VI anno 8.

272.

15. Sept. 1499.

Stormesteren anerķender paany Asser som Prior i Malmø og fornyer Erklæringen om dette Klosters Uafhængighed af andre Klostre end det romerske.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 54 v. (Arch. di s. Spirito).

Pro fratre Atzero.

Benedictus de Senis sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor ac totius ordinis eiusdem generalis magister venerabili et religioso viro fratri Atzero priori hospitalis sancti Spiritus opidi Malmugensis nobis immediate subjecto salutem. Licet alias vos priorem Atzerum et locum Malmogensem

exemimus nobis et successoribus nostris immediate subiciendo, cum prout intelleximus Cristiernus prior Haffnensis obediencia quam nobis debet postposita et in vilipendium litterarum nostrarum et quod plus est in contemptu sanctissime sedis apostolice et bulle Innocencius (!) revocationis unionum, annexionum et incorporacionum locorum nostri ordinis sub excommunicationis late sententie pena quam heu dolor actu incurrerit vos, fratres, locum predictum et alia vestra bona molestare ac perturbare presumit in nostri prejudicium ordinis et religionis scandalum sue salutis periculum et malum exercitium plurimorum. Nos igitur talibus dampnis et scandalis obviare volentes ut tenemur superius jam sibi de novo per certas nostras litteras ut ab talibus sub excommunicationis late sententie pena desisteret, ita et vobis committimus et mandamus ut edificationi spiritualium et corporalium ad hospitale et prioratum vestrum spectantium insistatis nullum vestri ordinis vestrum superiorem nisi nos recognoscendo cum dicti loci Malmolgensis vos verum priorem, eosque qui post primam vestram institutionem ad dictum prioratum in vestro loco sine vestro consensu sententiore (!) [intrusi] fuerant non priores scilicet ipsos cum coadjutoribus suis injuriosos detentores et mandatorum nostrorum rebelles, trasgressores recognoscimus et fatemur penam eorum iniquitatis et contumacie debitam nobis et successoribus nostris a proxime futuris consilium resignantes.

Datum Rome in dicto hospitali anno a nativitate domini 1499 indictione 2 die vero mensis septembris 15 pontificatus sanctissimi in Christo et domini nostri domini Alexandri sexti anno 8.

273.

5. Nov. 1499.

Anna Nielsdatter giver Helligaandsklostret i Aalborg al den Arv, som var tilfalden hende efter hendes Broder, Præsten Hans Nielsen, og stadfæster hans Testamente Ligeledes giver hun selv en Gaard og Grund i Aalborg til-Klostret.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 209—10.

274.

II. Nov. 1499.

Niels Pedersen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, faar Vidne paa Hornum Herredsting om Klosters Ejendomsret til et Byggested i Voxlev og sex Stykker Jord i Bonderup (Ellidshøj Sogn).

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [9 Segl].

Alle men, th[ette breff see] eller hører lesse, helse wi Seue-

rin Nilssøn, fowet pa Hornum hærris tingh, Pouel Persøn i Hersum, Las Ma.. Mol.., Las Brun i Ellersshøff, Seuerin Speger ibidem, Per Olleffsøn i Swenstrup, Jes Seuerinssøn ibidem, Thames Beck i Støringh oc Cristhen Andherssøn i Swenstrup, kunngører wi met thette wort obne breff, at aar effter Gudz byrd 1499 then mandag nesth for sancti Briccii dag tha war skeket pa forscrefne ting hedherlig man oc besskedhnne preste oc prior i then Heligheans hws i Alburgh prior Nils Pedherssøn, hwilken som lowlig esskede, feck oc framledhe jet fult standhen tinx winne aff 8 besskedhnne dandemen, som ere Jep Brun i Ellersshøff, Thames Beck i Støringh, Pouel Perssøn i Hersum, Las Matis i Molberre, Nis Nilssøn ibidem, Michel Laur[idsøn] i Søndherholmm, Matis Gregerssøn i Byrsthe oc Jes Remer ibidem, hwilke forscrefne dandemen jentrætellig vonne pa forscrefne tingh pa theris gode tro, seell oc ræthe sandhen, athem fulueterlet er i Gudz sandhet, at forscrefne prior aff then Heligheans hws i Alburgh hawer jet bygisthe i Woxslæ nesth hoos Axzel Kori, som legher jen hyeel feringh jordh til øwer alle Woxslæ mark. Sameligh er thet them fulueterlet i Gudz sandhet, at prior aff then Helighans hws i Albwrgh hawer sex støker jordh i Bondrop marck oc jet støki engh. Thet so er i Gudz sandhet, som for stanner skrewen, til ydhermere staffeesth oc windnisbyrd hynge wi wore insinglle nedhen for thette breff. Datum anno, die et loco supradictis.

275.

19. Nov. 1499.

»Anno 1499, den tirsdag for st. Catharinæ dag vaar hr. Niels Persen, præst og prior i den Hellig Aands kloster, paa Kiærherrids [ting, hvor hand tog et laughæfd paa alt det godz, som klosteret hafde i Kiærherrit«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 53. L. Dipl.

276.

22. Nov. 1499.

»Jes Lafridsen Hoffman, borger i Aalborg, og hans hustru (»høfrue«) Karine Pedersdatter haver for nøyagtig betalning soldt til den Hellig Aands huus i Aalborg ald den deel og rettighed, som hende efter hendes forældre Peder Jeben og Anne Pedersdatter arvelig vaar tilfalden i en gaard i Hasseriis med ald sin tilleg, ager og eng etc.. Forseglet til witterlighed af Lazarus Thomæsssen, borgemester i Aalborg, Peder Mogensen, Morten Giærtsen, Niels Pedersen, Niels Kalt, raadmænd sammesteds. Dat. anno 1499 feria sexta ante festum st. Katerinæ virginis«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 52. L. Dipl.

277.

12. Jan. 1500.

X Stormesteren ophæver Prior i København Christiern Terkildsens Befaling til

Helligaandsbroder Poul Nielsen om at forlade Klostret og træde ind i en strængere Orden, henskyder Sagen til det kommende Generalkapitel og tillader indtil da Poul Nielsen at opholde sig, hvor han vil.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 62 v. (Arch. di s. Spirito).

Benedictus de Senis etc. religioso viro Paulo Nicolai professo hospitalis et conventus sancti Spiritus de Hauffnia Roskillensis diocesis nobis subjecto salutem et sinceram in domino caritatem. Sicut nobis exponi fecisti, venerabilis et religiosus vir frater Cristiernus Thorkilli prior conventus dicti hospitalis sancti Spiritus de Hauffnia et nobis immediate subjectus tibi in eodem conventu sancti Spiritus de Hauffnia jam dudum profexo mandavit ut abitu dicti nostri ordinis debiteres et artiozem religionem intrares, et ulterius te ab omnibus conventibus etiam nostri ordinis in ipsis partibus existentibus secluserit et expulit ac separavit ac alia fecit, super quibus te ab eodem fratre Cristerno plurimum gravatum fore contra justitiam et sanctionem juris proponis atque de remedio opportuno tibi provideri petiisti. Nos de narratis certam notitiam pro nunc non habentes et nichilominus pro nunc prout est debitum, ne ad ulteriora re indiscussa procedatur, providere volentes eoque inferior noster in ordine predicto te invitum et contrarium dicentem ad alium ordinem transferre et abitu mutare non potest, ideo mandatum predictum suspendimus et ipsum locum non habere declaramus teque propterea aut illo censuris et eis legatum non esse decernimus et nichilominus causam huius mutationis habitus aut intrandi artiozem religionem in capitulo generali in festo pentecostes proxime fiendo decernendam reservamus et ut cum quiete animeque salute valeas permanere tenore presentium ut in quocumque conventu seu loco nostri ordinis ordinis (!) seu alterius aut cum aliquo domino spirituali permanere et eis in divinis officiis deservire nec non aut aliquam parochialem ecclesiam regere et illius curam animarum exercere de voluntate rectoris vel parochiani eiusdem cum licentia diocesani licentiam tibi concedimus ad nostrum beneplacitum pariter et facultatem, dummodo cum abitu nostri ordinis incedas et honeste vivas inhabentes sub pena excommunicationis prefato fratri Cristierno ac omnibus aliis ut contra huiusmodi nostram concessionem venire aut te super premissis quoquo modo vexare vel perturbare presumat seu presumant.

In quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium presentes nostras literas fieri et per dominum Lucianum de Firmo secretarium subscribi nostrique capitularis sigilli appensione jussimus communiri ac manu propria subscripsimus.

Datum Rome in dicto hospitali sub anno a nativitate domini nostri 1500 indictione 2 die vero 12 mensis januarii tempore . . . Alexandri . . . VI . . . anno 8 presentibus ibidem discretis viris dominis Petro Ribas clerico Cesaraugustane diocesis et Johanne Philippi de Senis testibus ad premissa habitis, vocatis atque rogatis.

278.

20. Marts 1500.

»Inge Budisdaatter, Jens Larsens enke i Hatzeriis, gav, med sin søns Buddi Jensens raad og samtykke, til den Hellig Aands huus i Aalborg, for hendis og bem. hendes søns sambt hendes broders Peder Budisens og alle deris foreldris siæle, en feyring jord over ald Hatzeriis mark til evindelig eyendom. Brevet dat. Aalborg anno 1500 feria sexta proxima ante annunc. Mariæ virginis. Beseglet af Peter Mickelsen, borgemester i Aalborg, Peder Nielsen, Peder Mogensen, Hans Andersen, raadmænd ibidem«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 54. L. Dipl.

279.

20. Maj 1500.

Stormesteren tillader Prior Asser fra Malmø, der ved Ondskab er bleven forjaget fra sit Kloster, at opholde sig og udføre gejstlige Handlinger, hvor han vil.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 99 v. (Arch. di s. Spirito).

Pro fratre Atzero.

Benedictus de Senis religioso viro fratri Atzero priori oppidi Malmugensis Lundensis diocesis dicti nostri ordinis profexo et nobis subjecto salutem et sinceram in domino caritatem. Cum sicut in nostra presentia constitutus exposuisti tu malignitate et fraudibus nonnullorum tuorum emulorum fuisti dicto tuo prioratu spoliatus una cum omnibus bonis mobilibus et rebus tuis et propterea oportet per aliqua tempora servire et vitam tuam substentare melius quam potes et sic licentiam super premissis a nobis reportare desideras, nos te favoribus et gratiis cupientes prosequi amplioribus tibi ut in quacumque cathedrali aut collegiata ecclesia commorari ac missas et alia divina officia celebrare vel cum aliquo reverendo domino spirituali vel temporali permanere aut alicui parochiali ecclesie deservire, curam animarum exercere, ecclesiastica sacramenta ministrare, parrochianorum confessiones audire et eos ab eorum excessibus absolvere libere et licite possis et valeas li-

centiam et facultatem tenore presentium tibi concedimus pariter et indulgemus, rogantes quoscumque dominos tam spirituales quam temporales aut universitates quorumcumque locorum, religiosi seu prioribus aut quibusvis personis nobis subjectis ad quos perveneris expresse mandamus sub pena excommunicationis quatenus tibi favorem in tuis necessitatibus et consilium prestant opportunum nec te super premissa licentia impediunt seu quoquo modo molestant.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium presentes litteras fieri et per infrascriptum secretarium nostrum subscribi nostrique maioris sigilli appensione jussimus communiri.

Datum Romae in dicto hospitali sub anno nativitate 1500 indictione 3 die vero 20 mensis maii tempore.... Alexandri.... pape VI..... anno vero pontificatus eiusdem 8 presentibus ibidem discretis viris dominis Petro Ribas clerico Cesaraugustane diocesis et Georgio Corradi clerico Herpipolensis diocesis testibus ad premissa habitis, vocatis atque rogatis.

280.

4. Juni 1500.

Stormesteren bekræfter de Bestemmelser, der 11. Juni 1499 blev truffne paa den danske Ordensprovinses Møde i Faaborg, og anerkender Christiern Tor-kildsen og Niels Pedersen som Vikarer.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 103 (Arch. di s. Spirito).

Benedictus de Senis sacri et apostolici hospitalis s. Spiritus in Saxia de Urbe preceptor ac totius ordinis eiusdem generalis magister universis prioribus fratribus et religiosi domorum hospitalium seu prioratum sub nomine s. Spiritus et dicti ordinis huic hospitali de Roma subjectis in regno Datie consistentium et in aliis regnis sub dominio regis eiusdem pro tempore existentium, ad quos nostre presentes littere pervenerint, salutem et sinceram in domino caritatem. Cum justa petentibus et rationi congrua postulantiibus non sit denegandus assensus et presertim ad confirmandum illa, que pro pace, unione et concordia ac ordine vivendi et ad sedandum antiquas lites et obviandum scandalis, que possent de novo exoriri, sunt facta et ordinata, eapropter summo cordis nobis affectu et animi desiderio articulos et conclusiones inter religiosos nostros fratrem Cristernum priorem domus seu hospitalis sancti Spiritus de Haffnia Roskildensis diocesis ex una et fratrem Nicolaum Petri priorem domus seu hospitalis sancti Spiritus Alburgensis Vibergensis diocesis partibus ex altera pro

vicariis dicti ordinis in partibus illis se gerentes cum nonnullis ipsorum religiosi factos et conventos in quodam instrumento nobis exhibito contentos, [cum] bene discussissent, mature visuros [o: visos] et lectos etiam cum additione duorum articulorum ad dictam concordiam utilium et necessariorum laudamus et approbamus et confirmamus, cuius instrumenti et duorum articulorum tenor insequitur de verbo ad verbum: In nomini domini (!) etc. [Nr. 267].

Et ulterius supradictum instrumentum cum omnibus et singulis clausulis et duobus articulis ad ipsum per nos motu proprio additis et supra descriptis confirmamus, approbamus, laudamus et presentium nostrarum litterarum patrocinio communimus nostraque ordinaria auctoritate servari et per vos priores, fratres et religiosos antedictos sub pena inobedientie adimpleri mandamus injungentes predictorum hospitalium domorum seu prioratuum prioribus et fratribus presentibus et futuris, quatenus juxta formam, tenorem et effectum presentium articulorum et nostrarum litterarum in regno [o: is] Datie, Suetie et Noruegie vivant et concorditer permaneant in futurum. Sic enim ordo et religio nostra crescere poterit et in dies multiplicari.

In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium presentes nostras litteras fieri et per dominum Lucianum de Firmo litterarum apostolicarum abbreviatorem subscribi nostrique et capitularis sigilli appensione jussimus communiri.

Datum Rome in dicto hospitali sub anno a nativitate domini 1500 indictione 3 die vero 4 mensis junii tempore sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Alexandri divina providentia pape VI anno vero pontificatus eiusdem 8 presentibus ibidem discretis viris dominis Petro Ribas clerico Cesaraugustane et Gorgu Corridi clerico Herbipolensis diocesium testibus ad premissa habitis vocatis atque rogatis.

281.

4. Juni 1500.

Stormesteren anerker Valget af Niels Pedersen til Prior i Aalborg og giver ham Fuldmagt til i enhver Henseende at styre sit Kloster.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 103 v. (Arch. di s. Spirito).

Benedictus de Senis etc. religioso viro fratri Nicolao Petri electo priori sancti Spiritus Alburgensis Vibergensis diocesis

coram nobis constituto salutem et sinceram in domino caritatem. Religionis zelus vite ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita quibus personam tuam juvari percepimus nos inducunt ut tibi reddamur ad gratiam liberales. Cum itaque sicut ex publico instrumento accepimus fratres et religiosi domus seu hospitalis predicti sancti Spiritus Alburgensis capitulariter ad sonum campanelle in sacristia dicti hospitalis in unum congregati pro electione fienda de idoneo priore domus seu hospitalis predicti invocato prius divino auxilio sine quo nullum fundamentum recte potest edificari te in priorem et gubernatorem eiusdem nominarunt et nemine discrepante eligerunt, teque ut in priorem dicte domus seu hospitalis tamquam idoneum admitteremus presentarunt prout ex publico instrumento desuper confecto plenius vidimus contineri. Nos vero dictorum ordinis et hospitalis Alburgia superior et generalis magister et ad quem ratione superioritatis omnes collationes beneficiorum atque electionum confirmationes et presentationum institutiones spectant et pertinent attendentes quod justa petentibus non est denegandus assensus ac sperantes electionem et presentationem institutionemque desuper de persona tua dicto hospitali Alburgensi profitiosum esse futurum, ideo te fratrem Nicolaum antedictum ut supra electum et nobis in priorem presentatum confirmamus et approbamus teque in ipsius tam in spiritualibus quam in temporalibus priorem ratione dicte electionis sive presentationis constituimus creamus et sollempniter deputamus et nichilominus de eodem quatenus opus sit tibi de novo gratiose providemus, dantes tibi licentiam et facultatem actualem et realem possessionem dicti domus seu hospitalis de Alburgia ac jurium et pertinentiarum ipsius de novo intrandi et capiendi seu captam et habitam retinendi, continuandi et proseguendi fructusque redditus et proventus ac jura et obventiones ipsius levandi et recipiendi usufructandi et possidendi et de receptis quietandi et absolvendi possessiones et bona quecumque ad ipsam domum seu hospitale spectantia et pertinentia ad laborandum dandi locandi et dislocandi prout tibi melius visum fuerit oportere pro utilitate eiusdem et pro premissis omnibus et singulis si opus fuerit in omni curia tam ecclesiastica quam seculari et coram quocunque iudice et contra quascumque personas in iudicio et extra comparendi, agendi, replicandi, defendendi litem seu lites contestandi, libellum seu li-

bellos et quascumque summarias petitiones dandi et recipiendi ponendi et articulandi et articulis partis adverse contradicendi, iuramentum de calumpnia et cujuslibet alterius liciti iuramenti (!) prestandi et tollendi, exceptiones cuiuscumque generis proponendi testes instrumenta et alia probationum genera producendi et productis ex adverso opponendi, in causa et causis concludi et sententiam seu sententias tam interlocutorias quam diffinitivas ferri petendi et audiendi et ab ipsis si opus fuerit appellandi et appellationum causas huiusmodi prosequendi verum quoque ut plures procuratores loco tui faciendi et eos revocandi quoties tibi visum fuerit oportere et generaliter omnia alia et singula faciendi, gerendi et exercendi que in premissis et circa ea necessaria fuerint et opportuna et si talia forent que mandatum exigent magis speciale quam presentibus sit expressum, solito annuo censu huic hospitali de Roma omni anno in festo pentecostes debito semper salvo, alienatione bonorum stabilium vel pretiosorum mobilium eiusdem penitus interdicta, mandantes omnibus et singulis fratribus et religiosis in dicto hospitali sancti Spiritus Alburgensis profexis quatenus sub excommunicationis pena late sententie debeant tibi tamquam vero ipsius domus vel hospitalis sancti Spiritus de Alburgia priori et parere et obedire ac obedientiam et subjectionem prestare et exhibere etiam quilibet ipsorum religiosorum perinde ac si proprio nomine hic in presentibus literis descriptus et nominatus esset debeat sub dicta pena tibi et mandatis ac preceptis tuis obedire et obedientiam ac reverentiam prestare. Ac etiam unusquisque dictorum religiosorum qui questus seu alia bona dicti domus vel [hospitalis de] Alburgia vel officium per tempora preterita exercuit vel administravit debeat et teneatur infra terminum decem dierum postquam notitiam de presentibus nostris mandatis habuerit sub supradictis ac carceris et privationis abitus et suspensionis celebrationis misse penis tibi reddere et reponere rationem et bonum ac legalem computum vocatis etiam ad hoc quatuor religiosis dicti hospitalis de quibus tibi videbitur de administratis per ipsum et de illo in quo repertus fuerit debitor dicti hospitalis infra decem dies satisfacere cum effectu, alioquin exnunc tibi fratri Nicolao priori et capitulo antedictis mandamus sub dictis penis ut talem religiosum tamquam rebellem et bonorum dicti hospitalis occupatorem personaliter detineatis in custo-

dia et carcere usque ad veram et effectualem satisfactionem dicto hospitali fiendam. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium presentes litteras fieri et per dominum Lucianum de Firmo litterarum apostolicarum abbreviatorem et secretarium nostrum subscribi nostrique maioris et capitularis sigilli appensione jussimus communiri.

Datum Rome etc. [som i Nr. 280].

282.

27. Juli 1500.

Vidne af Københavns Byting om Præsten Claus Bertelsens Gave (Nr. 266), udstedt efter Begæring af Christiern Torkildsen, Prior i Helligaandsklostret. Paa Claus Bertelsens Vegne optraadte Hr. Hans Wegge, evig Vikar i Vor Frue Kirke.

Hans Nielssøns Fundationsbreve (afskr. 1673) i Ny kgl. Saml. 4to 686.

283.

10. Sept. 1500.

Det udtales i en Supplik til Paven, at alle Hospitaler, Kirker og andre Steder, der ere opkaldte efter den Helligaand, ifølge de pavelige Privilegier høre ind under Helligaandsklostret i Rom og bør bortgives af dettes Stormester, selv om dette strider mod gammel Sædvane.

Suppl. Alex. VI an. 9 lib. 1 (1337), fol. 272 v. (Arch. del Vat.).

284.

II. Sept. 1500.

Hans Brun, Prior for Helligaandsklostret i Faaborg, med flere optræder paa Faaborg Byting som Vidne i en Sag om Birkeret for Holme Kloster.

L. Dipl.

285.

5. Okt. 1500.

Jens Nielsen Munk til Restrup skænker Randers Helligaandskloster 3 Gaarde og et Bol i Lyngaa.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 326—28.

286.

1500.

Las Persen paa Læsø giver og stadfæster Helligaandsklostret i Aalborg paa egne og Families Vegne 5 Afgærder paa Læsø, dog saaledes, at hans Slægt skal nyde og bruge dem mod at give Klosteret tilbørlig Skyld.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 210—11.

287.

1500.

En nu forsvunden Indskrift i St. Mortens Kirke i Randers, der viser, at Prior Jens Mathiesen har skænket Altertavlen.

Tr.: Marmora Danica II, 120—21.

Anno milleno qvingenteno numerato
rege sub pleno rege Johanne dato,
sangvine præclarus Niels Clausøn præsul in Arhus

dignus honore, suam dum regit ecclesiam,
sub præceptore mandante Johanne priore,
ista creatori cessit imago chori.

288.

1500.

X »Haver toe Borgere, som vare Brødre i Kiøbenhavn, Peder Larsen og Jens Larsen, givet en Gaard, Jord og Grund ved Fisketorvet op til Hellig Giestes Clostergaard til den Hellig Aands Closter, og er derpaa Skiøde til Kiøbenhavns Byeting, da var den anden Broder Christen Torkelsen Prior«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 311.

289.

3. Febr. 1501.

Blandt Udstederne af et Lavhævdsbrev om Faaborg Fiskevand nævnes »Hr. Hans Bii (!), Prior i det Hellige Aands Kloster«.

Aktstykker etc. udg. af Fyens litteraire Selskab I, 129.

290.

6. April 1501.

Barbara Mikkelsdatter, Enke efter Hans Kok, pantsætter Hr. Laurids Tordsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, en Grund paa Nørregade i Aalborg for 30 Mark i Guld og rede danske Penge.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [7 Segl].

Jegh Barbara Michelsdatter Hanss Coks efterleffwerske i Aleborg vederkiendes megh oc alle mynne børn aff rett vitterligh giæld skyldugh at wære her Lauritz Tordssøn prior oc conuent i then Helligandz hwss i Aleborg tredewe marck i gwld oc rede danske pennige, i Nørre Jwmland geffue oc genge ære, for hwilke forscreffne 30 marck i gwld oc rede danske penninge jeg pantter oc til pantt setter forscreffne prior oc conuent i then Helligandz hwss all then jord, Marine Nielsse nw vppa boer, oc Jens Malers hwss vppa stoer pa Nørregade i Aleborg, ligendis synden til Adelgaden met alle forscreffne jordess lenge, brede oc leylighet, som the nw forfwnden ære, at haffue, nyde oc brwge for eth friit brwgelight pantt, oc skyld oc rentte theraff arlige op at bære, soo lenghe the loglige løsses veet megh eller mynne arffwinge fore forscreffne 30 marck i gwld oc rede danske penninge. Oc nar forscreffne jorde igen skwlle løses, tha skall loglige atwares conuent til Aleborg byting eth fierdel aars tilforn, oc tha skall skylden oc rentten følge howitswmmen oc inchtet aff at regne i howitswmmen i nager made. Oc tha skaell oc forscreffne jordhe løses for then swm penninge, myn hosbonde Hans Cok tilforn pantsette the forscreffne jorder til conuentet i then Heligandz hwss,

effter thet pantte breffs lüdelssse vdhen alle giensigelsse. Thii tilbinder jeg meg oc alle mynne børn oc alle vore arffwinge at frii, frelsse, hiemle oc tilsta forscreffne prior oc conuentz brødre oc alle theris effterkomere priores oc conuentsbrødre the forscreffne jorder for eth friit brwgelight pant for alle mentz rette tiltale, sa lenge the loglige løses veeth megh eller mynne arffwinge, som fore ær screffwet. Tiil ydermere forwaring oc beydre statfestelse haffuer jeg met vilie oc vitskaff henght myt indzegl nædhen for thette myt opne breff met tesse effterscreffne gode mentz indzegle, jeg haffwer tilbedet oc bedher bezegle met megh til vitnesbyrd, som ære Per Michelssøn, borgemester i Aleborg, Per Nielssøn, Per Maghenssøn, Hans Anderssøn, Per Skytte oc Niels Kaeth, raadmen ibidem. Datum Aleborgis anno domini 1501 feria tertia proxima post dominicam palmarum.

291.

II. Maj 1501.

Væbneren Christiern Daa skænker ved sit Testamente bl. a. Helligaandsklostrene i Malmø og København hvert tre Lod Sølv.

Rørdam, Tillæg 131. Kbhs. Dipl. IV, 270.

292.

9. Okt. 1501.

Præsten Jørgen Madsen pantsætter til Hr. Laurids Tordsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, et Hus øst for Klosters søndre Kirkegaard for 20 lybske Mark.

L. Dipl., der angiver, at Seglene 2) og 3) da fandtes. — Citeret i Danske Atlas V, 146, hvor Præsten urigtig kaldes Jørgen Nielsen.

Alle men thette breff see eller høre læsis kwndgiør jeg Jørgen Matssøn prest i Alburgh meth thette mitt opne breff, at jeg wetherkiender meg oc myne arffuinge aff rett witherlig giæld skylug at wære hetherligh oc renliffueth man her Lauritz Tordssøn prior i then Heligantz hwss i Alburg tyffue lub. march rede penninge, som genge oc giæffue ære i Nørrejwotland, forne her prior oc hanss menige conuentz brødre retelig at betalæ innen jwledag nw nest kommendis. Skeer thet oc saa, at jeg eller myne arffuinge ey betaler forne her prior oc conuent forne 20 marck innen forscreffuen tiid, tha tiil pant setter jeg them oc theress æfftherkommere prior oc brødre eth mitt hwss oc jordh, som jegh nw selffuer i boor, liggendes nest østen weth then Heligantz syndre kiergordh, at haffue, nyde, bruge oc beholle i theris haffuende wære i oc aff at sætte for eth friit brugeligt pant, tiil the fonge

forne 20 marck penning aff meg eller myne arffuinge, oc lyster meg selffuer theri at boo, tha skal jeg hwertt aar giffue theraff til leye 24 sk., til thet bliffuer them affløst, og nar thet skal løsis, tha skal skyllen følge howetsommen. Thii bepligter jeg meg oc myne arffuinge at frii, hemle oc tiilstaa forne her prier oc brødre forne hwss oc jordh opp oc nedre for hwer, som ther paa kand tale, tiil the faa theress penninge. Tiil ythermere witisbyrd henger jeg mitt indsegel nedhen for thette breff meth andre gode hetherlig mentz insegel, som er her Jenss Jenssøn prior i Vor frwe closter i Alburg, her Per Nielssen prest ibidem oc Hanss Matsøn myn kiære broder, som jeg hawer bedhet besegle met meg. Datum anno domini 1501 ipso die sanctorum Dionisii et sociorum eius.

293.

29. Dec. 1501—16. Febr. 1502.

Optagelse af en Broder i Helligaandsordenen.

Istromento 4, fol. 87 v., 92 v. (Arch. di s. Spirito).

Die 29. mensis dec. 1502 [ø: 1501] . . rev. dominus Benedictus de Senis preceptor hospitalis sancti Spiritus quendam fratrem Bernardinum de Ubeta Jennensis diocesis flexis genibus stantem ad abitum dicti hospitalis et illius religionem cum anno probationis recepit sibique dictum abitum deferendum tradidit

Die 16. mensis febr. 1502 . . constitutus personaliter coram . . Benedicto de Senis . . religiosus vir frater Bernardinus de Ubeta presbyter Jennensis diocesis dixit, exposuit et narravit se superioribus mensibus accepisse abitum dicti hospitalis et fuisse receptum ad ordinem dicti hospitalis cum anno probationis. Et quia ipse intellexit regulam sancti Spiritus predicti et desiderat in illa profiteri ac pauperibus et infirmis eiusdem deservire omnibus diebus vite sue, ideo anno probationis renuntiavit et profexionem spontaneam in manibus dicti domini preceptoris emisit triaque vota videlicet paupertatem, castitatem et obedientiam servare et ulterius pauperibus et infirmis dicti hospitalis servire promixit seque dicto hospitali totaliter dedit, et in signum vere profexionis prefatus dominus preceptor eundem Bernardinum ad osculum pacis recepit ipsumque in fratrem et religiosum dicti hospitalis acceptavit

294.

26. Juni—18. Sept. 1502.

Provst Henrik Olufsen bestemmer i sit Testamente, at noget Gods skal tilfalde Helligaandshuset i Nykøbing (Mors), dersom dette omdannes til et Kloster. I modsat Fald skal Godset tilfalde Dueholm.

Dueholms Dipl., 98.

295.

9. Aug. 1502.

Esbern Stigsen, Kannik i Viborg, pantsætter et Hus i Aalborg for 60 Mark danske Penninge til Prior Laurids Tordsen og Konventet i Helligaandsklostret.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve Nr. 53. [6 Segl]. 2) G. S. 716.
3) G. S. 647. 4)—6) Bomærker.

Jeg Esbern Stygssøn, canich i Viburg, wederkienes meg aff rett vitterlig giæld skyldugh ath være hederlig oc renliffuet man, broder Lauritz Tordssøn, prior vti then Helligands hwss i Aleburg, trysinstywo marck rede danske pennige, i Nørre Jwmland geffwe oc genge ære, for hwilke 60 marck rede danske penninge jeg met thette myt opne breff aldeles pantter oc til pant setter forscreffne broder Lauritz Tordssøn oc menige conwent i forscreffne Helligandss hwss eth myt hwss met jord, grwnd oc vonyngh i Aleburg, lygendes nest vesten op til then gard, Morthen Giordssøn nw vti boer, vesten til aaen, som Peter Darsoo nw vti wære haffwer, met alle sin leylighet i brede oc lenge, oppe oc nedre, i alle made, som thet forfwndnet ær, at haffue, nyde, brwge oc beholle, tiæ- nere vti oc aff at sette oc skyld oc rentte aldeles op at bære, soo lenge jeg selff eller mynne rette neste arffwinge loglige løsser forscreffne hwss met jord, grwnd oc vonyngh fore forscreffne 60 marck rede penninge. Oc forscreffne hwss, jord, grund och vonyngh skaell icke igen løsses wdhen aff megh selff eller aff mynne rette neste arffwinge i nagher made. Oc nar thet igen skall løsses, tha skall loglige athvares eth halff aar tilforn, oc tha skall skylden følge howitswmmen, oc inchtet affregness i howitswmmen i noger made. Er thet oc soo, at forscreffne brodher Lauritz Tordssøn eller hanss efftherkommere, priores i forscreffne Helligandss hws, bygge eller forbeydre forscreffne hwss, tha skall thet oc forscreffne conwent igen giffwess met howitswmmen, nar thet løses. Thii tilbynder jeg meg oc mynne arffwinge at frii, frelsse, hiemle oc tilstaa forscreffne broder Lauritz Tordssøn oc alle hanss efftherkommere, priores, oc menige conwent i forscreffne Helligandss (!)

thet forscreffne hwss met jord, grwnd oc vonyng i alle made, som fore er rørt, soo lenge thet loglige igen løsses veeth megh eller mynne rette neste arffwinge fore 60 marck rede danske pennige. Tiil ydermere forwaring oc beydre statfestelsse haffuer jeg met vilie oc vitskaff henght myt indzegl nædhen for thette myt opne breff met tesse efftherscreffne hederlige mentz indzegle, jeg haffwer tilbedet oc bedher besegle met meg til vitnesbyrd, som ære her Jens Jenssøn, prior i Vor frwe closter i Aleburg, her Per Thomessøn, soghenprest til Agerssburg kircke, Pedher Maghenssøn, Sewerin Mwrmaster, raadmen i Aleburg, oc Velatz Laurissøn, byscriffwer ibidem. Giffwet i Aleburg aar effter Gudz byrd 1502 then freddagh nest effter Vor frwe dagh asumpcionis.

296.

1. Sept. 1502.

»Jens Michelsons rådmans i Malmø åth Heliggeisthuus i Malmø gifne donations breek på een desz krambodh liggiandes i Malmø østen næst sancti Pædhers kyrckies bolig. Dat. ipso die beati Aegidii«.

Skaanebrevsfortegnelsen, Åtskilliga kyrckior, Nr. 92. — Et andet Uddrag af samme Brev i Peringskiölds Diarium, Side 1548, Nr. 314, hvor Kramboden siges at ligge »wæsten næst sancti Pedhers kyrckia«.

297.

6. Sept. 1502.

»Priorens uthi Helliands kloster i Malmø uthgifne åth Påwel Person kyrckioherre till Høekiøpinge skiøte eller säljobreek på een desz clostergård liggiandes i Malmø wæster till den gång af sancti Georgii kyrckegård. Dat. tiszdagen næst effter sancti Egidii abbatis«.

Skaanebrevsfortegnelsen, Åtskilliga closter, Nr. 20. — Et andet Uddrag af samme Brev findes i Peringskiölds Diarium, Side 1548, Nr. 313 og lyder: »Måns Jønsson prioris uthi Helgeaands closter i Malmø uthgifne skiøtebreek åth Påhl Person i Kiøbinge anlangende een gård liggiandes i Malmø sunnan upp till dhen gård, som hr. Påhl i bodde«.

298.

10. Sept. 1502.

X Peder Plog, Prior i Københavns Helligaandskloster, medbesegler et Skøde fra Hans Grim til Albrecht v. Gock.

Kbhs. Dipl. II, 178. — Seglet = G. S. 454.

299.

19. Dec. 1502.

Prior Laurids Tordsen Mule i Helligaandsklostret i Aalborg sælger til Christiern Meding, Borger i Aalborg, en Klosters Gaard og Vaaning udenfor Skagens Port.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 211—212.

300.

10. Maj 1503.

Laurids Nielsen, Prior i Randers Helligaandskloster, og Konventet foretage med Vikaren Broder Jens Mathiesens Samtykke et Mageskifte med Graa-

brødreklostret, saaledes at Helligaandsklostret bortgiver Hus og Jord udenfor Østerport og til Gengæld faar en Eng og Kaalgaard udenfor Vesterport.
Tr.: Kirk. Saml. 4. R. V, 500—02.

301.

17. Juli 1503.

Bytingsvidne om, at Anna Jensdatter, Enke efter Niels Jensen, skænker Københavns Helligaandskloster en Bod og Bosted.

Afskrift fra 1673 i Hans Nielssøns Fundationsbreve (Ny kgl. Saml. 4to, 686).

Alle de, som dette bref forekommer, hilse vi Peder Jochumsøn byfouget udi Kiøbenhafn, Peder Thruessøn, Johannes Metzehenem kallendis Bogbinder, borgemestere, Betrom Hecheler raadmand och Henning Nielssøn borgere och Sifver i samme sted evindelig med Gud. Giør vi vitterligt, at aar effter Guds byrd 1503 mandagen nest for st. Margrete dag paa Kiøbenhafns byting for os och menige thingmænd, samme dag thing søgte, vaar schichet forsiunlig mand Matths Knudtzøn borger i samme sted paa hæderlig qvindes veigne, Anna Jenseedaatter, Niels Jenssøns effterleffverske, som nu boendis er i Slagelse, hvilchen som med loulig thingliud schiødte och oploed fra hinde och alle hindis arvinger och til den Helligaands closter i Kiøbenhafn til evindelig eye en boed och bodstad i forne Kiøbenhafn, liggendis i det lille stræde, som løber op til st. Nicolai kirche, westen nest op til den boed. som her Claus, som nu er i den Helligaands closter, gaf til samme closter, som nu ere under it thag, med huus, jord, biugning udi lengde och brede, oppe och nedre, udi alle maader, som nu forne boed och bodested indheignett och begrefne ere, indtet undertagendis, at hafve, nyde, bruge och beholde til forne den Helligaands closter effter det hofvidtbrefs indeholdelse, som derpaa gifvidt och giort er, til evindelig eye hafve och beholde schullendes. Her oppaa beder broder Peder Ploug, prior i forne den Helligaands closter och loulig fich it uvilligt thingsvidne af disse effterschreffne tholf dannemænd, som ere Gertt Skomager, Engebrett Lipper

302.

II. Aug. 1503.

Domprovsten Hans Urne i Odense skænker ved sit Testamente Helligaandsklostret i Faaborg en Ørte Korn og sex Sider Flæsk.

Danske Mag. I, 294.

303.

21. Nov. 1503.

Henning Brostrup til Skabersø skænker ved sit Testamente bl. a. et Pund Sæd, en Oxe og en opredt Seng til Helligaandsklostret i Malmø.
Pers. Saml. Papir, Henning Brostrup.

304.

c. 1503.

Fru Sidsel Ovesdatter Lunge til Egede skænker ved sit Testamente Helligaandsklostret i København 2 Pund Korn, halvt Rug, halvt Byg.
Kirk. Saml. 3. R. I, 553—54.

305.

1503.

»Haver en Borger i Kiøbenhavn Asmus Grunt med hans Hustrue givet en Boed i Strandbadstuestræde til den Hellig Aands Closter«.
Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 312.

306.

1503.

»Vicarii wdii Olboriig vidisse paa thuende breffue, som jomfroerne i Worfroehaffuer laditt forne vicario wdi theend Helligandtzhus see«.
Ældste Archivreg. III, 21—22.

307.

1503—22.

Det oplyses i en Herredagsdom af 30. April 1537, at medens Laurids Nielsen var Prior i Randers, havde Bjørn Andersen til Stenalt givet Klostret to Gaarde i Fuglslev mod ugentlige Messer.
Ny kirk. Saml. V, 488.

308.

2. April 1504.

Raadmand i Aalborg Morten Gjordsen og hans Hustru Barbara Mikkelsdatter (jvfr. Nr. 290) sælger til Sognepræsten i Hjørring Peder Pedersen to Grunde paa Nørregade, som han havde indløst fra Helligaandsklostret for 110 Mark.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [8 Segl].

Jegh [Morthe]n Giordssøn, radman i Aleborg, witterlight gjør for alle, nerwærendes oc komendes, ath jegh met myn frii vilje oc velmacht oc met myn kære høsfrwess Barbara Michelssdotters fwlkomelige vilje, raad oc samtøcke haffuer soelt oc affhenth fraa megh, myn kære høsfrwe oc begges vor arffwinge oc met thette myt opne breff aldeless selyer och skøder hederligh man her Peder Perssøn, soghneprest til Høringh kircke, thoo mynne jordtt oc grwnd pa Nørregade i Aleborgh, synden op til Adelgaden lygendis, som jeg feck met forscreffne myn høsfrwe oc jegh indløse fran then Helligans hwss i Aleborg fore 100 marck oc 10 marck gwld oc rede penninge, then ene jord nest østen til Torffgaden oc synden Nørregadé, som Jens Tønissøn nw vppa boer oc giff-

wer hwert aar 5 sk. grot rede penninge til jordskyld, then annen jord lygendis nest østen til Jens Tønissøn, som Clawes Pothoff nw oc vppa boer oc giffwer arlige 6 sk. grot til jordskyld, met alle forskreffne jordess lenge fran Torffgaden oc so øster til thet lille stræde oc met alle theris brede imellum Villum Screders gard, prowestenss stenhwss oc Nørregade met alle theris leylighet at haffue, nyde oc brwge til ewinnelige eyedom. — — — Tiil ydermere forwaringh haffwer jeg met vilie oc vitskaff henght myt indzegl nædhen for thette myt opne breff met tesse effterscreffne hedelige mentz indzegle, jeg haffuer tilbedeth oc beder bezegle met meg til vitnesbyrd, som ære her Hans Anderssøn prest oc bespens officialis i Aleborg, Per Nielssøn borgemester i Aleborg, Per Maghenssøn, Hanss Anderssøn, Nis Kaet, Sewerin Mwrmaster radmen ibidem, oc Mattis Bertelssøn borgere ibidem. Datum Aleborgh anno humane salutis 1504 feria tertia proxima post dominicam palmarum.

309.

22. Juli 1504.

Paa Støvring Herredsting optræder som Vidne paa et Skøde fra Randers Graabrødrekloster til Randers By bl. a. »Mester Lauritz Nielsen, Vicarius offuer den Helligandz Orden i Danmark«.

Kirk. Saml. 4. R. VI, 328.

310.

7. Sept. 1504.

Sandemandstog angaaende nogle Kaalgaardsjorde og Grave i Randers, hvori Priorens Ladegaard nævnes.

Kirk. Saml. 4. R. VI, 330.

311.

22. Okt. 1504.

Laurids Tordsen Mule, Prior i Aalborg Helligaandskloster, under Hr. Jørgen Madsen, Præst i Aalborg, paa Livstid hele den Gaard, han nu har i Væрге, mod at han skal udrede de paahvilende Afgifter; bliver han syg, da skal han have Hus, Varme og Føde i Klostret, som andre Præstemænd have det sammesteds.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 212.

312.

1. Dec. 1504.

»Biscop Niels Friis i Wiborg gjorde mageskifte med hr. Laurs Thordsen, præst og prior i den Hellig Aands huus i Aalborg, og meenige convent ibidem, saa at hand gav dem en stiftets og kirkens gaard liggende i Heeste i Wegerby sogn i Hornum herrid, med ald sin tilleg etc. og derimod bekom hand af dem til wederlag en klosters gaard i Gudingholm i Gudingh sogn i Fleskum herrid i Guding bye. Forseglet icke alleene af bem. biscop, men ogsaa af hr. Jens Jensen, prior i Vor Frue closter i Aalborg og canick i Wiborg, hr. Palle Thomessen, sognepræst i Gunderup og canick i Wiborg,

og hr. Simon Mortensen, sognepræst i Brøndum. Dat. Brøndum a. d. 1504 dominica adventus«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 55. Jvfr. Ældste Archivreg. II, 319.

313.

1504.

»Haver en Bager og Borger i Kiøbenhavn Jens Hallindtzfarer med hans Hustrue givet 6 Boder og en Kaalhave Jord til den Hellig Aands Closter, de 3 udi Peder Broleggers Stræde, de andre trei og den Kaalhave udi det lille Stræde, kaldes Sædevan, i Vor Frue Sogn. Da var Hr. Peder Plog Prior, og er derpaa Skiøde til Tinge i Kiøbenhavn«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 312.

314.

1504.

»Haver en Raadmand i Kiøbenhavn Knud Skriver givet en Jord og Grund i Kattesund til den Hellig Aands Closter; derpaa er Skiøde til Hr. Peder Plog, Prior«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 312.

315.

20. April 1505.

Else Mikkelsdatter Due, Enke efter Hr. Anders Munk til Brusgaard, skænker Helligaandsklostret i Randers Enggaard i Gullev.

Forkortet Afskrift i en Dom af Houlbjerg Herredsting af 10. Nov. 1586. Gl. Estrup Godsarkiv efter 1559.

Jeg Elssaa Michelssdather tiill Torp, salig Anders Munkis ephtherløffuerske, gjør witttherligt och kiendis wdi thette mitt obne breff, att jeg med miinne kiere sønners och medarffuingis samtyckii och raadt hafuer wntt och giiffuit tiill euindeligenn æyedom tiill thenn Helligaandtze huss ii Randers thenne efterschreffne gaard, som er Enggaard, liigenndis ii Houelbjerg heritt ii Guløff sogen och bye, som Las Erichssenn iiboer, som skylder aarliigenn 6 ørtug kornn, 1 sk. grott, med andenn smaa bedt, som affganger, met alle gaardtzenns tilliggelsse, som er agger, eng, skouff och marck, fiskewand och fæganng, watt och tyurrt, indennmarck och wdennmarck, rørendis och wrørendis, alle 4 wegne tiil marckemodt, som nu tiilliger och aff arildtz tiid tilligett haffuer. Thii tilbynder jeg meg och mynne arffuinge att frii och frelsse forne gaard tiill thenn Helligaandz huss ii Randers for huer mandz tiltaale, som thærpaa kand taale med rette. Item skeer thet saa, att forne gaard eller gaardssens rette tillegelsse worder forne kloster affwondenn med kierckeloffuen heller landtzlougenn ii nogenn rettergang, tha tilbynder jeg meg och mynne sannde arffuinger att wederlege forne kloster saa guod enn gaard, saa well beligenndis, saa møgit met

skyldt och renthe ii alle maader indenn sex wger ther epher....
 »I siinn datum 1505 thenn tridie sönndag post dominicam quasi-
 modogeniti wdii Soustrup wdgiffuit«.

316.

22. Aug. 1505.

Hr. Eskil Goye til Krenkerup, Rigsmarsk, skænker ved sit Testamente bl. a. Helligaandsklostret i København 20 Mark, Prioren en Rhingyliden og hver Præstebroder en Mark.

Rosenkrantzernes Historie II, Tillæg 14.

317.

28. Okt. 1505.

»Jens Ebbesen i Nøulig, som før boede i Rold, bekiender sig skyldig at være til hr. Laurids Mule, prior i den Hellig Aands huus i Aalborg, og meenige convent ibidem penge 80 mark danske; pantsetter dem derfor ald hans deel og rettighed i en gaard i Høldsted i Suldrop sogn i Hornum herrid, at nyde og beholde til et brugelig pant i 60 samfelde aar, men siden staa for ham eller hans arvinger til løsen. Brevet dat. anno 1505 d. 28. Oct. Forseglet af Peder Nielsen, borgemester i Aalborg, Abraham Hogensen, Morten Giøvertsens, raadsmænd ibidem«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 56.

318.

29. Okt. 1505.

»Jens Persen, Peder Budissens søn i Hasseriis, bekiender sig skyldig at være til hr. Lauridz Thordsen, prior i den Hellig Aands huus i Aalborg, og meenige convent ibidem penge 40 mark, som nu gyld og gieve er i Nar-Jølland, og setter dem derfor til pant ald den deel og rettighed, som hand haver i den gaard i Hatzeriis, som Terkild Brouen iboer, hvilken ham tilkom med rette og arv efter hans fader Peder Budissen, hans farbroder liden Peder Budissen og hans farsyster Inger Budisdatter, at nyde og bruge i 40 samfelde aar uigienløst med agger og eng, moese og kiær, og hvad som heldst dertil med rette ligger. Men efter de 40 aars forløb maa hand eller hans arvinger forn. gaard, imod bem. summa pengis erleggelse, indløse, og skal da aldeelis intet fra hovedsummen dragis etc. Til witterlighed med forseget af Peder Nielsen, borgemester i Aalborg, Abraham Hogensen, Martin Givordsen, raadsmænd ibidem, Niss Thøgersen, Christiern Sommer, borgere ibidem. Dat. Aalborg anno 1505 altera die Simonis et Judæ«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 57.

319.

6. Nov. 1505.

Laurids Nielsen, Vikar over Helligaandsordenen i Danmark og Prior i Randers, og Konventet meddele, at de have modtaget en Del af Byens Vold — indtil Vesterport — mod visse Forpligtelser.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. V, 77—79.

320.

7. Nov. 1505.

Notarialattest, udstedt af Antonius de Monte, Auditor i det pavelige Kammer og Biskop i Città di Castello, efter Ønske af Stormesteren Albertinus de Rovere, om at Helligaandsbrødrene i Processioner altid gaa foran alle andre

Munke, og at Stormesteren i Rom er Overhoved for alle Ordenens Hospitaller.

Orig. paa Perg., meget ødelagt, i R. A. Det synes efter Paaskriften at have været tilsendt Klostret i København.

321.

1. Dec. 1505.

Laurids Nielsen, Prior i Randers Helligaandskloster og Vikar for Provinsen Dacia, faar pavelig Tilladelse til at hente Relikvier fra Køl.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

322.

1505.

»*Fratris Laurentii Daciæ provinciæ vicarii breff thill closterett [i Maribo]*«. Ældste Archivreg. III, 285. — Kunde ogsaa være Vikaren for Franciskanerne.

323.

1505.

»*Broder Niels Matzens prioris i Helliggestus breff paa samme woning i Haszingheritt sogen (!) i Stademarck*« (jvfr. Nr. 203).

Ældste Archivreg. III, 29. — Brevet er sikkert galt gengivet.

324.

1505.

»*Haver toe Systre Borgersker i Kiøbenhavn, da Enker, Valdburg og Ellen Gierligsdøtre givet [til Helligaandsklostret] deres Arveparter udi en Gaard i Strandbadstuestræde, som var foruden den Boed, som Asmus Grunt tilforn havde givet til den Hellig Aands Closter*«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 312.

325.

[1505].

Kong Hans gør vitterligt, at Vibeke, Enke efter Rigskansleren Hans Kjeldsen, har skødet en Gaard til Hr. Peder Plog, Prior for Københavns Helligaandskloster. Gaarden ligger lige overfor Helligaandskirken.

Tr.: Hofmans Foundationer X, 151—52. Jvfr. Nr. 326.

326.

1505.

»*Haver en Enke Qvinde Vibeche Hans Kiieldsens givet til den Hellig Aands Hospital en Gaard med Steenhuus paa i Kiøbenhavn, tvært over fra Hellig Giestes Kirke; derpaa er Skiøde gangen for Kongens Høyesteræt, da var Hr. Peder Plog Prior*«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 312.

327.

13. Febr. 1506.

Væbneren Niels Olsen (Baad) af Harebjerg skænker ved sit Testamente bl. a. Malmø Helligaandskloster en Bryggerkedel, 2 Pund Byg, en halv Tønde Smør og en opredt Seng.

Arne Magn. Saml. 293, fol. 10 v. — Citeret i Ann. eccl. Dan. II, 729 f.

328.

22. Febr. 1506 (?).

Peder Nielsen, Prior i Faaborg Helligaandskloster, og Konventet afgive Løfte om ikke at ville gøre Faaborgs Borgere Forfang paa deres fri Fiskevand.

Afskrift i L. Dipl. efter tabt Orig. i Faaborg Bys Arkiv. Formodes at være fra 1506 (jvfr. Uddraget i Aktstykker etc. udg. af Fyens literaire Selskab I, 134).

Vii Per Nielssen, prest oc prior, oc menyngge conuent i then Helliandz closter i Foburg giøre alle witttherlict i thette wort opne breff, at wi forne prior oc brødre, som nw ære eller kommendis worde i forne Helliandz closter, ey wille hindre eller hindre ladæ eller forfangh giøre forde Foburgis indbygere paa theris frii fiskewand, Foburgis Swnd, anthen paa fiskerii eller tagskyrdh eller noghen andhen brugelser eller gaffn, som thi kwnne theraff haffue i nogher mode, medhen thee thet nyde brugæ frit oc qwit met oss oc wii met them nw hereffter, som tillforn hawer wæridh vbehindrit aff oss eller wore efterkommere, som tillforn er sawt, till ewig tidh, wor møllestrøm frii oc wbehindrit aff noghen mandh met noghet totføre (!) for hadh eller affwind skildh, i hwilcke modhe thet kand kommæ. Tiil ydhermere bewisnynghe oc bedre forwaringh hengghæ wii wort conuentz entzeglle nedhen for thette breff. Giffuit i wort closter ipso die Cathedra sancti Petri.

329.

29. Juli 1506.

Peder Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Faaborg, og Konventsbrødre forpligte sig til at udlægge lige saa god en Gade som den, Byen havde skænket Klostret.

Afskrift i L. Dipl. efter tabt Orig. i Faaborg Bys Arkiv. »Sigillum adpendet sed læsum«.

Vii efftherschreffne brodhære Per Nielssøn, prior och forstandher i then Helleandz closther i Foborgh, och menyngghæ conuentis brødhære ibidem, gøre vittherlicht meth thette wort opne breff, at æfftherthi hedherligh dandemen, borgemesther, radmend och menyngghæ almwæ i forskreffne Foborg met woer nadighæ herris samtøckæ haffuæ wnt. osz indh at taggæ then gadde, som løber fram for forne then Helleandsz clostheris kyærgardh, tiill forne Helleandsz clostheris forbederingh, thaa tiilplicthæ wii osz meth thette wort opne breff wdh ath leggæ woor nadyggæ herræ och bydhen saa godh en gaddhæ igen i bredde och lenggæ bydhen wdhen hyndher och skadde i alle modhæ och woor nadhæ herris skatt wforkrenckett i alle modhæ. Thiil yddermere witisgebyrdh hengghæ wii wortt conuentis indszegell nedhen thette wort opne breff. Datum ipso die beati Olaii regis a. d. 1506.

330.

10. Nov. 1506.

Poul Andersen og Peder Nielsen, Borgmestere i Aalborg, m. fl. bortskøde til Prior Laurids og Helligaandsklostret den Guds Legems Lav tilhørende Papegøjegaard mod Møntergaarden og 200 Mark Penge.

Tr.: Danske Mag. 3. R. I, 124. Nyrop: Gilde- og Lavsskraaer I, 787 ff.

331.

10. Nov. 1506.

Kong Hans skænker Jes Pors St. Jørgens Hospital udenfor Aalborg, naar Fru Gyde Krag, Jon [o: Las] Viffertsens Enke, er død.

Tr.: Danske Atlas V, 158.

332.

10. Nov. 1506.

Laurids Mule, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, og Konventet mageskifte til Kongen en Gaard i Morum (Vonsild Sogn) mod et Byggested i Hvanstrup.

Orig. paa Perg. i Mageskifter, 18. Smukt bevaret Segl (= G. S. 718) med Omskrift: s[igillum] cap[itu]li et co[n]uent[us] domus s[an]c[t]i spiritus in aelburgh.

Wii broder Lauris Mwle, prier oc prest i thenn Helligeands hws wdi Aalborig, oc mennigh conuenth i same stetz gør witterligh oc kendis met thette wort obne breff, at wii met frii willie oc well berad hwg haffwe giort eth mageskiiffte med hagebornn først her Hanss met Guds nade konge i Danmarck, Suerige oc Norege etc., alliss wore kereste nadige here, i swa made, at hanss nade paa kronens wegne skall aff oss haffwe, nydhe, brwge, beholde til mageskiiffthe een wor closters gaard, liggendis i Morwm wdi Giislomherrit etc., som nw Las Jwel i boer, skyllindis two ortugh kornn oc two pwnd smør, oc ther emod skulle wii forskreffne brødere aff hanss nade haffwe egen til maghelag til wort closter wdi forskreffne Aalborig eth byggested met alle syne tillegelsse wdi Hwandstrop liggendis, som Nis Oelbeck nw [i] were haffuer och skylder thre ørtwge haffræ til arlige skyld, æffter som thet breff, ther paa giordt er, yttermere indholder oc wdwiiser; och kendis wii oss nw æffter thenne dag engeen dell eller rettiagehet at haffwe i forscreffne gaard eller noget henness tillegelsse wdi noger made, men kendis oss at haffwe ther fore fwld wederlag, swo at oss nøges; och wore thet swo, at forscreffne gaard eller nogen henness retthe tillegelsse wort kronenn affwonden met nogen reth, tha beplicthe wii oss oc wore efftirkommer, prior oc conuentt, till kronenn egen at giiffwe een suo god en gard, swo wel beleylige i alle madhe innen sex wgger, nest effter kommer,

at forscreffne gard er hans nade eller hanss nadis arffwinge, effter kommer, koninger i Danmarck, swo affwondit er (!). Til thes witisburd oc bether forwaringe haffwe wii witterligt ladet hengd wore conuenttis indsegell nedent for thette wort obne breff, som giiffuet och screffuet er wdi wor kiøpsted Alborg sancti Martini episcopi afften aar effter Guds burd twssende fem hundred paa thet setthe.

333.

16. Nov. 1506.

Kong Hans bekræfter et Aalborg Helligaandskloster af Magistraten givet Brev (Nr. 330).

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, 55. [1 Segl].

Wii Hanss met Gudz nade Danmarckis, Suerigis, Norigis, Vendis oc Gotis konning, hertug i Slesuig oc i Holsten, Stormaren oc Ditmersken, greffwe i Oldenburg oc Delmenhorst, giøre alle vittherligt, at wii haffue nw aff wore sønderlige gunst oc nade stadfestit oc fuldburdit oc met thette wort obne breff stadfeste oc fuldburde thette wore borgemesteres oc raadz breff vdi Aaleborg, som thette hær wort breff nw wederhængdt oc tilfæst er, wed siin fulde macht at bliffue vdi ord, puncte oc article vdi alle made, effter som thet inneholder oc vdwiiiser; oc forbywde wii alle, ehwo the helst ere eller were kwnne, oc serdelis wore fogeder oc embitzmenn oss elskelige renliffuithe brødere, priiere oc mene conuent vdi then Helligandz closter i Aaleborg heremod till ewiige tiid at hindre, hindre lade, møde, platze, vmage eller i noget made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Giffuit i Randers mandagen nest efftir sancti Martini episcopi dag aar efftir Gudz byrd 1506. Vnder wort secrete.

334.

13. Dec. 1506.

»Per Olufsen i Svenstrup gaf an. 1506 die st. Lucie virginis til den Hellig Aands huus i Aalborg en grund og jord sammesteds, med saadan vilkor, at der i bem. kloster skulde aarligen holdis siælemesse i den uge nest efter Michels dag for hannem, hans sødskinde og børn«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 58. L. Dipl.

335.

1506.

»Lauritz Nielszenn prest, wicarius offuer then Helligandtz orden i Danmarck, mageskifte breff paa en gaard vdi Hierslundt (!) i Skye sogenn i Framleffherrit«.

Ældste Archivreg. I, 251.

336.

19. April 1507.

Laurids Tordsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, faar Vidne af Hornum Herredsting om, at Klostret i over 40 Aar har været i rolig Besiddelse af Sørup i Buderup Sogn.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [10 Segl]. 5)—7) Bomærker. — Vidisse af Viborg Landsting fra 1588 ibd.

Alle mend, thette breff see eller høre læses, helse wii Jost Ibsen, foghet paa Hornum herritz ting, Seuren Nielsen i Wolstrop, Nis Jensen i Pandom, Owe i Bundrop, Jess Persen i Abildgaard, Per Oluffsen i Swenstrop, Per Seurensen i Gulbeck, Jepp Brwn i Eylershøff, Cristen Laursen i Volstrop oc Thomis Persen i Biendrop ewinnelig met Guth, kwndgiørendes met thette vortt opne breff, at aar effther Gutz byrd 1507 mandag nest for sancti Georgii martiris dag tha vor skicketh for oss oc menige herritzmen paa forscreffne ting hederlig oc renliffueth man her Lauris Tordsen, prior i then Heligeandz hwss i Alborgh, huilchen som esketh, fick oc framledde eth fult wwildugt stockeneffn oc tingswitne aff 24 wwilduge tro dannemen oc eldste herritzmend, som er Matz Matsen i Graffløff, Lass Nielsen ibidem, Nis Jensen i Hørsom, Anderss Oluffsen i Estrop, Jepp Laursen i Støffring, Jes Wre i Byrstet, Thomis Persen i Biendrop, Per Seurensen i Gulbeck, Seuren Nielsen i Wolstrop, Cristen Laursen ibidem, Per Oluffsen i Swenstrop, Per Persen ibidem, Cristen Persen i same stet, Jepp Brwn i Eylersshøff, Jes Persen ibidem, Jenss Ericsen ibidem, Owe i Bunderop, Nis Jensen i Pandom, Michil Andersen ibidem, Esgi Farsen i Nybe, Mouris i Bradstet, Jes Laursen i Hornum, Jess Farsen i Bradstet oc Per Cristensen i Tostrop. Huilche forscreffne 24 dannemend witnedhe same dag endregteligh paa theres gode tro, siæl oc rette sandhedh, oc them fuldwitherligt er i Gutz sandhedh, at Siørop i Buderup sogn i forscreffne Hornumherrit oc all Siøroppss fang tiil alle fire marckemode haffuer wæreth tiil then Heligeandz hwss i Alborgh i fyretyffue aar oc mere i roelig heffd, wlast oc wkierd aff hwer man i al thenne tiidh, oc them oc fuldwitherligt er, at prior i forscreffne Heligeandz hwss haffuer giord syn lawheffd paa forscreffne Siørop, oc tilswor oc indworde forscreffne Siørop tiil alle fire marchemode tiil then Heligeandz hwss rettighedh oc eyedom oc ingen ander man therwti noger lodh eller deld at haffue, wthen en gardz eye, som bispen haffuer

paa kirkenss wegne. Item wunde oc forscreffne 24 dannemen, oc met them tilstod menige herritz men, at the ey anthen haffuer noger tiidh hørd eller spwrth noger bygge stet i Sjørøp eller Sjørøpss marck oc fangh haffue ander naffn end Sjørøp. Ath the saa wunne for oss, oc menige herritz men saa tilstodh, som forscreffuet staar, thet witne wii met wore indsigle hengendes nethen for thette breff. Datum anno, die, loco suprascriptis.

337.

24. Juli 1507.

Laurids Tordsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, og Konventet sælger til Thomas Madsen Abram en Gaard udenfor Skagens Port.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Aalborg, 2. [2 Segl].

Alle mend, thette breff see eller høre læses, kundgiøre wii broder Lauris Tordsøn; prest oc prior i then Heligeandz hwss i Aalborg, oc menige conuent ibidem met thette vort obne breff, at wii met alle wore fuldbyrd oc samtycke haffue sold, skiøt, opplat oc affhend oc met thette breff sælier, skiøder, opplader oc afhender fraa oss oc vore effterkomere oc tiil hederlig man Tomis Matsøn, som kalles Tomis Abram, borger i Alburg, en wor gord, hwss oc voning, som wii haffde her i Alburg i sancti Botelss sogn vthen Skagepoorten, som er halffdelen aff then gord, som foordum kalles Hanss Byrstelss gord, som han selffuer nw iboer, nest norden tiil Cristen Medings gard fraa then bood, som Seurin Brwn ibode, oc vester tiil haffnen, frii indgong oc wtgong i oc aff gorden oc halff poorte rwmmet, som er tiil same gord, hanum oc hanss arffuinge at haffue, nyde, bruge oc beholle til ewinnelig eyedom met all sin beleylighet i brede oc lenge, som thet forefunnen er, inthet vntaghet, oc haffue wii oppboret penning oc verd ther fore effter wore nøge, oc tacke wii hanum for good betalinge. Tiilbinde wii oss oc wore effterkomere at frii oc frelss, hemle oc tiilstaa forscreffne Tomis Abram forscreffne gaard, hwss oc voninge, vntaghet jordskyllen, som ther gaar aff tiil slottet, for huer man, ther paa kand tale met rette i noger made. In cuius rei testimonium sigillum meum vna cum sigillo dicti conuentus nostri hic inferius est appensum. Sub anno incarnationis dominice 1507 vigilia sancti Jacobi apostoli.

338.

1507.

»1507 var Hr. Lauritz Nielsen Provst (!) og Prior ved Helligaandshuset i Randers og Vicarius for Ordenen«.

Uddrag af Mag. Christen Eriksen i Dipl. Viberg., 357.

339.

1507.

Broder Laurids Tordsen i Aalborg Helligaandskloster skøder Hundslund Kloster en Abildhave ved St. Peders Kirke.
Eldste Archivreg. III, 12.

340.

10. Febr. 1508.

Fru Gyde Lauridsdatter Krag, Enke efter Lars Viffertsen, skænker ved sit Testamente Aalborg Helligaandskloster, hvor hun vælger sit Lejersted, et Skippund Bly foruden det Jordegods, som hendes Husbond tidligere (jvfr. Nr. 174 og 250) havde givet. Til »Klostrets Præst« skænker hun to Mark Penge og til de fattige Folk i Klostrets Sygestue en Tønde Øl, to Flyker Flæsk og to Tønder Brød.

Tr.: Testrup, Danmarks og Norges Krigsarmatur, 235.

341.

Febr. 1508.

»Anno 1508 in febr. gjorde prior Laurids et mageskifte med Wogn Mortensen wæbner, saa at denne skulde have en klosterets gaard i Gerom sogn og by i Wensyssel og derimod give prioren og hans convent til wederlag en gaard i Hyldested i Suldrup sogn i Hornumherrid i Hemersyssel. Til witterlighed forseget af hr. Niels Pedersen, prior i Hundslund, hr. Peder Knudsen, prior i Vor Frue closter i Aalborg, hr. Ib Oboo, kong Hansis capellan, Jesper Thordsen af waaben, og Willadz Nielsen, tolder paa Skauen«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 60. L. Dipl.

342.

19. Okt. 1508.

»Enn laugheudt ii sinn datum 1508 torsdagenn nest ephther Lucie (!) evangeliste till forne ting [o: Houlbjerg Herredsting] wdgiiffuitt, lydendis eblant anditt: mester Lauritz Nielssenn, prior ii thenn Helligaands huss ii Randers, att haffue indwordt met sinn louff och laugehæud enn gaard ii Guløff, kallis Enggaard, Las Erickssen paaboer, med hinders rette tillegelse med miere kloster guotz ii forne Guløff sogenn liigendis«.

Indtaget i en Dom af Houlbjerg Herredsting af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrup Godsarkiv).

343.

21. Okt. 1508.

Peder Plog, Prior i Københavns Helligaandskloster, og Konventet optage Hr. Laurids Pedersen i Klostrets Broderskab og gøre ham delagtig i dets Afladsrettigheder.

Tr.: Rørdam, Tillæg, 136—38. Kbhs. Dipl. IV, 302—3.

344.

1508.

»Haver en Borger i Kiøbenhavn Niels Kleinsmed givet til den Hellig Aands Hospital 2 Boder i Vognbadstuestræde i St. Clemens Sogn i Kiøbenhavn. Derpaa er Skiøde til Tinge i Kiøbenhavn«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 313.

345.

1508.

Erik Vesteni og Hustru Anna Barfod skænke til Randers Helligaandskloster en Gaard i Værum Sogn.

Hofmans Foundationer II, 393.

346.

12. Febr. 1509.

Fru Kirstine Eriksdatter Rosenkrantz skænker ved sit Testamente Helligaandsklostret i København 10 Sider Flæsk.

Danske Mag. VI, 187.

347.

7. Maj 1509.

Bytingsvidne om, at Mads Jensen, Borger i København, skænker Helligaandsklostret en Gaard og Grund ved Stranden.

Afskrift fra 1673 i Hans Nielsøns Fundationsbreve (Ny kgl. Saml. 4to, 686; fol. 15).

Alle de, som dette bref forekommer, hilse vi Jens Lavesøn, byfouget i Kiøbenhafn, Hans Bogbinder, Oluf Adtzersøn, borgemestere, Peder Jocumssøn, raadmand, och Henning, borger, och Siverd i samme stad, evindelig med Gud. Giør vi vitterligt, at aar efter Guds byrd 1509, mandagen nest efter Helligkaars dag inventionis, paa Kiøbenhafns byting for os och menige thingmænd, den dag thing søgendis, vaar skichet fornumstig mand Matths Jensøn, borger i Kiøbenhafn, hvilchen som med loulig thingliud schiøtte och oploed fra hannem och alle hans arfvinger och til den Helligaands closter i samme stad til evindelig eie en hans gaard, jord och grund i for. Kiøbenhafn liggendis ud med stranden imellom begge de gaarde och jorder, den ene, som nu Peder Mand paaboer och ligger til Vor Frue alter i st. Nicolai kirche, och den anden, som nu Peder Kempe paaboer och ligger til Vor Frue kirche i samme stad, med huus och bygning udi brede och lengde fra stranden och indtil Lederstredet, med ald hans rette tilhørelse, efftersom det hofvidt bref derom ydermere udviser och indeholder, som paa forskrefne gaard och jord tilforne gjorde och gifne ere, schal forskrefne den Helligaands closter hafve, niude, bruge och beholde, til evindelig eie hafve och beholde schullende. Her oppaa bedes broder Hans Albertzøn paa for. den Helligaands closters veigne och loulig fich it uvilligt thingsvinde af disse tholf (!) effterschrefne dannemænd, som ere Oluf Bager, Jacob Skomager, Peder Jenssøn, Arendt Hachen, Peder Skinder, Knud Daa, Knud Lavesøn, Hans Nielssøn, Peder Pilegaard, Niels Pederssøn och Jens Ofverschierere, borgere i samme sted, hvilche tholf forskrefne dannemænd efter fogedens befalning udi sandrechtelig beraad udginge och med loulig thingliud igien indkomme och alle endrechteligen vidnede paa deris gode tro, siel och sandhed, at de

hørde och sagde (!) i samme dag, at forskrefne schiøde saa gich foor inden fire thingstoche paa Kiøbenhafns byting udi alle maader, som før er rørt, och der ingen igiensigelse imod vaar udi nogen maader. Det vidne vi forskrefne med vore indsegle neden for dette bref hengendis. Gifvet aar och dag och sted, som forskrefvidt staar.

348.

26. Juli 1509.

Per Mule, Præst og Forstander for Helligaandshuset i Odense, afhænder til sin Broder Mikkel Mule og hans Hustru Anna al den Del, der er tilfaldet ham efter hans Forældre i den Gaard, som Mikkel Mule nu ibor.

Vedel Simonsen, Bidrag til Odense Bys Historie II, 1, 114.

349.

27. Juli 1509.

Prior Peder Nielsen i Faaborg Helligaandskloster og hans Konvent skøde til Kong Hans fem Gaarde i Lysabild, en Gaard i Tranderup, en Gaard i Turup, en Gaard i Kjøng og en Gaard i Kjøngs Højrup og faa til Gengæld sytten Gaarde i Horne Sogn.

Orig. paa Perg. i Als og Ærø, Nr. 5. 2 Segl: 1) G. S. 592. 2) G. S. 593.

Wii Peder Nielsen, prier, oc menige conuent vdi then Hilgeandz closter vdi Foborgh, giøre alle vitherligt met thette wort opne breff, at wii haffue nw giordt itt venligt magelagh oc mageskiiffte met høgbøren försste her Hans, met Gudz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Vendis etc. koningh, wor kiæreste nadigste herre, till ewiige thiidt vdi swa maade, at hanss nade, hanss nadis arffuinge oc efftirkomere, koninger vdi Danmarck, skulle haffue, nyde, bruge oc beholde thesse efftirscreffne wore garde oc godz, som ære først fem garde, paa Allse i Lyseapell sogen liggendis. Paa then første boer Peder Atzerssen oc skylder aarligen 9 ørter koren, 8 steder sk., 2 gess, 3 hønss, 10 læss vedt oc sex tønder kwll. Item paa then anden boer Peder Jenssen, 10 ørter koren, 6 steder sk., 2 gess, 3 hønss, 10 læss vedt oc 6 tønder kwll. Item paa then tredie boer Thomes Jenssen, 7 ørter koren, 8 steder sk.. 2 gess, 3 hønss, 10 læss vedt oc sex tønder kwll. Item paa then fjerde boer Hanss Pederssen, 4¹/₂ ørter koren, 6 steder sk., 2 gess, 3 hønss, 10 læss vedt oc sex tønder kwll. Item paa then femtæ Peder Hermenssen, 3 ørter koren, 8 steder sk., 2 gess, 3 hønss, 10 læss vedt oc 6 tønder kwll. Item en gardt i Trandrop liggendis paa Erræ, som Hanss Anderssen paa boer, 6 ørter koren. Item en gardt i Twrop liggendis vdi Bogeherret i Fywn, som Hanss

Michilssen i boer, 3 ørter koren, en skeppe smør, 1 sk. grot, 1 lam, 2 gess oc 4 hønss. Item en gardt i Kiøng i forscreffne Bogeheret, som Mogens Erickssen i boer, $1\frac{1}{2}$ ørter koren, 1 skeppe smør, oc en gardt i Kyøngx Hørup, som Anders Michilssen i boer, 2 ørter koren oc 1 skeppe smør, meth alle forscreffne gardes oc godzes rætte tilliggelsæ, agere, ænge, skowg, marck, fiskewaten, woeth oc tywrt, ehwadth thet helst er ellir næffnis kann, till ewindeligh eygedom eyge skullendes. Oc ther emodt skulle wii oc forscreffne conuent igen haffue aff forscreffne høgboeren første thesse efftirkreffne garde oc godz vdi Horne sogen liggendis i Salingeherret, oc ære først en gardt, som Elze Plowgz paa boer oc skylder arligen 3 ørter koren, 22 sk. oc 2 album. Item en gardt, Hanss Iwerssen paa boer, $1\frac{1}{2}$ ørter koren oc 13 sk. Item en gardt, som Lauris Hwidt paa boer, $1\frac{1}{2}$ ørter koren oc 13 sk. penninge. Item en gardt, som Anders Torckildssen paa boer, 3 ørter koren oc 22 sk. oc 2 album. Item Jess Pederssen oc Josep Plocke 4 ørter koren oc 22 sk. Item Anders Bolt 3 ørter koren oc 22 sk. Item Lauris Tymmessen 3 ørter koren oc 12 sk. Item Peder Henricksen 3 ørter koren oc 17 sk. Item Benth Jenssen oc Nis Eggerdsen 3 ørter koren, 22 sk. oc 2 album. Item Symon Knudtssen oc Lauris Strangessen 3 ørter koren oc $4\frac{1}{2}$ sk. Item Jess Morthenssen i Gesterløff 4 ørter koren. Item Peder Tomessen $1\frac{1}{2}$ ørter koren oc $12\frac{1}{2}$ sk. Item Michil Jenssen 4 ørter koren. Item Staffen Persen oc Jep Hanssen 3 ørter koren oc 22 sk. oc 5 album. Item Hanss Hwidt 3 ørter koren oc $4\frac{1}{2}$ sk. Item Oluff Andt 3 ørter koren oc 12 sk., oc then gardt, Hanss Henrickssen paa boer oc skylder $1\frac{1}{2}$ ørter koren oc $12\frac{1}{2}$ sk., met alle forscreffne gardes oc godzes rætte tilliggelsæ, agere, ænge, skowg, marck, fiskewandth, woeth oc tywrt, ehwadth thet helst er ellir næffnis kan, inthet vndentaget, till ewindeligh eygedom eyge skullendis. Oc kendis wii oss; wore efftirkomere oc conuentet ingen dell ellir rættighedt vdi forscreffne garde oc godz, paa Alsæ, Erre oc i Bogeheret liggendis, ellir nogen theris rætte tilliggelsæ efftir thenne dagh i noger made, beplichtendis oss, wore efftirkomere oc forscreffne conuenth at frii, hiemle oc fuldkomeligen tillstande forskreffne høgboeren første, hanss nadis arffuinge oc efftirkomere, koninger vdi Danmarck, forscreffne garde oc godz, paa Alse, Erre oc vdi Bogeheret liggendis, met alle theris rætte tilliggelsæ fore hwer mandz till-

talæ, som ther paa kan talæ met rætte, thiill ewiige thiidt. Skee-
det oc swa, at forskreffne godz, paa Alsæ, Erre oc vdi Bogeherret
liggendis, wortte forskreffne høgboren første ellir hanss nadis arff-
uinge oc efftirkomere, koninger vdi Danmarck, affwunden met no-
gen rættgangh fore wor wanhemmelsæ skyldt, tha beplichte wii
oss, wore efftirkomere oc Foborg closter at wederlegge forskreffne
høgboren første ellir hanss nadis arffuinge oc efftirkomere, konin-
ger vdi Danmarck, swa møget oc swa gott godz i ræntte oc ey-
gendom inden sex vger ther nest efftir oc holldet hanss nade oc
hanss nadis arffuinge oc efftirkomere, koninger vdi Danmarck,
skadeløst i alle maade. Oc skulle wii, wore efftirkomere oc con-
uentis brødhære i forskreffne then Hilgeandz closter vdi Foborg
till ewiigh thiidt vpholde fore thette forskreffne godz oc garde, wdi
Horne sogenn liggendis, then dagelige gudzhieniste i forskreffne
closther, som wii plichtuge ære at holde fore thette godz, paa Alse,
Erre oc anderstedz liggendis, som forskreffne høgboren første aff
oss oc closteret igen till magelagh fanget haffuer oc forskreffuit
staar. Thess till ythermere vitnesbyrdt haffue wii ladet henge
wort oc forskreffne conuentis indsegle neden fore thette wort opne
breff, som giffuit er paa Kiøpnehaffn freidagen nest efftir sancti
Jacobi apostoli dagh aar efftir Gudz byrdh twsinde femhwdrethe
paa thet nyende.

350.

8. Aug. 1509.

*Peder Nielsen, Prior i Faaborg Helligaandskloster, og Konventet afstaa til
Kong Hans tre Gaarde i Baag Herred.*

Orig. paa Papir i Top. Saml. Faaborg, Nr. 1. Segl med Dobbeltkors og Due
samt Bogstaverne p. n.

Vii Per Nielssen, prior i then Helliandz closter i Foburg, oc
menige conuent i samme stet giøre wiiterleg for alle, at we haffue
giørth maglag met wor nadege herre i swo mode, at wor nadege
herre skal haffue 3 garde oc gotze i Bogehereth ligendis, oc skulle
forne gorde, gotz oc renthe wære tiil Hackenskow i alle mode, som
we them selffue haffue haffth, oc icke annen stet effther wor na-
dege herris befaling. Tiil itermere beuisning, at soe er, som for-
screffuit star, tricker jeg mith signeth nethen for thette mith
obne breff. Datum Foburg ipsa feria quarta ante diem sancti
Laurentii anno domini 1509.

351.

1509.

Laurids Nielsen, Prior i Randers Helligaandskloster og Vikar over Ordensprovincen, og Konventet, love Jep Andersen Bjørn til Støvringgaard at holde Sjælemesser til Gengæld for en Gave til Klostret af 3 Gaarde i Torup.

Tr.: Kirk. Saml. 4 R. I, 88—89.

352.

1509.

»Haver Hospitalet [o: Helligaandsklostret i København] kiøbt et Stykke Jord paa Rosengaarden af Borgemester og Raad i Kiøbenhavn for Penge og fuld Værd. Derpaa er Skiøde til Tinge til Hr. Peder Plog, Prior i Hospitalet«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 313.

353.

14. Marts 1510.

Præst og Vikar i Viborg Kjeld Olufsen Digsmed skænker Helligaandsklostret i Aalborg en Gaard i Holstebro, som ligger vesten ved Klostrets Vaaning, mod Delagtighed i alle de gode Gerninger, der ske »i vort Kloster og i hele Ordenen«.

Tr.: Hofmans Foundationer IX, Append. til Ribe St., 28—29.

354.

28. Juni 1510.

Væbneren Tyge Jensen Seefeld af Dalsgaard skænker Randers Helligaandskloster, hvor han vælger sit Lejersted, en Gaard i Troelstrup (Tostrup Sogn).

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 331—32.

355.

15. Dec. 1510.

Kongen befaler Esge Bille at sørge for, at Prioren i Københavns Helligaandskloster giver en Kvinde noget Gods tilbage.

Orig. paa Papir i Personalhist. Saml., Esge Bille. [1 Segl].

Hanss met Gudz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis etc. koningh, hertugh vdi Sleszuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken. Vor gunst tillforn. Viidt, at wii sende teg nw eth wort breff forskreffuit till prieren vdi Hillgegestis vdi Kiøpnehaffn lydendis, at han skall giffue then quinne igen thet godz, som hand haffuer fran henne. — — — — — Screffuit paa wort slott Nykiøpinge søndagen nest efftir sancte Lucie virginis dagh aar etc. 1510 under wort signete.

Udskrift: Oss ellskelige Eske Bilde, wor embitzman paa Kiøpnehaffn.

356.

1510.

»Haver en Raadmand i Landscrone Jens Olufsen givet til den Hellig Aands Hospital [i København] en halv Gaard i Vor Frue Sogn sønden for Hellig Giestes Huus i Kiøbenhavn«.

Uddrag fra 1676. i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 313.

357.

20. Jan. 1511.

Tingsvidne af Københavns Byting om, at Raadmand Peder Jensen skænkede Helligaandsklostret en Gaard og Grund paa Nørregade. Tingsvidnet var optaget efter Begæring af Broder Hans Libbert.

Tr.: Kbhs. Dipl. VI, 6—7.

358.

25. April 1511.

Hr. Laurids Mule, Prior i Aalborg Helligaandskloster, Hr. Per Stirme, Official i Aalborg, Mikkel Pedersen, Foged paa Aalborghus, og Hans Bartolomæus, Kongens Tolder, paadømme efter Kongens Befaling en Ejendomssag mellem to Borgere i Aalborg.

Top. Saml. Perg., Aalborg Nr. 30.

359.

10. eller 17. Juli 1511.

Severin Jensen, Raadmand i Aalborg, skænker Helligaandsklostret en Gaard og Grund indenfor Østerport. Hvis han og hans Hustru Inge Pedersdatter skulde blive syge eller fattige, skulle de indtages i Klostret og der have Op- hold og Underholdning som »andre Præster og Brødre«.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 213.

360.

18. Aug. 1511.

Peder Skrædder, Borger i København, sælger paa Helligaandsklostrets Vegne til St. Peders Kirke den i Nr. 357 nævnte Gaard.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 322—23.

361.

19. Nov. 1511.

Væbneren Anders Galen skænker ved sit Testamente Malmø Helligaandskloster en Rhingylden.

Orig. paa Perg. i Sv. R. A.

362.

25. Nov. 1511.

Væbneren Vesteni Lauridsen Viffert skænker Aalborg Helligaandskloster Gaarden Flø (Gravlev Sogn) mod Forplejning og Bolig i Klostret paa Livstid og Sjælemesse for Leonardi Alter.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [8 Segl].

Alle mend, thette breff see eller høre læses, kwndgiør jeg Vesteni Laurissøn, væbnere, met thette mitt oppne breff, at jeg nw wti myn velmact met myn frii vilæ oc samtycke for myn serdeles liiffss nyttørfftelighet oc myn siælss bestandelse oc salighed haffuer giord en endelig contract oc endræt met hetherlig oc regelbunden man prior Lauris Mwle oc menige conuentzbrødre i then Helige- andz hwss i Aleburg i saa maade, at the skulle indtage meg tiil them i theress closter oc forsee meg ther redelig oc wforsømelig oc en dreng tiil meg, som meg skal tiæne, met hwss, ild oc varme, øll oc madh, ligerwiss som presterne oc brødrene fortærer, oc ryg[te]

paa myn sywgesæng, saa lenge som Guth vnder meg at leffue her i verden, som theres breff vtwiszer, the meg ther paa giffuet haffuer. Oc forskreffne prior, brødre oc closter skal haffue aff meg ther fore en myn gaard, som kalles Fløø, som jeg fick til mage-skyffte aff forskreffne closter, liggendes i Hemmersøsel i Hornumheret i Graffløff sogn, som Jes Tamdrop nw i boer, oc giffuer tiil aarlig skyld tre ørte korn, too pund smør, 1 marck tiil gesterii, skoffswin, dagsgerninge met andre retzle, som ther pleyer aff at gaa, met alle syn rette tiillegelsse, som thii breffue indholler oc wdwisser, som jeg fick ther paa aff forskreffne closter, oc jeg antworder forskreffne prior oc brødre igen tiil ewind[elig eyendo]m eye skullendes, oc ther tiil skal forskreffne prior oc brødre oc theres effterkomere, men verden staar, holle en messe hwer torsdagh aff thet verduge Gutz legomme for sancti Leonardi altare i forskreffne closter for myn siæl oc myne foreldress, som begraffne er hooss same altære, hwor [nw] oc wtwa[ld] er mitt leydestet, nar Guth vil kalle meg, oc for myne syskendes siæle oc vænnerss oc slegtes siæle oc alle cristne siæle. Thii kiendes jeg meg oc myne arffuinge ingen deld, eyedom eller rett at haffue i forskreffne gord, som kalles Fløø, anthen i hwss eller jord eller noghet forskreffne gaardz tillegelse, effter thenne dag i noger maade; men jeg tiilbinder meg oc myne arffuinge at frii oc frelse, hemle oc tiilstaa forskreffne then Heligeandz hws i Aleburg forskreffne gord met henness tillegelss oc rente tiil ewinnelig eyedom, som fore er rørt, for hwer man, ther paa kand tale, anthen kiøb, eydom eller pant i noger maade met rette. Till ydermere forwaringh oc bedre stadfestelss, at saa skal holles, henger jeg met wiliæ oc widskaff mitt indzegel nethen fore thette mitt oppne breff met flere æreactighe oc hetherlig dandemen, som jeg kierlige bether besegle met meg, som er erlig oc velburdig man her Mogenss Gøye, strenge ridder tiil Clausholm och høffuetzman tiil Alburghwss, her Per Nielsøn, bispens officialis i Alburg oc sogneprest tiil Vor frwe kirke ibidem, Anderss Wlff, prior i Vor frwe closter ibidem, Abraham Hagensøn oc Seuerin Jensøn, burgmestere, Pouel Andersøn oc Morten [G]ywrdsøn, radmen i same stet. Datum Aleborgh anno domini 1511 ipso die sancte Katherine virginis et martiris gloriose.

363.

1511.

Altertavlen i Faaborg Helligaandskirke (bevaret i Nationalmusæet) udføres. Paa Altertavlen findes Biskop Jens Andersens Vaaben og et Dobbeltkors med Bogstaverne P. N. (o: Prioren Peder Nielsen).

364.

23. April 1512.

Hr. Predbjørn Podebusk, Tyge Brahe og Anders Bille mødes i Helligaandsklostret i Malmø og træffe Aftale om Arven efter Hr. Oluf Stigsen Krognos, dennes Hustru Gertrud Knudsdatter Hase m. fl.

Pers. Saml. Papir, Krognos.

365.

2. Juni 1512.

Hr. Hans Truelssen, Broder i Københavns Helligaandskloster, m. fl. afæske en Kvinde i Kløstret en Erklæring om hendes Ejendomsret til en Gaard i Roskilde.

Orig. i Top. Saml. Perg., Roskilde Nr. 9. [2 Segl]. 1) G. S. 453.

Wii broder Per Plogh, prest oc prior vti Helligestis, oc Jens Lauritssen; byffoget i Køffmandhaffn, giøre vitterlicht met thette vort obne breff: aar effter Gwtz byrd twsinde femhndrede paa thet tolfftæ then onsdag nest effter pintzedag vore beskenæ mendh her Hans Truelssen, broder i same sted, Per Jonssen, raadmand, Jens Lauritssen, som forneffnet er, oc skipper Peder, burgeræ i same sted, hoess Anna Ostridzdatter, Jens Olsens effterleffuerske, i forne Helligandz hospital oc spurde hennæ, om hwn haffde nogen eygendom eller rettighett i then gard, hwn tilfforne i bode i Roskilde. Tha swarede forne Anna i same dannemends neruerelse oc ahørelssæ, at forne gard hører sancte Agnettis closter till i Roskild, vederkennes sig inghenn deel eller eyendom eller rettighet at haffue vti forne gaard vti noger maade. Ther met oplod hwn forne gaard till same closter met hwss oc bygning frii oc quidt for seg oc noger sinæ arffuingis paamælelssæ i noger maade, huilket wii vitne met vore intzele hengendis nedhen fore thette vort breff. Datum Haffnie anno die vt supra.

366.

20. Aug. 1512.

Søren Jakobsen, Prior for Helligaandsklostret i Malmø, udsendt med Støtte af Kong Christian, giver Paven Meddelelse om de store Privilegier, som Klostret i København har faaet (15. Aug. 1497, se Nr. 257). Da nu Malmø Kloster er oprettet af Chr. I med Bekræftelse af Ærkebispem, Stormesteren og Paven og fra sin Oprettelse har været afhængigt af Københavns Kloster, som det endnu er Tilfældet, faar Søren Jakobsen pavelig Bevilling paa, at de københavnske Privilegier maa udstrækkes til Malmø.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

367.

20. Aug. 1512.

Søren Jakobsen, Prior i Malmø, faar efter Kong Christians Anbefaling Tilladelse til at lade hente Relikvier fra Tre Fontane (ved Rom) og Köln og bringe dem til sit Kloster, hvortil mange troende søge for at faa Aflad.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

368.

3. Sept. 1512.

Malmø Helligaandskloster faar paa Grund af, at det er udsat for Chikane og Forfølgelse fra forskellige Sider, et Værnebrev, rettet til Ærkebispen i Lund, Abbeden i Herridsvad og Ærkedegnen i Rostock; Brevet skal gælde bestandig.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

369.

9. Sept. 1512.

Søren Jakobsen, Prior i Malmø, meddeler Paven, at paa et tidligere Provincialkapitel i København har den københavnske Prior Peder Pedersen Plog givet Afkald paa al Ret over Malmø Kloster, der stilledes direkte under Vikaren, og at den daværende Vikar Jens Mathiesen har anerkendt dette Afkald. S. J. faar da pavelig Bekræftelse paa Malmøs uafhængige Stilling.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

370.

17. Sept. 1512.

Brødrene og Lemmerne i Malmø Helligaandskloster faa Tilladelse til at vælge en Skriftefader, der kan give dem Absolution i Dødsøjeblikket.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

371.

21. Dec. 1512.

Laurens Ingvordsen, der vil begraves i Maribo Kloster, giver ved sit Testamente bl. a. — — »item til hvert ordhen, som jech haver brødherskaff meth, then Hellighandsz, vor Frues, sti. Hanses och sti. Anthonii ordhen, hvert them 4 sk.«

Afskrift i L. Dipl.

372.

21.—26. Febr. 1513.

Laurids Tordsen, Præst og Prior i Aalborg Helligaandskloster, og hans Konvent love, til Gengæld for Kong Hans's Gaver til Klostret og Gaven af St. Jørgens Hospital, at underholde de spedalske og holde Messer for Kongens Sjæl.

Tr.: Vidensk. Selsk. Skrifter VI, 46—47.

373.

22. Febr. 1513.

Dronning Christine og Kong Christian skænke Helligaandsklostret i Aalborg Kronens Hospital St. Jørgens Gaard sammesteds for at holde Sjælemesser for Kong Hans (jvfr. Nr. 372).

Tr.: Barfod, Om Aalborg Helligaandshus, 37—39

374.

12. eller 19. Juli 1513.

Rigsraadet bekræfter Dronning Christines og Kong Christians Gave til Aalborg Helligaandskloster (jvfr. Nr. 372 og 373).

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [23 Segl]. 1) G. S. 32; 3) Brudstykke; paa Remmen: biscop i Aars. 4) G. S. 824; paa Remmen: biscop. [5] paa Remmen: biscop i Othens. 6) G. S. 487; paa Remmen: Henrik i Soor. 7) G. S. 513. [8]; paa Remmen: her Sten Bille. 9) A. S. L, XXII, 15; paa Remmen: Niels Høg. 10) A. S. L, XVI, 4; paa Remmen: Tøn. 11) A. S. F, XXXI, 16; paa Remmen: h. Hen. 12) A. S. L, V, 74; paa Remmen: her Tyge K. [13]; paa Remmen: her Tomis Nielsen. [14]; paa Remmen: her Albret Jeipsen. [15]; paa Remmen: Henrick Aagesen. 16) A. S. L, XXXVII, 14; paa Remmen: Jens Holgerdtssen. 17) A. S. C, IV, 25; paa Remmen: Jacop. [18]; paa Remmen: Hans Bille. [19]; paa Remmen: Jørgen Marsvin. [20]; paa Remmen: Jachim Lycke. [21]; paa Remmen: Peer Lycke. 22) Brudstykke; paa Remmen: Aage. 23) A. S. G, XXV, 9.

Wii effterscreffne Birge, met Gudz nade erchibiscop vti Lundh, Suerigis første oc pawens legat, Lago Vrne vti Roschilde, Niels Clawssøn vti Aarhss, Iwer Mwnck vti Riibe oc Jens Andersson vti Othense, aff same nade biscooper, Henrick, abbet vti Soor, Eschilld, prior vti Andwordtskowg, Steen Bille, Niels Høgh, Tøne Parsperger, Henrick Krummedig, Tyge Krabbe, Thomis Nielsson, Albrecht Jeipssøn, riddere, Henrick Aagessøn, Jens Holgerdtssøn, Jacop Andersson, Hans Bille, Jørgen Marswine, Jachim Lycke, Peer Lycke, Aage Andersson oc Mattis Ericksson, Danmarckis riighis raad, giøre alle witterligt, at renliffuit man her Laurens Tordsson, prior vti then Helligandz hws i Aaleborgh, haffuer nw haffd her for oss eth breff, som hogboren furstinne frwe Cristina, met Gudz nade Danmarkis, Suerigis, Norigis etc. drotning, oc hogborenn furste her Cristienn, aff same nade till Danmarck oc Suerig vdwaldt koning, rett arffuinge till Norighe etc., met noghre wor kiære medtbrøder Danmarkis riighes raadts sambycke haffue vdgiffuit poæ eth kronens hospital sancti Jørgens gard, vden for Aaleborg liggendis, swo lydendis, ath the efftir hogborenn furstis her Hanssis, hwes siel Gud nade, Danmarkis, Suerigis, Norigis etc. konings, ytherste wilie oc befalningh haffue vndt oc tillagdt forscreffne sancti Jørgens gard met all sine retthe tilliggelse, rænte oc rættichedt till forscreffne then Helligandz clostir vti Aaleborgh ther till at were oc bliffue till ewighe tiidt met swo skiell, at then Helligandz conuentus brøder vti Aaleborg, som nw ere ellir her

efftir kommendis worde, till ewigh tiidt skulle vpholde oc giøre lade ther vti closterit noghen merckligh gudztieniste oc allmysse gierninger for forskreffne hogboren furstis, hans forælders oc efftirkommers siæle, som thet theris breff met flere andre artickle ythermer indbeslutter oc vdwiser. Tha haffue wii forskreffne alle endrechtligen fulbordt oc sambtyckt oc met thette wort obne breff fulborde oc sambtycke met wor kiære metbrøder forskreffne hogboren furstinnis oc furstes breff vti alle sin ord, puncter oc artickle, swo at forskreffne kronens hospital sancti Jørgens gaard moo oc skall her efftir met all sine retthe tilliggelse, rænte oc rettichedt ligge oc bliffue till forskreffne then Helligandz clostir vti Aaleborgh till ewige tiidt, dog at there for vforsømligen vpholldes oc giøris vti closterit swodan gudztieniste, messer oc allmysse gierninger, som thet forskreffne furstinne oc furstis breff indholder, oc theris forpflichtelse breff poæ same tieniste ythermer vdwiser. Thess till ythermer withnesbyrd haffue wii forskreffne ladit henge wore secreter, signeter oc indzegell nedhen for thette wort obne breff, som giffuit er vti Kiøpnehaffn sancte Margarete virginis afften aar etc. tusendfæmhundrett poæ thet trettende.

375.

27. Juli 1513.

Kongen og Rigsraadet paadømme i »Helliggesthus Stue« i København en Sag mellem Torben Oxe og Otte Holgersen Rosenkrantz.

Hist. Tidsskr. III, 156—58.

376.

30. Nov. 1513.

»Malti Lauridtzen til Ræbstrup, wæbner, med sin frues Anne Albretsdaatters fuldbyrd, mageskiftede sig til fra hr. Lauridz Tordsen, prior i then Hellig Aands huus i Aalborg, og meenige convents-brødre en gaard i Grafløf sogn i Hornumherrid, som kaldis Fløe, og gaf klosteret til vederlag derfor en gaard i Sønderup i Hornumherrid. Denne contract og mageskifte-bref er daterit i Aalborg die st. Andreae apost. anno 1513. Til witterlighed underskrevet af biscop Erich Kaas i Wiborg, Niels Kaas i Sibber-Closter, Las Skeel, vebner, hr. Peder Nielsen, official i Aalborg, Abraham Hogensen og Severin Jensen, borgemestre ibidem«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 62.

377.

1513.

»Haver en Adelsmand Peder Neb paa Fulesang i Lolland givet til den Hellig Aands Closter i Kiøbenhavn en Bondegaard i Blangsløf Bye i Borse Herredt, og haver Arvingerne Mathis Eriksøn paa Turebye, Erik Neb paa Fulesang og Bose Christophersen i Sørup givet Skiøde derpaa«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 315.

378.

1513.

En Dom om en Gaard i Stege, som blev givet til Helligaands Kloster i København [af Per Kelby].

Danske adelige Brevkister, 101.

379.

12. Marts 1514.

»Niels Høgh til Eskier, ridder, gjorde anno 1514 die st. Gregorii mageskifte i Aalborg med prior Lauridz Mule og Hellig Geist kloster sammesteds, fik adskillig gods af dem og gaf dem andet (dennem beleiligere liggendis) gods til wederlag«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 63.

380.

17. Marts 1514.

Laurids Nielsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, hænger sit Segl under et Skøde af Peder Skøtte, Borger i Aalborg.

Top. Saml. Perg., Aalborg Nr. 3.

381.

1. April 1514.

Stormesteren bortforpagter for 2 Aar og 3 Maaneder Afladshandelen i en Række tyske Stifter, hvoriblandt nævnes Slesvig.

Istromenti 30, fol. 9 v. (Arch. di s. Spirito).

Die 1. aprilis 1514. r. p. d. Hilarion de Senis preceptor locavit questus cum potestate publicandi indulta et alia priuilegia concessa eidem hospitali venerabilibus viris Laurentio de Simonibus, Francisco Tripentino, Antonio de Galiano et Sebastiano de Guillerinis de Nurcia ad duos annos ac tres menses de et super patriarchatu Aquilegiensi ac archiepiscopatu Maguntino, Pragensi, Polonicensi [o: Olmütz], Eystetensi, Bambergensi, Padeburgensi (!), Constanciensi, Currensi, Argentinensi, Wormaciensi, Hanebargensi (!), Verdensi, Spirensi, Hildesemensi, Barbelstadensi (!) et Augustensi ac Bardunensi, Sleswicensi, Raceburgensi, Zwerinensi, Lubicensi, Auerbalsi (!), Brandeburgensi, Misnensi, Merseburgensi, Nueburgensi, Salzeburgensi, Dataviensi (o: Pataviensi), Ratisbonensi, Frisingensi, Curiensi, Bremensi, Lauentuensi, Bunensi, Selcoviensi et Noue Civitatis [diocesibus] etc. sine potestate substituendi sub dicta data.

382.

12. Maj 1514.

Magistraten i København skøder til Peder Jensen, Borger sammesteds, en Grund paa Rosengaarden ved Siden af »priers gard aff Helliggestes«.

Kbhs. Dipl. I, 295.

383.

29. Maj 1514.

Mads Jensen, Klærk og »Rektor« for Kapellet ved Jomfru Mariæ Alter i

Helligaandshospitalet [i Næstved], Roskilde Stift, faar Tilladelse til at lade sig præstevie i Rom.

Ligeledes faar han Tilladelse til ved Messer at følge det romerske Ritual, naar han er bleven præsteviet.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica. — I en ny Ansøgning af 18. Juni kaldes han »*accolitus capellanus capelle beate Marie in hospitali sancti Spiritus opidi Niestvedensis diocesis Roschildensis*«.

384.

29. Maj 1514.

Laurids Pedersen, Præst fra Roskilde Stift (jvfr. Nr. 385), faar pavelig Tilladelse til ved Messen at følge det romerske Ritual.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

385.

10. Juni 1514.

Størmesteren optager Helligaandsklostret i Næstved i Ordenen og overdrager det til Præsten Laurids Pedersen. Der fastsættes en aarlig Afgift af 10 Dukater, der skal betales hvert tredie Aar.

Kopi i Istromenti 30, fol. 14 (Arch. di s. Spirito).

Hospitale sive ecclesia sub nomine sancti Spiritus Roschildensis diocesis receptum in membrum.

Die 10. junii 1514 etc. r. p. d. Hilarion de Senis preceptor hospitalis sancti Spiritus de Urbe recepit in membrum eiusdem hospitalis ecclesiam seu hospitale sub nomine Spiritus sancti in oppido Nestvedensi Roschildensis diocesis et de illo providit venerabili viro presbitero Laurentio Petri eiusdem diocesis cum participationibus omnium indulgentiarum concessarum eidem hospitali preterquam concessa per Leonem papam decimum sub data Rome 7. idus martii pontificatus sui anno primo, et quod cedente vel decedente dicto Laurentio successor teneatur recipere habitum et emittere profexionem reservato annuo censu decem ducatorum eidem hospitali quolibet anno solvendo de triennio in triennium sub dicta data. Presentibus venerabilibus viris dominis Johanne Philippi et Sebastiano de Vilerio clericis Senensis et Virdunensis civitatum et diocesum testibus etc.

Bernardus de Ceminis notarius subscripsit.

386.

24. Juli 1514.

Hr. Laurids Nielsen, der er udsendt af »Aalborg Kloster« for at terminere i Harsyssel, køber en Bog af Peder Bertelsen, Sognepræst i Stadil, som skænker Klostret Halvdelen af Købesummen.

Top. Saml. Papir, Aalborg e 64 (Jens Bircherods Uddrag).

Ad laudem et honorem summe sancte et individue Trinitatis. intemerate virginis Marie Jhesu genearche, sanctorumque Joannis evangeliste et Thome episcopi Cantuarensis, nec non ad commodum et utilitatem fratrum sanctissimi conventus Alburgensis procuravit religiosus vir dominus Laurentius Nicolai, protunc cultor termini in Hartzøsel, hos libros partes Biblie cum glosa Lyre a venerabili viro dn. Petro Bartholdi curato ecclesie st. Joh. evangeliste in Stadel, protunc etiam officialis (!) in Holstebro, qui et condonavit mediam partem, ut perpetua pro eo et anima patris sui fieret recommendatio in conventu a fratribus missis, vigiliis et orationibus. Datum an. 1514 9. calend. augusti.

387.

7. Dec. 1514.

Da Klostret i Kuddeworde i Lauenburg ved Wentzel Suerbachs Død er ledigt, og kun Stormesteren, Alexander de Neronibus, kan besætte Pladsen, vil denne efter Opfordring af Hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg, som vil dotere dette Hus, der er ved at forfalde, providere Dietrich Bodcher, der er tilstede i Rom, med dette »preceptoria, prioratus, domus seu hospitale«. Der tilstaas denne alle de Rettigheder, som de forrige Stormestre Benedictus de Senis og Albertinus de Rovere have tilstaaet hans Forgænger Wentzel, fuldstændig Ret over Klostrets Indtægter, dog saaledes, at dets Ejendomme ikke maa afhændes, og Ret over disse Ejendomme — Skove, Marker, Enge, Fiskedamme, Tiender osv. — samt Ret til at modtage de Almisser, Legater osv., som maatte tilfalde Klostret, og føre alle de Processer, som vedrøre Klostret. Prioren faar Lov til, for at han bedre kan hjælpe de syge, at samle Almisser i Stifterne Bremen, Slesvig, Ratzeburg, Schwerrin, Lübeck, Havelberg, Osnabrück, Minden, Halberstadt, Hildesheim, Verden og Magdeburg; al Indtægt fra disse Stifter forbeholdes det nævnte Kloster, dog saaledes, at der sikres Moderklostret i Rom en fast aarlig Afgift af 15 Dukater de camera = 20 rhinske Gylden, hvilken Afgift skal betales til Klostret i Rom hver Pinse. Betales denne Afgift ikke senest 2 Maaneder efter Pinse, skal Prioren ifalde Exkommunikation og være afsat fra sit Embede. — Der overdrages ham og Klostret Ret til overalt i dets Distrikt 3: ovennævnte Stifter at prædike den Aflad, som er tilstaaet S. Spirito i Rom og dets »membra«, til at oprette Broderskaber og uddele »litteras testimoniales seu confessionales«, til at høre de troendes Skriftemaal, til at optage »viros probos et mulieres bone conversationis et vite« som Oblater og Brødre »secundum prefati nostri ordinis regulas« efter et Aars Prøvetid og give dem Ordensdragten. Klostrets Undergivne formanes til Lydighed under Bands Straf. Hertug Magnus af Sachsen-Lauenburg og alle andre opfordres til at hjælpe Klostret i Jesu Navn. Brevet har været forsynet med Kapitelsegl. Datum Rome in hospitali sancti Spiritus in loco capitulari anno 1514 die 7. decembris.

Kopi i Spedizioni 7, fol. 14 v., og i Istromenti 29, fol. 8 (Arch. di s. Spirito).

388.

1514.

»Haver Hermand Skipmeyer, Borgemester, og Jens Olsen, Raadmand, begge i Landskrone, givet til den Hellig Aands Closter i Kiøbenhavn en deres Gaard og Jord, som kaldes Hellig Giestes Badstue, ved Fiskertorvet i Kiøbenhavn. Derpaa er gangen Skiøde paa Kiøbenhavns Byeting til Hr. Hans Troelsen som Fuldmægtige af Prior Hr. Peder Plog«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 315.

389.

1514.

»Haver Jep Pedersen, Borger i Kiøbenhavn, givet til den Hellig Aands Closter en Gaard og toe Boder derhos i Vandmøllestræde vesten for Adelgaden i Kiøbenhavn; derpaa er gangen Skiøde paa Tinget anno 1515 til Hr. Hans Troelsen, Priorens Fuldmægtig«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 315.

390.

1514.

Mogens Gøye til Klausholm skænker ved sit Testamente Helligaandsklostret i Randers en Gaard i Sem mod Sjølemesser; desuden et »Messedikt« med Tilbehør.

Kirk. Saml. 4 R. I, 82.

391.

1. Jan. 1515.

Stormesteren udnævner Dietrich Bodcher, Prior for Helligaandsklostret i Kuddeworde, for tre Aar til sin Vikar og Visitator i Danmark og Sverige, især overfor Klostrene i København, Aalborg, Faaborg, Nakskov og Søderkøping. Han skal tilholde Priorerne til at betale deres aarlige Afgifter og reformere Klostrene, især ved at udjage Munke af andre Ordener, der have indsneget sig. I Stedet maa han optage andre, der ikke ere bundne af Klosterløfter. Han faar endvidere bl. a. Ret til at uddele Broderskabsbreve: Fortegnelsen over de nye Medlemmer skal aarlig sendes til Rom. Endelig faar han Fuldmagt til i enhver Henseende at optræde paa Stormesterens Vegne.

Kopi i Spedizioni 9, fol. 19—24 v. (Arch. di s. Spirito).

Constitutio vicarii et commissarii pro Theodorico Budcher in partibus Suetie et Datie.

Alexander de Neronibus de Florentia sanctissimi domini nostri pape magister domus ac sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor totiusque ordinis eiusdem generalis magister venerabili et carissimo fratri nostro fratri Theodorico Bodcher domus sive preceptorie sancti Spiritus de Kuddeworde Ratheburgensis diocesis preceptor sive magistro vicario procuratori nunctio et commissario nostro salutem in domino sempiternam et in commissis fidem et diligentiam. Inter varias multiplicesque curas quibus assidue premimur illud precipue urget

nos ac pulsat et excitat mentem nostram cum onus humeris nostris impositum attenta meditatione pensamus ut tam circa hospitale [o: is] nostri predicti conversacionem ac manutencionem et conservacionem quam circa regimen membrorum sibi subjectorum indesinenter sollicita cura et vigiliis quibus possumus intendamus ac procurandis pauperibus languentibus infirmis et projectis infantibus alendis ac nubilibus puellis in copioso numero in ipso hospitali nostro continuo existentibus maritandis ad quod exequendum proprie ipsius hospitalis non suppetunt facultates nisi piis cristifidelium elemosinis et caritativis subsidiis adjuventur omnes vias possibiles et honestas exquiramus per quas hujusmodi regimini et necessitatibus facilius et commodius provideatur et suppleatur cumque exequendis his omnibus nequeamus personaliter interesse illa saltem probis committantur personis quibus vices nostras suppletibus quod petimus Spiritu sancto cooperante facilius consequamur. Cum itaque multis retroactis temporibus per preceptores hospitalis nostri de Urbe et ordinis sancti Spiritus generales magistros predecessores nostros ob diversorum forsitan negociorum occupacionem neglectum fuerit qui domos preceptorias et hospitalia membra predicti sacri et apostolici hospitalis nostri de Urbe in Suetie et Datie regnis existentes et existencia visiterint aut per suos commissarios et nuncios visitari fecerint nosque hujusmodi negligencie accusari nolentes ac considerantes piissimam et memorabilis (!) sanctissimi domini nostri domini pape Leonis decimi omnium et singularum indulgenciarum gratiarum facultatum privilegiorum omniumque indultorum ac peccatorum remissionum hospitali nostro de Urbe prefato et eius benefactoribus per plures pontifices Romanos predecessores suos concessorum per litteras suas apostolicas sub plumbo confirmacionem innovacionem extensionem et ampliacionem volentesque earundem indulgenciarum graciaram et facultatum omniumque indultorum et bonorum per sanctitatem suam concessorum quotquot possumus cristifideles et precipue in partibus illis remotis existentes participes in domino facere in eternum idque ut desideramus personaliter exequi minime valeamus de tua laudabili probitate fide et caritate ac rerum agendarum summa et fidelissima experiencia et legalitate plurimum in domino confidimus sperantesque quod ea que tibi committenda duximus cum dignitate religionis nostre diligenter

juste et fidelissime exequeris, revocantes in primis omnes et singulos vicarios procuratores nuncios visitatores et commissarios hospitalis et ordinis nostri sancti Spiritus predictorum in partibus et regnis Suetie et Datie per predecessores nostros hactenus specialiter vel personaliter constitutos et deputatos ac ab eis et eorum quolibet si qui quavis auctoritate hactenus deputati forte fuerint omnem auctoritatem potestatem et commissionem auferentes et amoventes te fratrem Theodoricum Bodcher preceptorem et magistrum ac fratrem nostrum carissimum prefatum cujus consciencia et vita nobis per experienciam comprobata existit sponte libere et ex certa nostra sciencia omnibus melioribus modo via jure causa et forma quibus magis et melius de jure possumus et debemus nostrum et dicti hospitalis nostri sancti Spiritus in Saxia de Urbe in partibus et regnis Suetie et Datie ac per dictorum regnorum civitates terras castra opida villas et loca quecunque vicarium visitatorem ac commissarium generalem necnon verum legitimum et indubitatum procuratorem actorem factorem et negociorum nostrorum et hospitalis nostri predicti infrascriptorum gestorem ac nuncium specialem facimus constituimus et tenore presencium deputamus cum potestate mandato et auctoritate et omnimoda facultate omnes et singulas domos preceptorias et hospitalia et loca quecunque sub ordine nostro sancti Spiritus in predictis Datie et Suetie regnis existentes et existencia et presertim in Datia domum de Kopenhaghen de Alleborch de Faborch *a)* et membrum in Lallant et in Suetia domum de Süderkopinek Lincopensis diocesis visitandi et ab eisdem domibus et preceptoriiis annuos census usque in presentem diem debitos et in posterum debendos hospitali nostro prefato de Urbe petendi exigendi et recipiendi et de exactis et receptis quietandi et liberandi auctoritate nostra ordinaria tenore presentium facimus constituimus creamus et solemniter deputamus, dantes et concedentes tibi fratri Theodorico predicto plenam liberam et omnimodam potestatem auctoritatem et facultatem omnes et singulas domos et preceptorias sive hospitalia et membra religionis et ordinis nostri prefata nec non omnes et singulas alias domos preceptorias hospitalia et membra religionis et

a) Senere tilføjet.

ordinis nostri sancti Spiritus vel sub eodem titulo erecta et intitulata in predictis Datie et Suetie regnis existentes et existencia postquam ea diligenter visitaveris et in eis reformationem necessariam fore cognoveris illas seu illa si opus fuerit juxta regulam et ordinem nostrum reformandi et quatenus adhuc membra hospitalis nostri de Urbe non essent illas et illa acquirendi recipiendi et ad jus et dominium ipsius hospitalis nostri reducendi eisdemque locis et membris erectis vel erigendis omnes et singulas indulgencias gracias indulta privilegia immunitates et peccatorum remissiones omniaque alia per summos Romanos pontifices et demum per dominum papam Leonem decimum hospitali nostro et membris suis concessa confirmata et innovata et ampliata juxta tenorem litterarum apostolicarum ipsius domini pape Leonis decimi concedendi necnon eorundem domorum preceptoriarum et hospitalium rectores magistros priores gubernatores et procuratores ad solucionem censuum hospitali nostro de Urbe predicto debitorum et debendorum et vos in verum superiorem recognoscendum sub quibusvis censuris et penis ecclesiasticis interdicti et privationis cogendi ac ipsos et eorum quenlibet corrigendi et secundum illorum qualitates et demerita juxta juris canonicas sanctiones et religionis et ordinis nostri statuta paterna caritate omni rigorositate semota admonendi puniendi et castigandi atque mulctandi et si opus fuerit et necessarium fore judicaveris pro bono regimine dictarum domorum ipsos etiam privandi eosque ab ipsis domibus amovendi et alios religiosos tamen ordinis nostri probos et honestos in illis ponendi et instituendi necnon omnes et singulos vicarios nuncios et commissarios religionis nostre in predictis Datie et Suetie regnis si qui forte inibi existunt amovendi et illos revocatos et privatos a nobis fuisse declarandi illisque et cuilibet eorum personaliter seu per nuncios vel litteras tuas revocationem eorum intimandi et ab officiis hujusmodi forsitan contumaciter desistere recusantes quibusvis censuris et penis ecclesiasticis compescendi omnes quoque et singulos fratres alterius cujuscunque approbate religionis ad religionem nostram per quemcunque domorum nostrarum predictarum seu vicarios ordinis nostri predictos alias forsitan receptos et repertos in predictis domibus ecclesiis et hospitalibus nostris partium illarum habitu nostro privandi illosque omnes hujusmodi expellendi et expelli mandandi et faciendi et

propterea omnibus et quibuscunque ipsarum domorum magistris et prioribus inhibendi sub penis et censuris juris et ordinis nostri ac excommunicacionis late sentencie quas ipso facto volumus contrafacientes incurrisse ut deinceps nullus eorum audeat vel presumat aliquem alterius religionis approbate ad nostram recipere religionem vel quovis modo admittere dantes nihilominus tibi fratri Theodorico plenam licenciam et potestatem de novo quoscunque solutos et non alterius approbate religionis idoneos tamen et honestos ac probos etiam clericos seculares et quibus aliud canonicum non obsistat sicuti videris pro utilitate religionis expedire ad habitum et religionem nostram hujusmodi graciose recipiendi et eos omnes qui habitum et ordinem forsitan dimiserint ad religionem nostram et ad clastrum adducendi et reducendi et reponendi omnes quoque et singulos nostros religiosos nobis tamen fideles et obedientes a quibuscunque ipsorum criminibus excessibus et culpis audita prius per te aut alium deputatum a te diligenter ipsorum confessione et injuncta eis pro modo culpe penitencia salutari auctoritate nostra ordinaria absolvendi quoscunque processus et sentencias contra eos alias per nos seu predecessores et vicarios nostros et ordinis nostri formatos (!) et latas (!) perito (?) prius judicato cassandi annullandi et penitus irritandi et abolendi. et insuper ut omnes et singulos quos possumus indulgenciarum et graciaram nostrarum predictarum participes faciamus tibi fratri Theodorico predicto tenore presentium committimus ac plenam liberam et omnimodam facultatem concedimus litteras apostolicas sanctissimi domini nostri pape Leonis decimi prefati super confirmatione et ampliacione prefatarum indulgenciarum hospitali et ordini nostro sancti Spiritus per plures summos pontifices concessarum hospitali nostro nuper datas et concessas quibuscunque archiepiscopis episcopis abbatibus prioribus et ecclesiasticis quibuscunque prelatibus et ecclesiarum rectoribus nec non regibus ducibus marchionibus principibus comitibus ac nobilibus omnibus et potestatibus secularibus in Datie et Suetie regnis existentibus intimandi publicandi et declarandi et ab eisdem ut in regnis et dominiis eorum dictas litteras apostolicas publicare et contenta in eis concedere et exequi possis et libere valeas nostro nomine licenciam petendi ac eciam per omnes et singulas dioceses civitates terras castra opida et loca quecunque per dicta Datie et Suetie

regna existentes et existencia ubi et quando tibi placuerit per te ipsum vel per alios a te deputatos publicandi declarandi et intimandi ac easdem litteras in quibusvis ecclesiis per dicta regna predicandi et ab omnibus verbi Dei predicatoribus populis predicari intimari et declarari faciendi et mandandi nec non omnia et singula que in dictis litteris apostolicis tam domini pape Leonis decimi quam omnium aliorum pontificum hactenus concessis continentur nostro nomine tractandi faciendi agendi gerendi dandi et concedendi indulgencias quoque gracias facultates commoda privilegia indulta ac peccatorum remisiones juxta formam modum et ordinem in dictis litteris apostolicis contentum statutum et declaratum omnibus Cristi fidelibus illas et illa habere volentibus qui juxta dictarum litterarum apostolicarum tenorem pro sustentacione pauperum infirmorum infantium projectorum ac puellarum nubilium in copioso numero in hospitali nostro prefato continuo existencium secundum eorum pietatem et caritatem ac juxta formam ipsarum litterarum manus porrexerint adjutrices dandi elargiendi relaxandi et impertiendi confratrias quoque de novo faciendi creandi et exigendi dummodo confratrum nomina et eorum caritativa subsidia et elemosinas in uno libello describi facias et ad nos huc ad Urbem illos singulis annis fideliter transmittas ut eosdem in libris nostris et confratrum nostrorum describi et annotari facere ac ad perpetuam rei memoriam conservare valeamus et alias juxta ipsarum litterarum et privilegiorum apostolicorum hospitali et ordini nostro concessorum institucionem et ordinem cum participacione omnium indulgenciarum et graciaram ac missarum oracionum vigiliarum elemosinarum jejuniorum et aliorum quorumcunque bonorum pietatis et caritatis operum que continuo fiunt et fient in toto ordine sancti Spiritus, quos confratres et participes in domino facimus in eternum, confessores eciam quos tu malueris seculares vel regulares sacerdotes pro confessionibus audiendis et absolucionibus in casibus nobis concessis faciendis deputandi litteras testimoniales seu confessionalia sub sigillo ordinis sancti Spiritus quibuscunque illas et illa habere volentibus concedendi et tradendi necnon omnes et quascunque pias elemosinas et caritativa subsidia vota legata et alia quecunque debita et debenda ipsius nostri hospitalis pro piis misericordie operibus supradictis a quibuscunque utriusque sexus Christifidelibus tam confratribus quam ab aliis

quibusvis devotis et piis personis petendi et peti faciendi exigendi postulandi recipiendi acceptandi colligendi ac de receptis et habitis quietandi absolvendi et liberandi domos ecclesias et oratoria sive pensiones et quecumque alia bona mobilia et immobilia in civitatibus et locis tue commissionis ubilibet existentes et existencia que prefato hospitali nostro donarentur relinquerentur seu alias concederentur et que olim donata relicta concessa seu sub vocabulo et titulo sancti Spiritus erecta et intitulata fuere acceptandi redimendi vindicandi et a quibuscunque illa occupantibus repetendi et [recuperandi] (?) eaque ad jus et proprietatem ac directum et utile dominium dicti hospitalis nostri de Urbe secundum formam et tenorem prefatarum litterarum apostolicarum domini pape Leonis prefati reducendi et reintegrandi, contra falsos questores et alias quascunque personas qui elemosinas et caritativa subsidia in partibus illis commissionis tue sub falsis et fictis litteris nomine hospitalis nostri sancti Spiritus de Urbe querere et bona predicta hospitali nostro debita distrahere occupare et quovismodo usurpare presumentes reppereris procedendi et procedi faciendi ac eos cum eorum bonis omnibus capiendi arestandi et detinendi ac capi arestarti et detineri faciendi invocato ad hoc et ad premissa omnia si opus fuerit auxilio brachii secularis juxta apostolice sedis indultum eidem hospitali nostro concessum et pro premissis omnibus et singulis si necesse fuerit coram quibuscunque iudicibus et in quibuscunque curiis iudiciis ecclesiasticis et secularibus nostro nomine et pro defensione presentis nostri mandati et commissionis comparendi litigandi et defendendi omnesque et singulos actus et terminos ac dilaciones de jure seu de stilo in premissis et eorum occasione servari solitos et necessarios usque ad sententiam definitivam inclusive litterasque executoriales in forma et taxationem expensarum ac omnes et singulos actus et terminos de jure seu de stilo et *a)* observancia locorum servandi et obtinendi unumquoque vel plures fidelem seu fideles procuratorem seu procuratores loco tui duntaxat ad elemosinas vota *a)* legata debita et quecumque caritativa subsidia petendum exigendum et recuperandum ac ad publicandas et declarandas indulgencias et confratrias faciendas et

a)—*a)* senere overstreget.

erigendas nec non confratres cum supradictis participacionibus describendum et annotandum sustinuendi (!) et deputandi eumque vel eos cassandi et revocandi et quociens tibi videbitur pro justicia expedire alios de novo creandi presenti nostro mandato nihilominus in suo robore permansuro et generaliter omnia et singula faciendi dicendi tractandi exercendi agendi procurandi et exequendi que in premissis et circa ea necessaria fuerint seu quomodolibet oportuna etiam si talia forent que mandatum exigent magis speciale quam presentibus sit expressum promittentes nos ratum et gratum atque firmum perpetuo habere et observare totum id et quicquid per te vel substituendos abs te actum dictum factum gestum procuratumve fuerit in premissis seu quomodolibet premisorum relevantes nichilominus et relevare volentes te ac substituendos per te ab omni onere satis dandi iudicioque sisti et iudicatum solvi cum clausulis necessariis et oportunis sub ipotheca et obligatione omnium et singulorum bonorum dicti hospitalis nostri presentium et futuorum ac sub omni iuris et facti renunciacione ad hec necessaria pariter et cautela declarantes hoc presens mandatum nostrum ad triennium post datum presentium immediate inchoandum et ut sequitur finiendum duntaxat duraturum et non ultra et insuper omnibus et singulis preceptoribus prioribus et procuratoribus sive gubernatoribus domorum preceptoriorum et hospitalium predictorum et quibuscunque fratribus religionis nostre professis et quovismodo nobis subjectis in partibus commissionis tue existentibus tenore presentium in virtute sancte obediencie et sub excommunicationis late sentencie pena quam in contumaces ex nunc prout ex tunc ferimus in his scriptis districte precipiendo mandamus ut tibi in premissis et circa ea necessariis sicuti persone nostre durante commissione tua huiusmodi pareant et obediant archiepiscopus (!) vero episcopus (!) abbates priores et quoscunque prelatos ecclesiasticos nec non reges vicereges principes duces marchiones comites barones nobiles potestates et dominos quoscunque seculares omnesque alios et singulos Cristi fideles in predictis Datie et Suetie regnis existentes quos tu nostro et hospitalis nostri prefati nomine supra premissis vel eorum quolibet virtute presentium duxeris requirendos enixe rogamus et per viscera misericordie domini nostri Jesu Cristi et ejus sanguinis aspersionem affectuose precamur ut te fratrem Theodoricum Bodcher

nostrum et hospitalis nostri predicti vicarium visitatorem procuratorem, nuncium et commissarium ac etiam ejusdem hospitalis et ordinis nostri sancti Spiritus jura privilegia immunitates et exemptiones intuitu pietatis et eorum innate misericordie favorabiliter tueantur ex (!) auxiliis favoribus et modis omnibus quibus possunt oportunis benigne et gracieose prosequi dignentur ut ea que a te pro nobis et hospitali nostro prefato pro pauperibus infirmis sustentandis projectis et infantibus alendis ac puellis nubilibus ut prefertur maritandis in regnis et dominiis eorum agenda procuranda et exequenda erunt tribuente domino per te aut alios a te deputandos diligenter et favorabiliter exequi perfici et adimpleri possint pro quibus pietatis et caritatis operibus bonorum omnium largitor dominus illis et eorum cuilibet nedum indulgenciarum et graciaram prefatarum participacionem concedere sed etiam ab omnibus optatam felicitatem eternamque beatitudinem misericorditer tribuere dignetur scientes pro grata et benigna persone tue et nunciorum tuorum receptione et favorabili admissione nos sibi perpetua obligacione obnoxios vindicasse. In quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium presentes nostras patentes litteras nostra et secretarii nostri manu subscriptas per eundem secretarium nostrum infrascriptum fieri subscribi et publicari solitique sigilli nostri capitularis jussimus et fecimus appensione communiri. Datum Rome in pallacio apostolico die prima mensis januarii millesimo quingentesimo quinto decimo pontificatus sanctissimi in Cristo patris et domini nostri Leonis divina providencia pape decimi anno eius secundo presentibus venerabilibus viris Angelo Bonsio et Johanne Matheo Bizoni Florentine et Laudensis dioc. clericis testibus ad premissa vocatis habitis et rogatis.

Ita est Alexander de Neronibus preceptor qui supra manu propria subscripsit.

392.

6. Febr. 1515.

»Paa det pant, som Jens Persøn, Peder Budissens søn i Hasseriis, hafde solt til hr. Lauridz Tordsen, prior, og meenige convent-brødre i Aalborg Hellig-Geist huus, fick siden hans søstre Anne Pedersdaatter og Kirsten Pedersdatter atter 8 mark reede penge til laans af bem. hr. Lauridz Tordsen, og derfor bebrevede de hannem og klosteret paa ny, til underpant baade for

disse, saavel som de obenbem. penge, deris ager og eng i Hasseriis mark, at klosteret samme til et uryggelig og brugelig pant motte beholde, indtil bem. summa penger (effter deris broder Jenssis og deris breffs lydelse) bleve betalte. Til witterlighed forseget af Peder Severinsen, borgemester i Aalborg, Christen Meding og Jens Thomessen, raadmænd ibidem, og Claus Bardsker, borger ibid. Dat. an. 1515 die s. Dorotheæ virginis et martyris«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 65.

393.

7. Marts 1515.

Pave Leo X, der har suspenderet alle Ordeners Afladsrettigheder paa Grund af Bygningen af Peterskirken, gør efter Stormesterens Henstilling en Undtagelse for Helligaandsordenen. Dennes Priorer maa, dog kun med Stormesterens Tilladelse, prædike deres vante Aflad i Pintsen og Ugen efter. Endvidere maa de overalt uddele Broderskabsbreve, baade de gamle og de nye, der havde Hjemmel i Sixtus IV's Bulle (af 21. Marts 1478). Deres sædvanlige Almisseeindsamling maa de vedvarende drive over alt, dog kun med Stormesterens Samtykke. Hvor Udsendingene for St. Peter ikke optræde, gælde Afladsrettighederne i deres fulde Omfang.

Indtaget i Nr. 408. Det er værd at lægge Mærke til, at Bullen af Stormesteren betegnes som en Udvidelse af Afladsrettighederne (jvfr. herimod Rørdam, 317—18) og anføres sammen med Pavens Bekræftelse af Privilegierne af 9. Marts 1514.

394.

20. Marts 1515.

Jens Eriksen, Kannik i Aarhus, skænker Randers Helligaandskloster en Gaard i Voldby.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 332—33.

395.

26. Marts 1515.

Vidnesbyrd om de Betingelser, paa hvilke Dietrich Bodcher, Prior i Kudde-
worde, blev ansat som Stormesterens Vikar i Danmark og Sverige. Halvdelen af Udbyttet med Fradrag af Omkostningerne skal tilfalde D. B., der dog selv skal betale »Diæterne« for sig og sine Ledsagere.

Kopi i Istromenti 28, fol. 29 v. Istromenti 29, fol. 32. (Arch. di s. Spirito).

Vicariatus.

In Christi nomine Amen. Anno ab ipsius nativitate 1515 indictione 3 tempore pontificatus serenissimi in Christo patris domini nostri domini Leonis divina providentia papæ X anno ejus 3 die vero 26. mensis martii. Cum ita fuerit et sit, quod reverendissimus dominus Alexander de Neronibus de Florentia sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor totiusque ordinis ejusdem generalis magister constituerit et deputaverit commissarium, nuntium et procuratorem suum ac vicarium in partibus et regnis Datie et Svetie et per omnes civitates, terras

et loca in dictis regnis existentes et existentia venerabilem virum dominum Theodoricum Budecher preceptorem domus sive preceptorie sancti Spiritus de Kuddeworde Ratzeburgensis diocesis cum potestate, facultate et mandato omnia et singula loca ad hospitale sancti Spiritus de Urbe quomodolibet spectantia visitandi et reformandi ac ab eisdem census dicto hospitali de Roma debitos exigendi, necnon indulgentias et facultates sancti Spiritus per dicta regna publicandi et exercendi et elemosinas et caritativa subsidia occasione premissorum pro dicto hospitali colligendi etc., prout de premissis et multis aliis in ejus mandato et commissione rogatis et subscriptis manu mea notarii infrascripti sub data Rome in palatio apostolico die 1. mensis januarii 1515 plenius continentur, prefati reverendissimus dominus Alexander preceptor pro se et hospitali predicto sancti Spiritus de Urbe et Theodoricus Budecher vicarius, commissarius et nuntius prefatus a dicto r. d. preceptore ut prefertur deputatus super premissis convenerunt ad invicem ut infra videlicet. In primis enim concordaverunt et convenerunt, quod prefatus dominus Theodoricus teneatur et obligatus sit facere omnem possibilem diligentiam pro exigendis censibus a quibuscunque hospitalibus, preceptoris, domibus et membris sancti Spiritus de Urbe debitis usque in presentem diem, et in futurum durante commissione sua huiusmodi debendis, et illos, postquam exegerit, singulis annis in festo penthecostes ad Urbem remittere integre extractis tamen expensis, quas in huiusmodi exactionibus fieri contingeret et etiam compositionibus fiendis cum banchariis pro remissione pecuniarum prefatarum censuum ad Urbem, de quibus expensis teneatur mittere liquidum et clarum computum ipsi preceptori, quando mittet dictas pecunias. Item quod dictus dominus Theodoricus teneatur et obligatus sit tenere bonum computum et liquidam rationem de omnibus, que faciet et colliget vigore sue commissionis et teneatur scribere et notare omnes et singulos confratres utriusque sexus, quos recipiet in confratres sancti Spiritus in terminis commissionis suae, necnon omnes et singulas elemosinas, quas a quibusvis particularibus personis tam occasione confratrie quam cujuscunque alterius compositionis, absolutionis, concessionis vel gratie per eum virtute dicte commissionis facte ac etiam omnes et singulas pecunias et bona sive eorum valorem, quas et que extrahet ex truncis sive cassis vel capsis

positis in ecclesiis, quando publicabuntur indulgentie plenarie, et nomina dictorum confratrum et quantitatem et summam omnium pecuniarum ex premissis quomodolibet collectarum et exactarum, videlicet quantum a quolibet confratre receperit seu ab alio, cum quo dispensaverit aut composuerit, habuerit sive ex dictis truncis vel capsis extraxerit, de quolibet particularium (?) rationem et assignando singulis annis inter mensem maii et mensem octobris mittere bene notata et ordinata omnia ad Urbem ad manus prefati preceptoris et in huiusmodi uti omni fide et diligentia. Et reverendissimus dominus preceptor predictus volens dictum Theoricum de laboribus suis, ut par est, grate recognoscere solemniter cum dicto domino Theodorico convenit et eidem sponte omni meliori modo etc. promisit et ex nunc assignavit eidem Theodorico dimidiam partem omnium et singulorum collectorum occasione publicationis dictarum indulgentiarum et executionis earundem, deductis omnibus expensis in huiusmodi collectis quavis causa fiendis, declarans quod de residuo, quod remanserit deductis dictis expensis, dimidia pars esse debeat et sit dicti Theodorici, ita quod dimidia pars omnium collectorum deductis dictis expensis sit et esse debeat libera et expedita hospitalis sancti Spiritus, hoc tamen declarato, quod dictus Theoricus teneatur et obligatus sit solvere salaria et provisiones substitutis suis de dimidia parte sibi contingente, non autem de parte contingente hospitali. Relique vero expense, videlicet pro victu et necessitatibus ipsius commissarii et substitutorum, necnon pro compositione admissionis tam cum ecclesiasticis quam secularibus dominis et pro contributionibus fiendis cum hiis, qui in [commissione] huiusmodi fautores forent et presidium vel auxilium quoquo modo darent, debeant extrahi et fieri de massa et summa comuni. Quibus deductis et facta justa divisione liceat ipsi Theodorico recipere ad se partem suam videlicet dimidiam et de ipsa dimidia sua satisfacere substitutis suis, reliquam vero dimidiam integram remittere huc ad Urbem ad manus dicti preceptoris bene securam et cum effectu per banchum vel alio modo periculo tamen suo. Ita quod non intelligatur satisfacisse ipsi preceptori et hospitali sancti Spiritus, nisi quando cum effectu pecunie huiusmodi pervenerint ad manus dicti preceptoris vel camerarii dicti hospitalis. Et sic pacto inter se solemniter stipulato et convento expresse convenerunt. Pro quibus

omnibus et singulis prefatus dominus Theodoricus obligavit se et bona sua omnia presentia et futura pleniori forma camere amplissime extendenda cum constitutione procuratorum omnium procuratorum (!) et advocatorum curie Romane, quorum nomina exprimi voluit et pro expressis hic habuit, submittendo se cuicumque curie seculari et ecclesiastice, renuntiando omnibus et singulis privilegiis juris et facti et religionis sue et quibuscumque aliis in favorem suum contra hujusmodi obligationem sibi suffragantibus, et ex nunc suscepit in se omnes et singulas censuras ecclesiasticas usque ad brachium seculare inclusive et voluit, quod si per annum maliciose cessaverit ab assignatione vera et integra collectorum per eum vel substitutos suos, extunc [debet] incurrere et incurrisse omnes et singulas censuras predictas et posse et debere tam in curia quam ibi in partibus absque alia citatione et iudicis alicuius declaratione declarari et publicari in ecclesiis et locis publicis excommunicatus, aggravatus et reaggravatus etiam cum brachio seculari etc., quodque si defecerit ab hujusmodi redditione computorum et effectuali assignatione collectorum, quod exnunc prout extunc elapsis denique octo mensibus post datam presentium vel date ultimi computi intelligatur et sit privatus preceptoria sua de Kuddeworde, ita quod liceat libere prefato preceptori de dicta preceptoria disponere tanquam vere vacante, jurans expresse premissa omnia inviolabiliter observare et contra ea quoquo modo non contrafacere vel venire, rogans me notarium infrascriptum, ut de premissis conficerem instrumentum et instrumenta.

Acta fuerunt haec in hospitali sancti Spiritus in Saxia in camera camerarii dicti hospitalis, presentibus ibidem venerabilibus viris d. Angelo Bonsio clerico Florentino et Joanne Francisco Florenzolio clerico Viterbiensi testibus etc.

Et ego Francescus Camelus notarius suprascriptus rogatus.

396.

26. Marts 1515.

Stormesteren har paa Begæring af Prior Dietrich Bodcher i Kuddeworde ladet tage Afskrift af den pavelige Bekræftelse (9. Marts 1514 eller 7. Marts 1515) af Ordenens Privilegier. Da han i den Anledning har haft store Udgifter, erkender Prioren at skylde ham 25 Dukater de camera, som han lover at betale i Juli.

Istromenti 28, fol. 31 v.; Istromenti 29, fol. 34 v. (Arch. di s. Spirito).

397.

20. Aug. 1515.

Stormesteren udsender paa tre Aar Helligaandsbrødrene Faustus Sabeus, Fredericus og Bernardinus de Berardis og Bernardinus de Galliano til Polen, Preussen, Pommern, Rusland, Lithauen, Danzig, Stiftet Riga og Lifland for at prædike den Ordenen tildelte Aftad, oprette Broderskaber m. m.
Spedizioni 10, fol. 53 (Arch. di s. Spirito).

398.

[20.] Aug. 1515.

Stormesteren suspenderer Prior Dietrich Bodcher som sin Kommissær (Aftadshandler) for Danmark og Sverige og indsætter Faustus Sabeus med Ledsagere til sine Kommissærer og Aftadshandlere i Danmark, Sverige, Norge, Skotland, Sachsen, Frisland, Holsten, Zeeland »et per omnes insulas maris Suetie recentis (!) et Balthici«. De skulle optræde paa Moderklostrets Vegne, uddele Plenaraftad, oprette Broderskaber, uddele »litteras testimoniales«, indsætte Skriftefædre, modtage Almisser, optage nye Klostre i Ordenen, optræde mod falske Aftadshandlere etc. — Suspensionen gælder kun, saa længe Faustus Sabeus opholder sig i Bodchers Distrikt.
Spedizioni 10, fol. 57 (Arch. di s. Spirito).

399.

20. Aug. 1515.

*Stormesteren udvider Bemyndigelsen for Faustus Sabeus til, at han tillige skal være Vikar og Visitator for Norden i tre Aar. — Paa Ud- og Hjemrejsen maa han overalt udenfor Italien prædike Aftad, tre Dage hvert Sted. Bestemmelserne ere de samme som tidligere for Dietrich Bodcher (Nr. 391); af Afvigelser kan mærkes: Det overlades denne Gang til Priorerne selv at optage nye Medlemmer af Ordenen. Vikaren skal optræde med stor Stræng-
hed mod de Brødre, der have forladt deres Klostre. — For Aftadshandelen gives der meget detaillerede Regler, og Faustus Sabeus skal kun have Tredjedelen af Udbyttet. Han skal træffe Overenskomst med Øvrighederne om at overlade dem en Del af Udbyttet.*

Kopi i Spedizioni 10, fol. 59—61 og 71—72 v. (Arch. di s. Spirito).

Speciale pro Fausto in Pollonia mandatum.

Alexander etc.

Dilecto nobis in Christo et charissimo fratri nostro Fausto Sabeo per universam Polloniam Russiam Prussiam Livoniam Suetiam Datiam Norvegiam et Saxoniam nostro et apostolici hospitalis nostri sancti Spiritus in Saxia de Urbe nuncio commissario procuratori visitatori et reformatori locorum et membrorum nostrorum generali salutem in domino et in commissis fidem et diligentiam: Inter varias multiplicesque curas — — — [som i Nr. 391]. Cum autem his omnibus exequendis nequeamus personaliter interesse illa saltem probis et justis viris committere procuramus quibus vices nostras suppleantibus quod cupimus Spiritu sancto co-

operante facilius consequamur quapropter cum nos tibi et nonnullis aliis commissariis et nunciis nostris per alias nostras litteras sub data presentium publicationem indulgentiarum et usum facultatum apostolicarum nobis et hospitali nostro predicto per sedem apostolicam concessarum comisimus volumusque quantum cum Deo possumus dispensationem ipsarum gratiarum spiritualium et facultatum apostolicarum singulis christifidelibus legittime et absque fraude fieri et distribui scientes te bonis litteris et probitate prestantissimum ac sperantes quod pro zelo caritatis et salutis fidelium et pro honore nostro et religionis nostre gratias ipsas et facultates apostolicas juste et canonice ipso Spiritu sancto favente exequeris et exercebis ac ab aliis exequi et exerceri facies et neminem unquam neque nos defraudari permittes sed quoslibet juxta eorum demerita et errores corripies et reformabis de tua doctrina et laudabili probitate ac rerum agendarum summa et fidelissima experientia ac legalitate plurimum in domino confidentes te fratrem Faustum Sabeum prefatum sponte et ex nostra certa scientia omni meliori modo etc. nostrum et dicti apostolici hospitalis nostri per omnia supra et infra scripta loca procuratorem actorem factorem et negociorum nostrorum et hospitalis predicti infrascriptorum gestorem ac verum certum et indubitatum nuncium et commissarium generalem omniumque et singulorum prioratum domorum et hospitalium nostrorum in dictis partibus existentium visitatorem correptorem et reformatorem specialem et generalem supra omnes et singulos alios procuratores nuncios vicarios aut visitatores per nos hactenus in partibus predictis aut aliqua eorumdem deputatos vel deputandos ad triennium a data presentium et deinde ad beneplacitum nostrum facimus constituimus creamus et tenore presentium auctoritate apostolica qua specialiter fungimur in hac parte deputamus dantes et concedentes tibi Fausto predicto auctoritate prefata plenam liberam et omnimodam facultatem potestatem et auctoritatem ultra facultates publicandi indulgentias plenarias et temporales ac facultates apostolicas nobis a sede apostolica concessas exercendi et confessionalia dandi ac confratrias sancti Spiritus instituendi atque faciendi per illas nostras sub data presentium tibi ac Federico et Bernardino de Berardis et Bernardino de Galliano sociis tuis concessa specialiter et expresse per te solum aut per unum tantum substitutum tuum per omnia loca

extra Italiam ad que te declinare contingerit etiam extra comissionem tuam tam eundo quam redeundo nostro nomine per triduum dumtaxat absque solemnitate publicandi et ponendi indulgentias plenarias et temporales et illas benefactoribus nostris impartendi nec non quascumque facultates et auctoritates nostras tibi commissas pro illo triduo tantum pro traditione confessionarium si expedierit exercendi omnes preterea et singulas domos preceptorias prioratus et hospitalia oratoria ecclesias et capellas curatas et non curatas aliaque omnia et singula loca sub regimine protectione jurisdictione aut titulo nostris ac sub ordine et regula sancti Spiritus per Pollonie Russie Prussie Lituaniae Livonie Dacie Suetie Norvegie ac Saxonie regna dominia ducatus et provincias ac per omnia alia loca in aliis litteris comissionis tue expressa existentes et existentia ac presertim in Dacia domos de Ropenhenn (!) de Alleborch de Faborch et membrum in Lalant et in Suetia domum de Sydenlopinch Linconiensis diocesis omniaque alia et singula loca sub ordine et religione nostra in dictis partibus existentia predictis vel aliis quibusvis nominibus intitulata nostro nomine visitandi atque preceptoribus et prioribus sive rectoribus dictarum domorum preceptoriarum et hospitalium et locorum membrorum nostrorum omnium prefatorum annuos census usque in presentem diem apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe debitos et in futurum durante comissione tua hujusmodi debendos petendi exigendi et recipiendi ac solvere faciendi et censuris et penis ecclesiasticis ad solutionem actualem et integram cogendi de exactis habitis et receptis nostro et hospitalis nostri nomine quietandi et liberandi ac generalem quietantiam et finem faciendi. Nec non si in visitationibus hujusmodi aut alias quomodolibet domos preceptorias prioratus hospitalia sive loca predicta reformatione indigere cognoveris illas seu illa juxta regulam et statuta ordinis nostri sancti Spiritus reformandi et si ab ipso ordine nostro distractas seu distracta aut ab aliquo occupatas vel occupata quoquomodo fuisse vel esse reppereris illas et illa ad jus et dominium nostrum et hospitalis nostri predicti recuperandi et reducendi ecclesias monasteria comitatus (!) oratoria et quecumque loca sub quovis vocabulo intitulata que sub ordine vel protectione nostra et hospitalis nostri predicti aut illius membra fore vellent illas et illa cum debita annui census solutione

ipsi hospitali nostro apostolico sicut tibi videbitur acceptandi recipiendi et acquirendi atque cum eisdem de hujusmodi annuo censu hospitali nostro predicto solvendo conveniendi et concordandi dictisque membris recuperatis seu de novo receptis omnes et singulas indulgentias gratias privilegia indulta immunitates et alia quecumque aliis membris hospitalis nostri prefati per sedem apostolicam concessas et concessa institutione confratiarum secundum bullam Sixti pape IV et publicatione indulgentiarum plenariarum quovis tempore dumtaxat exceptis postquam recuperata seu recepta fuerint et debitum censum solvere convenerint dandi concedendi et impartendi predictorum prioratum preceptoriarum domorum et hospitalium priores preceptores procuratores et gubernatores ad annuam solutionem predictorum censuum hospitali nostro debentium (!) ac ad recognoscendum nos et hospitale nostrum apostolicum in eorum verum et legitimum superiorem et caput ac totius ordinis sancti Spiritus generalem magistrum omnibus censuris et penis ecclesiasticis et pecuniariis ac etiam excommunicationis late sententie interdicti suspensionis et carcerum omnibusque aliis et singulis opportunis et legitimis remediis cogendi et compellendi ipsosque et eorum quemlibet qui rebelles et contumaces nostri sive prevaricatores ordinis nostri fuerint de omnibus eorum excessibus culpis et erroribus criminibus et delictis corripendi corrigendi et compescendi ac secundum eorum demerita juxta canonicas sanctiones et religionis et ordinis nostri statuta paterna caritate admonendi puniendi et castigandi atque etiam multandi et si opus fuerit et necessarium fore cognoveris pro bono regimine domorum prioratum preceptoriarum et hospitalium predictorum legitima tum subsistente causa etiam summaria cause cognitione ipsos priores et preceptores et quoscumque alios rectores vel gubernatores prefatos et quemlibet eorum dictis preceptorii domibus prioratibus hospitalibus privandi ac eo ipso destituendi et ab eisdem amovendi alium seu alios probos et honestos religiosos ordinis et professionis nostre loco privati seu privatorum ponendi instituendi et deputandi omnes quoque et singulos fratres alterius cujuscumque approbate religionis ad religionem nostram et per quemcumque domorum et locorum membrorum nostrorum preceptores priores aut vicarios vel commissarios nostros quovismodo receptos quos in predictis partibus commissionis tue cum habitu re-

ligionis nostre reppereris ipso habitu nostro de facto spoliandi et privandi illosque omnes hujusmodi a domibus et conventibus nostris expellendi et expelli faciendi atque omnibus eorundem locorum nostrorum prioribus et preceptoribus sive vicariis sub penis et censuris ecclesiasticis et excommunicationis late sententie ac suspensionis et interdicti inhibendi et mandandi ne deinceps quisquam eorum audeat aliquem fratrem alterius approbate religionis ad religionem nostram recipere seu quovis modo admittere honestas tamen personas laicas ac etiam clericos et sacerdotes seculares ad religionem nostram secundum regulam sancti Spiritus recipiendi et ad habitum et professionis emissionem recipiendi et admittendi ac recipi et admitti faciendi dictis prioribus et preceptoribus membrorum nostrorum licentiam recipiendi fratres modo predicto et non aliter concedendi fratres nostros qui habitum ordinis nostri forsitan dimiserunt fraterne ad religionem et habitum ac claustum nostrum rediendi et in pristinum statum si se emendaverint reponendi ac illos si se emendare recusaverint et in dedecus religionis nostre cum habitu nostro vel sine habitu vagare extra conventus et loca nostra non resipuerint capiendi et capi faciendi carcerandi et corrigendi et ad perpetuos carceres si opus fuerit condemnandi omnes quoque religiosos et fratres nostros nobis tamen fideles et obedientes a quibuscumque ipsorum criminibus excessibus et delictis audita per te vel alium confessorem a te deputandum illorum confessione et injuncta eis pro nostre [o: modo] culpe penitentia salutari auctoritate nostra ordinaria absolvendi et absolvi faciendi et quoscumque processus et sententias contra quemcumque eorundem per nos seu predecessores nostros aut vicarios vel commissarios ordinis nostri et in illis partibus formatos et latos perito prius indicato secundum quod tu mandaveris cassandi annullandi abolendi et penitus irritandi commissarios et substitutos ultra illos per nos tecum deputatos per te ipsum deputandi et substituendi et quascumque facultates et auctoritates apostolicas tibi concessas eisdem vel alteri eorum prout tibi videbitur concedendi et subdelegandi substitutos et ministros in negotio commissionis tue per socios tuos deputatos quos tibi videbitur per te ipsum cassandi et amovendi et alios eorum loco ponendi et deputandi commissariis tecum deputatis et cuilibet eorum ratam tertie partis collectorum tibi et ipsis et commissariis

pro laboribus vestris per nos assignatorum consignandi et dandi cum substitutis et quibuscumque aliis ministris de provisione salario et eorum mercede conveniendi et cuilibet eorum secundum conventa solvendi ordinem et modum in publicandis et concedendis indulgentiis plenariis et temporalibus ac facultatibus apostolicis nobis et hospitali nostro apostolico concessis et tibi commissis ubique locorum et in quibusvis ecclesiis commissionis et concessionis tue instituendi ponendi et ordinandi et in publicationibus hujusmodi processiones solemnes ab universo clero fieri faciendi penitentiarios et confessores cum plena potestate quam habes in ecclesiis in quibus pones indulgentias et non alibi ad libitum tuum deputandi capsas truncas sive cistas pro colligendis et conservandis elemosinis et piis erogationibus pro hospitali nostro in quibuscumque ecclesiis et locis predictis aptandi et disponendi illosque quotiens tibi placuerit cum sociis clavium aperiendi et elemosinas in dictis truncis sive capsis aut cistis collectas extrahendi et coram dictis sociis et custodibus clavium numerandi et computandi et pecunias ipsas cum aliis commissariis et sociis tuis conservandi et in conservam et depositum dandi sociis tuis et substitutis unicuique juxta conventa ratam et mercedem laborum suorum dandi consignandi et solvendi et ab ipsis quietantias de habitis et consignatis petendi habendi et recipiendi partes et portiones nostras videlicet duas tertias omnium collectorum et exactorum deductis omnibus gravaminibus et expensis pro dicto negotio quomodolibet factis tam ex capsis predictis quam a quocumque sociorum tuorum et a quocumque alio substituto per quemvis (!) taxam sociorum tuorum deputato petendi exigendi et recipiendi et de receptis habitis et exactis quietandi et honorificum (?) finem et quietantiam faciendi atque pecunias ipsas huc ad nos Romam per banchum cum interventu et consensu aliorum sociorum tuorum pro tempore in eodem loco tecum existentium remittendi et pro remissione hujusmodi cum banchariis conveniendi cum principibus et dominis ecclesiasticis et secularibus ac locorum ordinariis in quorum dominio et diocesi te vel quemlibet commissariorum tuorum indulgentias publicare et elemosinas colligere contigerit pro admissione favoribus et commoditatibus ab eisdem gratiose recipiendis conveniendi et concordandi illisque quatenus opus sit aliquid de dictis elemosinis et collectis prout tibi videbitur dandi consignandi et

impartiendi cum fautoribus hujusmodi commissionis conveniendi et eisdem pro eorum laboribus quam partem collectorum malueris contribuendi et dandi pro quo conscienciam tuam oneramus contra quoscumque falsos questores habitum ordinis nostri deferentes etiam veros fratres nostros a nobis licentiam questuandi non habentes ac contra quascumque alias personas qui (!) elemosinas et charitativa subsidia quecumque sub nomine et titulo sancti Spiritus distrahere occupare et usurpare quovismodo presumpserint procedendi et procedi faciendi illosque cum eorum bonis omnibus capiendi et capi atque arrestari et detineri faciendi nec non illos carcerandi torquendi mulctandi et condemnandi atque bonis omnibus nomine hospitalis sancti Spiritus acquisitis spoliandi et privandi et eosdem de eorum falsitate castigandi. Invocato etc. Et pro premissis etc. unumquoque vel plures etc. et generaliter etc. Promittentes etc. relevantes etc. In quorum etc. Datum Rome die 20. augusti 1515 pontificatus etc. anno tertio presentibus Bonsio et Bizono subscriptis testibus — — —

400.

31. Aug. 1515.

Et ændret Udkast til Nr. 399. Faustus Sabeus' Distrikt udvides til Ungarn, Kroatien, Bosnien, Bøhmen, Transsilvanien og Sicilien (!), medens Skotland er udeladt. Som hans Ledsagere nævnes nu Fredericus og Bernardinus de Berardis, Mag. Dominicus fra Orvieto, Bernardinus de Galliano og Antonius Tripontinus. — Bestemmelserne om Omhu med Pengekisterne gentages i skærpet Form. Der skal være dobbelte Nøgler, Kisterne maa kun aabnes i fleres Nærværelse, og der skal hver Gang være nøjagtig Optælling. Bestemmelsen om at dele med Øvrigheden er udeladt. — Faustus Sabeus skal have Ret til at udstede gyldige Udskrifter af de for Ordenen gældende Pavebreve.

Spedizioni 10, fol. 73 ff. (Arch. di s. Spirito).

401.

31. Aug. 1515.

En noget ændret Form af Nr. 399. Faustus Sabeus kaldes »Brixianus, secretarius et notarius noster et hospitalis nostri«. Af Ledsagerne kaldes Dominicus »ordinis minoris professor, sacre theologie magister«. — Anbefaling for de udsendte til Kongerne af Ungarn, Polen og Danmark, Hertugerne af Sachsen og Lithauen, Raadet i Danzig m. m.

Spedizioni 10, fol. 76 v. ff. — I samme Bind er der en Række andre Kommissioner til Firenze, Lombardiet, Romagna, Venezia, Korsika, Sardinien, Genova, Milano, Napoli, Sydtyskland, Savoyen, Ligurien, Spanien etc. — I foregaaende Bind Kommissioner til Flandern, Skotland, Stifterne Køln og Utrecht, »Alamannia«, Frankrig og forskellige nordtyske Stifter.

402.

31. Aug. 1515.

En noget ændret Form af Nr. 399. — Pengene skal sendes gennem en god Bank, som ikke er udsat for Fallit. — Overtrædes Overenskomsten fra en af Siderne, skal der bødes 200 Dukater de camera, der skal deles lige mellem den forurettede Part og det pavelige Kammer.

Istromenti 10, fol. 14 ff. Istromenti 29, fol. 65 v. ff. (Arch. di s. Spirito).

403.

21. Okt. 1515.

»Anders Anderssen, borger udi Aalborg, soldte, skiødte og afhændede fra sig og sine arvinger til den Hel. Aands huus i Aalborg ald den deel, eyendom og rett, som hand hafde i et boel i Hasseriis, med tilliggende ager, mark og eng, bekiendendis sig derfor at have faaet fyldist og god betaling. Dat. Aalborg die 11000 virginum an. 1515. Forseglet til witterlighed af Hans Aalborg og Christen Meding, raadsmænd, item Claus Bardsker og Povel Wintther, borgere i Aalborg«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 66.

404.

31. Okt. 1515.

Kong Christian II tager Prior og Konvent i Helligaandsklostret i Aalborg i sin Beskyttelse og stadfæster dets Privilegier.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 214.

405.

1515.

»Haver Oluf Adersen, Raadmand i Kiøbenhavn, givet til den Hellig Aands Closter en Gaard vesten til Byens Veyerhuus ud med Stranden i Vor Fru Sogn. Derpaa er Skiøde til Hr. Peder Plog, Prior«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 315. — Et Hjemmelsbrev paa samme Gaard findes i Hofmans Foundationer X, 189, dat. 3 Jan. 1514; Ol. Adersen er der blevet til Ole Andersen.

406.

1515.

Just Urne skænker Faaborg Helligaandskloster noget Gods med Vilkaar om, at han og hans Slægt skal optages i Ordenens Broderskab og tegnes i Brødrenes Bønnebøger.

Aktstykker etc. udg. af Fyens litteraire Selskab I, 134.

407.

1515—20 (?).

Mette Jespersdatter Friis, gift med Claus Urne til Hindema, giver ved sit Testamente blandt andet til Helligaandsklostret i Faaborg en Oxe og en ungarsk Gylden, til Helligaandsklostret i København en Gylden og til »Helliggiestis paa S. Nicolai kiærgaard en« — — —.

Afskrift med Bircherods Haand i L. Dipl. foran 1511 efter tabt Orig. i Aalborg Stiftskiste.

408.

1. Jan. 1516.

Stormesteren meddeler en Udskrift af Pavebullen af 7. Marts 1515 (Nr 393) til de ham underlagte Klostre i København, Aalborg, Malmø, Faaborg og Randers.

Tr.: Ann. eccl. Dan. II, 746—53.

409.

22. Jan. 1516.

Stormesteren meddeler Københavns Helligaandskloster Udskrift af pavelige Privilegier af 5. Aug. 1449 (om Aflad i Dødsstunden og for Afdøde) og 22. Sept. 1488 (om Ret til selv at vælge Skriftefader), som herved udstraktes til det københavnske Kloster. Udskriften meddeltes efter Begæring af Brødrene Bo Tuesen og Niels Lagesen, Udsendinge for Prioren i København.

Orig. paa Perg. i Danske Selskabs Membraner. S. Spiritos Kapitelsegl med Dobbeltkorset, omsluttet af Apostelhoveder; Omskrift — — capituli hospita — — — Jvfr. Rørdam, 318 (der staar Boetii, ikke Barbii).

410.

1. Febr. 1516.

Stormesteren meddeler Peder Plog, Prior i København, at Leo X efter Opfordring af den tidligere Stormester Hilarius de Senis havde udvidet det af Sixtus IV oprettede Broderskab, der kun skulde gælde for personlig Nærværelse i Rom, til alle Helligaandsordenens Klostre eller de Steder, hvorhen Ordenens Sendebud kom, og tillige erklæret alle uden Stormesterens Tilladelse givne Broderskabsbreve for ugyldige. Denne erklærer da efter Priorens Bøn de nævnte Breve for gyldige, giver Prioren Lov til at lade uddele Sixtus IV's Broderskabsbreve i Københavns Kloster og Roskilde Stift og til, dog kun i Klostret, at uddele Plenaraflad i Pintseugen.

Kopi i Spedizioni 10, fol. 106 ff. (Arch. di s. Spirito). Orig. paa Perg. i Kjøbenhavns Gejstlighed, 33. [1 Segl]. Undertegnet af Stormesteren og Sekretæren Franciscus.

Licentia et concessio erigendi confraternitates Sixti IV et confirmatio jam erectarum pro Haffnensi hospitali in Datia.

Alexander de Neronibus etc.

Dilecto nobis in Christo Petro Petri Plogk priori hospitalis nostri sancti Spiritus Haffnensis Roskildensis diocesis eiusdem hospitalis nostri de Urbe membri salutem et sanctam in domino caritatem. Dominus noster Jesus Christus qui pro dominici salvatione gregis in ara crucis in premium immolari non erubuit post eius mortem et a mortuis resurrectionem preordinatis testibus sepe apparens tandem ascensurus ad patrem suos nolens discipulos relinquere orphanos sancti Spiritus paracliti consolatione visitavit et eos hospitales ad invicem fore debere caritatisque dona que omnes alias virtutes superant exercere precepit. Quare diversi summi Romani pontifices gratum Deo credentes impartiri famulatum cum Christifideles ad huiusmodi hospitalitatis et caritatis opera per que salus animarum utiliter procuratur excitare possent considerantes quod in hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe ac ip-

suis membris per totum universum orbem existentibus continue pia et sancta misericordie et caritatis ac hospitalitatis opera in subventionem pauperum infirmorum nutrimentum infantum projectorum ac subsidium puellarum orphanarum expositarum nubili-um in eisdem existentium incessanter exercentur pie et paterne moti eosdem Christifideles ad prestanda pro premissis eorum caritativa subsidia et ut caritatis et hospitalitatis devotio eiusdem paracliti inspiratione cordibus ipsorum fidelium imprimenda per amplius in dies augeatur quibusdam alectivis gratiarum et indulgentiarum muneribus invitare et inducere conati fuerunt. Et quamquam inter alias singulares et notabiles gratias ab eisdem Romanis pontificibus dicto hospitali nostro et ipsius membris premissorum respectu concessas instituta et ordinata fuerit quedam sancta et singularis diversarum gratiarum et privilegiorum ornata muneribus applicata confraternitas, nichilominus felicitis recordationis Sixtus papa quartus qui idem hospitale nostrum causantibus guerrarum turbinibus diminutum et fere collapsum sublata structurarum eiusdem vetustate a fundamentis de novo opere condecanti construi et edificari fecit ad honorem et decus totius curie celestis unam novam sanctamque confraternitatem in dicto hospitali nostro de Urbe de suorum fratrum sancte Romane ecclesie reverendissimorum cardinalium consensu erexit fecit instituit et perpetuo ordinavit et ut eadem sancta confraternitas suum plenum et optatum sortiretur effectum illam cum singulis ex predictis sancte Romane ecclesie cardinalibus ingressus est atque manu propria se et ipsorum singuli semetipsos in quodam libro eiusdem confraternitatis per singula nomina descripserunt statuens irrefragabili constitutione perpetuo valitura quod singulorum utriusque sexus Christifidelium hanc sanctam confraternitatem pro tempore ingredi volentium in Urbe presentium dumtaxat nomina et cognomina in dicto libro in prefato hospitali nostro dumtaxat et non alibi describerentur concessit etiam confratribus in libro ut prefertur descriptis diversa et notabilia privilegia et indulta in Urbe dumtaxat. Sanctissimus autem in Christo pater et dominus noster dominus Leo divina providentia papa decimus et modernus singulari devotione quam ad dictum ordinem et hospitale nostrum gerit allectus piis predecessorum suorum vestigiis inherens ac bone memorie Hilarii de Senis preceptoris dicti apostolici hospitalis et predecessoris nostri

supplicationibus inclinatus post omnium et singulorum indultorum gratiarum indulgentiarum et privilegiorum per sanctitatis sue predecessores concessorum approbationem et innovationem dictam sanctam et apostolicam confraternitatem a prefato Sixto IV in Urbe dumtaxat ut premittitur valituram institutam cum omnibus et singulis gratiis indulgentiis et peccatorum remissionibus et aliis prout in literis suis apostolicis continetur confirmavit et approbavit ac robur perpetue firmitatis obtinere debere decrevit nec non eandem confraternitatem extendit et ampliavit adeo quod eadem confraternitas cum omnibus et singulis indultis facultatibus et indulgentiis illius confratribus pro tempore existentibus concessis in omnibus et singulis membris ecclesiis locis tam a nostro apostolico hospitali dependentibus quam aliis ad que preceptorem dicti nostri hospitalis pro tempore existentem seu eius nuncios declinare contigerit institui possit et debeat, et quecumque huiusmodi confraternitatis institutiones et ordinationes absque illius generalis magistri pro tempore existentis expresso consensu in membris ecclesiis et locis huiusmodi forsitan facte et imposterum fiende nullius sint roboris vel momenti. Pro parte tua nobis nuper extitit humiliter supplicatum quatenus attendentes devotionem et caritatem Christifidelium in terminis et diocesi Roskildensi existentium ut sentientes se divina gratia uberius reffectos tibi et hospitali tuo Haffnensi pro sustentatione pauperum infirmorum et orphanorum infantium expositorum in eodem hospitali receptorum ad prestandas manus adjutrices reddantur promptiores dignaremur omnes et singulas confraternitates sancti Spiritus in hospitali tuo Haffnensi quocumque tempore et a quibuscumque hactenus rite factas et institutas confirmare et approbare necnon pro questu et terminis dicti hospitalis tui diocesim Roskildensem integram liberam et expeditam assignare et deputare tibi que auctoritate nobis a sanctissimo domino nostro papa Leone decimo prefato concessa facultatem et licentiam concedere et impartiri ut tu et successores tui priores in dicto hospitali Haffnensi aut alius sive alii a te vel a predictis successoribus ad hoc institutus et deputatus sive instituti et deputati in dicto hospitali nostro Haffnensi tibi commisso et diocesi Roskildensi prefata eidem hospitali pro termino incorporata et assignata ubicumque malueris dictam sanctissimam et apostolicam novam confraternitatem sic ut prefertur ampliata et exten-

sam de novo erigere instituere facere et ordinare ac per octavam solemnitatis pentecostes indulgentias etiam plenarias juxta concessionem apostolicas in dicto hospitali nostro Haffnensi dumtaxat publicare libere et licite posses et valeres. Nos igitur Alexander de Neronibus preceptor prefatus attendentes petitionem tuam justam fore et honestam ac rationi et equitati consonam et quod divina gratia omnibus illam petentibus largissime diffundi ac benigne distribui et impartiri debet volentesque quod hospitalitas nedum in prefato nostro apostolico hospitali de Urbe cuius cura et administratio nostris humeris immediate est imposita verum etiam et in dicto hospitali nostro Haffnensi et aliis quibuscumque per universam orbem hospitalibus sancti Spiritus nostre cure et regimini subjectis ad honorem Dei et totius curie celestis ac proximorum nostrorum utilitatem et commodum ipsoque animarum salutem conservari et augeri possit et valeat tuis in hac parte supplicationibus inclinati omnes et singulas confraternitates per te seu quoscumque alios sub nomine sancti Spiritus in prefato hospitali nostro Haffnensi hactenus rite institutas et erectas tenore presentium auctoritate apostolica nobis in hac parte commissa confirmamus et approbamus necnon ut deinceps quascumque sanctas et novas confraternitates sancti Spiritus etiam dictam sanctissimam et novam apostolicam confraternitatem a Sixto papa IV ut prefertur ordinatam et per sanctissimum dominum nostrum papam Leonem papam decimum ampliatam et extensam de novo in prefato hospitali nostro Haffnensi aut alias ubicumque malueris in diocesi Roskildensi dumtaxat cum omnibus et singulis concessionibus indultis gratiis facultatibus indulgentiis, privilegiis et peccatorum remissionibus ac aliis quibuscumque per prefatum Sixtum papam IV confratribus ac benefactoribus hospitalis nostri apostolici de Urbe in bulla dicte confraternitatis concessis de novo erigere instituere facere et ordinare ac singulorum utriusque sexus Christianifidelium in dicta diocesi Roskildensi hospitali nostro Haffnensi pro terminis assignata dumtaxat existentium ipsam confraternitatem ingredi volentium nomina et cognomina in uno libro ad hoc specialiter ordinato describi et alia quecumque omnia et singula que pro premissis exequendis fuerint necessaria et que in predictis Sixti IV et Leonis decimi bullis continentur facere et exercere ac per octavam pentecostes quascumque indulgentias etiam plenarias

juxta concessionem apostolicam in prefato hospitali nostro Haffnensi dumtaxat (et non alibi solemniter) publicare et concedere libere et licite possis et valeas seu alius vel alii a te sive successoribus tuis ad hoc a te specialiter deputatus vel deputati possit et valeat ac possint et valeant simili presentium tenore auctoritate premissa perpetuo concedimus et impartimur nec non pro questu et terminis prefati hospitalis nostri Haffnensis universam diocesim Roskildensem perpetuis futuris temporibus harum serie damus assignamus et eidem hospitali Haffnensi specialiter et expresse annectimus incorporamus ac deputamus mandantes universis et singulis prioribus et fratribus ordinis nostri sancti Spiritus in partibus et regnis Datie aut alias ubilibet existentibus ne absque speciali nostra et successorum nostrorum commissione et mandato te aut successores tuos super huiusmodi questu sub pena excommunicationis late sententie molestare seu prohibere presumant. Dantes et concedentes insuper tibi et successoribus tuis plenam auctoritatem et potestatem quoscumque molestatores et perturbatores huiusmodi questus tibi assignati excommunicandi excommunicatos etiam nominatim publicandi et quoscumque falsos questores quos in terminis dicti hospitalis nostri Haffnensis forsitan quod absit te vel successores tuos repperire contigerit expellendi eosque si cessare recusaverint capi faciendi et ad restitutionem integram acquisitorum sub nomine sancti Spiritus coram quocumque iudice ac etiam per te ipsum solum cogendi invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis juxta apostolice sedis indultum nobis concessum promittentes nos ratum et gratum atque firmum perpetuo habituros totum id et quicquid per te vel alium seu alios a te substituendos virtute presentium nostro vel tuo nomine actum dictum factum gestum procuratumve fuerit in premissis et quolibet premissorum in contrarium facientibus non obstantibus et testimonium presentes nostras patentes litteras manu nostra et secretarii nostri infrascripti subscriptas per eundem secretarium fieri et publicari solitique sigilli nostri capitularis quo in talibus utimur jussimus et fecimus appensione communiri.

Datum Florentie in edibus residentie nostre die prima mensis februarii 1516 indictione quarta pontificatus eiusdem sanctissimi domini nostri pape Leonis X anno 3 presentibus ibidem discretis viris Antonio de Scagnello ex Marchionibus Cene laico Albensis

diocesis et Johanne Mattheo Bezono clerico Laudensis diocesis testibus ad premissa vocatis atque rogatis.

411.

I. Febr. 1516.

Stormesteren giver den i Nr. 410 nævnte Tilladelse til Søren Jakobsen, Prior i Malmø, for hvilket Kloster Lunde Stift bestemmes som Distrikt.

Kopi i Spedizioni 10, fol. 106 ff. (Arch. di s. Spirito).

Alexander de Neronibus etc. Dilecto nobis in Christo fratri Severino Jacobi hospitalis seu domus nostre sancti Spiritus Malmogiensis Lundensis diocesis in Dacia eiusdem apostolici hospitalis nostri s. Spiritus de Urbe membri priori salutem in domino et Spiritus sancti Consolationem. [Med Undtagelse af Stednavnene og nogle betydningsløse Stilændringer enslydende med Nr. 410.] Datum Florentie — — — [som Nr. 410] die 1. mensis februarii 1516.

412.

30. Marts 1516.

Mogens Gøye gør vitterligt, at Kongen vil indfrie den nye Bryggergaard i København og kvit gøre den fra Helligaandsklostret for de 200 Mark, som afdøde Hr. Laurids Albertsen gav Klostret.

Orig. paa Perg. i Kjøbenhavns Gaarde og Huse, 153. Sigillatorisk forbundet med et Skøde fra Mogens Gøye til Kongen af samme Dato (tr.: Kbhs. Dipl. II, 207—08) paa den nævnte Gaard ved Helligestesstræde. 4 Segl. 1) Mogens Gøyes Ringsignet 2) (Ove Bille) G. S. 736 (Tillæg). 3) (Hr. Albert Jepsen Ravensberg) A. S. L, X, 6. 4) (Oluf Holgersen Ulfstand) A. S. L, XXXVII, 12.

Jegh Mogens Gøye paa Klaxholm, ridder, gjør wetherligt fore alle met thette myt opne breff, at jeg ær nw swa met høgborenn første her Cristiern, met Gudz nade Danmarckis, Norgis, Vendis oc Gots koningh, vdwald koningh till Suerig, hertugh wdi Sleszuig oc i Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue wdi Olldenborg oc Dellmenhorst, myn kiæreste nadhe herre, swa offuer eens worden, at Hans Nade haffuer tillsagt meg om then gardt, jeg Hanss Nade hoss Hilgegestis vdi Kiøpnehaffn soldt haffuer, at Hans Nade vill then selffue indfrii oc qwet giøre fran forne Hilgegæstis closter fore thee 200 march, som her Laurids Albrechtson, hwes siæll Gudh nade, forne closter thervdynnen gaff. Thess till ythermere wintnesbyrdh ær thette myt breff wedt thet kiøbebreff, jeg paa forne

gardt vdgiffuit haffuer, wederhengt oc vnder en beseglinge forseglet. Screffuit paa Nykiøpinge Quasimodo geniti søndagh aar etc. 1516.

413.

18. Sept. 1516.

Da Afladshandleren Faustus Sabeus (jvfr. Nr. 397 ff.) ønsker at vende tilbage til Italien, udsender Stormesteren i hans Sted Helligaandsbroderen Petrus Ciarlattus fra Bologna sammen med Lægmanden Antonius de Cerreto. Kommissionens Varighed er 2 $\frac{1}{2}$ Aar. Instruxen for Petrus, der skal være baade Visitator og Afladshandler, er i alt væsentligt enslydende med den for Faustus; kun mærkes den større Forsigtighed i Pengesager ved, at der nu fastsættes tre Nøgler for Pengeskrinene.

Istromenti 33, fol. 33 v. ff. (Arch. di s. Spirito).

414.

13. Okt. 1516.

Tingsvidne af Københavns Byting om, at Peder Jensen Skræder skødede Helligaandsklostret en Grund paa Rosengaarden.

Tr.: Kbhs. Dipl. I, 301—2. Jvfr. Nr. 417.

415.

27. Nov. 1516.

Stormesteren giver den i Nr. 410 nævnte Tilladelse til Søren Jakobsen, Prior i Malmø, for hvilket Kloster Lunds Stift bestemmes som Distrikt. Jvfr. Nr. 411.

Kopi i Istromenti 33, fol. 37 v. (Arch. di s. Spirito).

Alexander de Neronibus etc. — — — — Severino Jacobi hospitalis — — s. Spiritus Malmogiensis — — — priori. [Med Undtagelse af Stednavnene enslydende med Nr. 410].

Datum Rome in palatio apostolico die 27. mensis novembris anno 1516 pontificatus serenissimi domini nostri Leonis pape X prefati anno 4.

416.

27. Nov. 1516.

Stormesteren giver Søren Jakobsen, Prior i Malmø, Kvittering for Betaling for 4 Aar af den Afgift — 2 Rhingylden — der aarlig ved St. Hansdag skulde betales til Moderklostret. Pengene overbragtes ved Malmøbrødrene Jørgen Pedersen og Anders Jensen.

Kopi i Istromenti 17, fol. 49 v. (Arch. di s. Spirito).

Malmogiensis.

Nos Alexander de Neronibus de Florentia prothonotharius apostolicus serenissimi domini nostri magister domus sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor ac totius ordinis eiusdem generalis magister tenore presentium confitemur recepisse in pecunia numerata die infrascripta a venerabili religioso fratre

nostro fratre Severino Jacobi priore prioratus nostri sancti Spiritus Malmogiensis Lundonensis diocesis in Datia florenos octo Rennenses pro annuo censu predicti prioratus pro quatuor annis jam proxime preteritis videlicet pro annis 1513, 1514, 1515 et presenti 1516 hospitali nostro apostolico debitum solvi in festo sancti Johannis baptiste jam preterito. Quos octo florenos recepimus per manus venerabilium fratris Georgii Petri et fratris Andree Johannis dicti prioratus et conventus Malmogiensis professorum et dicti fratris Severini nuntiorum. In cuius rei fidem presentem quittantiam manu nostra propria subscriptam et sigillo nostro parvo sigillatam per secretarium nostrum infrascriptum fieri fecimus. Datum Rome in apostolico hospitali nostro die 27 mensis novembris 1516.

417.

1516.

»Haver Peder Skræder, Borger i Kiøbenhavn, givet til den Hellig Aands Closter en Jord og Grund paa Rosengaarden neden for den Hellig Aands Closters Gaard i Kiøbenhavn; derpaa er Skiøde til Tinge til Broder Hr. Hans Libersøn, Priorens Fuldmægtig«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Nr. 414.

418.

1516.

»Haver Hospitalet [o: Helligaandsklostret i København] kiøbt af Oluf Jensen, Borger i Kiøbenhavn, et Stykke Jord nest op til Hospitalets Aulsgaard ved Rosengaarden i Kiøbenhavn, hvilket Prioren Hr. Peder Plog haver betalt og derpaa taget Skiøde til Tinge ved hans Fuldmægtig Peder Skræder«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 316.

419.

1516—45.

Københavns Helligaandskloster sælger til Hr. Oluf Nielsen Rosenkrantz en Jord, »som den ny Gaard er bygget paa«, næst østen op til Helliggestes.

Danske adelige Brevkister, 153.

420.

24. Febr. 1517.

»Ett pannthe breff ii siinn datum 1517 sti Mathie apostoli dag ii Randers wdgiffuit liiudendis eblantt anditt, mester Lauritz Nielszenn, prior ii thenn Helligaandtz husz ii Randers met miennig conuenter haffde till pantt satt forne Niels Masz ii Ensløff enn gaard ii Guløff, kallis Enggaard for 120 Riinsz gyldenn, som skylder aarligen 6 ørtug kornn, rug, biig, haffre, 18 sk. engelske penning, 24 sk. gestrii met ander bed, och ther wdinndenn forplichkeit seg met mienig conuennt, att, thersom samme gaard bleff Niels Maszenn heller hans arffuinge affwondenn, tha thennum att wederlege hannom och hans arffuing saa guod enn gaard paa skyld och landgild«.

Uddrag i Dom af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrups Godsarkiy).

421.

23. April 1517.

Helligaandsklostret i Randers skøder Essenbæk Kloster ved Mageskifte en Gaard i Glesborg og et Bol i Homø.
Ældste Archivreg. II, 107.

422.

1. Juni 1517.

Stormesteren udsender Fredericus Pacificus, Prior i Terni, som Afladshandler til Sydtyskland for 1½ Aar. I den Tid skal han dele Arbejdet med Faustus Sabeus fra Brescia og Petrus Zarlattius, der ere udsendte som Afladshandlere for hele Tyskland (jvfr. Nr. 397 ff. og 413).
Istromenti 33, fol. 67 v. (Arch. di s. Spirito).

423.

6. Okt. 1517.

Peder Plog, Prior for Helligaandsklostret i København, medundertegner Biskop Lage Urnes Synodalstatuter.
Ny kirk. Saml. III, 289.

424.

8. Okt. 1517.

Stormesteren giver Peder Plog, Prior i København, Kvittering for Betaling for 5 Aar af den Afgift — 4 Rhingylde —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret.
Kopi i Istromenti 17, fol. 51 v. (Arch. di s. Spirito).

Haffnensis in Datia. Pecunia numerata.

Nos Alexander de Neronibus de Florentia prothonotarius apostolicus sacri et apostolici hospitalis sancti Spiritus in Saxia de Urbe preceptor ac totius ordinis generalis magister tenore presentium fidem facimus et realiter confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso fratre Petro Ploff priore hospitalis nostri sancti Spiritus Haffnensis Roschildensis diocesis et pro eo a venerabili fratre Severino Jacobi ordinis nostri professore conventus nostri Alburgensis professore florenos auri renenses viginti pro annuo censu quinque annorum proxime preteritorum videlicet 1513, 1514, 1515, 1516 et presentis 1517 ad rationem quatuor florenorum similium pro quolibet anno apostolico hospitali nostro de Urbe capiti religionis sancti Spiritus annis singulis in festo penthecostes per priorem dicti hospitalis Haffnensis persolvi debito. De quibus viginti florenis dictum fratrem Petrum et eius hospitale Haffnense pro dictis quinque annis harum serie quittamus et absolvimus. In quorum fidem presentem nostram quittantie cedulam manu nostra propria subscriptam per infra-scriptum (!) secretarium nostrum fieri et subscribi nostrique proprii

sigilli rotundi quo in talibus utimur jussimus et fecimus munimine communiti.

Datum in arce Civitatis Castellani die 8 mensis octobris 1517.

Ita est Alexander preceptor qui supra manu propria.

425.

8. Okt. 1517.

Stormesteren giver Laurids Nielsen, Prior i Aalborg, Kvittering for 5 Aar for Betaling af den Afgift — 8 Rhingylden —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret.

Kopi i Istromenti 17, fol. 52 (Arch. di s. Spirito).

Alburgensis in Datia.

Nos Alexander etc. tenore presentium fidem facimus et realiter confitemur tenuisse et recepisse a venerabili religioso fratre Laurentio Nicolai priore domus nostre sancti Spiritus Alburgensis Vibergensis diocesis et pro eo a venerabili religioso fratre Severino Jacobi — — — — [som Nr. 424] florenos auri renenses quadraginta pro annuo censu quinque annorum proxime preteritorum videlicet 1513, 1514, 1515, 1516 et presentis 1517 ad rationem octo florenorum similium pro quolibet anno sacro et apostolico hospitali nostro de Urbe capiti religionis sancti Spiritus annis singulis in festo penthecostes per priorem dicti hospitalis sancti Spiritus Alburgensis persolvi debito. De quibus — — — [som Nr. 424]. Datum [som Nr. 424].

Ita est Alexander preceptor qui supra manu propria.

426.

8. Okt. 1517.

Stormesteren giver Laurids Nielsen, Prior i Randers, Kvittering for 5 Aar for Betaling af den Afgift — 2 Rhingylden —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret.

Kopi i Istromenti 17, fol. 52 v. (Arch. di s. Spirito).

Randrusiensis in Datia.

Nos Alexander de Neronibus etc. tenore presentium fidem facimus et realiter confitemur habuisse et recepisse a venerabili religioso fratre Laurentio Nicolai domus nostre sancti Spiritus Randrusiensis Arusiensis diocesis priore et pro eo a venerabili religioso fratre Severino Jacobi — — — — [som Nr. 424] florenos auri renenses decem pro annuo censu quinque annorum proxime

decursorum videlicet 1513, 1514, 1515, 1516 et presentis 1517 ad rationem duorum florenorum similium pro quolibet anno sacro et apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe capiti religionis sancti Spiritus annis singulis in festo penthecostes per priorem dicti hospitalis Randrusiensis pro eodem hospitali persolvi debito. De quibus — — — — [som Nr. 424]. Datum [som Nr. 424].

Ita est Alexander preceptor qui supra manu propria.

427.

8. Okt. 1517.

Stormesteren giver Peder Nielsen, Prior i Faaborg, Kvittering for Betaling for 5 Aar af den Afgift — 2 Rhingylden —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret af Klostret i Faaborg og dets Filial, Kapellet i Nakskov. Kopi i Istromenti 17, fol. 52 v. (Arch. di s. Spirito).

Foborgensis in Datia.

Nos Alexander de Neronibus etc. tenore presentium fidem facimus et realiter confitemur habuisse et recepisse a venerabili religioso fratre Petro Nicolai domus nostre sancti Spiritus Foborgensis Ottoniensis diocesis priorem et pro eo a venerabili religioso fratre Severino Jacobi — — — [som Nr. 424] florenos auri renenses decem pro annuo censu quinque annorum proxime preteritorum videlicet 1513, 1514, 1515, 1516 et presentis 1517 ad rationem duorum florenorum similium pro quolibet anno sacro et apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia capiti religionis sancti Spiritus annis singulis in festo penthecostes per priorem dicti hospitalis Foborgensis pro eodem hospitali et oratorio Nascondense membro illius persolvi debito de quibus decem florenis — — — [som Nr. 424]. Datum [som Nr. 424].

Ita est Alexander preceptor qui supra manu propria.

428.

II. Nov. 1517.

Dr. Morten Krabbe, Ærkedegn i Aarhus, skænker ved sit Testamente Randers Helligaandskloster 10 Mark og en god opredt Seng samt eftergiver, hvad Prioren skyldte ham for Korn.

»Dyrskjøts Brevbog« (Ny kgl. Saml. Fol. 558, fol. 158).

429.

30. Nov. 1517.

Laurids Nielsen, Prior i Randers, var tidligere valgt til Vikar for Provinsen Dacia og stadfæstet af Stormesteren Albertinus de Rovere. Ved et Brev af 2. Aug. 1517, overbragt ved Helligaandsbroderen Søren Jakobsen, havde han udtalt Ønsket om at blive stadfæstet af den nuværende Stormester Alexander de Neronibus. Denne tilbagekaldte derfor Dietrich Bodcher og aner-

kendte Laurids Nielsen som Vikar paa de med Albertinus de R. aftalte Betingelser.

Kopi i Istromenti 33, fol. 77 (Arch. di s. Spirito).

Confirmatio pro Laurentio Nicolai alias in vicarium electo per regna Datie per r. dominum Albertinum de Ruore.

Alexander etc. dilecto nobis in Christo Laurentio Nicolai ordinis sancti Spiritus professori domus et hospitalis ordinis sancti Spiritus Randrusiensis Arusiensis diocesis priori in regno Datie vicario nostro generali salutem in Domino et Spiritus sancti consolationem. Religionis zelus vite ac morum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita super quibus apud nos fidedigno commendaris testimonio, necnon fidelis et devota obedientia quam per litteras tuas sub die secunda augusti instantis anni per dilectum nobis in Christo Severinum Jacobi ordinis nostri professorem nuntium tuum allatas nobis nuper prestitisti nos inducunt ut ea tibi favorabiliter concedamus que tuis commoditatibus et honori fore conspicimus opportuna. Cum itaque sicut tua nobis nuper oblata petitio continebat tu dudum secundum morem istius regni Datie et generalium magistrorum ordinis sancti Spiritus predecessorum nostrorum concessionem in partibus et regnis istius Datie vicarius electus fueris et a re. me. Albertino de Ruvere predicti ordinis generali magistro predecessore nostro confirmatus cupiens etiam per nos in vicariatu huiusmodi iterum confirmari et approbari atque omnia et singula per te in dicto vicariatu hactenus gesta rata et grata haberi nos qui inter varias multiplicisque curas quibus assiduo premimur hoc uno precipue angimur ut scilicet hospitalia et loca nostra sollicite et diligenter regantur et gubernentur horum et aliorum premissorum meritorum tuorum intuitu prefate cure humeribus nostris incumbentis [tibi] paterne providere tibi in premissis specialem gratiam facere volentes revocantes in primis Theodoricum Budecker quem dudum in partibus illis ad certum tempus vicarium nostrum deputavimus necnon omnes et singulos quoscumque alios in iisdem partibus per nos aut predecessores nostros vicarios quomodolibet hactenus deputatos te Laurentium Nicolai prefatum vicarium nostrum generalem quoad vixeris in dictis Datie regnis sicuti per Albertinum supradictum confirmatus fuisti ita et nos cum eisdemmet potestate, auctoritate, facultate et jurisdictione ac honoribus et oneribus

cum quibus idem Albertinus te confirmavit et deputavit tenore presentium confirmamus teque de novo facimus, constituimus et solemniter deputamus, dantes et concedentes tibi plenam liberam et omnimodam potestatem, auctoritatem, facultatem et jurisdictionem quecumque hospitalia et loca nostra sancti Spiritus in vicariatu tuo comprehensa eorumque fratres et sorores in forma et temporibus debitis juxta regule nostre instituta visitandi reformandi et corrigendi atque omnia et singula in litteris prenomina- tis Albertini predecessoris nostri quas presentibus haberi volumus pro expressis faciendi, dicendi, tractandi, disponendi, ordinandi, mandandi et providendi ac si ea omnia per presentes singulariter exprimerentur, mandantes omnibus, et singulis prioribus fratribus et sororibus in dictis Datie regnis ubilibet sub tua cura et regimine existentibus sub poena excommunicationis late sententie quatenus tibi pareant et obediant ac solitam et debitam reverentiam prestant in contrarium facientibus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome etc. die ultima novembris 1517.

430.

1. Dec. 1517.

Stormesteren giver den i Nr. 410 nævnte Tilladelse til Laurids Nielsen, Prior i Aalborg, for hvilket Kloster Stifterne Viborg og Ribe bestemmes som Distrikt. Afladen kan uddeles i Hospitalet og dets Kirker.

Kopi i Istromenti 33, fol. 81 ff. (Arch. di s. Spirito).

Alexander de Neronibus — — — Laurentio Nicolai priori hospitalis nostri sancti Spiritus Alburgensis Vibergensis diocesis. [Med Undtagelse af Stednavnene enslydende med Nr. 410]. Datum Rome in palatio apostolico in camere nostre solite residentie die 1. decembris 1517 pontificatus — — Leonis pape X anno 5.

431.

1. Dec. 1517.

Stormesteren giver den samme Tilladelse til Laurids Nielsen, der ligeledes er Prior i Randers, for hvilket Kloster Stifterne Aarhus og Slesvig bestemmes som Distrikt.

Istromenti 33, fol. 84 v. (Arch. di s. Spirito).

Sub eadem data idem reverendus dominus Alexander confirmavit similes confraternitates in hospitali Randrusiensi Arusiensis diocesis hactenus quomodolibet erectas pro eodem fratre Laurentio Nicolai mutatis mutandis et diocesibus Arusiensi et Slesvisenci pro terminis assignatis.

432.

1. Dec. 1517.

Stormesteren giver den samme Tilladelse til Peder Nielsen, Prior i Faaborg, for hvilket Kloster Odense Stift bestemmes som Distrikt.

Istromenti 33, fol. 84 v. (Arch. di s. Spirito).

Similiter sub eadem data pro Petro Nicolai in hospitali Faaborgensi Ottoniensis diocesis mutatis mutandis et diocesi Ottoniense dumtaxat pro terminis assignata.

433.

1517—36.

Oluf Skrædder i Stege testamenterer Københavns Helligaandskloster 100 Mark af de Penge, som Prioren havde i Gemme for ham.

Pers. Saml. Papir, Anders Bille. Jvfr. Rørdam, 316—17.

434.

24. Jan. 1518.

Borgmester Albert v. Gock sælger Helligaandsklostret to Boder i Klareboderne for en anden Grund og Pengeerstatning.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 374—75 (Begyndelsen fattes). Jvfr. Nr. 435 og 440.

435.

1. Febr. 1518.

Tingsvidne af Københavns Byting, optaget efter Begæring af Helligaandsbroderen Hr. Hans Truelsen, om det foregaaende Skøde.

Tr.: Kbhs. Dipl. I, 302—03.

436.

23. Maj 1518.

Laurids Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, og Konventet forpligte sig til at holde Sjælemesser for Fru Margrethe Krabbe af Bøgestedgaard og hendes Slægt, særlig Dr. Morten Krabbe.

Afskrift i L. Dipl. og i »Dyrskjøts Brevbog« (Ny kgl. Saml. Fol. Nr. 558, fol. 166).

Kiendis jeg broder Laues Nielsen, prior i den Hellig Aands hus i Aalborg, och meenige conuentz brødre med dette wort obne breff, at wi bepligter os och wore effterkommere at holde en messe om løffuerdag till euig tid for Woris Frue altere for wellbaarne frue fru Margret Mogensdoter Krabbe aff Bøgestedgaard, Gud, jomfru Maria och di femten nødhielpere thil loff, hæder och ære for hendis siel och for hendis faders, moders och brødris, sønderlig doctor Morten Krabbis, och alle hendis forældris sielle och for alle christne sielle, och derfor haffver wi annamet aff forn. frue Margret Mogensdoter Krabbe it pantebreff lydende paa 100 rinschgylden, som forne dogter Morten Krabbe (Gud hans siell naade) pantede aff wellbaarne fru Johane Nielsdoter aff Ristrop, som same pantebreff widre wdwiser och indholder. Item bepligter wi os ochsaa forne prior och brødre at holde och siunge wfor-

sømeligen it responsum eller miere huer dag offuer forne fru Margrete hendis graff i sexten aar, nest effter att hun døer och affgaar. Thil ydermiere forwaring och stadfestelse, att wi och wore effterkomere fasteligen schal holde forne mæse och responsum, som forskreffuit staar, henger wii wort prioris och conventis indsegle neden for dete breff. Dato anno domini 1518 die Pentecostes.

437.

6. Juni 1518.

»Ett Niels Matsens [i Ensløff] wederkennelzse breff ii sinn datum 1518 wdi Ensløff søndagenn epther Gudtz legoms dag wdgiffuitt liudenndis Niels Matzenn att haffue bekiend seg wdi sinn obne breff, att hui ther kand findis huosz thennom (!) heller hanns arffuing nogenn breffue heller wederkiendelser, som prior heller conuent i Helligaandtz husz ii Randers er meg heller mynne arffuinge ingenn pennding skiildig nu her tiill thenne dag forwdenn 2 panthebreffue, som jeg aff prior och forne brøder haffuer liudenndis paa enn gaard ii Wrangstrup ii Grandsløff sogenn, Suend Perszen nu iiboer, och enn ii Guløff bye och Guløff sogenn«.

Uddrag i Dom af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrups Godsarkiv). Pantebrevet paa Gaarden i Gullev lød paa 120 Rhingylden.

438.

15. Juli 1518.

Mageskiftebrev, udstedt af Sognepræsten Gjøde Brun til Diernisse til Peder Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Faaborg, hvorved nogle Jorder, som laa til Diernisse Kirkegaard, afstaas til Klostret mod Vederlag i andre Jorder. Jorderne henlægges til Klostrets Gaard i Katterød.

Tr.: Aktst. etc. udg. af Fyens liter. Selskab II, 1—2.

439.

1. Sept. 1518.

Tingsvidne optaget af Hornum Herredsting efter Begæring af Laurids Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, om at dette i Mands Minde havde ejet Sørup i Buderup Sogn.

Orig. paa Papir i Aalborg Hospitals Arkiv. 6 Segl (næsten ulæselige, Bomærker).

Alle men, thette breff see eller hører læsse. kwndgiører vii Seuerin Pouelson, som then dag tingholler var tiil Hornum herits-ting, Thames Persøn aff Restrup, Per Seuerinsøn i Gwldbek, Symen Andersøn i Swenstrvp, Matis Mourissøn i Brastet oc Jens Andersøn i Sønderholm ewindelig met Gwd, oc kwndgiører vii i thette vort obne breff, at aar effter Gwdz bōrd 1518 then otthensdag nest effter decollacionis Johanis baptiste vor skicket for oss oc mennighe heritzmen, som then dag ting søcthe, erlig oc renliffuit man her Lauris Nielsøn, prier i then Heligeandz hwss i Aalborg, esket oc fick eth wildwghe, loffue fast tings vittne aff 8

lofffast danemen, som er Anders Moghensøn i Kirketorp, Per Seuerinsøn i Gwldbeck, Lydick Thamesøn i Hietz, Jes Vred i Byrstet, Thames Persøn aff Restrup, Per Rymmer i Byrstet, Michel Nielsøn i Torup oc Symen Andersøn i Swenstrvp. Tiisse forskreffne 8 danemen vottne endrectelig paa theris rette troo, sielff oc sandehed, at them fwld vitterliet er i Gwds saneheed, at then Heligeandz hwss i Aalborg haffuer haffde Syørup oc alle hendis tiillegelse wlast oc vkierd indhen alle 4 marke mode, lengher en nogher aff oss kan mynde tiil thene daghe. Item vottne ocsaa forskreffne men, at them fwldvitterliet er i Gwdz saneheed, at Matis Seuerinsøn, Las Seuerinsøn oc Per Seuerinsøn aldrih haffuer haffde nogher byggestet i Siørup eller Siørups mark anthen i hand eller hæffd i nogher made, tiil nw thenne tret er komen ther paa. At the saa vottne, thet vittne vii met vor inzegell trøckendis nedhen paa thette breff. Datum anno, die et loco quibus supra.

440.

1518.

»Haver Alberet von Goch, Borgemester i Kiøbenhavn, solt til den Hellig Aands Hospital et Steenhuus med Gaard og Grund østen for Hellig Giestes Kirke, og haver Prioren, Hr. Peder Plog, betalt Borgemester derfor, hvorfor Skiøde er gaaed paa Ting til Priorens Fuldmægtig Hr. Hans Troelsen«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. — Jvfr. Rørdam, 316.

441.

9. Jan. 1519.

Væbneren Christiern Madsen af Lindelse skænker Helligaandsklostret i Nakskov en Gaard i Spodsbjerg (Løngelse Sogn) og alt sit Bolgods mod Sjølemesser og at blive delagtiggjort i alle Helligaandsordenens gode Gærninger. Orig. paa Perg. i Top. Saml., Langelands Nørreherred, Nr. 22. [5 Segl]. 5) A. S.; C. V. I.

Jeg Christiern Matzen aff waben aff Lyness paa Langelandh gør witterligh for alle och kenness meg met thette myt obne breff, thet jeg met myn fry wiilie oc welberedh hoff oc saa meest for myn siel salighedh oc mynæ kære hosfrverss oc alle myne foreldhers siele tiil roo oc lysæ oc alle godhe cris[t]næ sielless tiil hielpp oc trøsth haffuer nw wndth oc giifuet oc meth thette myt obne breffh frelseliigh vner oc giffuer, skødher och affhendher tiil ewyndelig eyæ fraa meg oc mynæ sannæ arwyng hæ oc indtiil then Helligandz kloster oc hospitall y Nacschow en myn gord oc grwndh, lygendiiss paa Langeland oc i Sporsbergh i Løngelssæ sogen i Nørræ herreth, som Lawrids Børnssøn nw paaboer oc giiffuer tiil land-

gildh aarlig aartz 20 sk. meth syt arbeydh, gesterii, bedhe oc tenysthæ, saa ath forne kloster oc hospitall skal nydhæ, brwghe oc behollæ tiil ewyndeligh eyæ vighenkallendis aff meg eller aff mynæ sannæ arwynghe eller noger andræ effther thenne dag, tog met sodant skeel, ath priorii oc menigh conwentz brøder i forne kloster, som nw er oc effther kommendis worder, skullæ ladhæ oc (!) hollæ en messæ om wghen, then æne wghe en messe aff Wor frwe, then anden wghæ en messe aff sancte Nielassz tiil ewyghe tydh, men her wdoffwer beplichther jeg meg oc myne sannæ arwynghe ath fry hiemmel oc fwlkommeligh tiilstaa forne kloster och hospitall then forskreffne gordh oc grund meth alle synæ retthæ tiillegilssæ. som er agher, engh, skow, mark, fiskæwand, fegang, ryss, rwdh, woth oc tiwrth ynden fyre markeskell, inthet wndertageth, indtiill ewyndelig eyæ. Item skedhe thet szaa, ath, Gwd forbywdæ, ath forne gord, grwnd eller noghen gortzens retthe tiillegilssæ vorthe forskreffne kloster eller hospitall affwondæn met lantzloghen, kyrkæloghen eller nogher retthægang for myn hiemmelss brøsth skyll, tha beplichther jeg meg oc myne sannæ arwinghe at wederleg[e] forne kloster oc hospitall saa goth gotz oc saa weel beleyligh inden sex wgher ther nesth effther kommendis ath holle forskreffne kloster oc hospitall aldelys wdhen all skadæ y alle madhæ. Item gjør jeg wyttherlig for alle men nærwerendis oc [som] effterkommendis vordher, ath jeg Cristiern Matzen haffuer meth myn fry williæ oc welberod hoff wndt oc giffuet oc frelseliigh wnær oc giffuer fraa meg oc mynæ sannæ arwinghæ oc indtiil fornæ kloster oc hospital alt myt bollegoytz rørendis och wrørendis, hwat thet helsth er eller newness kan, paa thet at jeg oc mynæ kære høstrver oc allæ mynæ foreldher skal wære lottaghen aff alle thee godhe gerningher, som ther göriss i then Helligandz ordhen saa wydhe, som krithendommen ær, oc gjør jegh priær och fornæ conwentz brødher fwlkommeligh tiil myne sannæ arwynghæ effther myn dødth. Thiill ydhermære forwaringh oc bedher staffesthelss at hollæ fwlth oc fasth tha ladher jeg hynghæ myt indzeglæ met williæ oc widskaff nedhen for thette myth obne breff tiilbedyndis erligh oc welburdigh man, som er her Lawriss Persøn, sognepresth i Lannæ, Mattis Lawrissøn i Olstrvpp, Jøren Graa i Scylwersthet, lantzdommær i Loland, och Hemmynghe Bran i Skowlenghe, ath thii henghæ theris indzeglæ nedhen for thette myt obne breff.

Giiffuet i Naxskow aar effther Gudz byrdh 1519 søndagen infra octavas Epyphanie domini.

442.

4. Marts 1519.

Aalborg Helligaandskloster afhænder til Økloster et Pantebrev fra Herman Hermansen og faar til Gengæld et Pantebrev fra Christen Nielsen paa en Gaard i Aalborg.

Tr: Ny kirk. Saml. II, 536.

443.

26. Marts 1519.

Pave Leo X befaler Biskoppen i Viborg, Abbeden i Vitskøl og Prioren i Aalborg Helligaandskloster at paadømme en Sag om Tienderne af Landsbyerne »Stegenberge og Felhelm«, hvorom der er Proces mellem Provsten i Børghlum og Oluf Olufsen, Præst i Tolstrup.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica.

444.

[13. eller 20. Juli] 1519.

»Haver Kongelig Mayt. mageskift med Prioren Hr. Peder Plog, da er kommen til Kongen nogle Boder nest op til det Steenhuus, som Sigbert boede udi, af hvilke Boder aarlig gik 16 Mark til Hospitalet. Derimod kom til Hospitalet et Stykke Jord norden Clostergaarden, derpaa er Kongens Mageskiftebrev til Prioren Hr. Peder Plog«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, Jvfr. Kbhs. Dipl. II, 218.

445.

22. Juli 1519.

Laurids Nielsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, erkender at have modtaget af Tønnes Guldsmed den Gaard, som denne bor i, og lover til Gengæld at indtage denne og hans Husstand i Klostret.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve Nr. 64. [4 Segl]: 2) G. S. 718. [1] 3) G. S. 685.

Jegh brodher Laffwris Nielssøn, prior i then Heligeandz closther i Alborgh, och meenige conuenth ther i samestedt giøre alle vitherlicth och kiendis medt thette vorth obne breff, ath wii ær saa i the helige Trefoldughedz naffn tiill eensss wordhen met beskedhen mandt Tønnyss Gwldsmidt, bwrgher i Alborg, och hanss hostrve Chyrstine Criisterns datther, at nar them løsther her effther ath indfare i wore forscreffne then Heligeandz closther, tha løffwe wii, tiillsige oc beplicthe oss oc wore efftherkomer, priores oc conuenthess brødhre i samestedt, ath wii tha viill annamme them bode, theris søn Hanss, en tienesthe dreng oc en pyghe met them ind i worth forscreffne then Heligeandz closther oc forsørge tha them met en goth beqwem hwss oc mag effther begis theris nøge, som thii skall ey affsettis vdhen theris vilie, thet stwnd thii bode heller noghen aff them løffwer. Item thesligesthe skall wii

oc wore efftherkomer, priores oc prester i samested, forsørge them med mad, øll, ylding brandt, vee, kwoll oc lywss, vndtaghen then ylding, forscreffne Tøniss behwff giøris tiil syn arbeydt, hwilche hand skall sielffwer frii, oc medh røcth saa gott oc beqwemelichth, som conuenthess presther dagelig och best fongher, i beggis theriss theris (!) liiffs tiid oc then enne effther then andhens dødt, saa thii inghen redelig bryst skwlle haffue paa thiisse forscreffne articler i nogher madhe etc. Och her fore haffuer forscreffne Tønys och hanss hosfrve vndt oc giiffwet aldeless qwytt oc frii i begis theris velløst tiill forscreffne wort then Heligeandz closther theris gordh och hwss her i Alborg, som thii nw vti boer, i alle syn lenge och breede, som thet breff ydermere vdwys oc indholdher, forscreffne Tøniss oc hanss hosfrve ther oss paa giiffwet haffwer tiill ewyg tiid. Item ære the oc saa tiill eens vordhen nw med oss, ath nar theris søn kommer tiill syn laffwe aldher, viill hand tha indgiiffue seg i closther for en brodher oc tage ordenss kledher medt oss oc ther bliiffue, tha skall forscreffne wore closther were forscreffne Tøniss oc hanss hosfrve theris fwldmønding arffwyng tiill forscreffne gord, oc alle theris gotz oc penning effther theris dødt ath bliiffue hoss vore forscreffne closther. Skeer thet oc saa, ath theris søn viill iche bliiffue her i closther oc tage ordenss kledher, nar handt kommer tiill syn lage aldher, tha scall hand nyde, fonge oc beholde hwess gotz, gwldt, søll, penning och andet huad som helst, som forscreffne Tøniss oc Kyrstin, hanss hosfrve, viill tha lade hanom met 3 redeligh dannemendz owerlsse (!) effther them, nar thii døer, vndtaghen forscreffne gord, som tha skall aldels vere qwytt oc frii tiill forscreffne closther, som forscreffue[t] standher. Thiisse forscreffne articler loffue oc beplicthe wii forscreffne, prior och meene conuenthess brødhre i samestedt, fast oc vbrødelig at holdhe oc fwldkomme forscreffne Tøniss Gwldsmid oc hanss hostrve met theris søn i beggis theriss liiffs tiidt i alle madhe, som benefuentt standher, for oss oc wore efftherkomere paa wooræ gode tro och looffue. Skeer thet oc saa, at thiisse forscreffne articler bliiffue iche saa redelig holt oc fwldgiørd forscreffne Tøniss Gwldsmid och hanss hosfrve, nar thii er komen ind tiill osse, tha mwe thii haffue fwld macth ath fare ther vd ighen, nar them løsther, medt alle theris gotz oc penningh vbehindredt i alle madhe etc., dogh skall thii giøre forscreffne wore

then Heligeandz closther fóllest fore theriss koost oc tæringh effther dannemends sygelss etc. Tiill yder[me]e forwaring oc trofasthet haffwer jeg forscreffne broder Lawriss, prior oc prest i forscreffne then Heligeandz closther, hengt mytt insigell med forscreffne wore conuentus brødris insigell nedhen for thette vort obne breff, tiillbe[de]ndis kierlige verduge [fadher] medt Gud biscop Erich Koss, biscop tiill Viburg, oc burgemesthre oc radh i forscreffne Alburg at besegle me[dt os] tiill vitnes[byrd]. Datum Alburg sub annis (!) domini 1519 ipso die beate Marie Magdalene etc.

446.

25. Juli 1519.

»Maren Jonsdatter i Svenstrup kiender sig skyldig at være til prior hr. Lauridz Olufsen (!) 10 mark reede penge, pantsetter ham og den Hellig Aands huus [i Aalborg] for samme penge den jord og grund, som ligger neden for hendes gaard, i 20 samfulde aar at nyde, bruge og beholde u-igienløst. Dat. Aalborg anno 1519 die st. Jacobi apostoli«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir. Aalborg e 68.

447.

10. Okt. 1519.

Stormesteren giver Franciskaneren Dominicus fra Orvieto (jvfr. Nr. 400) Kvittering for 400 Rhingylde, som han i tre Aar har indsamlet som Udsending for S. Spirito in Sassia i Ungarn, Danmark og Sachsen m. m.

Kopi i Istromenti 17, fol. 67 (Arch. di s. Spirito).

Pro domino Dominico Urbenetano.

Nos Alexander de Neronibus etc. tenore presentium confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso fratre Dominico Urbenetano ordinis minorum conventualium professorum sacre theologie magistro nostro et apostolici hospitalis nostri predicti in regnis et ducatibus et dominiis Hungarie Datie Saxonie aliisque mundi partibus dudum nuncio et commissario florenos quatringscentos auri rhenenses ad bonum computum pro parte spectante et contingente dicto apostolico hospitali nostro de Urbe ex elemosinis per predictum magistrum et fratrem Dominicum in prefatis regnis ducatibus et dominiis per tres annos elapsos collectis. In cuius rei fidem et testimonium presentem quietantiam manu nostra propria subscriptam per infrascriptum (!) secretarium nostrum fieri fecimus.

Datum Rome die decima mensis octobris 1519.

448.

15. Okt. 1519.

Stormesteren bestemmer i sin Overenskomst med Franciskanermunken Dominicus fra Orvieto (jvfr. Nr. 447), der udsendes som Klosters Afladshandler i Tyskland og flere andre Lande, at han maa give de stedlige gejstlige og verdslige Øvrigheder Sjettedelen af Udbyttet, der dog i saa Fald skal anvendes til gudeligt Brug, endvidere at han i Løn skal have Tredjedelen af Indtægten, fradraget Udgifterne for ham, en Tjener og en Staldkarl.

Istromenti 33, fol. 204 (Arch. di s. Spirito).

449.

1519.

Otto Henriksen skøder noget Gods til Helligaandsklostret i Faaborg.
Aktstykker etc. udg. af Fyens liter. Selskab I, 134.

450.

1519.

Trillingprinserne Maximilian og Filip begravnes i et »Udskud« op til Helligaandskirken i København, som Christian II havde ladet bygge.

Huitfeld, 1140. — Iflg. Petrus Olai blev Prinserne begravet i Graabrødre-klostret. (S. R. D. I, 196).

451.

1519.

Haver Hr. Oluf Bobbe, Sognepræst i Bryndbye-vesten i Sieland, givet til den Hellig Aands Closter 4 Boder i Kiøbmagerstræde vesten ved Adelgaden udi Kiøbenhavn; derpaa er Skiøde til Hr. Lauridtz Samsing, Broder i Closteret, paa Priorens Veigne«.

Uddrag fra 1676 i Ny kgl. Saml. 687, 4to. Jvfr. Rørdam, 316.

452.

c. 1519.

Væbneren Christiern Madsen (jvfr. Nr. 441) til Lindelse paa Langeland skænker Helligaandsklostret i Nakskov en Gaard i Nybygd (Horslunde Sogn) og en Gaard (?) i Kuditse (Arninge Sogn).

Orig. paa Perg., meget medtaget, i Top. Saml. Nakskov, Nr. 5.

Cristiern Matsøn aff vaben aff Lyness paa Langeland gør vetherlieth for — — — — — thet jegh haffuer giffuet oc vnth oc met thette myt obne breff [fre]lseligh giffuer — — — — — arwinghe til then Helliandz closther i Naxskow til ewynneligh eyæ vgenka[ldt] — — — — — skreffne gordhe och gotz: først en gord i Nybygd i Horslwnde soghen i Nøre her[red] — — — — — til arlighe landgille eth pund byg, 20 sk. och 20 skepper haffre met sin arlige arbeide — — — — — som samme Jeppe Oelsøn i være haffuer och giffuer til arlighe landgille eth [halft] pund byg — — — — — i Kvdisse i Arninghe soghen i Synderherrit i Lolandh som — — — — — met syt arligh arbeide och tyeneste — — — — —

453.

10. Jan. 1520.

Pave Leo X erklærer efter Opfordring af Stormesteren, at Helligaandsordenen, der følger Augustinerreglen, er en virkelig Orden og ikke en Sekt, og at Helligaandsbrødrene ved Processioner og andre offentlige og private Handlinger skal gaa blandt de andre Munke i den Rækkefølge, som gammel Skik og Brug hjemler.

Vil blive trykt i Acta pontificum Danica. — Bullen kopieredes 13. April 1520 af S. Spiritos Sekretær i to Exemplarer, hvoraf det ene sendtes til Danmark.

454.

10. Febr. 1520.

Stormesteren giver Laurids Nielsen, Prior i Aalborg, Kvittering for Betaling for 3 Aar af den Afgift — 8 Rhingylden —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret. Pengene, saavel for dette som for de fire andre Klostre, overbragtes ved de københavnske Brødre Niels Lagesen og Niels Jensen.

Kopi i Istromenti 17, fol. 69 v. (Arch. di s. Spirito).

Alburgensis.

Nos Alexander de Neronibus etc. preceptor etc. tenore presentium fidem facimus et confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso fratre Laurentio Nicolai domus nostre sancti Spiritus Alburgensis Vibergensis diocesis priore et pro eo a venerabilibus religiosis fratribus Nicolao Lagonis et Nicolao Joannis ordinis nostri et conventus sancti Spiritus Haffninensis Roschildensis diocesis professoribus florenos auri renenses viginti quatuor pro annuo censu trium annorum proxime decursorum videlicet anni domini 1518, 1519 et presentis 1520 ad rationem octo florenorum similium pro quolibet anno apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe ut capiti religionis sancti Spiritus per priorem dicte domus nostre sancti Spiritus Alburgensis annis singulis in festo penthecostes solvi debito. De quibus viginti quatuor florenis pro dictis tribus annis prefatum fratrem Laurentium et eius conventum Alburgensem presentium tenore absolvimus et quietamus. In cuius rei fidem presentem quietantiam manu nostra propria subscriptam et solito nostro parvo sigillo munita per infrascriptum secretarium nostrum fieri et subscribi fecimus. Datum Rome apud dictum apostolicum hospitale sancti Spiritus die 10. februarii 1520.

455.

10. Febr. 1520.

Stormesteren giver Peder Plog, Prior i København, Kvittering for Betaling

for 3 Aar af den Afgift — 4 Rhingylden —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret.

Kopi i Istromenti 17, fol. 70 (Arch. di s. Spirito).

Haffnensis.

Nos Alexander de Neronibus etc. tenore presentium fidem facimus et confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso fratre Petro Ploff domus nostre sancti Spiritus Haffnensis Roschildensis diocesis priore et pro eo a venerabilibus religiosis fratribus Nicolao Lagonis et Nicolao Joannis — — — [som Nr. 454] florenos auri renenses duodecim pro annuo censu trium annorum proxime decursorum videlicet anni domini 1518, 1519 et presentis 1520 ad rationem quatuor florenorum similium pro quolibet anno apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe annis singulis in festo penthecostes per priorem dicte domus nostre Haffnensis solvi debito. De quibus — — — [som Nr. 454]. Datum Rome [som Nr. 454].

456.

10. Febr. 1520.

Stormesteren giver Jørgen Pedersen, Prior i Malmø, Kvittering for Betaling for 4 Aar af den Afgift — 2 Rhingylden —, der aarlig ved St. Hansdag skulde betales til Moderklostret.

Kopi i Istromenti 17, fol. 70 (Arch. di s. Spirito).

Malmogiensis.

Nos Alexander de Neronibus etc. tenore presentium fidem facimus et confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso Georgio Petri priore domus nostre sancti Spiritus Malmogiensis Lundensis diocesis in Datia et pro eo a venerabilibus religiosis fratre Nicolao Lagonis et fratre Nicolao Joannis — — — — [som Nr. 454] florenos octo renenses pro annuo censu predictae domus pro quatuor annis jam proxime decursis videlicet pro anno 1517, 1518, 1519 et presenti anno 1520 apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe in duobus florenis similibus annuatim in festo sancti Joannis Baptiste per priorem dicte domus pro tempore existentem solvi debito et consueto. In cuius rei fidem — — — [som Nr. 454]. Datum Rome [som Nr. 454].

457.

10. Febr. 1520.

Stormesteren giver Laurids Nielsen, Prior i Randers, Kvittering for Betaling

for 3 Aar af den Afgift — 2 Rhingylde —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret.

Kopi i Istromenti 17, fol. 70 (Arch. di s. Spirito).

Randrusiensis.

Nos Alexander de Neronibus etc. preceptor etc. tenore presentium fidem facimus et confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso fratre Laurentio Nicolai domus nostre sancti Spiritus Randrusiensis Arusiensis diocesis priore et pro eo a venerabilibus religiosis fratribus Nicolao Lagonis et Nicolao Joannis — — — — [som Nr. 454] florenos auri renenses sex pro annuo censu trium annorum proxime decursorum videlicet anni domini 1518, 1519 et presentis 1520 ad rationem duorum florenorum similium pro quolibet anno apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe ut capiti religionis sancti Spiritus annis singulis in festo penthecostes per priorem dicte domus Randrusiensis pro illius conventu solvi debito. De quibus — [som Nr. 454]. Datum [som Nr. 454].

458.

10. Febr. 1520.

Stormesteren giver Peder Nielsen, Prior i Faaborg, Kvittering for Betaling for 3 Aar af den Afgift — 2 Rhingylde —, der aarlig ved Pintse skulde betales til Moderklostret af Klostrene i Faaborg og Nakskov.

Kopi i Istromenti 17, fol. 70 v. (Arch. di s. Spirito).

Foborgensis.

Nos Alexander de Neronibus etc. preceptor etc. tenore presentium fidem facimus et confitemur recepisse et habuisse in pecunia numerata a venerabili religioso fratre Petro Nicolai domus nostre sancti Spiritus Foborgensis Ottoniensis diocesis priore et pro eo a venerabilibus religiosis fratribus Nicolao Lagonis et Nicolao Joannis — — — — [som Nr. 454] florenos auri renenses sex pro annuo censu trium annorum proxime decursorum videlicet 1518, 1519 et presentis 1520 ad rationem duorum florenorum similium pro quolibet anno apostolico hospitali nostro sancti Spiritus in Saxia de Urbe ut capiti religionis sancti Spiritus per priorem dicte domus nostre Foborgensis annis singulis in festo penthecostes pro dicta domo Foborgensi et oratorio Nascodnse (!) eiusdem domus membro solvi debito. De quibus — — — [som Nr. 454]. Datum [som Nr. 454].

459.

18. April 1520.

Kong Christian II skænker Helligaandsklostret i Malmø Oxie Sognekirke mod to aarlige Begængelser for Kong Christian I, der stiftede Klostret, og for Kong Hans.

Tr.: Suhms nye Saml. II, 3.—4. H., 174—75.

460.

18. April 1520.

Kong Christian II skænker Faaborg Helligaandskloster Faaborg Sognekirke efter den daværende Præst Hr. Hans Laurensens Død mod to aarlige Begængelser for Kongens Forældres Sjæl.

Suhms nye Saml. II, 3.—4. H., 175.

461.

3. Juni 1520.

Laurids Nielsen, [Prior] i Randers Helligaandskloster, pantsætter til Nis Madsen i Enslev en Gaard i Hvorslev for 200 Mark.

Eline Goyes Jordebog, 393.

462.

1. Aug. 1520.

Laurids Nielsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, faar Tingsvidne om Klosters Ret til Kalstrup Mølle (Veggerby Sogn) og Langevads Eng.

Orig. paa Perg. i Danske Selskabs Membraner. [8 Segl]. 1), 2) og 4) Stumper. 3), 5)—8) Bomærker.

Alle mendt, thette breff sie eller hør lesses, hielse wii Jenss Hansøn, fogde tiill Hwornum herris tingh, Seuren Mwnk, vebner, Thamiss Persøn aff Restrwp, Jøst Morthensøn aff Swldrupp, Andherss Mogensøn i Kerkitorpp, Per Seurensøn i Gwldbech, Michel Nielsøn i Tordwp och Mattis Mowrissøn ewindeligh med Gud, kwndgiørindis met thette wort obne breff, at aar effther Gudz birdt 1520 otthinssdagh, som var ad vincula sancti Petri, tha var skeket for oss oc menig herris mendt, then dag ting søgte, paa forscreffne ting hiederlig oc renliiffuet mand her Lauris Nielsøn, prior i then Heligandz hwss i Alborgh, hwilche som esket, fik och framled ett fwldt vwylldige stokeneffn oc tingsvitne aff 24 vwilduge dannemendt, som ær Nis Jensøn i Hersom, Jost Morthensøn i Swldrupp, Gwndy Jensøn i Bwdstedt, Lass Broffwen i Eletzhøgh, Seuren Jensøn i Graffløff, Jørghen Hansøn i Raakielt, Jenss Seurensøn i Graffløff, Symen Bek i Støffring, Jep Broffwen i Eletzhøgh, Twri Twryson i Hørsom, Thames Persøn i Snardupp, Michel Nielsøn i Tordupp, Per Thamesøn i Hornum, Lydik i Hetze, Lass Laurisøn i Vollstrvp, Per Moghensøn i Høllested, Per Remer i Byrstedt, Sty Persøn i Nybe, Lass Matissøn i Molderup, Andhers

Nielsøn i Tooldall, Jess Seurensøn i Hornum, Per Persøn i Swenstrvp, Per Seurensøn i Gwlbec och Jess Mattis ibidem, hwilche forscreffne 24 dannemendt endrektelig votne, ath thii saa och hørde same dagh, at forscreffne her prior stod indhen alle 4 stoke oc atspore Jess Mowrisøn och Cristhern Flesk, om thii viilde hole then skywfft, som gonghen var imellom forscreffne closther oc Jenss Mogenssøns fadher, som var paa etth bool oc etth stoky ængh. Tha swarde forscreffne Jenss Mowrisøn och Cristern Flesk oc saffde ther ney tiill. Tha sporde framdielss forscreffne prior forscreffne Jenss Mowrisøn och Christern Flesk, hwor møgit och longit thii kiendis wed i clostheres mølle dam. Tha swarde forscreffne Jenss Mowrisøn och Christhern Flesk och lywdelig tiillstodt for tings dom, ath efftker thii gamle breffuess liwdelss, closther haffwer paa same Kalstrvps mølless dam oc damss bwndt, at fraa then gamle iegy pell, som stor i demmynghen, och tiill thet høll ther strax hoss oc saa søndher ower tiill thet andeth høll, som liggher nedhen for thet sønder bierigh, ath thet ther wdhen for ær och haffwer wereth aff arffwyldz tiid rette clostheres damss stedt, och kiendis thii them och theriss arffwingh inghen lod, dieell eller rettehiedt at haffwe thery i nogher madhe. Item samledis spordhe forscreffne prior same dagh och stedt Jess Vredt i Byrstedt, hwor longit hand kiendis ved i Longæwadz ængh. Tha swarde handh oc saffde lywdelig for mening herris mendt, at fraa forscreffne bierigh och saa søndher nedhen tiill then remme och landingh oc tiill thii gamle røddher och rysbwsck ved landet och saa lygge wd tiill then sønderst krog, som gaar aff aaen, ther wdhen for alle thette nedhen oc indhen forscreffne remær, bwsk, røddher och krogh thet kiendis forscreffne Jess Vreed segh eller syn arffwyngh inghen dieell, lod eller rettehiedt at haffwe thery i noghen madhe; men hand^s saffde, at thet haffwer veret gamle damss sted aff arffwyldz tiid. Ath thii saa tiillstod och thiisse forscreffne 24 danemend saa wotne for meening herris mend, som forscreffne (!) stor, thet witner wii medt wore insigler hengydis nedhen for thette breff. Datum anno, die, loco supradictis.

463.

10. Aug. 1520.

»Christen Jebesen i Hasseriis bekiender sig skyldig at være til hr. Lauridz Nielsen, prior i den Hellig Aands closter, og meenige convent ibidem 40 mark danske penninge, som i Nør-Jutland genge og gieffve ere, og for samme

penge pantsetter hand bem. prior og kloster den fiering jord i Hasseriis mark, som hans hustru Birgitte Jensdaatter har arvet efter sin moder Inge Budisdatter, liggende til den gaard, Eskild Bruen nu iboer, at closteret skal i 40 aar nyde og beholde samme fiering jord til et fri, brugeligt og u-igienløst pant, men dersom de ellers deris arvinger efter samme termin vilde ved bem. 40 marks erleggelse indfri jorden og siden skulde blive tilsinds den igien at afhende eller pantsette, da skulde closteret være den nærmist. Datum Aalb. anno 1520 die Laurentii«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e. 69.

464.

24. Sept. 1520.

Pave Leo X befaler Abbeden i Sorø og Dekanen og Ærkedegnen i Ribe at fælde Dom i en Sag mellem Prioren i Aalborg Helligaandskloster og Biskoppen i Børglum. Prioren har klaget over, at Biskoppen gør ham Forfang i hans lovlige Ret til at udsende Bedere og Afladshandlere i Børglum Stift og opkræve Penge af disse.

Tr.: Danske Mag. 5 R. II, 214—16.

465.

II. Okt. 1520.

»Enn domsbreff, Riigens cantszeller dømmt haffuer, ii sinn datum 1520 torst-dagenn nest epther Dioniszi paa retterting wdii Ons wdgiffuitt, liiudenndis eblantt andet hannom tha epther forne skøde breff [af 20. April 1505, Nr. 315] och laugheudt, forne her prior Lauritz Nielszenn [i Randers Helligaandskloster] paa samme gaardt [hagde giortt] [c: 19. Okt. 1508, Nr. 342], tha haffde handt tilldømmt klosteritt forne gaard [c: Enggaard i Gullev Sogn] saa lenngi, att thenn laugheud er wed magtt och wrögitt«.

Uddrag i Dom af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrups Godsarkiv).

466.

1520.

Just Urne skænker noget Gods til Faaborg Helligaandskloster og skøder det til Prioren Peder Nielsen.

Aktstykker etc. udg. af Fyens liter. Selskab I, 134. Jvfr. Danske Atlas III, 541.

467.

1520.

Genbrev fra Prioren i Malmø Helligaandskloster om, at han har modtaget Oxie Kirke, som Kongen gav Hospitalet (jvfr. Nr. 459).

Ældste Archivreg. IV, 358.

468.

10. Febr. 1521.

Kong Christian II fastsætter, at Gejstligheden ikke maa drive Handel paa Landet.

Danske Mag. III, 297. — Jvfr. Kolderup-Rosenvinge, Gamle danske Love, IV, 17.

469.

20. April 1521.

Stormesteren giver nedennævnte Svend Mogensen Tilladelse til at indtræde som Munk i hvilket Kloster af Ordenen, han maatte vælge, paa Livstid.

Kopi i Istromenti 33, fol. 276 (Arch. di s. Spirito).

Pro Suenone Magni Daco licentia commorandi in quocumque conventu ordinis, ubi benevolos invenerit receptores.

Alexander etc. dilecto nobis in Christo Suenoni Magni domus nostre sancti Spiritus Haffnensis Roschildensis diocesis in regno Dacie ordinis sancti Augustini professo salutem in domino et Spiritus sancti consolationem. Religionis zelus vite ac mōrum honestas aliaque laudabilia probitatis et virtutum merita quibus personam tuam novimus insignitam nos inducunt ut ea tibi favorabiliter concedamus que tuis commoditatibus et devotioni fore conspicimus opportuna. Tuis itaque supplicationibus inclinati tibi qui hospitalis nostri sancti Spiritus Haffnensis predicti membri apostolici hospitalis nostri sancti Spiritus in Saxia de Urbe ordinis sancti Augustini verus et legitimus professor existis ut ad quecumque hospitalia seu domus vel conventus ordinis nostri predicti sancti Spiritus in quibusvis orbis partibus existentes ubi benevolos inveneris receptores declinare et inibi altissimo famulando in obedientia prioris dicti loci pro quanto tempore malueris etiam quoad vixeris vitam ordinis nostri ducere regularem ibique omnia et singula facere dicere et exercere ac omnibus et singulis privilegiis gratiis et indultis uti frui et gaudere libere et licite possis et valeas quibus in dicto conventu nostro Haffniensi in quo professus fuisti facere dicere et exercere ac uti frui et gaudere possis et valeas [ac] si in eodem moram traheres personaliter. Quo circa dilectis nobis in Christo preceptoribus prioribus et rectoribus hospitalium domorum et locorum nostrorum predictorum reliquisve ordinis nostri professoribus et aliis nobis quomodolibet subjectis ad quos spectat in virtute sancte obedientie precipimus et mandamus quatenus te Suenonem predictum cum a te requisiti fuerint priore tamen pro tempore dicti loci consentiente in verum fratrem ac si in dicto loco et conventu professionem emiseris recipiant et admittant teque aliorum fratrum dicti loci seu conventus numero et consortio aggregent et inibi quoad vixeris si tibi placuerit moram trahere et vitam regularem ducere permittant, quibusvis constitutionibus et ordinationibus ordinis seu regule nostre etiam in genere seu in specie editis confirmatis et approbatis etiam statutis et consuetudinibus particularibus dicti regni Dacie aut quarumvis aliarum provinciarum seu locorum et conventuum nostrorum etiam domus et conventus Haffnensis ceterisque in contrarium facienti-

bus non obstantibus quibuscumque. Datum Rome apud apostolicum hospitale etc. die 20. mensis aprilis 1521.

470.

20. April 1521.

Stormesteren anbefaler Helligaandsbroderen Svend Mogensen fra København, der dels paa den danske Ordensprovinses Vegne, dels for selv at søge Absolution hos Pavestolen, havde været i Rom, til at nyde Gæstfrihed under den lange og farefulde Hjemrejse.

Kopi i Istromenti 33, fol. 276 v. (Arch. di s. Spirito).

Pro Suenone Magni Daco viaticum.

Alexander etc. universis et singulis presentes nostras literas inspecturis pariter audituris salutem in domino et Spiritus sancti consolationem. Ut a juste itinerantibus omnis sinistre suspicionis occasio penitus amoveatur ac ne a quoquam ipsorum innocentie molestia inferatur expedit de illorum laudabili forma et conversatione ceptique causa itineris veritatis testimonium perhibere. Nunc quod cum alias lator presentium dilectus nobis in Christo frater Sueno Magni hospitalis nostri et domus eiusdem sancti Spiritus Haffnensis Roschildensis diocesis regni Dacie ordinis sancti Augustini professor de licentia vicarii nostri in regno Datie et prioris sui dicte domus nostre sancti Spiritus Haffnensis totiusque conventus eiusdem ad hanc almam Urbem causa beatorum Petri et Pauli apostolorum limina visitandi et ob suorum remissionem peccatorum ac nonnullorum casuum reservatorum absolutionem peregre professus fuerit et apud nos propter nonnullas speciales causas nobis a patribus hospitalium nostrorum regni Dacie scriptas pluribus mensibus moram traxerit in presentiarum petierit a nobis licentiam ad propria redeundi nos eidem qui tam longum et periculosum iter perficere cogitur paterno compatientes affectu dicto Suenoni ad conventum suum redeundi et ad quecumque pia loca in quavis orbis parte existentia ad que eundem Suenonem in huiusmodi reddito suo ut peregrinum proficisci seu quavis ex causa declinare contigerit accedendi et illic donec benevolos invenit receptores quiescendi et commorandi missas quoque et alia divina officia celebrandi et confessiones quorumcumque Christifidelium de consensu rectorum locorum illorum ad que pervenerit audiendi licentiam et auctoritatem tenore presentium concedimus et impartimur. Et nihilominus dilectis nobis in Christo domorum

hospitalium et locorum nostrorum ordinis sancti Spiritus preceptoribus prioribus et rectoribus quibuscumque nobis immediate aut mediate subjectis ubilibet existentibus et illorum cuilibet in virtute sancte obedientie ac sub pena maledictionis aeternae harum serie precipimus et mandamus, reliquos vero quoscumque Christifideles ad quos dominum Suenonem pervenire contigerit fraterne requirimus et hortamur quatenus eundem Suenonem ut verum fratrem nostrum et nobis obedientem contemplatione nostra apud se caritative et benigne suscipiant eidemque pro eorum posse de bonis sibi a deo collatis liberaliter subveniant illique donec apud eos moram trahere cogetur necessaria pro victu suo provideant et ministrent atque pietatis intuitu et Dei amore ut verum Romipetam et peregrinum nihil habentem commendatum habeant eique pro vite sue sustentatione pias elemosinas misericorditer elargiri dignentur non permittentes eundem a quoquam nostro aliquo indibite molestari mercedem condignam a bonorum omnium largitore pro tanto pietatis obsequio recepturi. Datum Rome apud apostolicum hospitale etc. die 20. mensis aprilis 1521.

471.

22. April 1521.

Præsten Peder Pedersen Toller skænker ved sit Testamente Københavns Helligaandskloster et Pund Malt og en Tønne Mel.

Rørdam, Tillæg 170. Kbhs. Dipl. IV, 388.

472.

23. April 1521.

Knud Rud beder sin Svoger Hr. Henrik Krummedige komme til hans afdøde Broder Mikkel Ruds Aartid, der skal holdes Søndag før Pintse i Helligaandsklostret i København.

Tr.: Vedel-Simonsen, Efterretninger om de danske Ruder I, 79—80.

473.

19. Aug. 1521.

Per Jensen i Visse (Nøvling Sogn) faar paa Flæskum Herredsting bevidnet et Syn over en Eng, der var høstet af Helligaandsklostret i Aalborg.

Orig. paa Papir i Aalborg Hospitals Arkiv. 4 Segl. (Bomærker).

Alle men, thette breff siær eller høre læsse, hielse vii Toerdh Bærtylssøn, foghet til Flæskom herris ting, Jes Jenssøn i Nøvling, Jes Pouelssøn i Feersløw, Jes Michelssøn ibidem oc Jes Jenssøn i Ooppelstrvp ewineliig met Gwd; kwngiøre vii for alle, at aar æffther Gwtz bōrd 1521 secunda feria post festum assumptionis Marie tha var skicket for oss paa Flæskom herris ting thenne

breffuiss Cristhen Pouelssøn, huilke ther bades oc fick eet fwlt tingsvitne aff 8 trofaste dannemen, som var Las Perssøn i Fielrow, Thames Lazarisøn, Jes Pouelssøn i Fersløw, Jesz Michelssøn ibidem, Anders . . wdssøn i Nøwling, Anders Thomssøn i Dall. Jes oc Knwd Bærtillssøn i Nørtranders, huilke 8 dannemen siæll oc sandhen, at the sage 6 synss . . . stanne for thenem . . . forscrefne tinng oc hiemledh Per Jenssøn i Visse jet fw . . syn offuer forscrefne Per Jenssøns æng, then Hellingatz (!) closther i Alburg haffuer opslaghen oc bort bijerit, legendis i Visse kiær. Item vontne oc forscrefne 8 mend, at the hørde samme dag paa forscrefne ting, at forscrefne Per Jenssøn tilstwd for tiingh oc tingisd[om], at then pæel, som stanner i forscrefne ængh, then twg han i siin eghen gord oc siællff sat then i forscrefne ængh. At saa er i sandhen, som forscrefuet stander, thet vintne vii met vore ænsegler trøckeness nedhen paa thette breff.

474.

7. Sept. 1521 (?).

Aalborg By skænker Helligaandsklostret Brugsret over en Del af Byens Grave.
Afskrift i Ny kgl. Saml. 4to, 747 a. »Sigillum adest«.

Wii efterskrevne Hans Bartholomæi, borgemester i Alborgh og vor kiæreste naadige herres lehnsmand til Aalborg slott, Mouris Jensen, borgemester ibidem, raadmænd og meenige almue i sammested giøre vitterligt for alle meth thette vort opne brev, at vii then Helligand til loff og thii fattige siuge folk, ther nu er og hendher at komme, til nøtt og gavn af voris synderligh kiærligheed og villie, paa thet ath thii dannemænd, brødre og siuge mennisker, som nu er og kommendes vorder, skall thess ydermeere bee gott for os og vore effterkommere, borgemestere og raad, haver undt og tilladet og nu meth thette vort obne bref undher og tilladher, at hæderlig oc reenlivet mænd, hr. Lauris Nielsøn, prior i then Helligands closter i Aalborgh, og meenige convents brødre i sammesteds og theris effterkommere skall og maa nyde, bruge, have og beholle all then part, som ligger nest vesten up til prior af Øø hans jord og saa vesten at indh til then nørre ende af then vester grave, som løber vesten ved fornefnte then Helligands closters kaalgaard til, theris fiskedam og behuf, dog meth saadan skiæll oc vilkor, ath skiær thet saa, at vor kiæreste naadige herre, konning Christiern, vill nogen sinde i sin tiid

have samme gamle grave upkasted igien for nogen byens beskiær-
melse, tha skall thet være qvit og frii igien til fornefnste Alborg
bye. Thii kiendes vii os eller vore effterkommere inghen lod eller
retteheed at have i forskrevne grave i noghen maade, uden som
forsavd er. Til ythermeere vitnesbyrd henge vii vort stads ind-
segell nedhen for thette vort obne brev. Datum Alborgh anno
domini 1523 (!) profesto nativitatis Mariæ.

475.

Nov.—Dec. 1521.

*Kong Christian II bestemmer i sin »Gejstlige Lov«, at af Vrag, hvis Ejer-
mand ikke kendes, skal Kongen have de to Tredjedele; Resten skal dels an-
vendes til at holde Messe for de afdøde skibbrudne, dels sendes til Køben-
havn og overgives til de to Borgere, der ere Forstandere for Hospitalet (=:
Helligaandsklostret).*

Kolderup-Rosenvinge, Gamle danske Love IV, 66.

476.

6. Jan. 1522.

*Kong Christian II bestemmer i sin »Verdslige Lov«, at ingen Klostre maa
udsende Bedere undtagen Sortebrødrene, Graabrødrene, Karmeliterne og
»Helligesthuss Brødre aff Scti. Augustini Orden«, samt at Gejstligheden
ikke maa købe Jordegods, ej heller maa der testamenteres Jordegods til Kir-
ker eller Klostre, men kun Guld, Sølv eller Penge.*

Kolderup-Rosenvinge, Gamle danske Love IV, 115 og 118. — I »Gejstlige
Lov« (ibd. 58) kaldes Helligaandsbrødrene »the Prester, som ere y Hospi-
taler och siges at vere af Sancti Augustini Orden«.

477.

7. Febr. 1522.

*Peder Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Faaborg, hænger sit Segl under
et Brev fra Jakob Hardenberg til Hvedholm.*

Vidisse i Top. Saml. Perg., Søholm Nr. 2.

478.

24. Febr. 1522.

*Peder Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Faaborg, anbefaler den syge Jens
Pedersen, der vil søge Lægedom hos St. Jakob i Compostella.*

Tr.: Aktstykker etc. udg. af Fyens liter. Selskab I, 135—36.

479.

30. Aug. 1522.

*»Enn landtztings dom ii sinn datum 1522 løffuerdagenn s. Augustini paa
Wiborig landtztting raadhusz wdgifuitt, liindendis eblantt anditt, ther samme
stedtz skickitt att haffue weritt welbyrdige suennd Niels Luno paa sinn och
sinne søskindtz wegne, och war epher her Mogenns Gyøes befaling att møde
her ii rette iidag, 8 wger nest forledenn war, med wellærd mand her Jenns
Nielszenn, prest ii thet Helligaandt kloster ii Randers, om enn gaard ligen-*

dis ii Houelbiery heritt ii Guløff sognen, som kallis Enggaardt, och bleff ther paa bode siider stoffnitt ii rette at møde her ii dag. Tha frambar forne her prior ett skøde och gaffuebreff, som frue Elsa, Anders Munckiis høstru, hagde for sinn siels salighed giffuitt och skøtt samme gaard tiill forne kloster [Nr. 315], och ett doms breff [Nr. 465], som Riigens cantzeler hagde wdgiffuitt liudendis, att hand epher samme skøde och gaffue-breff och enn laugheudt [Nr. 342], som forne her prior hagde giortt paa samme gaard, tha haffde hand tiildømtt klosteritt forne gaard, saa lengi att thenn laugheud er wed magtt wrøgitt. Ther emod frambar forne Niels Luno ett skøde breff liudendis, thet frue Karenn hunn hagde soldt och skøtt hans fader Jeppe Lonno samme gaard met all sinn tillegelse, huilchenn skøde breff, som findis ii sinn datum att were 8 aar elder end forne skøde och gaffue breff, som klosterit [haffuer]. Och frambar forne Niels Luno her Mogens Gyøs breff wdgiffuitt paa Randers raadhusz lyudendis, att thet bleff saa talitt emellom forne her prior och forne Niels Lunno till miindelighedt, att war thet saa, att forne Niels Luno hagde rett tiill forne Enggaard, forne her prior och hand om trettis, tha skulle thenn laugheud, som giortt war paa forne gaard, inthet hinder ii thenn sag, naar thii kam tiill landtzting Tha epher tilltalle, giensuar, breffue och beuiszning, som tilstede war, bleff saa tillsuaritt och aapaa sagt for enn rett, att epherthii forne her prior hagde welluiligenn for her Mogens Gyøe sielff traaditt fra sinn laugheudt, och forne skødebreff, som forne Niels Lunno frambar, er 8 aar elder end forne klosters breff, som forit staar, tha bør forne Niels Luno och hanns søskindt forne Enggaard med all sinn tillegelse att haffe, nyøde och beholde, saa lenngi nogenn kommer for osz med beder beuiszning.

Uddrag og Referat i Dom af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrups Godsarkiv).

480.

1522.

Indskrift i Randers St. Mortens Kirke i St. Johannes Kapel.

Marmora Danica II, 120. — Indskriften stammer iflg. Resen fra 1522.

Johannes dei gratia Rex Dacie, Svecie, Norvegie & qvi fundavit primo hunc locum quique in Domino obiit anno domini MDXIII 20. Januarii reqviescat in pace

481.

1522.

Jens Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Randers, forpligter sig til at udlægge en Gade »øster fra« Klostret til Gengæld for den Svejbog og Gang, som man 6. Nov. 1505 (Nr. 319) havde forpligtet sig til.

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. V, 79—80.

482.

1522.

Kong Christian II's Sekretær Peder Villadsen meddeler Kongen, at Prioren i Helligaandsklostret i Randers paa Kongens Forlangende om en Skat paa Tredjedelen af Formuen og Tredjedelen af forrige Aars Indtægt havde svaret, at Klostret var i 3000 Marks Gæld, og at han ikke saa' Mulighed for

at betale 100 Mark deraf; endvidere at Prioren i Aalborg havde meddelt ham, at Kongen vilde give ham Henstand, indtil han selv kom til Landet.
Kirk. Saml. 3. R. II, 568.

483.

22. April 1523.

»Een fundatz paa Randers hospitall, dateret Dronigborg«. *Ældste Archivreg. II, 111. — Aaret er urigtigt.*

484.

II. Juli 1523.

Laurids Nielsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, afstaar til Hr. Predbjørn Podebusk et Bol i Haverslev og faar til Gengæld et Bol i Saltum.
Orig. paa Perg. i Top. Saml. Hanherreder, Nr. 6. 2 Segl. 1) G. S. 720.
2) G. S. 718.

Jegh Lauris Nielssøn, prest oc prier i then Heligeands hwss i Aalborigh, gjør vitterligt for alle, at jeg met mennigh conuentis vylie oc samtøck haffwer seth ower eth kerlig och wenligh mage-skyfft met erwerdugh oc welbyrdugh man her Prebiørn Podbusk tiill Wosborygh, ryddher, oc hans kiære hosfrve, frwe Annæ Maurisdatter, i saa madæ, ath thii skall haffwæ, nyde, brwge oc beholle eth vor clostheres boel, som vii haffwer ligyndis i Haffwersløff sogen i Haffwersløff by, som Sewerin Bertelsøn nw i boer och gywer tiill aarligh skyld eth pund korn met andræ smaa redsell och dags verk. Ther imodh skall wii haffwe eth boel, ligindis i Saltom torp ther nordest oc vesterst i byen nest hwoss vor clostheres gorde, met hendis retthehedh oc tiilligelsse. Thii tiilbyndher jegh meg, myne efftherkomere, prier oc conuenthet i forscreffne Heligeands closther, ath frii oc frelsse, hiemell oc tiilstaa forscreffne her Prebiørn oc hans kiære hosfrve och begis theriss arffwyngh for hwer mandz tiiltalle, som ther paa kan tale met retthæ. Tiil ydhermere forwaringh oc stadfestellss hengher jech myth priersdomss oc conuentis ingsegler nedhen for thette wort obne breff. Datum Aagord anno domini 1523 die sancti Ketilli confessoris.

485.

1523.

Helligaandsklosters Jord og »Spitalie Stræde« paa Rosengaarden nævnes.
Kbhs. Dipl. I, 336.

486.

1523.

Hr. Jens Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Randers, afstaar til Randers By en Fiskegaard og Eng, som var skænket Klostret af Borgmester Rasmus

Pedersen og Hustru Ane Ovesdatter, mod at slippe for Restancerne af Jordskyld m. m. og Forpligtelsen til at vedligeholde Randers Bro og mod en aarlig Afgift af en Tønde Helt.

Rosenørn, Greve Gert og Niels Ebbesen I, 431.

487.

10. Aug. 1524.

Rigsraaden Niels Høg til Eskjær faar et Slagtilfælde i Helligaandskirken i København og dør 9 Dage efter.

Script. rer. Dan. II, 577.

488.

5. Sept. 1524.

Morten Thamsen af Helligaandshuset i Aalborg m. fl. bevidne, at Biskoppen af Vendsyssel aldrig har faaet Skat eller Hjælp af Kirkerne paa Læsø.

Danske Atlas V, 393.

489.

7. Okt. 1524.

Væbneren Knud Gøye af Kjærstrup skænker Helligaandsklostret i Nakskov en Gaard i Næsby (Vestenskov Sogn), en øde Gaard i Horslunde Sogn og en øde Gaard i Øster Løjtofte mod Sjælemesser og Optagelse i Ordenens Broderskab.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Nakskov. [9 Segl]. 1) A. S.; E. XIX. 22. 4) A. S.; L. XXIII. 18. 6) A. S.; G. XIV. 2. 7) A. S.; H. XIII. 3. 9) Brudstykke.

Jegh Knwdh Ghyæ aff Kiestrwpp aff vaaben gør vittherlighth oc kendis megh for allæ y thette myth obnæ breff, ath jegh meth myn fry wiilghæ, raadh oc samtøck hawer wndt oc giffweth oc freeseligh vnder oc giffuer, skødær oc affhender tiil ewindeligh tiidt oc eyæ fraa megh oc myn sandh arwyng hæ oc indh till then Helligandz klosther, hospitall oc conwenth y Naxskow, paa theth ath Gwdz loff kan forøgeess oc formeres, Gudh oc then werdughe Helligandh tiil loff, heder oc æræ, meg oc myn kiæræ høsfrwæ oc børn oc beggess vaaræ foreldher tiill hielp oc trøsth tiil wore seelyss salighet oc alle crisnæ sielæ tiil raaw oc lyssæ teessæ effterscreffne gorde oc gootz, som er først en gordh lygendis y Neesby y Westhenskoff sogen y Sønderherreth i Laalandh, som Lawris Rænycksøn nw paabaer oc giffwer tiil arlighe landgyllæ en pwnd bygh oc femthen skellingh meth syn aarligæ tienesthæ oc gesterii. Item en ødhæ bolig y Horslwndh sogen y Nørreherreth hii Laaland, som Hans Thygissøn nw hii wære haffuer, skyllær tiil aarlighe landgille eth pwnd bygh oc en skelling groth meth syn aarligh tienesthe oc gesterii. Item en ødhæ boligh hii Østher Løgetoffth hii Løgetoffthæ sogen hii sammæ herreth hii

Laalandh, som Niels Morthensøn hii Noorlwndh hii væræ haffuer nw, skyllær tiil aarligh landgille eth pwndh bygh, oc met syn aarlige tienesthe oc gesterii ath niwdhæ, brwghæ oc behollæ tiil then Helligandz closther, hospitall och conwenth hii Naxskow tiil ewindeligh eyæ, eyæ skwllendis alle forskreffne gordis, giotzyss, grwndz reethe tiillegylssæ, som er aghær, engh, skow oc mark, woth oc tiwrth, ryss oc rwdh, fægongh, fiskæwanth, dam oc damsbwndh, inthet vndertagyth hii nogher madhe, meth hwat helsth naffn thet neffnes kan eller lygyndis er inden fyræ markeskeell eller nogher andersteth, dog meth saadanth skeell oc wilkor, ath priær oc menighe conwentz bröder, som nw ære eller effterkommendis worder hii forskreffne Helligandhyss klosther, hospitall oc conwenth hii Naxskow, skwllæ holle for megh. myn kiære høsfrwæ oc børn wore sielæ oc allæ wore forelderss siæle met alle crisne siæle en ewyge gwdztienesthe, som er en siwnghen siælæmesse hwer mandagh om aareth tiil ewyge tiidt wbrødeligh ath hollæ om morghen, førsthæ fem slar, met trendhe collecther, then førsthe for megh, myn høsfrwæ oc børn oc saa for myn fader oc moder oc for alle mynæ forelder, som er Deus qui nos patrem et matrem etc., then anden for alle crisne sielæ, som er Fidelium etc., then trydyæ for leffwendis oc døde, som er Omnipotens s. d., qui vivorum dominaris simul et mortuorum etc. Item om saa vaar, ath ther kam nogher merkeligh høfftiidt om mandaghen, som er Jwlædag eller andræ storæ høfftiidt, ath siælæmesse matthe ey wæll holles, tha skal conwentz brødere holle messe aff samme høfftiidt eller aff then Helligand meth trendæ collecter, then førsthe aff messen, then anden Deus qui nos patrem etc., then tredyæ Omnipotens s. deus etc., som forskreffuit stor. Item haffuer jeg prior och menighe conwentz brødhere annameth oc deylactygh giorth velburdig mand Knwdh Ghyæ, hanss høsfrwæ, børn oc foreelder hii worth brøderskaff oc giører them lodhtaghen aff alle thee godhe gierninger, som gøris hii then Helligandz klosthære offuer alle cristhendom. Item hier wdtøffuer beplycther jeg megh Knwdh Ghyæ oc myn sandh arwinghe forskreffuet then Helligandz klosther, hospitall oc conwenth y Naxskow, priær oc menighe conwenthz brødre, som nw er oc hereffter tiil ewygh tiidt kommendis vorder, forskreffne gorde, gootz oc grwnth meth alle theris reethe tiillegylssæ, som forskreffnæ stander, fry hiæmmell oc fwlkommeligh tiilstaa for hwerss

mandz tiilltall. therpaa kan talæ meth reeth hii nogher madhe. Item skedhæ thet segh saa, thet Gwdh forbiwdhe, ath noghera gorde, gootz, reenthe eller tiillegelssæ bleff forskreffne klosther. hospitall oc conwenth affwonden meth noghen reethegong, enthen meth kyrkeloffwen eller meth landzloffwen, for myn hiæmmellss brøsth skyldh, tha beplycter jeg meg oc myn sandh arwyngæ ath vederlegghe oc følestæ giør[e] forskreffne klosther oc conwenth saa goth gootz aff renthe oc beleylygh inden eth halff aar, ther nesth effter kommendis worder, oc hollæ forskreffne klosther oc conwenth aldeliss skadheløsth forwdhen allæ dyælemaall oc trette. Item skedhe thet seg saa, thet Gwd forbiwdhet, at noghet aff forskreffne gootz eller renthæ worthe kloster eller conwenth affwondeth met nogher rettheogongh oc ey fick følesthe ighen inden thet halffue aar, som forskreffuet stoor, tha skal prier och conwentz brøder haffue fwllmact at ladhe them indhføris hii myth gootz eller myn arwyngis gootz, saa goth hii rænthæ oc beleylighet, som thet vaar, ther wor fraa them wondhen, tiil saa lenghe, ath klosther oc conwenth for følesthe ighen therfore, oc holler klosther aldelyss wthen skade. Item skedæ thet saa, thet Gwdh forbiwdæ, ath forskreffnæ tienesthe eller messæ ickæ holless, oc kan merkelæ brøsth fyndis therpaa oc kan bewissess met danmeen oc dannequinne, tha skal jeg Knwth Ghyæ eller myn sandh arwingæ haffue fwllmact ighen ath kalle samme forskreffne gorde, gootz fraa then Helligandz kloster oc conwenth oc skecketh eth andhen steedh, som ville holle saadanne Gwdz tienesthe tiil ewige tiidt. Tiil beder forwarrels oc stadfestelss tha hengher jeg Knwth Ghyæ myt indzeglæ met vilgæ oc wydskaff nedhen for thette myth obne breff meth flæræ velbwrldigh oc ærligh meen, tiilbedendis ath beseglæ thette myt obne breff met megh, som er her Oluff Holgerssøn paa Bønetzordh, heer Johan Oxæ aff Nielsstorpp, Otthe Holgerssøn, høwyssman paa Aaleholm, Jøren Graa, landzdommer hii Lolandh. Otthe Klawssøn aff Bærytzordh. Lawris Matzen aff Oolstorpp. her Lawris Persøn, sognepresth tiil Landekyrkæ, her Peder Rasmussøn, sognepresth tiil Ærendeløff, oc Herman Geritsøn, raadmandh y Naxskow. Giffuet oc skreffuet y Maribaa sancte Birgitte dagh, aar effter Gwdz byrdh twsynde femhwdreth tyffwe oc fyre.

490.

22. Okt. 1524.

Paa Kongens Retteeting, der holdtes i Helligaandsklostret i Randers, paa-dømtes en Sag angaaende Præsten Jens Pedersen i Sal, der havde slaaet Anna Jensdatter ihjel. Tilstede var Biskop Jørgen Friis, Hr. Mogens Gøye, Knud Henriksen (Gyldenstjerne) og Ejler Bryske.

Top. Saml. Perg., Houlbjerg Herred Nr. 47.

491.

29. Dec. 1524.

Hr. Jørgen nævnes som Prior i Helligaandsklostret i Malmø.

Kbhs. Dipl. II, 221.

492.

1524—26.

Der opkræves Landehjælp af Skagen Kirke samt 30 Mark af Saltum Kirke.

Danske Mag. 4. R. II, 48.

493.

10. Febr. 1525.

Væbneren Thorlaf Bilde skjøder med sin Søsters Samtykke til Helligaandsklostret i Aalborg al sin Del i Hassinglund, at besidde paa samme Maade som den anden Part deri, hvilken Klostret forhen havde købt af hans Søkende.

Tr.: Danske Mag. 5. R. II, 216.

494.

6. Marts 1525.

Vidne af Nakskov Byting om, at Jens Dænæ skænkede Nakskov Helligaandskloster en Gaard i Fæbæk (Bøstrup Sogn) mod Sjælemesser.

Orig. paa Perg. i Top. Saml. Nakskov. [9 Segl]. 1), 3), 7) Bomærker.

Jegh Jens Matzen, byfogeth y Naxskow, Per Syworssøn, Rasmus Clawsøn, som borgemesthere ære, Otthe Skredher, raadman, Morthen Syworssøn, Poill Bærgher, Knwdh Lawrissøn, Per Olsøn, Per Laadwygh, borgher y sammæ sthet, wii gøre vittherligt met thette worth obne breff, ath aar effter Gudz byrdh 1525 then mandagh nesth foræ sancti Gregorii dagh tha wor skicketh for woss oc fore manghe dannemen flære oppaa worth bytynggh Naxskow, som then dagh søckt ware, hedherligh oc reenlifweligh man Esbern Ipsøn, presth oc prior y then Helligandhiss klosther y Naxskow, bedis han om eth vwillyckt tyngsvyndhe, hworledis Jens Dæn han giordhe hannem thet skødhe paa syn gordh, lyggendis paa Langhelandh vti Fææbeck, som Hans Nielssøn nw paabaaer i samme gordh. Tha tiillmelthe fogetthen en beskedhen man Morthen Syworssøn, ath han skall tiil sikh taghe 11 dannemen, som vore Poill Bergher, Knwdh Lawrissøn, Baa Nielssøn, Hemmynggh Olssøn, Per Ollsøn, Jens Aagessøn, Mawness Haghensøn, Jenss Klawssøn, Hans Tygyssøn.

Andress Egebøllæ oc Rasmus Nielssøn, hwilcke 12 forde danne-
 mendh, som affgynge oc welberoddhe ighen yndkwmmæ paa forde
 tynggh, alle met en røsth vynneddhe oc sawdhe paa troo oc san-
 nynghen, ath the sanneligh saa oc hørde samme dagh, thet Jens
 Dænæ stodh sammæ dagh paa worth bytynggh Naxskow oc skøtthæ
 hederligh oc reenliffweligh man Esbern Ipsøn, presth oc prior y
 then Helligandz kloster y Naxsko, syn gordh lyggendis paa Langhe-
 landh wti Fæbeckt. som Hanss Nielssøn nw paaboer y sammæ
 gordh. som giffwer aarlighaarss tiil landgillæ aff samme gordh
 tree ortwgher bygh oc atthen sk., eth lam, tw geess, tw par hønss,
 en tønne haffræ eller otthe sk. tiil gesterii, met all syn renthæ,
 som forskreffwet stor, oc forde gord oc grwndh met all hanss retthe
 tiilligelssæ skødhe fornæ Jenss Dænæ fraa segh oc syn høsfrw In-
 gher Dænæss oc beggess theris sannæ arwnghe oc indh tiill Hel-
 ligesthwss i fornæ Naxskow tiill ewerdeligh eydom beholle skwl-
 lendis met skow, mark, agher oc engh, ryss oc roodh, fiskewandh,
 fægongh. dam oc damsbwndh, all then dyell, som samme gordz
 retthe tiilllegelssæ ær indhen alle 4 markeskeell, och wiil jegh
 Jenss Dænæ ware fornæ Helligesthws oc theris (!) conwentz brø-
 dhere fwle hemell tiill forde gordh oc grwndh effther myth skødhe-
 breffz lydelsse, som fornæ prior Esbern haffwer paa samme gordh
 oc grwndh. Men vordhe fornæ gordh oc grwndh then Helligandz
 kloster i fornæ Naxskow eller theris conwentz brødhære affvondhen
 met landzloff eller kyrkeloff met nogher andhen rettheongh, tha
 beplycter jeg Jenss Dænæ megh oc myn høsfrw oc beggis wore
 sandhe arwnghe ath væderlegghe then Helligandz kloster i fornæ
 Naxskow saa godh en gordh ighen inden 6 vgher ther nesth effter
 kommendis eller saa manghe penningæ ighen, som sammæ gordh
 galth. Oc bleff forde gordz skødhe stædygth melth, oc ther vor
 inghen gienmooll ymodh, thet saa 12 dannemend haffwe wyndhet
 for oss. Tiil vyndisbyrd tha henghe wii woris indzeglæ her ne-
 dhen for thette vorth obne breff. Datum anno die loco vt supra.
 Item for fornæ gordh oc godz beplichter vii oss, prior oc menighe
 conwentz brødhære, som nw æræ eller effterkommendis vordher i
 fornæ then Helligandz kloster i Naxsko, ath holle en leesth messæ
 om løwerdaghen Vor Frwæ tiil loff, hedher oc ære om morghen,
 først fem slar, tiil ewygh tiidt, oc Jens Dænæ, hans høsfrw Ingher
 Dænæss oc beggis theris børn oc alle theris forreldære tiil hielp

oc trøsth tiil theris syæless salighet oc alle crisnæ siælæ tiil raaw oc lyssæ at holle wbrødelighe tiil ewigh tiidt. Item war thet saa, thet Gudh forbiwdhe, ther kam merkelighe brøsth paa fornæ messæ, ath hwn icke holless oc var bewisseligth met dannemen, tha skall fornæ Jenss Dænæ oc hans høsfrwæ Ingher Dænæss eller beggis theris arwingæ haffwe fwllmackth ighen at kallæ fornæ gordh oc skicket eth annen sthet, som viill fornæ messæ oc gwtdztienesthe hollæ, som vor conwentz breff indholler. som wtgaffis anno domini 1525 sabbato quadragesime etc.

495.

20. Marts 1525.

Kong Frederik I befaler Magistraterne i Randers og de andre Købstæder i Aarhus Stift ikke yderligere at besvære Gejstligheden med borgerlig Tyngge.
Tr.: Kirk. Saml. 4. R. VI, 333--34.

496.

11. Sept. 1525.

Lavrids Nielsen, Prior i Aalborg Helligaandskloster, lader ved Poul Lauridsen i Klæstrup tage Lavhævd paa al Klosters Ejendom i Hornum Herred.
Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv. [8 Segl].

Alle menn, thette breff see eller hører læsis, kwndgiører wii Jenss Hansøn, foghet tiil Hornumheritz thingh, Jørghen Hansøn, Knuth Seuerinsøn, Jenss Andersøn i Synderholm, Jacob Persøn i Buderop, Nis Bwss i Lerrie, Ytti Persøn i Nybe oc Nis Jensøn i Hørsom met thette wort obne breff, at aar vnder Gutz byrd 1525 mandag nest effter Vor frue dag natiuitatis vor skicket paa forschreffne ting Pouel Laurissøn i Clestrup paa then Heligeandz hwsess wegne wti Oleburgh, esket oc fick eth fult standendis tingswitne aff 8 wwildige logfastet dannemenn, som er Jørghen Hansøn, Per Seurinsøn i Wolstrop, Nis Jensøn i Hersom, Lass Laurissøn i Wolstrop, Jenss Seurinsøn ibidem, Per Jensøn ibidem, Tonness Knutsøn i Bunderup oc Oluff Jensøn i Hornum, huilcke 8 dannemenn endrecthelig wunne paa theris gode tro, siæl oc sannæ, at the hørde oc saa oc them fwld witherligt er, at her prier Laurris Nilsen i then Helligeandz hwss i Alburg hanss loghøringhe stodh innen alle fire stocke paa forschreffne ting oc ludelig kwndgiorde. at forschreffne her prier giordhe syn lagheheffdh met syne prester, indgiffne brødre oc gode selffeyghere paa thette effterscreffne gotz, som forschreffne closter haffuer i Hornumherit, effter thi som fagedhen oc menighe tingsdom hanum for rette tilfunne. Fyrst ind-

wardhe hann en gaard i Dyrdrup, som Lass Bwnde iboer, met en fering offuer all Dyrdrup marck oc ther tiil halff mølle holmss eng, som liggendis er i Vegerby sogn østen oc norden met then aa, som løber mellom Skiffwom oc Astrop. Item en gaard i Syn-derop, som Morthen Nielsøn iboer, met en fering jord offuer all Søndrop marck. Item en gord i Hyllestet, som same closter fick til magheskyffth aff Wogn Morthensøn, som Moghenss Persøn iboer, met en fering jordh. Item en gaard i Hetz, som forscreffne closter fick til mageskyffth aff biscop Nielss Friiss aff Wiburgh, oc hann kiøfftæ aff Vesteni Laurissøn, som Lass Mourissøn iboer, met en fering jord over all Hetz marck. Item en gaard i Bradstedh, som Lass Symensøn iboor, met en fering jord offuer all Bradstet marck. Item en gaard i Hornum, som Seurin Laurissøn iboer, met en fering jord over all Hornum marck. Item Vester-gaard i Clestrop, som Pouel Laurissøn iboer, met syn rette jendield, som hwn kann findis aff arildstiidt, oc ther tiil eth byggestedh i Woxløff, som ligger mellom Jenss Axelsønss gaard oc Seuerin Axelsønss gaardh, met en fering jord offuer all Voxløff marck. Item too gaarde i Hatzerris paa sancti Jørgkens wegne, som Jess Toordsøn nw iboor, met en fering jord oc Jost Persøn met halffannen fering jord offuer all Hatzerris marck. Item thettæ forneffneth gotz indwardhe forscreffne her prior met all syn tiilliggelsæ for thenn Heligheandz hwsess i Alburg rette gotz och eyendom met ager oc eng, fortæ oc fæledh, indemarck oc wd-marck, wott oc tywrtt, haart oc bløtt, lyngslett oc torffgrofft, hede oc marck, fisk watn oc fængang alle 4 vegne tiil marckemodhe, som ther nw er tiil oc haffuer tiil wæreth aff arildstiidt. Oc forscreffne hanss loghøringhe stodhe innen alle 4 stocke oc mæltæ hanss lagheheffd, som hann loglige giorde i laghe tiidh oc loghlig wor tilbuden oc tiilfunnen, widh syn fuld magt at bliffue, tiil hw kann ryggis effter loghen. At thi saa wunne for oss, som forscreffuith staar, thet witne wii met [wore] indsegle hengendis nethenn for thette wortt obne breff. Datum [anno, die et loco] supradictis.

497.

23. Okt. 1526.

Frederik I befaler Menigheden i Skagen at betale den sædvanlige Rente og Redselkorn til Helligaandsklostret i Aalborg, som ejer Kirken.

Tr.: Jydske Saml. 2. R. III, 268—69.

498.

15. Marts 1527.

Paa Malmø Byting behandles en Sag mellem Borgmester Hans Jensen og Hr. Anders, Prior i Helligaandsklostret.

Malmø Stadsbog 1503—48, S. 141.

Anno domini 1527 fredagen nest fore sancte Gertrudis paa vort radhuss her uti Malmø vor skicket fornumstigh mandt Hans Jensen, borgemester, kerde och tiltaldde hederligh mandt her Anderss, prior uti then Helligands closther her samme stetz, om en frii utganh oc indganh aff synder aff forne Hans Jensens stenhuss gardt, som hand nu selff uti bor, oc saa uti nør egemmen then gardt, som Asser Hwæde, fordom borgere her ii Malmø, udi hode oc nu ligger tiill Helligestis closter, paa hvilken indganh oc udganh forne Hans Jensenn lagde udi ræthe et besegelt køffue oc skøde breff, som Morthen Persen, borgere her ij Malmø, haffde solt oc skiødt fran siigh oc siine arffuinge oc indtiill beskedenn mand Lauris Simonszen oc hans arffuinge samme indganh oc utganh met meget annet jordegotz syndhen fraa hans gordt oc gotz etc. Thaa i dagh epher inthall oc gensvar oc breff, som forne Hans Jensen lagde for oss uti rethe, thaa bleff ther paa sagt, oc forne prior selff vedttogh at indkomme her uti retthe i dagh 6 uger met hvis breff oc beviss, som hand oc closter haffue emodt Hans Jensen paa samme indganh oc utganh, oc liide, hves logh oc retth er ii thenne sagh etc.

499.

Juli 1527.

Paul Helgesens Brev til Borgemester Niels Stemp i København om bedre Ordning af Hospitalsvæsenet.

Tr.: Poul Eliesens danske Skrifter I, 143 ff.

500.

21. Aug. 1527.

Frederik I tager Aalborg Helligaandskloster under sin Beskyttelse og stadfæster alle dets Privilegier.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, Nr. 66. Kongens store Segl med 8 Skjolde. Afbildet i Fabricius, Danmarkshistorie II, 132.

Vii Frederich met Guds nade Danmarcks, Wendis oc Gottis koning, vdualdt koning till Norge, hertug y Slesuich, Holstein, Stormaren oc Diitmersken, greffue y Oldenborrig oc Delmanhorst, gjør alle witterligt, att wii aff wor sunderligt gunst oc nade haffue nu tagetth, annameth och vndfanghen och met thette wort obne breff taghe, anname oc vndfanghe oss elskelige her prier och mene

conuentt vthii then Helligandzs closther y Olborrig, theris hion, thiener, godz, rørendis oc vrørendis, ehuaadt thet helsth er eller wære kand, engtett vnderagetth, vdy wor koninglige heghen, wern. friidht oc beskiermelsze besunderligen at forsware och fordagtynghe till alle retthe. Thesligiste haffue wii aff samme gunst oc nade fwlbyrdt, samtyckt oc staffesth och met thette wortt obne breff fulbyrdhe, samtycke och staffesthe alle the nader, gunster. frihedher oc preuilegier, som forskreffne closther oc conuentt nadeligen vnth oc giffueth er aff wore forfederne framfarne koningre (!) y Danmarck, wedt alle theris ordt, artickle och pwncther, som the indholle, y alle maade. Thii forbiwdhe wii alle, ehuo the helst ere eller wære kwndhe, serdelis wore fogetther, embedzmenndt och alle andhre, forskreffne con[u]entt eller closther her emodt hindher eller hindher lade eller forfang at giøre vnder wort hyllest oc nade. Giffuet y wor stadt Otthenszø ottensdagen nesth efftir Wor frue dag assumptionis aar etc. 1527. Vndher wortt signete.

Ad mandatum domini regis proprium.

Vtenhofer cantzler.

501.

23. Aug. 1527.

*Et Bosted i Dragør siges at ligge østen op til Boder, der tilhøre Helligaands-
huset [i København].*

Kbhs. Dipl. II, 225.

502.

23. Sept. 1527.

*Helligaandsklostret i Randers sælger adskillige Huse, deriblandt et Kapel, og
noget Jord. Prior er da Mester Niels.*

Tr.: Kirk. Saml. 4. R. I, 766—67.

503.

1. Febr. 1528.

*Hr. Jens Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Randers, skøder til Hr. Mo-
gens Gøye Eistrup i Aarslev Sogn.*

Eline Gøyes Jordebog 392—93.

504.

14.—16. Juni 1528.

*Borgmesteren og en Borger i Randers undersøge, om Messerne holdes i Hel-
ligaandsklostret efter Fundatsernes Ordlyd, og finde, at dette ikke er Til-
fældet.*

Danske Mag. 3. R. V, 24.

505.

5. Sept. 1528.

*Hr. Niels Boesen, Prior i Faaborg Helligaandskloster, faar Kong Frederik I's
Bekræftelse paa Christian II's Gave af Faaborg Sognekirke, dog først efter
Hr. Hans Lauridsens Død.*

Tr.: Fred. I's danske Reg., 178—79.

506.

10. Okt. 1528.

Frederik I bevilger Malmø Borgeres Begæring om at maatte anvende Graabrødreklostret til Hospital og Helligaandsklostret til Raadhus, dog først, naar de derværende Præster og Brødre ere »ude«.

Tr.: Malmø Stads Urkundsbok I, 76—77. Fred. I's danske Reg., 181, der har Datoen 8. Okt.

507.

21. Nov. 1528.

Ærkebiskop Aage Sparre skriver til Magistrat og Borgerskab i Malmø og advarer dem mod de to Prædikanter, Hr. Hans Spandemager og Hr. Claus Bødker.

Tr.: Danske Mag. IV, 236—39.

508.

1528.

Bønsskrivelse fra Anders Jensen, Prior i Malmø Helligaandskloster, til Hr. Henrik Krummedige.

Orig. paa Papir i Pers. Saml., Henrik Krummedige. Segl med Dobbeltkorset og Bogstaverne A. J.

Ydmyleg tiillskriffwelsse met Gwd. Maa i viide, kære herre Henrick, at vort kloster er nw skycket i stoor armod oc fattigdom, besynderlige paa fetallee, mad oc drycke, hwecket jeg oc alle conuentis brødre bedher edher for Gwtz skyl oc at betencke oss, met hwat i viille selffwe, oc serdelis noghet for then tyenyste, som haffwe at holle for ederss strenghet oc ederss kære frwe oc foreldere leffwendis oc dødee etc. Kære herre, thette er vor ydmyge bøn till eder. Gwd kende, vii haffwe nw behoff, om vii noghen tiid haffwe hafft behoff i vore dage. Thet gaar nw saare skarskelige till for oass, thet kende Gwd. Oc viille vii gerne være ederss strenghetz cappellaner, tiill Gwd thet yderste, Gwd giffwer oss syn nodhe ther tiill baade nat oc dag etc. Her med eder Gwd beffalindis oc then verdug Helliand. Anno domini 1528.

Oc haffwer løn aff Gwd, kære herre Henrick, for edre gode laxe, i sende till kloster syst.

Broder Anderss Jenssøn, prest oc prior i then Helliandz kloster i Malmø.

Udskrift: Tiill verdbyrdyg man oc streng ryddere her Henrick Kromdige paa Monstrvppe ydmylige sendis thette breff etc.

509.

26. April 1529.

Biskop Lage Urne skænker ved sit Testamente Københavns Helligaandskloster 10 Mark, to Pund Malt, to Pund Mel og en Tønde Smør.

Danske Mag. 3. R. III, 215.

510.

1. Juni 1529.

Kong Frederik I udsteder et Beskærmelsesbrev for Hr. Peder Plog, Prior i Helligaandsklostret i København, og alle »Præster og Sædskende« samt for Klosters Ejendele, med Stadfæstelse af de af de tidligere Konger forundte Privilegier.

Tr.: Hofmans Foundationer X, 151.

511.

5. Juni 1529.

Kongen giver Malmø Magistrat og Borgerskab Tilladelse til at inddrage alle de gejstlige Ejendomme i Byen, der tilhøre Altre, Vikarier og Gilder, og anvende dem til et almindeligt Hospital, en Skole og til at lønne en »kristelig Prædikefader«.

Tr.: Fred. I's danske Reg., 207—08.

512.

7. Juni 1529.

Kongen giver St. Laurentii og Frue Sognefolk i Randers Tilladelse til at holde deres Sognekirke i Helligaandsklostret, dog med Samtykke af Prior og Konvent.

Danske Mag. VI, 276. Fred. I's danske Reg., 210—11.

513.

30. Nov. 1529.

Hr. Henrik Krummedige nævner i et Brev fra Malmø til Hr. Esge Bille, at »her er alle Klostre og Kirker forstyrrede og alle Munke forjagede, baade Graabrødre og Helliggestes«.

Pers. Saml. Papir, Hr. Esge Bille.

514.

13. Dec. 1529.

Magistraten i Malmø søger overfor Kongen at undskylde sin voldsomme Optræden overfor Helligaandsklostret.

Ny kirk. Saml. II, 173.

515.

16. Dec. 1529.

Prior og Konvent i Helligaandsklostret i Randers pantsætter Hr. Mogens Gøye en Gaard i Værum for 700 Mark.

Eline Gøyes Jordebog, 391.

516.

12. Febr. 1530.

Frederik I forbyder Holger Ulfstand at lægge Malmø By Hindringer i Vejen for Besiddelsen af den til Helligaandsklostret hørende Oxie Kirke.

Tr.: Malmø Stads Urkundsbok I, 77—78.

517.

17. Febr. 1530.

Kong Frederik I befaler Hr. Mogens Gøye og Erik Banner at gøre »en god Skikkelse« i Helligaandsklostret i Randers sammen med Byens Magistrat, saa at der kun bliver to Præster tilbage sammen med Prioren.

Tr.: Kirk. Saml. 4 R. VI, 334—35. — 9. Sept. 1530 optræder Prior Jens Nielsen som Vidne for Kanniken Knud Daa (Top. Saml. Perg., Vends Herred, Nr. 26).

518.

Marts—April 1530.

Helligaandsklostret i Aalborg fratages Brødrene, de fattige bringes ud og indlægges i Graabrødrekloster.

Danske Atlas V, 156. — Jvfr. Nr. 547.

519.

6. Maj 1530.

Peder Plog, Prior i Helligaandsklostret i København, beder Fru Anne Rud om at sende Resten af de 100 Mark, som Jørgen Poulsen havde skænket Hospitalet og overantvordet til Hr. Henrik Krummedige.

Tr.: Vedel-Simonsen, Familie-Efterretninger om de danske Ruder I, 175. Jvfr. Rørdam, 330.

520.

29. Juni 1530.

Esbern, Prior i Nakskov Helligaandskloster, sælger til Hr. Johan Oxæ til Nielstrup en Gaard i Nybygd (Horslunde Sogn), en øde Jord sammesteds, en Gaard i Højsmarke (Sandby Sogn) og en øde Gaard paa Langeland.

Orig. paa Perg. i Danske Selskabs Membraner [4 Segl].

Jeg prior Esbern, prior thiill thenn Helliandtz closther i Naskoff, gjør vitterligt met thette mith obne breff, at jeg met myn conuentz brødre ibidem rodt oc samtyckæ oc frii villiæ skødher oc sell och affhender tiill ewinnelige eyæ fraa megh och mynæ effterkommære, prior uti forde closther, oc tiill ærliig oc vellbyrdug man oc strenge ridder her Johan Oxæ tiill Nielstruppe och hans arwinge alle tiisse effterscreffne gorde oc godtz, som eræ: først en gord ligendis wti Nybygt i Horslunde sogn, som Jepp Olsøn nw iboer oc giffuer aarlige tiill landgylle eth pund byg, 20 sk., 20 skepper haffre, item oc en øde jordt, som Jepp Olssøn och haffwer oc gyffwer aarlige tiill langylle eth hallt pund byg oc 12 sk., item en gord i Høxmarcket, som Anders Lawritssøn iboer oc giffwer aarlige tiill landgylle 2 pund byg oc 18 sk., item en øde bollig paa Lawendt, som gyffwer aarlige tiill landgylle 1 marck pennigē. Hwilcke forde gorde oc godtz met alld theriss rette tiillygellsæ, skow, march, ager oc eng, vot oc tywrt, inthet wndentagendis, ihwat som thet helst er eller neffnes kan, at forde her Johan Oxæ oc hanss arwinge skall nyde, brwge oc beholle tiill ewindelig eydom, oc kenness jeg meg eller nogre aff mynæ effterkommere i forde closther inghen lodt eller deell at haffwe i forde gorde eller godtz, oc kendis jeg meg at haffwe oppebordt føllest oc folt verdt for forde gorde oc godtz effter myn eghen villiæ oc nøge, oc tacker jeg ham for godt betalling. Sckede thet seg saa, thet Gud forbywde, at noghen aff tiisse gorde eller godtz bleff forde her Johan

Oxe eller hans arwinge wdaffwondet met nogen rettgang eller ny fwnd for myn vonhiemmells brøst skyll, tha peplicther jeg meg eller mynnæ effterkommere i forde closther at wtlegge her Johan Oxe eller hans arwinge saa godt godtz wighen saa well belleligt met skow, march, agher oc eng, som forscreffwet stor, inden 6 samffelle wgher ther nest effter oc holle her Johan Oxe eller hans arwinge thette alldelis wden alld skade i alle mode. At saa i sandhet er, tha trycker jeg meth indzegle neden for thette mit obne breff met menig conuentz indsegle oc tiillbeendis erlige velbyrdige men Jøren Groo, landtzdommere i Lolandt, Per Awssøn till Bregninge, at the wille besegle met meg. Screffwit paa Nielstruppe st. Pethers oc Poells dag anno d. 1530.

521.

4. Juli 1530.

Kong Frederik I giver Magistraten i Malmø Tilladelse til at terminere paa samme Steder, hvor Graabrødrene og Helligaandsbrødrene tidligere terminerede, til Bedste for Byens Hospital.

Ny kirk. Saml. II, 180. Fred. I's danske Reg., 255.

522.

Juli 1530.

Helligaandskirken i København er under Herredagen Brændpunktet for den lutherske Forkyndelse i København. — Biskop Joakim Rønnow foreslaar (under Herredagen?), at Sognefolkene i Vor Frue maa tage sig Graabrøderkirke eller Helligaandskirken til Sognekirke.

Danske Mag. I, 91 ff. — Huitfeldt, 1334—35.

523.

6. Aug. 1530.

»Anno 1530, løverdagen nest for st. Laurentii dag, fick hr. Christen Mogenssen kong Friderich den førstis bref og benaading at være myndig formand og forstander for Hellig Geisthuus (Hellige Gestus ɔ: Gesthuus, staa der i brevet) i Aalborg, som tilforn vaar Graabrødre closter, og at forsørge de fattige siuge mennisker, som der vare indlagt eller her efter skulde indleggis, med nødvendig underholdning, forvalte closterets tillagt godz og for ingen anden at staa til rette for samme sin administration end for kongen self. Brevet daterit paa Kalundborg slott«.

Uddrag af Jens Bircherod i Top. Saml. Papir, Aalborg e 71.

524.

Aug. (?) 1530.

Kong Frederik I bevilger Københavns Magistrat efter dens Begæring, at Helligaandsklostret maa omdannes til et Hospital, hvortil alle dets Ejendomme sammen med St. Gertruds og St. Jørgens skal lægges. Hospitalet skal være under Tilsyn af fire Borgere.

Rørdam, Tillæg 186—88. Kbhs. Dipl. IV, 441—43. Fred. I's danske Reg., 268.

525.

3. Sept. 1530.

Kong Frederik I tillader Hospitalet i København at udsende Bud og Tjenere over hele Sjælland for at samle Almisse.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 443—44.

526.

16. Nov. 1530 (eller 1503).

Mag. Anders Broberg, Kong Christian II's Lærer, Kannik i Lund, Roskilde, Odense, Ribe og København, dør som Munk i Faaborg Helligaandskloster og begravet i Klosterkirken.

Rørdam, 145—46. Aktstykker etc., udg. af Fyens liter. Selskab I, 134—35. Danske Atlas III, 522.

527.

19. Nov. 1530.

Hr. Christen, Forstander for Aalborg Hospital, faar paa Viborg Landsting tilkendt en Fjerding Jord over Voxlev Mark, som Rebsmændene ulovlig havde rebet Hospitalet fra. Hjemmelsbrevene var indsatte i Helligaandsklostret, og Landsdommeren Jens Hvas havde forbudt ham at røre dem, førend han og Axel Gøye kom tilstede.

Orig. paa Papir i Aalborg Hospitals Arkiv. 2 Segl. 1) A. S; F. XLIII. 28. 2) Utydeligt Segl med Omskrift iens olufsen.

Moghens Mwnck, landzdomere wti Nørjutland, Jens Scriffwer, landztingshører ibidem, gjør witterligt for alle mett thette wort obne breff, aar effther Gudz byrdt 1530 lefwerdagenn nest for sancti Clementis dag paa Wiburg landzting war skicket her Cristhenn, forstander tiill hospitall i Alburg, oc haffde hiid steffnet rebs menndt aff Hworwmherret for Woxleff marck, thee repte och repte hospitall i Alburg en ferinngge jorde bort offwer ald Woxleff marck, som eyermenndt repte hendhe tiil i fiwffuer. Tisligiste bewiste hand mett leffwendis mendz røst, at [then] ferrinngge jorde haffwer werit tiill forskreffne hospitall w[last] oc wkierd i 40 ar oc mere. Oc beclagit forskreffne her Crist[henn, at]t hospitals breffue er indsatt i then Helleandz closther, oc hanum er forbo-dhen aff Jens Hwass att befatte seg mett samme breffue, fore end hand oc Axell Giø kommer tillstede. Och forskreffne rebs mendt sad offuerhörig hieme oc wille icke møde eller [skicke] nogenn paa theris wegne, som rett wille plege i then sag. Thaa sagdis ther saa paa for rette, att effther forskreffne hospitall bleff rep[t] en ferin[g jo]rde tiil i fiwffuer oc haffuer nw aldelis rep hende ther wdt . . effther forscreffne hospitals breffue er her Cristhenn forhindret hanum for[bodh]en, hand skall forsware hospitals gots mett, er thet reb giort mett wret oc bør macteløss att were, oc for-

schreffne hospitall en ferinngge jorde bode wti agher oc eng offwer ald Woxleff mark at haffue, nyde, brwge oc beholle her effther som then till tissze, ssaa lengge nogenn kommer her mett betther bewissninge oc wille were i rette. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus inferius appenssa.

528.

17. Dec. 1530.

Hr. Mogens Gøye beder Magistraten i København om at hjælpe ham i en Sag mod Helligaandsklostret. Sagen drejer sig om en Del af den ham tilhørende forrige Sigbrits Gaard.

Tr.: Kbhs. Dipl. II, 236.

529.

19. Dec. 1530.

Kong Frederik I omdanner Helligaandsklostret i Faaborg til en verdslig Stiftelse, der skal styres af en »Prior« og en Borger. Byens Magistrat havde klaget over, at der var kommet 27 gode Borgergaarde til Klostret, saa at Byen besværedes med Skat, og at en stor Del af Klosters Bygninger vare forfaldne, og Hospitalets nye Styrelse skal da nøje overveje, hvorledes disse Forhold kan ordnes paa den for de Fattige heldigste Maade.

Tr.: Fred. I's danske Reg., 271—72.

530.

2. Febr. 1531.

Hr. Jens Nielsen, Prior i Randers Helligaandskloster, og Konventet pantsætter Hr. Mogens Gøye en Skov vest for Hinge Kirke for 120 Mark. Skoven kaldes Helligaandsskov.

Eline Gøyes Jordebog, 393, jvfr. 347.

531.

22. Maj 1531.

»Hr. Laurens«, tidligere Prior i Aalborg Helligaandskloster, faar kongelig Præsentation til at være Præst i Skagen mod at prædike »Evangelium og Guds rene Ord« og give den sædvanlige Afgift til Hospitalet i Aalborg.

Fred. I's danske Reg., 284—85.

532.

2. Juni 1531.

Dom af Stege Byting, hvorved en Gaard i Stege tildømmes Københavns Helligaandskloster og dets Prior Hr. Peder Plog i en Proces med Hans Olsen, Borger i Præstø. Prioren beviste, at Per Kielby og hans Hustru Bodil havde skænket det nævnte Hus til Klostret, og fremlagde Skødebrev samt Bevis for, at Gaarden var lovlig købt fra Keldby Kirke.

Tr.: Kbhs. Dipl. IV, 457—58.

533.

10. Aug. 1531.

Peder Plog, Prior i Københavns Helligaandskloster, sælger den i Nr. 532 nævnte Gaard i Stege til Hr. Anders Bille til Søholm.

Pers. Saml. Papir, Hr. Anders Bille. Priorseglet har Helligaandskorset. Jvfr. Danske adelige Brevkister, 102.

534.

1531.

Hr. Christiern Mogensen, Forstander for Hospitalet i Aalborg, faar Konge-

brev til Hospitalets Bønder om, at han er forlenet af Kongen med Hospitalet, og at Bønderne skal betale ham deres sædvanlige Landgilde.

Fred. I's danske Reg., 367.

535.

1531.

Da Hr. Christiern Mogensen, Forstander for Aalborg Hospital, havde beklaget sig over, at den tidligere Prior Hr. Laurids Nielsen, nu Præst i Skagen (»Skiiffue« er Skrivefejl) havde medtaget alle Helligaandsklostrets Breve og Klenodier, befaler Kongen L. N., at han straks skal sende Brevene til Axel Gøye og Magistraten i Aalborg.

Fred. I's danske Reg., 368.

536.

13. April 1532.

Jakob Hardenberg til Hvedholm faar kongelig Bekræftelse paa et Brev, udstedt af Prior og menige Konventsbrødre i Faaborg Helligaandskloster, hvorved de havde undt ham Husbondhold, Forsvar og al anden Herlighed over Klostret og dets Ejendom.

Fred. I's danske Reg., 309.

537.

16. April 1532.

Kong Frederik I forbyder Københavns Borgere at have fri Gennemkørsel gennem »Helligaandsklostret«, da dette er til stor Skade for dets Bygninger.

Kbhs. Dipl. II, 239 f. Fred I's danske Reg., 309 f.

538.

6. Aug. 1532.

Kong Frederik I bemyndiger Magistraten i København til at tage Graabrødre-klostret med Tilliggende til sig og anvende det til Helligaandshospitalets Nytte.

Tr.: Rørdam, Tillæg, 201—2. Kbhs. Dipl. IV, 473.

539.

7. Okt. 1532.

Overenskomst mellem Aftadshandlerne for St. Peter og S. Spirito i Frankrig, England, Skotland og Irland om Samarbejde og lige Deling af det indsamlede.

Istromenti 38, fol. 16 (Arch. di s. Spirito). — 9. Okt. bekræftedes Overenskomsten af Joh. Petri Sanctorum, Stormester for Helligaandsordenen, og for St. Peters Vedkommende af Zacharias, Biskop af Hvar (ibd. fol. 17 f.).

Concessiones super publicatione indulgentiarum inter hospitale et fabricam sancti Petri.

Die lune 7 octobris 1532. Cum sit prout infrascripte partes assuerunt (!) quod collegium et prefecti fabrice principis apostolorum ex una et r. p. d. preceptor sancti Spiritus in Saxia de Urbe ex alia pro bono pacis et concordie ac ad obviandum scandalis que sepe oriri solent inierint et invicem contraxerint societatem de et super facultatibus et indulgentiis fabrice et sancti Spiritus predictorum publicandis et exercendis in locis et regnis infrascriptis

videlicet universe Francie Anglie Schotie et Hibernie proptereaque venerabiles viros dominos Dominicum Cymarellum, fratrem Paulinum de Amicis ordinis sancti Spiritus, Victorium Petrucium de Vallerano et dominum Johannem Bernerii canonicum Tharantasiensem eiusdem fabrice et sancti Spiritus commissarios respective deputaverint fecerint et constituerint prout in mandatis desuper confectis sub data Rome 15 septembris 1532 ad quos relatio etc. plenius continetur. Hinc est quod in presentia etc. r. p. d. Franciscus Palavicinus episcopus Aleriensis et nobilis vir d. Raphael Casalius patritrius Romanus prefecti fabrice predictae sponte etc. omni meliori modo etc. convenerunt et promisserunt r. p. d. Jo. Petro Sanctorum preceptori sancti Spiritus predicto licet absenti et nobis notario stipulantibus nec non dominis Dominico, fratri Paulino, Victorio et Johanni commissariis predictis presentibus etc. quod omne id quod exigetur per dictos dominos commissarios in locis et regnis eorum commissionis et ad eorum manus quoquo modo pervenerit tam intuitu fabrice quam sancti Spiritus totum id in communi poni debeat deinde extrahi juste et necessarie expense per dominos commissarios propterea fiende et per dominos deputatos et commendatores taxande post modum vero deducantur de tota massa ducati ducenti quorumque ducentorum medietas videlicet centum fabrice reliqua vero pars videlicet alii centum hospitali predicto sancti Spiritus debeatur reliquem (!) et totum id quod hiis legitime expensis ut supra taxatis et ducentis ducatis ut prefertur deductis supererit equaliter in tres partes dividatur quarum una fabrice alia hospitali reliqua vero tertia pars huiusmodi dominis commissariis predictis pro eorum labore et mercede detur et consignari debeat promiseruntque iidem domini prefecti eosdem dominos commissarios et eorum quemlibet durante termino commissionis non revocare nisi legitima existente causa pro quibus etc. obligarunt se etc. in ampliori forma camere etc. cum constitutione etc. submissione etc. jurarunt etc. videlicet r. d. Franciscus episcopus ad pectus more prelatorum et dominus Raphael ad sancta Dei evangelia tactis etc. super quibus etc. Acta Rome in regione Campi Martis in domo solite habitationis dicti domini Raphaelis presentibus domino Francisco Canaulio de Civitate Castelli et magistro Francisco Hyeronimo de Cochigiis de Ameria testibus etc.

Cristophorus Porrus notarius una cum domino Valentino Capellio secretario fabrice in solidum rogatus.

540.

16. Nov. 1532.

Kong Frederik I indsætter Hr. Jens Nielsen, tidligere Prior i Randers Helligaandskloster, til Forstander for Hospitalet. Han skal aarlig gøre Regnskab for Hr. Mogens Gøye og Magistraten.

Fred. I's danske Reg., 337.

541.

[16. Nov. 1532].

»Her Jens Nielszenn, forstander wti Helliggesthuss wti Randers, protectorium cum uxore et libris«.

Fred. I's danske Reg., 470.

542.

16. Nov. 1532.

»Ett høglofflig koning Frederichs obne breff ii sinn datum 1532 løffuerdagenn nest eptther sti. Morthens dag paa Gottrup wdgiiffuitt, liudendis eblantt anditt, Kongl. Maj. strengelige att haffue boditt och befalett alle thennom, som guotz och eyedom tagitt och affnamitt haffuer fra thenn Helligaands husz i Randers, att thii thet fra thennom iigienn tha skall offuer for antworde tiill for^{ne} Helliigaandt husz och icki befatthe thennom thermedt ii noger maader«.

Uddrag i Dom af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrups Godsarkiv). — Jvfr. Fred. I's danske Reg., 469 f., hvor Brevet tillige gælder St. Hans Kloster i Horsens. — Samme Dag indsættes Hr. Mogens Gøye til »Forsvar« for de to nævnte Kløstre, indtil Kongen personlig kommer til Landet (ibid. 470).

543.

1532.

— — — — *»Item ther mand gaff 10 mark aff huer lest korn oc 10 mark aff huer tønne smør, løb sommen 400 mark effther thet annet. Ther vdaff tog bispen (s: Jørgen Friis) vd aff then Helligants huuss wti Auleborg 140 lod sølff, som hørde then galne mand til wti Trannes, som vaar et »sielpel« oc andet giort sølff, som canceller opbar wti Roskild oc hannem witherligt er. Oc bispen bleff siden dømp^t ti at giffwe prioren igien wti Auleborg, ther hr. Mogens Goye oc war til stedhe, huilcket bispen oc giordhe«.*

Top. Saml. Papir, Viborg 219, a (Brudstykke). Jvfr. Ny kirk. Saml. V, 535 ff. Kirk. Saml. 3. R. II, 674; III, 197 ff.

544.

1532.

Oplysninger om det Jordegods, der tidligere tilhørte Malmø Helligaandskloster, og som indbragte 262 Mark 4 Skilling grot. — Notits om en Pantsættelse af Klosters Prior.

St. Petri Kirkes Regnskaber (Malmø Stadsarkiv).

Landgille aff Helligestis jordegodz.

Item 16 mark Jens Smedt aff thend gord, han uti boer.

— 16 mark Per Smedt aff thend gord, han uti boer.

— 13 mark Mattis Poelssen, som han i bor.

- Item 15 mark Lasse Smedt aff then gord, han i bor.
 — 37 mark Anders Mickilszens hustru vester.
 — 36 mark Niels Huggere, som hand i bor.
 — 10 mark Jørgen Kock aff thend gord, som Jacop Mattsen
 uti boer.
 — 22 mark mester Jens Bartskere af thend, hand uti boer.
 — 5 mark Hans Jenssen borgemestere aff thet hiørnehus nede
 uti hans gord, som hand selff uti boer.
 — 4 sk. grot Oluff Gremersen aff then gord, hand i boer.
 — 16 mark Joen Svenske aff then gord, hand uti boer.
 — 36 mark Davit Bagers hustru aff ospetalets mølle fraa poske
 1532 oc til poske 1533.
 — 10 mark Rasmus Skomagere aff then gord, hand uti boer.
 — 10 mark Tue Bagere aff then gord yesten fore.
 — 5 mark Jørgen Kock aff then jord yesten nest, som borge-
 mestere Hans Scriffvere uplaadt Jørgen Kock.
 — 5 mark Jørgen Kock aff thend jord østen fore Rasmus
 Skomager, szom mester Hans uplaadt Jørgen Kock.
 — 10 mark Jørgen Kock aff then hage uti Graabrøder.

[Summa 262 mark 4 sk. grot].

Uppbärelsze for thet, som solt er.

Item 2¹/₂ mark 5 sk., som then kalck, diisk, brassze, 2 par
 spende oc 4 knappe vore better end thet, the stode fore uti pant,
 oc prieren uti Helligestis haffde pantsat Citze Svend Skredders.

545.

1532.

»Her Per Jenszenn breff om thet godz tiill Helligest huss i Aalborg, oc bleff
 tildømppt tiill landzting«.

Fred. I's danske Reg., 418.

546.

25. Jan. 1533.

Peder Jensen, Prior og Forstander i Helligest Hospital i Aalborg, pantsætter
 Hr. Mogens Gøye en Gaard i Brøndumdal for 300 Mark.

Eline Gøyes Jordebog, 392.

547.

17. Juni 1533.

Rigsraadsdom om, at Helligaandsklostret og -kirken i Aalborg, der efter konge-
 lig Befaling var bleven frataget Brødrene af Lensmanden Axel Gøye, atter
 til Mikkelsdag skal restitueres. Dommen blev fældet efter Klage fra Pri-

oren Hr. Laurids Nielsen. — Hr. Peder, der nu var Forstander for de syge i Graabrødrehospitalet, skal udlevere dem og deres Ejendele.

Tr.: Hist. Tidsskr. 4. R. III, 481—83.

548.

I. Maj 1534.

Laurids Nielsen, Prior i Helligaandsklostret i Aalborg, lejer til Borgeren Christiern Madsen og dennes Hustru Bodil en Klosters Jord mod forskellig Tjeneste og Jordskyld til Sygestuen.

Orig. paa Papir i Aalborg Hospitals Arkiv. 2 Segl. 1) G. S. 720. 2) G. S. 718.

Wii efftherschreffne Lauris Nielssøn, prest oc prior i Heligesthws i Aalborg, oc meninghe conuentis brøder ibidem gjør vitterligt for alle met thette vort obne conuentis breff, att vii for synderligh welgerningher oc vylie haffwer vnth oc i leye lonth erlig oc fornwmstig mann Christiern Mattssøn, borgher i forskreffne Aalborgh, oc hans hostrwe Boeldhe, som hann nw haffwer, i begis theris liffwis tiidt (oc icky theris arffinng) en stöck closters jor dt i sancti Petri sogen i vor closters kalgordt, liggindis nest norden op tiill then hws, thii nw vthii boo, oc er samme jor dt 24¹/₂ alne longh oc 29 alne bredt, som thet bleff indhegnett met peller oc gierde. Thenne samme jor dt i syn lenghe oc bredhe, som for er rørdt, scall forskreffne Christiern Matssøn oc hans hostrv Boeldt nywde, brwghe oc beholdh i begis theris lyffs tiid, som for er rørdt. Dog met saadann vndherskedningh oc forordt, att thii skall holde oss oc closter thet aldeles skadelösst met lwckellss oc alle andre vmag oc fortrensell oc giffwe tiill siugestwen aarligenn sancti Michelssdag 3 sk. peninghe tiill jordskyldt. Thii bepligte vii oss oc vor efftherkomer att frii oc frelsse, hyemmell oc tiilstaa forskreffne Christiern Mattsøn oc hans hostrv forskreffne jor dt for hwer mandtz paatale, som therpaa kann tale met rette. Tiill ydermere vintnesbørdt trøcker vii vor prierdoms oc conuentis indsegler nedhenn for thette vort obne breff. Datum et actum Aalburgis anno domini 1534 die vero Philippi et Jacobi apostolorum domini.

549.

19. Aug. 1534.

Kong Christian III stadfæster et Brev af Frederik I, hvorved Hr. Peder Jensen gjordes til »Formand og Forstander« for Helliggesthus Hospital i Aalborg.

Indtaget i et Brev af 6. Maj 1537 (Nr. 564).

550.

1534—1536.

Prioren i Helligaandshuset i Randers laaner under Grevens Fejde 50 Mark af Mester Jørgen Samsing, Kantor i Aarhus.

Danske Mag. 4. R. I, 187.

551.

2. Febr. 1535.

Peder Jensen, Præst og Forstander i Hospitalet i Aalborg, meddeler, at Hospitalet har lidt forfærdeligt under Stormen paa Byen, og at han da har laant Penge af Erik Banner og til Gengæld pantsat denne to Gaarde i Volstrup og Horsens.

Afskrift i Ny kgl. Saml. 4to, 747 a. Slutningen tilhører et langt senere Brev.

»Chrestenn Persenn, tolder ibidem, Tames Skiell, byfogit. Datum Olborig nyttaarsdag anno domini 1535«. Jeg Peder Jensenn, præst och forstander y forskreffne hospitall, giører yttermere wytterligt och kiendis fremdielis met thette mit opne breff, at jeg wdi mynn stuore nødt och trang, efter som forbenefnit och sagt er, haffuer jeg befundenn och y sandhedt forfarit, all closters landgyll och indkomst war ytt och framført, for byenn bleff wondenn och bestormit, och bleff wdi bestormingenn ødde och for-tredt aff rytters och landtzknecters heste och wnder foer thredt sylt (!) och forderffuit, och enn part hedenn soldt til fremmede, wd-komne borger och bønder; thesligeste bleff closters ladegaardt sanct Jørgens gaardt met alt thet aars och sommers affuell aff-brent och ødelagt y lige maade som closters lade och meninge borgers giorde (!) [gaarde?] wdenn for byenn, saa at jeg nu befin-der mig huerkenn at haffue malt, miell, biug entenn till sækuornn eller gryn eller andit, som jeg behoff haffuer till closters och thi fattige, siuge folckis gaffnn, beste och behoff. Ther fore haffuer jeg met stuor ydmyge bønn beuilgit och tilbedit forskreffne wel-byrdige Erick Banner paa forskreffne hospitals wegne fremdelis at hielpe och wndsette mig, met huis jeg wdi slige maade aff nødenn behoff haffuer, och haffuer jeg ther met forhøgit forskreffne pant y saa maade: første kiendes jeg mig at haffue annamit och vp-borit 2 lester malt for 20 Jacobs daller, item annamit jeg 10 gyldenn, som jeg motte giffue landtzknecte till thi 250 marck, som welbyrdig Erick Banner gaff thennom, y thi hunderit gyldenn, jeg thennom loffuit for mynn hals; item 1½ lester biug till sækuornn och gynn, som handt wntte mig for 9 daller, och 1 lest miell for 11 daller, saa at summen er til hobe it halff hunderit

Jacops daller, for huilke som forskreffne welbyrdige Erick Banner skal haffue, nyde, bruge och beholle forskreffne 2 gaarde y Wolstrup och Horszens for it friit, brugeligt pant, saa lenge thet hannom logligenn ygen affløssis, effter som forskreffuit er, bode for thenne summa pening och thenn formiere suma pening, som for stander skreffuit y thette tilhengendis och andhengendis andit skreffuit breff, datum Olborig Wor frue dag kiøndermysse wnder mit singnet och welbyrdige mandt Erick Høgis till Clarrupgaardt och Peder Claussenn, slotz fogit, som jeg haffuer wenlige bedit at besegle met mig wnder mynn egegn handtskrifft.

»Thaa effter saadan lelighedt satte forskreffne Lauritz Skriffuer paa forskreffne frue Magdelynn Banners wegne wdi alle rette, om same gaardt icki burde frue Magdelynn Banner eller hendis arffuenge at følge, indtill same gaardt bliffuer loglige ygen løst, om huilken sag thi bødt thennom wdi alle rette paa beggi siider. Tha effter tiltale, giensuar och sagens lelighedt, saa och effter forskreffne pantebreffs indholdt, wedt jeg icki andit ther om att sige, endt same gaardt bør jo att følge forskreffne frue Magdelynn Banner eller hendis arffuenge, indtill saa lenge thenn bliffuer hender eller hendis arffuenge affløst effter pantebreffs lydelse. Till windisbyrdt trycker jeg mit singnet her neden wnder«.

L. S.

552.

20. Marts 1535.

Kong Christian paadømmer paa Rettertinget en Sag mellem Anne Jakobs, Borgerinde i Randers, og Hr. Jens Nielsen, Prior i Randers Helligaandskloster. Da Anne Jakobs paaviste, at den Sjælemesse, som Klostret 1493 (jvfr. Nr. 234) havde forpligtet sig til som Gengæld for Gave af Ejendommen Refsdal, ikke blev holdt, tildømte Kongen Anne Jakobs Ejendommen. — Paa Priorens Vegne optraadte Hr. Peder Jensen, Prior i Aalborg.

Tr.: Danske Mag. 3. R. V, 23—25.

553.

21. Marts 1535.

Kong Christian bestemmer, at de Randers Borgere, som før boede udenfor Byen, skal flytte ind og have anvist Bolig, bl. a. paa Helligaandsklostrets Grund.

Kirk. Saml. 4. R. V, 81.

554.

1. April 1535.

Blandt 14 Præster, der sværge Kong Christian Troskab, nævnes Peder Knudsen, Forstander for Hospitalet i Faaborg, og Niels Boesen, Sognepræst i Diernisse (tidligere Prior i Faaborg).

Vedel-Simonsen, Grevens Fejde, 101—102.

555.

17. Maj 1535.

Brev fra Hr. Jens Nielsen, Prior i Helligaandshuset i Randers, om at han giver Hans Mikkelsen Fuldmagt til paa Hr. Mogens Gøyes Vegne at indløse en Gaard i Hvorslev fra Nis Madsens Arvinger for 200 Mark.

Eline Gøyes Jordebog, 393, jvfr. 349.

556.

23. Maj 1535.

Kongen giver Christen Sommer fra Ginnerup, hvis Gaard er brændt, Tilladelse til at handle med Prioren for Randers Helligaandskloster om, at han kunde beholde »Stenhuset« et Aarstid, »saa længe til han kunde fange andre Raad«.

Danske Mag. 3. R. V, 46.

557.

29. Sept. 1535.

Kongen giver Hr. Niels Christensen i Randers Følgebrev til Helligaandsklostrets Bønder og Tjenere. Han skal besørge de syge Mennesker, som ere derinde, med en tilbørlig Underholdning.

Danske Kancellireg. 1535—50, 8. Jvfr. Danske Mag. 3. R. V, 108.

558.

25. Jan. 1536.

*Broder Peder Plog, Prior i den Helligaands Hospital i København, og menige Konventsbrødre samt fire Borgere bortleje en Hospitalets Gaard i Fiske-
torvgaden.*

Tr.: Rørdam, 328, jvfr. 330. — Det er sidste Gang, Peder Plog nævnes.

559.

25. April 1536.

Kong Christian III giver Anders Emiksen Følgebrev til Helligaands »Kloster og Hospital« i Faaborg med Forpligtelse til at underholde de fattige, syge og saare Mennesker.

Danske Mag. 3. R. V, 307—08. Danske Kancellireg. 1535—50, 17.

560.

6. Nov. 1536.

Peder Jensen, »Prior og Forstander« i Helligaandshuset i Aalborg, faar paa Hornum Herredsting Stokkenævn af 24 Mænd for, at Sørup (Buderup Sogn) altid havde hørt til Klosteret paa en Gaard nær, der tilhørte Bispestolen i Viborg. Derom havde aldrig været Strid uden ved den Retssag under Kong Frederik mellem Per Ridemand og hans Brødre og saa Klosteret, og den Sag blev vel forligt. Ligeledes gjorde Prioren Fordring paa en Gaard i Svenstrup. Hans Modpart var Gabriel Gyldenstjerne.

Orig. paa Papir i Aalborg Hospitals Arkiv. 9 Segl (Bomærker).

561.

24. April 1537.

Kjær Herredsting afgiver Kendelse i en Sag mellem Mathias Pedersen i Ladden (Vester-Hassing Sogn) og Hr. Peder Jensen, Forstander i Aalborg Hospital. Den sidste havde klaget over, at M. P. havde indhegnet en Toft ved Bækken op til »Helligesthus Hospitals« Lade, saa at Hospitalet ikke kunde holde en Gris, Høns eller Gæs eller nogle Smaakreaturer uden Trætte. Til Bevis paa Hospitalets Ret lod P. J. læse »iet gamelt breff ther paa Vor Frue closters udgifvit 1489«. Paa Grundlag deraf havde Peder Jensen

et Par Gange forud faaet sig tilkendt den nævnte Jord, og Herredstinget bekræftede nu disse Kendelser.

Orig. paa Papir i Aalborg Hospitals Arkiv. 6 Segl (Bomærker).

562.

30. April 1537.

Viborg Landsting paadømmer en Sag mellem »Prioren» i Helligaandshuset i Randers, Hr. Hans, og Henrik Bjørnsen (Bjørn) til Stenalt, om to Gaarde i Falslev, som hans Fader Bjørn Andersen havde skænket Klostret for Sjælemesser. Da Henrik Bjørnsen beviste, at Messerne ikke mere blev holdt, blev Gaardene tilkendt ham.

Ny kirk. Saml. V, 487—88.

563.

4. Maj 1537.

Anders Emiksen faar Kvittering af Kongen paa 256 Lod Sølv, hvortil Faaborg Helligaandskloster var takseret.

Danske Kancellireg. 1535—50, 43.

564.

6 Maj. 1537.

Kong Christian III stadfæster sit eget Brev af 19. Aug. 1534, hvorved Hr. Peder Jensen gjordes til Forstander for Aalborg Hospital, samt en Del andre Beskærmelses- og Privilegiebreve af ham selv og Frederik I.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, Nr. 68. [1 Segl].

Wii Christian mett Gudz naade wdwaldt koning till Danmarck oc Norge, hertug vti Slesuig, Holstenn, Stormarin oc Dittmersken, greffue vti Oldenborig oc Dilmenhorst, giøre alle vitterligt, at oss elskelige her Peder Jenssøn, forstander i hospitall Helligesthuss i Olborig, haffuer væriddt for oss mett noghre wore oc wor kiere herre fadhers breffue, lywdendis ordt fraa ordt, som her effter følgher: Vii Cristian mett Gudz nade vdualdt koning till Danmarck, rett arffwing till Norig, hertug i Slesuig, Holsten, Stormarin oc Dittmersken, greffue i Oldenborig oc Dilmenhorst, giøre alle vitterligt, at thenne breffuiser, oss elskelige her Peder Jenssøn, haffuer væriddt her hoss oss mett ett høgborne førstis koning Fredericks till Danmarck etc., wor kiere herre fadhers (huiss siell Gudt haffue) obitt besegldt breff, lywdendis, at hand haffuer wndt oc forlentt hanom at were møndig oc fuldmactig formandt oc forstander for Helligesthuss hospitall i wor kiøbstedt Olborigh och ther at besørge thii fattige sywge mendesker, som ther indeliggige eller indlagde worde, mett nøttørtelig oc skiellig opholdt, saa samme fattige sywge mendesker redelighen oc tilbørlighen opholdis, oc at forscreffne her Peder Jenssøn skall selff haffue fuldt mact at rode offuer all thet gotz, som till samme hospitall liggher,

mett tienere, ther paa boendis, oc allt andett gotz, rorindis oc wrorindis, liggindis till forscreffne hospitall, ehwad thet helst er eller were kandt, inthet vndtagitt vti noghen maade, oc skyldt oc landgilde ther vtaff op at bere; mett flere ordt, som samme breff ydermere vtviser; mett andhre flere forscreffne wor kiere herre fadhers breffue, hand ther paa haffde, huicke breffue vii aff wor sonderlige gunst oc nade haffue fuldburdt, samtøckt oc stadfest oc nw mett thette vortt obne breff fuldburde, samtøcke oc stadfeste vedt. theris fulde mact at bliffue vti alle puncther, ordt oc artickler, som thii indeholdher oc vdwiser etc.; thii forbiude wii alle, ehwo thii helst ere eller were kwne, serdelis wore fogitther, embitzmendt oc alle andhre, forscreffne her Peder Jenssøn her emodt paa forscreffne hospitall oc huiss gotz, ther tilligger, at hindhre, hindhre lade eller i noger made forfang at giøre wnder wor kongeligh heffn oc wrede. Giffuitt i wor kiøbstedt Horsens aar etc. 1534 othensdaghen nest effter Wor frwe dag assumptionis. Wnder vortt signette. Item ett wor kiere herre fadhers (salig mett Gudt) breff till alle bønder oc tienere, som hørre oc ligge till Helligesthuss hospitall i Olborig, at thii skulle were forscreffne her Peder Jenssøn hørige oc lywdige oc sware hanom oc inghen andhen, giørindis oc giffwendis hanom oc ingen andhen theris aarlig skyld, landgilde oc andhen rettighedt, som thii hanom aarlighen pleie oc plictige ere at giøre oc giffue. Oc ther som thii side hanom offuerhørdig for, tha skall hand haffue fuldt mact at vdsette them aff thet gotz, thii pobor, oc andhre ind, som hanom ville sware oc were hørdige oc lywdige. Mett flere ordt, som samme breff indeholder oc vtuisser etc. Item ett vor kiere herre fadhers beskiermelse breff, lywdendis, at hand haffuer tagitt oc annamitt forscreffne closter, prior oc forstander, thii fattige sywge folk, closther's tienere oc gotz vtindhen syn kongelig heghen, fredt, wern oc beskiermelse, besønderlighen at wille forsware oc fordagtinge till alle rette. Oc ther som noger haffuer tilltale eller kiendher seg noger rett at haffue till nogitt thet jordegotz, som till forscreffne hospitall liggendis oc tilhørindis er, tha skulle thii kalle hanom therom i rette for wor egen person oc wortt elskelige Danmarckis rigis raadt, oc ey hand skall were plictig till at sware eller gange andersteds i rette ther om; som samme breff videre tilkiende giffuer etc. Item ett andett wortt egitt beskiermelsse breff, lyw-

dendis, at wii haffuer (!) aff wor sønderlige gunst oc naade haffue tagitt, annammitt oc wndfangitt forscreffne her Peder Jenssøn, hans hostrv, børn, hion, tienere, closters gotz, rørindis oc wrørindis, inthet wndtagitt, ehwad thet helst er eller were kandt, vtindhen wor kongelig hegen, fredh, wern oc beskiermelsse besønderlighen at wille fordagtinge oc forsware till alle rette. Forbiudendis alle, ehwo thii helst ere eller were kwne, serdelis worre fogitther, embitzmendt oc alle andhre, forscreffne her Peder paa person, hostrv, hion, tienere, gotz at hindhre, hindre lade, møide, pladze, feyde eller emod log oc rett at offuerfalde eller i noger made forfang at giøre wnder vortt hyldist oc naade. Huicke breffue wii nw aff wor sønderlige gunst oc nade fuldbwrde, samtøcke oc stadfeste vti alle theris ordt, puncther oc artickeler, som thii indeholde oc vtuisse, dømme wed theris fulde mact at bliffue, saa lenge nogen komer for oss mett bedre bewisningh i rette. Forbiudendis alle forscreffne her Peder Jenssøn her emodt noger hinder eller forfang at giøre vti noger maade. Giffuitt vdi vor kiøbstedt Wi- borigh søndaghen nest effter sanctorum Philipi et Jacobi dag aar etc. 1537 nostro ad causas sub sigillo, teste Georgio Quitzow, iusticiario nostro dilecto.

565.

22. Juni 1537.

Ridemænds Kendelse i en Trætte mellem Niels Tuesen i Holmegaard (Ellidshøj Sogn.) og Hr. Peder Jensen, Forstander i Helligaandshuset i Aalborg, paa alle Ejeres Vegne i Krogstrup (Hornum Sogn). Kendelsen gik Niels Tuesen imod.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Arkiv [11 Segl]. 4) og 6) Stumper.

566.

1537.

Nedbrydelsen af Helligaandskirken i Malmø.
St. Petri Kirkes Regnskaber (Malmø Stadsarkiv).

Bekostning paa klocker, seygerverck, oreverck oc anden kyrckens ornament, som ii Helligestis var, ath forskicke til bykyrcken oc Graabrøder efftter borgemesters och raadtz befalning.

Item først 2 karlle, som baare then kabbell fraa bykyrcken oc opp ii Helligestis tornn at vinde the klocker nedt mett — 4 sk.

Item 6 tømermendtt enn dag for de 3 klocker, the nedt toghe aff Hellygestis oc samme dag opskicke them igenn ii s. Peders torn paa theris egen kost — 6 mark.

Item enn vognemand, som aag samme 3 klocker fra Hellygestis oc till s. Peders kyrcke — 4 sk.

Item mester Albrett samme dag for arbejdt oc reedskab paa szinn egenn kosth — 2 mark.

Item samme dag for øell till samme karlle — 6 sk.

Item 4 tømmermendt enn andenn dag paa theris egenn kost ath henghe the 2 klocker, som aff Hellygestis førdis, ii s. Pedhers tornn — 4 mark.

Item mester Albrett samme dag for szitt arbejde oc reedskab paa szinn egenn kosth — 2 mark.

Item samme dag for øell till samme karlle — 3 sk.

Item end mester Albrett for ath henge then lille Hellygestis klokke ii thet lille s. Peders torn — 2 mark.

Item Oluff Sneckerre for ath hielppe Hellygestis predickesthoell nedt oc oreverck andhet meere — 12 sk.

Item Andhers Sneckere ii 2 dage paa szinn egenn kost till forne arbejdh — 2 mark.

Item Svend Orgelist ii 2 dage till samme arbejdh paa szinn egenn kost — 2 mark.

Item enn arbejdzkarll for 2 dage paa szinn egen kost ath hielppe nedt ath bryde aff oreverckett oc andhet oc forskickett paa vogne — 2 mark.

Item for øell till forne karlle — 10 sk.

Item Lodvig for 2 læss ath aghe fra Hellygestis — 4 sk.

Item Andhers Sneckere for ath taghe then gamle predickestuell nedh aff s. Peders kyrcke oc sette then ny Hellygestis predickestuell op igen paa szinn egenn kost — 2 mark.

Item 3 karlle paa samme arbejdt till predickestolenn samme dag paa theris egenn kost — 3 mark.

Item for øell till samme karlle — 4 sk.

Item for then gamle predickestuell oc for trappenn ath age till Graabrøder, thet var 2 less — 8 sk.

Item her Oluff Præntere for ath tage thet gamle seygerverck nedt aff Graabrøder oc tage thet ny seygerverck aff Hellygestis oc setthet op ii Graabrøder oc for ath støbe 2 sthore blylodt til samme verck — 6 mark.

Item Oluff Klockere, szom halpp hannem till alt thet arbejde — 2 mark.

Item enn vognemand for ath aghe then ny seygerverck fra Hellygestis oc till Graabrøder oc thet gamle op igenn til s. Peders kyrcke mett 6 skiffuer bly, som her Gabriell haffde forvarett paa hospitalens vegne — 8 sk.

Item enn karll, som halp till ath bære seygerverckis jernn op ii Graabrøder tornn — 4 sk.

Item for øell till forne arbeydere, ther the sette vercket op — 3 sk.

Item 2 karlle for ath taghe thet pannell aff Hellygestis kyrckidør till bykyrckens behoff — 1 mark.

Item enn vognemand, for hand aag samme panneell till bykyrcken — 4 sk.

Item 6 karlle for ath hielppe the sthore sthole aff Helliggestis choor oc paa vogne oc aff oc for the malmersthene ath løffte paa vogne oc aff — 2 mark.

Item enn vognemand for 1 dag, hand aagh tømmer oc sthole fra Helliggestis til bykyrcken — 12 sk.

Item enn vognemand for en heel dag, hand aag tømmer oc sthole aff Helliggestis — 2 mark.

Item vognemand for 1 læss tømmer ath aghe fraa Hellygestis — 2 sk.

Item neste mandag efftter Catherine 2 vognemendt for 2 malmersthene ath aghe fra Hellygestis till bykyrckenn — 3 mark.

Item 3 arbeydzkarlle samme tid for ath læssze samme stene paa oc aff igenn — 2 mark.

Item kurenn selff thredie for 5 malmersthene ath legge y s. Peders kyrcke oppe fore chorett — 5 mark.

Item enn vognemand for enn sthor kiiste fraa Hellygestis till Graabrøder sackersthi — 4 sk.

Item for 6 læsz stheenn, bleff aghne fraa Hellygestis altere fodtt oc till bykyrckenn — 2 mark.

Item kurenn, for hand halpp samme stene paa vogne oc aff — 12 sk.

Item end kurenn selff andenn for samme steen, som førdis fraa Hellygestis altere foedtt, ath legge oppe y chorett — 3 mark.

567.

1537.

— — »Citze Svends kjøpte en liden malmersten, som laa y Hellygestis kyrcke, for 10 mark. — — — Tale Tidskurs købte en anden for 30 mark«.
St. Petri Kirkes Regnskaber (Malmø Stadsarkiv).

568.

19. Juli 1538.

Borgmester og Raad ere i Helligaandshuset i Randers og syne et forseglet Skrin, som indeholder Klosters Hovedbreve. Hr. Mads Ovesen var da Forstander.

Dom af 10. Nov. 1586 (Gl. Estrups Godsarkiv).

569.

16. Juni 1539.

Kongen giver Præsten Hr. Henrik Brev ad gratiam til at være Forstander for Nakskov Helligaandshus og oppebære »samme Klosters« Landgilde og Rente. Han skal gøre Regnskab efter Ordinansens Lydelse og holde 6 Personer til Kost, Klæder og gode Senge.

Danske Kancellireg. 1535—50, 90—91. Fynske Samlinger IV, 47—48.

570.

4. Juli 1539.

Kongen giver Faaborg Borgere Ejendomsbrev paa Helligaandsklostrets Kirke og Kirkegaard til deres Sognekirke, ligeledes paa hvad Klokker, Sejrværk, Skamler, Kirkestole og et Skab, som var i den gamle Sognekirke, at bruge i den nye Kirke, medens den gamle Sognekirke skal bruges til Kornhus.

Danske Kancellireg. 1535—50, 94. Hofmans Foundationer VI, 122.

571.

3. Maj 1540.

Kongen stifter et almindeligt Hospital i Odense og henlægger dertil Graabrødre Kloster, Sortebrødre Kloster, Sygehuset paa St. Hans Kirkegaard med Tilliggelse og Helliggesthuset ved Tinget i Odense samt »vort og Kronens menige Hospital« (Helligaandsklostret i Faaborg) med al dets Ejendom og Tilliggelse.

Danske Kancellireg. 1535—50, 127. Hofmans Foundationer V, 149—50.

572.

5. Juli 1540.

Hr. Jens Skriver sælger en Gaard og Grund i St. Bodils Sogn i Aalborg, norden ved St. Bodils Kirkegaard, mellem gamle Marie Kattis og Morten Sverdfegers Gaarde. Gaarden havde Hr. Jens købt af Prior Mule og Konventsbrødrene i Helligaandsklostret.

Top. Saml. Perg., Aalborg, Nr. 57.

573.

14. Sept. 1540.

Kong Christian III giver Hr. Peder Jensen, Prior i Hospitalet i Aalborg,

Ret til at lade opbygge en god Tegllade og Ovn øst for Byen, for at Hospitalet og Aalborg By desbedre kunde opbygges og forbedres.
 Danske Kancellireg. 1535—50, 135—36.

574.

21. Maj 1541.

Christian III meddeler Indbyggerne i Vendelbo Stift, Aalborg Len, Rinds og Hindsted Herreder, at det Plovkorn (en Skæppe Korn af hver Plov), som de tidligere har betalt til St. Jørgens Hus i Aalborg, skal de fremdeles betale til det almindelige Hospital i Aalborg.

Orig. paa Perg. i Aalborg Hospitals Breve, Nr. 69. [1 Segl].

Wi, Norgis, Wendis oc
 Gottis koningh, hertugh vti Sleswigh, Holsten,marin oc ...
, oc Dilmenhorsth, helsse ether
 alle bønder oc menighe almwe, ehwem so.....y tiene eller...
 Vendenboe stigth oc Aalborigh lænn ocsaa Rindz-
 herritt oc Hinsted h....., kierlighenn me.....ider,
 ath for oss haffuer berett oss elskelige her Peder Jennssøn, for-
 standher vti alm[inde]lige hospittall vti arme, fat-
 tiighe spittalske mendisker, som søghe oc haffue vpholdt oc till-
 flucth ... samme hospittall ome oc wndderhollinghe,
 oc er icke lydeligh, at the skulle være eller omgaais hoes. . the
 andhre sywghe mendis..... [al]myndelighe sywgstoffwe, och
 ther fore byggett oc vpsatt er vthen for byen hwss oc værellsse tiill
 sliigh arme sp..... mendisker. Nw er oss tiill videndis vor-
 dhen, hworledis ath rentten, som ther fordom tilligit haffwer, som
 kalttis plogkornn, szom framfarne koningger vti Danmarck, wore
 forfæderne, haffwe bewiligett at skullee vere tiill sliigh sywge
 mendiskers opholdt, som er en skieppe kornn vtaff hwer plogh oc
 en halff skippe vtaff hwer halff plogh, er forrøckth fran samme
 hospittall, tha haffwe wii thet nw saa forordineritt, ath hwess
 sliigh plogkornn, som tillforne haffuer lyggitt tiill samme vortt
 oc kronens hospittall oc spittalske hwss vdi sancti Jørgens gaardt,
 skall her effther ydes och vdgiffuis tiill forskreffne allmyndelighe
 hospittal och ingenn anderstedz. Thii bede wii ether alle oc hwer
 serdelis strenggelighenn biude, at i her effter yde och tiill gode
 rede vdgiffwe sligth forbenefnde plogekornn tiill forskreffne ho-
 spittall. Och thersom nogen segh fordrister herimodt att for-
 trøcke oc icke thet tiill gode rede viill vdtgiffwe, som forscreffuitt
 stander, tha skulle vore fogitther, embitzmendt oc herritzfogitther

haffwe fuldtmagth ath dele ether thet vtaff. Och thersom nogre sliigh rette spittalske menisker findis uti ethers herridher, tha mwe y thennom indskicke vti forscreffne hospittals spittalske stoffwe; the skulle mett enn nøttørfftelige och redelighe wnderhollinge besørges oc opholdis. Thii ladher thet ingenlunde. Giffuitt p[a wort] slott K[iø]b[en]haffn løffuerdagen nesth effther cantate søndag aar etc. 1541. Vnder wortt signethe.

Johan Friiss cantzeler.

575.

12. Nov. 1541.

Kongen henlægger alt, hvad der hidtil havde hørt til Helligaandshuset i Randers, til Hospitalet i Aarhus, hvorhen de fattige, syge og saare Mennesker dersteds skulle føres.

Danske Kirkelove I, 190—91. Danske Kancellireg. 1535—50, 207. Jvfr. Danske Mag. 3. R. VI, 312.

576.

7. Juni 1542.

Kongen giver Magistrat og Menighed i Randers Tilladelse til at beholde Helligaandskirken og Koret til Sognekirke.

Danske Kancellireg. 1535—50, 225.

577.

8. Juni 1542.

Kong Christian III befaler Menigheden i Skagen at afgive den fulde Tiende, hvoraf den ene Tredjedel skulde tilfalde Hospitalet i Aalborg, hvem Kong Frederik I havde skænket Patronatsretten til Kirken. Befalingen udgik ifølge en Klage fra Hospitalets Forstander, Hr. Peder Jensen.

Tr.: Hofmans Foundationer IV, 156—57.

578.

10. Juni 1542.

Kongen giver Enevold Jensen (Seefeld?) Brev om, at han igen maa tage Gaarden Vindbjerglund (Gerløv Sogn), som hans »Forældre« havde givet til Helligaandsklostret i Randers, medens alt det andet Gods, som hans »Forældre« havde givet, skal blive ved Hospitalet i Aarhus.

Danske Kancellireg. 1535—50, 229.

579.

7. Marts 1546.

Kong Christian III tager »Hr. Prior og menige Konvent« i Helligaandshospitalet i Aalborg i sin Beskyttelse og stadfæster alle de Privilegier, som baade Kong Frederik I og andre Konger havde givet Helligaandsklostret.

Aalborg Hospitals Breve, Nr. 70.

580.

9. Jan. 1547.

Forlig mellem Magistraten i Skagen og Hr. Peder Jensen, Forstander for Hospitalet i Aalborg, om Fisketienden, som i nogen Tid ikke var betalt regelmæssigt.

Tr.: Danske Atlas V, 231—33.

581.

30. Marts 1549.

Kong Christian giver Niels Hammer, Borger i Faaborg, Brev om, at siden han har fornøjet Hospitalet i Odense 300 Mark danske, skal han beholde til Ejendom et Hospitalets Stenhus og Jord i Faaborg, liggende norden Per Hansens Gaard og sønden op til den Indgang, som var til Klostret.

Danske Kancellireg. 1535—50, 409.

582.

9. Sept. 1552.

Jakob Brockenhuus, Hovedsmand paa Aalborghus, anviser efter kongelig Befaling Superintendenten i Viborg to Kamre med Skorstene i den søndre Del af det østligste Hus i Aalborg Helligaandskloster samt Kælder og Stald til fire Heste, til Brug paa Visitatsrejser.

Tr.: Dipl. Viberg., 291, jvfr. 327.

583.

1559—1560.

Breve, som viser, at nogle Ejendomme i Horsens (Kjær Herred) have staaet i Forbindelse med Helligaandsklostret i Aalborg.

Ældste Archivreg. III, 59.

584.

4. Juni 1597.

Beskrivelse af St. Mortens Kirke i Randers.

Genealog. herald. Selskabs Arkiv 4to, Nr. 20.

Register offuer huis wabenn, der findis y huelingenn y Rannders bykiercke, skreffuid y dag thennd 4. junii anno 1597.

Y denn første huelingh:

Først bisp Niels Klausenns federnne och mødernne wabenn, hans federnne wabenn staaar paa denn første side, som er to blaa halffmanner med tho blaa stierne y enn huid feldt.

Samme wabenn, hieder.¹⁾

Paa thennd anndenn side staaar hanns møderne wabenn, som er di Presentter.

Paa denn tridie side y forne hueling: Guds lam, som bar werdennis sønder.

Paa denn fierde side: ett wabenn med enn sort feldt och med enn huid kaars och tho streger offuer, som er denn Heligsaannds wabenn.

Y denn anndenn huelingh:

Først di Roszennkranndszer wabenn, nedenn fore staaar her Niels Ericksenn Roszennkrannds, rider, till Biørnnholum.

¹⁾ Denne Linje er senere indskudt; den ender med et Ord, der ved Overstregning er gjort ulæseligt og derfor her betegnet ved Prikker.

Paa denn andenn side: di Sefelder wabenn, och nedenn fore staar Thygge Jennszenn till Wiszborigh, som war Jennuold Jensens farfader.

Paa denn tridie side: Jenns Mortenszenn thill Reffnnis (!), webnner, som er aff di Sefelder, och Christoffer Lauridsenn er hanns wdspringh.

Paa thennd fierde side staar Biørnn Annderszenn, rider, thill Stiennholtt och hanns vabenn.

Y denn thredie hueling:

Først ett wabenn, halff huid och halff gull langsoffuer, y dett huide enn halff suort ørn met vinger, føder och hals, y dett gulle thoe skafftaffuels bielcker suorte och huide, nedenn for staar Niels Klemidszenn till Auindsberigh.

Forne Niels Klemidszenn gaff konng Hanns skioldt och hielom, och sad hannd wdi Dannemarckis rigis raad, nederst paa benckenn, och war lanndsdomer her wdi lannditt, hannd haffde Kaløe, Ørum y Thye och Torup ladegaard wdi forlening, och leffuer der ingenn aff hanns effterkommere wdenn Jørgenn Horbue.

Paa thennd andenn side: di Brocker wabenn, neden fore staar her Lauge Brock¹⁾, rider, till Estrup.

Paa thennd tridie side: ett wabenn, suort och huid, nedenn fore staar her Niels Høgh²⁾, rider, till Estrup (!).

Paa denn fierde side: di Bøller wabenn, nedenn fore staar Eller, bisp y Aars, aar 1519.

Y denn fierde hueling:

Først staar di Kaasszer wabenn. nedenn fore staar Erick Kaas, bisp y Wiborigh.

Paa denn andenn side staar di Friiser waben, nedenn fore staar Niels Friis, bisp i Wiborigh.

Paa denn tridie side: ett wabenn, er enn huidt feldt med enn suort fluct y, nedenn fore staar Mickell (?) Ibszenn webnner.

Paa denn fierde side staar di Brocker vabenn, nedenn fore staar her Axell Lauszenn, rider, thill Klauszholum.

¹⁾ Tilføjet i Margen: Fierde oldfader fra Eske Brock.

²⁾ Tilføjet i Margen: Hand var Niels Brockis forsuar.

Y denn femte huelingh

staar enn prior wed naffnn her Laurids Nielszenn y Rannders, enn aldmindelig vicarius offuer denn Heligaannds ordenn i ald Dannemarck, hans vabenn langs offuer huid och grønn, y dett grøne enn huid dobeltt kaars, y dett huide en grøn lind med rod och med fire blade, thoe paa huer side.

Huis wabenn, som finndis y winduernne y forne kiercke:

Y denn første vindue staar di Biørner vabenn. Nedenn fore staar her Annders Jacobszenn, rider, thill Stiennholtt.

Nedenn fore y forne vindue staar hanns hustru frue Anne Musz och hindis wabenn.

Noch y forne vindue di Lannger wabenn.

Y denn anndenn vindue:

Først di Høger wabenn, Nedenn fore staar her Niels Høgh rider.

Noch y forne vindue staar di Friszer wabenn.

585.

Usikker Tid.

Mageskifte mellem Prioren i Helligaandsklostret i Aalborg og Prioren i Økloster. Sidste Kloster skal have en Gaard i Lund (Lille Sogn paa Hannæs) og til Gengæld give et »Gods« i Saltum Sogn og et i Aggersborg. Ældste Archivreg. III, 128.

586.

Usikker Tid.

En Abildgaard, tilhørende Helligaandsklostret i Randers, nævnes. Eline Gøyes Jordebog, 220 f.

587.

Danske Helligaandsbrødres Studeringer.

1. København.

Thura, Regiæ Academiæ Hafniensis infantia et pueritia, 17.

Eodem anno [9: 1483] feria 3 post Omnium Sanctorum intitulatus est religiosus pater et dominus, dominus Christiernus Torchilli, prior s. Spiritus Hafniensis.

2. Rostock.

Hofmeister, Die Matrikel der Universität Rostock I, 102, 163, 192, 206; II, 39, 84.

1454. 16. Juli. Laurencius Petri ordinis sancti Augustini sancti Spiritus nuncupati.

1469. 28. Nov. Johannes Mathie de Aleborch [senere Prior i Randers?].

1475. 6. Maj. Petrus Nicolai de Fionia [senere Prior i Faaborg?].

1478. 1. April. Johannes Brun de Ottonia (senere Prior i Faaborg?)

1509. 5. Maj. Mathias Auonis de Randusia [senere Forstander i Randers?].

1523. 26. Juni. Christiernus presbiter ordinis sancti Spiritus de regno Daciæ.

— — Eskinus Jacobi ejusdem ordinis.

3. Greifswald.

Kirk. Saml. 4. R. VI, 358, 371, efter Friedländers Udgave (Publicationen aus den k. preussischen Staatsarchiven, Bind 52 og 57).

1476. 14. Juni. Paulus Nicolai de Dacia, Roschildensis diocesis [senere Helligaandsbroder i København?].

1497. 11. Sept. Martinus Thome, Vibergensis diocesis [1524 Helligaandsbroder i Aalborg?].

4. Køln.

Før 1466: Keussens Udgave i Publ. der Ges. für Rhein. Geschichtskunde VIII, 478. 1466—1513: Velvillige Meddelelser fra Dr. Will. Christensen. Efter 1513: Norsk hist. Tidsskr. III, 7.

1458. 11. Dec. Johannes Mathie, Ottoniensis diocesis clericus [senere Prior i s. Spirito i Rom og pavelig Kollektor?]

1470. 21. Maj. Dominus Alexander Johannis de Dacia, presbiter Roskildensis diocesis, ad artes, juravit et solvit [senere Kannek og Helligaandsbroder i København?].

1472. 14. Aug. Boecius Petri Roeskildensis, ad artes, juravit et solvit [senere Prior i Malmø?].

1478. 13. Jan. Johannes Mathye de Randrusya, ad artes, juravit et solvit [senere Prior i Randers?].

1488. 26. Maj. Torquinus Pauli de Dacia, ad artes, juravit et solvit [senere Prior i Malmø?].

1517. 3. Okt. Dominus Nicolaus Michaelis de Dacia, ordinis sancti Spiritus.

— — Joannes Sconninck de Dacia, baccalaureus artis universitatis Hauoniensis, ordinis sancti Spiritus [den senere Reformator Hans Spandemager?].

588.

Fra S. Spirito in Sussia i Rom.

1. *Pave Eugen IV (1431—47).*

7. kal. martii. Obitus serenissimi in Christo patris et domini domini Eugenii pape IV, qui multa bona contulit domui et hospitali nostro tam spiritualiter indulgentiis et gratiis apostolicis quam temporaliter in pecuniis et fabricis et possessionum et castrorum recuperatione in pecoribus et armentis et multis aliis subventionibus domumque nostram et religionem valde ampliavit, obiit — — 1447.

Annalia Canonicorum s. Spiritus in Saxia (o: Klostrets Dødebog), 6. (Arch. di s. Spirito).

2. *Stormesteren Petrus Matheus de Capoccinis (1447—73).*

4. kal. julii — — Frater Petrus Matheus civis Romanus in teneris annis et anno primo Martini pape V et sub fratre Venturello de Corneto tunc preceptore et generali magistro hospitalis et religionis devotione parentum religioni huic dedicatur et ab eodem fratre Venturello creatur prior domus s. Spiritus de Corneto, quam transferens in locum comodiorem civitatis eam funditus laudabiliter renovavit, ampliavit eam in redditibus, reformavit et bonificavit possessiones suas et plures alias utilissimas emit illi. Decedente Martino et succedente Eugenio IV pontifice maximo vacante preceptoria ipsa per triennium ante obitum Eugenii factus est generalis camerarius hospitalis. Successit interea Nicolaus papa V, a quo idem anno primo sui pontificatus preceptor et magister generalis hospitalis et religionis institutus est. Successerunt Calixtus III, Pius II, Paulus II et Sixtus IV, pontifices maximi, sub quibus hospitale ac religionem eius totam gloriosissime gubernavit; hospitale enim in pecoribus et optimis redditibus fecundavit, plures possessiones eius alienatas recuperavit ad valorem decem millium ducatorum; emit etiam medietatem casalis s. Rufine pro

duobus milibus ducatis papalibus. Campanile quod erat omnino vetustate consumptum, mandato eius ex toto funditus dirutum refecit illudque solidius et honorificentius ampliavit. Castrum Rispanpani fere prolapsum in omnibus et eius arcem reformavit mirissime ac cetera loca hospitalis roboravit et bonificavit in multis. Obiit die 28. junii 1473, anno etatis sue septuagesimo.

Annalia Canonorum etc., 21 v. — I en fejlagtig Indskrift (trykt hos Forcella, Iscrizioni delle chiese di Roma VI, 384), siges: »anno 1471 (?) hospitale dirutum funditus longe amplius reficiendum curavit«.

3. Stormesteren Innocentius de Rovere (1473—84).

Non. febr. — — Obiit reverendus pater sacre theologie magister Innocentius Romanus de Ruere, sacri et apostolici hospitalis s. Spiritus in Saxia de Urbe præceptor ac totius ordinis eiusdem generalis magister, qui dictum hospitale a fundamentis restauravit, introitus creavit, pulcherrima ornamenta fecit ecclesie, localia pene infinita nactus est et alia multa bona — — 1484.

Annalia Canonorum etc., 5.

Innocentio Ruere civi Romano s. Spiritus de Urbe præceptori, qui hoc hospitale restitui curavit, redditus et ornamenta ecclesie auxit, Pius Ruere Placentinus successor posuit defuncto 3. nov. 1484.

Forcella, Iscrizioni delle chiese di Roma VI, 385. — 6. Febr. 1484 Pavebulle, hvorved Paven anerkendte Kapitlets enstemmige Valg af Pius de Rovere, Munk i Klostret S. Paolo af Benediktinerordenen, som Stormester for Ordenen. Paven bekræftede Brødrenes Valgret og Ret til at vælge en Kardinalprotektor, deres Tiendefrihed og Exemption fra al biskoppelig og anden Overhøjhed, og tildelte dem alle de Privilegier, der tilkom Kongregationen S. Justina, som Stormesteren før sit Valg tilhørte (Transsumptum privilegiorum etc.).

4. Pave Sixtus IV (1471—84).

Sixtus IV nobilium calamitate et egritudine motus seorsum ab aliis locum idoneum decenterque ornatum eis attribuit.

Forcella VI, 384.

5. Stormesteren Constantius de Roma (c. 1488—95).

9. kal. julii obiit reverendus pater dominus Constantius de Roma præceptor s. Spiritus de Urbe — — 1495.

Annalia Canonorum etc., 21.

Constantio præceptori s. Spiritus — — viro solerti industria, rem hospitalis bene gubernavit, de familia benemeritus, erga indigentes officiosus, alienis gratus, qui obiit 23. junii 1495, fratres hospitalis concordēs posuere.

Forcella VI, 385. — Constantius forekommer som Stormester fra 1488 (Istromenti Nr. 26).

6. *Stormesteren Gratianus de Villanova (1495—97).*

Gratiano de Villanova Bilbili orto celeberrimo theologiæ magistro, summorum pontificum Sixti, Innocentii, Alexandri, in Galliam atque Germaniam legato, s. Spiritus xenodochii generali præceptori Saxiæ domus benemerenti — — obiit 12. kal. jan. anno 1497, qui vix. non. ultra annum menses 5 dies 17 idem hospitale commode administrasset, multis fabricis satis opportunis adornas[ist].

Forcella VI, 386 (fejlagtig).

7. *Stormesteren Benedictus de Senis (1497—1504).*

[25. Dec. 1497]. — Ascendit ad solium papæ d. Benedictus de Senis, professus ordinis montis Oliveti, frater germanus Petri Francisci magistri Johannis Senensis factoris et negotiorum gestoris dominorum Alexandri et Julii de Spanocchis, fratrum depositariorum — — domini nostri pape, quem pridie sua sanctitas hospitali s. Spiritus in Saxia de Urbe per obitum quondam Gratiani de Villanova preceptore carenti prefecit in preceptorem, quem eadem sanctitas exuit habitu dicti ordinis montis Oliveti et capellum nigrum, prout et protonotarii solent, capiti suo imposuit et vestes duas albas et scapulare, quibus papa dictum preceptorem exuit (!).

Lune 1. julii [1504] fuit consistorium secretum, in quo dominus Benedictus de Senis, procurator s. Spiritus, fuit factus abbas monasterii s. Gregorii de Urbe, cum decreto, quod preceptoria vacet ante consistorium. — — — Episcopus Naulensis majordomus — — spoliavit ipsum dominum Benedictum habitu s. Spiritus et induit eum habitu s. Benedicti.

Johannis Burckardi Diarium, ed. Thuasne, II, 423; III, 362.

8. *Stormesteren Albertinus de Rovere (1504—13).*

Mercurii 2. octobris [1504] fuit consistorium secretum, in quo

Albertinus de Ruere factus est preceptor hospitalis s. Spiritus in Saxia de Urbe. per obitum quondam Gabrielis de Saona, qui successit domino Benedicto de Senis, moderno abbati s. Gregorii, et nuper in fine septembris obiit in castello Nepesino.

Burckardi Diarium III, 365.

10. kal. martii obiit reverendus pater dominus Albertinus de Ruere preceptor 1513.

Annalia Canoniorum etc., 6.

Domino Ruvereo Albertino viro religioso ob sinceram mentem dispensandique solertiam ab Julio II pontifice maximo xenodochii huius præfecto Pisaurensique adjecto præsulato felicibus sanisque facere satis assueto egris ægenisque scite accurere ac sospites mittere letosque Senensis Hilario magistratu suffectus — — posuit Julii Leonisque pontificum interregno, ne saluturos manes amicos lateret sepulchrum.

Forcella VI, 388.

9. *Stormesteren Hilarius de Senis (1513—14).*

Domino Hilario Senensi huius sacri xenodochii lustris 2 camerario mensesque 20 præceptori Alexander Neroni præceptor benemerenti — — obiit 1514 novembre.

Forcella VI, 388.

10. *Stormesteren Alexander de Neronibus (1514—26).*

16. kal. martii — — Obit reverendus pater dominus Alexander de Neronibus de Florentia sacri et apostolici hospitalis s. Spiritus in Saxia de Urbe præceptor ac totius ordinis eiusdem generalis magister — — 1526.

Annalia Canoniorum etc., 6.

Domino Alexandro Neroni Florentino, sub Julio, Leone, Adriano et Clemente domus pontificiæ præfectura functo, tum præceptori s. Spiritus, viro rara industria et inculpata fide, [nec]non Bartholomeo Neroni nepoti, si per mortem licuisset, in præcep-

toratu successuro, Cosmus Tornabonus Florentinus et preceptor posuit anno 1526. Vixit annos 70.

Forcella VI, 390.

11. *Sekretæren Lucianus de Firmo († 1521).*

Luciano e Carpina gente patria Firmo oriundo, viro divini humanique juris consultissimo, litterarum apostolicarum abbreviatori sollicitatorique, priori s. Mariæ ad mare Castri turris palmarum ac huius hospitalis præceptorum sex consiliario et secretario fidissimo — — Leonardus Carpinus Firmanus — — patruo posuit. Vixit annos 70; obiit 1521, 24. novembris.

Forcella VI, 389.

TILLÆG.

239 a.

11. Marts 1495.

En Del jydsk Gejstlige, deriblandt Jens Mathiesen, Prior i Randers Helligaandskloster, bevidne, at Biskop Niels Clausen i Aarhus er uskyldig i Mordet paa den pavelige Notar, Hr. Jens Pedersen (Hostorp).

Tr.: Hübertz, Aktst. vedk. Aarhus I, 79—80.

240 a.

29. Aug. 1495.

Hr. Erik Ottesen Rosenkrantz tillader, at den af ham stiftede Gudstjeneste i Københavns Helligaandskloster (Nr. 142) maa holdes af en Klosterbroder; tillige giver han nogle Bestemmelser om Gudstjenesten i St. Anne Kapel sammesteds.

Tr.: Rørdam, Tillæg 113—14. Kbhs. Dipl. IV, 232—33.

266 a.

25. Maj 1499.

I et Skøde nævnes en Bod, tilhørende Helligaandsklostret i Aalborg.

Aalborg Hospitals Arkiv.

326 a.

1506—28.

Peder Nielsen, Prior i Faaborg, og Konventet, optage Hr. Peder Madsen i Odense i Klosters Broderskab.

Brudstykke (Perg.), funden udenom Thott 710, 4to.

— — — prior i then Helligandtz hwss i Faaborgh oc alle conuentz brødhre i same stedh giøre witterligt i thette wortt —

— — — annamett erligh man her Per Matssøn i Othens tiill
 wor broder oc met samme breff nw anname samtyckæ — — —
 for wor fwlle brodher tiill alle andelighe oc wertzlighe tingesth,
 som ære hans fadher och moder met alle — — — han haffuer
 noth ath met alle christhne siæle. Item beplickte wii oss prier
 oc brødræ, som nw ære oc her effter — — — — her Per
 Matssøn at forsee met beqwemt hwss oc magh, ildh oc werme,
 øll oc madh, lighe wedh brødhrene tiill — — — —. Item skeer
 thet soo, att forne her Per Matssøn løsther att gange till bordtz
 met priore och brøderne, tha skall forne — — — — priori i ca-
 pittell, i koor, i process[ionibus] oc i alle høytidher. Item her
 wdofffuer loffuæ wii oc tillsiæ — — — — [han]nwm, nar han-
 nwm behoff gøris, røcth, hielp oc trøsth, lighæ som een annen —
 — — — — att molestere met nogell tiennisthe eller anden
 tynghæ. Men wære — — — — — [le]gomss styrckelsæ oc
 naturens beqwemhet. Item loffue wii forne — — — — —
 — — — — wii plæyæ at gøre for wore brødre offuer then Helliandtz
 orden — — — — — — — — — — han wor icke lenge i or-
 den oc ey bar stoer tynghæ — — — — loffue wii forne her Per
 Matssøn anniuersarium alle aar — — — — — — — — oc alle
 hans forelderne fader, moder oc for alle theris sielæ, han — —
 — — — — [C]arll oc bisp Jens Andersson oc alle fattighæ el-
 lende sielæ — — — — — som forskreffuet stander, henger jegh
 forne brodher Per Nielsson — — — — — — — — indtzeglæ.
 Datum Foborgis feria quarta penthecostes anno domini — — —

Rettelser og Tilføjelser til Diplomatariet.

S. 11, L. 1, søu, læs søn.

S. 19. Her tilføjes som Dipl. Nr. 62 a:

24. Juni 1451. Pave Nicolaus V stadfæster Oprettelsen af Aalborg Helligaandskloster (jfr. Nr. 62.)

Vil blive trykt i *acta pontificum Danica*.

S. 20, Dipl. Nr. 66, Wolfsdatter, læs Wolfsdatter.

S. 25, Dipl. Nr. 73, Thorlak, læs Thorlav.

S. 28, Dipl. Nr. 81, Smalstrup, læs Smalsted.

S. 37, Dipl. Nr. 113, Smalstrup, læs Smalsted.

S. 42, Dipl. Nr. 120, Jordorp, læs Tordorp.

S. 44, Dipl. Nr. 128. Om de nævnte Buller kan bemærkes:

1) Den af 1319 er en Befaling til alle Ærkebisper og Biskopper om at modtage Udsendingene fra S. Spirito in Sassia godt. Der tilstaas Aflad paa Jesu Festdage (*nativitas, circumcisio, apparitio, ascensio, resurrectio, penthecoste*) samt paa Trinitatis Søndag, dernæst paa fire af Mariedagene (*nativitas, purificatio, annunciatio og assumptio*). Denne Aflad gælder for visse af disse Festdage paa 3 Aar og 3 »quadragenæ«, for andre paa 1. Kirkerne skulle aabnes under Interdikt, naar den Helligaands Sendebud ankomme, og Medlemmerne af Ordenens Broderskab skulle have kristelig Begravelse. Endelig gives der Tilladelse til at ombytte visse fromme Løfter med andre.

2) Den af 1355 indeholder yderligere Afladsbestemmelser, Opfordring til at modtage Sendebudene vel, Bestemmelser om Frihed for Interdikt m. m. Ret ulæselig.

3) Den af 1419 er en almindelig Stadfæstelse af pavelige og kongelige Privilegier.

4) Den af 1431 er, saavidt det kan ses, rettet mod »falske«
Bedere, men giver Helligaandsordenen Tilladelse til at udsende
Bedere og disse Tilladelse til at vælge Skriftefader.

Disse Bullers almindelige Karakter svarer til de Privilegier,
der opregnes hos Brune, 144—52.

5) Eugen IV's Broderskabsbulle af 1446 er oversat hos
Brune, 156 f.

S. 44. Her tilføjes som Dipl. Nr. 130 a:

13. April 1474. Pave Sixtus IV skænker forskellig Aflad til
dem, der paa visse Dage besøge Københavns Helligaandshospitals
Kirke eller Kirkegaard.

Vil blive trykt i *acta pontificum Danica*.

S. 51, Dipl. Nr. 148, 10. Sept., læs 11. Sept.

S. 76, Dipl. Nr. 196. Det stærkt ødelagte Aktstykke inde-
holder en Mængde andre Buller, hvoraf kun den ovenfor (Dipl.
Nr. 128) nævnte Bulle af 1319 kan læses.

S. 78, Dipl. Nr. 202, Vennermosegaard = Bondemosegaard.

S. 89, Dipl. Nr. 241, Egby = Ejby.

S. 89. Her tilføjes som Dipl. Nr. 240 a:

1495, 29. Aug. Hr. Erik Ottesen (Rosenkrantz) tillader, at
den af ham stiftede Gudstjeneste i Helligaandsklostret i København
maa holdes af en Klosterbroder. Tillige giver han nogle Bestem-
melser om denne Gudstjeneste i St. Anne Kapel sammesteds. —
Rørdam, Tillæg, 113.

S. 91, Dipl. Nr. 252, Randum = Pandum.

S. 94, Dipl. Nr. 257, Nr. 255, læs Nr. 222.

S. 106, Dipl. Nr. 277, Terkildsen, læs Torkildsen.

S. 142, Dipl. Nr. 380, Nielsen, læs Mule.

S. 181, Dipl. Nr. 441, Løngelse = Longelse.

S. 182, Nielassz = Nielaffz.

S. 197, Dipl. Nr. 475. Det kan bemærkes, at den »Gejstlige
Lov« kun er et Udkast, og at Tanken om at indsætte Borgere
som Forstandere for »Hospitalet« ikke er bleven til Virkelighed i
Christian II's Tid.

S. 240. Her tilføjes som Dipl. Nr. 335 a.

Blanket til Afladsbrev til Brug for Prior og Konvent i Randers Hellig-
aandskloster. Orig. i Nationalmuseet.

Uniuersis sancte matris ecclesie filiis presentes literas visuris

pariter et lecturis frater presbiter et prior, totusque conuentus hospitalis Sancti Spiritus Randrusiensis Arusiensis diocesis, Jhesum Cristum et hunc crucifixum pro salute. Constare cupimus vniuersis et sit notum, quod inter multas variasque indulgentias, quibus felicis recordationis Innocentius III hospitalis Sancti Spiritus in Saxia fundator, Urbanus V, Bonifacius VIII, Eugenius IV, Clemens VI et Johannes XXII, Romani pontifices, non solum sacrum et apostolicum hospitale predictum Sancti Spiritus in Saxia de urbe Romana, verum eciam hospitale nostrum Randrusiense, uti verum et indubitatum membrum per pie memorie Innocentium papam VIII dicto hospitali in Saxia de urbe incorporatum, in quibus pauperes egeni recolliguntur, orphani infantes enutriuntur, ac cetera secundum posse inibi indies pietatis opera exercentur, dotauerunt, eorumque confratribus indulserunt, ut quilibet illorum confessorem idoneum secularem vel regularem, curatum vel non curatum, possit eligere, qui ipsum ab omnibus peccatis suis et casibus, eciam sedi apostolice reseruatis, semel duntaxat in anno, semel in vita plenarie, ac totiens quotiens in mortis articulo eciam plenarie a pena et culpa absoluere et dispensare valeat. Preterea concessum est eisdem confratribus viuuis et mortuis de gratia speciali in participatione indulgentiarum, que sunt Rome, a pena et culpa quinquagenarie stationis, dedicationis ac peregrinationis terre sancte in eternum, nec non missarum matutinarum, vigiliarum, jeiuniorum, elemosinarum, que fiunt in toto ordine nostro, sint participes et consortes in perpetuum. Cum itaque in Christo Jhesu devotus suarum elemosinarum elargitione apud nos meruerit, igitur predictorum Romanorum pontificum nobis commissa auctoritate, vt dictis gratiis et indulgentiis vti et gaudere poterit, concedimus sibi per presentes. Datum sub nostre confraternitatis sigillo anno incarnationis dominice Md die mensis

Absolutio semel in anno ab omnibus peccatis et casibus etiam reservatis.

Miseriatur tui etc. Dominus noster Jhesus Cristus merito sue amarissime passionis te absoluat, et ego, auctoritate eiusdem ac apostolica mihi commissa et tibi concessa, te absoluo ab omnibus peccatis tuis, criminibus et excessibus, quantumcunque gra-

uibus et enormibus casibus, eciam sedi apostolice reseruatis, corde contritis, ore confessis et oblitis, in nomine patris et [filii et spiritus sancti.] Amen.

*Absolutio plenaria semel in vita et in mortis articulo totiens
quotiens.*

Miseriatur tui etc. Dominus noster Jhesus Cristus merito sue sanctissime passionis te absoluat, et ego, auctoritate eiusdem ac apostolica mihi commissa et tibi concessa, te absoluo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis et interdicti, si ligaris, insuper absolvo te ab omnibus peccatis tuis, criminibus et excessibus, quantumcunque grauibus et enormibus, eciam casibus sedi apostolice reseruatis, corde contritis, ore confessis et oblitis plenarie a pena et culpa, in nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.

Navneregister.

Forkortelser: R. ∘: Ridder. Vb. ∘: Væbner. Spr. ∘: Sognepræst. Bg. ∘: Borger. Bgske. ∘: Borgerske. Rdm. ∘: Raadmand. L. ∘: Landbo. Jfr. ∘: Jomfru. Hd. ∘: Herred. S. ∘: Sogn. Dat. ∘: Dateringssted. g. m. ∘: gift med. H. ∘: Helligaands. H. H. ∘: Helligaandshus. H. Kl. ∘: Helligaandskloster. H. M. ∘: Helligaandsmunk. H. N. ∘: Helligaandsnonne. V. ∘: Vester. Ø. ∘: Øster.

De Henvisninger, der staa efter D., findes i Diplomatariet.

<p>▲agaard (Agardt), Kjettrup S., V. Han Hd., 198, D. 25. Dat. D. 199.</p> <p>Aage (Age) Andersen, se Thott. — Jepson D. 68.</p> <p>Aahus, H. H. 7, 8. Hospital 171.</p> <p>Aalborg 79, 82, 89, 100, 110, 111, 112, 115, 116, 118, 200, 202. D. 24, 25, 27, 127, 141, 197, 221, 229. Bything D. 114. Magistrat 45, 79, 80, 82, 84, 88, 90, 200. D. 23, 34, 42, 67, 215. Dat. D. 5, 11, 21, 25, 30, 43, 50, 66, 87, 115, 118, 121, 123, 127, 137, 185, 192, 197, 219, 220. H. Kl. 15, 16, 24, 25, 28, 29, 41, 44, 46, 50, 51, 52, 53, 54, 61, 64, 66, 68, 73, 76, 77, 78, 79—119, 120, 121, 125, 130, 134, 139, 140, 150, 154, 157, 160, 161, 162, 165, 168, 182, 188, 193, 194, 198, 200, 204, 205, 206, 207, 208. D. 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 50, 51, 55,</p>	<p>58, 59, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85, 87, 90, 91, 92, 98, 99, 101, 105, 106, 108, 113, 114, 115, 117, 120, 121, 123, 126, 127, 128, 129, 130, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 153, 160, 165, 175, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 187, 190, 191, 192, 195, 196, 199, 200, 203, 205, 206, 207, 208, 211, 212, 213, 214, 217, 218, 219, 220, 222, 230, 231, 233, 239, 241. H. Kirke 82, 84, 90, 92, 100, 118, 133, 201, 202. D. 6, 21, 34, 36, 42, 67, 91, 218. H. Kirke Taarn 92, 201, 202. H. Kirkegaard 84, 100, 202. D. 43, 115. H. Sygestue D. 130. H. H. Ladegaard 112, 119. D. 220. Hospital 119, 139, 203. D. 212, 213, 215, 218, 219, 223, 224, 228, 229, 230. Klostre 213. Budolfi (Bodils) Kirke 82, 84, 105, 106, 203. D. 7, 35, 36, 80, 87, 91, 93. Bodils Kirkegaard D. 228. Budolfi Sogn</p>
--	---

202. D. 34, 66, 67, 129. Frue Kloster D. 21, 36, 43, 78, 80, 116, 118, 120, 130, 137, 222. Frue Kirke 201. D. 137. Graabrødre Kloster 117, 118. D. 211, 212. Peders Kirke D. 130. Peders Sogn 81. D. 4, 219. St. Jørgensgaard 111, 112, 119, 168. D. 126, 139, 140, 141, 206, 220, 229. St. Jørgens Kirke 112. Aalborghus 95, 102, 111, 117. D. 6, 10, 11, 23, 27, 32, 59, 66, 136, 137, 196, 231. Lehn D. 229. Aa D. 117. Grav 85, 89, 90, 91, 115. D. 4, 27, 196, 197. Planker 85, 90, 91, 100. D. 4, 66. Vold D. 27, 196, 197. Skagport D. 118, 129. Vesterport 90, 100, 104, 112. D. 27, 42, 43, 67. Østerport D. 34, 136. Sanden 85, 90. D. 33. Hestebroen D. 67. Adelgade 90. D. 114, 120. Algade 90. Bispegade 90. Gravensgade 90. Herrestræde 100. D. 66, 67. Klosterjordet 90. Latinergyde 90. Nørregade 90. D. 4, 114, 120, 121. Torv D. 66. Torvegade D. 120, 121. Vestergade 85. Møntergaard 111. D. 126. Papegøiegaard 111. D. 126. Bisp, se Frands Thestrup.
- Aalborg, Hans, Rdm., Aalb. D. 165.
- Aalholm, Nysted Lands., Musse Hd., D. 202.
- Aalstrup (Olstrup), Landet S., Laalands Sønder Hd. D. 182, 202.
- Aarhus 120, 126, 211. H. H. 14, 15. H. Kapel 14. Hospital 139. D. 230. Domkirke 132, 211, 212. Stift 14, 73, 85, 134. D. 178. Bisp se Ove Bille, Eiler Bølle, Niels Clausen Skade, Jens Iversen Lange, Mads Lang.
- Aars S., Aars Hd. D. 69. Herredsting D. 70.
- Aarup, Vonsild S., Gislum Hd. D. 75.
- Aase, g. m. Niels Bratze Saltensee. D. 30.
- Abildgaard, Ø. Hornum S., Hornum Hd. D. 22, 128.
- Abildgaard, Poul, Borgm. Vib. D. 47.
- Abraham, Eriksen, se Gyldenstjerne. — Hogensen, Borgm., Aalb. D. 123, 137.
- Abram, Tomis Madsen, Bg. Aalb. D. 129.
- Achasius, St., 215.
- Adolf, Hertug, 12.
- Agardt, Svenstrup S., Hornum Hd. D. 47.
- Aggersborg, Aggersborg S., Ø. Han Hd. D. 37, 67, 91, 98. Kirke D. 118. H. H. 97. D. 37. Thing D. 37. Aggersund 97.
- Aix 191.
- Albert (Albrecht) Jeipsen se Ravensberg. — Bg. Malmø. D. 226. — Bg. Malmø 177.
- Aldrup (Altrop), Kollerup S., V. Han Hd. D. 33.
- Alexander VI 107, 110, 177, 216. D. 81, 83, 84, 94, 97. — Brodersen, Hr., Kbhvn. D. 90. — Hansen, H., Præst, Kbhvn. 164. D. 79. — Persen, Rdm., Faab. D. 60.
- Allesø, Allesø S., Lunde Hd., D. 59.
- Alperne 101, 107.
- Als 141, 145, 147. D. 73, 74, 132, 133, 134.
- Alsbjerggaard, Torslev S., Ø. Han Hd., 92. D. 15.
- Ambrosius, St., 149.
- Amelungus Amelungi, Rom. cur. caus. proc. 197. D. 55, 56.
- Amiens Hosp. 193.
- Andenæs, Andø, Norge. D. 57.
- Andreas (Anders), St., 108, 214. — Adzersen, Hr., Aalb. D. 48. — Andersen, Præst. D. 50. — Andersen, Bg., Aalb. D. 165. — Emmiksen, af Steensgaard, 152, 215. D. 222, 223. — Jakobsen, Provst, Børgl. D. 37. — Jepsen, L. D. 33. — Jensen, Borgm., Malmø, D. 88. — Jensen, H., Prior, Malmø, 72, 182, 183—7, 193. D. 172, 173, 207, 209. — Jepsen, Bg., Faab., 141, 144. D. 51, 52, 53, 59, 63. — Knudsen, L. D. 196. — Larsen, L. D. 37. — Law

- ritsen, L. D. 211. — Martini, Hr., Malmø. D. 3. — Mikkelsen, L. D. 133. — Mikkelsen, Bg., Malmø. D. 218. — Mogensen, L. D. 81. — — Mogensen, L. D. 181, 190. — Monsen, L. D. 81. — Nielsen, L. D. 12. — Nielsen, L. D. 37. — Nielsen, L. D. 190. — Nielsen, L. D. 72. — Olufsen, L. D. 128. — Pedersen, H., Prior, Aalb. 105—106, 193. D. 79, 80, 81, 82, 83, 85, 87, 90, 91, 92, 98. — Persen, Bg., Aalb. D. 48. — Pedersen, Borgm., Malmø, 219. D. 3. — Petersen, D. 75. — Polsen, L. D. 81. — Thomsen, L. D. 196. — Thorildsen, L. D. 133.
- Andt, Oluf, L. D. 133.
- Angers H. Kl. 195.
- Anna, St., 82, 92, 104, 145, 157, 209. D. 86, 242. — se Glob. — Jfr. se Grubbe. — Fru se Mus. — se Skeel. — g. m. Bernt Hakenberg. D. 61. — g. m. Mikkil Mule. D. 132. — Albretdatter se Skeel. — Claudatter, H. N., Aalb. 96. — Hermansdatter, g. m. Per Jepsen, L. D. 73. — Jacobs, Bgske., Rand. 138. D. 221. — Jensdatter D. 36. — Jønsdatter, g. m. Niels Jensen, 217. D. 119. — Kortsdatter, g. m. Peder Jensen. D. 48. — Mourisdatter, se Gyldestjerne. — Nielsdatter. D. 105. — Ostridzdatter, g. m. Jens Olsen. D. 138. — Pedersdatter, g. m. Peder Jepsen. D. 106. — Pedersdatter. D. 153.
- Antoniter 4, 17, 34, 60, 74. D. 76, 139.
- Antoninus, Ærkeb., Flor., 205.
- Antonius, St., 92, 140, 145. — de Cerreto. D. 172. — de Monte, pav. Aud., Bisp, Città di Castello. D. 123.
- Antonutio de Albeto, H. M., Rom, 88. D. 16, 20.
- Antvorskov, Joh. Kl., St. Peders Landsogn, Slagelse Hd., 10, 205. D. 140. H. H. 8, 10. H. Kapel 10.
- Aquinas, Thomas, 204.
- Arcembold, Joh. Ang. pav. Leg. 73, 167, 169, 207.
- Archangelus de Malleano 88. H. M. Rom. D. 16, 20.
- Arend Jensen, Bg., Aalb. 90. D. 4.
- Aristoteles 204, 205.
- Arls Sevensen, L. D. 37.
- Arninge S., Laalands Sønderherred. D. 186.
- Arreskov, Ø. Hæsinge S., Salling Hd. 152.
- Arrie S., Oxie Hd., Skaane 177.
- Arverus, Kannik, Nidar. D. 57.
- Asdal, Asdal S., Vennebjerg Hd. D. 25, 26.
- Asgot Svendsen, Kannik, Nidar, 55.
- Aslak se Bolt. — Gunarii, Trondhj. Stift. D. 57.
- V. Aslund, V. Hassing S., Kjær Hd. D. 12.
- Assens 151. H. H. 11, 16. H. Kap. 11. Karmeliterkloster 11.
- Asser (Acer) — Ingversen, H. Prior, Malmø, 161, 162, 177 — 80, 193, 219, 220. D. 84, 96, 97, 102, 103, 104, 108. — Jensen, L. D. 12. — Pætherssøn, L. D. 11.
- Asserstrup (Azerstorpe), Sandby S., Laalands Nørre Hd. D. 89.
- Astrup, Give S., Aars Hd. D. 11, 206.
- Attrup, Torslev S., Ø. Han Hd. D. 15.
- Augsburg 101, 155.
- Augustiner Eremiter. D. 94.
- Augustinerregel 5, 27, 28, 48, 73, 100, 189, 191, 192, 193. D. 187.
- Augustinus, St., 99, 148, 149, 217.
- Avernakø 150.
- Avignon 26.
- Avnsbjerg. Sjørslev S., Lysgaard Hd. D. 15, 47, 232.
- Axel, L. D. 81. — Jeipsen se Thott.
- B**aad, Knud Knudsen, norsk Rigsraad, 168. — Niels Olsen, Vb., 220. D. 124.
- Baag Hd. D. 70, 91, 132, 133, 134.

- Baarse Hd. D. 141.
 Baden, Oluf Mortensen, Bisp, Rosk., 160, 217. D. 38.
 Bager, Davit, Bg., Malmø. D. 218. — Oluf, Bg., Kbhvn. D. 131. — Tue, Bg., Malmø. D. 218.
 Bagge (Baggi) 95. — Hans, Vb. D. 8. — Henrik, Præst., D. 1. — Jessæ, Vb. D. 8. — Jæppæ, Vb. D. 8. — Mattis, Vb. D. 8. — Tue (Tino), Lehnsmd., Katsløse, 197. D. 56.
 Bamberg Stift. D. 142.
 Banner, Cristina, g. m. Poul Laxmand, 198. D. 56. — Erik Andersen. D. 59. — Erik Eriksen, Rigmarsk, 119, 137. D. 210, 220, 221. — Karine Nielsdatter, g. m. Ville Thomsen Galskyt, 104. D. 68. — Magdalene, Fru. D. 221. — Niels Eriksen, Hovedsmd., Aalborg. D. 10, 25.
 Barbara, St., 127, 209, 214. — Mikeldatter, g. m. Hans Kok og Morten Giordsen. D. 114, 120.
 Barbus eller de Fuxo, Petrus, Kard. D. 14.
 Barfod, Anna, g. m. Erik Vesteni. D. 130.
 Barsebek, Frederik, R., 141. D. 51, 52, 53. — Godske, Lensmd., Gurre, 163. D. 51.
 Bardsker, Claus, Bg., Aalb. D. 154, 165. — Jens, Bg. i Malmø. D. 218.
 Bartholomeus de Burgo s. Leonardi, H. M., Rom, 88. D. 16, 20.
 Basel 204, 205. Conciliet 83.
 Basse, Bose Christophersen. D. 141.
 Beaune, H. H., 213.
 Bech (Beck, Bek), Anders. L. D. 32. — Anders, L. D. 71. — Jes, L. D. 72. — Las, L. D. 71. — Symen, L. D. 190. — Thames L. D. 106.
 Becker, Jens, Spr., Saltum. D. 33.
 Beke (Brita) se Krummedige.
 Benedict se de Senis.
 Benedicte se Ribbing. — H. N. Aalborg 96.
 Benedictiner 60. D. 5, 236.
 Bent Jensen, L. D. 133. — Nielsen, pav. Kap. D. 2.
 de Berardis, Bernardinus, H. M., Afladshandler, Rom. D. 158, 159, 164. — Fredericus, H. M., Rom. D. 158, 159, 164.
 Bergen 84, 200. D. 6. Bisp 168. Provst 168.
 Bergher, Poill, Bg., Nakskov. D. 203.
 Bernardus (Benardus) se Enichlo.
 Bernerius, Johannes, Afladshandler. D. 216.
 Berridsgaard, Taars S., Musse Hd. D. 202.
 Bertel (Berthil), L. D. 71. — Henrichsen. D. 33. — Jepsen, Rdm., Kbhvn. D. 61.
 Berthold Esbernsen, Borgm., Naksk. 143, 145. D. 39.
 Besançon, H. Kl., 26, 44, 198, 216.
 Bessarion, Kard. D. 14.
 Bii, Hans, se Brun.
 Biise, Mikell, L. D. 60.
 Bild, Ingeborg, g. m. Jep Andersen Grubbe. D. 30. — Otte Strangesen. D. 30. — Thorlaf, Vb. D. 203.
 Bille (Bilde) 146. Anders, Hr., 173, 220. D. 138, 214. — Esge 186. D. 135, 210. — Hans, Rigsr. D. 140. — Inger (Ingerd), g. m. Joh. Oxe, 152. D. 81, 84, 85, 86. — Jens. D. 42. — Katrine Erichsdatter. Jfr. D. 42. — Kirstine Erichsdatter, g. m. Peder Lang, 198. D. 42, 57. — Ove, Bisp, Aarh., 136. D. 171. — Steen, R., Rigsr. D. 140. — Thorlaf, Vb. D. 203. — Yrgen D. 42.
 Billedmester, Hemming, Bg., Aalb., 79, 82, 84. D. 4.
 Binderup (Benerop, Biendrop, Byenrop), Voxlev S., Hornum Hd. D. 11, 12, 81, 128.
 Bing, Thorkil Nielsen. D. 2.
 Birger, Gunnensen, Ærkeb., Lund, 59, 160, 197. D. 56, 140.
 Birgitte (Brigida) se Skalder. — Jens-

- datter, g. m. Christen Jepsen, L. D. 192.
- Birkelse, Aaby S., Kjær Hd. D. 14.
- Bjelke, Margrete [Anna], g. m. Mourits Nielsen Gyldenstjerne, 198. D. 57.
- Bjørn, Rdm., Aalb. D. 10.
- Bjørn, 95. Anders Jacobsen, — R., 97, 132, 133. D. 30, 31, 34, 79, 83, 233. Bjørn Andersen, — R., 106, 132. D. 83, 120, 223, 232. Henrik Bjørnsen — D. 223. Jacob Andersen, — Rigsr. D. 135, 140. Joachim Andersen — D. 83.
- Bjørnholm, Tirstrup S., Sønder Hd., 132, 163. D. 231.
- Bjørnø 150.
- Blangslev, Mogenstrup S., Baarse Hd., D. 141.
- Blasius, St., 215.
- Bo (Baa) Nielsen, Bg., Naksk. D. 203. — Pedersen, H. Prior, Malmø, 164, 176, 193. D. 67, 68, 234. — Tuesen, H. M., Kbhvn., 71, 166. D. 166.
- Bobbe, Oluf, Spr., Brøndbyvester, 218. D. 186.
- Bodcher, Dietrich, H. Prior, Kudde-
worde, 67, 68, 70, 72, 113, 114. D. 144, 145, 149, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 176, 177.
- Bodil (Bol, Bolde, Boeldhe, Botilde), g. m. Per Kielby. D. 214. — g. m. Christiern Madsen, Bg., Aalb. D. 219. — Jensdatter, H. N., Aalb. 96. — Persdatter, H. N.; Aalb., 96. — Wolfsdatter, g. m. Marten Sur., L. D. 20, 21.
- Bogbinder, Johannes (Metzenheem), Borgm., Kbhvn. D. 119, 131.
- Boller, (Bollu), Taars S., Børglum Hd. D. 20.
- Bollerup [Hollerop], Ingelstad Hd., Skaane, 198. D. 57.
- Bologna 83, 155. D. 172.
- Bolt, Anders, L. D. 133. — Aslak, Ærkeb., Trondhj. D. 5, 10.
- Bonde (Bwnde), Lars, L. D. 206. — Per, L. D. 22.
- Bondemosegaard, Svanninge S., Salling Hd., 141, 213. D. 71, 78, 242.
- Bonderup (Bondorp, Bunthorp), Ellidshøj S., Hornum Hd., 105. D. 22, 27, 71, 72, 105, 106, 128, 205.
- Bonifacius VIII. D. 243. — IX. D. 2.
- Bord Mortensen, af Faartoft. D. 87.
- Borgia, Cesare, 108. — Lucrezia, 108.
- Bork, Anders, H. Prior, Aalb., 28, 45, 51, 79—98, 193, 194, 200. D. 6, 7, 12, 13, 15, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 32, 33, 36, 64. — Jep, L., 85. — Mattis, Rdm., Aalb. 201. D. 10, 21, 26, 27, 29.
- Bose Christophersen se Basse.
- Boserup, Luggude H., Skaane, 198. D. 57.
- Bosnien D. 164.
- Botticelli, Sandro, 57, 75.
- Brabander, Henrik, Rdm., Aalb. D. 30.
- Brahe, Axel [Absalon Breagde], Hr., 198. D. 57. Tyge —, 220. D. 138.
- Bran, Hemmyng, L. D. 182.
- Brandenburg Stift. D. 142.
- Brasted (Bradsted, Brastet), Veggerby S., Hornum Hd. D. 91, 128, 180, 206.
- Bratz, Las, L., D. 75.
- Bratze, Niels, se Saltensee.
- Bregninge, Bregninge S., Musse H. D. 212.
- Breide, Ursula, g. m. Eggert Krumstrup, 213.
- Bremen 25. — Stift. D. 144.
- Brenner 101, 155.
- Briccius, Vb., Borgm., Nakskov. D. 85, 86.
- Broberg, Anders, mag., Kannik, 147, 150. D. 213.
- Brock, Axel Lagesen, R., 10, 124, 125, 217. D. 59, 90, 91, 232. Eske —. D. 232. Lauge —, R., 132, 163. D. 232. Niels —. D. 232.
- Brockenhuus, Jacob, Høvedsm., Aalborg. D. 231.
- Brostrup, Henning, til Skabered, 8, 220. D. 120.
- Brun (Brouen, Broffwen, Bruen), Eskild, L. D. 192. Gjøde —, Spr.,

- Diernisse. D. 180. Hans —, H. Prior, Faab., 146—7, 193, 214. D. 90, 99, 113, 114, 234. Jens Matthiesen —, Prior i S. Spirito, 54, 55, 56, 59, 74, 156, 196. D. 36, 46, 52, 53, 54, 234. Jep —, L. D. 106, 128, 190. Jeppe —, Bg., Faab. D. 60. Lass —, L. D. 106, 190. Mads —, 54, 196. Seurin —, Bg., Aalb. D. 129. Terkild —, L. D. 123.
- Brusgaard, Ølst S., Galten Hd. D. 122.
- Brygger, Per Andersen, Bg., Kbhvn. D. 84. Thomes —, Rdm., Kbhvn., 173.
- Bryndi, Esgi, Bg., Aalb. D. 67.
- Bryske, Claus. D. 60, 61, 62, 90, 92. Ejler —. D. 203. Gerdt —. D. 92.
- Brøndbyvester, Brøndbyvester S., Smørum Hd., 218. D. 186.
- Brøndumdal, Hvorum S., Onsild Hd. D. 218.
- Buda H. Kl. 198.
- Budde Jensen, L. D. 72, 108. —, Pedersen, L. D. 79.
- Buderup S., Hornum Hd. D. 12, 205, 222.
- Bulgher, Jeppe, Borgm., Faab. D. 60.
- Burgund 21, 24.
- Buss, Nis. D. 205.
- Busted, Veggerby S., Hornum Hd. D. 32, 93, 190. Dat. D. 33.
- Bustrup, Ramsing S., Rødding Hd. D. 28.
- Bydelsbak, Albrit. D. 62. Engelbreth Albertsen, R. D. 62.
- Byrsted, Veggerby S., Hornum Hd., 105. D. 71, 106, 128, 181, 190, 191.
- Byrstels, Hans. D. 129.
- Bythers, Mette, Bgske., Kbhvn. D. 90.
- Bøgsted (Bøgestedgaard), Astrup S., Vennebjerg Hd., 115. D. 179.
- Bøhmen. D. 164.
- Bøistrup, Otte Filipussen, 133.
- Bølle, 213. Eiler, Bisp, Aarh., 102, 120, 132, 208, 209. D. 77, 232. Else —, g. m. Bjørn Skalder, [Elseff, g. m. Thoro Staldere], 197. D. 57. Erik Matissøn —, Vb. D. 11.
- Mathis Eriksen, Rigsr. D. 140, 141.
- Bønned (Bønetsgaard), Horbelev S., Falsters Sønder Hd. D. 202.
- Børglum S., Børglum Hd., 207.
- Børglum Stift 15, 73, 85, 114. D. 26. Bisp 84, 88. D. 28, 78, 192, se Jep Friis, Gert Gyldenstjerne, Niels Styggesen Rosenkrantz. — Provst 98, 104, 114, 207. D. 36, 37, 78, 183.
- C** jvf. K.
- Calixt III 33, 69. D. 44, 235.
- de Capoccinis, Petrus Matheus, Stormester, 52, 53, 56, 60, 102, 143. D. 16, 39, 235.
- de Capranica, Dominicus, Kard. D. 14.
- Carll. D. 240.
- Carpinus, Leonardus. D. 239. Lucianus — de Firmo, Sekr., S. Spir., 23, 24, 55, 74, 102, 192, 198, 199, 216. D. 44, 52, 53, 63, 65, 103, 104, 107, 108, 110, 113, 239.
- Cecilie (Cicel, Citze), g. m. Svend Skrædder, Bg., Malmø. D. 218, 228. — Lauridsdatter, H. N., Aalb., 96. — Madsdatter, H. N., Aalb. 96.
- Christian (Christiernus, Cristen, Christen, Kristern m. fl.) — I 8, 12, 54, 55, 56, 67, 88, 89, 96, 100, 101, 102, 109, 119, 141, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 166, 174, 175, 178, 181, 196, 215, 217. D. 14, 22, 26, 27, 29, 33, 36, 38, 43, 44, 45, 48, 51, 62, 84, 138, 190. — II 11, 48, 59, 111, 112, 115, 116, 132, 134, 150, 151, 166, 167, 169, 170, 171, 173, 181, 182, 183, 211. D. 55, 139, 140, 141, 171, 186, 190, 192, 196, 197, 198, 213, 242. — III 14, 118, 138, 139, 152, 153, 215. D. 47, 219, 221, 222, 223, 228, 229, 230, 231. — fra Eutin [Dytunensi], H. Præst, Faab. 146. D. 99. — Andersen, L. D. 106. — Eskildtszenn, Vb. D. 47. — Espen-

- sen, Thinghører. D. 37. — Jebsen, L. D. 191. — Jenssen, Herredsf., Sønder H., Als. D. 74, 75. — Lauritzen, L. D. 71. — Laursen, L. D. 128. — Madsen, Vb., 150. D. 181, 182, 186. — Mattssen, Bg., Aalb. D. 219. — Michelsen, se Tornekrands. — Mogensen, Hr., Forst. for Helliggeisthosp., Aalb., 117, 118. D. 212, 213, 214, 215. — Nielsen, Spr., Hvorup. D. 67. — Nielsen, Hr., Rdm., Aalb. D. 73. — Nielsen se Galskyt. — Nielsen. D. 48. — Nielsen. D. 183. — Persen, Tolder, Aalb. D. 220. — Persen, L. D. 128. — Poulsen. D. 196. — Thor-kildsen, H. Prior, Kbhvn. 59, 61, 62, 100, 103, 107, 146, 147, 154—65, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 193, 205, 216, 217. D. 44, 46, 54, 62, 63, 68, 77, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 109, 113, 114, 233.
- Christine (Kirstine, Kirsten), Dronning, 59, 111, 112, 128, 166, 218. D. 55, 139, 190. — se Banner. — Christensdatter, g. m. Nis Worri, 95. D. 32. — Criisternsdatter, g. m. Tønnes Guldsmed. D. 183, 184. — Dionysiesdatter se Galskyt. — Ebbesdatter, g. m. Olde Niels, Jernskjæg. D. 4. — Eriksdatter se Bille. — Jensdatter se Glob. — Kresternsdatter, g. m. Jon Viffertsen Viffert, Vb. D. 35. — Pedersdatter, L. D. 153. — Persdatter, H. N., Aalb. 96. — Thomesdatter se Vesteni. — Wolusdatter, g. m. Per Jensen, Bg., Aalb., 84, 85. D. 6, 7, 8.
- Christoffer, St., 214. — af Baiern 9, 15, 88, 89, 154. D. 12, 14. — Greve 153. — Iversen se Vasspyd.
- Chrysostomus, Johannes — Kirkefader, 204, 205. Oluf — Lektor, Kbhvn., Malmø 185.
- Ciarlattus (Zarlattius), de Bologna, Petrus, H. M., 71. D. 172, 174.
- Circasius, St., 214.
- Cistersienserne 26.
- Claus de Polonia, Dronning Dorotheas Livlæge. D. 98. — Bertelsen, Præst, Kbhvn., 164, 217. D. 80, 98, 113, 119. — Hemmingsen, Hr., 81, 96. D. 4. — Mortensen se Tøndebinder. — Pedersen, Bg., Assens. D. 62. — Swentsen, L. D. 74.
- Clausholm, Voldum S., Galten Hd., 10, 124, 132. D. 90, 91, 137, 145, 171, 232.
- Clemens, St., 211. — VI. D. 243. — VII. 74.
- Clement, Skipper, 118, 138.
- Colison, Johannes d. Burgondia, H. M., Rom, 88. D. 16, 19, 20.
- Collignola, S. Maria in, 54. D. 36.
- Comhaer, Goswin, Bisp af Skalholt, 209. D. 5.
- Constantius de Roma, Storm. 104. D. 76, 236, 237.
- Constanz, Conciliet, 27, Stift. D. 142.
- Corneto, H. Kl., 52, 199.
- de Corneto, Antonius Crispus, Notar ved S. Spirito. D. 38, 40, 42, 45, 46. Dominico — H. M., Rom. D. 16. Venturello — H. A. M., Rom. D. 235.
- Cort se Kort.
- Cottbus, H. Kl., 199.
- Creten, Lydele, L. D. 37.
- Cristerius, Bari, Bg., Kbhvn., 198. D. 56.
- Cyrellus, Storm., 28, 191.
- D**aa, Christiern, Vb., 217, 220. D. 115. Knud — Kannik. D. 210. Knud — Bg., Kbhvn. D. 131.
- Dal, Dal S., Fleskum Hd. D. 48, 196.
- Dalby, Dalby S., Ramsø Hd. D. 89.
- Dall, Benedictus, Foged. D. 13.
- Dalsgaard, Vive S., Hindsted Hd. D. 135.
- Dalum, Bened. Kl., Dalum S., Odense Hd., 140. D. 5.
- Dan, Las, Vb. D. 26, 27.
- Danielsen, Henrik, Rdm., Naksk. D. 9.
- Danmark (Dacia) 3, 6, 16, 19, 24, 25,

- 28, 41, 65, 67, 71, 74, 100, 102, 105, 107, 109, 131, 132, 141, 156, 177, 178, 180, 183, 197, 199, 206, 215. D. 18, 63, 76, 99, 100, 110, 124, 145, 147, 148, 149, 152, 158, 160, 164, 170, 176, 177, 178, 185, 235.
- Dantzer, Pavel. D. 48.
- Danzig. D. 158, 164.
- Darsoo, Bg., Aalb. D. 117.
- Degn, Aage Jensen, Byskr., Malmø. D. 3.
- Denne, Claus, 8, 171.
- Diernisse (Degerness), Diernisse S., Salling Hd., 54, 152, 215. D. 60, 91, 180, 221. — Kirkegaard. D. 180.
- Digsmed, Kjeld Olufsen, Præst, Vib. D. 135.
- Dijon, H. Kl., 21, 26, 44, 78, 194, 198, 216.
- Djørup (Dyrdop, Dyrdrup), Bislev S., Hornum Hd. D. 13, 206.
- Dominicus fra Orvieto, Mag., Francisk., 71, 74. D. 164, 185.
- Dominikanere se Sortebrødre.
- Dong, Hans, L. D. 86.
- Doringk, Matthias, 204.
- Dorothea, Dron., 163, 164, 166. D. 33, 67, 89, 98. — g. m. Cristerius Bari, Bg., Kbhvn. D. 56. — Clausdatter, H. N., Aalb., 96.
- Dragsholm, Faarevejle S., Ods Hd., 169.
- Dragør. D. 208.
- Dronningborg se Randers.
- Dronningholm, Kregome S., Strø Hd. D. 14.
- Due, Elsé Michelsdatter, g. m. Anders Munck. D. 122. Jens Esbernsen — Vb., 219. D. 3. Roberth — Bgm., Aalb. D. 59, 66, 67.
- Duebrødre 189.
- Dueholm, Joh. Kl., Nykjøbing Landdistr., Morsø Sønder Hd., 3, 15, 66. D. 117.
- Dyonisius (Dionisius) — St., 214. — Persen, se Galskyt.
- Dyre, Vincentius. D. 89.
- Dürkop, Eggert, Bisp, Slesv., 197.
- Dyveke 168.
- Dænæ, Inger, g. m. Jens Dænæ. D. 204, 205. Jens — D. 203, 204, 205.
- Eck, Johann, 115, 169.
- Eddele, Priorisse, Ø Kloster. D. 33.
- Egebølle, Andress. D. 204.
- Egede (Jomfruens), Ø. Egede S., Faxe Hd. D. 120.
- Egidius, St., 214. — de Ischia, H. A. M., Rom, 88. D. 20.
- Eiby S., Ramsø Hd. D. 89, 242.
- Eidrup S., Aars Hd. D. 15, 69.
- Eiersted, Ingstrup eller Saltum S., Hvetbo Hd. D. 68.
- Eiler, Bisp i Aarh. Se Bølle.
- Eistrup, Aarslev S., Sønderhald Hd. D. 208.
- Elbeck se Vognsen.
- Elias 217.
- Elisabeth (Elsaa, Elsebe), St., 92 — Fru. D. 63. — Hartvigsdatter, g. m. Johan Oxe 163. D. 62. — Michelsdatter, g. m. Anders Munck, 135. D. 198.
- Elkjær (Elker), Alstrup S., Gislum Hd. D. 75.
- Ellen (Eline) Gierligsdatter, Bgske., Kbhvn., 217. D. 124. — Grønsdatter, H. N., Aalb. 96.
- Ellidshøi (Ellershøy, Eylershøff, Eletzhøgh), Ellidshøi S., Hornum Hd. D. 33, 106, 128, 190.
- Ellinggaard (Ællinggaard), Elling S., Horns Hd. Dat. D. 8.
- Else se Bølle. — Christiernsdatter se Vendelbo.
- Elvedgaard, Veflinge S., Skovby Hd., 141.
- Enggaard, Gullev S., Hovlbjærg Hd., 135. D. 122, 130, 173, 192, 198.
- England, 20, 24, 70. D. 215, 216.
- Enichlo Bernardus 197. D. 56.
- Enköping, St. Jørgens Hus, 46, 47.
- Enslev, Velle S., Houlbjærg Hd. D. 173, 180, 190.
- Erasmus Nielsen, L. D. 35,
- Erfurt Hospital 213.

- Erik, St., 92. — af Pommern 9, 79, 82, 83, 209. D. 2. — Andersen se Banner. — Ericksen se Løvenbalk. — Jensen, L. D. 37. — Matissen se Bølle. — Ottesen se Rosenkrantz.
- Erland, Ærked., Lund 7.
- Ergisel, Jensen, Prior, Hundsl. D. 44.
- Errindlev S., Fuglse Hd. D. 202.
- Esbe, Boeslunde S., Slagelse Hd. D. 1.
- Esbern, H. Præst, Aalb. 96. — Ipsen, H. Prior, Naksk., 152, 193. D. 203, 204, 211. — Stigsen, Kannik, Vib. D. 117.
- Esgi Farsen, L. D. 128.
- Eskild, Prior, Antvorskov. D. 140.
- Eskinus, Jacobi, H. A. Præst. D. 234.
- Eskjær, Grinderslev S., Nørre Hd., 132. D. 142, 200, 232. [Estrup].
- Essenbæk, Benedikt. Kloster, Essenbæk S., Sønderhald Hd. D. 174.
- Estrid, svensk. D. 56.
- Estrup (Æstrup), Ø. Hornum S., Hornum Hd. D. 13, 128.
- Gl. Estrup, Favsing S., Sønderhald Hd., 132, 163. D. 232.
- Estvad S., Ginding Hd. D. 34.
- Eugen IV. 22, 27, 52, 57, 58, 68, 69, 83, 84, 86, 88, 140, 201. D. 5, 6, 44, 235, 242, 243.
- Eustatius, St., 215.
- Eutin 146, 214.
- Evert Lauritsen, Vb. D. 47.
- F**aaborg 141, 146, 147, 148, 151, 152, 213, 215. D. 60, 63, 228. Dat. D. 71, 92, 125, 134, 240. H. Kl. 15, 16, 19, 24, 28, 32, 44, 54, 56, 61, 62, 65, 68, 73, 77, 78, 102, 106, 107, 110, 114, 117, 121, 124, 129, 130, 131, 140-53, 162, 165, 166, 167, 179, 180, 181, 193, 198, 209, 214, 215. D. 2, 51, 52, 53, 59, 60, 62, 63, 64, 67, 70, 73, 74, 76, 78, 90, 91, 92, 98, 99, 109, 113, 119, 124, 125, 132, 134, 145, 147, 160, 165, 176, 179, 180, 186, 189, 190, 192, 197, 208, 213, 214, 215, 221, 222, 223, 228, 234, 239. — H. Kirke 142, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 153, 211, 214, 215. D. 63, 138, 228. — H. Kirkegaard 147. D. 125, 228, [Kyærgaard]. H. Kl. Vandmølle 144. — Hospital 153. D. 221, 228. — Sognekirke (Nicolaï) 150, 151, 153, 214. D. 190, 208, 228. — Kirketaarn 151. — Fiskevand D. 114. — Sund 144. D. 125. Magistrat 152. — Bything. D. 113.
- Faartoft, Sundby S., Morsø Nørreherred. D. 87.
- de Fabrica, Bartholomeo, H. M., Rom, 88. D. 16, 20.
- Falk, Ida Pedersdatter, g. m. Thor-kild Nielsen Bing, 10. D. 2.
- Falslev, Falslev S., Onsild Hd. D. 223.
- Falster, Jens, Lensm., Ørebro, 166.
- Falsterbo H. H. 7, 8.
- Fandrup, Farsø S., Gislum Hd. D. 75
- Farsø, Farsø S., Gislum Hd. D. 75.
- Faxe S., Faxe H. D. 42.
- Ferslev, Ferslev S., Fleskum Hd. D. 195, 196.
- Filholm (Felhelm), Tise S., Børglum Hd., 207. D. 183.
- Filip, Prins, 168. D. 186.
- Filippa, Dronning, 209.
- Finq, Nicolaus, Lund Stift. D. 56.
- Firenze 68, 71, 155. D. 164. Dat. D. 170, 171.
- Fjellerad, Gunderup S., Fleskum Hd. D. 196.
- Flandern 70. D. 164.
- Flensborg 13, 197. H. H. 12, 13, 15. H. Kirke 13. Hospital 13. Frue Kirke 197.
- Flesk, Christern, L. D. 191.
- Fleskum H. D. 80, 121. Herredsting. D. 195.
- Flintebjerg se Randers.
- Fløe, Gravlev S., Hornum Hd. — Mark. D. 92. — Gaard. D. 136, 137, 141.
- Fosie, Oxie Hd., Skaane, 219. D. 3.
- Fouvent H. Kl. 78.
- Fowel, Jes Nielsen, L. D. 34.

- Fragtrup, Farsø S., Gislum Hd. D. 75.
 Framlev Hd. D. 127.
 Franciskanerne 4, 52, 104. D. 94, 124, 197, 212.
 Frankrig 16, 17, 18, 24, 26, 53, 70. D. 164, 215, 216, 237.
 Frankfurt a. M. H. H. 189.
 Frants fra Assisi 4. — Prins 166. — Vormordsen, Reformator, 185.
 Frederik I 8, 10, 11, 12, 15, 116, 117, 118, 135, 136, 137, 138, 150, 151, 152, 171, 172, 183, 184, 190, 215. D. 203, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 217, 219, 222, 223, 224, 230. — II 203.
 de Fregeno, Marinus, pav. Kollektor, 55, 97, 141.
 Friis 133. D. 233. Bernt — Bg., Aalb. D. 101. Hans — Bg., Aalb. D. 66, 98. Hendrik — 115. Jep — Bisp, Børglum. D. 25, 33, 47. Johan — Kansler. D. 230. Jørgen — Bisp, Vib., 118. D. 203, 217. Mette Jespersdatter, g. m. Claus Urne, 215. D. 165. Niels — Bisp, Vib., 124, 132. D. 121, 206, 232. Niels — D. 2. Oluff — Lensm., Kalø, 105, 133. D. 80. Tielogh — Raadm., Naksk. D. 89.
 Frises, Kay. D. 35.
 Frisland. D. 158.
 Frosti, Jes Nielsen, L. D. 22, 23.
 Fuglslev, Fuglslev S., Sønder Hd. D. 120.
 Fuglsang, Thoreby S., Musse Hd. D. 141.
 Fussingø, Aalum S., Sønderlyng Hd., 138, 213.
 Fyen 147, 152, 213. D. 30.
 Fyrkilde (Fyærkildh, Fyrkel), Ravnkilde S., Aars Hd. D. 11, 69.
 Fæbæk, Bøstrup S., Langel. Nørre Hd. D. 203, 204.
 Gabriell, Hr., Malmø. D. 227.
 Gad, Hemming (Emingus, Hemingus Galdi), 161, 179. D. 96, 97.
 Galde, Peder Nielsen, Forst., Randers, 209. D. 2.
 Galen, Anders, V., 220. D. 136.
 de Galliano, Antonio, Afladshandler. D. 142. Bernardinus — Afladshandler. D. 158, 159, 164.
 Galskyt, Cristiern Nielsen — D. 66. Cristine Dyonisiesdatter, g. m. Las Maltisen Krag — D. 66. Dyonisius Persen, — D. 66. Jep Dyonisiesøn, — D. 66. Niels Persen Korschow, — D. 66. Ville Thomsen, — Vb., 104. D. 68.
 Galt, Lave Mortensen, Vb. D. 11.
 Gauto, Ivarsen, Ærkeb., Trondhj., 55, 59, 197. D. 55.
 Gerlof, Martinsen, Prior, Ø Kl. D. 33.
 Gerson, Kansler, Paris Univ., 35.
 Gertrud, Priorisse, 176, 220. D. 68. — g. m. Jes Jebsen. D. 48. — Jensdatter, H. N., Aalb., 96. — Mogensdatter, H. N., Aalb. 96.
 St. Gertrudshuse 7.
 Gimming S., Støvring Hd., 124. D. 90.
 Ginnerup (Fussingø), Aalum S., Sønderlyng Hd., 138. D. 222.
 Gislum, Gislum Hd. D. 65, 66.
 Gislum Hd. D. 126. — Herredsting. D. 75.
 Gjelstrup, Voxlev S., Hornum Hd., 105. D. 29, 30, 35, 71, 72.
 Gjerrild Kirke, Gjerrild S., Nørre Hd. D. 84.
 Gjerum (Gerom), Gjerum S., Horns Hd. D. 130.
 Gjerum S., Horns Hd. D. 130.
 Gjestele, Gjestele S., Salling Hd. D. 133.
 Gjøttrup, Farsø S., Gislum Hd. D. 75, 76.
 Glad, Jes, L. D. 72.
 Gladsaxe, Gladsaxe S., Sokkelunds Hd., 10. D. 2.
 Glob, Albert, 198. D. 57. Andreas — Mag. 198. D. 57. Anna. — D. 57. Johanne [Anna] — g. m. Thomas Eskildsøn Høg, 198. D. 57. Kirstine Jensdatter — g. m. Jep

- Hendriksen Ulfstand. D. 42. Magnus — 198. D. 57. Niels — Biskop, Vib. D. 80, 87. Oluf Pedersen — Vellung 198. D. 57. Palli Pedersen — D. 81, 91.
- Glogau H. Kl. 199.
- Glomos, Nicolaus, Lund Stift. D. 57.
- Glynge, Navtrup S., Hasse Hd. D. 14.
- Glæsborg, Glæsborg S., Nørre Hd. D. 174.
- Gmunden, H. Kl., 24.
- v. Gock, Albrecht, Borgm., Kbhvn., 165. D. 118, 179, 181.
- Godetid (Gotti), Cort, Rdm., Aalb. D. 30, 50.
- Godov 146, Mads — Vb. D. 88. Oluf Pedersen. — D. 42.
- Goswin se Comhaer.
- Gotland 177, 178, 219. D. 84.
- Gottorp 138. Dat. 137. D. 217.
- Graa, Jørgen, Landsdommer, Laaland. D. 182, 202, 212.
- Graabrødre se Franciskanere.
- Graarup (Grørup), Ulstrup S., Aars Hd. D. 69.
- Graii, Krestiern, L. D. 21.
- Grandslev S., Hovlbjærg Hd. D. 180.
- Granzow, Laurids, H. Præst, Aalb. 96.
- Gratianus de Villanova, Stormester, 67, 164. D. 94, 97, 237.
- Gravlev, Gravlev S., Hornum Hd., 105. D. 71, 72, 128, 190.
- Gravlev S., Hornum Hd. D. 92, 137, 141.
- Gregers Andersen, Hr. D. 29. — Andersen, H. M., Aalb., 96. — Matsen, L. D. 33.
- Gregor, St., 149. — XI 191, 192.
- Greifswalde, Univ. D. 234.
- Griis, Rdm., Aalb. D. 36, 43. Niss — V. D. 47. Niss — L. D. 29.
- Grim, Hans. D. 118.
- Grimborg (Hindsgavl) 196.
- Grote, Johan, Spr., Sønderborg. D. 75.
- Grubbe 95. Anders Jepsen — Vb. D. 29, 30. Anna — Jfr. D. 30. Jep Andersen — D. 30. Otte Jepsen — D. 30. Per Jeibsen — D. 30.
- Grubendal, Albrecht Nielsen, 214.
- Grunt, Asmus, Bg., Kbhvn., 217. D. 120, 124.
- Grøn 95, Christiern — Vb. D. 69. Per — Vb. D. 14, 22.
- Ø. Grønning, Grønning S., Nørre Hd. D. 20, 21.
- Gudena 124.
- Gudingholm, Gudum S., Fleskum Hd., D. 121.
- Gudme, Gudme S., Gudme Hd. D. 67.
- Gudum (Guding), Gudum S., Fleskum Hd. D. 121.
- Gudum S. (Guding), Fleskum Hd. D. 121.
- Gui af Montpellier 17, 18, 19, 20, 21, 22, 25, 27.
- Gulbæk, Ø. Hornum S., Hornum Hd., 105. D. 33, 47, 72, 128, 180, 181, 190, 191.
- Guldager, Simsted S., Rinds Hd., D. 90.
- Guldsmed, Anders — Bg., Kbhvn., 173. Tønnes — Bg., Aalb. 115. D. 183, 184.
- Gullev, Gullev S., Hovlbjærg Hd. D. 122, 130, 180.
- Gullev S., Hovlbjærg Hd. D. 122, 130, 180, 198.
- Gunderup, Gunderup S., Fleskum Hd. D. 34, 80, 87, 121.
- Gunnar (Gert) Thorgardssøn, Bisp, Hamar. D. 10.
- Gunni (Gundy) Jensen, L. D. 190. — Matsen, L. D. 72. — Yuerssøn se Tornekrandts.
- Gurre Slot, Tikjøb S., Lyng-Kronborg Hd., 163.
- Gyde Laurisdatter se Krag. — Nielsdatter. D. 14.
- Gyldenløve, Niels Henriksen, Norges Hofmester, 168.
- Gyldenstjerne, Abraham Eriksen, R., Lensm., Kalmar, 197. D. 56. Anne Mouritsdatter — g. m. Oluf Stigsen Krognos og Predbjørn Podebusk, 198, 220. D. 57, 199. Gabriel — D. 222. Gert — Bisp, Børglum.

- D. 5. Henrik Knudsen — Hr. D. 12, 13. Knud Henriksen — R., Hovedsm., Aalborg., 88, D. 23, 25. Knud Henriksen — Rigsraad, 152. D. 203. Mourits (Marianus) Nielsen — 198. D. 57. Niels Pedersen — Hr. D. 25.
- Gyrstinge, Navne Jensen, Bisp, Odense, 140.
- Gælthing, Svend, L. D. 60.
- Gøye (Giø), Anders Staverskog, R. D. 42. Axel — Lensm., Aalborg., 117, 118. D. 213, 215, 218. Eskil — Rigsmarsk, 217. D. 123. Jørgen — 217. D. 47. Knud — Vb. D. 200, 201, 202. Mogens — Righofm. 74, 137, 138, 139, 152, 168, 170. D. 137, 145, 171, 197, 198, 203, 208, 210, 214, 217, 218, 222.
- H**achen, Arendt, Bg., Kbhvn. D. 131.
- Haderslev 65, 120, 151, 184, 209. D. 73. H. Kl. 120, 209. Mariekirke 124.
- Haderup, Haderup S., Ginding Hd. D. 33, 34.
- Hageløs, Vemmenhøgs Hd., Skaane. 177. D. 84.
- Hagenskov, Sønderby S., Bog Hd. D. 134.
- Hakenberg, Bernt, Rdm., Kbhvn., 217. D. 61, 67.
- Halberstadt Stift. D. 144. H. Kl. 191.
- Hald Kirke, Hald S., Nørhald Hd., 129.
- Haleholscho, Euert, Kbm., Lübeck, 95, 96, 203.
- Halkjær, Eidrup S., Aars Hd. D. 80, 91.
- Hallindtzfarer, Jens, Bg., Kbhvn., 217. D. 122.
- Halsnø, Aug. Kl. Bømmelfjord, Sønderhordaland, 192, 199.
- Halsted, Bened. Kl., Halsted S., Laalands Nørre Hd. D. 2, 9, 85, 86, 89.
- Hamar, Bisper, 168. Se Gunnar, Peder.
- Hamborg, Kanonikat, 55. Provsti. D. 97.
- Hammelev, Hammelev S., Nørre Hd. D. 91.
- Hammer, Niels, Bgm., Rand., 136. Niels — Bg., Faab. D. 231.
- Hanherred. D. 33.
- Hannæs. D. 233.
- Hans, Konge, 59, 65, 102, 105, 110, 111, 112, 120, 124, 126, 128, 132, 133, 147, 158, 165, 166, 168, 171, 198, 211, 212, 216. D. 55, 67, 68, 79, 80, 81, 90, 113, 124, 126, 127, 130, 132, 134, 139, 190, 198, 232. — Ærkebisp, se Laxmand. — Mester, Malmø. D. 218. — Hr., Prior, Rand. Hosp. D. 223. — Aalb. 115. D. 183. — Albertsen, H. M., Kbhvn., 166. D. 131. — Albrechtsen se Peder Albrechtsen. — Andersen, Præst, Aalb. Official. D. 121. — Andersen, Rdm., Aalb. D. 115, 121. — Andersen, L. D. 132. — Bartholomæi, Lensm., Aalborg., 115, 116. D. 136, 196. — Erichsen, Hr. D. 43. — Erichsen, L. D. 91. — Hansen, Provst, Assens, 11. — Henricksen, L. D. 133. — Iversen, L. D. 133. — Jensen, Bgm., Malmø, 183. D. 207, 218. — Jensen, Bg., Slagelse, 10. — Jensen, Bg., Faab. D. 60. — Jensen, L. D. 89. — Kjeldsen, Rigskansler, 166. D. 124. — Laurendhsen, Borgm., Naksk. D. 85, 86, 89. — Laurensen (Lauridsen), Sognepræst, Faab. 150, 151. D. 71, 190, 208. — Matsen. D. 116. — Michelsen, L. D. 132. — Mikkelsen, Bgm., Malmø, 182, 183. — Mikkelsen. D. 222. — Nielsen, Præst, Aalb., se Knyfftz. — Nielsen, Bg., Kbhvn. D. 131. — Nielsen, L. D. 203, 204. — Olsen, H. Prior, Faab., 140—5, 193. D. 51, 52, 53, 60. — Olsen, Bg., Præstø. D. 214. — Pedersen, L. D. 132. — Persen, L. D. 67. — Severinsen, Kannik, Ribe, 190. — Severinsen, Præst, Forst., Slagelse H. H., 9. — Tausen, Reformator, 76, 117,

172. — Thygesen, L. D. 200, 203.
— Thorkelson, Officialis, Salling Hd. D. 71. — Truelson, H. Præst, Kbhvn., 164, 166. D. 138, 145, 179, 181.
Haraldsborg, St. Jørgensbjærg S., Sømme Hd., 166.
Hardenberg, Erik. D. 92. Jacob — 152. D. 197, 215.
Harebjerg, Torne Hd., Skaane. D. 124.
Harridslev, Harridslev S., Støvring Hd., 85.
Harsyssel. D. 143, 144.
Hase, Gertrud Knudsdatter, g. m. Oluf Stigsøn Krognos. D. 138.
Hasseris, Aalb., Budolphi Landsogn, Hornum Hd., 89, 105, 106. D. 5, 11, 26, 27, 43, 48, 66, 71, 72, 73, 78, 79, 80, 106, 108, 123, 153, 154, 165, 191, 206. Fru Karines Gaard. D. 98. — Kjær. D. 73, 79. — Korsmessbakke (Korsmyndbakke). D. 73, 78. — Mark. D. 66, 78, 79, 154, 192, 206.
Hassing Hd. D. 78, 124.
Ø. Hassing S., Kjær Hd. D. 12.
Hassinglund (Øxendallund), V. Hassing S., Kjær Hd. D. 203.
Haverslev (Hadhersløff), Haverslev S., Ø. Han Hd. D. 11, 199.
Haverslev S., Ø. Han Hd. D. 199.
Haynck, Eggert, Provst, Slesvig, 197. D. 56.
Hecheler, Betrom, Rdm., Kbhvn. D. 119.
Hedegaard, Bislev S., Hornum Hd. D. 13.
Heggedaal, Jeppe, Vb. D. 11.
Helligaandshuse 4—17, 117.
Helligaandsskov, Hinge S., Lysgaard Hd. D. 214.
Helmar Kernpagensis. D. 56.
Helsingborg Dat. 198.
Helsingør H. H. 8. — Karmeliterkl. 8.
Hem, Hem S., Hindborg Hd. D. 33, 34.
Hemming se Billedmester.
Hennike (Henechinus), Biskop se Ulfeldt. — Agesen se Rosensparre. — Hemmingsen, H. Præst, Aalb. 51, 81, 83, 85, 86, 87, 88, 96, 200. D. 4, 6, 15, 20, 23, 24, 64. — Olsen, Bg., Naksk. D. 203.
Henning Nielsen, Bg., Kbhvn. D. 119, 131.
Henrik VII, Konge i England, 59. — Forst. for Nakskov H. H., 153. D. 223. — se Tornekrannds. — D. 10. — Danielsen, Rdm., Nakskov. D. 9. — Hindzsøn. D. 30. — Olufsen se Lilliesparre.
Herlev, Herlev S., Sokkelund Hd. D. 2, 4.
Herman, Bisp, se Rynkeby. — Geritsøn, Rdm., Naksk. D. 202. — Gori, Lunds Stift. D. 56. — Hermansen. D. 183.
Herp, Heinrich, Franc. Guardian, Mecheln, 99. D. 51.
Herresvad, Cisterc. Kl., Skaane. D. 139.
Herskind (Hierslundt), Skivholme S., Framlev Hd. D. 127.
Hetze, Per Smid, L. D. 22.
Hieronimus, St., 149. — Olai, Bg., Odense. D. 53.
Hildesheim 213, Stift. D. 142, 144.
Himmersyssel. D. 8, 11, 130, 137.
Hindemæ, Skjellerup S., Vindinge Hd. D. 165.
Hindsgavl, Middelfart Landdistrikt, Vends Hd., 54, 55, 196.
Hindsted Hd. D. 229.
Hinge Kirke, Hinge S., Lysgaard Hd. D. 214.
Hintze Andersen, L. D. 12.
Hjeds (Hietze, Hetze), Veggerby S. Hornum Hd., 105. D. 13, 32, 71, 72, 121, 181, 190, 206. Mark. D. 206.
Hjørring Kirke. D. 120.
Hoffman, Jes Lafridsen, Bg., Aalb. D. 106.
Holk, Lyder. D. 10, 11.
Holme, Cistercienser Kl., Brahetrolleborg S., Salling Hd., 140. D. 5, 113.
Holmegaard, Ellidshøj S., Hornum Hd. D. 225.

- Holmsø, Haverslev S., Ø. Han Hd. D. 33.
 Holstebro. D. 135, 144.
 Holsten 107, 213. D. 158.
 Holthus, Pether, Borgm., Malmø. D. 88.
 Homaa (Homø) S., Sønder Hd. D. 174.
 Horbue, Jørgen. D. 232.
 Horne S., Salling Hd. D. 132, 133, 134.
 Ø. Hornum, Ø. Hornum S., Hornum Hd., D. 190, 191, 206. — Mark. D. 206.
 Hornum Hd. 105. D. 11, 12, 22, 29, 35, 72, 92, 130, 137, 141, 213. Herredsting. D. 11, 13, 23, 71, 79, 80, 82, 85, 105, 106, 121, 128, 180, 190, 205, 222.
 Ø. Hornum S., Hornum Hd. D. 32. Kirke. D. 80.
 Horsens 209. D. 84. Dat. D. 224. H. H. 14, 139. H. Kirke 14. Hospital 139. St. Hans Kloster. D. 217.
 Horsens S., Kjær Hd. D. 220, 221, 231.
 Horslunde S., Laalands Nørre Hd. D. 186, 200, 211.
 Hostorp (Hostrup ved Tønder?), Jens Pedersen, Hr., pavelig Not. 59, 126, 127, 197. D. 55, 239. Mikkel Pedersen 127, 197.
 Hovlbjærg Hd. D. 122, 198. Herredsting. D. 130.
 Huggere, Niels, Bg., Malmø. D. 218.
 Huitfeldt, Otte Klawsen. D. 202. Tue Nielsen — R. D. 3.
 Hundslund, Bened. Kl., Dronninglund S., Dronninglund Hd. D. 44, 59, 130.
 Hundstrup S., Salling Hd. D. 60.
 Hval, Torlof. D. 14, 34.
 Hvanstrup, Farsø S., Gislum Hd. D. 36, 75, 76, 126.
 Hvas, Jens, Landsd., Jyl. 118. D. 213.
 Hvedholm, Horne S., Salling Hd., 152. D. 92, 197, 215.
 Hwet, Simon, L. D. 26.
 Hvide, Knud Ottesen, 153.
 Hvidkilde, Egense S., Sunds Hd. D. 91.
 Hwidt, Hans, L. D. 133. Lauris — L. D. 133.
 Hwinstrop, Sundby S., Nørre Hd., Mors. D. 87.
 Hwitkop, Johan, R. D. 60.
 Hwitzstedh, Conraddus, Rdm., Malmø. D. 88.
 Hvorslev, Hvorslev S., Hovlbjærg Hd., 213. D. 190, 222.
 Hvorup (Horup) S., Kjær Hd. D. 67.
 Hwæde, Asser, Bg., Malmø. D. 207.
 Hyllested, Suldrup S., Hornum Hd. D. 123, 130, 190, 206.
 V. Hæsinge, V. Hæsinge S., Salling Hd., 152.
 Hæsinge, V. el. Ø., Sogn, Salling Hd. D. 92.
 Hæsum (Hersom), Ø. Hornum S., Hornum Hd., 105. D. 71, 72, 106, 128, 190, 205.
 Hækiøpinge (Kiøpinge), Oxie Hd. D. 118.
 Høg 133. Erik — D. 221. Niels — R., 132, 171. D. 140, 142, 200, 232, 233. Thomas Eskildsen — D. 57.
 Højen Kap. se Skagen.
 Højreby, Søllested S., Laaland Sønder Hd. D. 88, 89.
 Højrup (Kjongs Højrup), Kjøng S., Baag Hd. D. 132, 133.
 Højsmarke, Sandby S., Laalands Nørre Hd. D. 211.
 Hørby, Hørby S., Hindsted Hd. D. 33.
 Ida Pedersdatter se Falk.
 Idestrup Kirke, Idestrup S., Falster Sønder Hd., 12, 216.
 Ilfar Pedersen, Præst, Aalb., 96.
 Ina, Konge, Wessex, 19.
 Inge, g. m. Kort Berthilsen, L. D. 48. — Buddisdatter, g. m. Jens Larsen, L. D. 108, 123, 192. — Pedersdatter, g. m. Severin Jensen, Rdm., Aalb. D. 136.
 Ingeborg, Fru, se Bild. — (Engeworg) g. m. Tue Bagge, 197. D. 56.
 Ingemer, H. M., Aalb. 96.

Inger Jepsdatter, g. m. Nis Palnesen Vognsen. D. 8.
 Ingestrup S., Hvetbo Hd. D. 98.
 Ingvar Boesen, Benedikt. M., Lund, 179. D. 97. — Nielsen, Rdm., Aalb. D. 6, 21.
 Innocents III 17, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 32, 44, 127. D. 243. — VIII 33, 104, 108, 120, 160, 161, 162, 167, 177, 181. D. 73, 77, 78, 81, 84, 102, 105, 237, 243. — Stormester se Rovere.
 Irland. D. 215, 216.
 Italien 20, 24, 70, 107, 189. D. 158, 160, 172.
 Iver Nielsen, Bg., Malmø. D. 2, 3. — Olufsen, Bgm., Aalb. D. 66, 67.
 St. **J**acob i Compostella 151. D. 197.
 Jacob (Jep), IV Konge af Skotland. 59. — Bisp, Børglum, se Friis. — Præst, Skagen, 98. D. 47. — H. M., Aalb., 204. — Andersen se Grubbe. — Andersen, H. Prior, Nakskov, 143, 145—6, 193. D. 38, 39, 40, 73. — Axelsen se Thott. — Didriksen, Bg., Flensborg, 197. D. 54. — Dyonisiesen se Galskyt. — Erlandsen, Ærkeb., Lund, 9. — Godrici, Bg., Malmø. D. 3. — Hansen, L. D. 133. — Hendricksen, se Rosensparre. — Iwersen, L. D. 74. — Jensen, Vb. D. 10. — Jepsen, Kapel., Saxkøb. H. H., 12. — Laursen, L. D. 128. — Mattsen, Bg., Malmø. D. 218. — Michelsen, Bg., Malmø. D. 88. — Nielsen, L. D. 72. — Oelsen, L. D. 186. — Olsen, Husfoged, Ørkild. D. 60. — Pedersen, Bg., Kbhvn., 218. D. 145. — Persen, L. D. 205. — Rafaelis, H. M., Rom, 157. D. 46.
 Jelstrup, Havbro S., Aars Hd. D. 69.
 Jens (Johannes, Jes), H. Præst, Aalb., 96. — H. M., Aggersborg, 97. D. 37. — Bisp, Rosk., se Jernskjæg. — Prior, Halsted. D. 85, 86, 89. — Aagesen. D. 203. — Andersen

(Beldenak), Bisp, Odense, 150, 211, 220. D. 138, 140, 240. — Andersen, L. D. 180, 205. — Andersen, Kannik, Lund, 179. D. 97. — Axelsen, L. D. 206. — Ebbesen, L. D. 123. — Eriksen, Kan., Aarh. D. 154. — Ericson, L. D. 128. — Esbensen se Due. — Hansen, Foged, Hornum Herredsting. D. 190, 205. — Jacobsen se Nielsen, H. Prior, Aalb. — Jacobsen, H. Præst, Kbhvn., 164. D. 43. — Jeipen se Rosensparre. — Jensen, Prior, Aalb. Frue Kl. D. 116, 118, 121. — Klawsen. D. 203. — Knudsen, Prior, Aalb. Frue Kl. D. 78. — Larsen, Bg., Kbhvn., 217. D. 114. — Larsen, L. D. 108. — Lassen, Bg., Randers, 126. — Lauridsen, H. Præst, Aalb., 107, 146. D. 99. — Lauridsen. D. 11. — Lavesen, Byfog., Kbhvn. D. 131, 138. — Matthiesen se Brun. — Matthiesen, H. Prior, Randers, 59, 65, 105, 110, 119—30, 131, 132, 147, 166, 181, 193, 194, 209, 218. D. 55, 58, 64, 77, 78, 88, 90, 93, 97, 99, 113, 114, 118, 139, 211, 234, 239. — Matzen, Byf., Naksk. D. 203. — Michelson, Rdm., Malmø, 220. D. 118. — Michelsen, Bg., Kbhvn. D. 61. — Mogensen, L. D. 191. — Mowrisen, L. D. 191. — Nielsen, H. Prior, Aalb., 98—101, 155, 156, 193, 203, 205, 216. D. 36, 37, 42, 44, 45, 51, 59. — Nielsen, H. Prior, Randers, 134—9, 193, 212. D. 197, 198, 208, 210, 214, 217, 221, 222. — Nielsen, Spr., Ingestrup. D. 98. — Nielsen, L. D. 14. — Olsen (Olufsen), Rdm., Landskr., 217, 218. D. 135, 145. — Olsen. D. 138. — Olufsen, L. D. 28. — Pedersen, Spr., Sal, D. 203. — Pedersen, L. D. 78, 79, 123, 153, 154. — Pedersen. D. 67. — Pedersen, pav. Not., se Hostorp. — Pedersen, Kongens Kansler, 211. — Seurinsen, L. D.

205. — Svænixsen, L. D. 14. — Thomesen, Rdm., Aalb. D. 154. — Truelsen (Trogilli), H. Præst, Kbhvn., 146. D. 99. — Tygesen. D. 87. — Tønnesen, Bg., Aalb. D. 121. — Wogensen, Bg., Aalb. D. 67.
- Jep se Jacob.
- Jernskjæg, Anders Nielsen, R. D. 14. Jens Pedersen — Bisp, Rosk. D. 12. Olde Niels, — Vb. D. 2, 4.
- Jersie, Jersie S., Thune Hd. D. 89.
- Jerusalem, Johan. Hosp., 1, 2, 3, 18, 20, 37, 42, 46.
- Jes (Johannes, Jens, Jøs) Ascersen, L. D. 69. — Bertilsen, L. D. 72. Clawessøn, Rdm., Malmø. D. 88. — Eskesen, L. D. 81. — Eyesen, Vb. D. 26. — Farsen, L. D. 13. — Farsen, L. D. 128. — Grubbisen, L. D. 72. — Jebsen, L. D. 81. — Jebsen, i Dal. D. 48. — Jensen, L. D. 195. — Jensen, L. D. 195. — Jensen, L. D. 74. — Knudsen, Vb. D. 47. — Laursen, L. D. 128. — Mattis, L. D. 191. — Michelsen, L. D. 195. — Moghensen, L. D. 11. — Morthensen, L. D. 133. — Nielsen se Sehested. — Nielsen Rdm., Aalb. D. 6. — Nielsen, L. D. 13. — Nielsen, L. D. 75. — Owsen, L. D. 22. — Pedersen, L. D. 133. — Persen, Rdm., Aalb. D. 6, 10. — Persen, L. D. 71. — Persen, L. D. 128. — Pædhersen, L. D. 12. — Pouelsen, L. D. 11. — Pouelsen, L. D. 195, 196. — Seurinsen, L. D. 106. — Seurensen, L. D. 191. — Sevrensøn, L. D. 37. — Tammesen, L. D. 75. — Tavesen. D. 48. — Therkilsen, L. D. 71. — Toordsøn, L. D. 206. — Woghensen, L. D. 75.
- Jep (se Jacob).
- Jesper Thordsen, Vb. D. 130.
- Jestrup, Sønderhaa S., Hassing Hd. D. 33.
- Jetsmark, Jetsmark S., Hvetbo Hd. D. 28.
- Johan VII, 108. — Hertug af Sachsen-Lauenborg 67. D. 93. — Biskop. D. 93.
- Johannes se Jens.
- Johannes, St., Ev. 82. D. 6. — XXII. D. 243. — Døber 145. — Stormester 78. — Bisp, Laodicæa, 1, 75. D. 3. — Kettilli, Justiciarius. D. 81. — Nicolai 205. — Olavi, Bg., Malmø. D. 3.
- Johanniter 1—4, 6, 11, 15, 16, 18, 22, 29, 40, 46, 50, 66, 83. D. 139. Regel 2, 16, 22, 23, 83, 192.
- Jonas (Jon), Præst, Forst., Malmø H. H., 175. D. 1. — H. M., Aalb. 96. — Olafsen, Rdm., Bergen, 84, 200. D. 6, 7. — Persen, L. D. 69. — Viffertsøn, se Viffert.
- Josep, Foged, Restrup. D. 81.
- Jost (Jøst) Ibsen, Fog., Hornum Herredsting. D. 128. — Mortensen, L. D. 71, 190. — Pedersen, Præst, Skanør, 217. D. 79. — Persen, L. D. 206.
- Jul (Jwel), Las, L. D. 126. Peter — L. D. 74.
- Julius II (Giuliano della Rovere) 57, 66, 156. D. 238.
- Jyde (Judhæ, Jude), Hans, Borgm., Aalb. D. 59. Jes — L. D. 82, 93.
- Jørgen, St., 145, 214. — Hansen, L. D. 190. — Hansen, L. D. 205. — Madsen, Præst, Aalb., 110. D. 115, 121. — Pedersen, H. Prior, Malmø, 72, 182—3, 193. D. 172, 173, 188, 203. — Poulsen, Nordmand, 218. D. 211.
- St. Jørgens Huse 7, 15, 117.
- K**aaas, Erik, Bisp, Vib., 115, 132, 208. D. 141, 185, 232. Niels — Prior, Sebberkloster. D. 141.
- Kalby, Andres, L. D. 81. Las — L. D. 81.
- Kallundborg (Kalemburg) Slot 198. D. 57. Dat. D. 212.

- Kalstrup, Veggerby S., Hornum Hd. D. 10, 11, 12, 71, 72, 190.
 Kalt, Niels, Rdm., Aalb. D. 106.
 Kalvehavejord (ved Nakskov). D. 81, 85.
 Kalø, Bregnet S., Ø. Lisbjerg Hd., 105, 133. D. 232. Dat. 89.
 Kamin 55.
 Kammersvend, Mathis, 11.
 Karen, St. D. 2. — Fru 135. — Nielsdatter, g. m. Vogn Jeibsen. D. 15. — Nielsdatter, Søster, Slag. H. H., 10. — Thomesdatter se Vesteni.
 Karl VIII 59. — af Bourbon 74.
 Karmeliterne 11. D. 94, 139.
 Kartheuserklostre 141, 209.
 Kat (Kaeth), Jepp. D. 21. Niels — Rdm., Aalb. D. 115, 121.
 St. Katherina (Karine) 11, 197. — H. N., Aalb., 96. — g. m. Henrik Danielsen, Rdm., Naksk. D. 9. — Erichsdatter, Jfr., se Bille. Nielsdatter se Banner. — Pedersdatter, g. m. Jes Lafridsen Hoffmann, Bg., Aalb. D. 106.
 Katsløse, Ljunits Hd., Skaane, 197.
 Katterød, Diernisse S., Salling Hd., 215. D. 180.
 Kattis, Marie. D. 228.
 Kelby, Per, 218. D. 142, 214.
 Kempe, Peder, Bg., Kbhvn. D. 131.
 Kiel H. H. 188. St. Jürgen 188.
 Kirkerup Skov, Kirkerup S., V. Flakkebjerg Hd., 9.
 Kirkestaten 74.
 Kirketerp, Veggerby S., Hornum Hd. D. 181, 190.
 Kirsten (Kirstine) se Christine.
 Kjeldby Kirke, Kjeldby S., Møenbo Hd. D. 214.
 Kjellingtand, Gislum S., Gislum Hd. D. 75.
 Kjelstrup, Ove S., Hindsted Hd. D. 11.
 Kjær Hd. D. 106. — Herredsting. D. 106, 222, 223.
 Kjærstrup, Fuglse S., Fuglse Hd. D. 200.
 Kjøng, Kjøng S., Baag Hd. D. 91, 132, 133.
 Klågerup (Klakerop), Bave Hd., Skaane. D. 57.
 Klarupgaard, Klarup S., Fleskum Hd. D. 221.
 Kleinsmed, Niels, Bg., Kbhvn., 217. D. 130.
 Klockere, Oluf, Bg., Malmø. D. 226.
 Klæstrup (Cleptstrop), Voxlev S., Hornum Hd., 105. D. 10, 11, 58, 79, 80, 81, 82, 205.
 Knud, St., 92. D. 34. — Bærtilsen, L. D. 196. — Henriksen se Gyldenstjerne. — Jensen se Rotfeld. — Lavesen, Bg., Kbhvn. D. 131. — Lawrissen, Bg., Naksk. D. 203. — Nielsen, H. Prior, Aalb. 59, 61, 101—5, 160, 161, 193, 206. D. 55, 64, 65, 69, 71, 76, 78. — Seurinsen, L. D. 205.
 Knyfftz, Hans Nielsen, Præst, Aalb., 106. D. 93, 101, 105.
 Kock (Kok), Hans, Bg., Aalb. D. 114. Jørgen — Borgm., Malmø, 184. D. 218.
 Kogseby, Fanefjord S., Møenbo Hd. D. 62.
 Kokkeda', Torslev S., Ø. Han Hd. D. 59.
 Kongens Tisted, Tisted S., Gislum Hd. D. 11.
 Kori, Axel, L. D. 106.
 Korschow, Niels Persen, se Galskyt.
 Korsika. D. 164.
 Kort (Cort) — Spr., Naksk. D. 9. Berthilsen. D. 48.
 Kortarm, Jens, Altarist, Malmø, 177.
 Krabbe, Anna — Fru 212. Margrete Mogensdatter — g. m. Hendrik Friis, 115. D. 179, 180. Morten — Dr., Ærkedegn, Aarh. D. 176, 179. Tyge — R., 173. D. 140.
 Krag, Gyde Laurisdatter, g. m. Las Viffertsen, 104, 106, 110. D. 65, 66, 90, 130. Jens — Bisp, Rosk., 154. D. 1. Jens — H. Præst, Randers, 136. Las Maltissen — Vb. D. 22, 26, 66.
 Kraghave, Høje Taastrup S., Smørum Hd. D. 89.

- Krakau H. Kl. 24, 199.
- Kremere, Anders, Bg., Naksk. D. 85, 86. Ottæ — Borgm., Naksk. D. 85, 86.
- Krenkerup, Radsted S., Musse Hd. D. 123.
- Kroatien. D. 164.
- Krogh, Anders, Vicar, Naksk. D. 9.
- Krogholm [Brageholut], Nørre Asbo Hd., Skaane, 198. D. 57.
- Krognos, Oluf Stigsøn, R., 59, 198. D. 57, 138.
- Krogs, Kirsten, Bgske., Aalb., 101. D. 43.
- Krogsbølle, Naksk. Lands., Laalands Nørre Hd. D. 86.
- Krogstrup, V. Hornum S., Aars Hd. D. 69, 225.
- Krummedige, Beke (Brita), Hennekedatter, g. m. Frederik Barsebek, 141. D. 51, 52, 53. Henrik — Rigsraad, 184, 186. D. 90, 140, 195, 209, 210, 211.
- Krumstrup 145, 213. Claus — 141, 213. D. 51, 52, 53. Eggert — 213. D. 71, 78, 92. Eline — g. m. Albrecht Nielsen Grubendal, 214. Erik — 213. Henrik — 213. — Inger — g. m. Erik Jepsen Ravnsborg, 214. Kirsten — g. m. Jørgen Urne, 213. Otte — 213.
- Kruse, Mekill, Vb., D. 10. Peder — Ærkeb., Lund, 175.
- Kuddeworde, Ratzeburg Stift, H. Kl. 24, 62, 67, 73, 106, 113, 198, D. 93, 94, 95, 97, 144, 145, 154, 155, 157. — Sognekirke 67. D. 93.
- Kuditse, Arninge S., Laalands Sønder Hd. D. 186.
- Kyring, Poul Jensen, Ærkebispens Skænk, 197. D. 56.
- København 25, 48, 112, 116, 118, 139, 147, 164, 166, 167, 173. D. 1, 12, 98, 139, 212. Bything, D. 62, 67, 113, 114, 119, 122, 131, 132, 136, 145, 179. Magistrat 171, 173. D. 212, 214. Dat. D. 62, 132, 134, 138, 141. H. Kl. 8, 9, 16, 24, 44, 46, 53, 54, 56, 61, 62, 65, 67, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 100, 102, 103, 105, 106, 110, 114, 115, 117, 129, 130, 139, 154—74, 175, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 193, 199, 201, 206, 209, 215, 216, 218. D. 1, 2, 4, 12, 14, 27, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 57, 61, 62, 63, 64, 68, 73, 76, 79, 80, 81, 84, 89, 90, 94, 96, 98, 99, 102, 105, 106, 107, 109, 113, 114, 115, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 130, 131, 135, 136, 138, 141, 145, 147, 160, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 179, 181, 186, 187, 188, 193, 194, 195, 208, 209, 210, 211, 212, 214, 215, 233, 239, 242. H. Kirke, 154, 157, 165, 166, 168, 172, 173, 174. D. 15, 37, 61, 65, 124, 181, 186, 200, 212, 242. H. Kirkegaard 158, 168, 169, 174. D. 77, 242. H. Kl. Priersgaard. D. 142. H. Kl. Åvlsgaard 158. D. 173. H. Kl. Hestemølle 158. H. Badstue. D. 33, 145. Hospital (Vartov) 139, 173. D. 212, 213, 222. Clemens S. D. 130. Fruekirke 160, 164, 172. D. 79, 113, 131. Kanonikat 55, 147. Frue S. D. 33, 90, 122, 135, 165, 212. Degneresidensen 160. Graabrødrekloster 155, 173, 218. D. 215. Graabrødrekirke 172. D. 212. Nicolaikirke 160, 172. D. 131. Nicolai S. D. 2, 73. St. Pederskirke D. 136. St. Anne Hospital 171. St. Gertrud Hospital 173. D. 212. St. Jørgens Gaard 154, 171, 173. D. 12, 212. Slot 170. D. 61. Dat. 150. D. 230. Ny Bryggergaard. D. 171. Universitet 160, 185, 197. D. 98, 233. Vejerhus. D. 165. Adelgade. D. 145, 186. Fisketorv 155. D. 114, 145. Fisketorgade. D. 61, 62, 222. Færgestræde. D. 80. Gammeltoiv 170. (Lille) Helliggeiststræde (Niels Hemmingsensgade) 168. D. 171. Højbro 170. Højbrostræde. D. 50, 67, 89. Kattesundet.

- D. 90. L. Kirkestræde. D. 98. Klareboderne D. 179. Kjødmangerstræde. D. 98, 186. Læderstræde D. 62, 131. St. Nicolai Kirkestræde. D. 119. Nørregade. D. 136. Peder Brolæggerstræde. D. 122. Gl. Raadhusstræde. D. 84. Rosengaarden 158. D. 90, 135, 142, 172, 199. Spitalie Stræde. D. 199. Strandbadstuestræde. D. 120, 124. Stranden. D. 98, 131, 165. Sædevan. D. 122. Vandmøllestræde. D. 145. Vimmelskiftet 170. Vognbadstuestræde. D. 130. Østergade. D. 79, 98. Køln 25, 131, 181, 204, 205. D. 124, 139. Stift. D. 164. Universitet 54, 161, 176, 178, 212. D. 234—5. Køpman, Pæther, Borgm., Nakskov. D. 9. Kørnik, Per, L. D. 37.
- L**aadwygh, Per, Bg., Nakskov. D. 203. Laaland 148. D. 39, 147, 160, 212, 215. Provsti 142. D. 2. Ladager, Eiby (Egby) S., Ramsø Hd. D. 89. Laen, Glæsborg S., Nørre Hd. D. 91. Lakkendrup, Gudbjerg S., Gudme Hd. D. 67. Lamdrup, Svindinge S., Gudme Hd. D. 67. Landet (Lannæ) S., Laalands Sønder Hd. D. 182. — Kirke. D. 202. Landskrona 166, 217, 218. D. 135, 145. H. H. 7, 8. Lang, Jep, Høvedsm., Kallundb., 198. D. 57. Mads — Superintendent, Aarh. 14. Peder — 198. D. 57, 88. Peder — Bg., Nakskov. D. 9. Signe — g. m. Jens Ribbing, 198. D. 57. Lange 133. D. 233. Gunde Nielsen — Dekan, Ribe, 114. Jens Iversen — Bisp, Aarh., 208, 211. Thomas Nielsen — Rigsraad. D. 140. Langeland (Lawendt). D. 211. Langewad, Veggerby S., Hornum Hd. D. 190, 191. Lasse (Lars) Erichsen, L. D. 122, 130. — Laurisen, L. D. 190, 205. — Maltisen, Vb., se Krag. — Matis, L. D. 106, 190. — Mourisen, L. D. 206. — Nielsen, L. D. 128. — Olaffsen, L. D. 11. — Oleussen, L. D. 74. — Owesen, Foged, Aalborghus. D. 11. — Persen, L. D. 113. — Persen, L. D. 196. — Seuerinsen, L. D. 181. — Symensen, L. D. 206. — Tamsen, L. D. 37. — Terkelsen, L. D. 82. — Viffertsen se Viffert. — Wivertsen, Prior, Aalb. Frue Kl. D. 43. Laurentius, (Laurids, Laurens, Laves, Lars, jfr. Lasse). St., 97, 209. — Linkøping Stift. D. 53. — Spr., Sundby. D. 67. — Albrechtsen, Hr. D. 171. — Andersen, Hr., Notarius publicus. D. 25. — Børnsen, L. D. 181. — Clausen, L. D. 89. — Ingvordsen. D. 139. — Iwersen se Straale. — Nielsen, H. Prior, Rand. og Aalb., 65, 71, 72, 73, 113—9, 121, 131—4, 147, 150, 167, 181, 182, 193, 207, 218. D. 99, 118, 120, 121, 123, 124, 127, 129, 130, 135, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 183, 185, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 196, 199, 205, 214, 215, 219, 233. — Nielsen, H. Præst, Aalb., 204, 205, 208. D. 143, 144. — Pedersen, H. M., Aalb. 96. — Pedersen, Hr. D. 130. — Pedersen, H. Prior, Næstv., 66, 193. D. 143. — Pedersen, Spr., Landet. D. 182, 202. — Petri, H. M. D. 233. — Rænycksen, L. D. 200. — Simonsen, Bg., Malmø. D. 207. — Strange- sen, L. D. 133. — Thomessen, L. D. 73. — Thordsen se Mule. — Troelsen, H. Prior, Malmø, 176, 193. D. 68. — Tymmesen, L. D. 133. — Ulavi, Lunds St. D. 56. — Waltersen, Spr., Voxlev. D. 30. Lave (Lage) Grummesen se Saltensee. — Jensen, L. D. 11. — Moghensen, L. D. 11.

- Laxmand, Aage — 8. Hans — Ærkeb.,
Lund, 25. D. 10. Paul — 8. Poul
— Rigshovmester, 59, 197, 198. D.
56. Sten Stensen — Ærkebispens
Fodermarsk, 197. D. 56.
- Lazarus Thomesen, Borgm., Aalb. D.
73, 98, 106.
- Lendum S., Horns Hd. D. 8.
- Leo X 32, 66, 69, 73, 114, 170, 183.
D. 143, 146, 148, 149, 154, 166,
167, 169, 183, 187, 192, 238.
- Leonardus, St., 92, 104. D. 65, 91.
- Lerbjærg S., Galten Hd. (?) D.; 59, 63.
- Lere (Lerrie), Svenstrup S., Hornum
Hd. D. 205.
- Lerke, Hans, Fog., Aalborg. D. 27.
- Libbert, Hans, H. Præst, Kbhvn., 166.
D. 136, 173.
- Liffert, Spr., Bud. Kirke, Aalb., 84,
96, 203. D. 6, 7, 8.
- Lifland 200. D. 158, 160.
- Ligurien. D. 164.
- Lilliesparre, Henrik Olufsen, Provst.
D. 117.
- Limbek, Hennike, 13.
- Limfjorden 82, 85, 97.
- Lindelse (Lyness), Lindelse S., Lange-
lands Sønder Hd., 150. D. 181, 186.
- v. der Linden, Herman, Bg., Lübeck,
99. D. 51.
- Linderumgaard, Ugilt S., Vennebjærg
Hd. D. 51.
- Linköping Stift 178. D. 53, 54.
- Lipper, Engelbreth, Bg., Kbhvn.
D. 119.
- Lithauen. D. 158, 160, 164.
- Litle, Cecilia. D. 1. Jon Jonsen. — D. 1.
- Lombardiet 107. D. 164.
- Lomme S., Bara Hd., Skaane, 177.
- Longelse S. Nu Langelands Sønder
Hd. D. 181.
- Lothringen 24.
- Lucia, St., 82. D. 6.
- Lucianus fra Fermo, se Carpinus.
- Lucius, St., 92.
- Ludh (!), Hornum Hd. D. 81.
- Ludvig XII, 59. — XIV 17. — Bg.,
Malmø. D. 226.
- Lund 55, 56, 147, 174. H. H. 7, 15,
16, 189. Hospitaler 175. Domkirke 7.
Kapitel 147. D. 88. St. Jørgens Hus
7. Stift 7, 72, 176, 178, 179, 182. D.
57, 84, 171, 172. Ærkebisp 7. D.
139. Se Peder Johansen, Hans
Laxmand, Birger Gundersen, Peder
Kruse, Tue Nielsen og Aage Jep-
sen Sparre.
- Lund, Lil S., V. Han Hd. D. 233.
- Lunde (nu Christiansdal), Branders-
lev S., Laalands Nørre Hd. Dat.
D. 85.
- Lunge, Eline Ovesdatter, g. m. Axel
Lavesen Brock, 125. Maren — g.
m. Hr. Axel Brahe, 198. D. 57.
Sidsel Ovesdatter — Fru, 217.
D. 120.
- Lunov, Henrik, Vb. D. 22. Jeppe —
D. 198. Las — Hovedsm., Aalborg.
D. 59, 66. Niels — D. 197, 198.
- Lupuli, Johannes, Korprior, San. Spir.,
179. D. 96.
- Lusebakke ved Malmø. D. 3.
- Luther, Martin, 109, 114, 169, 170,
173.
- Lübeck 25, 86, 95, 96, 110, 116, 130, 134,
177, 200. D. 51, 84. H. H. 6, 15, 16,
25, 41, 42, 43, 51, 82, 83, 188, 194,
200. D. 6 Mengstrasse 96. St. Ger-
truds Hosp. 213. St. Jørgens Hosp.
213. Stift 214. D. 97, 142, 144.
- Lyder Hinzesen, Bg., Malmø. D. 3.
— Thamsen, L. D. 181, 190.
- Lykke, Joachim, Rigsr. D. 140. Per
— Rigsr. D. 140.
- Lyngaa, Lyngaa S., Sabro Hd. D. 113.
- Lyngbjerg Mark, Svenstrup S., Hor-
num Hd. D. 85.
- Lyon (Lugdunum) 205.
- de Lyra, Nicolaus, 204.
- Lysabild S., Als. D. 73, 74, 132.
- Lyø 150.
- Læsø 106. D. 14, 113, 200.
- Lødøse. D. 10.
- Løgsted, Løgsted S., Slet Hd. D. 28.
- Ø. Løjtofte, Løjtofte S., Laalands
Nørre Hd. D. 200.

- Løjtofte S., Laalands Nørre Hd. D. 200.
- Lønstrup, Maarup S., Vennebjerg Hd. D. 28, 37, 87.
- Lørsted, Haverslev S., Ø. Hanhd. D. 33.
- Hel. Løsen 214. D. 88, 89.
- Løvenbalk, Erich Erichsen, R. D. 47. Peder Ericksen — Vb. D. 15.
- Maarup S., Vennebjerg Hd. D. 37.**
- Mads se Matthias.
- Magdeburg Stift. D. 144.
- Magnus, St., 214. — Hertug 67, D. 144.
- Maguelonne, Bisp af — 25.
- Mainz. D. 51. H. H. 189.
- Maler, Jens, Bg., Aalb. D. 114.
- Malmø 161, 164, 174, 177, 183, 184, 187. D. 209, 210. Bything. D. 87, 207. Magistrat 8, 175, 177, 185, 186, 187, 219, 221. D. 49, 209, 212. Dat. D. 42, 88. H. Kl. 7, 8, 15, 16, 24, 54, 61, 64, 66, 71, 72, 73, 76, 77, 78, 102, 114, 117, 129, 130, 150, 158, 159, 161, 162, 165, 166, 167, 172, 174—87, 193, 194, 199, 216, 218, 219. D. 1, 42, 48, 49, 63, 64, 68, 76, 84, 87, 88, 96, 102, 103, 104, 105, 108, 115, 118, 120, 124, 136, 138, 139, 165, 171, 172, 173, 188, 190, 192, 203, 207, 209, 210, 212, 217, 218, 225, 226, 227, 234. H. Kirke 176, 178, 185, 187, 219. D. 3, 33, 228. H. Taarn 219. D. 225. H. Mølle 185. Hospital 185. D. 212, 218. Graabrødrekloster 184. D. 209, 210, 212, 218, 225. Graabrødre Kirke 185, 187. D. 226, 227. Graabrødre Taarn. D. 227. Peders Kirke (Bykirken) 177, 185, 187. D. 118, 225, 226, 227. Peders Taarne 187. D. 225. St. Georgii Kirkegaard. D. 118. Kramers Hôtel 176. Raadhus 184, 187. Adelgade 176. Helliggest Stræde 176. Helliggesthus Kirkestræde 176. Stortorv 176, 185, 187. D. 2. Slotsgrav 219. Bastion Nykøbing 219.
- Malpaga, Slot i Norditalien, 155.
- Malti Laurensen se Viffert.
- Mandh, Anders, H. Prior, Naksk., 146, 193. D. 86. Peder —, Bg., Kbhvn. D. 131.
- Maren (Marine) se Lunge. — Hemmings, g. m. Hemming Billedmester, 79, 81, 84, 85. D. 4, 7. — Jonsdatter. D. 185. — Knudsdatter, H. N., Aalb. 96. — Lauridsdatter, H. N., Aalb., 96. — Markvardsdatter, H. N. Aalb., 96. — Nielsse. D. 114. Persdatter, H. N., Aalb., 96. — Povlsdatter, H. N., Aalb., 96. — Tamesdatter, H. N., Aalb., 96. — Therkilsdatter, H. N., Aalb., 96. — Tygesdatter, H. N., Aalb., 96.
- Margrete, St., 214. — Dronning, 218. — Prinsesse, 155. — Pedersdatter, H. N., Aalb., 96 — Povlsdatter, H. N., Aalb., 96. — Strangesdatter. D. 2. — g. m. Helmar Kernpagensis. D. 56.
- Maria Collignola, Kirke, Verona Stift, 54. D. 54.
- Mariager, Birgittiner Kloster. D. 90.
- Mariaridderne 25.
- Maribo, Dat. D. 202. Birgittiner Kloster. D. 12, 124, 139.
- Jfr. Marie (Vor Frue) 25, 66, 78, 82, 92, 99, 104, 127, 130, 132, 140, 146, 197, 209, 212, 214. D. 6, 85, 86, 131, 142, 144, 241, — Magdalene 145, 157.
- Markie, Vemmenhøgs Hd., Skaane, 198.
- Markvard Tidikkesen, Bg., Kbhvn. D. 27.
- Marseille, H. Hosp. 18.
- Marsvin, Jørgen, Rigsraad. D. 140.
- Martin (Morten), St., 77, 78, 82, 130, 209. D. 6. — V. D. 235. — Spr., Arrie, 177. — Spr., Naksk. D. 86. — L. D. 13, 22, 27. — L. D. 75. — Giordsen, Rdm., Aalb. D. 106, 117, 120, 123, 134. Foged, Aars Herredsting. D. 69. — Lauridsen, H. Prior, Naksk., 146, 193. D. 84,

85. — Martinsen, L. D. 37. — Nielsen, L. D. 206. — Persen, Bg., Malmø. D. 207. — Syworsen, Bg., Naksk. D. 203. — Thamsen, H. M., Aalb., 208. D. 200, 234. — Thorbærnsen, Rdm., Aalb. D. 6.
- Matthias (Matz, Mads) se Kammer-svend. — Andersen, H. M., Aalb., 96. — Axelsen, L. D. 81. — Bertelsen, Bg., Aalb. D. 121. — Ericksen se Bølle. — Gregersen, L. D. 82, 106. — Hansen, L. D. 60. — Henriksen, Kannik, Børglum. D. 59. — Jensen, Præst, Næstved, 66. D. 142. — Jensen, Bg., Kbhvn., 217. D. 131. — Jensen, L. D. 81. — Jonsen se Viffert. — Knudtsen, Bg., Kbhvn. D. 119. — Kürtsen, L. D. 74. — Laurendsen se Vasspyd. — Lauritsen, Bg., Aalb. D. 66. — Lawrissen, L. D. 182. — Markvardsen, Ærkedegn, Ribe, 114. — Matsen, L. D. 128. — Mortensen, L. D. 71. — Mourissen, L. D. 180, 190. — Ovesen, Hr., Forst., Randers H. Hosp. D. 228, 234. — Pædhersen, L. D. 222. — Poelsen, Bg., Malmø. D. 217. — Rersen, D. 87. — Seurinsen, L. D. 181. — Torsen, Hr. D. 75.
- Matthæus Ev. 204.
- Maximilian, Kejser, 59. — Prins 168. D. 186.
- Mayæ Tamesdatter, g. m. Jens Andersen Remsnider. D. 50.
- Mecheln, Franciskanerkl. D. 51.
- Meding, Christiern, Rdm., Aalb. D. 118, 129, 154, 165.
- Memmingen, H. Kl., 24, 78, 192, 198.
- Merseburg Stift. D. 142.
- Mette, g. m. Otte Strangesen Bild. D. 30. — Araldz, g. m. Andreas Murare, 219. D. 3. — Madsdatter, H. N., Aalb., 96. — Nisses, L. D. 72. — Thords, Bgske, Aalb.
- Michelnbek, Arnd, Rdm., Aalb. D. 29.
- Middelfart 152.
- Mikkel (Michael) Gerardi, Lunds Stift. D. 57. — Ibsen, Vb., 132, 212. D. 232. — Jensen, L. D. 133. — Laurensen se Saltensee. — Lauridsen, L. D. 106. — Nielsen, L. D. 181, 190. — Nielsen, L. D. 37. — Pedersen se Hostorp. — Pedersen, Fog., Aalborg. D. 136. — Persen, Spr., Aalb. Frue Kirke. D. 21. — Persen, L. D. 82. — Svendtsen, Bg., Kbhvn. D. 61. — Thuresen, Rdm., Aalb. D. 67.
- Milano 155. D. 164. Ospedale maggiore 41.
- Minden Stift. D. 144.
- Mogens (Måns, Mowens) Ericksen, L. D. 133. — Haghensen, L. D. 203. — Jensen, Rdm., Aalb. D. 6. — Jensen (Jønson), H. Prior, Malmø, 177, 180—1, 193. D. 118. — Persen, L. D. 206.
- Mogenstrup, Oxie Hd., Skaane, 184. D. 209.
- Molbjerg (Molderup?), Ø. Hornum S., Hornum Hd. D. 12.
- Monette, Jean, fransk H. M., 192.
- Monica, St., 148.
- Monk, Hans, Bg., Faab. D. 60.
- Montpellier 17. — H. Hosp., 18, 20, 24, 26, 44, 52, 53, 191, 198.
- Morkær, Antoniterkloster, Angel 74.
- Mors. D. 87.
- Morsingh, Asser, L. D. 21.
- Morten, se Martin.
- Morum, Vonsild S., Gislum Hd. D. 126.
- Moulins, Roger de, Joh. Stormester 2.
- Mouris, L. D. 128. — Jensen, Bgm., Aalb. D. 196. — (Marianus) Nielsen se Gyldenstjerne.
- Mule, Johannes Jes, Rdm., Odense. D. 53. Laurids Tordsen. — H. Prior, Aalb., 107, 110—2, 113, 146, 166, 168, 193. D. 99, 114, 115, 117, 118, 121, 123, 126, 128, 129, 130, 136, 139, 140, 141, 142, 153, 228, 242. Mikkel —, Bg., Odense. D. 132. Per —, Forst., Odense, H. H. D. 132.

Munk, Anders, Hr., 135. D. 122. Iver —, Bisp, Ribe. D. 140. Jens Nielsen —, 124, 133. D. 113. Malthi —, 106. D. 91. Mogens —, Landsdommer. D. 213. Niels —. D. 80, 91. Seurin —, V. D. 190.
 Murare, Anders, Borgm., Malmø, 219.
 Murmester, Niels Griis, Bg., Kbhvn., D. 84. Sewerin —, Rdm., Aalb. D. 118, 121.
 Mus 95. Anne —, g. m. Anders Jacobsen Bjørn, 97, 133. D. 233. Jeppe —. D. 83.
 München, H. Kl. 6, 24, 40.
 Myrehøw, Nis, L. D. 75.
 Møen 164, 170. D. 51, 62.

Nadhe, Lasse, L. D. 60.

Nakskov, 142. Bything. D. 203, 204. Dat. D. 9, 183. H. Kl. (membrum in Lalant). 11, 24, 29, 53, 54, 61, 68, 100, 141, 142, 143, 145, 146, 150, 152, 153, 179, 193, 194, 198. D. 2, 9, 38, 39, 40, 41, 42, 52, 53, 64, 81, 84, 85, 86, 88, 89, 145, 147, 160, 176, 181, 186, 189, 200, 201, 202, 203, 204, 211, 228. H. Kirke 142, 153. D. 9, 176. H. Kirkegaard 153. Sygehus 153. Klostergade 142.

Nardi, Marius, de Orto, Not. publ. ved S. Spir., 86. D. 18, 19, 20.

Navne Jensen se Gyrestinge. — Jensen, Vb., Høvedsm., Kbhvns. Slot. D. 61.

Neapel 24. D. 164.

Neb, Peder paa Fuglsang, 218. D. 141.

de Neronibus, Alexander, Stormester, 66, 67, 69, 71, 72, 73, 74, 113, 170. D. 144, 145, 153, 154, 157, 158, 166, 169, 171, 172, 175, 176, 177, 178, 179, 185, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 194, 238-9. Bartholomeus — D. 238.

Nibe 95, 105, 106. D. 20, 71, 72, 128, 190, 205.

Nicolaus (Niels, Niss). St., 209. —

IV 32. — V 52, 85, 167. D. 14, 24, 44, 241. — Mester, H. Prior, Randers, 135, 212. D. 208. — Greve 8, 188. — Spr., Sørup [Nørrup]. D. 33. — de Arcia, Afladshandler for S. Spir. D. 77. — de Arezzo, H. M., Rom, 179. D. 96. — Ageson, Bgm., Malmø, 219. D. 3. — Andersen, H. Præst, Aalborg. D. 25. — Andersen, Spr., Tranders. D. 73. — Andersen, L. D. 71. — Assersen, L. D. 13. — Boesen, H. Prior, Faab., 151—3, 193. D. 208, 221. — Bondesen, Rdm., Faab. D. 60. — Brodersen, Præst, Flensb., 197. D. 54. — Christensen, Hr., Hosp. Forst., Randers, 139. D. 222. — Clausen, Bisp, se Skade. — Clausen, H. Præst, Aalb., 105. D. 75. — Clementsen, Rigsraad, 132. D. 232. — Eggerdsen, L. D. 133. — Erichsen, Bg., Aalb. D. 5. — Erichsen, Rdm., Aalb. D. 27, 36. — Eriksen se Banner. — Henriksen, Præst, Lund, 179. D. 97. — Jeibsen, L. D. 21, 72. — Jensen, Vb., Vesterris. D. 12, 22, 25, 26. — Jensen, L. D. 11. — Jensen, L. D. 32. — Jensen, Spr., Budolfi Kirke, Aalb. D. 36. — Jensen, L. D. 71. — Jensen, Spr, Ø. Hornum. D. 80. — Jensen. D. 111. — Jensen, L. D. 128. — Jensen, L. D. 128, 190, 205. — Jensen, H. M., Kbhvn., 73, 166, 169. D. 187, 188, 189. — Jensen, Hr., af Valdorp, se Present. — Jhannis, Præst, Skara Stift. D. 56. Jhannis, Lund Stift. D. 57. — Jonsøn, Nordmand. D. 77. — Julsen, L. D. 74. — Lafrensen, L. D. 73. — Lagesen, H. M., Kbhvn., 71, 73, 166, 169. D. 166, 187, 188, 189. — Larsen, L. D. 37. — Lauesen, L. D. 11. — Lauridsen, H. M., Aalb., 96. — Laussen, H. M., Aalb., 96. — Madsen, L. D. 222. — Madsen i Enslev. D. 173, 180, 190. — Matzen, H. Prior (!). D. 124. — Michaelis de Dacia, H. Præst, 212.

- D. 235. — Mikkelsen, Herredsfog., Horn. Herredsting. D. 11. — Morthensen, L. D. 201. — Nielsen, L. D. 75. — Nielsen, L. D. 106. — Nielsen, L. D. 11. — Pedersen, Rdm., Aalb. D. 106. — Pedersen, H. Prior, Aalb., 62, 64, 106—10, 129, 146, 147, 162, 193, 206. D. 78, 99, 100, 101, 105, 106, 109, 110, 111, 112. — Pedersen, Prior, Hundslund. D. 130. — Pedersen, Bg., Kbhvn. D. 131. — Persen, Bg., Aalb. D. 50. — Polsen, L. D. 37. — Sicwidi, Hr., Lund Stift. D. 56. — Svendsen, L. D. 35. — Svæniksen, L. D. 14. — Tomesen, L. D. 72. — Thøgersen, Bg., Aalb. D. 123. — Tuesen, L. D. 225. — Vilbertsen, L. D. 13.
- St. Nicolai, Kiergaard. D. 165.
- Nidaros se Trondhjem.
- Nielaffz, St. D. 182. — Kilde 97.
- Niels se Nicolaus.
- Nielstrup, Vaabensted S., Musse Hd., 152. D. 202, 211. Dat. D. 212.
- Nille Monksdatter, g. m. Nis Jensen Timmermand. D. 15.
- Nogent, Hosp., 41.
- Norby, Søren, 183.
- Nordlunde, V. el. Ø., Nordlunde S., Laalands Nørre Hd. D. 201.
- Norge 3, 49, 65, 87, 110, 168, 172. D. 18, 99, 110, 158, 160.
- Noyon Hosp. 46.
- Nyborg 15.
- Nykjøbing (Falster) H. H. 11, 12, 15, 41, 42, 44, 45, 189, 216. Hospital 12, 153. Slot. Dat. 88. D. 135, 172.
- Nykjøbing (Mors) H. H. 15, 16, 66. D. 117. H. Kap. 15.
- Nymand, Claus, Bg., Kbhvn. D. 61.
- Nürnberg, H. H., 6, 41, 42, 188.
- Nysted Franciskanerkloster 215.
- Nysum, Ravnkilde S., Aars Hd. D. 11.
- Næde, Hans. D. 87.
- Næs, Karby S., Morsø Sønder Hd. (el. Blenstrup S., Hellum H.). D. 29.
- Næsby, Vestenskov S., Laalands Sønder Hd. D. 200.
- Næstved. D. 63. H. H. 8, 10, 44, 46, 66, 193. D. 25, 143. St. Pederskloster 10. St. Jørgensgaard 46, 48.
- Nøbbet (Nybygt), Horslunde S., Laalands Nørre Hd. D. 211.
- Nørholm Kirke, Nørholm S., Hornum Hd., 211.
- Nørre Herred, Laaland. D. 186, 200.
- Nørre Herred, Langeland. D. 181.
- Nørre Herred, Salling. D. 21.
- Nøvling S., Fleskum Hd. D. 123, 195, 196.
- boo, Ib, Kong Hans's Kapellan. D. 130.
- Odde Hansen, Provst, Rosk., 217. D. 79.
- Odense 117, 147, 214. D. 64. Dat. D. 192, 208. H. H. 11, 15, 83, 140, 141, 153, 189, 214. D. 5, 53. H. Kap. 140, 153. H. Kirkegaard 140, 153. Hospital 151, 153. D. 228, 231. Benediktinerkloster 11, 140. D. 5. Graabrødrekloster 111, 151, 153. D. 228. Sortebrødrekloster. D. 228. H. H. paa St. Hans Kirkegaard. D. 228. Bythinget 140. D. 228. Stift 11, 73, 141, 143, 150. D. 39, 40, 41, 179. Bisp af, 143. D. 9, se Jens Andersen (Beldenak), Navne Jensen Gyrstinge, Karl Rønnov, Henneke Ulfeldt.
- Oelbeck, Nis, L. D. 126.
- Olaf (Olaus, Oluf, Volaff, Volu). — St. 92, 140. D. 36. Konge 9. — Prior, Halsted. D. 9. — Andersen, H. Prior (!) Aalb. D. 21. — Andersen, Bg., Malmø, 177. — Assersen, Borgm., Kbhvn. D. 131. — Assersen, Rdm., Kbhvn., 218. D. 165. — Esbernsen, Kan., Lund, 197. D. 57. — Gremeresen, Bg., Malmø. D. 218. — Hemmingsen, Præst, Bisp, Offic., Aalb. D. 43, 50. — Holgersen se Ulfstand. — Jensen, Bg., Kbhvn. D. 173. — Jensen, L. D. 205. —

- Knutsen, L. D. 60. — Maltisen, Rdm., Aalb. D. 6, 10, 21. — Mortensen, Bisp, se Baden. — Olufsen, Spr., Tolstrup, 207. D. 183. — Pedersen se Godov. — Pedersen se Glob. — Peerssøn, Byf., Malmø. D. 88. — Powlson, Prior, Aalb. Frue Kl. D. 21, 36. — Sicwidi, Lund Stift. D. 56. — Stigsen se Krognos. — Thuesen, Bg., Kbhvn., D. 61.
- Olmütz Stift. D. 142.
- Oppelstrup, Gundrup S., Fleskum Hd. D. 195.
- Orgelist, Svend, Bg., Malmø. D. 226.
- Oslo 55. Bisp af 168.
- Osnabrück Stift. D. 144.
- Otranto 101.
- Otte, Kannik, Rosk., 9. — Henriksen se Smalsted. — Henriksen 215. D. 186. — Holghersen, se Rosenkrantz. — Jepsen se Grubbe. — Klavsen se Huitfeldt — Nielsen se Rosenkrantz. — Strangesen se Bild.
- Ove, L. D. 128. — Lauridsen, Spr., Bud. Kirke, Aalb. D. 80, 91, 93, 98.
- Overskjærer, Jens, Bg., Kbhvn. D. 131. Niels Olsen —, Bg., Malmø, 217. D. 48. Per —, Bg., Aalb. D. 43.
- Oxe, Johan, Dronning Dorotheas Hofmester, 163. D. 62, 81, 85. Johan — R., til Nielstrup, 152. D. 202, 211, 212. Torben —, 168. D. 141.
- Oxie Kirke, Oxie Hd., Skaane, 183. D. 190, 192, 210.
- P**aaske, Søren, Bg., Kbhvn., 173.
- Pacificus, Fredericus, Prior, Terni, Afladshandler. D. 174.
- Pagh, Godske, Husf., Hindsgavl, 54, 196. Karen —, g. m. Mads Brun, 54. D. 54.
- Palladius, Peder, Sjællands Bisp, 172.
- Palli, Spr., Gunderup. D. 87. — Persøn se Glob. — Thomesen, Vib., Bisp, Official, 105. D. 80, 121. — Thomasen, Spr., Dal. D. 48.
- Pandum, Voxlev S. Hornum Hd. D. 81, 91, 128, 242.
- Panter 95. Johanne Andersdatter, g. m. Niels Eriksen Banner. D. 25, 26.
- Paris 205. Hospital 35, 41, 193.
- Parsberg, Tønne, Rigsraad. D. 140.
- Paulus (Pouel, Påwel), St., 77, 78, 108, 157, 214, 217. — II 88, 98. D. 36, 37, 235. — Bisp, Burgos, 204. — de castello d. Helie, H. M., Rom, 88. D. 16, 20. — H. M., Aalb., 96. — Andersen, Borgm., Aalb. D. 126. — Andersen, Rdm., Aalb. D. 137. — Helgesen 76, 136, 137, 171, 172. D. 207. — Jensen, Thingfog., Hornum Hd. D. 12. — Jensen, L. D. 22. — Johannis se Kyring. — Lauridsen, L. D. 205, 206. — Matisen, L. D. 22. — Nielsen, H. M., Kbhvn., 164, 165. D. 65, 107, 234. — Persen, L. D. 82. — Persen, L. D. 106. — Person, Spr., Høekiøpinge. D. 118. — Povelsen, Rdm., Aalb. D. 27.
- Pavia 189.
- Peder (Petrus, Peter, Per) St., 77, 78, 108, 157, 208. — Bisp, Hamar. D. 5. — Bg., Kbhvn. D. 138. — de Scotia, Lic. theol., 160. — de Vicentia, pav. Aud., 104. D. 76, 78, 94. — Albrechtsen, Rekt., Kbhvn. Univers. D. 98. — Andersen, L. D. 91. — Andersen, L. D. 97. — Assersen, L. D. 132. — Awsen, L. D. 212. — Bertelsen, Spr., Stadil. D. 143, 144. — Buddisen, L. D. 43, 73, 108, 123, 153. — Buddisen (liden), L. D. 123. — Christensen, H. Præst, Kbhvn., 164. D. 67. — Christensen, L. D. 128. — Christiernsen, Rdm., Aalb. D. 50, 67, 73, 91, 98. — Clausen, Slotsfoged. D. 221. — Eriksen, L. D. 29, 72. — Esbernsen, Lund Stift, 197. D. 57. — Esgesen, Spr., Taars. D. 20. — Gødesen, R., 14. — Hansen, Bg., Faab. D. 231. — Henricksen, L. D. 133. — Henrikson, Forst., St. Bir-

- gittes Hosp., Rom, 59, 197. D. 54.
 — Hermensen, L. D. 132. — Jacobsen, Byskr., Aalb. D. 48. — Jacobsen, Bg., Aalb. D. 73. — Jebsen, H. Præst, Aalb., 96. — Jebsen, L. D. 81. — Jebsen, L. D. 106. — Jeibsen se Grubbe. — Jensen, Præst, Forst., Odense H. H., 140. D. 5. — Jensen, Bg., Aalb. D. 48. — Jensen, Bg., Aalborg, 84. D. 7. — Jensen, L. D. 72. — Jensen, L. D. 132. — Jensen, Bg., Kbhvn. D. 131. — Jensen, Rdm., Kbhvn., 217. D. 136. — Jensen, Bg., Kbhvn., se Skrædder. — Jensen, L. D. 205. — Jensen, L. D. 195, 196. — Jensen, H. M., Aalb., 96. — Jensen, Hr., Forst., Aalb. Hellig. Hosp., 118, 119, 138, 193. D. 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 228, 229, 230. — Jochumsen, Byfog., Kbhvn. D. 119, 131. — Johansen, Ærkebisp, Lund, 175. D. 1, 5. — Jørgensen, Borgm., Kbhvn., 173. — Knudsen, Prior, Aalb. Frue Kloster. D. 130. — Knudsen, Forst., Faab. Hosp., 153. D. 221. — Larsen, Bg., Kbhvn., 217. D. 114. — Laurensen, Rdm., Aalb. D. 6, 21. — Laurensen, Lektor, 185. — Laurensen, Bg., Faaborg. D. 60. — Laurisen, L. D. 69. — Laurisen, L. D. 81. — Lauritsen. D. 47. — Madsen, Hr. D. 239, 240. — Matsen se Vognsen. — Matsen, Byfog., Faab. D. 60. — Mattis, L. D. 72. — Michelsen, Borgm., Aalb. D. 108, 115. — Mogensen, Rdm., Aalb. D. 106, 108, 115, 118, 121. — Moghensen, L. D. 11. — Moghensen, L. D. 190. Nielsen, Rdm., Aalb. D. 6, 10, 27, 29, 30, 35, 48, 50. — Nielsen, Borgm., Aalb. D. 79, 80, 98, 108, 115, 121, 123, 126. — Nielsen, Spr., Frue Kirke, Aalb., Official. D. 116, 137, 141. — Nielsen, H. Prior, Faab. 146, 147—51, 193, 214. D. 99, 124, 132, 134, 138, 176, 179, 180, 189, 192, 197, 234, 240. — Nielsen, Bg., Aalb. D. 66. — Nielsen, L. D. 13. — Nielsen, L. D. 75. — Nielsen, L. D. 71. — Olsen, Bg., Naksk. D. 203. — Olufsen af Karise 188. — Olufsen, L. D. 106, 127, 128. — Olufsen, L. D. 78. — Ovesen, Spr., Gimming. D. 90. — Pedersen, Spr., Hjørring. D. 120. — Persen, L. D. 72. — Persen, L. D. 128. — Pouelsen, L. D. 22. — Poulsen, Dek., Lund, 197, 198. D. 57. — Poulsen, L. D. 12. — Povelsen, Spr., Veggerby. D. 91. — Rasmussen, Spr., Errindlev. D. 202. — Severensen, L. D. 128, 180, 181, 190, 191. — Seurenson, L. D. 205. — Severinsen, Borgm., Aalb., D. 154. — Suenonis de Klågerup. D. 57. — Svendsen, Rdm., Aalb. D. 67. — Syworsen, Borgm., Naksk. D. 203. — Tammesen, Præst. D. 93. — Tamsen, Spr., se Vognsen. — Thordsen, L. D. 71. — Thordsen, L. D. 75. — Thordsen, L. D. 82. — Thruesen, Borgm., Kbhvn. D. 119. — Thurensen, L. D. 72. — Tomessen, L. D. 190. — Tomessen, L. D. 133. — Turissen, L. D. 22. — Villadsen, Chr. II's Sekretær. D. 198. — Woghensen, Fog., Gisl. Herr. Th. D. 75. — Ylfarsen, Borgm., Aalb. D. 6.
- Pegnitz 41.
 Pennov 95. Inger Hermansdatter — g. m. Nis Vognsen. D. 12.
 Peraudi, Raimund, Kard., Afladshandler, 110.
 Pfullendorf Hosp. 44.
 Piccolomini, Aldellus, Bisp, Soana, 128.
 Pilegaard, Peder, Bg., Kbhvn. D. 131.
 Pius II 108. D. 235.
 Plocke, Josep, L. D. 133.
 Plog, Peder Pedersen, H. Prior, Kbhvn., 72, 130, 165—74, 180, 181, 193, 217. D. 38, 118, 119, 122, 124, 130, 135, 138, 145, 165, 166, 173, 174, 181, 187, 188, 210, 211, 214, 222.
 Plowgz, Elze, L. D. 133.
 Podebusk, Predbjørn, Hr., 220. D. 138, 199.

Pogwisch, Wolf, til Bukhagen, 173.
 St. Pol, H. Kl., 195.
 Polen 24. D. 158, 160, 164.
 Poole, Elisabeth, Hert., Suffolk, 128.
 Porpherius 204.
 Porretanus, Gilbertus, fransk Skolastiker, 204.
 Pors, Jes. D. 126.
 Postel, Twri, L. D. 13.
 Pothoff, Clawes, Bg., Aalb. D. 121.
 Pouel se Paulus.
 Prentere, Oluff, Bg., Malmø. D. 226.
 Present. D. 231. Niels Jensen — Hr. D. 42.
 Preussen. D. 158, 160.
 Proust, Nis. D. 48.
 Præstø. D. 214. Antoniter Kl. 74.
 Pulgarn (Polgár, Ungarn), H. Kl., 199.
 de Puy, Raymond, Joh. Stormester, 2.

Quentel, H., Bg., Køln, 204.
 Quitzow, Jørgen, Rigskansler. D. 225.

Raakilde, Ellidshøj S., Hornum Hd. D. 14, 190.
 Raffn, Nis, Byfog., Faab. D. 71.
 Randers 105, 120, 124, 128, 131, 134, 135, 136, 138, 209, 211. D. 36, 121, 199. Dat. D. 81, 127. Bything D. 93. Magistrat 119, 136, 138. D. 205, 230. H. Kl. 10, 14, 15, 16, 42, 54, 61, 62, 66, 73, 76, 77, 78, 97, 102, 113, 114, 115, 119—39, 150, 160, 193, 194, 199, 207, 208, 209, 213, 216. D. 2, 3, 29, 55, 63, 64, 76, 77, 84, 87, 90, 91, 93, 97, 98, 99, 113, 118, 122, 123, 124, 129, 130, 135, 145, 154, 165, 173, 175, 176, 177, 178, 180, 188, 189, 190, 192, 197, 198, 199, 203, 208, 210, 214, 217, 220, 221, 222, 223, 228, 230, 233, 239, 243. H. Kapel 119, 124, 125. D. 5, 14, 25, 77, 208. Priorgaard 132. Priorens Ladegaard 134. D. 121. Stenhus 210. Hospital 139, 213. D. 199. Kirker. D. 25. Mor-

tens Kirke (H. Kirke) 73, 113, 115, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 129, 131—3, 134, 139, 208, 210, 211, 212, 213. D. 55, 77, 78, 84, 88, 99, 113, 198, 230, 231. Mortens Sogn 119, 120, 124, 125. Frue Kirke 136. Frue Sogn D. 210. Laurentii Kirke 136, 137. Laurentii Sogn D. 210. Graabrødre Kl. 131, 135, 137. D. 118, 121. Provste-gaarden 139. Dronningborg. D. 199. Slotsmølle 139. Grave 125, 131, 134, 210. D. 121. Vold 131, 135. D. 123. Ringmur 131, 139. Plan-ker 131. Bro 209. D. 63, 90, 91, 200. Vesterbro 131, 135. Nørre-port 125, 131, 210. Vesterport 125, 131. D. 119, 123. Østerport. D. 119. Helligaandsgyde 210. Hær-stræde 210. Kirkegyde 210. Peder Skalus Gyde 126. Torvet 131. Fiskegaard 135. D. 90, 91, 199. Flintebjærg 138. Barbara Gilde 124, 127. D. 97.

Rantzau, Johan, 118, 152, 173.
 Rask, Lars, Rdm. D. 47.
 Rasmus Clausen, Borgm., Naksk. D. 203. — Nielsen, L. D. 204. — Pedersen, Borgm., Randers. D. 199.
 Ratzeburg 73. D. 5. Stift. D. 97, 142, 144.
 Ravneholt (Angel el. Gottorp Amt) 12.
 Ravenna, H. Kl. 24.
 Ravensberg, Albrecht. Jeipsen, R. D. 140, 171. Claus — 214. Erik Jepsen — 214.
 Ravnstrup, Løgsted S., Slet Hd. D. 34.
 Ravnstrupgaard, Løgsted S., Slet Hd. D. 34.
 Rebstrup, Sønderup S., Hornum Hd. D. 93, 141.
 Refs Hd. D. 29.
 Refsdal, Skjød S., Hovlbjerg Hd. D. 87, 221.
 Refsnæs, Komdrup S., Helligum Hd., 132. D. 232.
 Remmer (Rymmer?), Jes, L. D. 106. Per —, L. D. 71, 82, 181, 190.

- Remsnider, Jens Andersen, Bg., Aalb., 101. D. 50. Matthis — Bg., Aalborg. D. 43. Peder — Rdm., Malmø. D. 87, 88. Poul — Rdm., Aalb. D. 6.
- Restrup, Sønderholm S., Hornum Hd. D. 81, 180, 181, 190.
- L. Restrup, Hvam S., Rinds Hd., 124, 133. D. 113, 179.
- Reventlow, Iwen. D. 75.
- Riario, Girolamo, 57.
- Ribbing, Benedicte (Bente) Poulsdatter, g. m. Sten Laxmand, 197, 198. D. 56. Jens — til Boserup 198.
- Ribe 111, 147. D. 63. H. H. 13, 15, 16, 65, 189. D. 64. H. Kirke 13. H. Kirkegaard 13. Hospital 13. Stift 13, 73, 114. D. 178. Bisp se Iver Munk.
- Riccuito, Marco, 102. D. 65.
- Ridemand, Per. D. 222.
- Riga Stift. D. 158
- Rinds Hd. D. 229.
- Ringsted Hd. D. 76.
- Rodsted (Raatsted), Sønderup S., Hornum Hd. D. 91.
- Rodstrup (Raystrop), Voxlev S., Hornum Hd. D. 81.
- Rold, Rold S., Hindsted Hd. D. 123.
- Rolo, Jep, L. D. 75.
- Rom 17, 18, 19, 26, 27, 51, 52, 54, 56, 59, 66, 74, 83, 86, 98, 100, 101, 107, 108, 109, 129, 145, 147, 155, 156, 157, 159, 161, 162, 163, 176, 177, 181, 194, 201. D. 143. Dat. D. 40, 45, 46, 93, 96, 153, 157, 164, 178, 185, 216. San Spirito 17, 19, 20, 23, 24, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 41, 45, 51—76, 77, 78, 86, 87, 100, 102, 103, 104, 107, 109, 113, 114, 115, 122, 128, 134, 142, 143, 144, 150, 155, 156, 157, 159, 161, 162, 163, 166, 167, 169, 178, 179, 180, 181, 182, 191, 192, 201, 206, 214. D. 15, 16, 17, 18, 19, 20, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 53, 76, 77, 93, 94, 96, 97, 99, 100, 103, 104, 109, 112, 113, 116, 124, 144, 145, 146, 148, 149, 151, 154, 155, 157, 158, 160, 164, 166, 167, 171, 172, 173, 174, 175, 185, 187, 188, 189, 193, 215, 216, 235, 236, 237, 238, 243. Dat. D. 18, 19, 20, 102, 104, 105, 108, 109, 110, 113, 144, 187, 188, 189, 194, 195. S. Spir. Kirke 86. S. Birgittes Hosp. 59, 197. D. 54. Peters Kirken 19, 32, 33, 55, 69, 70, 108, 113, 156, 167, 182. D. 154, 215. Engelsborg 27. Vatikan 108. Dat. D. 153, 172, 173, 175, 176, 178, 179, 216. Sixt. Kap. 75. Tre Fontane, Cisterciens. Kl., 181. D. 139. Anima Broderskab 163. Via Alessandrina 108. Forum Romanum 108. Marsmark 108.
- Romagna. D. 164.
- Roodh 95. Morten — Vb. D. 66. Nis — Vb. D. 28, 34.
- Rosenkrantz, Erik Nielsen, Dr., 160. Erik Ottesen — Rigshofmester, 59, 120, 128, 163, 164. D. 50, 55, 239, 242. Holger Eriksen — 106, 217. D. 90. Kirstine Eriksdatter, Fru, 14, 217. D. 131. Niels Eriksen — R., 132. D. 231. Niels Styggesen — Bisp, Børgl., 104, 114, 116. Oluf Nielsen — D. 173. Otte Holgersen — Rigsraad, 168. D. 141, 202. Otte Nielsen — Hovedsm., Aalb. Slot, 84, 88, 163. D. 6, 25, 50.
- Rosensparre, Henrik Aagesen, Borgm., Malmø, 219. D. 3. Jens Jeipen — Vb. D. 42. Niels Vinter — Rdm., Malmø, 219. D. 3.
- Rosenstand, Vilh., Maler, 196.
- Roskilde 147, 168, 189. D. 73, 79. H. H. 8—9, 15, 16, 46, 188. Duebrødre 8, 9, 189. St. Jørgensgaard 188. Agnete Kloster. D. 59, 138. Domkirke (H. 3 K. Kap.) 89. Laurentii Kirke 9. Røde Port. D. 90. Stift 8, 72, 167. D. 143, 166, 168. Bisper se Oluf Mortensen Baden, Jens Pedersen Jernskjæg, Jens Krag, Joakim Rønnov, Niels Skave, Lage Urne.
- Rostock 89. H. H. 188. Ærkedegn.

- D. 139. Dat. D. 27. Universitet 96, 211, 214. D. 233—4.
 Rotfeldt 95, 100. Knud Jensen — D. 28, 37, 87.
 della Rovere, Albertinus, Stormester, 65, 73, 131, 211. D. 123, 144, 176, 177, 237, 238. Francheta — 54. Giuliano — se Julius II. Innocentius de Flaviis — Stormester, 56, 57, 60, 100, 102, 156, 157. D. 44, 53, 65, 236.
 Rud, Anne, g. m. Henrik Krummedige, 172. D. 211. Knud — D. 195. Mikkel — D. 195.
 Rugh, Jesse, Rdm., Naksk. D. 9.
 Rusland. D. 158, 160.
 Rynkeby, Herman, Bisp, Vib. 82, 83, 84. D. 6.
 Ryt, Johannes? D. 54. Henricus —? D. 54. Nicolaus —, cancel. episc. Ar. D. 54.
 Rød, Peder Nielsen. D. 5, 11.
 Rødkilde, Ulbølle S., Salling Hd., 153.
 Rønnov, Claus, Marsk, 163. Joakim — Bisp, Rosk., 172. D. 212. Karl —, Bisp, Odense, 141. D. 53, 92. Markvard — R. D. 91.
 Sabeus, Faustus, de Brescia, Afladshandler, 70, 71, 73. D. 158, 159, 164, 172, 174.
 Sachsen 71. D. 158, 160, 164, 185.
 Sachsen-Lauenburg 67. D. 93, 144.
 Sal, Hovlbjærg Hd. D. 203.
 Saladin 3.
 Sale, Niels, Landsthingsh., Nørrej. D. 47.
 Salling (Sallingholm). D. 21.
 Salling Hd. 153. D. 71, 133.
 Saltensee 95. Lave Grummesen. D. 30. Michel Laurensen — 92. D. 29, 33, 34, 36. Niels Bratze — D. 30.
 N. Saltum, Saltum S., Hvetbo Hd. D. 22.
 S. Saltum Hvetbo Hd. D. 26, 59, 68, 233. Nikolai Kirke 88, 104, 114, 115, 116, 207. D. 12, 14, 28, 33, 64, 78, 203.
 Salzburg Stift. D. 142.
 Samsing, Jørgen, Kant., Aarh. D. 220. Laurids — H. Præst, Kbhvn., 166. D. 186.
 Samson 115, 208.
 Sanctorum, Johannes Petri, Stormester. D. 215, 216.
 Sandholt, Sandholts-Lyndelse S., Salling Hd., 152. D. 60.
 Sardinien. D. 164.
 Sasse, Ivan, Provst, Laaland, 142. D. 2.
 Savoyen. D. 164.
 Saxkjøbing H. H. 11, 12.
 Saxo, Gunnensen, Dekan, Throndhjem, 59. D. 56, 57.
 Schlesien 24.
 Schwerin Stift 214. D. 97, 142, 144.
 Schøffer, Peter. D. 51.
 Sconninck, Georg, 205. Joannes — de Dacia. H. M., Baccal. D. 235.
 Sebber Kloster, Bened. Kl., Sebber S., Slet Hd. D. 141.
 Seefeldt. D. 232. Christoffer Lauridsen — D. 232. Enevold Jensen — D. 230, 232. Jens Mortensen —, Vb., 132. D. 232. Tyge Jensen — 132. D. 135, 232.
 Sehested 214. Jøs Nielsen — D. 20. Thomas Jensen — D. 67. Thomas (Thyre) Thomesen — D. 67.
 Seine 41.
 Sem, Sem S., Onsild Hd. D. 145.
 Senis (Senensis), Benedictus, de, Stormester, 63, 64, 67, 72, 109, 129, 162, 165, 179, 180, 192. D. 96, 97, 102, 103, 107, 108, 110, 116, 144, 237, 238. Hilarius de — Stormester, 34, 66. D. 142, 143, 166, 167, 238. Johan Philip de — D. 108, 237. Petrus Franciscus de — D. 237.
 Severin se Søren.
 Sicilien 20, 24. D. 36, 164.
 Siebenbürgen 24.
 Sigbrit (Sigbert) Villumsdatter 168, 170. D. 183, 214.

- Siggo, Bisp, Skara. D. 5.
 Sigmund, Hertug, 107.
 Sigrid, g. m. Nicolaus Jonsson, Nordmand. D. 77.
 Simested S., Rinds Hd. D. 90.
 Simon (Symæn), L. D. 11. — Andersen, L. D. 180, 181. — Cristeesen, L. D. 74. — Knudtsen, L. D. 133. — Mortensen, Spr., Brøndum. D. 122. — Thruelsen, L. D. 75.
 Sindrup, Ydby S., Refs Hd. D. 33.
 Siverd (Sywert, Sifver). D. 119, 131. — Maltsen, L. D. 22.
 Sixtus IV 34, 54, 56, 57, 58, 60, 101, 102, 109, 156, 161. D. 44, 76, 81, 235, 236, 237, 242 — H. Broderskab 68, 69, 70, 72, 73, 113, 114, 150, 167, 182. D. 53—8, 154, 161, 166, 168, 169.
 Sjælland 164, 173. D. 30, 213.
 Sjøgaard, Veggerby S., Hornum Hd. D. 32.
 Skaane 59, 175, 181, 182, 183.
 Skabersø, Bara Hd., Skaane, 220. D. 120.
 Skade, Niels Clausen, Bisp, Aarh., 124, 127, 132, 211. D. 113, 140, 231, 239.
 Skadelandh, Peder Svendsen, Vb., D. 10.
 Skagen 116, 117. D. 206, 214, 230. Laurentii Kirke 89, 98, 104, 114, 116. D. 29, 36, 37, 47, 78, 203. Højen (Gl. Skagen) Kap. 89. Østerby Kap. 89.
 Skalder, Birgitte, 197. D. 57. Bjørn — [Thoro-Staldere] 197. D. 57. Jon — [Kaldere] Ærked., Lund, 197, 198. D. 57.
 Skalholt, Bisp af, se Comhaer.
 Skanør 217. D. 79.
 Skara Stift. D. 56. Bisp se Siggo.
 Skarregaard, Sejerslev S., Morsø Nørre Hd., 198. D. 57.
 Skave, Herluf, 217. D. 76. Niels —, Bisp, Rosk., 9, 10.
 Skeel, Anna, g. m. Oluf Pedersen Glob, 198. D. 57. — Albretsdatter, g. m. Malti Lauridsen Viffert. D. 141. Henrich — Spr., Sønderholm. D. 81, 85. Las — Vb. D. 141. Tames — (Skiell), Byf., Aalb. D. 220.
 Skinder, Peder, Bg., Kbhvn. D. 131.
 Skinkel 214. Otte — Vb., 145. D. 70.
 Skipmeyer, Hermand, Borgm., Landskrona, 218. D. 145.
 Skivehus, Skive Landsogn, Hindborg Hd., 171.
 Skivholme (Skye) S., Framlev Hd. D. 127.
 Skivum, Skivum S., Aars Hd. D. 206.
 Skjern Slot, Skjern S., Middelsom Hd., 128. D. 55.
 Skomager, Gerth, Bg., Kbhvn. D. 119. Jacob —, Bg., Kbhvn. D. 131. Rasmus —, Bg., Malmø. D. 218.
 Skotland 70. D. 158, 164, 215, 216.
 Skovlænge, Skovlænge S., Laalands Sønder Hd. D. 182.
 Skovsgaard, Haarslev S., Skovby Hd., 145. D. 70.
 Skriver, Hans, Borgm., Malmø. D. 218. Jens —, Landsthingshører, Nørrejyll. D. 213. Jens —, Hr. D. 228. Knud —, Rdm., Kbhvn., 217. D. 122. Niels —. D. 47. Per —, indg. H. Broder, Aalb., 105. D. 71.
 Skrædder, Anders, Bg., Aalb., D. 35. Anders —, L. D. 69. Nis —, Bg., Aalb. D. 59. Nis —, L. D. 75. Oluf —, Bg., Stege, 218. D. 179. Otthe —, Rdm., Naksk. D. 203. Peder Jensen —, Rdm., Kbhvn., 218. D. 142, 172, 173. Svend —, Bg., Malmø. D. 218. Villum —, Bg., Aalb. D. 121.
 Skumekaal, Kristern, L. D. 28.
 Skurup, Vemmenhøgs Hd., Skaane, 176.
 Skyt, Michel, L. D. 75.
 Skytte (Skøtte), Peder, Bg., Aalb. D. 142. Per —, Bg., Faab. D. 60, 79, 115.
 Skyærff, Mekill, L. D. 11.
 Slagelse 166. D. 119. H. H. 8, 9, 10, 12, 15, 16, 189. H. Kirke 9. H. Kirkegaard 9. Hospital 10.
 Slaghek, Didrik, Ærkeb., Lund, 170.

- Slesvig (By), H. H. (Helligtrefoldighedshosp.) 12, 15. H. Kirke 12. Hospital 13. Graabrødrekl. 13. Stift 12, 62, 67, 73, 134, 197. D. 55, 56, 97, 142, 144, 178. Bisp se Eggert Dürkop, Claus Wulf.
- Slesvig 107, 120, 124.
- Slet Herred. D. 28.
- Smalsted [Smalstrup] 95, 100. Otte Henriksen. D. 28, 37, 241.
- Smed, Jens — Bg., Malmø. D. 217. Johan — Rdm., Borgm., Aalb. D. 26, 27, 29, 30, 35, 43, 48, 59. Lasse —, Bg., Malmø. D. 218. Per —, Bg., Malmø. D. 217. Winther — Bg., Aalb. D. 34.
- Smith, Henrik, Humanist, 183.
- Snedker, Anders, Bg., Malmø. D. 226.
- Oluff —, Bg., Malmø. D. 226.
- Snellink, Johan, H. H. Forst., Slesvig, 13.
- Snevre, Bjergby S., Vennebjerg Hd. D. 68.
- Snorupgaard (Snardrup), Bislev S., Hornum Hd. D. 71, 190.
- Snubbe, Knud. 13.
- Sofie, g. m. Niels Aagesen Sparre. D. 88.
- Sommer, Christen, til Ginnerup, 138. D. 222. Christiern — Bg., Aalb. D. 123.
- Sortebrødre 104, 199. D. 94, 197.
- Sorø 114. D. 140, 192.
- Sostrup (Benzon), Gjerrild S., Nørre Hd. Dat. D. 123.
- Spandemager, Hans, Hr., Reformator, H. M., Malmø, 76, 183, 184. D. 209, 235.
- Spanien 24, 70, 74. D. 164.
- Sparre, Aage Jepsen, Ærkeb., Lund, 176, 177, 183, 185. D. 209. Henrik Aagesen — R., 177, 178. D. 84, 140. Niels Aagesen —, Hr. D. 88.
- Spiger, Severin, L. D. 71, 82, 106.
- Splügen 157.
- Spodsbjærg, Longelse S., Langelands Sønder Hd. D. 181.
- Staa (Stade) Mark, V. Hassing S., Kær Hd. D. 78, 124.
- Stadil S., Hind Hd. D. 143, 144.
- Stage, Bertill, Vb. D. 60, 61. Claus — D. 61. Henneke — D. 60, 61.
- Staverskog, Anders, se Gøye.
- Steensgaard, Svanninge S., Salling Hd., 152.
- Steffen (Staffen) Christiensen, se Taarnskytte. — Persen, L. D. 133.
- Stege 166, 218. D. 142, 179. Bything. D. 214.
- Steinau H. Kl. 199.
- Stemp, Niels, Borgm., Kbhvn., 171. D. 207.
- Sten Stensen se Laxmand.
- Stenalt, Ørsted S., Rougsø Hd., 97, 132. D. 34, 83, 120, 232, 233.
- Stenbjærg (Stegenberge), Børglum S., Børglum Hd., 207. D. 183.
- Stendal Lærred 200.
- Stenum S., Børglum Hd., 207.
- Stephansfeld, H. Kl., 24, 26, 198.
- Stettin, H. Kl., 24.
- Stirme, Per, Official, Aalb. D. 136.
- Stockholm 48. Slot 89.
- Stolperdal, Hasseris Mark. D. 73, 79.
- Storm, Hans, L. D. 70.
- Straale, Laurens Iwersen. D. 92.
- Strandbygaard, Strandby S., Gislum Hd. D. 29, 33, 34, 36, 66, 69.
- Strandhoved, (nu) Hylleholt S., Faxe Hd. D. 42.
- Strassburg Stift (Argentinensi Dioc.). D. 142.
- Stubberup, Luggude Hd., Skaane, 197, 198. D. 56.
- Sture, Peder, ev. Vik., Lysabild, 145, 146, 147. D. 73, 74. Sten — 161.
- Sty Persen, L. D. 190.
- Støttrup, Farsø S., Gislum Hd. D. 75.
- Støvring Hds. Thing. D. 121.
- Støvring, Buderup S., Hornum Hd. D. 22, 32, 106, 128, 190.
- Støvringgaard, Støvring S., Støvring Hd. D. 10, 11, 58, 135.
- Suder, Willatz, L. D. 72.
- Suerbach, Wentzel, H. Prior, Kudde-

- worde, 62, 67, 106. D. 93, 94, 95, 144.
 Suldrup, Suldrup S., Hornum Hd. D. 13, 22, 27, 190.
 Suldrup S., Hornum Hd. D. 123, 130.
 Sundby S., Morsø Nørre Hd. D. 67, 87.
 Sur (Swr), Morten. D. 21.
 Swan (Swaan), Hans, Bg., Aalb. D. 51. Morten —, Vb. D. 29. Nis —, Bg., Randers, 126.
 Svanholm, Vemmenhøgs Hd., Skaane, 176.
 Svend Mogensen, H. M., Kbhvn., 59, 74, 76, 166, 169, 170. D. 57, 192, 193, 194, 195. — Persen, L. D. 180.
 Svendstrup, Veilø S., Hammer Hd. D. 42.
 Svenske, Joen, Bg., Malmø. D. 218.
 Svenstrup S., Hornum Hd., 105. D. 12, 13, 14, 21, 22, 33, 47 (Slenstrup?) 71, 72, 106, 127, 128, 181, 185, 191, 222. Mortens Kirke. D. 85. Mølle. D. 79.
 Sverdfeger, Morten, Bg., Aalb. D. 228.
 Sverrig 65, 67, 87, 97, 110, 134, 150, 155, 166, 169, 170, 173, 182, 183. D. 18, 99, 110, 145, 147, 148, 149, 152, 158, 160.
 Svindinge, Svindinge S., Gudme Hd. D. 67.
 Svindinge S., Gudme Hd. D. 67.
 Svingelbergh, Nis Persen, Vb. D. 11.
 Swon, Jep, L. D. 86.
 Sørslev, Sørslev S., Skippinge Hd. D. 29.
 Søby, Aarhus Stift, 127.
 Søderkiøping, H. H., 24, 65, 68, 195. D. 145, 147, 160. St. Jørgenshus 195.
 Søholm, Magleby S., Stevns Hd. D. 214.
 Søllestedgaard, Søllested S., Laalands Sønder Hd. D. 182.
 Sønder Hd., Als, Thing. D. 73, 74.
 Sønder Hd., Laaland. D. 186, 200.
 Sønderborg 147, 173. D. 75.
 Sønderhaa, Sønderhaa S., Hassing Hd. D. 33.
 Sønderholm, Sønderholm S., Hornum Hd. D. 81, 106, 180, 205.
 Sønderholm S., Hornum Hd. D. 85.
 Sønderup, Sønderup S., Hornum Hd. D. 141, 206. — Mark. D. 206.
 Søren (Severin, Seurin, Søfren), St., 209. — Axelsen, L. D. 206. — Bertelsen, L. D. 199. — Eskildsen, Borgm., Aalb. D. 27. — Eskildsen, Rdm., Aalb. D. 67. — Jakobsen, H. Prior, Malmø, 66, 72, 73, 114, 121, 147, 181—2, 193. D. 99, 138, 139, 171, 172, 173, 176. — Jensen, Borgm., Aalb. D. 136, 137, 141. — Jensen, L. D. 190. — Laurisen, L. D. 206. — Nielsen, Fog., Horns Herredsth. D. 71, 82, 106. — Nielsen, L. D. 13. — Nielsen, L. D. 128. — Persen, L. D. 22. — Pouelsen, Thingholder, Hornum Hds. Thing. D. 180.
 Sørup, nu Buderup S., Hornum Hd., 105. D. 22, 23, 32, 33. [Nørrup] 71, 72, 128, 129, 180, 181, 222. Mark. D. 129, 181.
 Sørup, Veterslev S., Ringsted Hd. D. 141.
Taarnskytte, Steffen Christiensen. D. 51.
 Taars S., Børglum Hd. D. 20.
 Taarup (Torp, Torup, Tordrop), Voxlev S., Hornum Hd. D. 8, 12, 13, 22, 23, 25, 181, 190.
 H. Taastrup S., Smørum Hd. D. 89.
 Tamdrop, Jes, L. D. 137.
 Telling (Tellygh), Lerup S., Øster Han Hd. D. 37.
 Terkil Persen, L. D. 37. — Tordsen, L. D. 22, 27.
 Terslev S., Ringsted Hd. D. 76.
 Thestrup, Frands, Bisp, Aalb., 203.
 Thomas (Thamis, Thomes), St., Canterbury. D. 144. Præst, Forst., Aarh. H. H., 14. — Boesen, Munk, Lund Stift, 179. D. 97. — Eskildsen, se Høg. — Gerlefsen, L.

- D. 12. — Giøriksen, Borgm., Aalb. D. 6, 10. — Jensen, se Sehested. — Jensen, L. D. 132. — Lazarisen, L., 196. — Nielsen se Sehested. — Nielsen se Lange. — Persen, L. D. 180, 181, 190. — Persen, Spr., Aars. D. 69. — Persen, L. D. 128. — Persen, L. D. 190. — Persen, Rdm., Aalb. D. 6. — (Thyre) Thomesen se Sehested.
- Thorben Jensen. D. 12, 13.
- Thord Bærtysen, Fog., Fleskum Hds. Thing. D. 195. — Clementsen, L. D. 69.
- Thorkil, Præst, Link. Stift, 197. D. 54. — Andree, Præst, Vadstena, 197. D. 55. — Jensen, Borgm., Faab. D. 71. — Poulsen (de Dacia), H. Prior, Malmø, 146, 161, 164, 178—80, 193. D. 88, 99, 103, 104, 234.
- Thorlav, Bisp, Vib. D. 12, 25, 241.
- Thornhøw, Hornum Hd. D. 72.
- Thott 95, 100. Aage Andersen, Rigsr., D. 140. Axel Jepsen — Vb. D. 58, 80. Jep Axelsen —, 105. D. 12.
- Thronhjøm 59, 198. — Stift. D. 57. Ærkebisp se Aslak Bolt, Gauto Iversen, Erik Valkendorf.
- Thy. D. 29, 232.
- Thytmer, Hienriksen, Borgm., Aalb. D. 6, 10.
- Tiberen 19, 41.
- Tidemand, Gerlagsen, Bg., Malmø. D. 88.
- Tideman, Kirstine Jakobsdatter, g. m. Knud Ottesen Hvide, 153.
- Tidekurs, Tale, Bysk., Malmø. D. 228.
- Tiggemunke 4, 24, 25, 103, 104. D. 78.
- Tjæreby, Terslev S., Ringsted Hd. D. 76.
- Tjæreby, Gimming S., Støvring Hd. 209.
- Toller, Peder Pedersen, Præst, 218. D. 195.
- Tolstrup S., Børglum Hd., 114, 207. D. 183.
- Tolstrup, Aars S., Aars Hd. D. 69.
- Tonnerre, H. Hosp., 36, 37, 38, 41, 42, 78.
- Tonness, Knutsen, L. D. 205.
- Topsgaard, Svenstrup S., Hornum Hd. D. 33, 47. Mark. D. 72, 85.
- Torbenfeld (Frydendal), Frydendal S., Tudse Hd. D. 62. Dat. D. 63.
- Torndal (Torldall), Veggerby S., Hornum Hd. D. 191.
- Torne Herredsting, Skaane, 198.
- Tornekrands, Gunni Yuersen, Vb. D. 11. Henrik —, Abbed, Sorø, 114. D. 140. Kristiern Michelsen — Vb. D. 26.
- Torp, Rær S., Hillerslev Hd., 135. D. 122.
- Torpe, Saltum S., Hvetbo Hd. D. 26, 199.
- Torslev S., Øster Han Hd. D. 15.
- Torstedlund, Aarestrup S., Hornum Hd. D. 35, 92. Dat. D. 36.
- Torup (Torp), Aggersborg S., Øster Han Hd. D. 37.
- Torup, Torup S., Hellum Hd. D. 135.
- Torup, Ladegaard, Simested S., Rinds Hd. D. 232.
- Torup (Tordorp), Bara Hd., Skaane. D. 42, 241.
- Tostenæs, Fanefjord S., Møenbo Hd. D. 62.
- Tostrup, Sønderholm S., Hornum Hd. D. 128.
- Tostrup S., Rinds Hd. D. 135.
- Toul H. Kl. 78, 194, 198.
- N. Tranders S., Fleskum Hd. D. 73, 196, (eller S. Tranders) 118.
- Tranderup, Tranderup S., Ærø Hd. D. 132.
- Travemünde, H. H., 188.
- Trier 67. Stift. D. 93.
- Tripontinus, Antonius, Afladshandler. D. 164. Franciscus —, Afladshandler. D. 142.
- Troelstrup, Tostrup S., Rinds Hd. D. 135.
- Trolle, Gustaf, Ærkeb., Upsala, 170.
- Trondenæs, Nordre Thronhjøm Amt, 198. D. 57.
- Troyes, H. Kl., 195, 199.
- Truid Jensen, Degn, Lund. D. 42.
- Tue (Tuve) Nielsen, se Huitfeldt. —

- Nielsen, Ærkebisp, Lund. D. 12. —
Olufsen 7.
- Turebyholm (Tureby), Tureby S.,
Fakse Hd. D. 141.
- Turi Turysen, L. D. 190.
- Turup. Turup S., Baag Hd., 145. D.
70, 132.
- Tvedegaard, Tvede S., Nørhald Hd.,
133.
- Tveden, Karup S., Dronninglund Hd.
D. 8.
- Tydskland (Alemannia) 6, 16, 24, 46,
48, 52, 53, 70, 74, 86, 114. D. 164,
186, 237.
- Tygi, L. D. 22.
- Tyle, H. Præst, Aalb., 96.
- Tymme, Jensen, L. D. 75.
- Tyrrestrupgaarde (Thyristrop), Bislev
S., Hornum Hd. D. 12.
- Tømmermand, Christiern, Bg., Aal-
borg. D. 50, 51. Frende — Bg.,
Kbhvn. D. 2. Nis Jensen — D. 15.
- Tøndebinder (Bødker), Claus Morten-
sen, Reformator, 183, 184. D. 209.
- Tønder H. H. 190, 221. Franciskanerkl.
190.
- U**dbby, Udby S., Rougsø Hd. D. 2.
- Ulbølle S., Salling Hd. D. 71.
- Ulfeldt, Hennike, Bisp, Odense. D. 9.
- Ulf, Anders, Prior, Aalb. Frue Kl.
D. 137. Hans Jacobsen —, Kan.,
Lund, 220. Jacob —, Bg., Malmø,
177.
- Ulfstand, Holger. D. 210. Jens Hol-
gersen —, R. D. 140. Jep Hendrik-
sen — D. 42. Oluf Holgersen —,
Hr. D. 171, 202.
- Ulm, H. H., 189.
- Ungarn 20, 24, 70, 71, 74. D. 164, 185.
- Unger, Jens, Spr., Ballerup, 217.
D. 51.
- Upsala Domkirke 89. Ærkebisp se
Gustaf Trolle, Niels.
- Urban V 57. D. 243.
- Urne, Claus, 214. D. 165. Hans —,
Domprovst, Odense. D. 119. Just
—, D. 165, 192. Lage —, Bisp,
Rosk., 9, 46, 168, 172, 218. D. 140,
209. Lage — 198. D. 57. Mette
— 214.
- Ursinis, Latinus de, Kardinal. D. 14.
- Ursula, St., 209.
- Utenhof, Wolfgang v., Kansler. D. 208.
- Utterslev S.? 42.
- V**aabensted, Vaabensted S., Musse
Hd. D. 86.
- Vaarst, Gunderup S., Fleskum Hd.
D. 66.
- Wabels, Jacobus. D. 54.
- Vadstena. D. 55.
- Valdburg Gierligsdatter, Bgske, Kbhvn.,
217. D. 124.
- Valdemar Atterdag 14, 213, 218. —
Hertug 13.
- Valdorp. D. 42.
- Valkendorf, Erik, Ærkebisp, Thron-
d- hjem, 168.
- Vallen, Høgs Hd., Halland, 197.
D. 56.
- Valløse, Fers Hd., Skaane, 198.
D. 88.
- Vasa, Birgitte Christiernsdatter, g. m.
Claus Rønnov, 163. D. 68.
- Vasspyd, Christoffer Iwersen, Vb.
D. 89. Lawris Matzen — D. 202.
Mattis Laurensen, Landsd., Laal.
D. 89.
- Vaucouleurs H. H. 213.
- Webersted, Steffen, 169.
- Wegge, Hans, ev. Vik., Vor Frue K.,
Kbhvn. D. 113.
- Veggerby, Veggerby S., Hornum Hd.
105. D. 22, 26, 72.
- Veggerby S., Hornum Hd. D. 11,
12, 91, 121, 206.
- Vellumgaard (Hegglunde), Haasum S.,
Rødding Hd., 198. D. 57.
- Vendelbo 95. Cristern — Hr. D. 11.
Else Cristernsdatter —, g. m. Axel
Jepsen Thott og Lyder Holk. D. 10.
- Vendelbo Stift (Vendsyssel). D. 200,
229.
- Vendsyssel. D. 130.

- Verden Stift. D. 5, 97, 142, 144.
 Verne, Joh. Kloster, Norge, 3.
 Veronika, St., 32, 108.
 Werræ, Nis, Herredsfog., Horn. Hds.
 Th. D. 22.
 Versor, Johannes, 204.
 Vesteni Laurissen se Viffert.
 Vesteni 95. Cristine Thomesdatter
 g. m. Viffert Joensen Viffert. D. 66.
 Eggert — D. 59. Erik — D. 130.
 Karen Thomesdatter —, g. m. Mik-
 kel Laurensen Saltensee. D. 33,
 34, 36, 66. Laurids —, 127, 211.
 Vestenskov S., Sønder Hd., Laaland.
 D. 200.
 Vestergaard, Voxlev S., Hornum Hd.
 D. 10, 11, 81, 82, 206.
 Vesterris, Testrup S., Rinds Hd. D.
 12, 22, 25, 26.
 Vestervig Augustiner Kl., Vestervig
 S., Refs Hd., 170.
 S. Vestud, Borre S., Møenbo Hd.
 D. 62.
 Vibeke, g. m. Nicolaus Finq. D. 56.
 — g. m. Hans Kjeldsen, Rigskans-
 ler, 166, 217. D. 124.
 Viborg 81, 136; 138. D. 24. Dat. 89.
 D. 48, 225. H. H. 14. St. Mikkels
 Hosp. 14. Stift 14, 73, 81, 114,
 204, 208. D. 19, 24, 26, 28, 29,
 35, 178. Bispestol D. 222. Bisper
 88, 105, 114, se Niels Friis, Niels
 Glob, Erik Kaas, Herman Rynkeby,
 Thorlav. Kapitel 55, 56, 84. D. 121.
 Landsting 135. D. 47, 197, 213.
 223.
 Wien, H. Kl, 24, 26, 191, 198.
 Vienne, Antoniter Hosp., 17.
 Viffert 95. Jon Viffertsen — Vb. D.
 27, 35, 36, 51, 82. Lars Viffertsen
 — Vb. 104, 106, 110. D. 36, 65,
 66, 90, 91, 126, 130. Malti Lauren-
 sen, Vb. D. 93, 141. Mattis Joen-
 sen, Vb. D. 82, 92. Vesteni Lau-
 ridsen, Vb., 110. D. 136, 206. Vif-
 fert Joensen — D. 66.
 Vigibertus Gunerii. D. 57.
 Wilder, Nis, L. D. 13.
 Villatz Laursen, Byskriver, Aalb. D.
 79, 118. — Nielsen, Tolder, Skagen.
 D. 130.
 Villaviciosa, spansk Kavallerireg.,
 215.
 Ville Thomsen, se Galskyt.
 Wimpfen, H. Kl., 24, 78, 192, 198.
 Vincentius se Dyre.
 Vindbylund (Vindbjerglund), Gjerlev
 S., Gjerlev Hd. D. 230.
 Vinter, Christiern — Borgm., Aalb.,
 96. D. 21, 27, 29, 30, 35, 59. Hen-
 rik — Spr., Lomme, 177. Niels
 — se Rosensparre. Per — Offi-
 cialis Aalb. D. 30. Povel — Bg.
 Aalborg. D. 165.
 Visborggaard, Visborg S., Hindsted
 Hd., 132. D. 232.
 Wismar, H. H., 188.
 Visse, Nøvling S., Fleskum Hd. D.
 195, 196.
 Witskøl, Cisterciens. Kl., Bjørnsholm
 S., Slet Hd., 114. D. 183.
 Vitus, St., 214.
 Vogn Jeibsen 92. — Mortensen, Vb.
 D. 130, 206.
 Vogn, Arvid, Rdm., Kbhvn. D. 61.
 Claus — Borgm., Aalb. D. 80.
 Vognsen 95. Elbek — Vb. D. 69.
 Nis Palnesen — D. 8. Peder Mat-
 sen — Vb. D. 20. Per Tamsen —
 Spr., Aggersborg. D. 37, 67, 91,
 98, 118.
 Voldby, Voldby S., Gjern Hd. D.
 154.
 Volstrup, Ø. Hornum S., Hornum Hd.
 D. 12, 14, 22, 71, 128, 190, 205,
 220, 221.
 Vonsild, Vonsild S., Gislum Hd. D. 34.
 Vordingborg. D. 5. H. H. 8, 10, 15.
 Worri, Nis, Fog., Aalborgh., 95.
 D. 32.
 N. Vosborg, Ulvborg S., Ulvborg Hd.,
 D. 199.
 Voxlev, Voxlev S., Hornum Hd., 105.
 D. 81, 106, 206. Mark. D. 82, 106,
 213, 214. Voxlev Kergord Dat.
 D. 81.

- Voxlev S., Hornum Hd. 105. D. 8, 11, 13, 22, 29, 30, 35, 58, 79, 91.
- Vrangstrup, Gravslev S., Hovlbjærg Hd. D. 180.
- Vred (Ure), Jes, L. D. 128, 181, 191.
- Writtle, H. Kl., 24.
- Wulf, Claus, Bisp, Slesv., 12. Johan — Provst, Haderslev, 207.
- Væ H. Kl. 7, 8. St. Gjertruds Kap. 8.
- Værum S., Galten Hd. D. 130, 210.
- Y**dby (Øøby) S., Refs Hd. D. 29, 33.
- Yorond, g. m. Vigibertus Gunerii. D. 57.
- Ystad, H. H., 7, 8. Graabrødre Kl. 8.
- Ytti Persen, L., 205.
- Z**acharias, Bisp af Hvar. D. 215.
- Zeeland. D. 158.
- Æ**rø (Erre) 147. D. 132, 133, 134.
- Ø** Kloster, Benedikt., Øland S., Øster Han Hd. D. 33, 183, 196, 233.
- Øland 169.
- Ølby, Højelse S., Ramsø Hd. D. 42.
- Øll, Hommel, L. D. 22.
- Ølmand, Laurids, Forst., H. Hosp., Nykjøb. F., 12.
- Ø. Ørbæk, Kornum S., Slet Hd. D. 28, (eller V.) D. 37.
- Ørebro 166.
- Ørkild Slot, Tved S., Hunds Hd. D. 60.
- Ørn, Las, L. D. 69.
- Ørum Slot, Ørum S., Hassing Hd. D. 232.
- Ørum. D. 30.
- Østerby se Skagen.
- Østerby, Svanninge S., Salling Hd., 213.
- Østergaard, Velle S., Hovlbjærg Hd. D. 59.
- Østerladen (Laden), V. Hassing S., Kjær Hd. D. 222.
- Østgaard, Svenstrup S., Hornum Hd. D. 14.
- Øxendrup Øxendrup S., Gudme Hd. D. 67.
- Øxnebjerg 153.

